

63 181 Wabst 1921
teka Wydziału Prawa

1509

Allerhand

KODEKS
POSTĘPOWANIA
CYWILNEGO

Prof. Juani Keri lani

Hefe

u. lani d. lani :

u. lani d. lani :

11/7 32

M. Alshand

KODEKS
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO
PRZEPISY
WPROWADZAJĄCE KODEKS
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

OPRACOWAŁ

Dr. MAURYCY ALLERHAND

PROFESOR UNIwersYTETU JANA KAZIMIERZA WE LWOWIE I ADWOKAT
CZŁONEK KOMISJI KODYFIKACYJNEJ.

L W Ó W

„K O D E K S” SPÓŁKA WYDAWNICZA Z OGR. ODP.

1500

OD WYDAWNICTWA.

Polski Kodeks Postępowania Cywilnego, ujmując w 516 krótko i jędrnie sformułowanych artykułach niezmiernie bogatą treść ustawodawczą, odznacza się w odróżnieniu od innych kodyfikacji tej materji zupełnym niemal brakiem kazuistyki.

Jest to niewątpliwie wielką jego zaletą redakcyjną, która jednak sprawia, że w praktycznem stosowaniu poszczególnych jego postanowień niezbędną będzie pomoc możliwie dokładnego, a potrzeby praktyki mającego na oku komentarza.

Celom tym służyć ma niniejsze opracowanie Kodeksu Postępowania Cywilnego, dokonane przez jednego z najznakomitszych przedstawicieli nauki prawa procesowego i wybitnego praktyka w jednej osobie.

Komentowanie każdej nowej ustawy przedstawia poważne trudności, zwłaszcza w tych wszystkich wypadkach, w których brak opracowanych dokładnie przez samego ustawodawcę motywów.

Materiały Komisji Kodyfikacyjnej, dotyczące Kodeksu Postępowania Cywilnego, obejmują niezmiernie cenny materiał naukowy, jednakowoż korzystanie z nich w praktyce nie jest łatwe, gdyż referaty członków

Komisji Kodyfikacyjnej stanowiły tylko substrat do dyskusji, w wyniku której poszczególne materje ustawodawcze unormowane zostały w sposób, odbiegający nieraz bardzo daleko od poglądów, wypowiedzianych w odnośnych referatach.

Ponadto — jak wiadomo — operat Komisji Kodyfikacyjnej doznał jeszcze wielu głębokich zmian w Ministerstwie Sprawiedliwości.

W tym stanie rzeczy postępowanie się „in crudo” materjałami Komisji Kodyfikacyjnej w komentarzu, przeznaczonym dla celów praktycznych, jest w wielu wypadkach zupełnie zawodne.

Jeszcze mniej celowem byłoby powoływanie się na prace komentatorów obcych, dotyczące kodyfikacji, które normują pewne materje w sposób analogiczny, a już zgoła niewłaściwem wydawało się zużytkowywanie judykatury Sądu Najwyższego, nie należy bowiem zapominać, że nowa ustawa stanowi organiczną całość i że przepisy jej, chociażby były nawet identyczne z odpowiedniami przepisami ustaw dawniejszych, nabierają jednak w związku z innemi postanowieniami ustawy nowej częstokroć zupełnie innego znaczenia.

Liczne uwagi komentatorskie, któremi Autor zapatrzył opracowanie niniejsze Kodeksu Postępowania Cywilnego są pracą samodzielną, opartą na głębokiej wiedzy i bogatym doświadczeniu praktycznem. Nie wątpimy, że oddadzą one znakomite usługi prawnikom polskim przy rozwiązywaniu zagadnień, jakie z natury rzeczy postawią przed nimi postulaty praktyki.

Spełnienie tego zadania ułatwi im niewątpliwie szereg przepisów związkowych, które obok uwag komentatorskich zebrano w wielkiej liczbie przy odnośnych artykułach Kodeksu. Ustawy związkowe obszerniejsze podano w „dodatkach“ bądź to w całości, bądź też w wyciągach, obejmujących przepisy, pozostające w łączności z prawem procesowym.

Całości dzieła dopełniają: sumiennie opracowany skorowidz rzeczowy, jakoteż wykaz chronologiczny ustaw, powołanych w tekście i przypisach, oraz objaśnione dokładnie wykazy, dotyczące terminów ustawowych, sądowych i porządkowych, czynności sądu i stron, wykonać się mających w pewnym stadium procesu, jakoteż postanowień, od których niema bądź to zażalenia, bądź też żadnego wogóle środka odwoławczego, i t. p.

Pod względem wydawniczym dołożono starań, by szata zewnętrzna, korekta i ugrupowanie materiału odpowiadały ogromowi wiedzy i trudu, jaki włożył Autor w opracowanie całego dzieła.

Lwów, w czerwcu 1932 r.

„KODEKS“

Spółka Wydawnicza z ogr. odp.

SPIS RZECZY:

	Str.
Od wydawnictwa	V
Spis rzeczy	VIII
Słowo wstępne	XIII
KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO	
TYTUŁ WSTĘPNY. Przepisy ogólne	1
Księga Pierwsza. Sąd	21
Dział I. Właściwość sądu	21
Rozdział I. Właściwość rzeczowa	21
Oddział I. Podstawy właściwości	21
Oddział II. Wartość przedmiotu sporu	34
Rozdział II. Właściwość miejscowa	40
Oddział I. Właściwość ogólna	40
Oddział II. Właściwość przemienna	45
Oddział III. Właściwość wyłączna	53
Oddział IV. Przepisy szczególne	60
Rozdział III. Przepisy łączne o właściwości rzeczowej i miejscowej	64
Dział II. Wyłączenie sędziego	68
Księga druga. Proces	73
TYTUŁ I. Strony	73
Dział I. Zdolność procesowa	73
Dział II. Spółuczestnictwo w sporze	84
Dział III. Interwencja główna i uboczna	90
Dział IV. Przymocowanie	96
Dział V. Wskazanie poprzednika	97

Dział VI. Zastępstwo stron przez pełnomocników	99
TYTUŁ II. Koszty procesu	114
Dział I. Przepisy ogólne	114
Dział II. Prawo ubogich	124
Dział III. Zabezpieczenie kosztów procesu	135
TYTUŁ III. Postępowanie	145
Dział I. Przepisy ogólne	145
Rozdział I. Pisma procesowe	145
Rozdział II. Doręczenia	151
Rozdział III. Posiedzenia sądowe	166
Rozdział IV. Terminy	180
Rozdział V. Omieszkanie i przywrócenie terminu	189
Rozdział VI. Zawieszenie postępowania	194
Dział II. Postępowanie przed sądem okręgowym	216
Rozdział I. Pozew	216
Rozdział II. Zabezpieczenie powództwa	235
Rozdział III. Sprawy handlowe	238
Rozdział IV. Rozprawa	241
Dział III. Dowody	265
Rozdział I. O dowodzie w ogólności	265
Rozdział II. Postępowanie dowodowe	272
Oddział I. Przepisy ogólne	272
Oddział II. Dokumenty	282
Oddział III. Zeznania świadków	314
Oddział IV. Opinia biegłych	345
Oddział V. Oględziny	354
Oddział VI. Przesłuchanie stron	359
Rozdział III. Zabezpieczenie dowodów	364
Dział IV. Orzeczenia sądowe	369
Rozdział I. Wyroki	369

	Str.
Dział V. Postępowanie przed sądami grodzkiemi	415
Dział VI. Środki odwoławcze	425
Rozdział I. Apelacja	425
Rozdział II. Zażalenie	446
Rozdział III. Kasacja	452
TYTUŁ IV. Wznowienie postępowania	466
TYTUŁ V. Postępowania odrębne	479
Rozdział I. Postępowanie nakazowe	479
Rozdział II. Postępowanie upominawcze	487
Księga trzecia. Sąd polubowny	494
Rozdział I. Zapis na sąd polubowny	494
Rozdział II. Postępowanie przed sądem polubownym	510
Rozdział III. Skarga o uchylenie wyroku	518
Rozdział IV. Przepisy ogólne	521
Przepisy końcowe	523
PRZEPISY WPROWADZAJĄCE KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO	524
Rozdział I. Przepisy ogólne	524
Rozdział II. Przepisy szczególne dla okręgów	
Rozdział II. Natychmiastowa wykonalność wyroków	389
Rozdział III. Wyroki zaoczne	396
Rozdział IV. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	402
Rozdział V. Postanowienia sądu	407
Rozdział VI. Prawomocność orzeczeń sądowych	412
sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie	544
Rozdział III. Przepisy szczególne dla okręgów	

sądów apelacyjnych w Krakowie i Łwo- wie oraz sądu okręgowego w Cieszynie	563
Rozdział IV. Przepisy szczególne dla okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach	576
Rozdział V. Przepisy przechodnie	594
DODATKI	605
Dodatek I. Prawo o ustroju sądów powsz.	607
Dodatek II. Regulaminy sądowe	623
Regulamin ogólny wewnętrznego urzędo- wania sądów apelacyjnych. okręgo- wych i grodzkich	623
Regulamin ogólny Sądu Najwyższego	656
Dodatek III. Ustrój Prokuratorji Generalnej	666
Dodatek IV. Ustawa o Trybunale Kompeten- cyjnym	675
Dodatek V. Prawo międzynarodowe prywatne	685
Dodatek VI. Konwencja haska	697
Dodatek VII. Ustawa o wykonaniu Konwencji haskiej	710
Dodatek VIII. Protokół o klauzulach arbitra- żowych	715
Dodatek IX. Ustawa o języku urzędowania są- dów, urzędów prokuratorskich i notarial- nych	716
Dodatek X. Ustawa o języku urzędowym są- dów, urzędów prokuratorskich i notarju- szy w okręgach sądów apelacyjnych w Po- znaniu i Toruniu	721
WYKAZY	
Wykaz I. Terminy procesowe	726

	Str.
Wykaz II. Terminy, które uważa się za ma- terjalno-prawne	739
Wykaz III. Czynności, które wykonać należy w pewnym stadjum postępowania	740
Wykaz IV. Przypadki, w których od postano- wień wykluczone jest zażalenie	744
Wykaz V. Forma postępowania w niektórych przypadkach, gdy nie dochodzi do orze- czeń co do istoty sprawy	747
Wykaz VI. Załatwienie w sądzie okręgowym przez jednego sędziego	752
Wykaz VII. Kwoty pieniężne mające wpływ na właściwość i na skład sądu i dopusz- czalność skargi kasacyjnej oraz na postę- powanie tudzież grzywny	754
Wykaz VIII. Niektóre wskazówki dla stron	757

SKOROWIDZE

Skorowidz chronologiczny przepisów związko- wych, powołanych w tekście	761
Skorowidz alfabetyczny	775

SŁOWO WSTĘPNE.

Uwagi, umieszczone w niniejszem wydaniu Kodeksu Postępowania Cywilnego, były przezemnie ułożone jeszcze w marcu 1931 r.

Są one skrótem wielkiego komentarza, który po części został już przezemnie napisany i który zamyslałam również wydać nakładem Spółki Wydawniczej „Kodeks“.

Wedle pierwotnego planu miał poniższe uwagi przejrzeć i uzupełnić *Prof. Dr. Kamil Stefko*, pozatem miał do tego wydania przygotować wszelkie przepisy związkowe.

Prof. Dr. Kamil Stefko zestawiał też przepisy związkowe po koniec listopada 1931 r., następnie jednak z powodu zajęć na Uniwersytecie i nawału pracy w Komisji Kodyfikacyjnej, dla której przygotowywał projekt Prawa Egzekucyjnego, nie mógł w myśl pierwotnego planu dzieła do końca doprowadzić.

Żałuję niezmiernie, że wskutek powyższych przeszkód współpraca prawnika tak wysokiej miary okazała się niemożliwą.

Postanowiłem wobec tego wydać Ustawę, opatrzoną tylko memi własnymi uwagami.

Zestawiając przepisy związkowe, posługiwałem się jednak za pozwoleniem *Prof. Dra Kamila Stefki* materiałem, przez niego zebrany, za co mu niniejszem serdecznie dziękuję.

Stroną wydawniczą książki zajął się z wielką starannością i prawdziwym poświęceniem *adw. Dr. Stanisław Krzemicki* i muszę w tem miejscu przyznać, że bez jego wydatnej pomocy nie byłbym w stanie zamierzenia mego do końca doprowadzić. Za jego trud składam mu w tem miejscu serdeczne podziękowanie.

Gorąca podzięką należy się za współpracę uczniowi memu, *Mgrowi Izidorowi Reislerowi*, który z wielkim pietyzmem, wykazując przytem znaczne odczytanie, pomagał mi przy zestawieniu uzupełniających przepisów związkowych, przeglądaniu tekstu uwag i ułożeniu skorowidza.

Wykazy dołączone zestawił *adw. i starszy asystent U. J. K. Dr. Joachim Herman Allerhand*, zaś przepisy o ustroju Prokuratorji *Gen. Mgr. Adam Lang*.

Lwów, w maju 1932 r.

Prof. Dr. Maurycy Allerhand.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 29 listopada 1930 r.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

(Dziennik Ustaw R. P. z 3/12 1930 r. Nr. 83 poz. 651).

Na podstawie art. 44 ust. 5 Konstytucji postanawiam co następuje:

TYTUŁ WSTĘPNY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Kodeks postępowania cywilnego normuje właściwość sądów powszechnych i postępowanie przed temi sądami w sprawach cywilnych,¹⁾ chyba że ustawy szczególne stanowią inaczej.²⁾

¹⁾ Wyrażenie niedokładne, bo w kodeksie postępowania cywilnego unormowane jest tylko postępowanie procesowe, nie zaś niesporne, egzekucyjne i upadłościowe.

²⁾ Ze słów „chyba, że ustawy szczególne inaczej stanowią“, wynika, że przepisy ustaw szczególnych ogłoszonych przed k. p. c., pozostają w mocy. Tak więc pozostają w mocy przepisy ustaw szczególnych, które dopuszczają spółuczestnictwo w sporze w przypadkach, nieobjętych przepisem art. 69 k. p. c., przepisy, które dokumentom, nie odpowiadającym postanowieniu art. 269 k. p. c., nadają moc dokumentów publicznych, itd. Kod. post. cyw., jako *lex generalis*, nie uchyla przepisów ustaw szczególnych, jako *legis specialis*. Odnosi się to

tak do przepisów ustaw szczególnych polskich, jak i do przepisów ustaw szczególnych państw zaborczych.

Art. 2.

Sądy powszechne rozstrzygają spory o prawa prywatne,¹⁾ chyba że spory te z mocy ustaw szczególnych są przekazane innym sądom lub władzom.

¹⁾ Art. 2 określa zakres działania sądów powszechnych w sprawach spornych; w myśl tego artykułu sądy powszechne rozstrzygają spory o „prawa prywatne“, nie zaś o „prawa publiczne“. Regułą jest więc, że wszystkie spory o prawa prywatne należą do sądów powszechnych, chociaż z mocy ustaw szczególnych niektóre sprawy publiczne przekazane są sądom powszechnym (art. 1). Z drugiej strony sprawy o prawa prywatne mogą być przekazane sądom szczególnym lub sądom prawa publicznego, albo innym władzom. Stąd wynika zasada interpretacyjna, że w razie wątpliwości, czy spór o prawa prywatne ma być rozstrzygnięty przez sąd powszechny, czy przez inny sąd lub inną władzę, przyjąć należy zakres działania sądów powszechnych

Art. 3.

Każdy może poszukiwać ochrony sądowej nie tylko wówczas, gdy jego prawo zostało naruszone,¹⁾ ale i wtedy, gdy, zapobiegając naruszeniu swego prawa, ma interes prawny²⁾ w ustaleniu stosunku prawnego lub w ustaleniu prawa.^{3) 4) 5) *}

¹⁾ Ustawa ma tu na myśli żądanie świadczenia, albo też zaniechania. Naruszenie zachodzi nie tylko wtedy, gdy przeciwnik przez pozytywne działanie narusza prawo, lecz także, gdy nie spełnia swego obowiązku; do-

wodzi tego przepis art. 105. Naruszenie prawa w razie gdy chodzi o zaniechanie, przyjąć należy, gdy pozwany zachowuje się w sposób taki, iż niewątpliwie popełni czyn, od którego powinien się wstrzymać.

2) Powództwo o ustalenie jest tylko rodzajem ochrony prawnej, jest więc dopuszczalne tylko wtedy, gdy chodzi o roszczenie zaskarżalne. Nie można pozywać o ustalenie faktu, chociażby stanowczego, i o ustalenie autentyczności lub nieautentyczności dokumentu.

3) Interes prawny zachodzi, gdy prawo strony jest zagrożone. Dla żądania ustalenia nie wystarcza więc interes gospodarczy, moralny, naukowy w wykładni prawa itp. Interes prawny zachodzi, jeżeli przeciwnik przechwala się, że mu przysługuje roszczenie lub że istnieje stosunek prawny, gdy sąd nieprocesowy zlecił wytoczenie powództwa itp. Brak interesu prawnego w ustaleniu, gdy zapoznać można o świadczenie lub zaniechanie, jeżeli jednak dochodzi się jednego z roszczeń które ze stosunku prawnego mogą powstać, roszczenia zawisłego albo części roszczenia, zachodzi interes w ustaleniu. W przypadku art. XXIX przep. wpraw. interesu nie potrzeba wykazywać. Interes prawny musi istnieć w czasie wydania wyroku. Interes musi być wykazany, przyznanie pożwanego nie wystarcza.

4) Ustalenie powinno dotyczyć prawa lub stosunku prawnego między uprawnionym a zobowiązanym, wyjątkowo jednak może zachodzić interes także w ustaleniu wobec osoby trzeciej.

5) Obok powództwa o świadczenie lub zaniechanie oraz o ustalenie istnieją także powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego, jak np. o uznanie nieślubności pochodzenia, rozwód lub rozdział od stołu i łoża, o zniesienie wspólnej własności, o wzruszenie aktu prawnego, rozwiązanie spółki itp. W tych wypadkach wykazanie interesu w ustaleniu nie jest potrzebne.

Art. 4.¹⁾

Każdy przebywający²⁾ w Polsce może być pozwany przed sąd.³⁾ Z pośród osób, przebywających w innem państwie,⁴⁾ obywatele polscy mogą być pozwani przed sąd o prawa stanu,⁵⁾ ⁶⁾ o roszczenia zaś majątkowe⁷⁾ — zarówno obywatele, jak cudzoziemcy,⁸⁾ jeżeli w Polsce znajduje się ich majątek lub przedmiot sporu,⁹⁾ a także, gdy chodzi o spadek otwarty w Polsce¹⁰⁾ lub o zobowiązania,¹¹⁾ które na jej obszarze powstały lub mają być wykonane.¹²⁾ ¹³⁾ *)

1) Art. 4 i art. 5 traktują o jurysdykcji krajowej a więc o uprawnieniu sądów polskich do załatwiania spraw procesowych. Przepis art. 4 odnosi się tak do obywateli polskich jak i do cudzoziemców.

2) Por. art. 25; pobyt nie musi być stałym i nie musi być dobrowolnym, wystarcza więc także pobyt w więzieniu lub w zakładzie leczniczym, nie można jednak nazwać pobytem przejazdu cudzoziemca przez Polskę

3) tak w sprawach majątkowych, jak i niemajątkowych.

4) Zagranicą jest także Gdańsk.

5) por. art. 292 § 1 i art. 421 L 1, gdzie mowa o stanie cywilnym; przez stan rozumieć należy stosunek małżeński, rodzicielski lub pochodzenia.

6) Odnośnie obywateli polskich należy zasadę w art. 4 wyrażoną, uzupełnić według art 26, bo w myśl tego przepisu funkcjonariusza państwowego cywilnego lub wojskowego, zamieszkałego za granicą, pozywać można przed sądem ostatniego zamieszkania w Polsce, a w braku tegoż, w Warszawie i to tak w sprawach niemajątkowych jak i majątkowych, przyczem, gdy idzie o spra-

wy majątkowe, jest obojętne, czy zachodzą dalsze warunki, w art. 4 wymienione, jak położenie w Polsce przedmiotu sporu albo majątku, otwarcie spadku w Polsce lub powstanie zobowiązania w Polsce albo położenie w Polsce miejsca wykonania zobowiązania. W sprawach stanu cywilnego jurysdykcja krajowa zachodzi nietylko, gdy obydwie strony mają obywatelstwo polskie albo też gdy pozwany w Polsce przebywa, ale według art. 43 i art. 44, powództwo ze stosunku małżeńskiego albo ze stosunku między rodzicami a dziećmi można wytoczyć, jeżeli jedna ze stron ma obywatelstwo polskie a powód ma zamieszkanie w Polsce.

7) O roszczeniach majątkowych mowa w art. 10 L 1, art. 11 § 1 § 3, art. 13 § 2 L 1, art. 15 § 2, art. 34 § 1 § 2, art. 38, art. 210 § 1 L 1, art. 432 § 1; rodzajem ich są roszczenia pieniężne, art. 15 § 1, art. 465.

8) Przez cudzoziemców rozumieć należy i osoby bez obywatelstwa.

9) O majątku i przedmiocie sporu mowa jest w art. 38; pod pojęcie majątku podpada także przedmiot sporu

10) Por także art. 41 §§ 1, 2; o miejscu otwarcia spadku rozstrzyga zamieszkanie zmarłego. Spór nie musi dotyczyć całego spadku lub tegoż idealnej części, lecz może się odnosić i do jego poszczególnych fizycznych części, zawsze jednak opierać się musi na tytule spadkowym; zachodzi więc też krajowa jurysdykcja w sprawie o zapis, o darowiznę na wypadek śmierci i tp

11) Obojętnem jest, czy zobowiązanie opiera się na umowie, czy też na innej podstawie prawnej, a więc na jednostronnym akcie, delikcie lub też pewnym fakcie, który z ustawy powoduje zobowiązanie.

12) Miejsce wykonania nie musi polegać na umowie; rzecz ma się inaczej, niż w art. 35 § 1, zatem i ustawowe miejsce wykonania uzasadnia jurysdykcję krajową.

13) Obok spraw o prawa stanu i spraw majątkowych

istnieją także spory o roszczenia niemajątkowe (art. 13 § 2 L 1), które nie muszą dotyczyć majątkowych spraw stron np o ochronę nazwiska lub o inne prawo osobistej natury; co do tych spraw obowiązuje ogólna zasada, że pozywać można tylko osobę, przebywającą w Polsce.

*) a) Por. art. 10 **Konwencji osiedleńczej między Polską a Turcją** (D. U. R. P. z 1924 r. Nr. 39, poz. 411).

b) **Protokół końcowy do art. 5 Konwencji pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką w przedmiocie uregulowania wzajemnej Komunikacji Kolejowej** (D. U. R. P. z 1929 r. Nr. 84, poz. 624):

1. Państwo, nabywające własność odcinka tranzytowego na obcym obszarze, wstępuje co do niego pod każdym względem w prawnoprywatne stanowisko poprzedniego właściciela tego odcinka; podlega zatem odnośnie do tego odcinka sądownictwu drugiego Państwa.

c) **Układ polsko-niemiecki w przedmiocie państwowej własności górniczej i hutniczej w polskiej części Górnego Śląska**, podpisany w Opolu dnia 15 czerwca 1922 r., zatwierdzony ustawą z dnia 4 sierpnia 1922 roku (D. U. R. P. Nr. 71, poz. 642) — D. U. R. P. Nr. 17 z roku 1923, poz. 110.

Art. 6. 1. O ile uprawnieni wniesli lub wnoszą w drodze procesowej roszczenia o szkody górnicze, wien pruski fiskus górniczy załatwiać sprawy wniesione przed dniem 1 kwietnia 1922 r., zaś Państwo Polskie sprawy, które wniesiono lub wnosi się po dniu 1 kwietnia 1922. Odnośnie Państwo zobowiązane jest do przeprowadzenia procesów, a w razie zasądzenia do wynagrodzenia szkód górniczych.

d) **Rozporządzenie Min. Kom. z dnia 4 grudnia 1929 w przedmiocie regulaminu przewozu towarów pomiędzy stacjami kolei żelaznej na obszarach Rzeczypospolitej**

Polskiej i wolnego miasta Gdańska a portami Lewantu morzem przez port Konstanca — D. U. R. P. Nr. 88, poz. 664.

Artykuł 25. W razie sporu z Rumuńską Żegluga Morską wynikłego z zastosowania postanowień listu przewozowego — konosamentu w odniesieniu do przewozu morzem — wszelkie powództwo oraz zabezpieczenie powództwa winno być wszczęte w sądzie w Konstanca.

e) **Rozporządzenie Prez. Rzp. z dnia 26 stycznia 1928 o kontroli ubezpieczeń** D. U. R. P. Nr. 9, poz. 64.

Art. 70. l. 4. Skargi przeciwko zagranicznemu Zakładowi Ubezpieczeń mogą być zawsze wnoszone do Sądu, w którego okręgu znajduje się lub w chwili zawierania umowy znajdowała się siedziba głównego przedstawicielstwa. Wszelkie przeciwne temu przepisowi postanowienia umowne są nieważne.

f) **Konwencja międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznymi** podpisana w Bernie 25 października 1924 D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 73, poz. 677.

Art. 42. Koleje żelazne przeciw którym można wnieść skargę sądową.

Właściwość.

§ 1. Skarga sądowa o zwrot kwoty zapłaconej z tytułu umowy o przewóz może być wniesiona tylko przeciw kolei żelaznej, która kwotę pobrała.

§ 2. Skarga z tytułu zaliczeń, przewidziana w art 19, może być wniesiona przeciw kolei nadawczej.

§ 3. Inne skargi sądowe, wynikające z umowy o przewóz mogą być wnoszone tylko przeciw kolei nadawczej, kolei przeznaczenia, lub przeciw tej kolei żelaznej, na której zaszedł fakt powodujący roszczenie.

Skarga sądowa może być wnoszona przeciw kolei przeznaczenia nawet wówczas, gdy ta nie otrzymała towaru.

Powód ma prawo wyboru między wymienionymi ko-

lejami żelaznemi, po wniesieniu skargi prawo wyboru gaśnie.

§ 4. Skarga sądowa może być wniesiona tylko do właściwego sądu tego Państwa, do którego należy kolej pozwana, o ile umowy między Państwami lub akta koncesyjne nie zawierają odmiennych postanowień.

Jeżeli jedno przedsiębiorstwo eksploatuje w różnych państwach kilka samodzielnych sieci kolejowych, każda z tych sieci w myśl niniejszego § uważa się za udzielną kolej żelazną.

§ 5 Skarga sądowa może być wniesiona przeciw innej kolei żelaznej aniżeli wskazana w §§ I, II i III, w drodze skargi wzajemnej, lub ekscepcji jeżeli skarga ma za podstawę tę samą umowę o przewóz.

§ 6. Postanowień niniejszego artykułu nie stosuje się do regresów kolei żelaznych pomiędzy sobą, unormowanych w rozdziale III tytułu III. (Konwencja zawarta została pomiędzy Niemcami, Austrią, Belgją, Bułgarią, Danią, W. M. Gdańskiem, Hiszpanją, Estonją, Finlandją, Francją, Grecją, Węgrami, Włochami, Łotwą, Litwą, Luksemburgiem, Norwegją, Holandją, Polską, Portugalją, Rumunją, Królestwem S. H. S., Szwecją, Szwajcarią i Czechosłowacją).

g) **Konwencja Międzynarodowa o przewozie osób i bagażów kolejami żelaznemi** podpisana w Bernie 23 paźdz. 1924 D. U. R. P. z roku 1928 Nr. 73 poz. 665.

Art. 42. Koleje żelazne przeciw którym można wnieść skargę sądową.

Właściwość.

§ 1. Skarga sądowa o zwrot kwoty zapłaconej z tytułu umowy o przewóz może być wniesiona tylko przeciw kolei żelaznej, która kwotę pobrała.

§ 2 Inne skargi sądowe z umowy o przewóz mogą być wnoszone przeciw kolei, gdzie podróż rozpoczęto,

kolei przeznaczenia lub przeciw tej kolei żelaznej, na której zaszedł fakt, powodujący rozszczenia.

Skarga sądowa może być wniesiona przeciw kolei przeznaczenia nawet wówczas gdy ona nie otrzymała bagażu.

Powód ma prawo wyboru między powyżej wymienionymi kolejami żelaznymi: po wniesieniu skargi prawo wyboru wygasa.

§ 3. Skarga sądowa może być wniesioną tylko do właściwego sądu tego Państwa, do którego należy kolej pozwana, o ile umowy między państwami lub akta koncesyjne nie zawierają odmiennych postanowień.

Jeżeli jedno przedsiębiorstwo eksploatuje w różnych państwach kilka samodzielnych sieci kolejowych, każdą z tych sieci, w myśl niniejszego § uważa się za udziałną kolej żelazną.

§ 4 Skarga sądowa może być wniesiona przeciw innej kolei żelaznej aniżeli te, które wskazano w powyższych §§ I i II w drodze skargi wzajemnej lub ekscpejji, jeżeli skarga ma za podstawę tę samą umowę o przewóz.

§ 5. Postanowień niniejszego artykułu nie stosuje się do regresów kolei żelaznych pomiędzy sobą, unormowanych w rozdziale III tyt. III.

Konwencję podpisały państwa wymienione przy poprzedniej konwencji (patrz wyżej).

h) **Konwencja Konsularna między Polską a Francją** podpisana w Paryżu 30 grudnia 1925 D. U. R. P Nr. 56. Poz. 528 z roku 1928.

Art. 4. ust. 1. Kierownicy urzędów konsularnych i urzędnicy służby konsularnej, bez względu na to, czy są lub nie są obywatelami Państwa wysyłającego, nie podlegają jurysdykcji sądów Państwa przyjmującego z tytułu swych czynności urzędowych, dokonywanych w granicach kompetencji przyznanej im przez niniejszą konwencję.

Ust. 2. W wypadku gdy urzędnik powoła się na powyższe uprawnienie wobec władz Państwa przyjmującego, władze te powinny powstrzymać się od powzięcia decyzji, wszystkie bowiem tego rodzaju wypadki winny być załatwiane w drodze dyplomatycznej.

Ust. 6 Mają oni również prawo odmówić złożenia lub okazania dokumentów znajdujących się w ich posiadaniu, zasłaniając się tajemnicą zawodową lub państwową. W wypadku gdy władze sądowe nie uznają za uzasadnione tego wyjątku lub usprawiedliwienia, winny one powstrzymać się od wszelkich środków przymusowych w stosunku do urzędnika konsularnego, wszelkie bowiem tego rodzaju wypadki winny być zawsze załatwiane w drodze dyplomatycznej.

Art. 27. We wszystkich wypadkach kiedy w umowach pomiędzy armatorami, ładowcami i ubezpieczającymi nie będzie przepisów odmiennych, uszkodzenia, którym ulegną na morzu statki obu Państw, bez względu na to czy zawinęły one do portu dobrowolnie, czy też wskutek przymusowego schronienia się, będą załatwiane przez konsulów generalnych, konsulów, wice-konsulów lub agentów konsularnych Państwa, do którego te statki lub okręty należą, chyba że w sprawie tych uszkodzeń zainteresowani są obywatele Państwa przyjmującego lub Państwa trzeciego: w tym wypadku oraz w braku polubownego układu pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi uregulowanie tych spraw należeć będzie do władzy miejscowej.

i) **Konwencja konsularna między Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Rad** podpisana w Moskwie dnia 18 lipca 1924 (ratyfikowana zgodnie z ustawą dnia 18 lutego 1926) D. U. R. P. z roku 1926 Nr. 35 poz. 210,

Art. 20. Konsułom przysługuje wyłączne prawo zwierzchniego nadzoru nad utrzymaniem porządku

wewnętrznego na statkach Państwa wysyłającego, znajdujących się w portach ich okręgu konsularnego: im przysługuje prawo rozpoznawania i rozstrzygania wszelkich sporów mogących wyniknąć między kapitanami a członkami załogi, w szczególności o ile spory te dotyczą najmu usług i wypełniania wzajemnych zobowiązań.

Władze miejscowe wkraczają jedynie w wypadku gdy zaszło na statku zaburzenia związane są z zakłóceniem spokoju i porządku na wybrzeżu lub w porcie albo gdy biorą w nich udział krajowiec lub osoba do załogi statku nie należąca: lecz nawet i w tym wypadku władze miejscowe winny, o ile jest to możliwe, uprzednio zawiadomić o tem konsula.

We wszystkich wypadkach władze miejscowe winny na żądanie konsula udzielać mu niezbędnej pomocy.

Art. 22. We wszystkich wypadkach, w których umowy pomiędzy armatorami, ładowcami i ubezpieczającymi nie ustalają innych specjalnych warunków, awarie statku jednej z układających się Stron, bez względu na to, czy zajechał on do portu drugiej Strony dobrowolnie, czy też na skutek zatrzymania przymusowego, będą obliczane i załatwiane przez konsula tego Państwa, do którego statek należy, o ile jednak w sprawie awarii nie są zainteresowani obywatele Państwa przyjmującego lub Państwa trzeciego.

j) Konwencja konsularna między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Serbów, Chorwatów i Słoweńców podpisana w Belgradzie 6 marca 1927 r. (D. U. R. P. Nr. 109 z 1931 r. poz. 845).

Art. VI. ustęp 7. Kierownicy urzędu i urzędnicy służby konsularnej, wymienieni w ustępie pierwszym niniejszego artykułu (Kierownicy Urzędów Konsularnych, Konsulatów Generalnych, Konsulatów, Wicekonsulatów i Agencji Konsularnych i zawodowi urzędnicy służby

konsularnej, Konsulowie zastępcy i przydzieleni, Wicekonsulowie, Attachés i Sekretarze konsularni, szefowie kancelarii, — obywatele Państwa Wysyłającego) nie będą podlegać jurysdykcji sądów Państwa Przyjmującego z powodu czynności urzędowych dokonanych przez nich w granicach uprawnień, przyznanych przez niniejszą konwencję.

Art. VII. Kierownicy urzędu i urzędnicy służby konsularnej, wymienieni w ustępie pierwszym art. VI, będą obowiązani zadośćuczynić wezwaniom, wystosowanym do nich celem przesłuchania ich w charakterze świadków przez sądy Państwa Przyjmującego, jeżeli wezwania te zostały skierowane do nich w formie pisma urzędowego i bez zagrożenia sankcją karną na wypadek niestawienia; będą oni jednak mogli, w każdym poszczególnym wypadku, przedstawić jako powód usprawiedliwiający odroczenie ich przesłuchania na późniejszą datę, lecz niezbyt oddaloną, przeszkody wynikające z choroby lub spraw służbowych, niecierpiących zwłoki

Powołując się na tajemnicę zawodową lub państwową, będą oni również mogli odmówić składania zeznań, dotyczących faktów związanych z ich urzędowaniem, przedstawienia papierów, dokumentów i rejestrów, których byliby dzierżycielami, lub wyzbycia się tych papierów, dokumentów i rejestrów. W razie, gdyby władza sądowa nie uznała tego tłumaczenia lub wyjątku za uzasadnione, winna powstrzymać się od wszelkich środków przymusowych w stosunku do urzędnika konsularnego, bowiem wszystkie tego rodzaju trudności powinny być uregulowane w drodze dyplomatycznej.

Z zastrzeżeniem przywilejów i immunitetów, wymienionych wyżej, kierownicy urzędu i urzędnicy służby konsularnej będą podlegać kompetencji sądów Państwa

Przyjmującego na równi z krajowcami, tak w sprawach cywilnych, jak karnych.

k) **Konwencja dotycząca uregulowania kolizyj ustawodawstw i jurysdykcji w zakresie rozwodu i rozłączenia co do stołu i łoża**, podpisana w Hadze dnia 12 czerwca 1902 D. U. R. P. z roku 1929 Nr. 80 poz. 595.

Art. 5. Skarga o rozwód lub o rozłączenie co do stołu i łoża może być wytoczona:

1. Przed sądy właściwe według ustawodawstwa ojczystego małżonków.

2. Przed sądy właściwe według ustawodawstwa miejsca zamieszkania małżonków. Jeżeli małżonkowie, według swego ustawodawstwa ojczystego nie posiadają tego samego miejsca zamieszkania, właściwą władzą sądową jest władza miejsca zamieszkania strony pozwanej. W razie porzucenia i w razie zmiany miejsca zamieszkania, dokonanej po powstaniu przyczyny rozwodu lub rozłączenia, skarga może być również wytoczona przed właściwe sądy ostatniego wspólnego miejsca zamieszkania. Jednakże pozostaje zastrzeżona właściwość sądów ojczystych o tyle, o ile sądy te są wyłącznie właściwe dla skarg o rozwód lub o rozłączenie co do stołu i łoża. Sąd obcy pozostaje właściwym dla takiego małżeństwa, które nie może stanowić przedmiotu skargi o rozwód lub rozłączenie co do stołu i łoża przed właściwymi sądami ojczystymi.

Konwencję ratyfikowały: Belgja, Holandja, Luksemburg, Niemcy, Portugalja, Rumunja, Szwecja, Szwajcaria, Polska, Włochy, Węgry i Hiszpanja.

l) Por. art. 17 ust. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (D. U. R. P. z r. 1926 Nr 101, poz. 581), poniżej w dodatku.

Art. 5.

§ 1. Pod warunkiem wzajemności¹⁾ nie mogą być pozywani przed sąd:

1) uwierzytelnieni w Polsce przedstawiciele dyplomatyczni państw obcych;

2) personel dyplomatyczny przedstawicielstwa;

3) członkowie rodzin osób wymienionych pod liczbami 1) i 2);²⁾

4) personel kancelaryjny przedstawicielstwa;³⁾

5) służba przedstawicieli,⁴⁾ posiadająca obywatelstwo tego samego, co oni, państwa;⁵⁾

6) inne osoby, korzystające z prawa zakrajowości na mocy ustaw, umów lub ustalonych zwyczajów międzynarodowych.⁶⁾

§ 2. Jednak osoby wyżej wymienione podlegają sądowi:

1) jeżeli poddadzą mu się dobrowolnie;⁷⁾

2) w sprawach, dotyczących ich przedsiębiorstw,⁸⁾ znajdujących się w Polsce;

3) w sprawach o prawa, dotyczące nieruchomości znajdujących się w Polsce,⁹⁾ z wyjątkiem spraw o czynsz za pomieszczenia o przeznaczeniu urzędowym lub nawet prywatnym.*)

¹⁾ Chodzi tu o wzajemność materialną; jeżeli zatem państwo obce dopuszcza zapozwania osób, które zajęte są w polskim przedstawicielstwie, bądź we wszystkich, bądź tylko w niektórych sprawach w szerszych rozmiarach, niż § 2 to wobec personelu dyplomatycznego obcego państwa należy postąpić w taki sam sposób,

jak to się dzieje za granicą wobec personelu dyplom polskiego.

²⁾ Tylko tych członków rodziny nie można zapożywać przed sąd polski, którzy razem z przedstawicielem dyplomatycznym albo też osobą, należącą do personelu dyplomatycznego w Polsce mieszkają; nie odnosi się to do tych, którzy mieszkają za granicą albo w Polsce, ale całkiem oddzielnie. możliwie nawet poza stolicą. Pod pojęcie rodziny podpadają tylko żona i potomstwo

³⁾ Nie są więc wyjęci z pod jurysdykcji krajowej członkowie rodzin personelu kancelaryjnego.

⁴⁾ nie zaś służba członków personelu dyplomatycznego lub kancelaryjnego; do służby zaliczyć należy także służbę przedstawicielstwa a nie tylko służbę osobistą przedstawiciela, dalej służbę członków rodziny, którzy z przedstawicielem lub członkiem personelu dyplomatycznego razem mieszkają.

⁵⁾ Wyjęcie z pod jurysdykcji krajowej nie przysługuje zatem ani osobie, posiadającej przynależność państwową polską, ani też osobie, która jest obywatelem trzeciego państwa albo też żadnego nie posiada obywatelstwa.

⁶⁾ Do takich osób należą głowy państw obcych.

⁷⁾ Poddanie się powinno być umówione na piśmie, arg. z art 52, nie musi ono dotyczyć pewnego oznaczonego powstałego już sporu, lecz może mieścić się w umowie co do stosunku materialno-prawnego i odnosić się do nieoznaczonych jeszcze sporów, jakie powstać mogą w przyszłości z tego stosunku prawnego.

W praktyce dyplomatycznej przestrzega się tego, by zezwolenie na poddanie się sądowi państwa rezydencji było udzielone przez Ministra spraw zagranicznych, jako władzę przełożoną nad przedstawicielem dyplomatycznym. Według art. 5 wystarcza oświadczenie samego przedstawiciela dyplomatycznego; uzyskanie zgody Mi-

nistra sp zagr. na złożenie takiego oświadczenia jest sprawą wewnętrzną i dla sądu wystarcza oświadczenie przedstawiciela dyplomatycznego.

8) Przedsiębiorstwo może być handlowe albo przemysłowe por. art. 34 § 2.

9) Powództwo nie musi dotyczyć prawa rzeczowego na nieruchomościach, wystarcza więc i dochodzenie roszczenia obligacyjnego; por. art. 40.

***) Ustawa z dnia 29 kwietnia 1925 r. w sprawie wykonania postanowień wersalskiego traktatu pokojowego o Mieszanym Trybunale Rozjemczym — D. U. R. P. Nr. 52, poz. 354.**

Art. 1. Tym członkom, sekretarzom i funkcjonarjuszom polsko-niemieckiego Mieszanego Trybunału Rozjemczego, ustanowionego na zasadzie art. 304 wersalskiego traktatu pokojowego, którzy nie są obywatelami polskimi, służą w czasie ich pobytu w charakterze urzędowym na terytorjum Polski dyplomatyczne przywileje i zwolnienia. Nadto lokale, przeznaczone dla celów urzędowych tego Trybunału, będą w Polsce zwolnione z pod sądownictwa krajowego.

Art. 2. Sądy i władze administracyjne będą na żądanie polsko-niemieckiego Mieszanego Trybunału Rozjemczego lub ustanowionego przy tym Trybunale agenta Rządu Polskiego udzielały pomocy prawnej w granicach swej właściwości.

Art. 3. Orzeczenia polsko-niemieckiego Mieszanego Trybunału Rozjemczego są ostateczne i będą wykonywane w Państwie Polskiem przy zastosowaniu przepisów o wykonywaniu krajowych orzeczeń sądowych, pod warunkiem, iż będą zawierzytelnione przez agenta Rządu Polskiego.

Agent Rządu Polskiego jest upoważniony imieniem

strony zainteresowanej czynić wnioski, zmierzające do wykonania wyroku.

Art. 6.

Powództwo o roszczenie, wynikające z przestępstwa, może być wytoczone przed sąd cywilny¹⁾ albo, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania karnego, przed sąd karny.²⁾ *)

1) Sąd cywilny może jednak zawiesić postępowanie aż do uprawomocnienia się orzeczenia sądu karnego por. art. 202 § 1 l 4 i art. 205 § 1.

2) Wytoczenie powództwa cywilnego przed sądem karnym powoduje skutki procesowe z art. 214 L 1., nie można zatem wytoczyć przeciw oskarżonemu powództwa o to samo roszczenie, jak długo sąd karny sprawy powództwa cywilnego ostatecznie nie załatwił. Orzeczenie sądu karnego o roszczeniach cywilnych posiada powagę rzeczy osądzonej.

a) *) **Ustawa z dnia 27 kwietnia 1923 o Trybunale Stanu D. U. R. P. z roku 1923 Nr. 59 poz. 415.**

Art. 19. Trybunał Stanu sam decyduje o swojej właściwości.

Powództwo cywilne jest niedopuszczalne.

Jawność rozprawy głównej może być wykluczona jedynie w wypadkach, w których zagrażałaby bezpieczeństwu Państwa.

b) **Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (D U. R. P. Nr. 84 Poz. 749).** Tekst jednolity D. U. R. P. z roku 1930 Nr. 56 Poz. 467.

Art. 11 ust 1. Roszczenia prywatno-prawne, uzasadnione czynami podpadającymi pod przepisy art. 6—10, mogą być dochodzone wprost na drodze cywilnej bez wytoczenia sprawy karnej.

c) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 o postępowaniu doraźnym D. U. R. P. z roku 1928 Nr. 33 poz. 315.**

Art. 23. § 2. Powództwo cywilne w postępowaniu doraźnym jest niedopuszczalne.

d) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 D. U. R. P. z roku 1928 Nr. 33 poz. 314. Przepisy wprowadzające kod. post. karnego.**

Art. 33. § 4 W postępowaniu nakazem powództwo cywilne pozostawia się bez rozpoznania, o czym powód będzie zawiadomiony.

e) **Kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 rozp. Prez. Rzecz. D. U. R. P. z roku 1928 Nr. 33. poz. 315 ze zmianami wprowadzonymi ustawą z 21 stycznia 1952 D. U. R. P. Nr. 10, poz. 60.**

Art. 74. § 1. Pokrzywdzony może nie później niż przy rozpoczęciu rozprawy głównej wytoczyć powództwo cywilne celem dochodzenia w drodze procesu karnego roszczeń majątkowych wynikających z przestępstwa.

§ 2. W razie śmierci pokrzywdzonego, powództwo cywilne o roszczenie majątkowe, wynikające dla nich z przestępstwa, mogą wytoczyć w terminie, przewidzianym w § 1:

a) małżonek, rodzice, dzieci i wnuki pokrzywdzonych;

b) inne osoby, które z mocy uprawnienia ustawowego pozostawały na utrzymaniu pokrzywdzonego.

Art. 75. Sąd karny pozostawia bez rozpoznania powództwo cywilne;

a) jeżeli wyjdzie na jaw, że proces o te same roszczenia już się toczy w sądzie cywilnym, lub został przezeń rozstrzygnięty;

b) jeżeli roszczenia nie mają bezpośredniego związku z przedmiotem oskarżenia.

Art. 328. W razie niestawiennictwa powoda cywilnego w chwili rozpoczęcia rozprawy sąd pozostawia bez

rozpoznania powództwo cywilne, chyba że powód wnosi o rozpoznanie powództwa w jego nieobecności.

Art. 368. Prócz danych wskazanych w art. 366 i 367 sentencja wyroku zawiera w miarę potrzeby orzeczenie co do warunkowego zawieszenia wykonania kary, uwolnienia od kary, umorzenia postępowania, co do kosztów sądowych, powództwa cywilnego, dowodów rzeczowych i innych kwestji rozstrzygniętych przez sąd.

Art. 369. W razie umorzenia postępowania lub wydania wyroku uniewinniającego oraz w razie uznania że materiał zebrany w sprawie karnej nie wystarcza do rozstrzygnięcia powództwa cywilnego, sąd pozostawia powództwo bez rozpoznania w całości lub w części

Art. 370. § 1. Rzeczy ulegające wydaniu sąd wydaje osobie uprawnionej.

§ 2 Jeżeli wyniknie spór o prawo własności do rzeczy ulegających wydaniu, a niema dostatecznych danych do natychmiastowego rozstrzygnięcia, sąd odsyła strony na drogę procesu cywilnego.

Art. 465. Powód cywilny może założyć apelację wtedy tylko, gdy oskarżyciel lub oskarżony zapowiedział założenie apelacji.

Art. 466. Jeżeli oskarżyciel lub oskarżony, który zapowiedział apelację, nie wniósł jej wyvodu lub apelację cofnął, sąd karny pozostawia bez rozpoznania apelację powoda cywilnego i zwraca mu wniesione z tytułu apelacji opłaty.

Art. 467. Powód cywilny, któremu nie służy prawo apelacji z przyczyn wskazanych w art. 465 i 466, może wytoczyć sprawę przed sądem cywilnym o tę część powództwa którą sąd karny oddalił lub pozostawił bez rozpoznania.

Art. 522 § 1. Uwzględniając kasację prokuratora złożoną w myśl art. 521 Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie lub uznaje je za nieważne w wypadkach

wskazanych w art. 499 i 503, w innych zaś wypadkach ustala uchybienie, a zaskarżone orzeczenie może uchylić tylko na korzyść oskarżonego.

§ 2. Orzeczenie Sądu Najwyższego, zapadłe w myśl mniejszego art., nie uchyla części wyroku dotyczącej powództwa cywilnego.

Art. 555 § 1. Od powoda cywilnego pobiera się opłatę podług zasad postępowania cywilnego.

§ 2. Od oskarżonego pobiera się opłaty, wskazane w § 1, o ile przedsięwzięta przezeń czynność odnosi się wyłącznie do powództwa cywilnego.

Art. 559. W razie zasądzenia powództwa cywilnego, sąd zasądza od skazanego na rzecz powoda należne mu koszty, jeżeli zaś powód cywilny byłby zwolniony od opłat z tytułu prawa ubogich, sąd zasądza od skazanego odpowiednią sumę na rzecz Skarbu.

Art. 562. Koszty wynikłe z powództwa oddalonego lub pozostawionego bez rozpoznania ponosi powód cywilny.

W postępowaniu w sprawach nieletnich jest powództwo cywilne niedopuszczalne (art. 593).

Art. 7.

Ustalenia prawomocnego wyroku karnego co do spełnienia lub niespełnienia przestępstwa obowiązują sąd cywilny, o ile w postępowaniu przed tym sądem nie zostały obalone.¹⁾

¹⁾ Inaczej jednak przyjąć należy według art. 453, bo wznowienia z powodu czynu karalnego żądać można jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn, niż brak dowodów.

Art. 8.

Sprawy cywilne mogą być rozstrzygane także przez sądy polubowne na zasadach, określonych w niniejszym kodeksie.

KSIĘGA PIERWSZA.

Sąd.

D z i a ł I.

Właściwość sądu.

R o z d z i a ł I.

Właściwość rzeczowa.

O d d z i a ł I.

Podstawy właściwości.

Art. 9.

Sprawy cywilne rozpoznają w pierwszej instancji:

sądy grodzkie oraz sędziowie pokoju i sądy okręgowe.*)

*) Por. art. 11 i nast., 15 i 16 prawa o ustroju sądów powszechnych poniżej w dodatku I.

Art. 10.

Do właściwości sądów grodzkich należą:

- 1) sprawy majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu¹⁾ nie przenosi tysiąca złotych;
- 2) sprawy działowe, jeżeli wartość przedmiotu

działu²⁾ nie przekracza pięćdziesięciu tysięcy złotych;

- 3) bez względu na wartość przedmiotu sporu;
- a) sprawy o ojcostwo nieślubne, jak również o roszczenia majątkowe, pozostające w związku z ojcostwem nieślubnym;³⁾
- b) sprawy o istnienie,⁴⁾ unieważnienie albo rozwiązanie⁵⁾ umowy najmu, o roszczenia pieniężne z najmu wynikające⁶⁾ oraz sprawy o wydanie lub odebranie przedmiotu najmu⁷⁾ i o zatrzymanie rzeczy, wniesionych przez lokatora do przedmiotu najmu;⁸⁾
- c) sprawy o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania.^{9) 10)}

¹⁾ Porównaj o wartości przedmiotu sporu art. 15 i nast.

²⁾ Por. art. 21.

³⁾ Por art. 288 lit c prawa o ustr. (poniżej w dodatku I); według tego przepisu należą do właściwości sądu grodzkiego tylko roszczenia majątkowe dziecka i matki, „związane“ z nieślubnym ojcostwem, według art. 10 k p. c. należą do właściwości sądów grodzkich bez względu na wartość przedmiotu sporu także roszczenia osób trzecich a więc o zwrot kwot, wyłożonych na utrzymanie dziecka nieślubnego.

⁴⁾ Przez „istnienie“ rozumieć należy ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku najmu.

⁵⁾ Pod pojęcie unieważnienia podpada także zniesienie umowy np z powodu pokrzywdzenia ponad połowę wartości Pod pojęcie rozwiązania podciągnąć wypada odstąpienie od niedopełnionej jeszcze umowy np z powodu niedopełnienia zobowiązań przez stronę drugą

6) Do właściwości sądów grodzkich należą więc nie wszelkie powództwa ze stosunku najmu, lecz tylko te, które są w ustawie wyraźnie wymienione, gdyby bowiem wszystkie spory chciano przekazać sądom grodzkim, wyraziłaby się ustawa podobnie, jak w art. 39, i nie wliczałaby szczegółowo spraw, które przekazuje się sądowi grodzkiemu do rozstrzygnięcia. Jeżeli więc powód żąda dokonania pewnych czynności lub ich zaniechania, albo też wydania kaucji niepieniężnej lub uznania takiej kaucji za przepadłą, to nie zachodzi właściwość sądu grodzkiego bez względu na wartość przedmiotu sporu.

7) Obojętnem jest, czy wydania lub odebrania domaga się wynajmujący, czy też lokator; należą tu więc także powództwa o oddanie przedmiotu najętego, ale lokatorowi jeszcze nie oddanego.

8) Do właściwości sądów grodzkich należą także spory z sublokatorami bez względu na to, czy je wytacza lokator, czy też główny wynajmujący. Spory ze stosunku dzierżawnego należą według wartości przedmiotu sporu bądź do sądów grodzkich, bądź też do okręgowych, por. art. 213.

9) Por. art. 40, 397 i nast.

10) W b. zaborze rosyjskim spory o ochronę zakłóconego lub o przywrócenie utraconego posiadania, w których biorą udział Skarb Państwa lub przedsiębiorstwa państwowe, nie ulegają rozpoznaniu sądów grodzkich w ciągu pięciu lat od czasu wejścia w życie kodeksu postępow. cywilnego (por. art. XVII § 1 I. 13 przep. wpraw.).

Art. 11.¹⁾

§ 1. Z pośród spraw, należących do właściwości sądów grodzkich, sędzia pokoju rozpoznaje sprawy majątkowe między osobami mającemi za-

mieszkanie lub siedzibę²⁾ w jego okręgu, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przenosi trzystu złotych, z wyjątkiem spraw:

1) w których wartość nie wpływa na właściwość sądu;³⁾

2) z weksli, czeków, akcyj, obligacyj, listów zastawnych, dowodów składowych i tym podobnych papierów wartościowych;

3) o prawa rzeczowe na nieruchomościach i prawa do nieruchomości;⁴⁾

4) w których pozwany jest Skarb Państwa lub inna osoba prawna prawa publicznego.

§ 2. Sprawy, przewidziane w artykule niniejszym, mogą wytaczać przed sędzią pokoju przeciwko pozwanym, mającym zamieszkanie lub siedzibę w jego okręgu, również powodowie z poza jego okręgu.^{5) 6)}

§ 3. Przed sędzią pokoju strony mogą zawrzeć ugodę w sprawach majątkowych, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przenosi tysiąca złotych. Przedmiotem ugody nie mogą być jednak prawa rzeczowe na nieruchomościach lub prawa do nieruchomości oraz takie prawa, do których powstania ustawa wymaga formy aktu notarialnego lub sądowego.^{7) 8)}

¹⁾ Art. 11 odpowiada brzmieniu art. 290 § 1 i 2, oraz art. 292 prawa o ustr. sąd. powsz. (por. poniżej dodatek I), a różni się tylko zmianami stylistycznymi i podwyższeniem kwoty z 200 zł na 300 zł. Jako przepis późniejszy, uchyla on przepisy prawa o ustr. s. p. Sprawy

majątkowe, należące do właściwości sądów grodzkich, rozpoznawać ma sędzia pokoju, jeżeli wartość nie przenosi 300 złotych; odnosić się to może tylko do spraw, w których wartość ma być w pozwie podana, nie obejmuje zatem spraw, przekazanych sądom grodzkim bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 10 L 3). Sprawy, wymienione w art. 23 rozp. Pr. R. z 22 marca 1928 o sądach pracy, nie mogą być rozpoznawane przez sędziego pokoju, bo wspomniany art. 23 przekazuje je wyjątkowo sądom grodzkim, a kod. post. cyw. utrzymuje wyraźnie w art. 1 w mocy przepisy ustaw szczególnych.

²⁾ Zamieszkanie mają osoby fizyczne (art. 24), siedzibę zaś osoby prawne lub spółki (art. 31).

³⁾ Por. art. 10 l. 3 i art. 13 § 2.

⁴⁾ Por. art. 40.

⁵⁾ Gdy w danej miejscowości ustanowiono sędziego pokoju, właściwość jego jest wyłączna, jeżeli powód i pozwany mają zamieszkanie lub siedzibę w tegoż okręgu; natomiast w przypadku, gdy powód ma zamieszkanie lub siedzibę poza tym okręgiem, właściwość sędziego pokoju zależy od wyboru powoda, który powództwo może wytoczyć bądź przed sędzią pokoju, bądź przed sądem grodzkim.

⁶⁾ Według art. XIV przep. wpraw. postępowanie przed sędzią pokoju określi rozp. Min. Sprawiedl.

⁷⁾ Przed sędzią pokoju może być zawarta ugoda we wszystkich sprawach majątkowych, jeżeli wartość nie przenosi tysiąca złotych. Warunkiem pozostaje zawsze, by sprawa należała do zakresu działania sądów powsz. w sprawach spornych; wynika to ze słów: „jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przenosi 1000 złotych“. Ugoda może być zawarta we wszystkich sprawach majątkowych, nawet takich, które należą poza to do właściwości sądów okręgowych lub grodzkich; także ogranicze-

nia zawarte w art. 11 § 1 i 2 nie odnoszą się do ugód przed sędzią pokoju.

⁸⁾ Zawezwanie do pojednania dopuszczalne jest tylko w sądzie grodzkim (art. 399), nie wyklucza to jednak przejścia takiego przepisu do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości o postępowaniu przed sędzią pokoju (art. XIV przep. wpraw.).

Art. 12.¹⁾

§ 1. Powództwo, wytłuczone przed sąd grodzki w sprawie, należącej do sędziego pokoju, sąd grodzki przekazuje sędziemu pokoju przed pierwszym posiedzeniem sądowym.²⁾

§ 2. Niema środka odwoławczego od orzeczenia sądu grodzkiego z tej przyczyny, że sprawa należy do rozpoznania sędziego pokoju.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Przekazanie sprawy sędziemu pokoju odbywa się z urzędu i może nastąpić tylko przed pierwszym posiedzeniem sądowym. Jeżeli sąd grodzki w tym stanie sprawy nie przekazał sędziemu pokoju, nie może jej już więcej temu sędziemu przekazać; przepis art. 12, jako późniejszy, uchyla przepis art. 290 § 3 prawa o ust. sądów powsz. (por. poniżej dodatek I).

²⁾ Przekazanie nie jest dopuszczalne w sprawach, w których powodowi służy wybór między sądem grodzkim a sędzią pokoju, to jest w przypadku, gdy powód ma zamieszkanie lub siedzibę poza okręgiem sędziego pokoju.

³⁾ Od orzeczenia sądu grodzkiego niema środka odwoławczego z tej przyczyny, że sprawa należy do rozpoznania sędziego pokoju, i to tak wtedy, gdy sąd grodzki wyraźnie uznał się właściwym, jak i wtedy, gdy, nie

orzekając o właściwości, wydał orzeczenie co do istoty sprawy.

⁴⁾ Orzeczenie sądu grodzkiego w przedmiocie właściwości sędziego pokoju wiąże tego sędziego, arg. z art. 53 § 2.

Art. 13.

§ 1. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy, dla których nie są właściwe sądy grodzkie.¹⁾

§ 2. Bez względu na wartość przedmiotu sporu należą do właściwości sądów okręgowych sprawy następujące:

1) sprawy o prawa niemajątkowe²⁾ i łącznie³⁾ z nimi poszukiwane roszczenia majątkowe;

2) sprawy o wynagrodzenie szkody, jaką wyrządziły obywatelowi⁴⁾ organy władzy państwowej lub samorządowej przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby;⁵⁾

3) sprawy ze stosunków, dotyczących ochrony prawa autorskiego;⁶⁾

4) sprawy ze stosunków, dotyczących używania firmy⁷⁾ lub nabycia przedsiębiorstwa handlowego;⁸⁾

5) sprawy między zarejestrowaną spółką handlową, a jej uczestnikami, zarządcami lub innymi organami; między samymi uczestnikami w tym ich charakterze oraz między nimi a zarządcami lub likwidatorami;⁹⁾

6) sprawy z czynności giełdowych;¹⁰⁾ z ochrony patentów, wzorów i znaków towarowych; z czynów nieuczciwej konkurencji; wreszcie ze stosunku

ubezpieczenia, z wyjątkiem sporów o zapłatę premji.*)

1) Por. art. 19 i art. 273 ust. o ustr. sąd. powsz. poniżej w dodatku I.

2) Do spraw o prawa niemajątkowe należą nie tylko powództwa ze stosunku rodzinnego, lecz także powództwa o inne prawa osobiste np. o ochronę nazwiska, podobizny itp.

3) Jeżeli roszczeń majątkowych, pozostających w związku ze sprawami niemajątkowymi, dochodzi się odrębnym powództwem, wówczas wartość przedmiotu sporu rozstrzyga o tem, czy spór należy do sądu okręgowego, czy do sądu grodzkiego.

4) Spory Państwa lub ciała samorządowego przeciwko funkcjonarjuszowi z tytułu szkody, zrządzonej przez niego w urzędowaniu, należą według wartości przedmiotu sporu do sądu okręgowego lub grodzkiego.

5) Sprawy te należeć będą także w byłym zaborze austriackim do drogi procesu cywilnego, (por. art. XXVI L. 1 przep. wpraw.).

6) Por. art. 74 ust. z dnia 29 marca 1926 o prawie autorskiem D. U. R. P. z 1926 r. Nr. 48 poz. 286.

7) Sprawy, wynikłe z nabycia przedsiębiorstwa handlowego, należą wtedy do sądu okręgowego, gdy dotyczą stosunków między zbywcą a nabywcą; jeżeli osoba trzecia, której przysługuje preterestja przeciwko zbywcy, występuje przeciwko nabywcy z powództwem na tej podstawie, że on odpowiada za zobowiązania zbywcy, właściwość rzeczowa zależeć będzie od wartości przedmiotu sporu. Spory wymienione w art. 13 § 2 L. 4 ~~15~~ należą do sądu okręgowego bez względu na to czy firma jest wpisana do rejestru handlowego, czy nie.

8) tylko wtedy, jeżeli spór dotyczy prawa, opartego na przepisach ustaw handlowych, w wypadku bowiem,

gdy spór opiera się na naruszeniu przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, wchodzi w zastosowanie art. 13 § 2 L. 6.

⁹⁾ Wszystkie wymienione spory muszą dotyczyć stosunku spółki a nie roszczeń, powstałych na innej podstawie prawnej; spór o pożyczkę, udzieloną przez spółnika drugiemu spółnikowi, nie podpada pod ten przepis.

¹⁰⁾ Wobec przepisu § 30 rozp. Prez. Rzeczp. o organizacji giełd z dnia 28 grudnia 1924 D U. R. P. Nr. 27 poz. 250 (w brzmieniu jednolitem rozp. Min. Skarbu z 12 lutego 1930 Nr. 23, poz. 209) sądy powszechne mogą się zająć sporem, wynikającym z transakcji giełdowej, tylko wtedy, gdy strony na piśmie wykluczyły orzecznictwo rozjemczego sądu giełdowego.

*) a) Stanowi to też art. 5 L. 1 ust z 2 sierpnia 1926 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jednolity Dz. U. R. P. z r. 1930. Nr. 56 poz. 467), ale wymienia tylko roszczenia oparte na art. 1—4 tejże ustawy, nie zaś na art. 6—10, dotyczących ochrony karno-prawnej, chociaż według art. 11 L. 1 tejże ustawy roszczeń cywilnych można dochodzić wprost na drodze cywilnej bez wytoczenia sprawy karnej.

b) Ustawa z 29 października 1920 o spółdzielniach D U R. P. Nr. 111, poz. 733.

Art. 50 ust. 2. Każdą uchwałę (Walnego zgromadzenia) można zaskarżyć z powodu jej niezgodności z prawem lub statutem. Skargę należy wnieść przeciw spółdzielni w terminie 6 tygodni od daty walnego zgromadzenia do sądu okręgowego, w którego okręgu znajduje się siedziba spółdzielni.

Art. 65. Jeżeli działalność spółdzielni wykazuje poważne uchybienia przeciwko prawu lub statutowi, a spółdzielnia nie usunie ich w terminie zakreślonym przez organ, wyznaczający rewidenta, organ ten może

wszczęć przeciw spółdzielni przed sądem okręgowym sprawę o rozwiązanie.

c) **Dekret o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością** z 8 lutego 1919. D. U. R. P. Nr. 15 poz. 201.

Art. 19. ust. 2. Spólnicy, reprezentujący przynajmniej $\frac{1}{10}$ kapitału zakładowego, mają prawo: ząądać w ciągu sześciu miesięcy od powzięcia uchwały, której się w drodze właściwej sprzeciwili, jej unieważnienia przez sąd okręgowy w drodze powództwa. (Dekret obowiązuje tylko na tej części ob byłego zaboru rosyjskiego, która znajduje się pod rządem kodeksu handlowego francuskiego).

d) **Ustawa z 29 marca 1926 r. o prawie autorskiem** (D. U. R. P. Nr. 48, poz. 286).

Art. 74. Orzecznictwo w sporach cywilnych których przedmiotem są roszczenia, oparte na tej ustawie, wykonywają wyłącznie sądy okręgowe bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Art. 14.¹⁾

§ 1. Z pośród spraw, należących do właściwości sądów okręgowych, sąd okręgowy, w którym jest utworzony wydział handlowy, rozpoznaje w tym wydziale sprawy wymienione w artykule poprzedzającym pod liczbami 4 — 6,²⁾ jako też sprawy z czynności, mających charakter handlowy dla obu stron.³⁾

§ 2. Jeżeli spór wynikł z czynności, która tylko po stronie pozwanego jest handlowa, wniesienie sprawy przed wydział handlowy zależy od uznania powoda.*)

¹⁾ Por. art. 210. § 2 art. 224 i nast. art. 362 L 5.

²⁾ O tem, czy czynność ma być uważaną za handlo-

wą, rozstrzyga prawo dzielnicy, w której sąd ma siedzibę, a nie prawo zamieszkania lub siedziby stron.

³⁾ Pozwany nie ma więc prawa w przypadku art. 14 § 2 domagać się, aby sprawę wniesioną do wydziału cywilnego w myśl art. 225 przekazano wydziałowi handlowemu.

***) a) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych. D. U. R. P. Nr. 39, poz. 384.**

Art. 2. Do udzielania patentu powołany jest Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 72. (Właściwość sądów). 1) Spory o prawa i roszczenia prywatno-prawne dotyczące patentów, należą do właściwości sądów, a zwłaszcza:

a) spory o własność patentu oraz inne prawa rzeczowe na patencie lub prawa do patentu (art. 16—20); także spory o istnienie lub nieistnienie praw użytkowników uprzednich i późniejszych (art. 9, 11 i 16) ale nie spory z art. 60;

b) spory o roszczenia majątkowe (wydanie wzbogażenia, odszkodowanie) wynikające z unieważnienia lub umorzenia patentu albo z uznania zależności patentu;

c) spory o naruszenie własności oraz innych praw rzeczowych na patencie i praw do patentu (art. 25, 26 i 28);

d) sprawy, określone art. 64, 67, 68 ust. 2 i 70.

2) Dla sporów o prawa i roszczenia wymienione w ust. 1 właściwymi są sądy, które orzekają w sprawach handlowych.

3) Przy oznaczeniu właściwości miejscowej sądów, zależnej od miejsca zamieszkania pozwanego, należy, jeśli pozwanym jest posiadacz patentu, zamieszkały za granicą, brać za podstawę miejsce zamieszkania w Polsce jego pełnomocnika (art. 36).

Art. 158. (Właściwość sądów).

1) Spory o prawa i roszczenia prywatno-prawne dotyczące zarejestrowanych wzorów należą do właściwości sądów a zwłaszcza:

a) spory o własność wzoru zarejestrowanego oraz inne prawa rzeczowe na wzorze (art. 102—106) lub prawa do wzoru; także spory o istnienie lub nieistnienie praw użytkocy uprzednich i późniejszych (art. 95, 97 i 102), ale nie spory z art. 146;

b) spory o roszczenia majątkowe (wydanie z bogacenia, odszkodowania) wynikające z unieważnienia rejestracji wzoru lub umorzenia prawa z rejestracji wzoru użytkowego albo uznania zależności wzoru;

c) spory o naruszenie własności oraz innych praw rzeczowych na wzorze i praw do wzoru (art. 111, 112 i 114);

d) sprawy określone w art. 150, 153, 154 ust. 2 i 156.

2) Dla sporów o prawa i roszczenia prywatno-prawne wymienione w ust. 1 właściwymi są sądy, które orzekają w sprawach handlowych.

3) Przy oznaczeniu właściwości miejscowej sądów, zależnej od miejsca zamieszkania pozwanego, należy, jeśli pozwanym jest posiadacz prawa z rejestracji wzoru zamieszkały za granicą, brać za podstawę miejsce zamieszkania w Polsce jego pełnomocnika (art. 121).

Art. 211. (Właściwość sądów).

1) Spory o prawa i roszczenia prywatno-prawne dotyczące zarejestrowanych znaków towarowych, należą do właściwości sądów, a zwłaszcza:

a) spory o własność znaku zarejestrowanego oraz inne prawa rzeczowe na znaku (art. 185) lub prawa do znaku; także spory o istnienie lub nieistnienie praw użytkocy uprzednich (art. 180), ale nie spory z art. 192;

b) spory o roszczenia majątkowe (wydanie z bogacę-

nia, odszkodowania) wynikające z unieważnienia lub umorzenia rejestracji znaku;

c) spory o naruszenie własności oraz innych praw rzeczowych na znaku i praw do znaku (art. 188, 189 i 191).

2) Dla sporów o prawa i prywatno-prawne roszczenia wymienionych w ust. 1, właściwymi są sądy, które orzekają w sprawach handlowych.

3) Przy oznaczeniu właściwości sądu, zależnej od miejsca zamieszkania pozwanego, należy, jeśli pozwanym jest właściciel znaku towarowego zamieszkały za granicą, brać za podstawę miejsce zamieszkania w Polsce jego pełnomocnika (art. 194).

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 marca 1928 — Prawo o spółkach akcyjnych D. U. R. P. 1928 r. Nr. 39, poz. 383.**

Art. 74. ust. 1. Uchwała walnego zgromadzenia powzięta wbrew prawu lub statutowi może być zaskarżona w drodze skargi, wytoczonej przeciwko spółce o unieważnienie uchwały.

Ust. 4. Właściwy jest sąd okręgowy miejsca siedziby spółki, powołany do orzekania w sprawach handlowych (rozp. obowiązuje na ob. Polski z wyj. Śląska).

c) **Ustawa z 2 sierpnia 1926 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji D. U. R. P. Nr. 84 poz. 749 — tekst jednolity D. U. R. P. z r. 1930. Nr. 56. poz. 467.**

Art. 5. ust. 1. Dla sporów o roszczenia cywilno-prawne z art. 1--4 niniejszej ustawy właściwe są sądy okręgowe jako handlowe.

Ust. 2. Spory te można wdrożyć także w tym sądzie, w którego okręgu popełniono czynność uzasadniającą roszczenie powoda.

Oddział 2.

Wartość przedmiotu sporu.

Art. 15.

§ 1. W sprawach o roszczenie pieniężne, zgłoszone choćby wzamian innego przedmiotu,¹⁾ podana²⁾ kwota pieniężna stanowi wartość przedmiotu sporu.³⁾ ⁴⁾

§ 2.⁵⁾ W innych sprawach majątkowych powód obowiązany jest oznaczyć w pozwie kwotę pieniężną wartość przedmiotu sporu z uwzględnieniem przepisów, zawartych w artykułach poniższych.

1) O wartości decyduje wartość tego, czego powód żąda od pozwanego; nie uwzględnia się świadczenia wzajemnego powoda a przyjąć to należy także w przypadku § 2, a więc, gdy powód domaga się pewnego przedmiotu w naturze za zapłatą z jego strony kwoty pieniężnej lub też za oddaniem innej rzeczy.

2) W sprawie o roszczenie pieniężne decyduje kwota, żądana przez powoda; w razie więc, gdy powód w pozwie dokonuje kompensaty z swoim długiem, rozstrzyga nie jego pretensja do pozwanego, lecz kwota, wynikła z potrącenia.

3) Przy żądaniach o świadczenia przemienne, z których jedno jest pieniężne, rozstrzyga kwota pieniężna bez względu na to, czy wybór jednego z kilku świadczeń przysługuje powodowi, czy też pozwanemu; przy upoważnieniu przemiennem rozstrzyga kwota, przez której zapłatę pozwany może się zwolnić od świadczenia, będącego przedmiotem roszczenia

4) W sporach o roszczenia majątkowe, ale niepie-

niężne, powód musi podać kwotę, na jaką ocenia wartość przedmiotu sporu, jego ocenienie ulega sprostowaniu w myśl art. 22.

⁵⁾ Por. art. 210 § 1 L. 1.

Art. 16.

Do wartości przedmiotu sporu nie wlicza się odsetek, pożytków i kosztów, żądanych obok roszczenia głównego.¹⁾ ²⁾

¹⁾ Art. 16 nie powiada, co należy uważać za roszczenie główne, lecz wyraża się negatywnie, że odsetek, pożytków i kosztów nie wlicza się do wartości przedmiotu sporu; z tego wynika, że wszelkie inne należytości, jak z tytułu kary umownej, kary za zawód, zadatku itp., uważa się dla procesu za roszczenia główne, których wartość w myśl art. 17 ulega zliczeniu.

²⁾ Wartość odsetek lub pożytków decyduje wtedy o wartości przedmiotu sporu, gdy się ich żąda jako rzeczy głównej, np. gdy powód domaga się procentów bez kapitału. Jeżeli wierzyciel od dłużnika głównego domaga się tego, co zapłacił wierzycielowi, a w ogólnej sumie, przez niego zapłaconej, mieszczą się także odsetki, pożytki i koszty, natenczas o wartości decyduje ogólna suma, bo w tym przypadku odsetki, pożytki i koszty nie są traktowane jako należytości uboczne kapitału.

Art. 17.

Jeżeli pozew obejmuje kilka roszczeń, należy zliczyć razem ich wartość.¹⁾ ²⁾

¹⁾ Por. art. 69 L. 2, art. 212.

²⁾ Jeżeli każde roszczenie osobno jest niższe od 1000 złotych, ale ich suma przekracza tę kwotę, właściwym będzie sąd okręgowy

Art. 18.

W sprawach o prawo¹⁾ do świadczeń powtarzających się wartość przedmiotu sporu stanowi: przy świadczeniach, nieograniczonych co do czasu²⁾ lub dożywotnich,³⁾ suma świadczeń za lat dziesięć; a przy świadczeniach ograniczonych co do czasu, suma świadczeń za cały czas ich trwania, lecz nie więcej niż za lat dziesięć; przy świadczeniach wszakże należnych z tytułu obowiązków rodzinnych, nie wyłączając stosunków nieślubnych,⁴⁾ suma świadczeń za jeden rok.

1) O „prawo“ do świadczeń powtarzających się chodzi tak wtedy, gdy się żąda ustalenia istnienia lub nieistnienia takiego prawa, jak i wtedy, gdy powód domaga się świadczenia przyszłego (art. V ustęp 1 przep. wpraw) lub zmiany wysokości i czasu trwania takich świadczeń (art. V ustęp 2 przep. wpraw.). Jeżeli przedmiotem sporu są świadczenia już zapadłe, a więc zalegające, wartość przedmiotu sporu oblicza się przez zliczenie wartości wszystkich świadczeń zalegających (art. 16 i 17). Jeżeli przedmiotem sporu są świadczenia już zapadłe i świadczenia przyszłe należy do wartości „prawa“ doliczyć wartość świadczeń zapadłych.

2) Świadczenia powtarzające się mogą być tak pieniężne, jak niepieniężne. Poszczególne świadczenia mogą być różne co do wartości i terminów zapadłości.

3) Świadczenie jest nieograniczone co do czasu także wtedy, gdy wprawdzie pewnem jest, że obowiązek musi ustać, ale niepodobna oznaczyć czasu, kiedy obowiązek się skończy; obojętnym jest tytuł, na którym opiera się prawo do powtarzających się świadczeń; obojętnem jest też, czy prawo jest ograniczone na czas życia uprawnionego, czy obowiązanego.

4) Według art. 10 l. 3 lit. a nie trzeba podawania i obliczania wartości przedmiotu sporu, gdy chodzi o prawo do powtarzających się świadczeń, pozostających w związku z nieślubnym ojcostwem, a według art. 13 § 2 l. 1 — gdy roszczenia majątkowego dochodzi się równocześnie z prawem niemajątkowym; w tych przypadkach więc obliczenie wartości może mieć znaczenie tylko w przedmiocie dopuszczalności skargi kasacyjnej (art. 432 § 1).

Art. 19.

W sprawach o ^o istnienie, unieważnienie albo rozwiązanie umowy najmu lub dzierżawy, o wydanie lub odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy, wartość przedmiotu sporu stanowi suma czynszu za jeden rok, chyba że chodzi o krótszy czas sporny.^{1) 2) 3)}

1) Sprawy ze stosunku najmu, wskazane w art 10 L 3 b, należą do sądu grodzkiego bez względu na wartość przedmiotu sporu, tu więc obliczenie wartości może mieć znaczenie tylko dla dopuszczalności skargi kasacyjnej (art. 432. § 1).

2) Jeżeli najem lub dzierżawa są zawarte w ten sposób, że w braku wypowiedzenia przedłużają się na pewien czas, ten właśnie czas należy brać za podstawę obliczenia wartości, o ile nie przynosi jednego roku.

3) Wyliczenie, zawarte w art. 19, jest wyczerpujące; wartość innych żądań, opartych na umowie najmu lub dzierżawy, oblicza się nie według art 19, lecz według art. 16 lub 18. W razie połączenia żądań, wskazanych w art. 19, z żądaniami, których wartość oblicza się inaczej, następuje w myśl art. 17 zliczenie. Co do dopuszczalności łączenia takich różnych żądań, patrz art. 212.

Art. 20.

W sprawach o zabezpieczenie¹⁾ lub o prawo zastawu albo hipotekę, wartość przedmiotu sporu stanowi wysokość wierzytelności. Jeżeli przedmiot zabezpieczenia lub zastawu²⁾ ma mniejszą wartość niż wierzytelność, rozstrzyga wartość mniejsza.³⁾ ⁴⁾

1) Pod pojęcie hipoteki podpada także dług grunto-
wy i dług rentowy, a pod pojęcie zabezpieczenia zastaw,
kaucja i prawo zatrzymania.

2) Jakkolwiek zdanie 2 nie wymienia hipoteki, to
jednak wartość przedmiotu hipoteki rozstrzyga o wartoś-
ci przedmiotu sporu, jeżeli jest niższa od wierzytelności

3) Rodzaj sporu jest obojętny; może to być spór
o ustanowienie zabezpieczenia, o jego istnienie lub nie-
istnienie, o uchylenie zabezpieczenia, wykreślenie hipoteki,
zwrot ruchomości, danej w zastaw itp.

4) Przy obliczeniu wartości przedmiotu zabezpiecze-
nia nie odlicza się ciężarów poprzedzających, bo dla
wartości przedmiotu sporu decydującą jest wartość
„przedmiotu zabezpieczenia lub zastawu“, a nie czysta
jego wartość, a zresztą zabezpieczenie obejmuje cały
przedmiot i, choć w chwili pozwu może mieć mniejsze
znaczenie, to jednak w razie zgaśnięcia poprzedzających
ciężarów może wystarczyć na zupełne pokrycie wierzy-
telności. Postanowienie to nie krzywdzi powoda, ani
pozwanego, bo wartość przedmiotu zabezpieczenia wtedy
tylko decyduje, gdy jest niższa od wierzytelności.

Art. 21.

W sprawach działowych wartość przedmiotu
działu stanowi o wartości przedmiotu sporu.¹⁾ ²⁾

1) Por art 10 L 2

²⁾ O wartości rozstrzyga więc cały przedmiot, a nie udział powoda.

Art. 22.

§ 1. Sąd w razie wątpliwości może sprawdzić wartość przedmiotu sporu, oznaczoną przez powoda i w tym celu mocen jest zarządzić dochodzenie.¹⁾

§ 2. Po doręczeniu pozwu sprawdzenie nastąpić może jedynie na zarzut pozwanego, zgłoszony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.²⁾

§ 3. Do kosztów sprawdzenia stosują się przepisy o kosztach procesu.³⁾

§ 4. Od orzeczenia co do wartości przedmiotu sporu nie ma środka odwoławczego.⁴⁾

¹⁾ Zarządzenie sprawdzenia wartości z urzędu może być wydane tylko przed doręzeniem pozwanemu pozwu (§ 2); po doręczeniu pozwu sprawdzenie wartości z urzędu nie jest dopuszczalne. W razie sprawdzenia z urzędu wartości przedmiotu sporu należy o tem uwiadomić powoda, który ma prawo zgłosić wniosek z art. 23 § 1.

²⁾ Por. art. 242.

³⁾ Por. art. 104, 109.

⁴⁾ Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

Art. 23.

§ 1. Jeżeli sąd, w wyniku sprawdzenia wartości przedmiotu sporu, uzna się niewłaściwym, na wniosek powoda przekaże sprawę sądowi przezeń wskazanemu, chyba że sąd ten jest oczywiście niewłaściwy.¹⁾

§ 2. Od postanowień w tych przedmiotach nie ma zażalenia.²⁾

§ 3. Sąd, do którego skierowano pozew, nie bada ponownie wartości przedmiotu sporu.³⁾

¹⁾ Por. art. 245. Wniosek winien być zgłoszony przed powzięciem postanowienia sądu w tej sprawie (por. art. 381 i 383); może być zgłoszony ustnie w toku dochodzeń lub pisemnie; jeżeli powód wniosku o przekazanie sprawy innemu sądowi nie zgłosi lub sąd przezeń wskazany jest oczywiście niewłaściwy, sąd powinien pozew odrzucić, powód może jednak po myśli art. 218 wnieść w ciągu tygodnia pozew do sądu właściwego, a wtedy skutki poprzedniego pozwu pozostają w mocy.

²⁾ Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

³⁾ Odpowiada to zasadzie art. 388.

Rozdział II.

Właściwość miejscowa.

Oddział 1.

Właściwość ogólna.

Art. 24.

§ 1. Powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma zamieszkanie. Miejscem zamieszkania jest miejscowość, w której pozwany przebywa z zamiarem stałego pobytu.¹⁾ ²⁾

§ 2. Jeżeli pozwany ma zamieszkanie w kilku miejscach, powód może wytoczyć powództwo według któregokolwiek z tych miejsc.*)

¹⁾ Definicja zamieszkania nie wpływa na tegoż pojęcie w znaczeniu materialnego prawa cywilnego (por

art. XV przep. wpraw). Z tego powodu nie wchodzi w zastosowanie przepisy prawa prywatnego międzydzielnicowego o zamieszkaniu, zawarte w ustawie z 2 sierpnia 1926 Nr. 101, poz. 580. Bez doniosłości dla właściwości sądu są też przepisy, dotyczące rejestracji ludności, na podstawie Rozp. Min. spraw wewn. z dnia 16 października 1930, poz. 653.

²⁾ Zamiar stałego pobytu nie musi być wyraźnie objawiony, może wynikać z okoliczności.

*) Por. uwagę *) a) do art. 14.

Art. 25.

Gdy pozwany nie ma miejsca zamieszkania,¹⁾ powództwo wytacza się według miejsca jego pobytu w Polsce; gdy to miejsce nie jest znane, powództwo wytacza się według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce.²⁾

¹⁾ Uwzględnić także należy zamieszkanie za granicą, zaczem pobyt rozstrzyga o miejscowej właściwości dopiero wtedy, gdy pozwany nigdzie nie ma zamieszkania.

²⁾ Jeżeli miejsce pobytu pozwanego nie jest znane, powództwo wytacza się według ostatniego zamieszkania pozwanego w Polsce, — ale tylko wtedy, gdy spór może być z mocy art. 4 w Polsce rozstrzygnięty.

Art. 26.

Powództwo przeciwko funkcyjowi państwowemu cywilnemu albo przeciwko wojskowemu, mającym siedzibę¹⁾ zagranicą, wytacza się według miejsca ostatniego zamieszkania w Polsce, a w braku takiego miejsca — przed sąd w Warszawie.³⁾ ¹⁾

1) Zagranicą jest także Gdańsk.

2) Wyraz „siedziba“ użyty jest tu w znaczeniu zamieszkania.

3) Wybór między kilkoma sądami grodzkimi, w Warszawie istniejącymi, przysługuje w myśl art. 47 powodowi.

Art. 27.

Powództwo przeciwko mężatce, nierozłączonej sądownie,¹⁾ wytacza się przed sąd właściwy dla męża.²⁾

1) Przepis ten odnosi się także i do przypadku, gdy wprawdzie sądownie orzeczono już rozłączenie, ale wyrok nie urósł jeszcze w moc prawa.

2) Żonę należy więc pozywać przed sąd zamieszkania, pobytu lub ostatniego zamieszkania męża, według tego, który z tych sądów jest dla męża właściwym, por. także art. 33. Mężatka prawomocnie rozłączona a tem bardziej rozwiedziona lub której małżeństwo unieważniono ma własne miejsce zamieszkania.

Art. 28.

Powództwo przeciwko dzieciom, aż do uzyskania przez nie zdolności procesowej¹⁾ wytacza się przed sąd właściwy dla ojca, matki lub opiekuna, w zależności od tego, pod czyją władzą dziecko pozostaje.²⁾

1) Przepis ten odnosi się tylko do dzieci, zatem nie można go stosować do osób niewłasnowolnych z powodu choroby umysłowej lub marnotrawstwa.

2) Przed sąd właściwy dla ojca, matki lub opiekuna pozwać należy nieletniego także w sprawie, odnośnie której przyznana mu jest zdolność procesowa, por. art. 63 §§ 1 i 2.

Art. 29.

Powództwo z tytułu roszczeń przeciwko osobie zmarłej, wytacza się, dopóki dziedzice spadku prawnie nie objęli, przed sąd, który był dla niej właściwy w chwili śmierci.¹⁾

¹⁾ O właściwości w tym wypadku rozstrzygają więc przepisy art. 24 do art. 28.

Art. 30.

§ 1. Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytacza się według siedziby urzędu Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, powołanego do zastępstwa Skarbu przed sądem.¹⁾

§ 2. Według tej siedziby wytacza się też powództwo przeciwko przedsiębiorstwom państwowym, które zastępuje Prokuratorja Generalna.²⁾

¹⁾ Według art. 21 uchwały Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1920 poz. 502 utrzymanej w mocy art. 18 rozp. Prez. Rzp. z 9 grudnia 1924 poz. 967 właściwym jest w procesach przeciw Skarbowi Państwa lub przeciw podmiotowi prawnemu, ze Skarbem narówni stojącemu, ten oddział Prokuratorji Generalnej, w którego okręgu znajduje się rzecz sporna, w braku tego kryterjum oddział, gdzie zaszło zdarzenie, na którym się roszczenia powoda opiera, a w braku wreszcie tej zasady oddział tego okręgu, gdzie znajduje się siedziba urzędowa zainteresowanej władzy administracyjnej lub nadzorczej, która podlega bezpośrednio władzy kontrolnej. Por. poniżej dodatek III.

²⁾ Przepis ten uzupełnia więc uchwałę Rady Ministrów z roku 1920, wyżej cyt.

Art. 51.

Powództwo przeciwko spółce handlowej, stowarzyszeniu, gwarectwu, zakładowi, związkowi komunalnemu, kościołowi, fundacji lub innemu podmiotowi, nie będącemu osobą fizyczną, wytacza się według miejsca ich siedziby. Siedzibą w braku innych danych, jest miejscowość, w której znajduje się zarząd.¹⁾ *)

¹⁾ Rozstrzyga więc miejsce, gdzie się prowadzi zarząd a nie inne czynności np. wyrób, magazynowanie, sprzedaż, odbiór surowca do przerobienia, skąd się dokonuje przesyłki itp.; w tych miejscach zachodzić może tylko właściwość przemienna w myśl art. 54.

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928. Prawo o Spółkach Akcyjnych D. U. R. P. Nr. 39 poz. 383.**

Art. 149. Kto biorąc udział w tworzeniu spółki akcyjnej przez niedopełnienie przepisów prawa świadomie lub przez niedbalstwo wyrządza spółce szkodę, obowiązany jest do jej wynagrodzenia.

Art. 158. Do skarg o odszkodowanie właściwy jest sąd miejsca siedziby spółki.

b) **Ustawa z dnia 29. października 1920 o spółdzielniach (D. U. R. P. Nr. 111, poz. 733).**

Art. 82. Sąd właściwy dla spółdzielni w chwili rozwiązania, pozostaje właściwym do ukończenia likwidacji.

Oddział 2.

Właściwość przemienna.

Art. 32.

Powództwo w sprawach, objętych przepisami oddziału niniejszego, wytaczać można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd, oznaczony w przepisach następujących.*)

*) a) **Statut Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie** (Rozp. Rady Ministrów z 17. lutego 1928 D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 20 załącz. do poz. 169).

§ 39. Do rozstrzygnięcia sporu z osobami, nie będącymi członkami Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, w których Towarzystwo jest zapozwane, właściwym jest sąd okręgowy we Lwowie, natomiast co do właściwości sądu w sporach z członkami Towarzystwa obowiązuje przepis § 41 tego statutu. (Rada Nadzorcza Towarzystwa jako sąd polubowny).

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 maja 1927 o przymusie ubezpieczenia od ognia i o Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych.** D. U. R. P. z r. 1927 Nr. 46 poz. 410.

Art. 38. W razie niezgodności między właścicielem budowli i P. Z. U. W. co do wysokości odszkodowania każda ze stron może żądać, aby wysokość tę ustaliła komisja szacunkowa, ukonstytuowana w sposób wskazany art. 30. (Rzeczoznawca wyznaczony przez stronę, przedstawiciel P. Z. U. W. wybrany przez obie strony, lub w braku zgody wyznaczony przez przewodniczącego Wydziału Powiatowego względnie burmistrza). W braku zgody stron na orzeczenie komisji szacunkowej właściciel budowli może dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej.

Art. 40. L. 1. Skarga o odszkodowanie może być wniesiona do przedmiotowo właściwego sądu, w którego okręgu znajduje się budowla. (Rozp. wedle art. 1 nie obowiązuje w okręgach sądu apelacyjnego poznańskiego, toruńskiego i sądów okręgowych w Cieszynie i Katowicach).

c) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23. grudnia 1927 o przymusie ubezpieczenia od ognia budowli w m. st. Warszawie i o Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy. D. U. R. P. z r. 1927 Nr. 116 poz 983.**

Art. 41. L. 1. Skarga o odszkodowanie może być wniesiona do przedmiotowo właściwego sądu w którego okręgu znajduje się budowla (obowiązuje tylko na obszarze m. st. Warszawy).

Art. 33.

Powództwo przeciwko mężatce, stale przebywającej¹⁾ poza miejscem zamieszkania męża, wytoczyć można przed sąd miejsca jej pobytu.²⁾

¹⁾ Pobyt przejściowy, choćby nawet dłużej trwający jak np. pobyt w miejscowości kąpielowej lub leczniczej, nie uzasadnia jeszcze właściwości sądu.

²⁾ Obojętnem jest, czy mąż mieszka w kraju, czy też za granicą, dalej czy sąd zezwolił mężatce na odrębne zamieszkanie.

Art. 34.

§ 1. Powództwo o roszczenie majątkowe¹⁾ wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu znajduje się organ pozwanego, powołany do sprawowania jego interesów, jeżeli roszczenie pozostaje w związku

z czynnościami sprawowania interesów przez tenże organ.*)

§ 2. Powództwo o roszczenie majątkowe, dotyczące przedsiębiorstwa przemysłowego lub handlowego, gospodarstwa rolnego lub leśnego albo kopalni,²⁾ wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu znajduje się przedsiębiorstwo, gospodarstwo lub kopalnia.³⁾

§ 3. Przepisy tego artykułu nie odnoszą się do spraw przeciwko Skarbowi Państwa i przeciwko przedsiębiorstwom państwowym, które zastępuje Prokuratorja Generalna.⁴⁾

1) Z istoty rzeczy wynika, że roszczenia nie „wyłącznie“ majątkowe, a więc np. ze stosunków rodzinnych wyływające, nie mogą być dochodzone przed sądem, w którym znajduje się organ pozwanego, choćby tenże jako uprawniony do tego pełnomocnik zaciągnął zobowiązanie.

2) Przez kopalnię rozumieć należy także i przedsiębiorstwo wydobywania minerałów, zastrzeżonych właścicielowi gruntu, a więc kopalnię wosku ziemnego lub też szyb naftowy.

3) Jeżeli pozwany ma kilka oddziałów przedsiębiorstwa, można wytoczyć powództwo przed sąd ogólny albo sąd oddziału (§ 1), jeżeli roszczenie dotyczy tegoż oddziału; nie można pozywać przed sąd oddziału o roszczenie, które odnosi się do zakładu głównego lub do innego zakładu ubocznego.

4) Stacji kolejowych, urzędów pocztowych, kopalń państwowych nie można więc uważać za oddziały.

*) a) Statut Banku Polskiego tekst jednolity w ob-

wieszczeniu Ministra Skarbu z 28 listopada 1927 D. U. R. P. 1927 Nr. 113 zał. do poz. 966.

Art 89. Skargi przeciw Bankowi można wnosić tylko przed właściwym sądem w Warszawie.

b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 1929 o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu emerytalnem pracowników państwowego Banku Rolnego. D. U. R. P. z 1929 r. Nr. 92, poz. 685.

§ 159. Spory wynikłe z umów służbowych, zawartych na zasadzie niniejszego rozporządzenia, będą rozpatrywane przez sądy w Warszawie, jeżeli spór dotyczyć będzie pracowników instytucji Banku, znajdujących się w Warszawie, bądź też przez sądy właściwe dla miejscowości, w których znajdują się poszczególne oddziały Banku, jeżeli spór dotyczyć będzie pracowników tych oddziałów.

Art. 55.

§ 1. Powództwo o ustalenie istnienia¹⁾ umowy, o wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie umowy, jako też o odszkodowanie z powodu jej niewykonania lub nienależytego wykonania,²⁾ wytoczyć można przed sąd miejsca wykonania umowy.³⁾ ⁴⁾

§ 2. Miejsce wykonania umowy należy stwierdzić dokumentem, dołączonym do pozwu.⁵⁾

¹⁾ Przepis ten nie dotyczy ustalenia nieistnienia umowy, bo w tym przypadku brak miejsca wykonania i nie podobna też wykazać go dokumentem.

²⁾ Inne powództwa nie należą do właściwości sądu miejsca wykonania umowy.

³⁾ Miejsce wykonania musi być umową stron oznaczone, nie wystarcza więc ustawowe miejsce wykonania

umowy, chociażby nawet z łatwością oznaczyć je można było na podstawie dokumentu.

4) Jeżeli dla poszczególnych świadczeń oznaczono rozmaite miejsca wykonania rozstrzyga to miejsce w którym dochodzone świadczenie ma być wykonane, a jeżeli idzie o istnienie rozwiązanie lub unieważnienie umowy, powód może wybrać sąd jednego z miejsc wykonania (arg. z art. 24 § 1, art 47, art. 48).

5) Umowy o miejsce wykonania nie musi się więc zdziałać na piśmie, a tylko dowód może być przeprowadzony wyłącznie zapomocą dokumentu a nie zapomocą innych środków dowodowych np. świadków, w razie zaginięcia dokumentu dowodowego nie można wobec tego wnosić pozwu do sądu miejsca wykonania umowy, bo przepisu art. 290, który dotyczy dokumentów co do umów materjalno-prawnych nie można w tym wypadku stosować.

Art. 36.

Powództwo o roszczenie z czynu niedozwolonego¹⁾ wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu czyn został spełniony.²⁾ *)

1) Właściwość ta nie zachodzi, gdy roszczenie opiera się na niewykonaniu lub innym naruszeniu umowy

2) Przepis ten odnieść należy także do roszczeń przeciw osobie, która odpowiada za czyn niedozwolony, przez innego popełniony.

*) a) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 Prawo o spółkach akcyjnych D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 39 poz. 383.

Art. 158. Do skarg o odszkodowanie na podstawie przepisów tej ustawy o odpowiedzialności cywilnej i kar-

nej właściwy jest sąd miejsca siedziby spółki (por. art. 149 — 158 cyt. ust.).

b) Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji D. U. R. P. z r. 1926 Nr. 84, poz. 749 (tekst jednolity D. U. R. P. z 1930 r. Nr. 86, poz. 467).

Art. 5. L. 1. Dla sporów o roszczenia cywilnoprawne z art. 1 — 4 niniejszej ustawy właściwe są sądy okręgowe jako handlowe.

L. 2. Spory te można wdrożyć także w tym sądzie, w którego okręgu popełniono czynność uzasadniającą roszczenia powoda.

Art. 37.

Powództwo o zapłatę należności za prowadzenie sprawy¹⁾ pełnomocnik procesowy²⁾ wytoczyć może przed sąd miejsca, gdzie sprawę prowadził.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Obojętnem jest, czy idzie o zapłatę gotówki, czy też o świadczenia inne, byle spór dotyczył należności za prowadzenie sprawy; także żądanie zwrotu wydatków należy tu zaliczyć. Właściwość zachodzi również wtedy, gdy z żądaniem występuje substytut pełnomocnika, czy to przeciw pełnomocnikowi, czy też przeciw stronie którą w sporze zastępował.

²⁾ Por. art. 84 i nast.; właściwość ta nie ma zastosowania, gdy idzie o pełnomocnika dla doręczeń (art. 144 § 2).

³⁾ Właściwość oznacza się podług miejsca, gdzie zastępowano, nie musi więc być właściwym ten sąd, w którym sprawa się toczyła. Wskutek tego w przypadku, gdy pełnomocnik działał w wyższej instancji, rozstrzyga siedziba sądu, przed którym odbyło się zastępstwo; w razie zaś zastępstwa przed sądami, w rozmaitych miejscach położonych, dochodzić należy roszczenia przed każdym sądem z osobna, chociaż idzie o tę

samą sprawę a poszczególne sądy działały w toku instancji lub udzielały pomocy prawnej.

4) Przepis ustawy odnosi się do każdego pełnomocnika procesowego a nie tylko do adwokata. Odnieść go należy także do zastępstwa w postępowaniu nieprocesowym, jak niespornem, egzekucyjnym, lub upadłościowym.

Art. 38.

Powództwo o roszczenie majątkowe¹⁾ przeciwko osobie, która w Polsce nie ma zamieszkania albo siedziby,²⁾ wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu znajduje się przedmiot sporu³⁾ lub majątek⁴⁾ tej osoby. Jeżeli majątkiem jest wierzytelność, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma zamieszkanie dłużnik pozwanego, a gdy wierzytelność jest zabezpieczona na rzeczy, sąd miejsca, gdzie rzecz się znajduje.⁵⁾

1) Pod przepis ten podpada także roszczenie majątkowe, wypływające ze stosunku rodzinnego.

2) Zamieszkanie ma osoba fizyczna, siedzibę — osoba prawna lub spółka.

3) Jeżeli przedmiotem sporu jest oznaczona rzecz majątkowa, w Polsce się znajdująca, np. nieruchomości, wytoczyć można spór przed sąd, w którego okręgu ta rzecz się znajduje; nie będzie więc w tym wypadku właściwym sąd położenia innego przedmiotu majątkowego np. pretensji pozwanego do osoby trzeciej.

4) Majątek powinien się nadawać do egzekucji w celu zaspokojenia dochodzonego roszczenia, stanowczo zaś rzeczy bezwartościowej nie można uważać za majątek.

5) W przypadku, gdy majątkiem jest wierzytelność,

przysługająca pozwanemu do trzeciej osoby a zabezpieczona na pewnej rzeczy, zachodzi właściwość sądu położenia tej rzeczy a nie właściwość sądu, w którego okręgu dłużnik pozwanego ma zamieszkanie, sąd położenia rzeczy jest zatem nietylko wtedy właściwym, gdy dłużnik pozwanego mieszka za granicą, lecz i wów czas, gdy jego miejsce zamieszkania znajduje się w Polsce; bez znaczenia jest, czy wierzytelność jest zabezpieczoną na rzeczy nieruchomości, czy też na ruchomej. Jeżeliby jednak rzecz na której wierzytelność jest zabezpieczoną, znajdowała się za granicą, zachodzi właściwość sądu miejsca zamieszkania dłużnika pozwanego.

Art. 39.

Powództwo ze stosunku najmu¹⁾ lub dzierżawy²⁾ nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości.³⁾ *)

¹⁾ Por. art. 10 L. 3 lit. b.

²⁾ Por. art. 19.

³⁾ Rodzaj powództwa jest obojętny.

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 marca 1928 r. o prawie lotniczym.** D U. R. P. Nr. 31, poz. 294.

Art. 71. Skargi o wynagrodzenie szkody, wynikłe z używania statku powietrznego, mogą być wnoszone do sądu w miejscu stałej siedziby właściciela statku powietrznego, względnie przedsiębiorcy lub do sądu w miejscu gdzie szkoda powstała, a jeżeli chodzi o roszczenia z tytułu umowy o przewóz — w miejscu zawarcia umowy o przewóz lub w miejscu odbioru przesyłki lub też w miejscu stałej siedziby przedsiębiorcy.

O d d z i a ł 3.

Właściwość wyłączna.

Art. 40.

§ 1. Powództwo o prawo rzeczowe,¹⁾ na nieruchomości, o zwolnienie od tego prawa,²⁾ o rozgraniczenie, o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania nieruchomości, o dział nieruchomości, jako też o odszkodowanie za wywłaszczenie nieruchomości, wytoczyć należy wyłącznie przed sąd miejsca położenia nieruchomości. Gdy chodzi o służebność lub ciężar gruntowy, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej.

§ 2. Właściwość według położenia nieruchomości pozostaje, chociażby z roszczeniem przeciwko pozwanemu⁴⁾ o prawo rzeczowe lub o zwolnienie od tego prawa połączone było roszczenie osobiste o świadczenie⁵⁾ lub o zwolnienie od długu, związanego⁶⁾ z prawem rzeczowym.⁷⁾ *)

1) Właściwość zachodzi więc, gdy się dochodzi własności, służebności, prawa zastawu, prawa budowli, ciężaru realnego; o prawo obligacyjne nie można pozywać przed sądem miejsca położenia nieruchomości, nawet, gdy jest wpisane do księgi gruntowej jak prawo odkupu, pierwokupu, najmu lub dzierżawy, wpis bowiem nie nadaje charakteru prawa rzeczowego. O dopełnienie umowy kupna i sprzedaży, zamiany itd. pozywać należy przed sąd ogólny.

2) Także roszczeń o świadczenie lub zaniechanie na podstawie prawa rzeczowego a więc i o oddanie nie-

ruchomości lub jej części należy dochodzić przed sądem miejsca położenia nieruchomości.

³⁾ Spór o uznanie za nieważną umowy, która stanowi podstawę wpisu do księgi gruntowej, nie należy do sądu miejsca położenia nieruchomości, bo nie dotyczy prawa rzeczowego.

⁴⁾ Zachodzić musi identyczność pozwanego odnośnie roszczenia osobistego i rzeczowego, nie można więc skarżyć osoby X o zapłatę długu a zarazem osoby Y jako dłużnika hipotecznego.

⁵⁾ Przed sądem miejsca położenia nieruchomości pozywać można tylko o świadczenie a nie o ustalenie istnienia roszczenia osobistego.

⁶⁾ Związanie zachodzi, gdy np. idzie o pretensję osobistą, zabezpieczoną hipoteką.

⁷⁾ Od powoda jest zawisłe, czy roszczenie osobiste chce połączyć z rzeczowym, gdy je jednak łączy, właściwym jest tylko sąd miejsca położenia nieruchomości.

***) a) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 15 kwietnia 1931 r. w sprawie uregulowania roszczeń obywateli polskich do niemieckich zakładów ubezpieczeń z tytułu umów ubezpieczeń na życie, wymienionych w art. 21 polsko-niemieckiego układu waloryzacyjnego / 5 lipca 1928 D. U. R. P. z 1931 Nr. 33, poz. 235.**

Art. 7. Jeżeli złożone przy zgłoszeniu roszczenia dowody nasuwają wątpliwości co do zasadności samego roszczenia wogóle lub co do sposobu względnie wysokości jego przerachowania, komisarz zawiadomi o tem osobę interesowaną, wyznaczając jej termin do uzupełnienia dowodów. Termin ten nie może być krótszy niż miesiąc od daty doręczenia wezwania i nie może być dłuższy od sześciu miesięcy. W przypadkach uzasadnio-

nych komisarz może wyznaczony już termin przedłużyć.

Niezachowanie terminów, wyznaczonych przez komisarza zgodnie z postanowieniami ust. 1, powoduje uznanie roszczenia za wygasłe, albo przerachowanie wysokości roszczenia na podstawie złożonych dowodów.

W przypadkach uznania przez komisarza roszczenia za wygasłe, jak również w przypadkach sprzeciwu co do sposobu lub wysokości przerachowania roszczenia, służy osobom, do których odnosiła się powyższa decyzja komisarza, w ciągu jednego miesiąca od daty doręczenia za wiadomienia. prawo odwołania się do komisji likwidacyjnej do spraw zobowiązań niemieckich zakładów ubezpieczeń.

O ile osoba, której dotyczy decyzja komisji likwidacyjnej, na tę decyzję się nie zgadza, służy jej w ciągu jednego miesiąca od daty doręczenia decyzji prawo zaskarżenia decyzji do sądu powszechnego w Warszawie, Krakowie, Lwowie lub Poznaniu, przyczem powództwo wytacza się przeciwko Skarbowi Państwa Koszty powództwa, wytoczonego z powodu uznania roszczenia za wygasłe dla braku bezpośrednich dowodów (np. polisa, świadectwo zastawowe i t. p.) uzasadniających roszczenie, lub z powodu nieuwzględnienia przy przerachowaniu danych niepopartych dowodami, — obciążają powoda bez względu na wynik postępowania.

b) **Konwencja Międzynarodowa o przewozie osób i bagażu kolejami żelaznymi**, podpisana w Bernie 23. października 1924. D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 73, poz. 665.

Art 51. Kompetencja do regresów.

§ 1. Sędzia dla siedziby kolei żelaznej, przeciw której zgłoszono regres, jest wyłącznie kompetentny dla wszystkich sporów regresowych.

§ 2. Jeżeli skarga ma być wniesiona przeciwko kilku kolejom żelaznym, kolej żelazna pozywająca ma prawo

wyboru pomiędzy sędziami właściwymi, w myśl § 1 niniejszego artykułu.

Państwa, które konwencję podpisały, wymienione są pod tekstem podanym przy art. 4.

c) **Ustawa z 18 marca 1931 o skupie na rzecz Skarbu Państwa kolei fabryczno-łódzkiej** D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 29 poz. 313.

Art. 7 (5) Jeżeli Ministerstwo Komunikacji rozszerzenie odrzuci osobie zainteresowanej służy prawo wytoczenia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa w terminie miesięcznym w sądzie okręgowym w Warszawie od daty doręczenia odnośnej uchwały.

d) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 14 maja 1924 D. U. R. P. 1924 r. Nr. 42, poz. 441 o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych**, tekst jednolity D. U. R. P. r. 1925, Nr. 30, poz. 213.

§ 48. — 1. Do przerachowania należności ustalanej prawomocnym wyrokiem lub ugodą sądową (układem pojednawczym) właściwym jest sąd I instancji, który sprawę poprzednio rozpatrywał; do przerachowania w postępowaniu niespornem zaś w przypadku, przewidzianym w § 47 ustęp 2, ten sąd powiatowy, który jest sądem powszechnym dłużnika.

2 Sąd I instancji właściwy do przerachowania należności na tej podstawie, że sprawę poprzednio rozpatrywał, może przerachować należność ustaloną wyrokiem lub ugodą sądową w postępowaniu niespornem (incydentalnem).

e) **Rozporządzenie Rady Ministrów z 8 lipca 1929 o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“** D. U. R. P. r. 1929, Nr. 57, poz. 447.

§ 38. Pracownik, którego ostatecznym grzeczeniem administracyjnym zobowiązano do zwrotu szkody, może w terminie miesięcznym po doręczeniu tego orzeczenia

wystąpić na drodze sądowej przeciw P. K. P. z powództwem o ustalenie, że roszczenie P. K. P. nie istnieje wogóle lub w stosunku do niego w całości lub w części. W sporze tym obowiązek udowodnienia istnienia winy i szkody ciąży na P. K. P.

Dla tego rodzaju powództw, wnoszonych przez pracowników na terenie Wolnego Miasta Gdańska, posiadających obywatelstwo polskie, właściwe są sądy rzeczowo właściwe w Toruniu.

Powództwo sądowe nie wstrzymuje wykonania orzeczenia administracyjnego.

Art. 41.

§ 1. Powództwo o prawo do spadku¹⁾ jako też o roszczenia z rozporządzeń na przypadek śmierci,²⁾ należy wytoczyć, dopóki dziedzice prawnie nie objęli spadku, wyłącznie według miejsca otwarcia spadku.

§ 2. Powództwo o działy spadkowe wytoczyć należy wyłącznie³⁾ według miejsca otwarcia spadku

§ 3. Przepisy te obowiązują również, jeżeli powództwo dotyczy nieruchomości spadkowej.⁴⁾

¹⁾ Spór musi dotyczyć roszczenia o cały spadek lub o tegoż idealną część, a obojętnem jest, czy idzie o uznanie powoda za dziedzica, czy też o orzeczenie, że pozwany nie ma prawa do spadku np. z powodu nieważności rozporządzenia ostatniej woli, niegodności dziedziczenia, zrzeczenia się spadku itp.

²⁾ Roszczenie może się opierać także na kodycyłu lub na darowiźnie na przypadek śmierci. Również roszczenia o t. zw. ustawowe legaty należy tu zaliczyć.

³⁾ Roszczenia, w § 1 wymienione, należą do sądu miejsca otwarcia spadku tylko przez pewien czas, działy

spadku zaś przez czas nieograniczony, jeżeli tylko istnieje jeszcze pewien przedmiot niepodzielny. Przez prawne objęcie spadku rozumie się na obszarze prawa austriackiego prawomocne przyznanie spadku w postępowaniu niespornem.

⁴⁾ Przepis ten może się odnosić tylko do roszczenia, opartego na tytule spadkowym, nadającym prawo do pewnego tylko przedmiotu, a więc do powództwa na podstawie legatu lub darowizny na przypadek śmierci; bo prawa do nieruchomości, choćby nawet przeciw dzieźdźcowi, opierającego się na tytule rzeczowym, należy po myśli art. 40 dochodzić przed sądem położenia nieruchomości a opierającego się na tytule obligacyjnym przed sądem ogólnym.

Art. 42.

Powództwo ze stosunku spółki¹⁾ bądź innego związku²⁾ wytoczyć należy wyłącznie według miejsca siedziby spółki, bądź związku.³⁾

¹⁾ Obojętnem jest, o jaką idzie spółkę, czy jawną, komandytową lub cichą, czy też spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcyjną.

²⁾ Przez związek rozumieć należy stowarzyszenie, spółdzielnię itd.

³⁾ W przepisie tym chodzi o spory ze stosunku spółkowego lub związkowego, a więc o spory spółników między sobą, spory spółki przeciw spółnikowi, spory związku przeciw członkowi np. stowarzyszenia o zapłatę wkładki, spółdzielni o dopłatę itp.

Art. 43.

Powództwo ze stosunku małżeństwa, jeżeli przynajmniej jedna ze stron ma obywatelstwo pol-

skie, wytoczyć należy według miejsca ostatniego wspólnego zamieszkania¹⁾ w Polsce, gdy choć jedno z małżonków w tem miejscu stale przebywa; w braku zaś tych podstaw do zapozwania powództwo wytoczyć należy według miejsca pobytu²⁾ strony pozwanej, a gdy niema i tej podstawy — według miejsca zamieszkania powoda.^{3) 4) 5) 6)}

1) Przepis ten dotyczy tak sporów osobistych, jak i majątkowych, tych ostatnich jednak tylko o tyle, o ile wypływają z ustawy lub umowy majątkowej małżeńskiej, nie odnosi się więc np do sporów z kontraktu kupna-sprzedaży między małżonkami, poręki itp.

2) Ostatniego wspólnego zamieszkania nie określa się podług art. 27, lecz koniecznem jest faktyczne wspólne pożycie małżonków w pewnem miejscu.

3) Pobyt nie musi być stałym.

4) Chociaż w treści ustawy brak słowa: „wyłącznie“, to jednak wobec napisu do Oddziału 3. przyjąć należy, że właściwość, unormowana w art. 43, jest wyłączna.

5) Brak przepisu dla przypadku, gdy przynajmniej jeden z małżonków jest obywatelem polskim a oboje w Polsce nigdy wspólnie nie mieszkali i w Polsce nie przebywa pozwany, powód zaś nie ma miejsca zamieszkania, spór należy jednak po myśli art. 4 do krajowej jurysdykcji, — zaczem po myśli art. 50 Sąd Najwyższy ma oznaczyć sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.

6) Przepis ustawy nie odnosi się do cudzoziemców, chociażby ich spory po myśli art. 4 należały do krajowej jurysdykcji; odnośnie tychże obowiązują ogólne zasady o właściwości.

Art. 44.

Powództwo ze stosunku między rodzicami

a dziećmi,¹⁾ wytoczyć należy wyłącznie według miejsca zamieszkania powoda, jeżeli choćby jedna ze stron ma obywatelstwo polskie i jeżeli brak podstaw do zapoznawania według przepisów o właściwości ogólnej.²⁾ ³⁾

1) Należą tu tak spory osobiste, jak i majątkowe, wpływające ze stosunku małżeńskiego.

2) Bez znaczenia jest, czy idzie o pochodzenie ślubne, czy też nieslubne (arg. art. 18).

3) Mimo że właściwość nazwana jest wyłączną, to jednak jest ona subsydjarna, bo w pierwszym rzędzie rozstrzyga właściwość ogólna.

Oddział 4.

Przepisy szczególne.

Art. 45.

§ 1. Jeżeli powództwo wytacza się łącznie przeciwko kilku osobom, dla których w myśl przepisów o właściwości ogólnej właściwe są różne sądy,¹⁾ wybór między temi sądami należy do powoda.

§ 2. Gdy jednak między współpozwanymi są dłużnicy główni i uboczni, powództwo wytacza się przed sąd właściwy dla któregośkolwiek z dłużników głównych.²⁾

1) Por. art. 69 L. 1; właściwość ogólna poszczególnych pozwanych nie musi się opierać na zamieszkanu, lecz może polegać także na innej podstawie.

2) Przed sąd ogólny ręcyciela, choćby nawet był i płatnikiem, nie można więc pozywać dłużnika główne-

go, ale przed tegoż sądem ogólnym może być zapozwany także ręczyciel.

Art. 46.

§ 1. Powództwo przeciwko zobowiązanemu z weksłu lub czeku¹⁾ wytoczyć można bądź przed sąd właściwy według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd miejsca płatności.²⁾

§ 2. Kilku zobowiązanych z weksłu lub czeku można łącznie zapozwać bądź przed sąd miejsca płatności, bądź według przepisów o właściwości ogólnej dla akceptanta albo wystawcy weksłu własnego lub czeku.³⁾

¹⁾ Właściwość sądu miejsca płatności zachodzi tak wtedy, gdy się w myśl art. 466 wydaje nakaz zapłaty, jak i wtedy, gdy się po myśli art. 468 wdraża zwykle postępowanie. Właściwość ta nie zachodzi, gdy roszczenie nie jest oparte na weksłu lub czeku, a więc gdy np. idzie o pretensję trasata do wystawcy.

²⁾ Miejsce płatności nie musi być osobno wymienione; właściwość zachodzi także wtedy, gdy inne miejsce, z dokumentu widoczne, uważa się za miejsce płatności, jak według art. 2/1 ust. weksl. miejsce, wymienione obok nazwiska trasata, według art. 100/3 u. w. i według art. 6 u. czek. miejsce wystawienia weksłu własnego względnie czeku.

³⁾ Nie można więc akceptanta albo wystawcy weksłu własnego lub czeku przywać przed sądem ogólnym jednego z indosantów, nie można przed sądem ogólnym wystawcy przywać akceptanta albo indosantów weksłu trasowanego albo przed sąd jednego z indosantów innych indosantów, nawet gdyby łącznie weksel indosowali,

Art. 47.

Jeżeli w miejscu, według którego oznacza się właściwość sądu, jest kilka sądów grodzkich, a na podstawie przepisów o właściwości miejscowej nie da się ustalić właściwości jednego z nich, natenczas wybór między temi sądami należy do powoda.¹⁾

¹⁾ Jest to wypływem ogólnej zasady; por. art. 24 § 2. art. 45 § 1, art. 48.

Art. 48.

Jeżeli właściwość sądu oznacza się według miejsca, gdzie znajduje się nieruchomości lub inna rzecz,¹⁾ a rzeczy te znajdują się w okręgu kilku sądów, wybór między temi sądami należy do powoda.²⁾

¹⁾ Przez rzecz rozumieć należy także wierzytelność, która o tyle znajdować się może w okręgu kilku sądów, o ile dłużnik pozwanego ma kilka zamieszkań, albo zabezpieczenie istnieje na kilku rzeczach, w rozmaitych okręgach sądowych położonych, wreszcie, gdy kilka osób odpowiada za to samo zobowiązanie.

²⁾ Zajdzie to w przypadkach art. 38, art. 39, art. 40.

Art. 49.

§ 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody¹⁾ wykonać swego obowiązku, wówczas sąd bezpośrednio nad nim przełożony²⁾ wyznaczy na posiedzeniu niejawnem inny sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.³⁾ ⁴⁾

§ 2. Od wyznaczenia sądu niema środka odwoławczego.⁵⁾

1) Przeszkoda może być prawnej natury, jak np. gdy dojdzie do wyłączenia sędziego, albo też faktycznej, gdy sąd nie może urzędować np. w przypadku wojny, powodzi, zarazy itp.

2) Bezpośrednio przełożonym jest ten sąd, po którego stronie nie zachodzi przeszkoda, jeżeliby więc nie tylko sąd grodzki, lecz i sąd okręgowy nie mógł spełnić czynności, to wyznaczenie sądu właściwego należy do sądu apelacyjnego a nie do Sądu Najwyższego, nie idzie bowiem o orzecznictwo, lecz o czynność administracyjno-sądową.

3) Mowa tu jest tylko o wyznaczeniu sądu w celu wytoczenia powództwa, przyjąć jednak należy, że wyznaczenie może nastąpić także w celu przeprowadzenia postępowania apelacyjnego.

4) W sprawach spornych nie następuje wyznaczenie sądu z urzędu; por. art. 50.

5) Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

Art. 50.

Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej,¹⁾ wówczas na wniosek strony, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnem oznaczy sąd,²⁾ przed który należy wytoczyć powództwo.³⁾

1) Zachodzić jednak musi jurysdykcja krajowa po myśli art. 4.

2) Oznaczyć można tylko miejscową właściwość, gdyż brak rzeczowej właściwości nie może powstać. por. art. 13 § 1.

3) Mimo oznaczenia właściwości możliwym jest zarzut niewłaściwości sądu, oparty na tem, że przecież zachodzą okoliczności, umożliwiające ustalenie właściwości miejscowej.

R o z d z i a ł III.

**Przepisy łączne o właściwości rzeczowej
i miejscowej.**

Art. 51.

Sąd właściwy w chwili wytoczenia powództwa¹⁾ pozostaje właściwym aż do ukończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy.²⁾ ³⁾ ⁴⁾

1) Rozstrzyga więc wniesienie do sądu pozwu a nie tegoż doręczenie; por. art 214.

2) W razie, gdy w myśl art. 141 § 1 żada się poprawienia lub uzupełnienia pozwu a powód zachowuje określony mu termin zmiany zaszle w czasie między wniesieniem a uzupełnieniem pozostają bez wpływu na właściwość; por. art 141 § 3.

3) Z przepisu ustawy wnosić należy, że w razie, gdyby sąd niewłaściwy stał się wskutek zmian zaszłych po wytoczeniu powództwa właściwym, nie można orzec niewłaściwości; np. gdyby pozwanego zaskarżono do innego sądu, niż ogólnego, ale pozwany później zamieszkał w obrębie tego sądu; por. art. XLI. przep. wpraw.

4) Zasady przyjętej w art. 51 nie można stosować do innych przypadków, w szczególności do kwestji jurysdykcji krajowej; jeżeliby ona nawet zachodziła w chwili wytoczenia powództwa, ale potem odpadła np. z powodu, że osoba uzyskała zakrajowość, należy postępowanie umorzyć przy odrzuceniu pozwu, uwzględnić więc należy stosunki, zachodzące w czasie wydania orzeczenia, którą to zasadę wypowiada art 346.

Art. 52.

§ 1. Strony mogą umówić się na piśmie¹⁾ o pod-

danie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest właściwy, sporu już wynikłego lub sporów, w przyszłości wyniknąć mogących z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten będzie wówczas wyłącznie właściwy, jeżeli strony nie postanowiły inaczej.²⁾ ³⁾ Dokument, stwierdzający umowę o właściwość, należy dołączyć do pozwu.

§ 2. Stronom nie wolno jednak zmienić właściwości wyłącznej ani też zmienić właściwości rzeczowej, z wyjątkiem poddania sądowi grodzkiemu spraw, które ze względu na wartość przedmiotu sporu należą do sądu okręgowego.⁴⁾ *)

1) Umowa musi być na piśmie zawartą a oprócz tego dokument należy dołączyć do pozwu. (Inaczej co do formy umowy przepisuje art. 55 § 2). Podpisy nie muszą być umieszczone na jednym dokumencie, wystarczy, gdy każda ze stron podpisze dokument, dla drugiej przeznaczony; wystarczy też, gdy powód przedłoży dokument, podpisany przez pozwanego lub jego prawozlewcę.

2) Można się umówić, że obok sądu właściwego zachodzi także przemienna właściwość innego sądu; w tym przypadku wybór należy do tej strony, która wystąpi w roli powoda. Można jednak zastrzec wybór jednej tylko stronie.

3) Można się też umówić o wykluczenie właściwości pewnego sądu lub pewnej kategorii sądów, byleby tylko nie doszło do zupełnego braku sądu właściwego.

4) Spraw z art. 13 § 2 nie można więc poddać właściwości sądu grodzkiego, ani właściwości sądu okręgowego spraw, należących do właściwości sądu grodzkiego. Gdyby sąd grodzki orzekł w sprawie, która jego właści-

wości nie może być poddana, zachodzi po myśli art. 425 L 1 nieważność wyroku, nie zachodzi natomiast według art. 416 nieważność wyroku sądu okręgowego, jeżeli sąd taki orzekał w sprawie, należącej do właściwości sądu grodzkiego.

***) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 stycznia 1928 o kontroli ubezpieczeń. D. U. R. P. Nr. 9. poz. 64.**

Art. 70. ust. 4. Skargi przeciwko zagranicznemu zakładowi ubezpieczeń mogą być zawsze wnoszone do sądu, w którego okręgu znajduje się lub w chwili zawierania umowy znajdowała się siedziba głównego przedstawicielstwa. Wszelkie przeciwne temu przepisowi postanowienia umowne są nieważne.

Art. 53.¹⁾

§ 1. Spory o właściwość między sądami równorzędnymi rozstrzyga ostatecznie²⁾ sąd w toku instancyj bezpośrednich³⁾ przełożony nad sądem, który pierwszy wydał orzeczenie co do właściwości.⁴⁾

§ 2. Orzeczenie sądu wyższego w przedmiocie właściwości wiąże sąd niższy, nawet należący do innego okręgu.⁵⁾ ⁶⁾

§ 3. Sąd wyższy orzeka na posiedzeniu niejawnem, jednak może zażądać od stron lub od władz wyjaśnień oraz przeprowadzić potrzebne dochodzenie.

§ 4. Od orzeczenia sądu wyższego, rozstrzygającego spór o właściwość między sądami, niema środka odwoławczego.*)

¹⁾ Art. 53 §§ 1 i 2 wchodzi w miejsce art. 44 ust. o ustr. sąd. pow. (por. poniżej dodatek I).

2) „Ostatecznie“ oznacza, że od rozstrzygnięcia sporu o własność niema środka prawnego; § 4, którego brak w art. 44 ust. o ustr. sąd. powsz., niepotrzebnie więc powtarza, że niema środka odwoławczego od orzeczenia, załatwiającego spór o własność.

3) Słowa „w toku instancji“ są pozbawione wszelkiej doniosłości; por. art. 49, gdzie ich nie umieszczono.

4) Według ustawy o ustroju sądów pow., powołanym do orzekania był sąd przełożony nad sądem, który pierwszy wszczął spór; obecnie o tem, który sąd ma się zająć sprawą, rozstrzyga uprzednio wydane orzeczenie w przedmiocie własności, choćby nawet w tym sądzie później wszczęto postępowanie.

5) Przepis ten nie dotyczy sporu o własność, lecz ma na celu zapobiec sporowi, któryby o nią mógł powstać. Jeżeli więc sąd okręgowy przyjmie swoją własność lub niewłasność, to jest to miarodajne dla sądu grodzkiego, w którym sprawa potem zawiśnie, sąd okręgowy zaś nie jest związany postanowieniem sądu grodzkiego co do własności, może więc przyjąć ją za istniejącą, chociaż sąd grodzki uznał się niewłaściwym i uznał własność sądu okręgowego.

6) Sposób rozstrzygania sporów o własność między sądami powszechnymi a sądami szczególnymi określa art. 45 prawa o ustr. sąd. pow., sposób zaś rozstrzygania sporów o własność między sądami powszechnymi z jednej a władzami i sądami administracyjnymi z drugiej strony określa art 1. ustawy o Trybunale Kompetencyjnym (patrz poniżej).

Brak jurysdykcji sądu powszechnego powoduje niedopuszczalność drogi procesu cywilnego (por. art. 217).

* Por. art 1, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18 i 26 ustawy z dnia 25 listopada 1925 o Trybunale Kompetencyj

nym (D. U. R. P. z 1925 r. Nr. 126, poz 897) poniżej w dodatku IV.

D z i a ł II.

Wyłączenie sędziego.

Art. 54.

Sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy:

1) w sprawach, w których jest stroną, albo zostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki;

2) w sprawach swego małżonka,¹⁾ krewnych lub powinowatych w prostej linii, krewnych bocznych aż do czwartego stopnia, powinowatych bocznych do stopnia drugiego;²⁾

3) w sprawach osób, związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;

4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem jednej ze stron;³⁾

5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego⁴⁾ orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego, z jego udziałem zawartego lub przezeń rozpoznanego.^{5) 6)}

¹⁾ Narzeczeństwo podpada pod przepis art. 55.

²⁾ Wyłączenie zachodzi także po rozwiązaniu małżeństwa, uzasadniającego powinowactwo; tem bardziej więc nie może sędzia orzekać w sprawach swego byłego małżonka; arg. ex art. 292 § 1.

³⁾ Pod pojęcie pełnomocnika podpada każdy pełnomocnik a nie tylko procesowy, wyłączenie uzasadnia więc także fakt, że sędzia działał jako pełnomocnik przy zawarciu umowy; udzielanie rady przy dojściu umowy do skutku albo też sporządzenie jej projektu podpada pod przepis art. 55.

⁴⁾ Wyłączenie z mocy ustawy nie zachodzi, gdy sędzia nie brał udziału w wydaniu obecnie zaskarżonego orzeczenia, lecz uczestniczył przy załatwieniu sprawy i wydaniu orzeczenia uprzedniego, które wskutek środka odwoławczego uchylono i zarządzono dalsze postępowanie, może on zatem orzekać w wyższej instancji, gdy zaskarżono późniejsze orzeczenie, wydane po uchyleniu poprzedniego przez instancję wyższą; nie też nie stoi na przeszkodzie, jeżeli brał tylko udział w rozprawie albo jako sędzia wezwany przeprowadził dowody. Nie może wydać orzeczenia sędzia w instancji niższej, jeżeli w wyższej wydał orzeczenie, wskutek którego w instancji niższej prowadzi się ponowną rozprawę, arg. ex art. 444.

⁵⁾ Orzeczenie wydane przez sędziego, z mocy samej ustawy wyłączonego, jest nieważne, art. 416 l. 6; po prawomocności jest z tego powodu dopuszczalne wznowienie art. 450 l. 1.

⁶⁾ Por. też art. 461.

Art. 55.

§ 1. Niezależnie od przyczyn, wymienionych w artykule poprzedzającym, sąd wyłącza sędziego na wniosek strony, jeżeli pomiędzy sędzią a jedną ze stron, jej ustawowym zastępcą lub pełnomocnikiem¹⁾ zachodzi stosunek osobisty tego rodzaju, że mógłby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego.

§ 2. Jeżeli pomimo to, strona przystąpiła do rozprawy,²⁾ może żądać wyłączenia tylko wtedy, gdy uprawdopodobni,³⁾ że przyczyna wyłączenia dopiero później powstała lub stała się jej znaną.

1) Przez pełnomocnika rozumieć tu należy tylko pełnomocnika procesowego w myśl art. 84 i nast.

2) Przez przystąpienie do rozprawy rozumieć należy nietylko wdanie się w spór co do istoty sprawy w myśl art. 242, lecz wogóle dokonanie jakiejkolwiek czynności procesowej z art. 232, np. żądanie zabezpieczenia kosztów procesu po myśli art. 128, podniesienie zarzutów z art. 242 itp.

3) Por. art. 268.

Art. 56.

§ 1. Wniosek o wyłączenie strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa się toczy, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia.¹⁾

§ 2. Aż do rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie sędziego może spełniać tylko czynności niecierpiące zwłoki.²⁾

1) Uprawdopodobnić należy nietylko przyczynę wyłączenia, lecz także w razie gdy wyłącza się sędziego po przystąpieniu do rozprawy okoliczności, w art. 55 § 2 przytoczone

2) Przez czynność niecierpiącą zwłoki rozumieć należy zarówno taką, której nie możnaby później dokonać jak np. przesłuchanie świadka śmiertelnie chorego, jak i taką, której omieszkanie albo tylko odłożenie mogłoby stronom narazić na szkodę.

Art. 57.

Sędzia, który ma podstawę do wyłączenia się,¹⁾ zawiadamia o tem sąd²⁾ i wstrzymuje się od udziału w sprawie.³⁾

¹⁾ bądź to z powodów w art. 54 wymienionych, bądź też dla tych, o których mowa w art. 55.

²⁾ Przez sąd rozumieć należy ten sąd, który powołany jest do orzekania o wyłączeniu, por. art. 58.

³⁾ z wyjątkiem czynności niecierpiących zwłoki, art. 56 § 2.

Art. 58.

O wyłączeniu sędziego w sądzie grodzkim rozstrzyga sąd okręgowy, o wyłączeniu zaś sędziego w innych sądach — sąd, w którym sprawa się toczy,¹⁾ a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu wyłączenia większej liczby sędziów — sąd w toku instancyj²⁾ przełożony.

¹⁾ Orzeczenie może być wydane przed zarządzeniem doręczenia pozwu, bo i tej czynności nie powinien dokonać sędzia, po którego stronie zachodzą okoliczności, wymienione w art. 54 i art. 55, uwzględnić bowiem należy, że art. 217 § 1 podaje przypadki, w których należy pozew odrzucić, a do wydania już tego orzeczenia nie powinno się dopuścić sędziego, który ma być wyłączony.

²⁾ a więc Sąd Najwyższy, gdyby szło o wyłączenie sędziów, którzy mają brać udział w postępowaniu apelacyjnym, toczącym się w sądzie okręgowym, sąd apelacyjny nie jest więc do tego powołany.

Art. 59.

Sąd może przeprowadzić dochodzenie celem

wyświetlenia okoliczności przytoczonych we wniosku o wyłączenie.

Art. 60.

Od postanowienia, wyłączającego sędziego, nie ma środka odwoławczego.¹⁾

¹⁾ Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

Art. 61.

Zgłaszającego w złej wierze wniosek o wyłączenie sędziego, sąd, odrzucając¹⁾ wniosek, skaże na grzywnę do wysokości pięciuset złotych.

¹⁾ Nie chodzi tu o odrzucenie, lecz o oddalenie wniosku.

Art. 62.

Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do wyłączenia prokuratora oraz innych organów sądowych. Wniosek o wyłączenie sąd przekazuje ich władzy przełożonej.¹⁾ Od wydanych zarządzeń niema środka odwoławczego.²⁾

¹⁾ Z tego wynika, że wniosek zgłosić należy w sądzie, ale załatwia go władza przełożona. Można jednak wniosek złożyć wprost władzy przełożonej

²⁾ Wyjątek od zasady art. 426 § 1

KSIĘGA DRUGA.

Proces.

Tytuł I.

Strony.

Dział I.

Zdolność procesowa.

Art. 63.

§ 1. Zdolność procesową¹⁾ bądź zupełną bądź ograniczoną²⁾ posiada każdy stosownie do swej zdolności zobowiązania się przez umowę.³⁾

§ 2. Kto względem przedmiotu sporu może zobowiązywać się przez umowę nie inaczej jak w asystencji osoby, dodanej mu w myśl przepisów prawa cywilnego, ten może działać w procesie tylko w asystencji takiej osoby.⁴⁾ ⁵⁾ *)

¹⁾ Nie mają zdolności procesowej nieurodzone jeszcze osoby, nieletni oraz ubezwłasnowolnieni; od zdolności procesowej odróżnić należy zdolność sądową, to jest zdolność występowania w charakterze strony, której brak osobom, nie posiadającym zdolności prawnej, np. zakonnikom, którzy złożyli uroczyste ślubv zakonne. Zdolność sądową posiadają osoby nie posiadające zdolności procesowej, jak nieletni, niewłasnowolni itd. Brak zdolności procesowej przyjąć należy u każdej osoby prawnej, jak państwo, gmina, kościoły, związki religijne, stowarzyszenia, spółki akcyjne, spółki z ogr. odp., spółdzielnie itd., chociaż w procesie działają przez osoby fizyczne.

²⁾ Przez ograniczoną zdolność rozumie ustawa moż-

ność samoistnego działania w niektórych sprawach; zachodzi to np. według §§ 151, 246 i 247 austr. k. c., gdy małoletniemu przysługuje prawo zobowiązania się odnośnie pewnego majątku; w tych przypadkach nie może występować ustawowy zastępca.

3) Warunkiem zdolności procesowej jest zdolność zobowiązania się przez umowę, nie zachodzi więc zdolność procesowa, mimo że wskutek działania osoby powstać może materialno-prawna odpowiedzialność za czyn bezprawny.

4) W przypadku, gdy osoba działać może tylko w asystencji innej, zachodzi rzeczywiście ograniczona zdolność procesowa, bo koniecznym jest łączne działanie dwóch osób. Brak przepisu, jak ma się rzecz, gdy czynności i oświadczenia osoby oraz jej asystenta pozostają ze sobą w sprzeczności; przyjęć tedy należy, że tylko zgodna czynność obydwu jest skuteczna.

5) Zdolność procesową cudzoziemca określa się w myśl art. 1 — 3 ustawy o prawie pryw. międzyn. z 2 sierpnia 1926. Nr. 101 poz 581 według prawa przynależności państwowej, a gdy brak tejże, według zamieszkania, zaś według prawa polskiego, gdy umowę zawiera się w Polsce i ta ma w niej wyrzucić skutki a bezpieczeństwo uczciwego obrotu wymaga przyjęcia zdolności procesowej; zdolność procesową kupca w jego obrocie handlowym ocenia się według prawa obowiązującego w siedzibie przedsiębiorstwa. Według art. 80 prawa wekslowego i art. 52 prawa czekowego ocenia się zdolność do zobowiązania się według obywatelstwa, mimo jednak braku zdolności według tegoż prawa, zachodzi ona, jeżeli według prawa państwa, na którego obszarze zaciągnięto zobowiązanie, zdolnościby zachodziła. Wywołuje to trudności, bo dopiero od rozstrzygnięcia rozmaitych kwestyj materialno-prawnych zawisłe jest ocenienie pytania formalno-prawnego.

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928. o likwidacji mienia byłych rosyjskich osób prawnych** D. U. R. P. z r. 1928. Nr. 38 poz. 377.

Art. 6 ust. 2. Likwidator jest uprawniony do wszelkich czynności prawnych, zmierzających do ustalenia i zachowania przeznaczonego do likwidacji mienia oraz do zastępstwa sądowego tak w sprawach spornych, jak i w postępowaniu niespornem, nie wyłączając postępowania hipotecznego, bez obowiązku składania pełno-mocnictwa.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie o spółkach akcyjnych z 22 marca 1928.** D. U. R. P. Nr. 39 poz. 383.

Art. 75. Jeżeli skargę (w sprawach z art. 74 cyt. ust.) wnosi zarząd spółki łącznie z radą nadzorczą lub komisją rewizyjną, zastępstwo spółki obejmie kurator, wyznaczony przez sąd rejestrowy. Walne Zgromadzenie może jednak następnie wybrać pełnomocnika w miejsce kuratora.

c) **Ustawa o scalaniu gruntów z 31 lipca 1923.** D. U. R. P. Nr. 92 poz. 718. (tekst jednolity D. U. R. P. Nr. 92 z 1927 r. poz. 833. — nie obowiązuje w woj. śląskim).

Art. 22. 1. Rada uczestników scalenia jest organem działającym w imieniu uczestników scalenia (cz. III. art. 20) we wszystkich sprawach, wyłaniających się przy scaleniu.

2 c) W szczególności rada uczestników scalenia zastępuje zespół uczestników scalenia przed urzędami i sądami we wszystkich sprawach, wyłaniających się przy scaleniu, z wyjątkiem spraw przewidzianych w art. 33 i 39 niniejszej ustawy.

d) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o zapobieganiu upadłości** D. U. R. P. z r. 1928. Nr. 3 poz. 20. (obowiązuje na obszarach

objętych okręgami sądów apelacyjnych: w Warszawie, w Lublinie i Wilnie).

Art. 18 ust. 4. Dłużnik może stawać w sprawach majątkowych w obecności nadzorcy sądowego, który korzysta z uprawnień strony.

e) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o zapobieganiu upadłości na obszarze okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach.** D. U. R. P. z 1928 r Nr. 27, poz. 244.

Art. 18 ust. 4. Dłużnik może stawać w sprawach majątkowych w obecności lub za zgodą nadzorcy sądowego; nadzorca korzysta z uprawnień strony.

f) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 maja 1924.** D. U. R. P. z r. 1924. Nr. 42. poz. 441. **o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych** (tekst jednolity D. U. R. P. z r. 1925 Nr. 30, poz. 215).

§ 50. ust. 1. Osoby obowiązane do spłat pieniężnych wobec znaczniejszej liczby wierzycieli jakoto: Zakłady Ubezpieczeń, Kasy Oszczędności, Zakłady i Przedsiębiorstwa emitujące listy zastawne lub obligacje — mogą celem tymczasowego lub ostatecznego ustalenia ugodą lub drogą sporu miary i sposobu przerachowania należności żądać ustanowienia kuratora jako przedstawiciela wszystkich wierzycieli pewnej kategorii (posiadaczy listów zastawnych lub obligacyj, wkładek itp.), Takie żądanie może postawić także co najmniej 20 wierzycieli.

2 Kuratora ustanawia sąd okręgowy, właściwy ze względu na miejsce siedziby dłużnika, po wysłuchaniu wierzycieli zwołanych obwieszczeniem. Kuratorowi na wniosek wierzycieli będą dodani trzej przedstawiciele wierzycieli w charakterze mężów zaufania. Wybór ich jako też trzech ich zastępców należy do wierzycieli zwołanych obwieszczeniem.

3. Należne kuratorowi wynagrodzenie, którego wysokość określa sąd, i zwrot wydatków ponosi dłużnik; przepis ten jednak nie uchyla postanowień ustaw dzielnicowych o ponoszeniu kosztów w postępowaniu spornem. Pozatem dłużnik może żądać zwrotu kosztów od tych wierzycieli, którzy spowodowali ustanowienie kuratora bez dostatecznej podstawy.

4. Od czasu ustanowienia kuratora wierzyciele, należący do kategorii zastępowanej przez niego, nie mogą samodzielnie dochodzić sądownie roszczeń o przerachowanie przeciw dłużnikowi, a w będących w toku sprawach o takie roszczenia rozpatrywanie miary i sposobu przerachowania winno być zaniechane. Natomiast każdy z wierzycieli ma prawo na własny koszt popierać działalność kuratora, a także przystąpić po jego stronie do sporu w charakterze interwenjenta. Ugody zawarte przez kuratora z dłużnikiem, jak również orzeczenia sądowe w sprawach przeprowadzonych przez kuratora, mają moc prawną wobec wszystkich wierzycieli, których kurator zastępuje.

5 Do ważności ugody lub zrzeczenia się praw przez kuratora potrzeba zatwierdzenia sądowego. Przed wnioskiem o zatwierdzenie sądowe powinni być wysłuchani męzowie zaufania, jeżeli zostali wybrani.

6. Jeżeli na mocy statutu instytucji, zobowiązanej wobec znaczniejszej liczby wierzycieli do spłat pieniężnych, istnieje organ reprezentujący interesy tych wierzycieli, organ ten spełnia funkcje kuratora i męzów zaufania.

g) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924 r. o prawie wekslowem — D. U. R. P. Nr. 100, poz. 926.**

Art. 80. Zdolność osoby do zaciągania zobowiązań wekslowych ocenia się według ustaw państwa, którego

jest obywatelem. Jeżeli te ostatnie uznają ustawę innego państwa za właściwą, należy ją zastosować.

Kto według ustawy, określonej w poprzednim ustępie, nie ma zdolności wekslowej, mimo to jest ważnie zobowiązany, jeżeli zaciągnął zobowiązanie na obszarze państwa, według którego ustaw posiadałby zdolność wekslową.

Art. 103. Aż do wydania jednolitej ustawy cywilnej i procesowej pozostają w mocy obowiązujące przepisy ustaw cywilnych i procesowych, które, prócz wymienionych w art. 70, 71 i 72, także innym środkiem procesowym i egzekucyjnym przyznają równy skardze wpływ na rozpoczęcie i przerwę przedawnienia.

W szczególności:

1. na obszarze, na którym obowiązuje niemiecka procedura cywilna, § 209 L. 1, 3, 5 niem. kod. cywilnego, §§ 281 i 693 niem. procedury cywilnej oraz § 13 rozporządzenia Rady Związkowej z dnia 9 września 1915 r. (Dz. Ustaw Rzeszy, str. 562);

2. na obszarze, na którym obowiązuje austriacka procedura cywilna, art. XLV ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną;

3. na obszarze, na którym obowiązuje rosyjska procedura cywilna, postanowienia procedury cywilnej, dotyczące wniosku o udzielenie klauzuli egzekucyjnej i doręczenia nakazu egzekucyjnego na podstawie weksłu.

h) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1924 r. o prawie czekowem — D. U. R. P. Nr. 100, poz. 927.**

Art. 52. Zdolność osoby do zaciągnięcia zobowiązań czekowych ocenia się podług prawa państwa, którego jest obywatelem. Jeżeli to prawo uznaje ustawę innego państwa za właściwą, należy zastosować tę ustawę.

Kto wedle ustawy, określonej w poprzednim ustępie, nie ma zdolności czekowej, jest ważnie zobowiąza-

ny, jeżeli zaciągnął zobowiązanie na obszarze państwa, którego ustawa przyznaje mu zdolność czekową.

Art. 57. Właściwość sądów dla sporów o rozszczenia na podstawie niniejszego prawa ocenia się podług przepisów o właściwości sądów w sprawach wekslowych.

Jeżeli się wykonywa poszukiwanie zwrotne, stosować należy odpowiednie przepisy o postępowaniu w sprawach wekslowych.

Art. 58. Aż do wydania jednolitej ustawy cywilnej i procesowej pozostają w mocy obowiązującej dotychczasowe przepisy ustaw cywilnych i procesowych, które, prócz wymienionych w art. 46 i 47, także innym środkiem procesowym i egzekucyjnym przyznają równy skardze wpływ na rozpoczęcie i przerwę przedawnienia.

Reszta jak art. 103 ustawy wekslowej.

i) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uchyleniu odrębności stanowych** — D. U. R. P. Nr. 92, poz. 824.

Art. 2. Sprawy sądowe, będące obecnie w toku, w których stanowe włościańskie gromady wiejskie (lub ich części, o ile posiadają oddzielny akt nadawczy) występują, jako strony pozywające, lub pozwane, mogą być dalej prowadzone w imieniu tych gromad wiejskich (lub ich części) przez ich pełnomocników, wybranych na zebraniach pod przewodnictwem sołtysa.

W nowych zaś sprawach sądowych stanowe włościańskie gromady wiejskie (lub ich części) mogą występować w charakterze stron tylko w tych wypadkach, w których przedmiotem spraw będą grunty i prawa wspólne, dotychczas niepodzielone, jak wygony, wspólne pastwiska, służebności itp.

Art. 64.

Ustawowy zastępca strony, nie mającej zdolności procesowej, powinien przy pierwszej czyn-

ności procesowej¹⁾ wykazać swe uprawnienie;²⁾ dotyczy to również osoby asystującej w myśl artykułu poprzedzającego.³⁾

1) Pierwszą czynnością powoda jest pozew (art. 210), pierwszą czynnością pozwanego odpowiedź na pozew (art. 229) albo pierwsza rozprawa (art. 228), może nią być także sprzeciw przeciw wyrokowi zaocznemu, (art. 370).

2) Uprawnienie należy wykazać dokumentem publicznym, chociażby pozew doręczono do rąk osoby, która ma być ustawowym zastępcą pozwanego. Do zastępców „ustawowych“ nie należą osoby, działające imieniem spółek, stowarzyszeń i związków, których uprawnienie do zastępstwa opiera się nie na ustawie, lecz na statucie, kontrakcie spółki lub t. p.; uprawnienia ich nie należy więc wykazywać przy pierwszej czynności procesowej, sąd może jednak z urzędu dochodzić, czy zostali uprawnieni, a musi to uczynić, gdy podniesiono wątpliwości co do uprawnienia ich do zastępstwa.

3) Działać więc może tylko zastępca a nie osoba, nie posiadająca zdolności procesowej, i tylko on może składać oświadczenia woli. Oświadczenia wiedzy mogą też pochodzić od strony, pozbawionej zdolności procesowej; por. art. 331 odnośnie do przesłuchania strony w celach dowodowych.

Art. 65.

Sąd w każdym stanie sprawy bierze z urzędu pod rozwagę,¹⁾ czy nie zachodzi brak zdolności procesowej, brak ustawowego zastępstwa lub asystencji albo brak upoważnienia do prowadzenia sprawy lub do podjęcia poszczególnej czynności procesowej.²⁾ *)

¹⁾ z urzędu (art. 245, art. 415, § 2, 416 l. 2); po prawomocnem ukończeniu postępowania jest dopuszczalna skarga o wznowienie z tego powodu, że strona nie posiadająca zdolności procesowej, działa osobiście, albo też przez innego a nie ustawowego zastępcę (por art. 450 l. 2).

²⁾ Ustawa odróżnia więc zastępstwo ustawowe od zastępstwa dobrowolnego; tylko do tego ostatniego odnosi się pojęcie uprawnienia do prowadzenia sprawy lub do podjęcia poszczególnej czynności procesowej (por. art. 88).

*) a) **Układ Polsko-Niemiecki waloryzacyjny** podpisany w Berlinie dnia 5 lipca 1928. D. U. R. P. z r. 1931. Nr. 19, poz. 106.

Art. 36. — 1 Polska publiczno-prawna instytucja kredytowa ma odnośnie do przeszłych na nią hipotek, innych praw i wierzytelności w stosunku do ziem pruskich stanowisko powiernika (polska instytucja powiernicza). Winna ona przy sprawowaniu czynności przestrzegać staranności, wymaganej w życiu potocznem. Przyzwolenie ziemstwa pruskiego obowiązana jest ona uzyskać na:

- a) wyrażanie zrzeczeń,
- b) zawieranie ugód,
- c) odraczanie płatności wierzytelności na przeciąg czasu dłuższy niż ogółem 6 miesięcy,
- d) prowadzenie procesów,
- e) wdrażanie postępowania ustanawiającego zarząd przymusowy.

2. Polska instytucja powiernicza i ziemstwa pruskie mogą umówić się, że także i inne czynności prawne wymagać mają przyzwolenia.

b) **Układ Polsko-Niemiecki w sprawie kas oszczędności** podpisany w Berlinie dnia 14 grudnia 1928. D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 19, poz. 108.

Art. 26 — ust. 1. Instytucje powiernicze mają obo-

wiązek uzyskania zgody następczych kas oszczędności na:

1. zrzeczenia,
2. zawieranie ugód,
3. odraczanie płatności wierzytelności na okres dłuższy niż ogółem 6 miesięcy,
4. prowadzenie procesów i
5. sprzedaż niemieckich praw uczestniczenia w losowaniu wraz z zapisem długu z tytułu konwersji pożyczki lub pożyczką konwersyjną, jako też na sprzedaż polskich obligacji konwersyjnych (§ 3 protokołu końcowego do układu waloryzacyjnego).

2. W razie nieudzielenia zgody na sprzedaż pożyczek, oznaczonych w ustępie 1 pod 5 — instytucja powiernicza ma obowiązek wydania ich następczej kasie oszczędności.

c) **Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 22 lipca 1929 r. w sprawie wykonania rozp. Prez. Rzecz. z dnia 22 marca 1928 r. o związkach komunalnych D. U. R. P. Nr. 60, poz. 469.**

§ 2. Statut związku międzykomunalnego powinien zawierać wyraźne postanowienie, że dany związek międzykomunalny posiada prawo korporacji o samoistnej osobowości prawnej.

Statut związku międzykomunalnego, który otrzymał charakter korporacji prawa publicznego, powinien nadto zawierać wyraźne postanowienie, że związek charakter ten posiada.

Statut wzorowy.

§ 9 ustęp 2. Uchwałąm Rady Związku zastrzega się przedewszystkiem:

f) przyzwalania na rozpoczęcie sporów prawnych i odstąpienie od nich, tudzież zatwierdzanie ugód w tych sporach prawnych, ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych Związku.

§ 19 (22). Do zakresu działania Zarządu należy przedewszystkiem:

h) wdawanie się w spory, jeśli ono nie wymaga przyzwolenia Rady (lub Wydziału) Związku, a w przypadkach nagłych także tam, gdzie przyzwolenie takie jest zastrzeżone, oraz ustanawianie, w razie potrzeby, zastępców prawnych do tych sporów. (Nie obow. w wojew. śląskiem).

Art. 66.

§ 1. Jeżeli braki powyższe dadzą się uzupełnić, sąd wyznaczy w tym celu odpowiedni termin.¹⁾

§ 2. Dla zabezpieczenia wszakże praw osoby, nie mającej zdolności procesowej, sąd może dopuścić do czynności procesowej stronę, zastępcę ustawowego lub osobę asystującą nawet przed upływem wyznaczonego terminu.²⁾ Ważność dokonanej czynności zależna będzie jednak od uzupełnienia braków w terminie.

¹⁾ Por. art. 97 § 2 co do działania bez pełnomocnictwa.

²⁾ To samo dotyczy pełnomocnika, por. art. 97 § 2.

Art. 67.

Jeżeli braki powyższe nie dadzą się uzupełnić¹⁾ lub w terminie wyznaczonym nie zostały uzupełnione, sąd zniesie postępowanie w tym zakresie, w jakim brak zachodzi.^{2) 3)}

¹⁾ Nie można braku uzupełnić, jeżeli osoba, nie posiadająca zdolności procesowej, sama dokonuje czynności procesowej.

²⁾ A więc nie całe postępowanie się znosi, lecz tylko część dotkniętą brakiem.

³⁾ Por. art. 160.

Art. 68.

§ 1. Strona, podejmując niecierpiącą zwłoki¹⁾ czynność procesową przeciwko stronie, która nie ma zdolności procesowej i nie ma zastępstwa ustawowego²⁾ lub asystencji, może żądać od sądu, w którym sprawa się toczy,³⁾ ustanowienia dla tej strony kuratora.

§ 2. Koszty, połączone z ustanowieniem i z czynnościami kuratora, ponosi początkowo strona, na której wniosek kurator został ustanowiony.

¹⁾ Niecierpiącą zwłoki jest każda czynność, której dokonanie musi nastąpić ze względu na grożącą szkodę, także wytoczenie powództwa celem spowodowania przerw przedawnienia podpada pod to pojęcie.

²⁾ Kuratora należy ustanowić także dla osoby nieznanej z pobytu, chociażby nie można jej uważać za nieposiadającą zdolności procesowej, por. art. 157.

³⁾ Wniesienie pozwu wystarczy, zaczem już w nim zgłosić można wniosek o ustanowienie kuratora.

D z i a ł II.

Spółuczestnictwo w sporze.

Art. 69.

Kilka osób może w jednej sprawie występować w charakterze powodów lub pozwanych, jeżeli przedmiot sporu stanowią;

1) prawa lub obowiązki im wspólne¹⁾ albo oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej;²⁾ ³⁾

2) roszczenia lub zobowiązania jednego rodzaju, oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej,⁴⁾ jeżeli nadto właściwość sądu⁵⁾ uzasadniona jest dla każdego z pozwanych z osobna, jako też ze względu na ogólną wartość dochodzonych roszczeń.⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ *)

¹⁾ Wspólność zachodzi np. między kilku współwłaścicielami lub współspadkobiercami, między kilku spółnikami itp.

²⁾ Zachodzi to wtedy, gdy jednym aktem prawnym na rzecz kilku osób ta sama osoba zaciągnęła zobowiązanie albo kilka osób zobowiązało się wobec jednej osoby. Spółuczestnictwo zachodzi jednak także, gdy jedna osoba odpowiada pierwszorzędnie a druga za ten sam przedmiot posiłkowo, jak to ma się rzecz przy poręce (art. 45 § 2), dalej, gdy odpowiada się za czyn innej osoby np. kolej za przewinienie swych organów, państwo za czyny urzędników itp., dalej, gdy idzie o dłużnika osobistego i zastawniczego, wreszcie, gdy idzie o kilku dłużników wekslowych lub czekowych, z których każdy odpowiada niezależnie od drugiego (art. 46).

³⁾ Właściwość sądu jest unormowana w art. 45

⁴⁾ I fakt musi być jednakowym i podstawa prawna taką samą, gdyż L. 2 żąda tej samej zasady faktycznej i prawnej.

⁵⁾ Wymogiem spółuczestnictwa według L. 2, jest tak rzeczowa, jak i miejscowa właściwość.

⁶⁾ Zliczenie jest więc wykluczone w przeciwieństwie do art. 212; inaczej według art. 69 L. 1.

⁷⁾ Spółuczestnictwo z L. 2 jest więc dopuszczalne

nietylko przeciw kilku pozwanym, lecz jest możliwe także wtedy, gdy przeciw jednemu pozwanemu występuje kilku powodów, np. kilku wierzycieli domaga się zapłaty od osoby, która jednym aktem przyjęła porękę za zobowiązanie dłużnika; arg. słowa wstępne, które odnoszą się do obydwu rodzajów spółuczestnictwa.

⁸⁾ Nie jest dopuszczalny zarzut procesowy, że więcej osób powinno było wystąpić po stronie powodowej lub pozwanej, nie można więc z tego powodu pozwu odrzucić; można jednak odmówić żądaniu pozwu, jeżeli ze względów prawa materialnego koniecznym jest, aby kilka osób wystąpiło z roszczeniem, a to się nie stało np. nie wszyscy współwłaściciele nieruchomości pozwali lub byli pozwani w sprawie o służebność.

***) a) Konwencja międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznymi**, podpisana w Bernie 23 października 1924 D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 73 poz. 667.

Art. 50. § 1. Kolej żelazna, do której wystąpiono z regresem w myśl art. 48 lub 49, nie ma prawa kwestjonować prawidłowości zapłaty, dokonanej przez kolej żelazną występującą z regresem, jeśli odszkodowanie przyznano w drodze sądowej i jeśli przedtem zawiadomiono ją w należyty sposób o sporze i dano jej możliwość interwenjowania w procesie. Sędzia w sporze głównym ustala, zależnie od okoliczności, terminy dla oznajmienia sporu i dla interwencji

§ 2. Kolej żelazna, chcąc skorzystać z prawa regresu powinna pozwać jedną i tą samą skargą wszystkie interresowane koleje żelazne, z którymi nie zawarła ugody, pod rygorem utraty prawa regresu przeciw kolejom żelaznym nieprzypozwanym.

§ 3. Sędzia powinien orzec jednym i tym samym wyrokiem o wszystkich zgłoszonych regresach.

§ 4. Pozwanym kolejom żelaznym nie służy prawo dalszego regresu.

§ 5. Łączenie postępowania regresowego z postępowaniem o odszkodowanie niedozwolone.

Państwa, które konwencję podpisały, wymienione są pod tekstem podanym przy art. 4.

b) **Konwencja międzynarodowa o przewozie osób i bagażu kolejami żelaznymi**, podpisana w Bernie, dnia 23 października 1924 — D U. R. P. z r. 1928 Nr. 73, poz. 665.

Art. 50. § 1. Kolej żelazna, do której wystąpiono z regresem w myśl art. 48 i 49, nie ma prawa kwestjonować prawidłowości zapłaty, dokonanej przez kolej żelazną występującą z regresem, jeśli odszkodowanie przyznano w drodze sądowej i jeśli przedtem zawiadomiono ją w należyty sposób o sporze i dano jej możność interwenjowania w procesie. Sędzia w sporze głównym ustala, zależnie od okoliczności, terminy dla przyznania i dla interwencji.

§ 2. Kolej żelazna, chcąc skorzystać z prawa regresu, powinna pozwać jedną i tą samą skargą wszystkie interesowane koleje żelazne, z którymi nie zawarła ugody, pod rygorem utraty prawa regresu przeciw kolejom żelaznym nieprzyzwanym.

§ 3 Sędzia powinien orzec jednym i tym samym wyrokiem o wszystkich zgłoszonych regresach.

§ 4. Pozwanym kolejom żelaznym nie służy prawo dalszego regresu.

§ 5. Łączenie postępowania regresowego z postępowaniem o odszkodowanie jest niedozwolone.

Państwa, które konwencję podpisały, wymienione są pod tekstem podanym przy art. 4.

Art. 70.

§ 1. Każdy ze współuczestników sporu działa

w imieniu własnym;¹⁾ jego czynności procesowe nie mogą przynieść korzyści ani szkodzić innym współuczestnikom.²⁾

§ 2. W przypadkach jednak, gdy z istoty spornego stosunku prawnego³⁾ lub z przepisu ustawy wyrok dotyczyć ma niepodzielnie wszystkich współuczestników (spółuczestnictwo jednolite), czynności procesowe współuczestników działających skuteczne są wobec niedziałających.⁴⁾ Do zawarcia ugody, zrzeczenia się i uznania potrzeba zgody wszystkich współuczestników.

§ 3. Jeżeli w przypadku spółuczestnictwa jednolitego oświadczenia faktyczne⁵⁾ współuczestników pozostają z sobą w sprzeczności, sąd oceni moc i znaczenie tych oświadczeń dla ustalenia faktów.

¹⁾ Każdy jednak może być pełnomocnikiem innego, jeżeli nie obowiązuje przymus adwokacki; por. art. 85

²⁾ Przeciw jednemu może więc zapasć wyrok zaoczny, gdy się nie jawi, z drugim zaś można przeprowadzić rozprawę, wobec jednego wyrok może się stać prawomocnym, mimo że inny wnosi środek odwoławczy itd.; także terminy liczy się dla każdego z uczestników osobno, por. art. 180. Nie można jednak w razie spółuczestnictwa z art. 69 L. 1, słuchać współuczestnika w charakterze świadka, możliwym jest to natomiast w przypadku art. 69 L. 2, bo wtedy idzie o kilka połączonych procesów.

³⁾ np. gdy idzie o to, czy służebność obciąża nieruchomości, czy rozporządzenie ostatej woli jest ważne, czy za dług, którego istnieniu przeczy dłużnik główny, odpowiada ręczyciel, również gdy idzie o solidarną od-

powiedzialność kilku pozwanych a powstaje pytanie, czy powstało zobowiązanie itp.

4) Nie może więc zapaść wyrok zaoczny przeciw uczestnikowi, jeżeli inny działa, art 369; wobec tego terminy założenia środków odwoławczych liczyć należy od czasu, kiedy najpóźniej doręczono orzeczenie sądowe, bo czynność jednego jest skuteczną dla wszystkich

5) Jeżeli wnioski lub zarzuty prawne nie są zgodne, zadnego nie można uwzględnić, nie uchodzi bowiem, by najkorzystniejszy był uwzględniony; zajdzie to np, gdy jeden ze spółuczestników wnieśli skargę odwoławczą a drugi ją cofnie; tylko wtedy zarzut należy uwzględnić, gdy nie dotyczy innych, lecz tylko tego, kto z nim wystąpił, jak np. zarzut niewłaściwości sądu, nie odnoszący się do innych, zarzut przedawnienia pretensji ze względu na stosunek do osoby, która się na nie powołuje zarzut zrzeczenia się wobec niej pretensji itp.

Art. 71.

Każdy ze spółuczestników sporu ma prawo samodzielnie popierać¹⁾ sprawę. Na posiedzenia sądowe wzywa się wszystkich tych spółuczestników, co do których sprawa nie jest zakończona.^{2) 3) 4)}

1) Przez to rozumieć należy wnoszenie pism, jawie nie się na rozprawie i składanie wniosków. w szczególności wniosku o podjęcie postępowania w razie gdy ustaje przyczyna zawieszenia tegoż; art. 197 § 1, art. 198, art. 205 § 1, art. 204; podjęcie następuje odnośnie wszystkich spółuczestników a nie tylko tego, który wniosek zgłosił.

2) Wspólne pisma kilku spółuczestników są nie tylko dopuszczalne, ale nawet wskazane, wniesienie zaś odrębnych pism dla każdego z osobna może mieć wpływ na

koszta; z wniesienia jednego wspólnego stanowczego pisma np zarzutów w postępowaniu nakazowym nie można wnosić, aby obrona musiała być jednakową, bo wskutek jednolitego pisma nie dochodzi jeszcze do jednolitego spółczestnictwa.

³⁾ O kosztach por. art. 107.

⁴⁾ Niewątpliwie można zarządzić oddzielną rozprawę co do każdego roszczenia w przypadku art. 69 l. 2, przyjąć to jednak należy i w przypadku art. 69 l. 1.

Dział III.

Interwencja główna i uboczna.

Art. 72.

Kto występuje z roszczeniem o rzecz lub prawo,¹⁾ o które sprawa toczy się²⁾ między innymi osobami, może aż do zamknięcia rozprawy³⁾ w drugiej instancji wytoczyć powództwo o to roszczenie⁴⁾ przeciwko obu stronom przed sąd pierwszej instancji, w którym toczy się lub toczyła sprawa (interwencja główna).^{5) 6)}

¹⁾ Warunkiem interwencji głównej jest, aby proces główny toczył się o prawo; wprawdzie w ustawie mowa nie tylko o prawie, lecz także o rzeczy, ale przez to rozumieć wypada prawo własności lub domniemanej własności. Nie jest więc dopuszczalna interwencja główna w procesie o ochronę posiadania, bo nie idzie w nim o prawo, lecz o fakt, por. art. 598.

²⁾ Nie jest konieczne, aby doręczenie pozwu do rąk pozwanego już nastąpiło, lecz wystarczy jego wniesienie; w procesie nakazowym interwencja główna jest możliwą nie z chwilą wniesienia pozwu, lecz dopiero po

wniesieniu zarzutów, przed tym czasem bowiem brak rozprawy; możliwość jej przyjąć wypada, gdy trzecia osoba twierdzi, że jej a nie powodowi przysługuje roszczenie oparte na dokumencie, do którego jest przywiązane prawo.

3) W razie odroczenia wydania wyroku po myśli art 357 rozstrzyga poprzednia chwila zamknięcia rozprawy według art. 247 § 1.

4) Powództwo interwencyjne wytoczyć należy o ten sam przedmiot sporu, ale żądanie przeciw powodowi z procesu głównego może opiewać inaczej, niż żądanie przeciw pozwanemu z pozwu głównego np. jednego można pozywać o ustalenie istnienia prawa a drugiego o świadczenie.

5) Z powodu interwencji głównej jest możliwe zawieszenie procesu głównego, por. art. 202 § 1 L 2, można też w obydwu procesach zarządzić łączną rozprawę, art. 240.

6) Chociażby sąd uznał się niewłaściwym dla prowadzenia sprawy głównej, pozostaje właściwym dla procesu interwencyjnego, art. 51.

Art. 73.

Kto ma interes prawny¹⁾ w tem, aby sprawa, tocząca się²⁾ między innymi osobami,³⁾ została rozstrzygnięta na korzyść jednej z nich, może w każdym stanie sprawy aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji⁴⁾ przystąpić do tej strony (interwencja uboczna).

1) O interesie prawnym mowa także w art. 3, ale w innym znaczeniu; interes prawny z art. 73 polegać powinien na tem, aby sprawa wypadła na korzyść jednej ze stron, nie zaś aby dowód na pewien fakt się

udał; jeżeli osoba ma interes w tem, aby żadna ze stron procesu nie wygrała, bo rości sobie prawo do przedmiotu sporu, wówczas jest dopuszczalną tylko interwencja główna a nie uboczna, np. gdy skarży się ubezpieczyciela o sumę asekuracyjną a trzeci rości sobie do niej pretensję. Interes musi być prawnym, nie koniecznie majątkowym, ale nie innym jak prywatnoprawnym, nie wystarcza więc interes idealny jak np. matki w tem, aby dziecko nieślubne wygrało proces o ojcostwo, ani gospodarczy, jak np. wierzyciela, aby jego dłużnik wygrał proces majątkowy przeciw innej osobie i przez to osiągnął fundusze na pokrycie długu.

2) Jakkolwiek mowa o sprawie toczącej się, to jednak przystąpienie może nastąpić także w pozwie, nie może jednak interwenjent sam wnieść pozwu, jeżeli strona tego nie czyni. Po stronie pozwanego przystąpić można dopiero, gdy go objęto procesem a więc od doręczenia pozwu.

3) Nie jest więc dopuszczalne przystąpienie do sporu, który chociaż prowadzony jest pod inną nazwą, stanowi proces tej samej osoby, która zamierza do sporu przystąpić; tak ma się rzecz np. z procesem, toczącym się w imieniu jawnej spółki handlowej; ze względu na to, że spółka taka nie jest osobą prawną proces jej jest właściwie procesem jawnych spółników, ci nie mogą zatem przystąpić do sporu w charakterze interwenjentów ubocznych.

4) Por. art. 72; przystąpienie w toku postępowania kasacyjnego nie jest więc możliwe.

Art. 74.

§ 1. Wstąpienie swe do sprawy interwenjent uboczny powinien zgłosić w piśmie,¹⁾ w którym poda, jaki ma interes prawny w tem wstąpieniu i do

której ze stron przystępuje. Pismo to należy doręczyć obu stronom.

§ 2. Interwenjent może z wstąpieniem do sprawy połączyć dokonanie innej czynności procesowej.²⁾

¹⁾ Art. 136 i nast.; przed sądem grodzkim może jednak strona, działająca bez adwokata, zgłosić wniosek ustnie do protokołu, art. 391 § 1. Przystąpienie dopiero na rozprawie nie jest w sądzie okręgowym możliwe, jeżeli jednak dopuszcza się do działania osobę, zgłaszającą takie przystąpienie, to według art. 179 można wytknąć obrazę przeciw postępowaniu, jeżeli się zaś tego nie czyni, wówczas akt przystąpienia jest skuteczny.

²⁾ jednak nie może dokonać czynności, której nie życzy sobie strona, do której interwenjent przystąpił por. art. 76

Art. 75.

§ 1. Każda strona może zgłosić opozycję przeciwko wstąpieniu interwenjenta ubocznego, jednak nie później jak przy rozpoczęciu najbliższej rozprawy.¹⁾

§ 2. Sąd oddali opozycję po przeprowadzeniu co do niej rozprawy, jeżeli interwenjent uprawdopodobni,²⁾ że ma interes prawny we wstąpieniu do sprawy. Od tego postanowienia niema środka odwoławczego.³⁾

§ 3. Opozycja nie wstrzymuje biegu sprawy a interwenjent może nadal działać, dopóki opozycja nie będzie prawomocnie uwzględniona.⁴⁾

1) Przez rozpoczęcie rozprawy rozumieć należy chwilę, kiedy strona po myśli art. 232 otrzymuje głos; przy ponownej rozprawie należy zaraz po wywołaniu zgłosić opozycję. Strona nieobecna traci prawo do opozycji; w razie wniesienia sprzeciwu opozycja nie musi być w nim umieszczona, por. art. 370 § 2.

2) Por. art. 268.

3) Wyjątek od zasady art. 426 § 1. Zażalenie przeciw uwzględnieniu opozycji jest więc dopuszczalne, co wynika też z § 3.

4) Postanowienie, uwzględniające opozycję, zgłoszoną przeciw przystąpieniu interwenjenta w postępowaniu drugiej instancji, nie ulega w myśl art. 431 § 2 zaskarżeniu; interwenjent więc nie może więcej działać z chwilą, gdy postanowienie ogłoszono, bo po myśli art. 383 § 1 staje się ono natychmiast skuteczne.

Art. 76.

Interwenjent uboczny uprawniony jest do wszystkich czynności procesowych,¹⁾ dopuszczalnych według stanu sprawy;²⁾ nie mogą one jednak pozostawać w sprzeczności z czynnościami i oświadczeniami strony, do której interwenjent przystąpił.

1) Interwenjent może więc z zastrzeżeniem, wynikającym z ostatniego zdania art. 76, przyznać fakta, uznać roszczenie, zmienić powództwo, zawrzeć ugodę itp.

2) Nie może zatem interwenjent żądać ponowienia dokonanych już czynności, chyba że stronie to prawo przysługuje (por. art. 264).

Art. 77.

Interwenjentowi ubocznemu należy od chwili jego wstąpienia do sprawy doręczać, tak jak stro-

nie, zawiadomienia o terminach i posiedzeniach sądowych jako też orzeczenia sądu.¹⁾

¹⁾ Doręczyć więc należy interwenjentowi wyroki (por. art. 361 § 1) i postanowienia (art. 383), wyroki i postanowienia sądów grodzkich atoli tylko pod warunkami art. 396.

Art. 78.

Jeżeli z istoty spornego stosunku lub z przepisu ustawy wyrok w sprawie ma odnieść bezpośredni skutek prawny w stosunku między interwenjentem a przeciwnikiem strony, do której interwenjent przystąpił, wówczas do jego stanowiska w procesie mają odpowiednie zastosowanie przepisy o współuczestnictwie jednolitem.^{1) 2)}

¹⁾ Por. art. 70 § 2; wobec tego czynności interwenjenta z art. 78 mogą pozostawać w sprzeczności z czynnościami i oświadczeniami strony a wtedy sąd ocenia je według art. 70 § 3.

²⁾ W tym wypadku należy więc interwenjenta słuchać nie jako świadka, lecz jako stronę, a śmierć lub utrata zdolności procesowej powoduje zawieszenie postępowania w myśl art. 195 § 1 L. 1.

Art. 79.

Za zgodą obu stron interwenjent uboczny może wejść na miejsce strony, do której przystąpił.^{1) 2)}

¹⁾ W tym wypadku ustępuje ze sporu powód lub pozwany, a orzeczenie opiewa na interwenjenta, ale uznać je należy jako wykonalne także przeciw poprzedniemu pozwanemu, chyba że powód zrzekł się wobec

niego roszczenia; przepis ten dotyczy tak interwencji jednolitej, jak i zwyczajnej. Przyjąć też należy, że za zgodą obu stron interwenjent może obok strony przystąpić do procesu, wskutek czego dochodzi do spółuczestnictwa w sporze, a charakter tegoż ocenić należy według stosunku danej sprawy, zacem nie zawsze dojdzie do spółuczestnictwa jednolitego.

²⁾ Co do kosztów por. art. 108.

Dział IV.

Przypozwanie.

Art. 80.

§ 1. Dla zachowania skutków prawnych w stosunku do osoby trzeciej strona może ją zawiadomić o toczącym się procesie¹⁾ i wezwać do wzięcia w nim udziału.

§ 2. W tym celu strona wnosi do sądu pismo procesowe,²⁾ obejmujące przyczynę wezwania i stan sprawy. Pismo to doręcza się niezwłocznie osobie trzeciej, która może zgłosić swe przystąpienie do strony jako interwenjent uboczny.^{3) 4) 5) *}

1) Zawiadomienie nie jest więc dopuszczalne przed wdrożeniem postępowania.

2) W sądach grodzkich dopuszczalne jest także zgłoszenie zawiadomienia do protokołu sądowego, por. art. 391 § 1.

3) Samo zawiadomienie nie uprawnia jeszcze do interwencji; do działania w charakterze interwenjenta potrzebny jest mimo przypozwania także interes prawny w myśl art. 73,

4) Strona nie może żądać, aby trzecią osobę, którą się zawiadania o toczącym się procesie, uważano za przystępującą do sporu w charakterze, czy to współpowoda, czy też współpozwanego, kto bowiem nie jest objęty pozwem, nie może być uważany za stronę procesową.

5) Por. art. VI § 2 przep. wpraw.

*) a) **Konwencja międzynarodowa o przewozie osób i bagażu kolejami żelaznymi**, podpisana w Bernie 23 października 1924 D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 73, poz. 665.

Art. 50. § 3. — por. uwagę *) a) i b) do cyt. art. 69.

b) **Ustawa z 11 kwietnia 1924 r. o ochronie lokatorów**
D. U. R. P. z 1924 r. Nr. 39, poz. 406.

Art. 13 — ust. 3. Do spraw wytoczonych przeciwko lokatorowi o eksmisję winni być przypozwani sublokatorzy, pod rygorem bezskuteczności wyroku sądowego przeciwko tym ostatnim. (Nie obowiązuje na obszarach sądu okręgowego w Cieszynie i Katowicach).

Dział V.

Wskazanie poprzednika.

Art. 81.

Jeżeli w myśl przepisów prawa cywilnego pozwany chce wskazać swego poprzednika, w którego imieniu posiada rzecz lub prawo,¹⁾ będące przedmiotem sporu, powinien to uczynić w piśmie procesowym²⁾ wniesionem przed rozprawą.³⁾

¹⁾ prawo rzeczowe a więc służebność, zastaw itd.

²⁾ W sądzie grodzkim można poprzednika wskazać ustnie do protokołu sądowego, por. art. 343 § 2

³⁾ Według brzmienia ustawy wskazanie poprzednika

niekoniecznie musi się odbyć przed pierwszą rozprawą, ale przyjęć należy, że po wdaniu się w spór nie jest to już możliwe.

Art. 82.

§ 1. Pismo, zawierające wskazanie poprzednika, doręcza się temuż z jednoczesnem wezwaniem go na rozprawę.

§ 2. Jeżeli wskazany poprzednik nie przybędzie na rozprawę lub na rozprawie nie złoży oświadczenia o swym stosunku do przedmiotu sporu albo zaprzeczy okolicznościom, przytoczonym przez pozwanego, pozwany mocen jest uczynić zadość żądaniom zawartym w pozwie.¹⁾ Treść tego przepisu należy podać wskazanemu poprzednikowi w wezwaniu na rozprawę.²⁾

¹⁾ W razie, gdy wskazany poprzednik zachowuje się biernie, można zadośćuczynić żądaniu pozwu bez narażenia się wobec niego na odpowiedzialność.

²⁾ Skutki braku pouczenia lub mylnego pouczenia nie są podane; nie można jednak przyjąć, by przepis miał tylko znaczenie porządkowe i zaniechanie pouczenia lub też wadliwe tegoż udzielenie pozbawione było doniosłości. Przyjęć więc wypada, że poprzednikowi, którego należycie nie pouczone o skutkach czynności, przysługuje roszczenie odszkodowawcze do państwa na wypadek, gdyby pozwany uczynił zadość żądaniu pozwu; z drugiej jednak strony nie podobna przyjąć, by poprzednik obznajomiony z przepisami prawa mógł być bezczynnym tylko na tej podstawie, że sąd zaniechał udzielenia pouczenia, dalej, nie można zwolnić pozwanego od odpowiedzialności, gdy zastosował się

do żądania pozwu, chociaż wiedział, że poprzednika nie pouczone lub pouczone nienależycie.

Art. 83.

Jeżeli poprzednik uzna oświadczenie pozwanego za uzasadnione, może za zgodą powoda wstąpić do sprawy na miejsce pozwanego, który wówczas będzie od udziału w sprawie zwolniony.¹⁾

¹⁾ Wyrok będzie jednak skuteczny i wykonalny także wobec pozwanego, inaczej bowiem możnaby przez zmyślenie poprzednika z łatwością uchylić się od egzekucji

Dział VI.

Zastępstwo stron przez pełnomocników.

Art. 84.

Strony i ich zastępcy ustawowi mogą działać przed sądem albo osobiście, albo przez pełnomocników.¹⁾ *)

¹⁾ Każda strona może więc ustanowić nietylko jednego, lecz i kilku pełnomocników; ustanowienie kilku pełnomocników powinno się odbyć tak, by każdy z nich mógł samoistnie działać, udzielenie zaś kolektywnego pełnomocnictwa, uprawniającego do wspólnego działania kilku osób, nie jest dopuszczalne. Jeżeliby jednak między oświadczeniami lub wnioskami kilku pełnomocników zachodziła sprzeczność, żadnego z tych oświadczeń lub wniosków nie można uwzględnić.

*) a) Por. uwagę *) a) b) do art. 69.

b) Por. art. 19, 48, 49, 51, 52, 56, 59, 60 uchwały Rady

Ministrów z 17 czerwca 1920 r. w przedmiocie ustroju i czynności oddziałów Prokuratury Generalnej Rz. P. (D. U. R. P. z r. 1920 Nr. 73 poz. 502) poniżej w dodatku III.

Art. 85.

Pełnomocnikami mogą być adwokaci, a z pośród nieadwokatów tylko¹⁾ spółuczestnicy sporu²⁾ oraz osoby, sprawujące zarząd majątku lub interesów (stion,³⁾ wreszcie ich rodzice, małżonek, rodzeństwo lub dzieci.⁴⁾ ⁵⁾ *)

¹⁾ Z tego wynika, że inne osoby oprócz wymienionych nie mogą być pełnomocnikami.

²⁾ Por art. 69; obojętnem jest, czy spółuczestnictwo jest jednolite, czy też zwykłe, a to ostatecznie czy materialne, czy też formalne; pełnomocnikiem może być interwenjent, któremu przysługuje stanowisko z art. 78, nie zaś interwenjent zwykły.

³⁾ Tę okoliczność należy wykazać; zarząd musi być stały a nie przejściowy. Przez tego, który sprawuje interesy, rozumieć należy prokurenta i pełnomocnika, uprawnionego do prowadzenia całego przedsiębiorstwa handlowego, nie zaś spółnika, uprawnionego do zastępstwa spółki; spółnik nie może więc w sprawach, nie dotyczących spółki, występować w charakterze pełnomocnika innego spółnika, bo zarządzając spółką, załatwia także interesy innego spółnika, ale ustawa ma na myśli tylko osobę, bezpośrednio sprawującą zarząd lub interesy na rzecz strony procesowej.

⁴⁾ Bez względu na to, czy pozostają w spółności domowej; do dzieci należą także dzieci nieślubne.

⁵⁾ Osoby wymienione w art. 85 muszą posiadać zdolność procesową, bo ten przymiot, który jest warun-

kiem działania w sprawach własnych, musi być także warunkiem zastępstwa w sprawach obcych.

*) a) Por §§ 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 12 Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 9 grudnia 1924 r. o zmianie ustroju Prokuratorji Generalnej Rz. P. (D. U. R. P. z r. 1924 Nr 107, poz 967) poniżej w dodatku III.

b) Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dnia 10. lutego 1925 r. — D. U. R. P. z 1925 r. Nr. 72, poz. 501.

Art. V, zdanie 1 i 2.

Duchowni w wykonywaniu swych urzędów cieszyć się będą szczególną opieką prawną. Narówni z urzędnikami państwowymi korzystać oni będą z prawa zwolnienia od zajęcia sądowego części swych uposażeń.

Art. XIV. Dobra, należące do Kościoła, nie będą przedmiotem zadnego aktu prawnego, zmieniającego ich przeznaczenie, inaczej, jak za zgodą władzy duchownej, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych przez ustawy o wywłaszczeniu dla celów regulacji dróg przewozowych i rzek, obrony państwowej oraz podobnych celów. W kazdym razie przeznaczenie nieruchomości i ruchomości poświęconych wyłącznie dla służby bożej, jako to: kościołów, przedmiotów, służących do nabożeństwa, i t p., nie będzie mogło być zmienione bez uprzedniego pozbawienia ich przez właściwą władzę kościelną ich charakteru i rzeczy poświęconych.

Art. XVI. Wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne mają, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania, posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego, swego majątku ruchomego i nieruchomego, jak również prawo stawania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych praw cywilnych. Osoby prawne kościelne i zakonne są

uznawane za polskie, o ile cele, dla których powstały, dotyczą spraw kościelnych lub zakonnych Polski, i o ile osoby, upoważnione do reprezentowania ich i do zarządzania ich dobrami, przebywają stale na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej. Osoby prawne kościelne i zakonne, nie odpowiadające powyższym warunkom, kurzysać będą z praw cywilnych, przyznawanych przez Rzeczpospolitą cudzoziemcom.

c) **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1925 r. o uchyleniu ciężącego na Prokuratorji Generalnej obowiązku zastępowania majątków kościelnych** (D. U. R. P. z 1925 r. Nr. 127, poz. 904).

§ 1. Uchyła się ciężący na Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej z mocy przepisów dotychczasowych obowiązek prawnego zastępowania Kościoła Katolickiego, innych kościołów i wyznań religijnych oraz instytucyj kościelnych.

§ 2 Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1926 r.

d) **Ustawa z 10. czerwca 1921 w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego** (D. U. R. P. z r. 1921 Nr. 59, poz. 369) — tekst jednolity D. U. R. P. z 1931 r. Nr 75, poz. 609.

Art. 2 ust. 3. Państwowemu Bankowi Rolnemu służy prawo do używania samoistnego zastępstwa prawnego z zachowaniem jednak wszelkich uprawnień i przywilejów zastrzeżonych dla instytucji państwowych w postępowaniu sądowem i administracyjnem.

Art. 86.

§ 1. Zastępstwo stron przez adwokatów obowiązuje w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, sądami apelacyjnymi i sądami okręgowymi jako pierwszą instancją;¹⁾ w sprawach wszczętych²⁾ przed

sądami grodzkimi zastępstwo przez adwokatów obowiązuje, poczynając od założenia środka odwoławczego do Sądu Najwyższego.^{3) 4)}

§ 2. Obowiązkowe zastępstwo adwokackie nie ma zastosowania przed sędzią wyznaczonym i sądem wezwanym oraz w sekretarjacie sądowym.⁵⁾

1) W sprawach małżeńskich niemajątkowych nie jest wymagane zastępstwo adwokackie w postępowaniu przed sądem okręgowym (por. art. X § 1 przep. wpraw.), z czego wynika, że w wyższej instancji jest ono konieczne. Zastępstwo adwokackie nie obowiązuje nawet wtedy, gdy ze sprawą niemajątkową łączy się sprawę majątkową, w myśl art. 15 § 2, I. 1.

2) W razie przekazania sprawy przez sąd grodzki sądowi okręgowemu w myśl art. 395 § 1 przyjąć należy, że obowiązuje przymus adwokacki od chwili, gdy sprawa dostanie się do sądu okręgowego.

3) Zastępstwo adwokackie jest wymagane także dla wniosku po myśli art. 231, aby rozprawę przeprowadzono w nieobecności strony.

4) Por. art. XVIII przep. wpraw., według którego narazie nie obowiązuje przymus adwokacki w postępowaniu przed sądami okręgowymi w obrębie sądu apelacyjnego w Wilnie i przed sądami okręgowymi w Łucku i Równem.

5) Zastępstwo przez adwokatów nie jest obowiązkiem w sprawach o ustanowienie sędziego polubownego, o nakazanie mu spełnienia czynności, o jego wynagrodzenie i o uznanie zapisu na sąd polubowny za bezskuteczny (art. 500).

Art. 87.

Zastępstwo adwokackie nie obowiązuje nastę-

pujących osób, gdy działają czy to jako strony, czy też jako ich zastępcy:¹⁾ adwokatów, sędziów, prokuratorów, profesorów i docentów prawa polskich szkół akademickich, jak również stałych urzędników referendarskich Prokuratorji Generalnej²⁾ i mających kwalifikacje sędziowskie lub adwokackie notariuszów.*)

¹⁾ Osoby wymienione w art. 87 mogą bez adwokata działać w postępowaniu procesowym tylko wtedy, gdy idzie o osobę, której są prawnymi zastępcami, nie podobna bowiem przyjąć, aby sędzia lub profesor prawa mógł zastępować w sprawie o przymusie adwokackim trzecią osobę, z którą go nie łączy.

²⁾ Uprawnienie do zastępstwa nie jest przywiązane do kwalifikacji, lecz do urzędu lub stanowiska, osoby wymienione w art. 87 mogą więc działać tylko tak długo, jak długo pełnią urząd lub oddają się zawodowi; tracą zaś nadane im uprawnienia, gdy ustępują z urzędu lub zawodu i więcej go nie wykonują. Z chwilą utraty prawa zastępstwa dochodzi do zawieszenia postępowania, por. art. 195 § 1 L. 2, który wprowadzie wymienia tylko, przypadek, gdy adwokat stronę zastępuje, ale powinien być stosowany także wtedy, gdy inna osoba jest zastępcą procesowym.

*) a) Ustawa z 26 listopada 1924 w przedmiocie zastępstwa prawnego Skarbu Śląskiego przez prokuratorję generalną Rzeczypospolitej Polskiej. D. U. Śląskich Nr. 26, poz. 98.

Art. 1. Powierza się zastępstwo prawne Skarbu Śląskiego prokuratorji generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

b) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24

września 1926 o utworzeniu przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“ (D. U. R. P. z r. 1926. Nr. 82, poz. 641) — tekst jednolity D. U. R. P. z r. 1930. Nr. 89, poz. 705.

Art. 21. Zastępstwo sądowe w sprawach, dotyczących praw i interesów majątkowych przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“, należy do zakresu działania Prokuratorji generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 88.

Pełnomocnictwo może być albo procesowe, czy to ogólne,¹⁾ czy do prowadzenia poszczególnych spraw, albo do niektórych tylko czynności procesowych.^{2) 3) *)}

1) Pełnomocnictwo ogólne powinno jednak wyraźnie opiewać na uprawnienie do prowadzenia procesów; w razie istnienia takiego pełnomocnictwa, udzielonego przez pozwanego, można pozew doręczyć pełnomocnikowi

2) Poszczególne czynności, do których dokonania udziela się uprawnienia, powinny być wymienione, nie jest jednak konieczne wyliczenie wszystkich poszczególnych czynności, jakie mogą być uskutecznione, lecz można je także ogólnikowo wymienić; wystarcza więc także pełnomocnictwo do działania w pewnej instancji.

3) Pełnomocnictwa nie można ograniczyć warunkiem i nie można go też udzielić na pewien tylko czas.

*) a) Por. uwagę *) a) do art. XVI przep. wpraw.

Art. 89.

§ 1. Pełnomocnik obowiązany jest przy pierwszej swej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy,

albo wierzytelny odpis tegoż pełnomocnictwa. Adwokat może sam uwierzytelnić odpis udzielonego mu pełnomocnictwa. Sąd może w razie wątpliwości¹⁾ zażądać sądowego lub notarialnego uwierzytelnienia podpisu strony.²⁾

§ 2. W toku sprawy³⁾ pełnomocnictwo może być udzielone ustnie na posiedzeniu sądu przez oświadczenie, wciągnięte do protokołu.⁴⁾

1) Muszą więc wyjść na jaw okoliczności, które wywołują wątpliwości co do prawdziwości podpisu

2) Ale nie można żądać uwierzytelnienia podpisu od notariusza, który działa jako pełnomocnik strony, bo notariusz z urzędu powołany jest do uwierzytelnienia podpisu i dlatego wystarczyć powinno jego zapewnienie że podpis jest prawdziwy.

3) Z dalszych słów wynika, że ustne udzielenie pełnomocnictwa możliwym jest tylko na posiedzeniu sądowym, ale nie poza rozprawą; odnosi się to i do postępowania przed sądami grodzkimi, gdyż nie chodzi tu o wnioski a tylko wnioski można poza rozprawą zgłaszać do protokołu sądowego (por. art. 391 § 1).

4) Strona która z powodu ułomności fizycznych dokument co do materialnych praw i zobowiązań zeznać musi w formie aktu notarialnego np. ślepy, po myśli austr. ustawy z dnia 25 lipca 1871 nie jest obowiązana tę formę zachować przy udzieleniu pełnomocnictwa procesowego, bo chodzi tylko o wykazanie uprawnienia do działania a nie o czynność materialno-prawną.

Art. 90.

Za stronę, która nie umie lub nie może się podpisać, podpisze pełnomocnictwo osoba, przez nią

upoważniona,¹⁾ z wymienieniem przyczyny, dla której strona sama się nie podpisała.

1) a więc sam pełnomocnik procesowy; uwierzytelnienie może sąd zarządzić, jeżeli ma wątpliwości, a wtedy odnosi się ono do faktu udzielenia pełnomocnictwa.

Art. 91.

§ 1. Pełnomocnictwo procesowe upoważnia z samej ustawy:

1) do wszystkich ze sprawą łączących się czynności procesowych; obejmuje ono też powództwo wzajemne,¹⁾ skargę o wznowienie postępowania i postępowanie, wywołane ich wniesieniem,²⁾ jako też wniesieniem pozwu interwencyjnego przeciwko mocodawcy;³⁾

2) do wszelkich czynności, dotyczących zabezpieczenia i egzekucji;⁴⁾

3) do udzielenia dalszego pełnomocnictwa procesowego adwokatowi;^{5) 6)}

4) do zawarcia ugody, zrzeczenia się albo uznania,⁷⁾ o ile czynności te nie zostały wyłączone w samej pełnomocnictwie;⁸⁾

5) do odbioru kosztów procesu od strony przeciwnej.

§ 2. W sprawach z obowiązkiem zastępstwem adwokackim pełnomocnictwo procesowe nie może być ograniczone poza przypadkami, oznaczonymi w pkt. 4.⁹⁾

1) Por art 214 i 2 art. 220.

2) Por art 449 i nast.

3) Por. art. 72.

4) Uprawnienie odnosi się tylko do zastępstwa strony, która w procesie uzyskała korzystne orzeczenie i która na tegoż podstawie prowadzi egzekucję, a nie tej, przeciw której się ją prowadzi. Ta zasada dotyczy także sporów, wskutek egzekucji wynikłych, np. sporu opozycyjnego, impugnacyjnego i o wyłączenie.

5) Pełnomocnictwa procesowego nie można więc przenieść na kogo innego, jak tylko na adwokata, a odnosi się to głównie do procesu w sprawie w której obowiązuje przymus adwokacki.

6) Substytut jest zastępcą strony a nie adwokata, może więc wprost od niej żądać zwrotu wydatków oraz zapłacenia wynagrodzenia; na obszarze prawa austriackiego można przenieść pełnomocnictwo na kandydatów adwokackich pod warunkami § 31 austr. p. c., ten przepis bowiem uzupełniający § 15 ord. adw. nie dotyczy postępowania, lecz stanowiska aplikantów i ich stosunku do adwokata i dlatego został w mocy utrzymany (por. art. XXX przep. wpraw.).

7) Ugoda, zrzeczenie się lub uznanie, dokonane przez pełnomocnika, są skuteczne tylko wtedy, gdy doszły do skutku wobec sądu; pozasądowe działanie jest więc bezskuteczne, chociażby akt, np. ugoda, dotyczył przedmiotu sporu, bo w tym przypadku zachodzi akt materialno-prawny, do którego nie uprawnia jeszcze pełnomocnictwo procesowe.

8) Ograniczenie nie musi być dokonane już w samym pełnomocnictwie a zatem w chwili tegoż udzielenia, uznać zatem należy jako dopuszczalne także i późniejsze ograniczenie, o ile tylko przeciwnikowi i sądowi o niem doniesiono; przepis art. 91 § 1 L. 4 jest więc nieściśły, o ile powiada, że ograniczenie musi być w samym pełnomocnictwie zawarte.

9) Z art. 91 wynika więc, że nawet wtedy, gdy peł-

nomocnikiem jest adwokat, dopuszczalne jest ograniczenie pełnomocnictwa procesowego, udzielonego w procesie bez obowiązkowego przymusu adwokackiego, bo w sprawach wymienionych w art. 86 § 2, na podstawie przeniesienia pełnomocnictwa procesowego nie może działać kto inny jak adwokat. Pełnomocnictwo procesowe musi adwokatowi udzielić strona bezpośrednio, gdy chodzi o sprawę w której obowiązuje przymus adwokacki; nie może tego uczynić ustanowiony przez stronę pełnomocnik, nie będący adwokatem; rozumie się, że adwokat ustanowiony pełnomocnikiem może pełnomocnictwo z pełnym skutkiem przenieść na innego adwokata. W innych sprawach jest możliwe przeniesienie na adwokata pełnomocnictwa, udzielonego osobie, która nie jest adwokatem, co ma praktyczną doniosłość głównie w wypadkach, w których w instancji kasacyjnej obowiązuje przymus adwokacki, tj. tam gdzie w pierwszej instancji orzeka sąd grodzki a strona w obydwu niższych instancjach nie jest zastąpiona przez adwokata; w takim wypadku pełnomocnik procesowy może skutecznie przenieść pełnomocnictwo procesowe na adwokata, a nie jest potrzebne, aby je strona sama bezpośrednio adwokatowi udzieliła.

Art. 92.

Strona ma prawo sama — bez udziału pełnomocnika — zawrzeć ugodę, zrzec się swego roszczenia albo uznać żądanie przeciwnika, chociażby nie wyłączyła tych czynności z zakresu pełnomocnictwa procesowego.¹⁾

¹⁾ Strona może więc wbrew woli obecnego w sądzie pełnomocnika dokonać wymienionych czynności; przyjąć też należy, że strona mimo że upoważnienia do za-

warcia ugody, zrzeczenia się i uznania w pełnomocnictwie nie wyłącza, wbrew temu, co czyni pełnomocnik, może oświadczyć, że nie zrzeka się roszczenia, nie uznaje go i nie zezwala na zawarcie ugody.

Art. 93.

Co do pełnomocnictwa, obejmującego szerszy zakres, niż przewidziany dla pełnomocnictwa procesowego,¹⁾ jak również co do pełnomocnictwa do poszczególnych czynności procesowych, zakres ich, czas trwania i skutki oceniać należy według treści pełnomocnictwa oraz przepisów prawa prywatnego.

¹⁾ Przepis ten dotyczy więc pełnomocnictwa do prywatno-prawnych aktów, a nie pełnomocnictwa do wszystkich procesów, o którym mowa w art. 88, bo i to pełnomocnictwo jest procesowym.

Art. 94.

Czynności procesowe pełnomocnika obowiązują mocodawcę w toczącej się sprawie, chyba że chodzi o przyznanie¹⁾ lub inne oświadczenie faktyczne²⁾ pełnomocnika, które mocodawca jednocześnie stawiający³⁾ niezwłocznie sprostował lub odwołał.

¹⁾ Por. art. 253.

²⁾ Przez to rozumieć należy twierdzenie, że pewien fakt istnieje lub nie istnieje.

³⁾ Przepis ten odnosi się więc tylko do twierdzenia na posiedzeniu sądowym a nie do przyznania na piśmie, któremu w art. 253 § 1 przyznana jest również moc prawna, strona może je jednak odwołać a wtedy w myśl art. 254 sąd oceni znaczenie odwołania

Art. 95.

§ 1. W sprawach z obowiązkiem zastępstwem adwokackiem,¹⁾ odwołanie przez stronę²⁾ lub wypowiedzenie przez adwokata pełnomocnictwa procesowego uzyskuje w stosunku do przeciwnika moc prawną z chwilą, gdy tenże został zawiadomiony za pośrednictwem sądu o ustanowieniu nowego adwokata.³⁾ W innych sprawach odwołanie lub wypowiedzenie pełnomocnictwa odnosi skutek z chwilą zawiadomienia przeciwnika o wygaśnięciu pełnomocnictwa.⁴⁾

§ 2. W razie wypowiedzenia pełnomocnictwa,⁵⁾ adwokat jest obowiązany zastępować stronę jeszcze przez dwa tygodnie. Każdy inny pełnomocnik powinien, mimo wypowiedzenia, przez ten sam czas działać za mocodawcę, jeżeli to jest konieczne do uchronienia go od niekorzystnych skutków prawnych.^{6) 7)}

¹⁾ Przepis art. 95 dotyczy całego postępowania, w którym obowiązuje przymus adwokacki, chociażby w myśl art. 86 § 2 do poszczególnej czynności zastępstwo adwokackie nie było wymagane; i sąd wezwany lub sędzia wyznaczony ma więc mimo odwołania lub wypowiedzenia pełnomocnictwa o terminie zawiadomić adwokata, dopóki strona nowego pełnomocnika nie ustanowiła i o tem sądu oraz przeciwnika nie zawiadomiono.

²⁾ Ustanowienie innego adwokata pełnomocnikiem nie stanowi jeszcze odwołania poprzedniego pełnomocnictwa, co jest doniosłe dla kwestji doręczenia

³⁾ Wobec tego w razie, gdy strona innego adwokata

pełnomocnikiem nie ustanowiła, skuteczne są wszystkie czynności w art. 92 wymienione a dokonane przez adwokata po odwołaniu lub wypowiedzeniu pełnomocnictwa a także doręczenie ma się nadal odbyć do rąk adwokata, który wypowiedział pełnomocnictwo lub któremu je odwołano.

4) Zawiadomienie ma się odbyć przez sąd a nie przez mocodawcę; ze względu na przymus adwokacki sądowi ma udzielić wiadomość i przedłożyć pełnomocnictwo nowy zastępca a nie strona.

5) nie zaś, gdy strona je odwołuje.

6) ale i uprawniony do dokonania tego, co jest w interesie strony wskazane.

7) adwokat ma więc obowiązek przez dwa tygodnie dokonać wszelkich czynności, inny pełnomocnik zaś tylko koniecznych dla uchronienia strony od niekorzystnych skutków.

Art. 96.

W razie śmierci strony lub utraty przez nią zdolności procesowej pełnomocnik procesowy działa do czasu zawieszenia postępowania.^{1) 2)}

1) Śmierć strony, lub utrata przez nią zdolności procesowej powoduje zawieszenie postępowania w myśl art. 195 § 1 L. 1, pełnomocnik nie zachowuje więc nadal pełnomocnictwa.

2) Według art. 195 § 2 zawieszenie postępowania ma moc prawną z chwilą śmierci lub utraty zdolności procesowej; w sprzeczności z tem zarządza art. 96 dalsze działanie adwokata, z czego wynika, że sąd ma następnie orzec zawieszenie z mocą wsteczną, że jednak skuteczne są czynności dokonane przez adwokata przed powzięciem postanowienia sądowego.

Art. 97.

§ 1. Po wniesieniu pozwu, sąd może dopuścić tymczasowo do podjęcia naglącej czynności procesowej¹⁾ osobę, nie mogącą narazie przedstawić pełnomocnictwa.²⁾ Zarządzenie to sąd może uzależnić od zabezpieczenia kosztów.

§ 2. Sąd wyznaczy równocześnie termin, w ciągu którego osoba, działająca bez pełnomocnictwa,³⁾ powinna je złożyć albo przedstawić zatwierdzenie swych czynności przez stronę.⁴⁾ Jeżeli termin upłynął bezskutecznie, sąd pominie czynności procesowe tej osoby.⁵⁾ W przypadku tym przeciwnik może żądać od działającego bez umocowania zwrotu kosztów, spowodowanych tymczasowem dopuszczeniem.⁶⁾

1) Nagląca jest czynność, która ma stronę uchronić od szkody.

2) Pod ten przepis podpada przypadek, gdy udzielono ustne pełnomocnictwo, ale nie można przedłożyć dokumentu który to stwierdza, dalej, gdy dokument wykazujący pełnomocnictwo zaginął, wreszcie, gdy jawi się negotiorum gestor.

3) Natówni z brakiem pełnomocnictwa postawić należy niemożność wykazania, że je udzielono.

4) W przypadku, w którym działała osoba, do tego nie uprawniona, zatwierdzenie może być przez samą stronę skutecznie dokonane tylko w sprawach nie wymagających obowiązkowego zastępstwa adwokackiego. W razie, gdy w sprawie z obowiązkowem zastępstwem adwokackiem działała osoba nieuprawniona lub sama strona, powinno być przedłożone pełnomocnictwo na rzecz adwokata, który jest pełnomocnikiem i który dla

dokonania dalszych czynności jest uprawniony. Jeżeliby jednak pełnomocnictwo otrzymał adwokat, który poprzedzając występował bez pełnomocnictwa, zatwierdzenie nie jest wymagane, bo niepodobna przyjąć, aby czynności, poprzedzające przez niego dokonane, mogły być uznane jako bezskuteczne.

⁵⁾ Jeżeli bez upoważnienia zastąpiono pozwanego a nie doszło do zatwierdzenia czynności, wówczas na wniosek powoda należałoby w myśl art. 366 wydać poza rozprawą wyrok zaoczny a od tego mógłby pozwany wnieść sprzeciw i osiągnąć dalsze prowadzenie procesu.

⁶⁾ Przepis ten odnieść należy także do przypadku, gdy się nie uwierzytelni podpisu w myśl art. 89 L. 1 lub, gdy się okazuje, że pełnomocnictwa nie udzielono. O kosztach nie orzeka się w osobnym procesie, lecz na wniosek przeciwnika; brak przepisu, kiedy z wnioskiem należy wystąpić, nie istnieje też przepis co do tego, czy można się domagać wynagrodzenia szkody spowodowanej działaniem bez umocowania np. poniesionej wskutek tego, że w następstwie zwłoki niepodobna osiągnąć zaspokojenia pretensji, któreby zresztą można było uzyskać.

Tytuł II,

Koszty Procesu.

Dział I.

Przepisy ogólne.

Art. 98.

We wszystkich przypadkach, w których w myśl przepisów kodeksu stronie należy się od przeciwni-

ka zwrot kosztów procesu, sąd przyzna jej koszty, niezbędne do celowego dochodzenia praw lub celowej obrony.^{1) 2) *)}

1) Wymogiem przyznania kosztów jest więc tak ich niezbędność jak i celowość; także wydatki połączone z czynnością pozasądową, jak np. koszty upomnienia, należą do kosztów procesu, również koszty poprzedzającego postępowania niespornego lub administracyjnego, jeżeli takie postępowanie wyprzedzić musi postępowanie procesowe. Odpowiedź na skargę apelacyjną z art. 404. § 1, odpowiedź na zażalenie art. 428 § 1 i odpowiedź na skargę kasacyjną art. 437 nie zawsze jest celową, zwłaszcza zaś wtedy, gdy odbywa się rozprawa a strona ogranicza się do wywodów prawnych lub faktycznych, nie podnosząc nic nowego.

2) Przyznać więc można także koszty adwokata z innej miejscowości, jeżeli zastępstwo tegoż okazuje się konieczne np. z powodu, że sprawa jest pod względem faktycznym skomplikowana a strona przybrała sobie adwokata z miejscowości, w której mieszka, dalej, że zaden miejscowy adwokat sprawy nie obejmuje itp.

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 15 kwietnia 1931. D. U. R. P. Nr. 33, poz. 235.** w sprawie uregulowania roszczeń obywateli polskich do niemieckich zakładów ubezpieczeń z tytułu umów ubezpieczeń na życie, wymienionych w art. 21 polsko-niemieckiego układu waloryzacyjnego z 5 lipca 1928.

Art. 7 ustę 4. Por. uwagę *) a) do art. 40.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 6 marca 1928 o zapobieganiu upadłości na obszarze sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu, oraz sądu okręgowego w Katowicach D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 27, poz. 244.**

Art. 18 ust. 3. Odroczenie nie zawiesza biegu spraw

rozpoczętych i nie tamuje możliwości wszczynania przeciwko dłużnikowi nowych spraw sądowych; w tym ostatnim wypadku koszty procesu obciążają powoda, jeżeli pretensja została w całości wciągnięta na listę wierzytelności.

c) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 23 grudnia 1927 o zapobieganiu upadłości D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 5, poz. 20.** Obowiązuje na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

Art 18 ust. 3. Odroczenie nie zawiesza biegu spraw rozpoczętych i nie tamuje możliwości wszczynania przeciwko dłużnikowi nowych spraw sądowych; w tym ostatnim wypadku koszty procesu obciążają powoda, jeżeli pretensja została w całości wciągnięta na listę wierzytelności.

d) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 9 grudnia 1924 o zmianie ustroju Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej D. U. R. P. z r. 1924 Nr. 107, poz. 967 § 16** poniżej w dodatku III.

Art. 99.

§ 1. Do niezbędnych kosztów procesu zalicza się należności i wydatki jednego adwokata.^{1) 2)}

§ 2. Osoby, których nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, gdy występują jako strony lub zastępcy, zrównane są co do kosztów z adwokatami. To samo dotyczy Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁾ Przybranie adwokata nawet w procesie, w którym nie obowiązuje przymus adwokacki, zawsze uważać należy, jako niezbędne do celowego dochodzenia prawa, nie można natomiast uważać za konieczne przybranie kilku adwokatów, jakkolwiek jest ono dopuszczalne,

przyjąć to wypada, chociażby sprawa była zawiła i doniosła a przybranie kilku adwokatów było wskazane.

2) Koszta kilku adwokatów, z których jeden po drugim obejmuje zastępstwo, nie mogą przewyższac kosztów jednego adwokata a zwyczaj tylko o tyle można przyznać, o ile w miejsce dotychczasowego adwokata inny musi wstąpić np wskutek śmierci, skreślenia z listy adwokatów itp.

Art. 100.

Strona może tylko wówczas żądać zwrotu kosztów podróży i wynagrodzenia za utratę zarobku, spowodowaną osobistym stawiennictwem, gdy sąd zawezwał ją do takiego stawiennictwa.¹⁾

1) Niepodobna jednak przyjąć, by nie należało przyznać zwrotu kosztów stronie, która się jawiła, mimo że jej nie wezwano, jeżeli ją przesłuchano w myśl art. 350; obecność bowiem okazała się niezbędną a nieobecność spowodowałaby odroczenie rozprawy i zwiększone koszta, stronie zaś niewątpliwie należałoby przyznać koszty ponownego jawienia się w sądzie

Art. 101.

Strona, przegrywająca sprawę,¹⁾ obowiązana jest na żądanie przeciwnika zwrócić²⁾ mu koszty procesu.³⁾

1) Koszty ma zwrócić strona, chociażby tylko ze względów formalnych a nie co do istoty przegrała sprawę; czy strona ponosi winę w prowadzeniu procesu, jest obojętne, obowiązek zwrotu kosztów zachodzi więc nawet wtedy, gdy proces prowadzono w najlepszej wierze.

2) Wyrażenie nie całkiem ściśle, bo nie bada się czy

strona koszta już zapłaciła, czy też została je adwokatowi dłużną; nie należy jednak przyznać kosztów, jeżeli adwokat zrzekł się wynagrodzenia od zastąpionej przez siebie strony, nie podobna bowiem przyjąć, by strona miała się o nie niesłusznie wzbogacić. Gdy chodzi o stronę ubogą, przyznaje się koszta, chociaż strona ich nie uiściła; por. art. 121.

³⁾ Koszta przyznaje się zawsze stronie; nie należy ich przyznać adwokatowi strony ubogiej, któremu przysługuje tylko prawo pierwszeństwa na roszczeniu; por. art. 121 § 2.

Art. 102.

W razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. I w tym jednak przypadku sąd może włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania, albo gdy zasądzenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub od oceny sądu.¹⁾

¹⁾ w szczególności w przypadku art. 350

Art. 103.

Zwrot kosztów należy się pozwanemu, jeżeli nie dał on powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej¹⁾ żądanie pozwu.

¹⁾ Jeżeli więc pozwany wniósł odpowiedź na pozew powinien w tejże uznać żądanie pozwu, pozatem zaś na rozprawie, zanim się wdał w spór. Samo uznanie jednak nie wystarcza, gdy pozwany nie objawia gotowości natychmiastowego uiszczenia płatnego długu.

Art. 104.

§ 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd, na żądanie przeciwnika, włoży na stronę obowiązek zwrotu tych kosztów, które strona ta wywołała swem niesumiennem lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem.

§ 2. Dotyczy to zwłaszcza kosztów, powstałych wskutek spóźnionego przytoczenia okoliczności faktycznych lub spóźnionego powołania środków dowodowych, jeżeli przez to nastąpiła zwłoka w rozstrzygnięciu sprawy.¹⁾

¹⁾ Aby przyznać koszty bez względu na wynik sprawy, zachodzić musi nie tylko spóźnione przytoczenie faktów lub powołanie środków dowodowych, lecz ponadto musi być przez to spowodowana zwłoka; o zwłocę nie ma mowy, gdy np. dopiero przy końcu rozprawy przedłożono dokument autentyczny a dla sprawy domosły, por. art. 238 § 1. Dalsze skutki przewiduje art. 238 § 2 w przypadku, gdy istnieje zamiar przewłoki.

Art. 105.

Świadek, biegły lub zastępca strony¹⁾ mogą być skazani przez sąd na zwrot kosztów, wywołanych rażąco ich winą. Postanowienie sądu zapada na wniosek strony, bądź w toku samej sprawy, bądź oddzielnie²⁾ po wysłuchaniu osoby, której zarzucono winę.³⁾

¹⁾ także i negotiorum gestor; por. art. 97.

²⁾ Brak przepisów co do tego, kiedy ostatecznie wniosek należy zgłosić.

³⁾ Nie można nałożyć obowiązku zwrotu kosztów bez

wysłuchania osoby, przeciw której wniosek jest skierowany.

Art. 106.

Koszty procesu, w którym zawarto ugodę, znosi się wzajemnie, jeżeli co do nich nie zapadło już wcześniej prawomocne orzeczenie,¹⁾ albo jeżeli strony nie postanowiły inaczej.

¹⁾ rozumie się, co do kosztów.

Art. 107

§ 1. Spółuczestnicy sporu¹⁾, zwracają koszty procesu według ilości głów.²⁾ Jednak w razie znacznej różnicy w ich spółuczestnictwie sąd oznaczy zwrot kosztów odpowiednio do spółuczestnictwa.

§ 2. Na spółuczestników sporu, odpowiadających solidarnie³⁾ co do istoty sprawy, sąd włoży solidarny obowiązek zwrotu kosztów. Za koszty, wynikłe z czynności procesowych poszczególnych spółuczestników, inni spółuczestnicy nie odpowiadają.

¹⁾ Por. art. 69.

²⁾ w zasadzie więc nie podług części pretensji lub zobowiązania, na każdego z nich przypadającej; jednak w przypadku art. 69 L. 2 rzecz ma się inaczej, gdyż chodzi tylko o połączenie kilku odrębnych procesów.

³⁾ przyjąć to należy także w przypadku, gdy chodzi o spółuczestnictwo jednolite w myśl art. 70 § 2.

Art. 108.

Interwenjent uboczny, do którego nie mają zastosowania przepisy o spółuczestnictwie jednoli-

tem, nie zwraca kosztów przeciwnikowi strony, do której przystąpił;¹⁾ jednak sąd może²⁾ przyznać koszty interwencji od przeciwnika, obowiązkanego do zwrotu kosztów.

1) Interwenjent który ma charakter spółuczestnika po myśli art 78, obowiązany jest do zwrotu kosztów, na każdym innym interwencji obowiązek ten nie ciąży

2) Interwenjentowi nie musi się przyznać kosztów, lecz sąd może to uczynić, należy więc w każdym poszczególnym przypadku ocenić, czy działanie interwenjenta było wskazane, a przyznaje się koszty jedynie wtedy, gdy się je uzna za celowe.

Art. 109.

§ 1. W każdym orzeczeniu, kończącym sprawę w instancji,¹⁾ sąd rozstrzygnie również o kosztach. Wysokość kosztów można też oznaczyć dopiero przy sporządzeniu na piśmie orzeczenia z uzasadnieniem.

§ 2. W innych orzeczeniach²⁾ sąd rozstrzygnąć może o zwrocie kosztów tylko wówczas, gdy obowiązek ten nie zależy od wyniku sprawy.³⁾

§ 5. Przyznając zwrot kosztów, sąd oznaczy ich wysokość włączając opłaty sądowe.*)

1) nie konieczne co do istoty, a więc także, gdy się pozew odrzuca ze względów formalnych

2) Jeżeli po myśli art. 241 prowadzi się oddzielne postępowanie co do pewnych kwestyj, a więc co do zabezpieczenia kosztów procesowych z art. 128 i art. 151 lub zmiany powództwa art. 215, co do zarzutów formal

nych art. 242 i art. 243, jak niedopuszczalności drogi procesowej, niewłaściwości sądu, sprawy toczącej się lub osądzonej, należy osobno przyznać powodowi kosztów, jeżeli się zarzutu nie uwzględnia, pozwanemu zaś, gdy się zmiany pozwu nie dopuszcza; zwłaszcza wtedy powinno nastąpić osobne przyznanie kosztów, gdy według art. 244. wstrzymano dalsze postępowanie aż do prawomocnego rozstrzygnięcia zarzutów a nie podobna przyjąć, że koszty wymienionych czynności stanowić powinny część kosztów sporu, że więc powód powinien je otrzymać tylko wówczas, gdy proces wygra. W razie, gdy pozwany nie utrzymuje się z zarzutem, nie należy mu przyznać kosztów postępowania co do zarzutu formalnego, chociażby je połączono z postępowaniem co do istoty sprawy a wynik tego ostatniego był dla niego korzystny. To samo zająć należy stanowisko odnośnie wznowienia procesu; w razie więc gdy się je uwzględnia, nie należy odkładać orzeczenia co do kosztów aż do ukończenia sprawy głównej, lecz wypada przyznać je natychmiast.

*) Szczególny przypadek uwzględnia ustawa w art. 97. § 2, gdy pomija się czynność osoby nieuprawnionej do działania, w art. 194, gdy przywrócono termin, w art. 208 § 3, gdy się umarza postępowanie zgodnie lub wskutek niestawiennictwa stron zawieszona a przez trzy lata nie podjęte, w art. 374, gdy się wnosi sprzeciw przeciw wyrokowi zaocznemu, w art. 219 § 2, gdy pozew cofnięto, w art. 473, gdy się cofa zarzuty w postępowaniu nakazowym, w art. 414, gdy się cofa skargę apelacyjną.

*) p. art. 18 i 19 Konwencji dotyczącej procedury cywilnej poniżej w dodatku VI.

Art. 110.

Strona, żądająca zwrotu kosztów, powinna pod rygorem utraty tego roszczenia, przed zamknięciem

rozprawy, bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, złożyć sądowi spis kosztów albo zgłosić wnioszek o przyznanie jej kosztów według norm przepisanych.^{1) 2)}

1) Jeżeli poza rozprawą cofnięto pozew, pozwany ma do dwóch tygodni od zawiadomienia o cofnięciu złożyć spis kosztów, por. art. 219. § 2; ta sama zasada obowiązuje w przypadku cofnięcia skargi apelacyjnej, art. 414, i w razie cofnięcia zarzutów w postępowaniu nakazowym, art. 473.

2) Późniejsze żądanie kosztów jest niedopuszczalne, nie można też w drodze procesu domagać się kosztów, których nie policzono. Od tej zasady przyjąć jednak należy wyjątek w przypadku, gdy policzenie kosztów w procesie jest niemożliwe z powodu, że przeciwnik nie wdraża procesu albo też wdrożenie procesu o przedmiot główny jest niemożliwe, np. gdy się zaspokoi pretensję główną a nie uiszcza kosztów zabezpieczenia dowodu lub też innych kosztów przedprocesowych; w takich przypadkach dochodzenie roszczenia w drodze procesu słuźnie uznaje się jako dopuszczalne a nie przemawia przeciw dopuszczalności drogi procesowej fakt, że chodzi o pretensję publiczno-prawnej natury, za jaką uważane być powinno roszczenie o zwrot kosztów.

Art. 111.

Jeżeli strona nie zakłada apelacji co do istoty sprawy, może od rozstrzygnięcia o kosztach wnieść zażalenie.^{1) 2)}

1) Gdy się wnosi skargę apelacyjną, można się żalić z powodu orzeczenia o kosztach tylko w piśmie odwoławczem a nie osobno; w razie zaś, gdy się nie wnosi skargi apelacyjnej, dopuszczalne jest tylko zażalenie tak

od orzeczenia o obowiązku zwrotu kosztów, jak i o ich wysokości; od orzeczeń sądu drugiej instancji co do kosztów sporu nie przysługuje zazalenie bez względu na to, czy orzeczono o nich naskutek zazalenia, czy też skargi apelacyjnej, nie można się też zaliczyć na orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego, art. 455

²⁾ Od kosztów na czas nie zapłaconych należą się odsetki zwłoki, ale należy ich dochodzić w drodze osobnego procesu.

Dział II.

Prawo ubogich.

Art. 112.

Przyznania prawa ubogich domagać się może osoba fizyczna lub prawna,¹⁾ która wykaże na podstawie zaświadczenia władzy administracyjnej państwowej lub samorządowej, zwierzchności służbowej lub sądu opiekuńczego, że nie posiada dostatecznych środków na koszty procesu.²⁾ Zaświadczenie powinno obejmować dokładne dane o stanie rodzinnym, majątku i dochodach.

¹⁾ ale i spółka jawna, której nie można uważać za osobę prawną; wogóle każdy podmiot, nie będący osobą fizyczną jak się wyraża art 31.

²⁾ Jakkolwiek w zasadzie powód względnie wnoszący środek odwoławczy ma złożyć opłaty sądowe, to jednak i dla pozwanego, względnie przeciwnika osoby, składającej środek odwoławczy, może się okazać konieczność starania się o prawo ubogich, w szczególności z powodu przepisu art 265, stanowiącego, że strona powołująca się na dowód, ma złożyć zaliczkę i że od niej

można jej zadać, gdy sąd z urzędu zarządza przeprowadzenie dowodu

Art. 113.

§ 1. Wniosek o przyznanie prawa ubogich zgłosić należy w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona¹⁾ albo już się toczy.

§ 2. Strona, która nie ma zamieszkania²⁾ w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o przyznanie prawa ubogich, jako też wniosek o ustanowienie dla niej adwokata, w sądzie grodzkim miejsca swego zamieszkania. Sąd grodzki prześle bez zwłoki te wnioski właściwemu sądowi.³⁾

§ 3. Rozpoznanie wniosku o przyznanie prawa ubogich w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, gdy strona z tego prawa jeszcze nie korzystała, należy do sądu drugiej instancji.⁴⁾

¹⁾ Jeżeli o przyznanie prawa ubogich prosi się dopiero po ukończeniu sprawy w instancji niższej, wniosek zgłosić należy tam, gdzie się wnosi skargę odwoławczą a więc do sądu pierwszej instancji, gdy się wnosi skargę apelacyjną, por. art. 400 § 2, a do sądu drugiej instancji, gdy się wnosi skargę kasacyjną, por. art. 435 § 1.

²⁾ a więc nie pobytu; stały pobyt żony w myśl art. 33 należy jednak uznać za stojący narówni z zamieszkaniami

³⁾ Właściwy sąd ma określić strona a nie ten sąd w którym zgłasza się wniosek o przyznanie prawa ubogich.

⁴⁾ Z tego wynika, że o przyznaniu prawa ubogich w postępowaniu apelacyjnym w razie, gdy poprzedz z tę-

go prawa nie korzystano, rozstrzyga nie sąd pierwszej instancji, lecz sąd drugiej instancji.

Art. 114.

§ 1. Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli z okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej¹⁾ powźmie wątpliwość co do istotnego stanu majątkowego strony, domagającej się prawa ubogich lub z niego korzystającej.

§ 2. Sąd odmówi prawa ubogich stronie w razie oczywistej bezzasadności²⁾ jej powództwa lub obrony.

¹⁾ Z przepisu tego wynika, że stronie przeciwnej wolno złożyć wnioski w przedmiocie prawa ubogich, w szczególności może ona domagać się, aby prawo ubogich cofnięto i nałożono na stronę ubogą obowiązek dodatkowej zapłaty, por art. 125; można jednak także przed udzieleniem prawa ubogich słuchać przeciwnika, gdyż art. 114 wspomina o oświadczeniach strony przeciwnej, jednak przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne (por. art. 122).

²⁾ głównie pod względem prawnym a pod względem faktycznym tylko wtedy, gdy nielogicznym jest wniosek, wysnuty przez stronę z przytoczonych przez nią faktów.

Art. 115.

Cudzoziemcom przyznaje się prawo ubogich tylko pod warunkiem wzajemności.^{1) 2) *)}

¹⁾ Wzajemność jest materjalna a więc udziela się prawa ubogich tylko wtedy, gdy i obywatelowi polskiemu za granicą przyznaje się to prawo; oprócz tego pod względem rozciągłości cudzoziemcy cieszą się temi tyl-

ko korzyściami, jakie są przyznane obywatelowi polskiemu za granicą.

2) W celu stwierdzenia wzajemności może się sąd zwrócić do Min. Sprawiedliwości, p art. 352 § 2; opinja ta nie jest jednak wiążąca.

*) a) **Porozumienie pomiędzy Polską i Grecją w sprawie prawa ubogich i kaucji aktorycznej**, podpisane w Warszawie 10/IV 1930 D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 74, poz. 599.

1. Obywatele greccy oraz spółki greckie cywilne i handlowe, występujący przed sądami polskimi jako powodowie lub interwenjenci w cywilnych sprawach spornych, będą na zasadzie wzajemności zwolnieni od obowiązku składania kaucji „judicatum solvi“, w tem zrozumieniu tego pojęcia i w tym zakresie, jakie przewidziane są artykułem 17 konwencji haskiej z dnia 17 lipca 1905 w przedmiocie procedury cywilnej.

2. Obywatele greccy będą, na zasadzie wzajemności, dopuszczani przez sądy polskie w cywilnych sprawach do korzystania z prawa ubogich na równi z krajowcami i w tym względzie sądy polskie będą stosowały się do postanowień części IV wyżej wzmiankowanej konwencji w przedmiocie procedury cywilnej.

3. Obywatele greccy oraz greckie spółki cywilne i handlowe nie będą podlegały w Polsce, na zasadzie wzajemności, opłatom sądowym, innym lub wyższym, aniżeli obywatele polscy.

b) por. cz IV konwencji haskiej w przedmiocie procedury cywilnej poniżej w dodatku VI.

Art. 116.

Strona, której przyznane zostało prawo ubogich:

1) nie wnosi na rzecz Skarbu opłat sądowych,¹⁾

ani nie uiszcza kosztów postępowania, które za nią wykłada Skarb Państwa;

2) jeżeli w sprawie nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, ma prawo zgłosić powództwo ustnie do protokołu w sądzie grodzkim miejsca swego zamieszkania,²⁾ chociaż inny sąd jest właściwy do rozpoznania sprawy; sąd grodzki prześle niezwłocznie protokół sądowi właściwemu;³⁾

3) ma prawo żądać, ażeby dla niej w sprawie z obowiązkiem zastępstwem adwokackim ustanowiono adwokata; w innych sprawach na jej wniosek sąd⁴⁾ rozstrzygnie, czy potrzeba ustanowić adwokata, ze względu na zamieszkanie strony poza siedzibą sądu lub inne ważne okoliczności;⁵⁾ o wyznaczenie adwokata sąd zwróci się do właściwej Rady Adwokackiej.⁶⁾ 7) 8)

¹⁾ a także i kaucji kasacyjnej wymaganej podług art. 455 § 2.

²⁾ więc tam, gdzie prosić może o przyznanie prawa ubogich; por. art. 115 § 2. Równocześnie z prośbą o przyznanie prawa ubogich można zgłosić powództwo, względnie w powództwie prosić o przyznanie prawa ubogich.

³⁾ Sądu tego nie oznacza sąd, w którym się zgłasza powództwo, lecz strona.

⁴⁾ nie sąd, do którego się wnosi powództwo, lecz sąd, powołany do przeprowadzenia postępowania, arg ex art. 115 § 1.

⁵⁾ Ważną okolicznością jest zawisłość sprawy.

⁶⁾ Przez właściwą rozumieć należy tę radę izby adwokackiej, w której okręgu znajduje się sąd powołany do prowadzenia sprawy, jeżeli więc chodzi o zastępstwo w postępowaniu wyższej instancji, odróżnić

należy ułożenie skargi apelacyjnej lub kasacyjnej od zastępstwa przy rozprawie. Do ułożenia pisma powołany jest adwokat, który sprawy bronił w sądzie, do którego się to pismo wnosi, do dalszego zaś zastępstwa adwokat w siedzibie sądu, przed którym odbywa się rozprawa; do wyznaczenia adwokata w celu zastępstwa w sądzie apelacyjnym lub Najwyższym uznać zatem należy jako powołaną radę adwokacką w siedzibie tych sądów. Zachodzi więc możliwość, że w tym samym procesie zastępcami strony będą rozmaici adwokaci.

7) Strona uboga nie jest zwolniona od obowiązku zapłaty kosztów kuratorowi ustanowionemu, art. 68 § 2, dla strony przeciwnej.

8) por. art. VI § 3 przep. wpraw.

Art. 117.

Ustanowienie adwokata dla strony ubogiej ma znaczenie pełnomocnictwa procesowego.¹⁾

1) art 91; strona uboga może jednak oświadczyć, że ogranicza pełnomocnictwo odnośnie przypadków w art. 91 p. 4 wymienionych.

Art. 118.

Prawo ubogich wygasa ze śmiercią strony ubogiej.¹⁾ Jednakże na zasadzie tego prawa adwokat strony ubogiej podejmie czynności procesowe niecierpiące zwłoki.²⁾

1) Śmierć strony zawsze powoduje zgaśnięcie pełnomocnictwa; arg. art. 96

2) Z art. 96 wypływa, że w razie śmierci strony ubogiej adwokat ma działać do czasu zawieszenia postępowania; według art. 118 ma podjąć tylko czynności nie-

cierpiące zwłoki, z czego jednak nie wynika, by nie był uprawniony do podjęcia także innych aktów, które uważa za konieczne lub tylko celowe.

Art. 119.

§ 1. Sąd cofnie prawo ubogich, skoro się okaże, że okoliczności, na których podstawie je przyznano, bądź nie istniały wcale, bądź przestały już istnieć.¹⁾ W obu przypadkach strona obowiązana jest uiścić wszystkie opłaty przepisane; jednak w drugim przypadku sąd może włożyć na stronę obowiązek częściowej tylko zapłaty, stosownie do zmiany, zaszłej w jej stosunkach majątkowych.²⁾

§ 2. Stronę, która prawo ubogich uzyskała na podstawie podania świadomie nieprawdziwych okoliczności, sąd skáže na grzywnę do pięciuset złotych, niezależnie od jej obowiązku uiszczenia wszystkich przepisanych opłat.

¹⁾ a więc gdy strona po udzieleniu jej prawa ubogich uzyskała środki na pokrycie opłat i kosztów postępowania.

²⁾ Opłaty, jakie uiścić należy po cofnięciu prawa ubogich, powinna strona złożyć w całości.

Art. 120.

§ 1. Przyznanie stronie prawa ubogich nie zwalnia jej od obowiązku zwrócenia kosztów przeciwnikowi.

§ 2. W razie włożenia kosztów procesu na przeciwnika w całości lub w części, należy od niego w tym samym stosunku ściągnąć z urzędu opłaty

i koszty postępowania, od których strona uboga była uwolniona.¹⁾

§ 3. W razie częściowego tylko uwzględnienia żądania pozwu strony ubogiej, opłaty i koszty postępowania, przez stronę ubogą nieuiszczone, a których zapłata nie została włożona na przeciwnika strony ubogiej, ciężą na roszczeniu od niego przysądzonem z pierwszeństwem przed wszystkimi innymi wierzytelnościami.^{2) 3)}

1) Z zestawienia §§ 1 i 2 wynika, że o tem, czy od przeciwnika strony ubogiej ściągnąć należy opłaty i koszty postępowania, rozstrzyga okoliczność, czy i w jakim stosunku nałożono na niego koszty procesu; strona uboga ma więc w całości uiścić opłaty, jeżeli jej kosztów wcale nie przyznano, a w stosunkowej części, jeżeli na przeciwnika tylko częściowo nałożono koszty procesu, wobec tego także w razie całkowitego uwzględnienia żądania pozwu ale nałożenia na stronę ubogą kosztów np w przypadku art. 103 tylko strona uboga ma uiścić opłaty, opłaty, uiścić się mające przez stronę ubogą, ciężą zawsze po myśli § 3 na roszczeniu, przysądzonem jej od przeciwnika.

2) Za opłaty, na przeciwnika nałożone, strona uboga nie odpowiada, chociażby były od niego nieściągalne a strona uboga osiągnęła zaspokojenie swego roszczenia

3) To samo przyjąć należy w razie, gdy doszło do ugody, a bezwarunkowo wtedy, gdy w myśl art. 106 koszty znoszą się wzajemnie.

Art. 121.

§ 1. Adwokat strony ubogiej ma prawo z wyłączeniem strony ściągnąć sumę, należną mu tytu-

lem wynagrodzenia i zwrotu wydatków, z kosztów, zasądzonych na rzecz strony ubogiej od przeciwnika.¹⁾ Przeciwnik żadnych innych potrąceń czynić nie może oprócz kosztów nawzajem mu od strony ubogiej przyznanych.²⁾

§ 2. Na kosztach, przypadających od przeciwnika strony ubogiej, należności adwokata służy pierwszeństwo przed roszczeniami osób trzecich.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Koszty przyznaje się stronie ubogiej a adwokatowi przysługuje w myśl § 2 tylko prawo zastawu na pretensji o zapłatę kosztów, nie zaś na pretensji głównej, wskutek czego w razie zrzeczenia się przez stronę ubogą kosztów, jeszcze nie przyznanych np. w ugodzie, adwokat narażony jest na szkodę, za co przeciwnik odpowiadać może z tytułu odszkodowania, jeżeli w porozumieniu ze stroną działał na szkodę adwokata.

²⁾ Koszty muszą być przyznane w tym samym procesie a nie w innym; za ten sam proces uważać należy postępowanie, jakie się toczyło przed sądem, który uznał się niewłaściwym i sprawę przekazał innemu sądowi, art. 245.

³⁾ wątpliwem jest, czy także przed pretensją państwa o zwrot opłat i kosztów w myśl art. 120 § 3 przysługującą. Ze słów w tym ostatnim przepisie „z pierwszeństwem przed wszystkimi innymi wierzytelnościami“ należy wnosić, że pretensji państwa służy pierwszeństwo przed pretensją adwokata a tej ostatniej pretensji przed pretensjami osób innych, które zajęły roszczenie o zapłatę kosztów.

⁴⁾ W razie zastępstwa przez kilku adwokatów po sobie, w szczególności w kilku instancjach, przysługuje im równe pierwszeństwo,

Art. 122.

Orzeczenie o przyznaniu i cofnięciu prawa ubogich, tudzież o włożeniu na stronę obowiązku częściowej zapłaty, sąd może wydać bez rozprawy.¹⁾

¹⁾ Por. art. 119 § 1; rozprawa jest wogóle niepotrzebną, lecz chyba tylko przesłuchanie strony ubogiej a w miarę potrzeby także jej przeciwnika; por. art. 114.

Art. 123.

W czynnościach dokonywanych na podstawie tego działu, nie wymaga się zastępstwa adwokackiego. Nie dotyczy to postępowania przed Sądem Najwyższym.¹⁾

¹⁾ Niezrozumiałem jest, dlaczego zastępstwo adwokackie obowiązywać ma w sądzie Najwyższym, gdy chodzi o przyznanie lub cofnięcie prawa ubogich; o przyznanie tego prawa należy zresztą prosić w sądzie drugiej instancji po myśli art. 435 § 1, bo do tego sądu wnosi się skargę kasacyjną.

Art. 124.

Przeciwno pozwanemu, który po doręczeniu mu pozwu złożył bez zwłoki wnioski o przyznanie prawa ubogich, wyrok zaoczny nie może zapaść z powodu stawieństwa bez adwokata,¹⁾ dopóki sąd nie rozstrzygnął wniosków pozwanego o przyznanie mu prawa ubogich i o ustanowienie adwokata.^{2) 3)}

¹⁾ Z tego wynika, że w procesie z obowiązkiem zastępstwem adwokackim stawieństwo osobiste stro-

ny, starającej się o przyznanie prawa ubogich, jest niedozwolne.

2) Przepis ten odnosi się w pierwszym rzędzie do procesu o obowiązkowym zastępstwie adwokackim, ale stosować go należy także do spraw, w których nie istnieje przymus adwokacki, w tych jednak z pewnymi ograniczeniami. Jeżeli proces toczy się w miejscu, w którym strona ma zamieszkanie, powinna się jawnie w sądzie i prosić o odroczenie aż do załatwienia wniosku o przyznanie jej adwokata, gdyż inaczej na wniosek powoda wydać należy wyrok zaoczny; jeżeliby zaś proces toczył się poza miejscem zamieszkania strony, wówczas niestawiennictwo pozwanego mimo art. 366 § 1 nie uzasadnia wydania wyroku zaocznego, jeżeli prosił o ustanowienie adwokata a wniosku jeszcze nie załatwiono a raczej pozwanego o załatwieniu nie uwiadomiono.

3) W myśl art. 116 l 3 przyznanie adwokata w zasadzie następuje przez sąd a wyznaczenie osoby, która ma zastępować stronę ubogą, przez radę adwokacką; z tego wynika, że samo postanowienie o ustanowieniu adwokata nie wystarcza, lecz koniecznym jest także wyznaczenie jego osoby, co więcej zawiadomienie go o tem, gdyż dopiero wtedy uważać należy pełnomocnictwo procesowe jako udzielone; por. art. 117.

Art. 125

Niema środka odwoławczego od postanowienia, którem sąd prawo ubogich przyznał albo odmówił jego cofnięcia lub nałożenia dodatkowej zapłaty.¹⁾

¹⁾ Ustawa ma tu na myśli stronę przeciwną, której tem samym przyznane jest prawo domagania się, aby sąd wziął pod rozwagę wniosek o cofnięcie prawa ubogich i złożenie dodatkowej zapłaty w myśl art. 119 § 1;

prawo stawiania wniosku o nałożenie grzywny w myśl art. 119 § 2 przeciwnikowi strony ubogiej nie przysługuje.

Dział III.

Zabezpieczenie kosztów procesu.

Art. 126.

Powód - cudzoziemiec¹⁾ jest obowiązany na żądanie pozwanego²⁾ złożyć kaucję na zabezpieczenie kosztów procesu.*)

1) Kaucję powództwa ma złożyć nie tylko cudzoziemiec, lecz każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego a więc i t. zw. „bezkrajowy“.

2) Pozwany powinien we wniosku oznaczyć wysokość kaucji

*) a) Porozumienie między Polską i Grecją w sprawie prawa ubogich i kaucji aktorycznej podpisane w Warszawie 10 kwietnia 1930 r. D. U. R. P. z r. 1931 Nr. 74, poz. 599. Por. uwagę *) a) do art. 115.

b) Konwencja międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznymi podpisana w Bernie 23 października 1924 r. D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 73, poz. 667.

Art. 55. — § 4. Zabezpieczenie kosztów sądowych nie może być wymagane w sprawach sądowych, wszczętych na podstawie międzynarodowej umowy o przewóz.

Państwa, które konwencję podpisały, wymienione są pod tekstem podanym przy art. 4.

c) Konwencja międzynarodowa o przewozie osób i bagażów kolejami żelaznymi podpisana w Bernie 23 października 1924 r. D. U. R. P. z r. 1928 Nr. 73, poz. 665.

Art. 55 — § 4. Zabezpieczenie kosztów sądowych nie

może być wymagane w sporach sądowych wszczętych na podstawie międzynarodowej umowy o przewóz.

Państwa, które konwencję podpisały, wymienione są pod tekstem podanym przy art. 4.

Art. 127.

Obowiązku takiego nie ma powód-cudzoziemiec w następujących przypadkach:

1) jeżeli w państwie, do którego powód należy, obywatele polscy nie mają takiego obowiązku;¹⁾

2) jeżeli powód ma w Polsce miejsce zamieszkania²⁾ lub majątek,³⁾ wystarczający⁴⁾ na zabezpieczenie kosztów;

3) jeżeli uzyskał prawo ubogich;⁵⁾

4) w sprawach małżeńskich niemajątkowych,⁶⁾ w sprawach wszczętych w następstwie sądowego wezwania publicznego,⁷⁾ w postępowaniu z powództwa wzajemnego⁸⁾ i w postępowaniu nakazowym.⁹⁾ *)

1) Wzajemność może być oparta na ustawie lub na stałej praktyce obcych sądów, sama ustawa jednak bez zastosowania jej przez sądy nie wystarcza; jeżeli obywatele polscy mają obowiązek w pewnych tylko wypadkach złożyć kaucję na zabezpieczenie kosztów procesu, to w takich przypadkach i cudzoziemiec ma również w Polsce złożyć zabezpieczenie.

2) Por. art. 24.

3) majątek w znaczeniu art. 38, a więc nieruchomości, prawa albo pretensje; te ostatnie powinny jednak dać możliwość pokrycia kosztów, nadają się więc tylko wtedy, gdy są natychmiast płatne, a później płatne powinny zapadać tak, by do terminu płatności proces był

ukończony i z pretensji kosztą mogły być zaspokojone, zbyt oddalony czas płatności odbiera zatem pretensji charakter majątku odpowiedniego.

4) nie tylko wystarczający, lecz i umożliwiający zaspokojenie kosztów, co doniosłe jest przy wierzytelnościach powoda.

5) Por. art. 112.

6) Jeżeli połączy się roszczenie niemajątkowe z majątkowym po myśli art. 13 § 2 L 1, wówczas powód ma złożyć zabezpieczenie części kosztów, przypadającej na roszczenie majątkowe.

7) Takich spraw niema, istnieją jednak sprawy, które wdraża się wskutek odesłania strony do drogi procesowej a więc polecenia wdrożenia sporu pod pewnym rygorem prawnym.

8) Por. art. 220.

9) Por. art. 465; nie należy tu postępowanie upominańcze, art. 476.

*) a) Por. Konwencję dotyczącą procedury cywilnej poniżej w dodatku VI i ustawę z 21 stycznia 1932 D. U. R. P. Nr. 13, poz. 79 w sprawie wykonania tej konwencji poniżej w dodatku VII.

Art. 128.

§ 1. Pozwany może zgłosić żądanie zabezpieczenia kosztów¹⁾ tylko przy pierwszej czynności procesowej.²⁾

§ 2. Późniejsze zgłoszenie³⁾ żądania dopuszczalne jest jedynie w następujących przypadkach:

1) gdy dopiero w toku sprawy pozwany dowiedział się,⁴⁾ że powód jest cudzoziemcem;

2) gdy powód w toku sprawy utracił obywatelstwo polskie;

3) gdy na miejsce powoda — obywatela polskiego — wstąpił bez zgody pozwanego cudzoziemiec;⁵⁾

4) gdy w toku sprawy ustała podstawa prawna do uwolnienia powoda od obowiązku złożenia kaucji.⁶⁾

§ 3. W przypadkach tych pozwany nie ma jednak prawa domagać się złożenia kaucji, gdy uznana⁷⁾ przezeń część żądania powoda wystarcza na zabezpieczenie kosztów.

¹⁾ Brak przepisu, kiedy z takim żądaniem ma pozwany wystąpić; wobec § 1 przyjąć należy, że przy pierwszej czynności po zaistnieniu okoliczności, żądanie uzasadniającej, lub po dowiedzeniu się pozwanego o tem, że powód jest cudzoziemcem.

²⁾ a więc przed zgłoszeniem jakiegokolwiek wniosku lub zarzutu z wyjątkiem wniosku o wyłączenie sędziego, art. 55.

³⁾ w toku całego postępowania.

⁴⁾ Okoliczności te należy uprawdopodobnić, arg. art. 55 § 2, art. 458 § 1.

⁵⁾ Zgoda wymaganą jest według art. 79, art. 83, art. 214 L. 3; bez zgody może więc wstąpić spadkobierca lub legatarjusz.

⁶⁾ a więc, gdy ustaje wzajemność ze strony państwa, którego obywatelem jest powód, gdy powód traci majątek, gdy cofnięto mu prawo ubogich itp.

⁷⁾ uznana lub przysądzona orzeczeniem sądownym, ale wystarczyć powinna też okoliczność, że na podstawie aktów powodowi niewątpliwie przysługuje pewna pretensja, np. gdy przyjąć to wypada na skutek przyznania ze strony pozwanego stanowczych faktów albo na podstawie przeprowadzonych dowodów, gdyż w takich

przypadkach posiada powód majątek, wystarczający na zabezpieczenie kosztów.

Art. 129.

§ 1. Sąd oznaczy wysokość kaucji, mając na względzie prawdopodobną sumę kosztów pozwanego, jednak bez włączenia kosztów postępowania z powództwa wzajemnego.¹⁾

§ 2. Jeżeli w toku sprawy okaże się, iż kaucja nie wystarcza, pozwany może żądać²⁾ dodatkowego zabezpieczenia.

¹⁾ Wynika to już z art. 127 I 4.

²⁾ Czas, w którym żądać należy dodatkowego zabezpieczenia, nie jest określony i dlatego nie dochodzi do prekluzji; dodatkowo należy oznaczyć kaucję tylko ze względu na przyszłe koszty a nie na te, jakie przypadają za dokonane już czynności.

Art. 130.

Kaucja powinna być złożona w gotowiźnie lub w papierach wartościowych, uznanych przez sąd za odpowiednie.¹⁾

¹⁾ a więc nie koniecznie w papierach posiadających pupilarne bezpieczeństwo.

Art. 131.

§ 1. Zgłaszając w przepisany czas wnioski o zabezpieczenie kosztów, pozwany nie ma obowiązku¹⁾ wdawać się w spór²⁾ przed rozstrzygnięciem tego wniosku.

§ 2. Sąd wyznaczy powodowi termin do złożenia kaucji.

§ 3. Po bezskutecznym upływie terminu, sąd na wniosek pozwanego³⁾ odrzuci pozew lub środek odwoławczy,⁴⁾ orzekając o kosztach, jak w przypadku cofnięcia pozwu.

1) pozwany ma jednak prawo wdać się w spór a w tym razie nie można przyjąć, że zrzekł się kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu.

2) nie ma więc nawet obowiązku podnoszenia zarzutów formalnych w szczególności niewłaściwości sądu, inaczej stylizowany jest art. 242, gdzie mowa o wdanu się w spór co do istoty sprawy.

3) nigdy więc z urzędu.

4) Odrzucenie pozwu lub środka odwoławczego po upływie terminu, do złożenia kaucji wyznaczonego, powinno nastąpić, chociażby pozwany wdał się w spór, jednak odrzucenie środka odwoławczego, wniesionego po upływie tego terminu, nie może nastąpić z urzędu, jak w przypadku art. 403 § 1, 436, lecz tylko na wniosek pozwanego, zgłoszony po doręczeniu mu środka odwoławczego, pozwany może jednak i przed doręzeniem wystąpić z żądaniem, aby wniesiony przez powoda środek odwoławczy odrzucono.

Art. 132.

§ 1. W razie oddalenia wniosku o złożenie kaucji, sąd może zarządzić dalsze postępowanie, nie czekając na uprawnomocnienie się odmownego postanowienia.¹⁾

§ 2. Od zarządzenia dalszego postępowania niema środka odwoławczego.²⁾

1) jeżeli jednak wskutek zazalenia pozwanego orzeczono, że złożenie kaucji ma nastąpić, pozwany nie ma obowiązku wdać się w dalszy spór.

2) Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

Art. 133.

Jeżeli w toku sprawy ustanie¹⁾ przyczyna zabezpieczenia,²⁾ sąd na wniosek powoda, po wysłuchaniu pozwanego, zwolni powoda od obowiązku zabezpieczenia kosztów lub zarządzi zwrot złożonej kaucji.

1) Warunkiem zwolnienia powoda od obowiązku złożenia kaucji jest późniejsze ustanie przyczyny, która uzasadnia żądanie zabezpieczenia kosztów a która poprzedzająca istniała, nie wystarcza więc stwierdzenie, że już w chwili wydania postanowienia o obowiązku złożenia kaucji nie zachodziły warunki nałożenia jej na powoda.

2) Jest to identyczne z podstawą prawną, o której mowa w art. 128 § 1 L. 4; zajdzie to, gdy powód uzyskał obywatelstwo polskie, nabył majątek lub uzyskał prawo ubogich.

Art. 134.

§ 1. Sąd na wniosek pozwanego zarządzi zaspokojenie z kaucji przyznanych kosztów.

§ 2. Wniosek ten powinien być zgłoszony w ciągu miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia;¹⁾ jeżeli wniosku nie zgłoszono, sąd po upływie tego terminu zarządzi wydanie kaucji powodowi na jego żądanie.²⁾

§ 3. Sąd zarządzi również wydanie powodowi

kaucji natychmiast po uprawomocnieniu się orzeczenia, jeżeli pozwanemu kosztów nie przyznał.

1) Przyjąć należy, że chodzi tu o ostateczne orzeczenie sądowe, którem koszta przyznano, zaczem przepisu art. 134 § 2 nie można odnieść do przypadku, w którym po myśli art. 109 § 2 niezawisłe od wyniku sprawy przyznano pozwanemu przeciw powodowi koszty za pewne tylko czynności; pozwany nie traci więc prawa zaspokojenia takich kosztów z kaucji, chociaż nie żądał ich zaspokojenia w ciągu miesiąca od uprawomocnienia się postanowienia, którem mu je przyznano, lecz może się domagać pokrycia ich z kaucji także później aż do czasu, kiedy orzeczenie co do istoty sprawy albo też postanowienie, kończące proces staje się prawomocnem

2) Po upływie miesiąca kaucja sama przez się zwolnioną zostaje z pod wężła, na rzecz pozwanego zawiązanego, mimo więc ze kaucji jeszcze nie wydano bądź to dlatego, że jej wydania powód nie żądał bądź też z powodu, że sąd wniosku jego jeszcze nie załatwił, pozwany może żądać zaspokojenia przyznaczonych mu kosztów tylko w drodze egzekucyjnej a więc przez zajęcie kaucji, a wtedy nie ma pierwszeństwa przed innymi osobami, które możliwie poprzód kaucję zajęły

Art. 135.

Na kaucji, złożonej przez powoda-cudzoziemca, służy pozwanemu pierwszeństwo przed wszystkimi innymi wierzycielami powoda.

Tytuł III.

Postępowanie.

Dział I.

Przepisy ogólne.

Rozdział I.

Pisma procesowe.

Art. 136.

Pisma procesowe¹⁾ obejmują wnioski i oświadczenia stron,²⁾ składane poza rozprawą.

¹⁾ Pod pojęcie pisma procesowego podpadają wszelkie pisma, jakie strona wnieść ma w toku procesu. Niektóre pisma są stanowcze, bez których postępowania nie można wdrożyć albo dalej prowadzić lub też działanie strony w postępowaniu nie jest możliwe; do takich pism należy pozew (art. 210), skarga apelacyjna (art. 402), zazalenie (art. 428), skarga kasacyjna (art. 434), skarga o wznowienie (art. 457), sprzeciw przeciw wyrokowi zaozniczemu (art. 370), zarzuty przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowym (art. 471), sprzeciw przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu upominawczem (art. 478), wniosek o przywrócenie terminu (art. 191), ale też i wyłączenie sędziego (art. 56 § 1), przypozwanie (art. 80 § 2) oraz wskazanie poprzednika (art. 81). Pismo stanowcze może też pochodzić od osoby trzeciej a mianowicie przystąpienie interwenjenta (art. 74 § 1).

Niektóre pisma są przygotowawczemi (art. 138). W art. 338 i art. 340 użyte jest zamiast słowa „pismo“ słowo „podanie“; w wielu wypadkach używa ustawa słowa „wniosek“, nie określając w jakiej formie ma być

złożony, np art. 56, art. 113, art. 223, art. 377, art. 495, art. 497.

2) Ustawa dzieli więc czynności procesowe stron na wnioski i oświadczenia, pod pierwsze podpadają żądania (art. 232), pod drugie przedstawienie okoliczności faktycznych i dowodów oraz zasad prawnych (art. 232).

·) a) Co do języka sądowego por. art. 10 ust. o ustr. sąd pow. poniżej w dodatku I, jakoteż ustawy z 31 lipca 1924, D. U. R. P. Nr 78 poz. 757 i z dnia 31 marca 1925, D. U. R. P. Nr. 32 poz. 226, poniżej w dodatkach VIII i IX.

b) Por. Reglamin ogólny §§ 165 i nast. oraz §§ 219 i nast. poniżej w dodatku II.

Art. 137.

§ 1. Każde pismo powinno¹⁾ zawierać:²⁾

1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania stron i pełnomocników;

2) oznaczenie rodzaju pisma³⁾ i przedmiotu sprawy;

3) osnowę wniosku lub oświadczenia⁴⁾ oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności;

4) podpis strony lub jej zastępcy, a w sprawach z obowiązkiem zastępstwem adwokackim — podpis adwokata;⁵⁾

5) wymienienie załączników.

§ 2. Do pisma powinno być dołączone pełnomocnictwo, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który przedtem nie złożył pełnomocnictwa,

§ 3. Za stronę, która nie umie lub nie może się podpisać, podpisze pismo osoba przez nią upoważniona, z wymienieniem przyczyny, dla której strona sama się nie podpisała.⁶⁾

¹⁾ gdyż inaczej postępuje się z niem według art. 141.

²⁾ To, co jest wymienione pod 1, 2 i 5, stanowi t. zw. rubrykę czyli napis, pod 3 zaś podaną jest treść pisma.

³⁾ Tylko niektóre pisma mają ścisłą ustawową nazwę, jak pozew, odpowiedź na pozew, skargi odwoławcze i odpowiedzi na nie, sprzeciw przeciw wyrokowi zaocznemu lub nakazowi zapłaty w postępowaniu upominawczem, zarzuty przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowem; inne powinny w napisie zawierać gatunkowe określenie czynności, jak wniosek o wyłączenie sędziego (art. 56), o wstąpienie do sporu w charakterze interwenjenta (art. 74), cofnięcie pozwu (art. 219), wniosek o zawieszenie postępowania (art. 206), wypowiedzenie albo odwołanie pełnomocnictwa (art. 95) itd.

⁴⁾ Pismo, zawierające wniosek, musi zazwyczaj zawierać także oświadczenie, np. wyłączenie sędziego musi zawierać fakty, które uzasadniają wyłączenie, oświadczenie zaś może być złożone i bez wniosku, jak np. zgłoszenie wstąpienia do sporu w charakterze interwenjenta, bo wystarczy podać okoliczności, które przemawiają za interesem prawnym; wobec tego słowo „lub“ nie jest całkiem ścisłe

⁵⁾ W sprawach z obowiązkowem zastępstwem adwokackiem jest wystarczający podpis adwokata a podpis strony niepotrzebny; to samo przyjąć należy także w sprawach, w których nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, ale strona jest zastąpiona przez adwokata.

⁶⁾ Przepis ten nie odnosi się do przypadku, gdy za stronę działa pełnomocnik, bo wtedy ma być według art. 90 podpisane pełnomocnictwo w sposób w art. 137

przepisany; przez osobę uprawnioną, o której mowa, rozumieć należy osobę, przez stronę do umieszczenia jej podpisu uproszoną.

Art. 138.

W pismach, mających na celu przygotowanie rozprawy (pisma przygotowawcze),¹⁾ należy podać zwięźle stan sprawy,²⁾ wypowiedzieć się co do twierdzeń strony przeciwnej³⁾ i dowodów przez nią powołanych,⁴⁾ wreszcie należy wskazać dowody, które mają być przedstawione na rozprawie, lub je załączyć.⁵⁾ Wywody prawne,⁶⁾ wyłuszczone w piśmie, winny być treściwe.⁷⁾

1) Pismami przygotowawczymi są: pozew (art. 210), odpowiedź na pozew (art. 229) i pisma, których wniesienie zarządza przewodniczący (art. 229), sprzeciw przeciw wyrokowi zaocznemu (art. 370), zarzuty przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowym (art. 471 § 2), skargą apelacyjną (art. 402) i odpowiedź na nią (art. 404), skarga o wznowienie (art. 457).

2) a więc okoliczności faktyczne (art. 232), względnie okoliczności z art. 229 § 2

3) Przez to rozumieć należy przytoczone fakty oraz zasady prawne.

4) Podnieść zatem należy, czy dokument jest autentyczny, świadkowie zasługują na wiarę itd.

5) Załączyć można tylko dokumenty a także niektóre przedmioty oględzin.

6) Wywody prawne nie są konieczne, ale dopuszczalne; do nich zaliczyć należy także wywody co do faktów i co do zasad doświadczenia. Oprócz wywodów należy też przytoczyć zarzuty prawnej natury a zwłaszcza takie, które sąd uwzględnia jedynie wtedy, gdy je strona

podnosi, np. zarzut przedawnienia, nadmiernego pokrzywdzenia itd.

⁷⁾ W razie naruszenia tego przepisu nie można pisma odrzucić, ale sąd nie przyzna kosztów, bo nie można ich uznać za niezbędne.

Art. 139.

Do pisma dołączyć należy odpisy¹⁾ pisma i załączników dla uczestniczących w sprawie²⁾ osób, a nadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych.³⁾

¹⁾ Sąd ma badać, czy zachodzi zgodność odpisów z oryginałem a w razie niezgodności postępuje podług art. 141 § 1.

²⁾ Uczestniczącymi są strony, a zatem każdy współuczestnik (art. 69) i interwenjent (art. 73).

³⁾ W przypadkach, w których wniosek złożyć można ustnie, może być pismo zastąpione protokołem sądowym; ustawa dopuszcza to dla prośby o udzielenie prawa ubogich (art. 113 § 2), dla wyłączenia sędziego (art. 56 § 1) i w postępowaniu przed sądami grodzkimi, jeżeli strona działa bez adwokata (art. 391 § 1, art. 393 § 2). Protokoły powinny co do zewnętrznej formy i wewnętrznej treści odpowiadać pismom, które mają zastąpić, a odpis powinien być doręczony tym osobom, które odpis pisma mają otrzymać.

Art. 140.

Strona, powołująca się w piśmie na dokument, obowiązana jest na żądanie przeciwnika złożyć oryginał tego dokumentu w sądzie jeszcze przed rozprawą.¹⁾

4) Por. art. 275; nie jest określony termin, w przeciągu którego złożenie oryginału dokumentu ma nastąpić. Jeżeli złożenie nastąpi za późno, albo jeżeli złożenie odbędzie się dopiero na rozprawie a w obydwu wypadkach strona nie może się natychmiast co do prawdziwości oświadczyć, należy w myśl art 172 posiedzenie odroczyć a koszta według art. 104 § 2 nałożyć na tego, kto ma przedłożyć oryginał; wprawdzie w tym ostatnim przepisie mowa jest tylko o spóźnionem powołaniu środków dowodowych, ale odnieść go należy także do spóźnionego przedłożenia powołanego na czas środka dowodowego.

Art. 141.

§ 1. Jeżeli pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków, (wskazanych w artykułach poprzedzających¹⁾ lub nie jest należycie opłacone, przewodniczący wzywa stronę pod rygorem zwrócenia pisma do stosownego poprawienia lub uzupełnienia²⁾ w terminie tygodniowym.³⁾ Od tych zarządzeń niema zażalenia.

§ 2. Po bezskutecznym upływie⁴⁾ terminu przewodniczący zwróci pismo stronie.⁵⁾

§ 3. Data wniesienia pisma pozostaje w mocy,⁶⁾ jeżeli w terminie braki należycie zostały poprawione lub uzupełnione.

¹⁾ Z brzmienia tego wynikałoby, że zwrócenie pisma do poprawienia lub uzupełnienia uzasadnia tylko brak warunków, o których mowa w art. 137, art. 138 i art. 139; przyjąć jednak wypada, że w ten sposób także wtedy postąpić należy, gdy brak warunków szczegółowych, o których mowa w przepisach odnoszących się do niektórych pism, jak w art. 191 do wniosku o przywrócenie

terminu, w art. 210 do pozwu, w art. 370 do sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu, w art. 402 do skargi apelacyjnej, w art. 424 do skargi kasacyjnej, w art. 457 do skargi o wznowienie, w art. 471 do zarzutów w postępowaniu nakazowym, nie można bowiem przyjąć, aby w tych przypadkach niedopuszczalnym było zarządzenie uzupełnienia albo poprawienia. Niedopuszczalnym jest jednak zarządzenie uzupełnienia albo poprawienia pisma co do treści; może się ono odnosić tylko do strony zewnętrznej, jak np. gdy nie umieszczono podpisu, nie dołączono dokumentu z art. 35 § 2 i art. 52 § 1 lub pełnomocnictwa, art. 89, nie wymieniono podstaw kasacyjnych itp., albo też przez przeoczenie nie zgłoszono wniosku, gdy w procesie z obowiązkiem zastępstwem adwokackim pismo ułożyła strona sama lub dla niej sporządziła je osoba, która nie jest adwokatem, itd. Nie można zatem żądać od strony, aby uzupełniła pozew przez dokładniejsze przytoczenie faktów i powołanie dowodów, a nie można też tego uczynić w postępowaniu przed sądami grodzkimi w przypadku, gdy strona wnosi pozew, nie ułożony przez adwokata, bo przepisu art. 391 § 2 nie podobna odnieść do pism sądowych.

2) Pismo może być zatrzymane w sądzie, jeżeli chodzi tylko o uzupełnienie dokumentami lub pełnomocnictwem; jeżeli ma być uzupełnione albo poprawione, należy je stronie doręczyć, co nie jest jeszcze zwróceniem.

3) Termin ten nie może być ani przedłużony, ani skrócony, bo tylko terminy sądowe można w myśl art. 182 przedłużać lub skracać.

4) W razie, gdy pismo, nie ułożone przez adwokata, zwrócono celem uzupełnienia go podpisem adwokata oraz dołączenia pełnomocnictwa, uzupełnienie nie musi koniecznie nastąpić przez przedłożenie tego samego pisma, nie podobna bowiem od adwokata żądać, aby swoim podpisem pokrył pismo, ułożone możliwie przez pokąt-

nego doradcę. Ale i pismo zwrócone należy złożyć w celu porównania brzmienia, jeżeli bowiem pismo musi posiadać pewną ściśle określoną treść, np. skarga odwoławcza, o wznowienie, o uchylenie wyroku sądu polubownego, wówczas nie można dopuścić do tego, by dopiero po upływie ustawowego terminu przytaczano nowe podstawy zaskarżenia.

⁵⁾ Przeciw temu postanowieniu przysługuje zażalenie według ogólnych zasad art. 426 § 1.

⁶⁾ Jest to doniosłe ze względów procesowych, jak np. co do właściwości sądu w przypadku, gdy po wniesieniu pozwu zmieniły się stosunki właściwość uzasadniające (art. 51), ale także ze względów materialnoprawnych, jak np. co do przerwy przedawnienia albo zachowania terminu prekluzyjnego, jeżeli w chwili przedłożenia uzupełnionego pisma minął już okres przedawnienia lub prekluzji, ale pierwotne pismo było na czas wniesione.

Art. 142.

Za ublizenie w piśmie powadze sądu¹⁾ lub użycie wyrażen obraźliwych²⁾ sąd może skazać winnego³⁾ na grzywnę do wysokości pięciuset złotych, niezależnie od odpowiedzialności przewidzianej inną ustawą.

¹⁾ Z zestawienia z dalszemi wyrazami wynika, że grzywnę za ublizenie powadze sądu nałożyć można, chociaż nie użyto obraźliwych wyrażen, co zajdzie np., gdy forma zewnętrzna pisma wskazuje na zamiar dotknięcia sądu lub osoby sędziego, gdy np. rozmyślnie w celu ublizenia sędziemu używa się papieru zmiętego lub posmarowanego, spisuje się oświadczenia i wnioski pismem zniekształconem itp.

²⁾ Obraza niekoniecznie odnosić się musi do osób,

działających w procesie, lecz może dotyczyć także osób trzecich; grzywnie podlega jednak tylko użycie obraźliwych wyrażań. Przytoczenie w formie przyzwoitej okoliczności, powodujących obrazę osoby, przeciw której są skierowane, choćby nawet nieprawdziwych, grzywnie nie podlega, ale tylko jeżeli interes osoby, wnoszącej pismo, wymaga ich przytoczenia.

³⁾ Winnym może być także adwokat, który pismo ułożył.

R o z d z i a ł II.

Doręczenia.

Art. 143.

§ 1. Sąd dokonywa doręczeń¹⁾ przez woźnych, komorników lub pocztę;²⁾ w miejscowościach zaś, w których nie jest wprowadzone stałe dostarczanie korespondencji pocztowej, także przez organa gminne.³⁾

§ 2. Minister Sprawiedliwości może wydać w porozumieniu z właściwymi ministrami rozporządzenie, którego mocą także inne organa państwowe lub samorządowe obowiązane będą dokonywać doręczeń sądowych.

¹⁾ Doręczenie pism, orzeczeń i wezwań zarządza więc sąd z urzędu; nie doręcza się ich stronie w tym celu, by spowodowała przeciwnikowi ich doręczenie za pośrednictwem powołanych do tego organów; wyjątek zachodzi w razie, gdy strony są zastąpione przez adwokatów (por. art. 161).

²⁾ W każdym konkretnym przypadku sąd oznacza organ, zapomocą którego ma się odbyć doręczenie.

³⁾ Można jednak i w tym przypadku zarządzić doręczenie przez woźnego, komornika albo przez pocztę.

Art. 144.

§ 1. Pisma procesowe doręcza się w odpisie,¹⁾ orzeczenia zaś — w wypisie.²⁾

§ 2. Doręczenia dokonywa się stronie lub jej ustawowemu zastępcy,³⁾ a gdy ci ustanowili pełnomocnika procesowego⁴⁾ lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych⁵⁾ — doręczenia dokonywa się tym osobom.

§ 3. Podmiotom prawnym, które zastępuje Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, doręczenia dokonywa się we właściwym urzędzie Prokuratorji.

¹⁾ Por. art. 139.

²⁾ Por. art. 361.

³⁾ Do rąk ustawowego zastępcy dokonywa się doręczenia tylko w przypadkach, gdy w sprawie, o którą toczy się spór, strona nie ma zdolności procesowej (art. 64), jeżeli ją natomiast posiada, doręczenie uskutecznić należy do rąk strony, zaczem słowo „lub“ nie jest ściśle.

⁴⁾ Por. art. 84; gdyby doręczenie nastąpiło do rąk strony i wskutek tego doszło do niekorzystnych dla niej skutków, np. z powodu niejawienia się na terminie, zasłaby nieważność po myśli art. 416 L. 7 a zwłaszcza w procesie z obowiązkiem zastępstwem adwokata.

⁵⁾ W jaki sposób ma nastąpić upoważnienie, tego ustawa nie określa; nie można jednak upoważnienia uważać za pełnomocnictwo do pewnej tylko czynności procesowej w myśl art. 88, zaczem stosować nie można

przepisu art. 89. Upoważnienie może być udzielone przez zwykłe pismo, do sądu przez stronę skierowane, a nie jest potrzebne wykazanie, że osoba upoważniona zgadza się na przyjmowanie aktów sądowych.

Art. 145.

§ 1. W postępowaniu przed sądami okręgowymi jako pierwszą instancją i apelacyjnymi¹⁾ strona,²⁾ zamieszkała poza siedzibą sądu,³⁾ jest obowiązana obiać sobie zamieszkanie dla doręczeń⁴⁾ w siedzibie sądu, chyba że przewodniczący zwolni ją od tego obowiązku z uwagi, że doręczanie pism sądowych w rzeczywistości⁵⁾ zamieszekaniu nie nastęrcza trudności i nie powoduje zwłoki.⁶⁾

§ 2. W razie nieobrania przez stronę zamieszkania dla doręczeń,⁷⁾ przeznaczone dla niej pisma sądowe będą dołączane do akt sprawy ze skutkiem doręczenia. Nie dotyczy to wyroków zaocznych, które będą doręczane trybem przewidzianym dla doręczenia pozwu.⁸⁾

¹⁾ Przepis ten nie odnosi się do postępowania przed sądami grodzkimi i przed sądami okręgowymi, jako załatwiającemi środki odwoławcze, z aczem w tem postępowaniu doręczenie odbywa się w rzeczywistości zamieszekaniu i nie jest potrzebne obranie sobie zamieszkania dla doręczeń w siedzibie sądu.

²⁾ a także interwenjent, to samo należy zaznaczyć co do pełnomocnika, w szczególności adwokata, zamieszkałego poza siedzibą sądu; obowiązek wyboru zamieszkania dla doręczeń zachodzi także w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (art 439 § 1).

³⁾ Obrać należy zamieszkanie dla doręczeń w sie-

dzibie sądu, choćby nawet zamieszkanie znajdowało się w obrębie okręgu sądowego a nawet na przedmieściu tej miejscowości, w której sąd ma siedzibę; gdy chodzi o postępowanie w sądzie apelacyjnym, nie wystarcza zamieszkanie w siedzibie sądu okręgowego, który sprawę załatwił w pierwszej instancji.

4) Pojęcie wyboru zamieszkania nie jest zresztą ustawie znane i brak też bliższych przepisów co do sposobu tego wyboru; przyjąć wypada, że sam wybór zamieszkania nie wystarcza, lecz, że oprócz tego należy wymienić osobę, do której rąk mają być uskuteczniane doręczenia.

5) Rzeczywiste zamieszkanie nie jest odrębnym pojęciem i jest równe zamieszkaniu w znaczeniu art. 24; ustawa chce tylko zaznaczyć różnicę między niem a fikcyjnym zamieszkaniem, jakim jest zamieszkanie przez stronę obrane.

6) Wobec obecnych stosunków pocztowych jest to wypadek normalny.

7) Strona ma więc obrać sobie zamieszkanie dla doręczenia bez uprzedniego polecenia sądowego a staje się wolną od obowiązku tylko wtedy, gdy na swój wniosek uzyska zwolnienie; o zwolnienie prosić więc należy w pierwszym piśmie do sądu wystosowanem, jak w pozwie, sprzeciwie przeciw wyrokowi zaocznemu, zarzutach przeciw nakazowi zapłaty i skardze odwoławczej. Zwolnienie nie jest możliwe w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (art. 439 § 1).

8) Osobny sposób doręczenia pozwu a mianowicie do rąk własnych był przewidziany w projektach kod. post. cyw., ale w ostatniej chwili skreślono odnośny przepis, przyczem jednak wskutek przeoczenia nie skreślono w art. 145 § 2, art. 197 § 1, art. 198 i art. 199 § 2 powołania się na sposób doręczenia pozwu; przepisy te są więc pozbawione znaczenia.

Art. 146

§ 1. Pełnomocnikowi procesowemu kilku osób¹⁾ dołącza się jeden egzemplarz pisma i załączników.

§ 2. Upoważnionemu przez kilku spółuczestników sporu²⁾ do odbioru pism sądowych dołącza się po jednym egzemplarzu dla każdego spółuczestnika.³⁾

¹⁾ bez względu na to, czy ustanowiono go jednym, czy kilku odrębnymi pełnomocnictwami i czy zastępuje kilku spółuczestników, czy też stronę i interwenjenta.

²⁾ spółuczestnicy nie mają jednak obowiązku ustanawiania wspólnego pełnomocnika dla doręczeń.

³⁾ Przepis, że doręczyć należy po jednym egzemplarzu pisma i załączników dla każdego spółuczestnika, stosować należy także wtedy, gdy spółuczestnictwo jest jednolitem, pełnomocnik dla doręczeń nie jest bowiem pełnomocnikiem procesowym i ma obowiązek oddać pismo i załączniki każdemu ze spółuczestników z osobna.

Art. 147.

§ 1. Strony i ich zastępcy¹⁾ mają obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie swego zamieszkania.

§ 2. W razie zaniedbania tego obowiązku doręczenie pisma sądowego w poprzednim zamieszkanu²⁾ ma moc prawną.

¹⁾ do nich należy zaliczyć także osobę uprawnioną do odbioru aktów sądowych.

²⁾ w sposób przewidziany w art. 151 i art. 155.

Art. 148.

Doręczenia dokonywa się w mieszkaniu,¹⁾

w biurze, w lokalu przemysłowym lub handlowym,²⁾ a w ich braku³⁾ — tam, gdzie adresata się zastanie.⁴⁾

¹⁾ Ustawa ma na myśli mieszkanie adresata, a więc strony, działającego w procesie interwenjenta lub pełnomocnika procesowego albo dla doręczeń, nie można więc dokonać doręczenia w mieszkaniu innej osoby; nie jest koniecznym, aby mieszkanie znajdowało się w miejscu zamieszkania adresata, może więc odbyć się doręczenie także w pokoju hotelowym, który adresat zajmuje w przejeździe.

²⁾ Mowa tu o lokalu adresata albo też innej osoby, u której jest on zajęty; doręczenie w biurze lub w lokalu nie jest subsydjarnem, lecz alternatywnie ustanowionem obok doręczenia w mieszkaniu.

³⁾ Doręczenie w miejscu, gdzie się adresata zastaje, jest dopuszczalne dopiero wtedy, gdy nie ma on mieszkania i nie jest zatrudnionym w biurze lub lokalu przemysłowym albo handlowym (arg. z art 151 § 1 i 2).

⁴⁾ a więc w restauracji, kawiarni, w mieszkaniu lub lokalu innej osoby, w budynku sądowym, albo na ulicy

Art. 149.

Doręczenia szeregowym w czynnej służbie wojskowej,¹⁾ policji państwowej i straży granicznej dokonywa się przez władzę bezpośrednio przełożoną.

¹⁾ Odnieść to należy także do osób, które powołano do ćwiczeń, jeżeli w tym czasie ma się dokonać doręczenia do ich rąk.

Art. 150.

§ 1. W dni niedzielne i ustawowo uznane za

święta powszechne,¹⁾ jako też w porze nocnej²⁾ doręczać można tylko w wyjątkowych przypadkach,³⁾ za uprzednim zarządzeniem kierownika sądu.⁴⁾

§ 2. Za porę nocną uważa się czas od godziny dziewiętej wieczorem do godziny siódmej rano.*)

1) Muszą to być święta powszechne a nie święta wyznania tej osoby, do której ręk ma się odbyć doręczenie.

2) Por. § 2.

3) Przypadki wyjątkowe zachodzą, gdy istnieje ważna przyczyna, która usprawiedliwia natychmiastowe doręczenie, np. ukrywanie się adresata, przygotowania tegoż do wyjazdu itp.

4) tego sądu, w obrębie którego ma nastąpić doręczenie.

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 15 listopada 1924 o dniach świątecznych.** D. U. R. P. z 1924 r. Nr. 101, poz. 928.

§ 1 Ilość dni świątecznych, wolnych od pracy stosownie do obowiązujących przepisów, ogranicza się do medziel i następujących dni świątecznych: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), 3 Maja, Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie Najśw. Marji Panny (15 sierpnia), WW. Świętych (1 listopada), Niepokalane Poczęcie Najśw. Marji Panny (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 grudnia).

b) **Ustawa z dnia 18 marca 1925 w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 o dniach świątecznych.** D. U. R. P. z 1925 r. Nr. 34, poz. 234.

Art. 1. § 1. **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 o dniach świątecznych (D.**

U. R. P. Nr. 101, poz 928) uzupełnia się w sposób następujący: Oczyszczenie Najsw Marji Panny (2 lutego), drugi dzień Wielkiej Nocy, drugi dzień Zesłania Ducha Sw. i drugi dzień Bożego Narodzenia (26 grudnia).

c) Por. Regulamin ogólny §§ 126 i 158 poniżej w dodatku II.

Art. 151.

§ 1. Jeżeli doręczający nie zastanie adresata w domu, może doręczyć pismo sądowe dorosłemu¹⁾ domownikowi,²⁾ a gdyby go nie było³⁾ — sąsiadowi⁴⁾ lub dozorczy domu, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami adresata w sprawie i podjęły się oddania mu pisma.⁵⁾

§ 2. Dla adresata, którego doręczający nie zastanie w lokalu biurowym, przemysłowym lub handlowym, doręczyć można pismo osobie tamże zatrudnionej.⁶⁾

¹⁾ Dorosłą jest osoba ponad lat czternaście.

²⁾ Domownikiem jest członek rodziny, służba oraz każda inna osoba, z którą adresat razem mieszka; nie można za domownika uważać sublokatora, który zajmuje część mieszkania adresata, od reszty ubikacji oddzieloną, nie można też lokatorowi doręczyć pisma sądowego przeznaczonego dla takiego sublokatora.

³⁾ w czasie doręczenia.

⁴⁾ Przez to rozumieć należy którąkolwiek osobę z sąsiedztwa, w tym samym domu mieszkającą, a nie z domu sąsiedniego; wynika to z tego, że obok sąsiada wymieniony jest dozorca domu.

⁵⁾ Domownikowi doręcza się pismo sądowe bez względu na to, czy podejmuje się oddania go adresatowi; akt uważa się za doręczony nie w chwili, gdy go

adresat otrzymuje, lecz w czasie, gdy go oddano domownikowi, sąsiadowi lub dozorecy domu.

6) Taka osoba, podobnie jak i sąsiad, musi być dorosłą arg. z § 1; doręczenie do jej rąk ma się odbyć bez względu na to, czy podejmuje się oddać adresatowi pismo sądowe.

Art. 152.

Doręczenia korporacjom, stowarzyszeniom, spółkom i zakładom dokonywa się w lokalu biurowym do rąk którejkolwiek z osób uprawnionych do przyjmowania pism,¹⁾ w razie zaś niezastania takiej osoby, komukolwiek z personelu biurowego.²⁾

¹⁾ Uprawnienie do przyjmowania pism musi zachodzić po myśli ustawy, uprawnionym jest więc przełożony stowarzyszenia, jawny spółnik, członek zarządu, ale skutecznem jest doręczenie także wtedy, gdy korporacja, stowarzyszenie, spółka lub zakład, dla których akt sądowy jest przeznaczony, wyraźnie upowazniła osobę do odbioru pism. Przyjąć też wypada, że ze skutkiem prawnym można dokonać doręczenia także do rąk osoby, zajętej w osobnym lokalu, w którym się oddaje wszelkie pisma prywatne lub od władz pochodzące, dla danej osoby prawnej przeznaczone.

²⁾ chociażby osoba nie była zajęta pracą biurową, można więc doręczyć także woźnemu.

Art. 153.

§ 1. W razie niemożności doręczenia w sposób, przewidziany artykułami poprzedzającymi, należyłożyć pismo w urzędzie pocztowym lub gminnym,¹⁾ i zawiadomienie o tem przybić na drzwiach miesz-

kania, biura, lokalu przemysłowego lub handlowego adresata.²⁾

§ 2. W razie odmowy przyjęcia pisma przez adresata lub jego domownika,³⁾ pozostawia się je w miejscu doręczenia, a gdyby to było niemożliwe, składa się je — uprzedzając o tem — w urzędzie pocztowym lub gminnym.⁴⁾

1) Nie jest dopuszczalne złożenie według wyboru organu doręczającego albo w urzędzie gminnym, albo też w urzędzie pocztowym, bo w tym ostatnim składa się pismo, gdy próbowano doręczenia przez pocztę, zaś w każdym innym wypadku pismo sądowe złożyć należy w urzędzie gminnym.

2) Nie jest potrzebne przybicie tak w mieszkaniu jak i w biurze oraz lokalu, lecz tylko w jednym z nich, nie można też przybić zawiadomienia dowolnie na drzwiach jednego z tychże, lecz ma ono nastąpić tylko na drzwiach tego pomieszczenia, w którym usiłowano dokonać doręczenia, jeżeli więc doręczyć chciano w lokalu, nie można skutecznie przybicia na drzwiach mieszkania.

3) Sąsiadowi lub dozorca nie można w razie odmowy pozostawić pisma (art. 151 § 1).

4) Złożenie w urzędzie pocztowym lub gminnym następuje, gdy usiłowano doręczyć poza mieszkaniem, biurem lub lokalem, np. w restauracji, kawiarni lub na ulicy.

Art. 154.

Doręczenia urzędem państwowym lub samorządowym¹⁾ dokonywa się do rąk ustanowionego do odbioru pism funkcjonariusza lub²⁾ przełożonego urzędu.

1) Obojętne, czy idzie o samorząd terytorjalny, czy wyznaniowy, czy też zawodowy.

2) Przełożonemu urzędowi doręcza się dopiero wtedy, gdy nie istnieje funkcjonariusz, do odbioru pism ustanowiony, albo gdy go się w czasie doręczenia nie zasta-
je, słowo „lub“ nie oznacza więc, że wybór zawisły jest od organu doręczającego.

Art. 155.

Odbierający pismo stwierdza odbiór i jego datę podpisem własnoręcznym. Jeżeli tego uczynić nie może lub nie chce,¹⁾ doręczający sam oznacza datę doręczenia oraz przyczynę braku podpisu.²⁾ ³⁾

¹⁾ Doręczający nie ma badać, czy odmowa jest uzasadniona, bo dla niego jest obojętną przyczyną odmowy, co więcej nie ma zaznaczyć, dlaczego się przyjęcia odmawia, np. czy z powodu nieznamomości języka, w którym pismo sporządzono, czy z powodu, że nie chce się uiścić należności za doręczenie, np. porta zwrotnego itp. Przed potwierdzeniem odbioru ma jednak strona prawo domagać się stwierdzenia, czy pod kopertą urzędową mieści się pismo dla niej przeznaczone, gdyż nie można żądać potwierdzenia odbioru w razie, gdyby w niej nic się nie znajdowało.

²⁾ Jest to dowód doręczenia; por. art 368, gdzie ta nazwa jest użytą.

³⁾ należy jednak zaznaczyć także, dlaczego nie doręcza się adresatowi, lecz innej osobie, i jaki jest charakter tej osoby, gdyż inaczej nie podobna stwierdzić, czy doręczenie było prawidłowe.

Art. 156.

Adresat może¹⁾ odebrać pismo bezpośrednio w sekretarjacie sądu.²⁾

¹⁾ Doręczenie w sekretarjacie sądu jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy strona gotową jest odebrać pismo w sądzie, nie wolno zaś skutecznie takiego doręczenia, jeżeli strona odmawia przyjęcia i życzy sobie, aby oddanie odbyło się w jej mieszkaniu lub lokalu.

²⁾ Nie można więc odmówić doręczenia, jeżeli adresat zgłasza się po pismo, które znajduje się jeszcze w sekretarjacie sądu.

Art. 157.

§ 1. Jeżeli stronie nieznaney z miejsca pobytu¹⁾ ma być doręczony pozew lub inne pismo wymagające dokonania czynności procesowej,²⁾ doręczenie może nastąpić tylko do rąk kuratora ustanowionego do zastępowania nieobecnego; obowiązuje to aż do chwili zgłoszenia się strony lub osoby uprawnionej do jej zastępowania.³⁾

§ 2. Przewodniczący ustanowi kuratora na wniosek strony⁴⁾ oraz ogłosi o tem przez obwieszczenie publiczne w budynku sądowym i urzędzie gminnym, w sprawach zaś większej wagi⁵⁾ nadto w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości, a według uznania⁶⁾ także⁷⁾ w gazetach.

§ 3. Z chwilą doręczenia kuratorowi, doręczenie uważa się za dokonane. Sąd może jednak skuteczność doręczenia uzależnić od upływu oznaczonego terminu od daty wywieszenia obwieszczenia w budynku sądowym.⁸⁾

§ 4. Koszty połączone z ogłoszeniem oraz z ustanowieniem i czynnościami kuratora ponosi narazie⁹⁾ strona, która tego zażądała.

§ 5. Przepis artykułu niniejszego stosuje się również do korporacyj, stowarzyszeń, spółek i zakładów, które nie mają przedstawicieli albo których przedstawiciele nieznani są z miejsca pobytu.

1) Fakt, że miejsce pobytu jest nieznane, należy uprawdopodobnić (art. 159); przepis ten nie odnosi się do zmiany zamieszkania w toku postępowania, w którym to wypadku stosuje się art. 147 § 2.

2) Jeżeli nie jest wymagane dokonanie czynności procesowej, stosuje się przepis art. 158, a więc nie ustanawia się kuratora.

3) Zgłoszenie ma się odbyć w sądzie a nie u kuratora. Samo zgłoszenie nie wystarcza jeszcze, by stronie zgłaszającej się doręczyć pismo sądowe, lecz koniecznym jest także sądowe zwolnienie kuratora, bo ten ma działać w postępowaniu tak długo, dopóki sąd nie zwolni go od tego obowiązku.

4) a więc nie z urzędu; wniosek o ustanowienie kuratora wystarcza i nie jest potrzebny osobny wniosek o ogłoszenie tegoż ustanowienia.

5) Przewodniczący ocenia swobodnie, czy sprawa jest większej wagi

6) przewodniczącego.

7) Wystarcza także ogłoszenie w jednej tylko gazecie, wybór gazety należy do przewodniczącego. Ogłoszenie w gazetach jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy następuje także w Dzienniku Urzęd. M. Sprawiedliwości, a więc sprawę uznaje się jako większej wagi. Ustawa dopuszcza tylko uzupełniającego a nie wyłącznego ogłoszenia w Dzienniku Urzęd.; obok tego są więc konieczne i inne obwieszczenia

8) nie rozstrzyga więc umieszczenie ogłoszenia w Dzienniku M. Sprawiedliwości lub w innem piśmie.

9) Koszty te w razie wygranej stanowią część kosztów sporu.

Art. 158.

§ 1. W przypadkach, w których ustanowienie kuratora w myśl artykułu poprzedzającego nie jest wymagane,¹⁾ pismo doręcza się stronie nieznaney z miejsca pobytu przez wywieszenie w budynku sądowym (obwieszczenie publiczne).²⁾

§ 2. Z upływem miesiąca od wywieszenia uważa się doręczenie za dokonane.³⁾

¹⁾ Ustanowienie kuratora jest zbędne, gdy żadna czynność procesowa nie ma być dokonaną, np. gdy doręcza się orzeczenie, które środkiem odwoławczym nie może być więcej zaskarżone.

²⁾ Doręczenie w tej formie nie następuje z urzędu, lecz tylko na wniosek (arg z art. 159).

³⁾ należy więc stwierdzić datę, w której nastąpiło wywieszenie w budynku sądowym.

Art. 159.

Strona, żądająca doręczenia pisma przez wywieszenie w budynku sądowym lub do rąk kuratora, obowiązana jest uprawdopodobnić,¹⁾ że miejsce pobytu przeciwnika jest nieznanne.

¹⁾ Por. art. 268.

Art. 160.

Gdy się okaże, że żądanie ustanowienia kuratora lub wywieszenia pisma było nieuzasadnione, sąd zarządzi doręczenie pisma w sposób właściwy, a w miarę potrzeby zniesie¹⁾ na wniosek strony interesowanej postępowanie, przeprowadzone z udziałem kuratora.^{2) 3)}

¹⁾ Zniesienie postępowania ma nastąpić z powodu, że zachodzi brak należytego zastępstwa, co w myśl art. 416 L. 2 powoduje nieważność postępowania; sąd, w którym toczy się postępowanie może to uczynić tylko do chwili wydania orzeczenia a po tym czasie uprawnionym do zniesienia postępowania jest tylko sąd wyższej instancji.

²⁾ Z przepisu tego wnosić należy, że w razie, gdy się okaże nieprawidłowość doręczenia, należy zaniechać dalszej czynności sądowej i zarządzić doręczenie w sposób właściwy, a dotyczy to głównie wypadku, gdy chodzi o wydanie wyroku zaocznego z powodu niejawienia się pozwanego lub o przeprowadzenie rozprawy w nieobecności jednej ze stron; rozumie się, że po wydaniu orzeczenia usunięcie braku a więc zarządzenie prawidłowego doręczenia nie jest więcej możliwe, orzeczenie wydane jest jednak nieważne po myśli art. 416 L. 7.

³⁾ Nie można zarządzić ponownego doręczenia, jeżeli mimo nieprawidłowego doręczenia strona jawiła się na posiedzeniu.

Art. 161.

W toku sprawy adwokaci mogą doręczać sobie nawzajem pisma¹⁾ bezpośrednio za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty.^{2) 3)}

¹⁾ Bezpośrednie doręczenie przez adwokata ma się odbyć w ten sposób, że adwokat udziela pełnomocnikowi strony przeciwnej odpis pisma, które ma wnieść do sądu i że dopiero po tem doręczeniu przedkłada sądowi oryginał pisma wraz z dowodem doręczenia adwokatowi strony przeciwnej; nie można zaś przyjąć, że adwokat ma pismo wraz z odpisem wnieść do sądu i że sąd w przypadku, gdy pisma nie odrzuca lub nie zwraca do uzupełnienia, wydaje mu odpis w celu doręczenia adwo-

katowi strony przeciwnej. Potwierdzenie odbioru odpisu może być umieszczone na oryginale, który się przedkłada sądowi

²⁾ Bezpośrednie doręczenie między adwokatami nie odnosi się do orzeczeń lub wezwań.

³⁾ Brak przepisu, co ma nastąpić, gdy adwokat strony przeciwnej pisma nie przyjmie, wobec czego bezpośrednie doręczenie między adwokatami tylko wtedy jest dopuszczalne, gdy się przyjęcia nie odmawia.

Art. 162.

Sposób doręczenia pism sądowych osobom, zamieszkałym zagranicą,¹⁾ oraz osobom, pozostającym w służbie dyplomatycznej państw obcych, tudzież osobom u nich mieszkającym,²⁾ określi rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Zagranicznych.*)

¹⁾ jeżeli niema traktatu co do doręczenia.

²⁾ Por. art. 5.

*) Por. art. 1—7 Konwencji, dotyczącej Procedury Cywilnej w dodatku VI.

Art. 163.

Od zarządzeń w przedmiocie doręczenia niema zażalenia.

Rozdział III.

Posiedzenia sądowe.

Art. 164.

§ 1. Posiedzenie sądowe¹⁾ wyznacza przewodniczący na wniosek strony interesowanej²⁾ lub z urzę-

du, a o dacie³⁾) posiedzenia zawiadamia strony przez wezwanie lub ogłoszenie podczas rozprawy.

§ 2 Stronie, na posiedzeniu nieobecnej, należy w każdym razie doręczyć wezwanie na posiedzenie następne. Wezwanie powinno być doręczone przynajmniej na tydzień przed posiedzeniem;⁴⁾ w przypadkach pilnych termin ten może być skrócony.⁵⁾ ⁷⁾

¹⁾ Posiedzenia sądowe dzielą się na rozprawy i na terminy do przeprowadzenia dowodu (por. art. 260, art. 261, art. 343) Rozprawy dzielą się na rozprawy pierwszej instancji (art. 228, art. 371, art. 471 § 3), apelacyjne (art. 407), zazaleniowe (art. 428), kasacyjne (art. 439) i dla zbadania dopuszczalności wznowienia (art. 458 § 1), oraz rozprawy w celu sprostowania lub uzupełnienia wyroku (art. 376 § 2, art. 377), w celu uznania zapisu na sąd polubowny za zgasły (art. 498 § 2); rozprawy są obowiązkowe z wyjątkiem rozpraw dla sprostowania lub uzupełnienia wyroku oraz rozprawy zazaleniowej, które sąd wyznacza podług swego swobodnego uznania. Strony mogą się zrzec przeprowadzenia rozprawy apelacyjnej (art. 406) i kasacyjnej (art. 438), co jednak sądu nie wiąże.

Brak w ustawie przepisu co do sposobu wysłuchania strony lub osoby trzeciej poza rozprawą, chociaż w art. 105 i art. 280 jest o tem mowa; przyjąć należy, że i w innych przypadkach możliwe jest przesłuchanie na zgłoszony wniosek, jak np. gdy się w odpowiedzi na pozew żąda kaucji na zabezpieczenie kosztów postępowania, gdy idzie o ustalenie kosztów sędziego polubownego w myśl art. 496 itd. Przesłuchanie nie jest rozprawą, bo obydwie strony nie muszą być równocześnie obecne, to też można żądać i pisemnego oświadczenia.

2) Przez stronę interesowaną rozumieć należy nie tylko stronę procesową, lecz i interwenjenta.

3) Nie jest wymagane, aby posiedzenie wyznaczono na pewne odrębne, ściśle oznaczone godziny i minuty, dopuszczalne jest więc zbiorowe wyznaczenie większej ilości posiedzeń na pewien dzień oraz godzinę i przeprowadzenie ich w pewnym porządku.

4) Obliczenie odbywa się w sposób, wymieniony w art. 181 § 2; odrębny przepis co do czasu wyznaczenia rozpraw mieści się w art. 228 § 2 i art. 393 § 1.

5) przez przewodniczącego a nie przez sąd.

*) Por. Regulamin ogólny §§ 96 i nast., 101, 102, 104, 124, 146, 147 i 149 poniżej w dodatku II.

Art. 165.

§ 1. W wezwaniu na posiedzenie oznacza się: 1) imię, nazwisko i zamieszkanie wezwanego; 2) sąd, miejsce i czas posiedzenia; 3) strony i przedmiot sprawy; 4) cel posiedzenia; 5) skutki niestawienia.¹⁾

§ 2. W sprawach z obowiązkiem zastępstwem adwokackim należy w pierwszym wezwaniu zamieścić treść przepisów o obowiązkiem zastępstwie i o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.²⁾ *)

1) Brak pouczenia nie powoduje bezskuteczności wezwania i nie chroni wezwanego od skutków niestawienia, przepis § 1 jest więc tylko porządkowym.

2) I ten przepis jest tylko porządkowym, rzeczą strony jest więc ustanowić adwokata; w razie, gdy pozwany bezzwłocznie prosi o udzielenie mu prawa ubogich, nie trafiają go niepomyślnie skutki, dopóki wniosku jego nie załatwiono (por. art 124).

*) Por. Regulamin ogólny §§ 118—121 poniżej w dodatku II.

Art. 166.

Posiedzenia sądowe odbywają się w budynku sądowym, a w poszczególnych przypadkach i poza tym budynkiem, jeżeli to ułatwia przeprowadzenie sprawy¹⁾ lub przyczynia się znacznie do zaoszczędzenia kosztów.²⁾ ³⁾ *)

1) Ułatwienie przeprowadzenia sprawy zachodzi w szczególności, jeżeli przedmiot, znajdujący się poza budynkiem sądowym, ma być świadkom okazany a nie można go do sądu sprowadzić.

2) Wskazane jest odbycie posiedzenia poza budynkiem sądowym w szczególności wtedy, gdy przesłuchać należy większą ilość świadków a koszt ich przyjazdu do sądu jest znaczniejszy, niż koszt wyjazdu na miejsce członków sądu i stron oraz ich zastępców.

3) Sąd decyduje wedle swobodnego uznania, czy zachodzą warunki odbycia posiedzenia poza budynkiem sądowym, musi je jednak poza budynkiem sądowym odbyć, gdy ma się przesłuchać Prezydenta Rzpl. a ten w myśl art. 294 podaje inne miejsce przesłuchania, niż sąd, dalej, gdy przesłuchać należy świadka lub stronę, którzy mieszkania opuścić nie mogą (art. 295, art. 536).

*) Por. art. 7 prawa o ustroju sądów powszechnych w dodatku I. oraz Regulamin ogólny § 112 poniżej w dodatku II.

Art. 167.

§ 1. Posiedzenia wyznaczone na rozprawy¹⁾ są jawne.

§ 2. Wstęp na salę sądową mają osoby dorosłe³⁾ i nieuzbrojone, chyba że noszenie broni wynika z obowiązku służbowego.^{3) *)}

¹⁾ Nie są jawnymi posiedzenia, wyznaczone dla wysłuchania strony lub osoby trzeciej na wniosek, np. w przypadku art. 105, dalej w celu przeprowadzenia dowodu poza rozprawą a więc przez sędziego wyznaczonego lub wezwanego (art 259).

²⁾ Dorosłą jest osoba powyżej lat czternastu.

³⁾ Nie należy dopuścić na salę sądową osoby uzbrojonej, która poza służbą nie ma obowiązku noszenia broni a w tym czasie służby nie pełni.

*) Por Regulamin ogólny §§ 122 i 123 poniżej w dodatku II.

Art. 168.

§ 1. Sąd z urzędu¹⁾ uchyli jawność całego posiedzenia lub jego części i odbędzie je przy drzwiach zamkniętych, jeżeli jawność zagraża porządkowi publicznemu²⁾ lub dobrem obyczajom.³⁾

§ 2. Sąd może uchylić jawność również na wniosek strony,⁴⁾ jeżeli podane przez nią przyczyny uzna za uzasadnione, lub też jeżeli rozstrząsane być mają szczegóły życia rodzinnego.⁵⁾

¹⁾ Zgodny wniosek stron nie może więc zapobiec uchyleniu jawności a także nie może spowodować jej uchylenia, por. § 2.

²⁾ Pod pojęcie porządku publicznego podpada nie tylko naruszenie interesu państwowego lub społecznego, lecz i obawa uniemożliwienia należytego przeprowadzenia postępowania i zbadania stanu faktycznego wskutek

zebrania się większej ilości osób, które nie są wprawdzie w wyniku sprawy bezpośrednio interesowane, ale mają interes jako członkowie gminy, związku, stowarzyszenia itp. będących stroną procesową, lub też interesują się sprawą ze względu na to, że wynik jej może wpłynąć na rozstrzygnięcie spraw podobnych.

3) w znaczeniu moralności publicznej.

4) Zgoda drugiej strony nie zwalnia sądu od obowiązku stwierdzenia, czy podane przyczyny zachodzą.

5) Szczegóły życia rodzinnego nie koniecznie muszą się odnosić do stron procesowych lub interwenjentów, lecz możliwie i do osób trzecich; o ważnej przyczynie, usprawiedliwiającej wniosek strony, nie można jednak mówić, gdy strony do osób trzecich nie pozostają w żadnym stosunku rodzinnym lub przyjacielskim. O ile chodzi o unieważnienie małżeństwa, rozłączenie lub rozwód, posiedzenia sądu odbywają się po myśli art. X. § 2 przep. wpraw. przy drzwiach zamkniętych a jawne są tylko wtedy, gdy tego żądają obydwie strony a zdaniem sądu jawność nie zagraża dobrem obyczajom

Art. 169.

Rozprawa dotycząca wniosku¹⁾ o uchylenie jawności odbywa się przy drzwiach zamkniętych.²⁾ Postanowienie swe sąd ogłasza publicznie.³⁾ Od postanowienia tego niema zażalenia.⁴⁾

1) Wniosek pochodzić może od strony także w przypadku art 168 § 1, chociaż sąd z urzędu ma zarządzić uchylenie jawności; na wniosek ma się strona druga oświadczyć, gdyż nad nim ma się odbyć rozprawa. Z tego, że ustawa wymaga rozprawy nad wnioskiem o uchylenie jawności, wynika, że sąd mając zamiar z urzędu uchylić jawność, powinien przed powzięciem postano-

wienia zwrócić na to uwagę stron i żądać od nich oświadczenia.

²⁾ jeżeli więc strona zgłasza wniosek o uchylenie jawności, bezzwłocznie należy zarządzić tajność posiedzenia i dopiero po opróżnieniu sali może strona, która z wnioskiem wystąpiła, podać przyczyny, dla których domaga się, by rozprawa nie była jawną.

³⁾ Uzasadnienia nie potrzeba szczegółowo ogłaszać, wystarcza zatem tylko ogólnikowe wymienienie przyczyny, inaczej bowiem moznaby się dowiedzieć o tem, co w tajemnicy powinno być zachowane.

⁴⁾ wyjątek od zasady art. 426 § 1; zażalenie jest wykluczone tak od uchylenia jawności, jak i od odmówienia wnioskowi strony o jej uchylenie. Można jednak w skardze apelacyjnej żalić się na uchylenie jawności a sąd, który ją załatwia, bierze pod rozwagę postanowienie sądu pierwszego; gdy dochodzi do wniosku, że uchylenie jawności wywarło wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (art. 417), nie może wprawdzie uchylić wyroku, ale powinien na publicznem posiedzeniu ponowić te czynności, których na niejawnem dokonano; ten brak powinien sąd drugiej instancji uwzględnić także z urzędu. Jeżeliby jawność uchylono w postępowaniu apelacyjnem, można skargę kasacyjną oprzeć na tem, że pogwałcono istotny przepis o postępowaniu (art. 435 l. 2), jawność jest bowiem istotnym wymogiem postępowania i jest zagwarantowaną w art. 82 ustawy konstytucyjnej, co więcej w myśl art. 441 sąd z urzędu ma brak taki uwzględnić, rozumie się, o ile wpłynął on niekorzystnie na wynik sprawy.

Art. 170.

§ 1. Podczas rozprawy, odbywającej się przy drzwiach zamkniętych, mogą być obecne na sali

strony, ich pełnomocnicy oraz osoby¹⁾ zaufania, po dwie z każdej strony.²⁾

§ 2. Ogłoszenie wyroku odbywa się publicznie.³⁾ *)

1) a więc tak mężczyźni, jak i kobiety.

2) Jeżeli po kilka osób występuje po pewnej stronie, mają one razem ustanowić osoby zaufania a całkiem niewątpliwie przyjąć to należy w przypadku spółuczestnictwa jednolitego (art. 70 § 2). W braku porozumienia nie można dopuścić ani wymienionych przez jedną, ani też przez drugą osobę.

3) bez uzasadnienia (por. art. 356), jeżeli się przyjmie, że także uzasadnienie należy podać, to powinno się je ogłosić tak, aby fakty, których tajność ma być zachowana, nie doszły do wiadomości ogółu.

*) Por. art. 72 prawa o ustr. sąd. powsz. poniżej w dodatku I.

Art. 171.

§ 1. Przewodniczący otwiera, prowadzi i zamyka posiedzenie, udziela głosu, zadaje stronom, świadkom i biegłym pytania, upoważnia do zadawania pytań¹⁾ i ogłasza orzeczenia sądu.

§ 2. Przewodniczący może odebrać głos stronom, jeżeli go nadużywają,²⁾ jak również uchylić pytania, zadawane stronom, świadkom lub biegłym,³⁾ jeżeli je uważa za niewłaściwe lub zbędne.⁴⁾ *)

1) Zadawać można pytania świadkom, biegłym i stronie przeciwnej; stawianie pytań jest dopuszczalne także dla wyjaśnienia sprawy a skutki odmówienia odpowie-

dzi ocenia sąd wedle swobodnego uznania (arg. art. 257, art. 355).

²⁾ Nadużycie zachodzi, gdy się odbiega od rzeczy albo powtarza wywody, już raz przedstawione

³⁾ Uchylić można także pytanie, wystosowane do strony przeciwnej.

⁴⁾ Zbyteczne pytania należy uchylić, nie mają one bowiem na celu wyjaśnienia sprawy; takie pytania są też niewłaściwe, słowa „niewłaściwe“ i „zbyteczne“ stanowią zatem tautologję.

*) Por. art. 60—64 prawa o ustr. sąd. powsz. poniżej w dodatku I.

Art. 172.

Sąd nawet mimo zgodnego wniosku stron może odroczyć posiedzenie tylko z ważnej przyczyny.¹⁾ ²⁾

¹⁾ Ważna przyczyna może zachodzić po stronie sądu lub też odnośnie stron; taką przyczyną jest niemożność załatwienia sprawy przez sąd z powodu braku czasu, spowodowanego załatwieniem innych spraw, choroba sędziego itp., niemożność przygotowania się strony do posiedzenia, konieczność przeprowadzenia dowodu na fakty sporne lub stwierdzenia prawa obcego albo zwyczajowego, choroba strony lub jej zastępcy itp.; pertraktacje ugodowe nie zawsze stanowią przyczynę odroczenia, chociaż w razie, gdy zachodzą widoki dojścia ugody do skutku, mogą dać podstawę do odroczenia; odroczenie posiedzenia ma nastąpić także w przypadkach, przewidzianych w art. 255, które wprawdzie odnoszą się do rozpraw, ale i do innych posiedzeń powinny być stosowane, gdyż traktują o ważnych przyczynach.

²⁾ Brak wyraźnego przepisu o możliwości usprawiedliwienia niezawinionego niestawiennictwa i uchylenia niekorzystnych skutków; taki przepis istnieje w art. 190

tylko odnośnie omieszkania terminu. Istnieją natomiast szczegółowe przepisy, i tak przeciw wyrokowi zaocznemu jest dopuszczalny według art. 370 sprzeciw, w razie nieprzybycia na posiedzenie dla przeprowadzenia dowodu, powierzonego sędziemu wyznaczonemu lub wezwanemu, sąd według art. 264 może zarządzić powtórzenie lub uzupełnienie postępowania dowodowego, a według art. 308 świadek może usprawiedliwić swoje niestawiennictwo.

Art. 173.

Od wyznaczenia i odroczenia posiedzenia nie-
ma środka odwoławczego.¹⁾

¹⁾ Niema zażalenia od odroczenia choćby nawet i dalszego posiedzenia, zaczem i na kilkakrotne odroczenie nie może się strona żalić; inaczej co do terminów (art. 185). Od odmowy odroczenia przysługuje zażalenie w myśl zasady, wyrażonej w art. 426 § 1.

Art. 174.

§ 1. Na każdym posiedzeniu sądowym protokółant pod kierunkiem przewodniczącego¹⁾ spisuje protokół.

§ 2. Przy wydawaniu wyroków zaocznych,²⁾ zamiast protokołu, wystarczy zaznaczenie w aktach, że pozwany nie stawił się na posiedzenie, nie żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności ani też nie złożył żadnych wyjaśnień.^{3) *)}

¹⁾ Samodzielne spisywanie protokołu jest rzeczą protokółanta a przewodniczący ma go tylko kontrolować; dyktowanie protokółantowi nie powinno się odbywać, gdyż w tym przypadku protokółant jest tylko pisa-

sarzem a nie osobą, która stwierdza przebieg rozprawy; przyznany jest jednak wpływ na treść protokołu także sądowi wedle art. 177.

2) Przepis ten, jak wynika z dalszego brzmienia § 2, dotyczy tylko niestawiennictwa pozwanego; przeciw powodowi zresztą nie zapada wyrok zaoczny.

3) Warunkiem zapisku zamiast protokołu jest więc niestawiennictwo pozwanego i wnioski o przeprowadzenie rozprawy w jego nieobecności a zarazem niezłożenie uprzednich oświadczeń na piśmie. Jeżeli pozwany staje na rozprawie, ale nie bierze w niej udziału (art. 366), należy spisać protokół a tak samo, gdy żądał przeprowadzenia rozprawy w swojej nieobecności a zarazem złożył pisemne oświadczenia, gdyż w tym przypadku nie można wydać wyroku zaocznego (art. 367).

*) Por. Regulamin ogólny § 153 poniżej w dodatku II.

Art. 175.

§ 1. Protokół powinien zawierać:

1) oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, protokółanta, prokuratora, jeżeli ustawa jego obecności wymaga,¹⁾ stron i obecnych na posiedzeniu zastępców oraz oznaczenie sprawy, tudzież wzmiankę co do jawności rozprawy;²⁾

2) przebieg posiedzenia, a w szczególności faktyczne twierdzenia i wnioski stron,³⁾ wyniki postępowania dowodowego oraz wymienienie zarządzeń i orzeczeń, ogłoszonych na rozprawie; zamiast podania twierdzeń i wniosków, protokół może powołać się na pisma przygotowawcze;⁴⁾

3) okoliczności, wpływające na umorzenie lub

rozstąpienie sprawy (ugoda,⁵⁾ zrzeczenie się lub uznanie, cofnięcie,⁶⁾ zmiana, rozszerzenie lub ograniczenie żądania pozwu).⁷⁾

§ 2. Protokół podpisują przewodniczący i protokolant.⁸⁾

1) K p c. wymaga obecności prokuratora w postępowaniu kasacyjnym (art. 442).

2) względnie co do uchylecia jawności (art. 167 i nast)

3) w razie potrzeby i zasady prawne (art 232 § 2).

4) Protokół może być trojaki: albo zawiera przebieg całego posiedzenia w porządku chronologicznym, albo streszcza wszystkie zdarzenia albo wreszcie podaje to tylko, co nie mieści się w pismach przygotowawczych a zresztą powołuje się na nie; powołanie się na inne pisma, niż przygotowawcze, w których mowa w art. 138, jest także dopuszczalne, słowa ustawy należy więc rozszerzająco interpretować.

5) Por art. 246.

6) Por art. 219.

7) Por art. 215, art. 216, art 410.

8) Strony, świadkowie i biegli nie podpisują protokołu, natomiast według art 262 podpisują protokół, zawierający przebieg postępowania dowodowego, osoby przesłuchane i strony obecne.

Art. 176.

Na wniosek strony sąd może przybrać na jej koszt przysięgłego stenografa,¹⁾ który niezwłocznie po zakończeniu rozprawy przełoży stenogram na zwykłe pismo. Przewodniczący włączy stenogram i przekład do protokołu,

¹⁾ Stenografa uważać należy za biegłego, zaczem można go wyłączyć z przyczyn, dla których wyłączenie sędziego jest możliwe (art. 312 § 2).

Art. 177.

Strony mogą żądać sprostowania lub uzupełnienia protokołu,¹⁾ przyczem od zarządzenia przewodniczącego można odwołać się do sądu, od którego postanowienia niema zażalenia.²⁾

¹⁾ stronom należy więc protokół przedłożyć do wglądnięcia; wnioski swoje mają one zgłosić przed ukończeniem posiedzenia.

²⁾ Mimo że niema zażalenia od postanowienia sądu, można się później powołać na wadliwe zaprotokółowanie, w szczególności w przewodzie apelacyjnym (por art. 418), bo przeciw protokółowi jako dokumentowi publicznemu, który stwierdza fakty i oświadczenia, dówód przeciwny jest dopuszczalny (por art 272).

Art. 178.

Stronom wolno oświadczenia, wnioski, uzupełnienia i sprostowania zamieścić w załączniku do protokołu.¹⁾ Gdy stronę zastępuje adwokat, przewodniczący może zażądać takiego załącznika.²⁾

¹⁾ W załączniku do protokołu nie wolno umieszczać wywodów prawnych, ale zaznaczenie podstawy prawnej lub zarzutu prawnego uznać należy jako dopuszczalne

²⁾ chociażby jednak zleceniu nie uczyniono zadość, to jednak mimo to można się powołać na wadliwość za-protokółowania.

Art. 179.

Strony mogą w toku posiedzenia wytknąć obra-

zę przepisów postępowania,¹⁾ żądając wpisania odpowiedniego zastrzeżenia do protokołu.²⁾ Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła,³⁾ nie służy prawo czynienia w tym względzie zarzutów,⁴⁾ chyba że pogwałcone zostały istotne przepisy postępowania.^{5) 6)}

¹⁾ Obiaza pewnych przepisów postępowania powoduje nieważność (art 416), a w tym przypadku postępowanie należy uchylić, chociażby brak zadnego nie wywarł wpływu na rozstrzygnięcie sprawy. Inne przepisy postępowania są także istotne i rzeczą sądu jest ich przestrzegać a gdyby je sąd naruszył, powinien przed ukończeniem postępowania wadliwość usunąć, sąd wyższy jednak ma postępowanie z powodu ich obrazy tylko wtedy uchylić, gdy na tem ucierpiałoby rozstrzygnięcie sprawy. Istnieją wreszcie przepisy, których naruszenie nie jest uznane jako istotne i dlatego tylko wtedy strona może się zalić na ich pominięcie, gdy sądowi wytknęła obrazę; w tym przypadku rzecz traktuje się tak jak przy naruszeniu przepisów istotnych poza wypadkami z art. 416, a więc należy uchylić postępowanie, gdy wadliwość wpłynęła na wynik postępowania. Do tych ostatnich przepisów odnosi się przepis art. 179.

²⁾ Wytknięcie nie musi koniecznie nastąpić natychmiast po naruszeniu przepisu, lecz i później można je skutecznie, byle tylko na tem samem posiedzeniu

³⁾ Wystarczy zgłoszenie zastrzeżenia; wpisanie do protokołu powinno nastąpić, strona nie traci jednak zarzutów, gdyby to nie nastąpiło.

⁴⁾ W razie poczynienia zastrzeżenia może sąd usunąć braki.

⁵⁾ Przeciw naruszeniu istotnych przepisów postępo-

wania np. co do jawności, bezpośredniości itp., nie potrzeba zgłaszać zastrzeżenia.

⁶⁾ Zastrzeżenie nie jest potrzebne, gdy zapada postanowienie sądu.

R o z d z i a ł I V.

Terminy.

Art. 180.

Bieg terminu,¹⁾ wyznaczonego przez sąd²⁾ lub przewodniczącego³⁾ (terminu sądowego),⁴⁾ rozpoczyna się od doręczenia postanowienia stronie, a jeżeli postanowienie nie ma być doręczone — od jego ogłoszenia.⁵⁾

¹⁾ Jakkolwiek ustawa używa określenia „terminu“ w celu oznaczenia czasu, w przeciągu którego czynność ma być dokonana, to jednak używa tego samego wyrazu także na oznaczenie posiedzenia sądowego (art. 228 § 1, art. 408, art. 459, art. 471 § 3, art. 228 § 2, art. 261 § 2).

²⁾ Sąd wyznacza termin według art. 66 § 1 do uzupełnienia braków ustawowego zastępstwa lub upoważnienia do prowadzenia sprawy względnie podjęcia poszczególnej czynności procesowej, według art. 97 § 2 do złożenia pełnomocnictwa lub zatwierdzenia przez stronę czynności działanej przez osobę, która nie ma pełnomocnictwa, według art. 151 § 2 do złożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu, według art. 199 § 1 do ustanowienia innego adwokata w miejsce zmarłego lub tego który ustąpił z adwokatury, według art. 267 § 1, jeżeli zachodzą przeszkody w przeprowadzeniu dowodu, według art. 279 do przedłożenia dokumentu przez trzeciego, według art. 280 do wytoczenia powództwa prze-

ciw tuzeciemu o wydanie dokumentu, według art. 495 dla spełnienia czynności przez sędziego polubownego

3) Przewodniczący wyznacza według art. 141 § 1 termin do uzupełnienia pisma, według art. 229 § 2 do wniesienia pisma przygo'owawczego a według art. 157 § 5 może oznaczyć termin od daty wywieszenia obwieszczenia w budynku sądowym, z upływem którego uważa się akt sądowy jako doręczony osobie, nieznanaj z miejsca pobytu.

4) Nie są terminami sądowymi, lecz ustawowemi terminy, wymienione w art. 469 § 2 i w art. 477 § 2, chociaż sąd orzeka nakazem, ze pozwany ma zaspokoić roszczenie lub wnieść zarzuty w terminie tygodniowym, trzechdniowym względnie dwutygodniowym; w tych wypadkach zachodzi jedynie pouczenie sądowe o terminie ustawowym. Tak samo ma się rzecz w przypadku art. 403 § 1 co do terminu tygodniowego dla usunięcia braków skargi apelacyjnej.

5) Tę samą zasadę przyjąć należy i odnośnie terminów ustawowych, o ile nie jest wyraźnie podany inny sposób liczenia, jak w przypadku art. 425 L. 2, według którego termin do apelacji od wyroku sądu grodzkiego liczy się od dnia zawiadomienia strony, iż wyrok z uzasadnieniem został sporządzony, w przypadku art. 455, według którego termin miesięczny do skargi o wznowienie dla niektórych przyczyn liczy się od czasu, gdy się strona dowiedziała o przyczynie wznowienia, względnie od uprawomocnienia się wyroku lub postanowienia karnego.

Art. 181.

§ 1. Przy obliczaniu terminu ustawowego¹⁾ lub sądowego, wyznaczonego na dni,²⁾ nie wlicza się dnia, od którego bieg terminu się rozpoczyna.

§ 2. Terminy, oznaczone na tygodnie, miesiące lub lata, kończą się w dniu, odpowiadającym nazwą lub datą początkowemu dniowi terminu.³⁾ a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było, w ostatnim dniu tegoż miesiąca.⁴⁾

§ 3. Koniec terminu, któryby miał upłynąć w niedzielę lub w dzień ustawowo⁵⁾ uznany za święto powszechne, przypada na następny dzień powszedni.

§ 4. Oddanie pisma w polskim urzędzie pocztowym⁶⁾ jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu.⁷⁾ ⁸⁾

1) Terminy ustawowe są rozmaite, i tak w art. 469 § 2 trzechdniowy dla wniesienia zarzutów w postępowaniu nakazowym, gdy chodzi o roszczenia z wekslu lub czeku, a tygodniowy, gdy chodzi o inne roszczenia, termin trzechdniowy w art. 325 § 1 dla żądania osoby trzeciej, aby zaniechano oględzin należącego do niej przedmiotu, dalej terminy tygodniowe: w art. 141 § 1 dla poprawienia lub uzupełnienia pisma, w art. 191 dla wniosku o przywrócenie terminu, w art. 218 dla wniesienia do sądu właściwego pozwu odrzuconego z powodu niewłaściwości sądu, w art. 405 § 1 dla usunięcia braków skargi apelacyjnej, w art. 426 § 1 dla zażalenia, w art. 428 § 1 dla odpowiedzi na zażalenie, w art. 436 § 1 dla zażalenia od postanowienia, którym się odrzuca skargę kasacyjną, w art. 469 § 2 dla wniesienia zarzutów w postępowaniu nakazowym, w art. 490 § 1 dla wyznaczenia sędziego polubownego przez przeciwnika; termin dwutygodniowy w art. 219 § 2 dla policzenia przez pozwanego kosztów w razie cofnięcia pozwu poza rozprawą, w art. 368 dla wydania wyroku zaocznego, jeżeli brak dowodu doręczenia, w art

370 § 1 do sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu, w art. 377 dla wniosku o uzupełnienie wyroku, w art. 396 § 1 dla żądania w sądzie grodzkim sporządzenia wyroku z uzasadnieniem, w art. 400 § 1 dla skargi apelacyjnej, w art. 404 § 1 dla odpowiedzi na skargę apelacyjną lub apelacji wzajemnej, w art. 437 dla odpowiedzi na skargę kasacyjną, w art. 477 § 2 dla wniesienia sprzeciwu w postępowaniu upominawczem; termin miesięczny w art. 158 § 2 dla uznania doręczenia za dokonane, jeżeli pismo przeznaczone dla osoby nieznannej z miejsca pobytu wywiesza się w budynku sądowym, w art. 435 § 1 dla skargi kasacyjnej, w art. 455 dla skargi o wznowienie, w art. 483 dla wniosku o skierowanie sprawy do zwykłego postępowania, jeżeli w postępowaniu upominawczem nie wydano nakazu zapłaty, w art. 511 dla zaskarżenia wyroku sądu polubownego; termin trzymiesięczny w art. 206 § 1 co do umownego zawieszenia postępowania albo też następującego w razie niejawienia się stron na terminie lub niejawienia się powoda, jeżeli pozwany nie wnosi o rozpoznanie sprawy, wreszcie termin dziesięcioletni w art. 456, jako ostateczny dla skargi o wznowienie.

Wszystkie powyższe terminy są konieczne i czynność dokonana po ich upływie jest bezskuteczną.

Oprócz tego istnieją inne jeszcze terminy ustawowe: w art. 164 § 2, w art. 228 § 2, w art. 393 § 1, według których między doręczeniem wezwania a dniem rozprawy upłynąć powinien tydzień, względnie trzy dni w art. 356 § 2 i w art. 357 § 1 termin dwutygodniowy dla sporządzenia na piśmie wyroku z uzasadnieniem i dla wydania wyroku w przypadku, gdy wydanie tegoż odroczone, wreszcie w art. 208 § 1 termin trzechletni dla umorzenia postępowania; te terminy są porządkowe

Termin miesięczny względnie sześciomiesięczny

w art. 397 dla skargi o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania uważają niektórzy mimo unormowania w kodeksie post. cyw. za termin materialno-prawny.

2) Przepis ten nie ma zastosowania, gdy termin oblicza się na tygodnie, miesiące lub lata.

3) Wobec tego nie liczy się dnia, w którym nastąpiło ogłoszenie lub doręczenie orzeczenia.

4) W przypadku, gdy w myśl art. 184 § 2 ferje wstrzymują dalszy bieg terminu a termin oblicza się na miesiące, rozstrzyga odpowiedni dzień wrześniowy, np. gdy termin miesięczny zaczął biec 5 czerwca, upływa z dniem 5 września. Jeżeli jednak termin oblicza się na tygodnie, należy je przeliczyć na dni i postąpić według § 1 a więc pominąć dzień ogłoszenia lub doręczenia. Jeżeli więc ogłoszenie lub doręczenie nastąpiło dnia 28 czerwca a termin jest dwutygodniowy czyli czterynasto-dniowy, upływa on z dniem 12 września.

5) Obojętnem jest zatem, że dzień jest świątecznym według wyznania strony, która ma dokonać czynność procesową (por. uwagę *) a) b) do art. 150).

6) Obojętnem jest, gdzie jest położony polski urząd pocztowy, czy w kraju, czy też poza obszarem Polski; oddanie więc w polskim urzędzie pocztowym w Gdańsku stoi narówni z oddaniem na terytorjum Polski.

7) Z równoznaczności oddania na pocztę z wniesieniem do sądu wynika, że zaginięcie nadanego pisma w drodze z urzędu pocztowego do sądu nie może stronie przynieść niekorzyści.

8) Przepisy art. 180 i art. 181 odnoszą się do czynności, jakie strona ma dokonać, a nie do czynności sądowych.

Art. 182.

Przewodniczący może z ważnej przyczyny

przedłużyć lub skrócić termin sądowy¹⁾ na wniosek, zgłoszony przed upływem terminu,²⁾ nawet bez wysłuchania strony przeciwnej. Dalsze przedłużenie terminu nastąpić może tylko przez sąd po wysłuchaniu strony przeciwnej.^{3) 4)}

1) Nie można ani przedłużyć, ani też skrócić terminu ustawowego, i to nietylko terminu dla wniesienia środka odwoławczego, lecz i innych, np. terminu tygodniowego, ustanowionego w art. 141 § 1, — zatem nie można tego terminu przedłużyć, chociażby w przeciągu tegoż strona zlecemu sądowemu bezwzględnie nie mogła zadośćuczynić. Skrócenie terminu porządkowego jest zawsze dopuszczalne.

2) Wniosek o przedłużenie terminu sądowego, zgłoszony po upływie terminu, należy odrzucić, jednak załatwienie wniosku, na czas zgłoszonego, może nastąpić nawet po upływie terminu, a jeżeli to załatwienie jest korzystne, nie mogą strony spotkać skutki z art. 189 § 1, chociażby przed upływem terminu nie posiadała jeszcze postanowienia, że się termin przedłuża.

3) Wysłuchanie nie musi się odbyć ustnie, można więc żądać od strony pisemnego oświadczenia.

4) Umowa stron co do przedłużenia lub skrócenia terminu jest pozbawiona mocy, a dotyczy to tak terminów ustawowych, jak i sądowych.

Art. 183.

Niema środka odwoławczego¹⁾ od odmowy skrócenia,²⁾ od pierwszego przedłużenia i odmowy dalszego³⁾ przedłużenia terminu.

1) Wyjątek od zasady art. 426 § 1.

2) Środek odwoławczy jest niedopuszczalny tak od całkowitej odmowy, jak też od skrócenia na czas inny,

niz to strona zażądała, dopuszczalny jest natomiast od dozwolenia skrócenia, zaczem strona, któraby czynność dokonała, nie w skróconym jej na wniosek przeciwnika terminie lecz w terminie pierwotnym, nie będzie na niekoizystne skutki narazona, jeżeli następnie zażalenie jej odniesie skutek.

³⁾ Od odmowy pierwszego przedłużenia terminu jest więc dopuszczalny środek odwoławczy.

Art. 184.

§ 1. Terminy¹⁾ nie biegną podczas feryj sądowych.

§ 2. Terminy, których początek przypadłaby w okresie feryj,²⁾ rozpoczynają się z pierwszym dniem po ferjach, pozatem, jeżeli część terminu przypadłaby w okresie feryj, to całą tę część obliczoną według dni przenosi się na czas poferyjny.³⁾

§ 3. Przepisy paragrafów poprzedzających nie mają zastosowania do terminów rocznych i dłuższych.⁴⁾ Jeżeli jednak koniec takiego terminu przypadłaby w okresie feryj, wówczas termin kończy się z upływem miesiąca po ferjach.^{5) 6) 7)}

¹⁾ Obojętnem jest, czy chodzi o termin ustawowy, czy też przez sąd oznaczony, czy o termin konieczny, czy też inny.

²⁾ Termin przesuwa się poza okres ferji bez względu na to, czy chodzi o doręczenie orzeczenia, od którego przysługuje środek odwoławczy, czy też o doręczenie pisma, zwróconego po myśli art. 141, lub też o odpowiedź na pozew lub na skargę odwoławczą albo o pismo przygotowawcze, nakazane przez przewodniczącego w myśl art. 299 § 2.

³⁾ w czasie ferji postępowanie ulega więc zawieszeniu

⁴⁾ np. art. 208, art. 456.

⁵⁾ a więc 30 września (por. art. 188).

⁶⁾ Przepis, że terminy nie biegną podczas ferji sądowych jest wydany na korzyść stron, nie wynika zatem z niego, by w czasie ferji nie wolno było pism wnosić, dotyczy to w szczególności środków odwoławczych, co do których według art. 184 § 2 termin bieć zaczyna dopiero po ferjach, nie można ich więc, w razie wniesienia w czasie ferji jako przedwcześnie wniesionych odrzucić. W razie naruszenia przepisów o ferjach sądowych, w szczególności zakreszenia terminu lub wyznaczenia rozprawy, nie można przyjąć nieważności, zaczem strona, któraby się do zarządzenia sądowego nie zastosowała, narazi się na skutki omieszkania; strony mogą tylko wytknąć obrazę przepisu postępowania w myśl art. 179 § 1.

⁷⁾ Na termin trzecziesięczny z art. 206 § 1 nie mają ferje sądowe wpływu, zaczem bez względu na nie można żądać podjęcia postępowania.

Art. 185. /

Ferje sądowe nie mają wpływu¹⁾ na bieg spraw, w których wartość przedmiotu sporu nie przenosi trzystu złotych,²⁾ spraw z postępowania nakazowego,³⁾ ze stosunków pracy,⁴⁾ o alimenty,⁵⁾ o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania⁶⁾ i o wydanie lub odebranie przedmiotu najmu;⁷⁾ w innych zaś sprawach, o ile chodzi o zabezpieczenie powództwa⁸⁾ lub zabezpieczenie dowodów.⁹⁾

¹⁾ a więc biegną dalej terminy i rozprawy się odbywają (por. art. 184 i art. 187)

2) Obliczenie odbywa się według art 15 i nast

3) a nie tylko wekslowego i czekowego, nie tylko nakaz zapłaty ma być wydany, lecz i całe postępowanie przeprowadzone przepis ten nie odnosi się do postępowania upominawczego

4) obojętnem jest kto występuje z powództwem czy pracodawca, czy pracobiorca, dalej kiedy spor się wdraża, czy w czasie trwania stosunku, czy po jego ustaniu wreszcie o jaki chodzi przedmiot czy o zapłatę złożenie rachunków zaniechanie konkurencji odszkodowanie z powodu naruszenia obowiązków, wystawieniu świadectwa itp

5) bez względu na to czy roszczenie opiera się na ustawie, czy też na umowie

6) gdy się toczy spór z art 397 i nast

7) nie zaś na podstawie stosunku dzierżawy lub innego tytułu, że słów ustawy wynika, że chodzi tylko o procesy z powodu ustania lub rozwiązania stosunku najmu, nie zaś o oddanie przedmiotu który nie znajduje się jeszcze w posiadaniu najemcy

8) Por art 221 i nast

9) Por art 337 i nast

Art 186

Sąd może na wniosek strony¹⁾ uznać na posiedzeniu niejawnem każdą sprawę za pilną i nie stosować do niej przepisów o ferjach sądowych.²⁾ Od takiego postanowienia niema środka odwoławczego.³⁾

1) a więc nie z urzędu

2) Jeżeli się uznaje sprawę jako nieferjalną a początek terminu przypadł przed wydaniem postanowienia

(art 184 § 2 i 3), wówczas termin biegnie dalej od chwili kiedy stronie doięcza się postanowienie (arg z art 180)

³⁾ Od odmowy przysługuje zazalenie

Art. 187.

W czasie feryj sądowych rozprawy odbywają się tylko w sprawach, na które ferie sądowe nie mają wpływu.¹⁾

¹⁾ Ustawa wspomina tylko o terminach i rozprawach, z czego wynika że inne czynności są dopuszczalne w szczególności doręczenie oizeczenia

Art 188.

Ferie sądowe trwają od 1 lipca do 31 sierpnia włącznie.

R o z d z i a ł V

Omieszkanie i przywrócenie terminu.

Art 189.

§ 1. Czynność procesowa, podjęta przez stronę po upływie terminu,¹⁾ nie ma mocy prawnej.²⁾

§ 2 Skutek omieszkania³⁾ następuje sam przez się, chyba że w poszczególnych przypadkach zależy od wniosku strony ⁴⁾ W tych przypadkach można dokonać omieszkanej czynności, dopóki strona przeciwna nie zgłosiła odpowiedniego wniosku, a w razie zgłoszenia go, dopóki sąd nie zamknął co do tego wniosku rozprawy.⁵⁾

1) Ustawa normuje tylko skutki omieszkania terminu a nie niejawienia się na posiedzeniu sądowym.

2) Jakkolwiek ustawa zajmuje stanowisko, że sam upływ terminu powoduje prekluzję czynności procesowej, to jednak zawiera ono postanowienia szczególne odnośnie sprzeciwu w art. 370 § 3, skargi apelacyjnej w art. 405 § 1, skargi kasacyjnej w art. 436 § 1, skargi o wznowienie w art. 458 § 1, sprzeciwu przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu upominawczem w art. 479, które stanowią, że za późno wniesione pismo należy odrzucić; ze względu na to w przypadkach, w których w ustawie brak sankcji odrzucenia z powodu niedotrzymania terminu, uznać należy spóźnioną czynność jako skuteczną jak w przypadku art. 229 § 2 odnośnie odpowiedzi na pozew i pism przygotowawczych, dalej w razie zawieszenia postępowania ze względu na osobę adwokata, z czym strona może skutecznie ustanowić adwokata swoim pełnomocnikiem nawet po upływie terminu, w myśl art. 195 § 1 zakreślonego.

3) Skutki omieszkania są unormowane w wielu przypadkach w sposób rozmaity i tak wedle art. 67 i art. 97 § 2 dokonane czynności są bezskuteczne, wedle art. 131 § 3 odrzuca się pozew lub środek odwoławczy, wedle art. 141 § 2 pismo się zwraca, wedle art. 218 niezachowanie terminu powoduje, że skutki poprzedniego wniesienia pozwu nie pozostają w mocy, wedle art. 405 § 1, art. 436 § 1 i art. 458 § 1, odrzuca się środek odwoławczy, względnie skargę o wznowienie, wedle art. 370 § 3 i art. 479, odrzuca się sprzeciw przeciw wyrokowi zaocznemu względnie przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu upominawczem.

4) Wniosek jest potrzebny dla odrzucenia pozwu lub środka odwoławczego z powodu niezłożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów postępowania (por. art. 131 § 3)

5) Z brzmienia ustawy wynika, że nie wniosek strony

przeciwnej wyklucza dokonanie omieszkanej czynności, lecz zamknięcie rozprawy, na wniosek wyznaczonej; jeżeli jednak nie ma się odbyć rozprawa, jak w przypadku, gdy chodzi o kaucję na zabezpieczenie kosztów (arg. z art. 131 § 3, art. 219 § 2, art. 382 § 1), wówczas przyjąć wypada, że rozstrzyga czas wydania postanowienia sądowego.

Art. 190.

§ 1. Jeżeli strona omieszkała czynności procesowej¹⁾ bez swej winy,²⁾ sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu.

§ 2. Przywrócenie nie jest dopuszczalne, jeżeli omieszkanie nie pociąga za sobą ujemnych dla strony skutków procesowych.³⁾ ⁴⁾

1) Przywrócenie jest dopuszczalne tylko dla dokonania czynności procesowej a nie dla jej uzupełnienia np. przez podniesienie nowego zarzutu, przytoczenie faktu lub zaofiarowanie dowodu.

2) Przywrócenie nie jest więc dopuszczalne, gdy strona dopuściła się choćby lekkiego niedbalstwa; jeżeli strona winy nie ponosi, dopuszczalne jest przywrócenie, a nie jest konieczne, aby zachodził nadzwyczajny wypadek, któremu strona nie mogła zapobiec.

3) Przywrócenie tylko wtedy uznać należy jako niedopuszczalne, gdy spóźnione dokonanie czynności procesowej jest możliwe, jeżeli czynność jest możliwą także po upływie terminu, ale spóźnienie powoduje inne ujemne skutki procesowe, niż prekluzję czynności, w szczególności obowiązek wynagrodzenia przeciwnikowi kosztów, nie jest dopuszczalne przywrócenie, bo celem przywrócenia terminu jest tylko umożliwienie dokonania czynności a nie uchYLENIE także innych niekorzystnych

skutkow Tak ma się rzecz w przypadku, gdy nie wnosi się albo wnosi za pozno odpowiedź na pozew lub pismo przygotowawcze (arg z art 238 § 1, art 104 § 1 i 2), a strona nie jest narazoną na niekorzystne skutki co do rzeczy samej, aby się zwolnić od zapłaty kosztów niezależnie od wyniku postępowania, może strona swoje zaniedbanie usprawiedliwić, co jednak nie powinno się odbyć w tożmiej wniosku o przywrócenie terminu

4) Przywrócenie nie jest dopuszczalne, gdy omieszkaniem spowodowane zostało nie przez stronę, lecz przez sąd w tym przypadku strona powinna starać się o uchylenie ujemnych skutków procesowych zapomocą zazalenia od postanowienia sądowego

Art. 191.

§ 1. Pismo z wnioskiem o przywrócenie terminu powinno być wniesione do sądu, w którym omieszkana czynność miała być dokonana, w ciągu tygodnia od czasu ustania przyczyny omieszkania¹⁾

§ 2. W piśmie tem należy uprawdopodobnić²⁾ okoliczności, uzasadniające wniosek

§ 3 Równocześnie z wnioskiem strona powinna wykazać omieszkaną czynność procesową.³⁾

¹⁾ a nie od chwili gdy doszło do ujemnego skutku procesowego wniosek należy więc złożyć w ciągu tygodnia od ustania przyczyny omieszkania choćby o skutku niekorzystnym jeszcze nie orzeczono

²⁾ Por art 268

³⁾ w tem samym lub odrębnem piśmie

Art. 192.

§ 1 Spóźniony¹⁾ lub z ustawy niedopuszczalny²⁾ wniosek o przywrócenie terminu sąd odrzuci

bez rozprawy. Wniosek nieodrzucony sąd rozstrzygnie po przeprowadzeniu rozprawy.³⁾ W razie uwzględnienia wniosku, sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.⁴⁾

§ 2 Od przywrócenia terminu niema zazalenia⁵⁾

1) Por art 191 § 1

2) Por art 190 § 2, przywrócenie terminu jest w kazdem postępowaniu dopuszczalne

3) Przyznanie przez przeciwnika faktów, we wniosku o przywrócenie terminu przytoczonych, lub uznanie żądania o przywrócenie nie zastępuje orzeczenia sądu, który nie jest też niemi związany.

4) Por art 244, jeżeli doszło już do wyrzeczenia ujemnych skutków procesowych, należy je uchylić, gdyż same przez się nie odpadają

5) Wyjątek od zasady art 426 § 1, od odmowy przysługuje zazalenie

Art 193.

§ 1 Zgłoszenie wniosku o przywrócenie nie wstrzymuje postępowania w samej sprawie, ani wykonania orzeczenia, chyba że sąd, stosownie do okoliczności, uzna wstrzymanie za konieczne.¹⁾

§ 2. Od postanowienia sądu niema środka odwoławczego²⁾

1) Sąd nie uznaje wstrzymania jako konieczne, lecz orzeka, że się wstrzymuje dalsze postępowanie albo wykonanie a konieczność może być tylko motywem zarządzenia sądowego, czy jednak konieczność taka zachodzi, to ocenia sąd według swobodnego uznania

2) Wyjątek od zasady art. 426 § 1, od odmowy przysługuje środek odwoławczy.

Art. 194.

Strona, żądająca przywrócenia, ponosi koszty postępowania w przedmiocie przywrócenia.¹⁾

1) Przyjąć należy, że strona, która zażądała przywrócenia, ponosi także koszty tych czynności, które wskutek przywrócenia stały się bezprzedmiotowymi, albo też, które uchylono

R o z d z i a ł VI.

Zawieszenie postępowania.

Art. 195.

§ 1. Sąd zawiesza postępowanie:¹⁾

1) w razie śmierci strony²⁾ lub zastępcy ustawowego,³⁾ w razie utraty przez nich zdolności procesowej,⁴⁾ jak również w razie utraty przez zastępcę ustawowego tego przymiotu;⁵⁾

2) w sprawie, w której obowiązuje zastępstwo adwokackie⁶⁾ — w razie śmierci adwokata, będącego pełnomocnikiem procesowym, albo utraty przez niego zdolności procesowej⁷⁾ lub ustąpienia z adwokatury;⁸⁾

3) w razie zaprzestania czynności przez sąd wskutek wojny lub z innych przeszkód.⁹⁾

§ 2. Zawieszenie ma moc prawną od chwili powyższych zdarzeń.¹⁰⁾ *)

1) Zawieszenie w przypadkach art. 195, art. 200 i art. 201 jest obowiązkowe, w przypadkach art. 202 sąd nie musi go zawiesić, ale ma to uczynić, uwzględniając okoliczności danego przypadku. Obowiązkowe zawieszenie ma na celu uchronić stronę od ujemnych skutków.

2) Por. art. 197.

3) Por. art. 198.

4) Por. art. 198.

5) Por. art. 198; nie dochodzi do zawieszenia, gdy w miejsce ustawowego zastępcy ustanowiono innego i ten obejmuje zastępstwo, zgłaszając się w sądzie.

6) Gdy nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, strona może sama działać, w tym przypadku stosuje się art. 199 § 2.

7) z powodu ustanowienia kurateli, np. z powodu choroby umysłowej.

8) Pod pojęcie ustąpienia podpada każdy przypadek utraty adwokatury, a więc skreślenie z listy na podstawie orzeczenia dyscyplinarnego lub karnego, dobrowolne złożenie adwokatury lub ustąpienie z powodu objęcia urzędu, a więc także zawieszenie w czynnościach adwokackich na czas aż do ukończenia postępowania karnego albo dyscyplinarnego.

Przyjąć należy, że zawieszenie postępowania ma nastąpić także w przypadku, gdy adwokat i wogóle pełnomocnik procesowy pełni służbę wojskową w czasie wojny lub jest od sądu odcięty (arg. ex art. 201).

We wszystkich przypadkach, dotyczących osoby adwokata, postępuje sąd według art. 199 § 1.

9) Przez inne przeszkody rozumieć należy klęski elementarne, np. powódź, zarazę itp.

10) do zawieszenia nie dochodzi jednak samo przez się, lecz musi ono być wyrzeczone przez sąd (arg. ex art. 96); postanowienie sądu ma moc wsteczną, bez względu na to, czy sąd wypowiedział to wyraźnie; w przypadku,

wskazanym w punkcie 3, z natury rzeczy sąd nie wydaje postanowienia, ale po podjęciu czynności powinien orzec o zawieszeniu.

***) a) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 D. U. R. P. Nr. 39, poz. 384 o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.**

Art. 26. 1) Jeżeli pozwany przez skargę z artykułu poprzedniego zarzuci, że patent prawnie nie istnieje, sąd może przerwać postępowanie procesowe aż do rozstrzygnięcia sporu w tym przedmiocie przez Urząd Patentowy, przyczem oznaczy termin, do którego skarga ma być do Urzędu Patentowego wniesiona. Jeżeli skarga nie zostanie w tym terminie wniesiona, lub nie będzie popierana, albo Urząd Patentowy orzeknie, że patent w chwili wniesienia skargi przed sądem prawnie istniał, sąd na wniosek podejmie postępowanie procesowe.

2) Zarówno w przypadku przerwy postępowania niniejszym artykułem przewidzianej, jak i w innych przypadkach w toku postępowania sądowego o naruszenie patentu sąd w drodze zarządzeń tymczasowych (zabezpieczeń powództwa) może wydać zakaz dalszego wkroczenia przez pozwanego w wyłączność patentem określoną, wprowadzić sądowy zarząd przedsiębiorstwa, należącego do pozwanego, polecić przechowanie narzędzi i wytworów itp.

Art. 30. Przepisy art. 25, 26, 27 i 28 stosuje się także do tych, którzy w złej wierze korzystali w wykonywaniu przemysłu lub handlu z cudzego wynalazku, zanim na ten wynalazek udzielono patentu. Jednakże skarga dopuszczalna jest dopiero po udzieleniu patentu. Do biegu przedawnienia z art. 25 ust. 2 nie wlicza się okresu z przed udzielenia patentu.

b) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. D. U. R. P. Nr. 3 ex 1928, poz.

20 o zapobieganiu upadłości obowiązujące na obszarach sądów apelac. w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

Art 18. ustęp trzeci. Odroczenie nie zawiesza biegu spraw rozpoczętych i nie tamuje możności wszczynania przeciwko dłużnikowi nowych spraw sądowych; w tym ostatnim wypadku koszty procesu obciążają powoda, jeżeli pretensja została w całości wciągnięta na listę wierzytelności.

c) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. D. U. R. P. Nr. 27, poz. 244 o zapobieganiu upadłości na obszarze okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach.

Art. 18 ustęp trzeci. Odroczenie nie zawiesza biegu spraw rozpoczętych i nie tamuje możności wszczynania przeciwko dłużnikowi nowych spraw sądowych; w tym ostatnim wypadku koszty procesu obciążają powoda, jeżeli pretensja została w całości wciągnięta na listę wierzytelności.

d) Ustawa z 20 czerwca 1924 r. D. U. R. P. z 1929 r. Nr. 24, poz. 254 w sprawie uwłaszczenia b. czynszowników, b. wolnych ludzi i długoletnich dzierżawców w województwach: nowogródzkim, poleskim, wołyńskim, wileńskim, oraz w powiatach: grodzieńskim, wołkowyskim, bielskim, białostockim i sokólskim województwa białostockiego.

Art. 20. Właściwy sąd wstrzyma rozważanie sprawy o eksmisję, względnie samą eksmisję, z gruntów w stosunku do osób, określonych w art. 1 ustawy z dnia 21 września 1922 r. w przedmiocie ochrony drobnych dzierżawców, b. czynszowników, oraz „wolnych ludzi“ (D. U. R. P. Nr. 90, poz. 822), oraz wszystkich b. czynszowników, b. wolnych ludzi i osób, określonych w p. c) art. 1, nie mniej, niż na termin dwumiesięczny, licząc od dnia zawiadomienia o tem strony pozwanej, a to celem umożli-

wienia tej stronie dostarczenia dowodu, iż nie podlega ona eksmisji do czasu ostatecznego rozpoznania sprawy o uwłaszczenie użytkowanych przez nią gruntów.

Na żądanie użytkowników gruntów, którzy się zgłosili do komisji uwłaszczeniowej o przyznanie im praw do uwłaszczenia na tychże gruntach, przewodniczący komisji uwłaszczeniowej, względnie przewodniczący Okręgowej Komisji Ziemskiej, winien najpóźniej w terminie czternastodniowym po otrzymaniu odpowiedniej prośby rozważyć na podstawie posiadanych przez komisję danych, czy zgłaszający się ma dostateczną podstawę do roszczenia prawa na uwłaszczenie z mocy ustawy niniejszej. W wypadku powzięcia decyzji twierdzącej winien wydać interesowanemu odpowiednie zaświadczenie, na którego mocy sąd wstrzyma rozwiązanie sprawy o eksmisji, względnie samą eksmisję, do czasu ostatecznego rozpoznania sprawy o uwłaszczenie. Jednak ulegają zawieszeniu powództwa, oparte na nieuiszczaniu opłat za czas do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy

Nie podlegają zawieszeniu powództwa, oparte na wykroczeniach dzierżawców przeciw przepisom art. 3 ustawy z dnia 21 września 1922 r. (D. U. R. P. Nr. 90 poz. 822).

e) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 28 marca 1929 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 20 czerwca 1924 r. o uwłaszczeniu w województwach wschodnich (D. U. R. P. z 1929 r. Nr. 24, poz. 254) — D. U. R. P. Nr. 25, poz. 267.

§ 46. Zawieszenie powództwa, w myśl ostatniego ustępu art. 20, nie służy użytkownikom, którzy:

a) nie uszczają przypadających na nich opłat w odpowiednich terminach, jednak powództwa, oparte na nieuiszczeniu opłat za czas do dnia 24 stycznia 1929 roku, ulegają zawieszeniu;

b) wprowadzają na użytkowanych gruntach urządzenia handlowe lub przemysłowe;

c) dewastują majątek.

f) **Ustawa o scalaniu gruntów z 31 lipca 1923** (D. U. R. P. z 1923 r. Nr. 92, poz. 718). Tekst jednolity D. U. R. P. z 1927 r. Nr. 92, poz. 833.

Art. 43. 1) Postępowanie sądowe o zniesienie współwłasności przez podział w naturze oraz o wyznaczenie drogi koniecznej (o przyznanie prawa przechodu), o ile tyczy się gruntów, będących przedmiotem scalenia, nie może być wszczęte, aż do chwili uprawomocnienia się orzeczenia okręgowej komisji ziemskiej w przedmiocie scalenia.

2) W razie, jeżeli takie postępowanie wszczęto przed wdrożeniem postępowania scalenia gruntów, właściwy sąd wstrzymuje je i zawiadamia o tem komisarza ziemskiego, który winien załatwić sprawę, będące ich przedmiotem.

3) Wyjątek stanowi przymusowe ustanowienie służebności przeprowadzenia rurociągów do prowadzenia ropy, gazu, wody lub kanalizacji, względnie przewodów elektrycznych oraz meljoracji rolnych. Ustanowienie tych służebności następuje niezależnie od postępowania scaleniowego i musi być uwzględnione przy scalaniu, a ustalone za te służebności odszkodowania winny być przyznane osobom, których grunty według orzeczenia, zatwierdzającego projekt scalenia, będą obciążone temi służebnościami.

Art. 44. Wszelkie toczące się w sądach spory o własność i posiadanie gruntów, będących przedmiotem scalenia, nie ulegają wstrzymaniu wskutek wdrożenia postępowania scaleniowego. O stanie sporów, dotyczących gruntów scalanych, sądy zawiadamiają z urzędu komisarza ziemskiego, który winien dążyć do załatwiania tych sporów w drodze ugody stron i jest uprawniony

zwracać się do sądów o dalsze wyjaśnienia o stanie sporów. Ugoda, zawarta wobec komisarza ziemskiego i zatwierdzona przez okręgową komisję ziemską, ma moc prawną ugody, zawartej wobec sądów. O ile ugoda między stronami, wiodącymi spór w sądzie, nie dojdzie do skutku, komisarz ziemski ma dążyć w miarę możliwości do takiego rozmieszczenia spornych gruntów w projekcie scalenia, aby wynik sporu nie sprzeciwiał się celom scalenia.

g) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli D. U. R. P. Nr. 23, poz. 202.

Art. 92. Spory, toczące się w sądach o własność i posiadanie gruntów, podlegających scaleniu, nie ulegają wstrzymaniu z powodu wdrożenia postępowania scaleniowego.

O stanie sporów, dotyczących gruntów scalanych, sądy zawiadamiają z urzędu organa, przeprowadzające scalenie. Organa te powinny dążyć do załatwienia wymienionych sporów w drodze dobrowolnej ugody stron i są uprawnione zwracać się do sądów o dalsze wyjaśnienia co do stanu sporów. O ile dobrowolna ugoda nie nastąpi, należy w planie scalenia tak rozmieścić grunty sporne, aby wynik sporu nie sprzeciwiał się celom scalenia.

Art. 95. Postępowanie sądowe o zniesienie współwłasności przez podział w naturze oraz o wyznaczenie drogi koniecznej (o przyznanie prawa przechodu), o ile tyczy się gruntów, będących przedmiotem scalenia, nie może być wszczęte aż do chwili uprawomocnienia się orzeczenia w przedmiocie scalenia.

W razie, jeżeli takie postępowanie wszczęto przed wdrożeniem postępowania scalenia gruntów, właściwy sąd wstrzymuje je i zawiadamia o tem organa przepro-

wadzające scalenie, które powinny załatwić sprawę będącą przedmiotem postępowania sądowego.

Wyjątek stanowi przymusowe ustanowienie służebności przeprowadzenia przewodów dla ropy, gazu, wody, kanalizacji, albo elektrycznych. Ustanowienie tych służebności następuje niezależnie od postępowania scaleniowego i musi być uwzględnione przy scaleniu, a ustalone za te służebności odszkodowania powinny być przyznane osobom, których grunty według orzeczenia, zatwierdzającego projekt scalenia, będą obciążone temi służebnościami.

Art. 103. Za interesowanych w scaleniu będą uważani wszyscy właściciele działek, włączonych do obszaru scalenia, tudzież wierzyciele hipoteczni i właściciele innych praw, hipotecznie zabezpieczonych, i wogóle osoby, których prawa obciążają działki, włączone do obszaru scalenia

W wypadku toczących się sporów sądowych w przedmiocie praw do działki, za interesowanych uważa się obydwie strony.

Art. 136. O ile interesowani nie zadowolą się wysokością dopłat i odszkodowań, przyznanych przez władzę, wymienione w art. 126, mogą w ciągu trzech miesięcy od dnia zawiadomienia o zatwierdzeniu projektu scalenia udać się do właściwego sądu o ustalenie tego wymiaru w drodze postępowania sądowego

h) Rozporządzenie Ministrów: Reform Rolnych i Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 1929 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, w sprawie wykonania ustawy z dnia 23 marca 1929 r. o uregulowaniu stanu hipotecznego nieruchomości, oddanych w toku parcelacji w posiadanie nabywców, na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego D. U. R. P. Nr. 67, poz. 516.

§ 15. Przez zawieszenie będących w toku sporów

w przedmiotach, wymienionych w cz 1 art. 31 ustawy, należy rozumieć przerwę postępowania w myśl § 167 austr. proc. cyw.

Po uprawomocnieniu się uchwały, pozostawiającej bez uwzględnienia wniosek okręgowego urzędu ziemskiego, złożony w myśl cz. 1 art. 2, jak również po uprawomocnieniu się uchwały, przychyłającej się do tegoż wniosku, może nastąpić podjęcie przerwane go postępowania w myśl § 164 austr. proc. cyw.

W razie podjęcia postępowania należy skargę, wniesioną w tem postępowaniu, odrzucić, jednakże należy orzec o kosztach sporu w myśl przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem.

Art. 196.

Zdarzenia, wskazane w punktach 1 i 2 artykułu poprzedzającego, nie wstrzymują wydania orzeczenia,¹⁾ jeżeli zaszyły po zamknięciu rozprawy.²⁾

¹⁾ Dotyczy to w szczególności wypadku odroczenia wydania wyroku według art. 357 § 1.

²⁾ Orzeczenie może być wydane tylko na podstawie rozprawy, którą przeprowadzono przed zaistnieniem okoliczności, uzasadniającej zawieszenie; jeżeli ją przeprowadzono w czasie, w którym istniał powód do zawieszenia postępowania, nie można wydać orzeczenia, chociaż dopiero po zamknięciu rozprawy wyszła najaw przyczyna zawieszenia.

Art. 197.

§ 1. W razie śmierci strony,¹⁾ strona przeciwna²⁾ lub spółuczestnik sporu żądać mogą wezwania wskazanych przez siebie osób, jako następców prawnych zmarłego, trybem dla doręczenia pozwu

przewidzianym.³⁾ Po wezwaniu tych osób na rozprawę,⁴⁾ sąd postanowi podjęcie dalszego postępowania,⁵⁾ jeżeli ich przymiot następców prawnych będzie udowodniony.⁶⁾ ⁷⁾

§ 2. Jeżeli jednak ten ich przymiot nie będzie udowodniony,⁸⁾ sąd na wniosek strony interesowanej⁹⁾ ustanowi kuratora, poczem po wysłuchaniu go¹⁰⁾ poweźmie, stosownie do okoliczności, postanowienie co do podjęcia dalszego postępowania.¹¹⁾ ¹²⁾

1) Śmierć powoduje zawieszenie postępowania, choćby strona była zastąpiona przez pełnomocnika procesowego a nawet przez adwokata; dalsze działanie pełnomocnika procesowego (art. 96) powoduje, że z orzeczeniem zawieszenia należy znieść postępowanie od chwili śmierci strony, orzeczenie zaś możliwie zapadłe dotknięte będzie nieważnością w myśl art. 416 L. 2, o ile nie zachodzi wypadek z art. 196.

2) W razie, gdy kilku współuczestników sporu występuje po stronie przeciwnej, prawo żądania wezwania następców prawnych zmarłego przysługuje każdemu z osobna (por. art. 71).

3) pomyłka redakcyjna; przepis pozbawiony doniosłości dla braku osobnego sposobu doręczenia pozwu

4) Rozprawa musi się odbyć i dotyczy tylko pytania, czy sukcesja procesowa odnosi się do osób, które wskazano jako następców zmarłego; przepis art. 209 § 1 nie ma więc zastosowania do przypadku z art. 197 § 1.

5) Po powzięciu postanowienia podjęcia dalszego postępowania sąd powinien w myśl art. 427 § 1 przeprowadzić dalsze postępowanie, a to tem bardziej, że według art. 209 § 2 od postanowienia takiego nie przysługuje środek odwoławczy; przeprowadzenie postępowania powinno się odbyć na tej samej rozprawie.

6) Jeżeli następcy prawni albo zarządca masy spadkowej się zgłaszają i oświadczają, że wstępują w proces a przytem wykazują swój przymiot, należy postępowanie co do istoty rzeczy dalej prowadzić bez uprzedniego przeprowadzenia rozprawy nad kwestją podjęcia tegoż, zbadać jednak należy uprawnienie do sukcesji procesowej.

7) Przez następców prawnych rozumieć należy spadkobierców i Skarb Państwa, gdy mu oddano spadek bezdziedziczny, a możliwie także zapisobiorców.

8) Kuratora w celu zastąpienia masy spadkowej należy ustanowić nietylko wtedy, gdy przymiot następców prawnych nie został na rozprawie wykazany, lecz także wtedy, gdy tego zażąda jedna z osób w § 1 wymienionych; potrzeba ustanowienia go odpada gdy istnieje już powołany należycie zastępca masy.

9) Przez stronę interesowaną rozumieć należy osoby wymienione w § 1; do nich należy przeciwnik lub współuczestnik sporu, występujący po stronie osoby zmarłej

10) Nie jest więc konieczną rozprawa, jak w przypadku § 1; przesłuchanie dotyczy tylko pytania, czy ma się podjąć postępowanie, rozprawa jest zatem całkiem niepotrzebna. Kurator może też zarzucić, że istnieją następcy prawni, których strona, proces popierająca, nie wymieniła.

11) Podobnie jak w przypadku § 1 postępowanie powinno być nadal prowadzone, w postępowaniu tem kurator zastępuje masę spadkową; nie można jednak natychmiast po wysłuchaniu kuratora rozprawy przeprowadzić, chyba że odbywa się ono na rozprawie i na nią wezwano osoby w § 1 wymienione, które złożyły wniosek o podjęcie postępowania.

12) Podjęcie postępowania w obydwu przypadkach następuje tylko na wniosek a nie z urzędu; wynika to ze słów § 1 „żądać mogą“ i § 2 „na wniosek“.

Art. 198.

W razie utraty zdolności procesowej przez stronę lub zastępcę ustawowego, tudzież w razie jego śmierci lub utraty przezeń tego przymiotu, strona przeciwna lub współuczestnik sporu mogą żądać we właściwej drodze¹⁾ ustanowienia zastępcy ustawowego dla strony i wezwania²⁾ go trybem, przewidzianym dla doręczenia pozwu,³⁾ poczem na posiedzeniu niejawnem sąd wydaje postanowienie o podjęciu dalszego postępowania.⁴⁾ ⁵⁾

1) Wniosek o ustanowienie ustawowego zastępcy złożyć należy w sądzie, do tego powołanym, a więc opiekuńczym lub kuratelarnym; można też żądać ustanowienia kuratora w sądzie, w którym proces się toczy, jeżeli zachodzą warunki z art. 68 § 1.

2) Wezwanie może się odbyć dopiero wtedy, gdy się sądowi, w którym toczy się spór, wykaże ustanowienie zastępcy ustawowego.

3) przepis pozbawiony znaczenia.

4) Sąd może równocześnie z wydaniem postanowienia o podjęciu dalszego postępowania natychmiast wydać dalsze zarządzenie w podjętym procesie, bo w myśl art. 209 § 2 niema zażalenia od postanowienia o podjęciu dalszego postępowania.

5) Postępowanie należy także wówczas podjąć, gdy zgłasza się zastępca ustawy strony, która utraciła zdolność procesową, albo też nowy zastępca ustawy, ustanowiony dla strony, nie posiadającej zdolności procesowej; w tym wypadku sąd ma zbadać uprawnienie do zastępstwa i na posiedzeniu niejawnem wydać postanowienie o podjęciu dalszego postępowania.

Art. 199.

§ 1. W przypadkach zawieszenia postępowania ze względu na osobę adwokata sąd zakreśli¹⁾ stronie termin do ustanowienia innego adwokata, a po bezskutecznym upływie terminu²⁾ postanowi na posiedzeniu niejawnem podjęcie dalszego postępowania.³⁾ ⁴⁾

§ 2. W sprawie, w której nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, postępowanie w razie śmierci pełnomocnika procesowego może toczyć się dalej dopiero po wezwaniu strony niestawiającej, trybem przewidzianym dla doręczenia pozwu.

1) Zgodnie z przepisami art. 197 i art. 198 przyjąć należy, że ma to nastąpić tylko na wniosek przeciwnika lub spółuczestnika sporu, a nie z urzędu.

2) Podjęcie postępowania ma się odbyć tem bardziej, gdy strona ustanowi adwokata i ten zgłosi się, wykazując pełnomocnictwo.

3) Także po podjęciu postępowania może się imieniem strony zgłosić adwokat, a wtedy należy go dopuścić do działania.

4) Równocześnie z wydaniem postanowienia o podjęciu postępowania należy zarządzić w sprawie to, co według jej stanu ma być dokonane; jeżeliby wyznaczono rozprawę a na niej nie jawił się adwokat i nie wykazał pełnomocnictwa, przeprowadza się ją tak, jakgdyby strona się nie jawiła.

Art. 200.

Sąd zawiesi postępowanie, gdy stronie ogłoszono upadłość, a spór dotyczy przedmiotu, należące-

go do masy. Postępowanie może być podjęte dopiero po wezwaniu¹⁾ zarządcy masy upadłości.²⁾

¹⁾ Ze słów ustawy nie można wnosić, że najpierw należy wezwać zarządcę masy upadłości a potem dopiero podjąć postępowanie, lecz że się równocześnie podejmuje postępowanie i wzywa zarządcę względnie zleca dokonanie stosownej czynności procesowej. O tem, kiedy podjęcie jest możliwe, rozstrzyga prawo upadłościowe, jeżeli więc pretensję w postępowaniu upadłościowym należy zgłosić, podjęcie jest możliwe dopiero po odbyciu audjencji rozpoznawczej i w miarę jej wyniku.

²⁾ Por. uwagę *) b) c) do art. 195; wdrożenie postępowania ugodowego według postanowień ordynacji ugodowej z r. 1914 (Rozp. ces. z 10 grudnia 1914 Nr. 357 austr. D. U.) nie powoduje zawieszenia postępowania

Art. 201.

Sąd zawiesi również postępowanie, jeżeli strona lub jej zastępca ustawowy¹⁾ pełni służbę wojskową w czasie wojny lub też znajduje się w miejscowości, pozbawionej wskutek nadzwyczajnych wydarzeń komunikacji z siedzibą sądu.²⁾ ³⁾

¹⁾ zawiesza się jednak postępowanie także wtedy, gdy pełnomocnik procesowy w czasie wojny pełni służbę wojskową lub jest odcięty od sądu, bo i w tych przypadkach zachodzą okoliczności, które uniemożliwiają należyłą obronę.

²⁾ niekoniecznie w czasie wojny.

³⁾ Przyjąć należy, że w razie, gdy strona pełni służbę wojskową lub jest odcięta od sądu, podjęcie postępowania ma nastąpić dopiero po ustaniu przyczyny zawieszenia; jeżeli jednak idzie o ustawowego zastępcę, względ-

nie pełnomocnika procesowego, należy postąpić według art. 198 i art. 69, względnie art. 199.

Art. 202.

§ 1. Sąd może¹⁾ również zawiesić postępowanie w następujących przypadkach:

1) jeżeli rozstrzygnięcie sprawy²⁾ zależy³⁾ od wyniku innego procesu;⁴⁾

2) jeżeli osoba trzecia zapozwała obie strony o ten sam przedmiot sporu (interwencja główna);⁵⁾

3) jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od uprzedniego⁶⁾ orzeczenia⁷⁾ władzy administracyjnej;

4) jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ⁸⁾ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej.

§ 2. Od odmowy⁹⁾ zawieszenia niema zażalenia.

¹⁾ a więc nie musi, jak w przypadkach poprzednich.

²⁾ Zawieszenie postępowania nie jest dopuszczalne, gdy rozstrzygnięcie kwestji formalnej, jak zdolności procesowej, dopuszczalności drogi procesowej, właściwości sądu itp., jest zawisłe od rozstrzygnięcia innego procesu.

³⁾ Proces inny musi być tego rodzaju, że orzeczenie, które w nim zapadnie, osiągnie powagę rzeczy osądzonej; nie jest koniecznem, aby spór toczył się między temi samemi stronami, co proces, w którym ma dojść do zawieszenia, jednak przedmiotem sporu powinien być stosunek prawny lub prawo, od którego stwierdzenia zależne jest orzeczenie w sprawie zawisłej.

⁴⁾ Jakkolwiek mowa o procesie, to jednak zawieszenie jest możliwe także z powodu toczącego się postępo-

wania nieprocesowego np niespornego, o ile kwestja wstępna ma być w tem postępowaniu rozstrzygnięta.

⁵⁾ Por. art. 72.

⁶⁾ Ze słowa „uprzednie“ nie wynika, że sąd musi zarządzić zawieszenie postępowania i wyczekiwać, aż dojdzie do orzeczenia władzy administracyjnej o kwestji, która jest wstępną dla orzeczenia sądowego, bo sąd sam może się zająć rozpatrywaniem pytań wstępnych. Jeżeli by jednak ustawa wymagała uprzedniej drogi administracyjnej a przed jej wyczerpaniem wytoczono w sądzie powództwo, pozew należy odrzucić, bo w tym przypadku droga procesowa nie jest jeszcze dopuszczalną. Zawieszenie postępowania nie jest więc możliwe.

⁷⁾ Czyn nie musi wyjść najaw dopiero w toku postępowania procesowego; słowo „ujawni się“ stoi narówni z podejrzeniem, że zachodzi czyn karygodny lub dyscyplinarny.

⁸⁾ Nie jest konieczne, aby rozstrzygnięcie procesu było zawisłe od orzeczenia karnego; rzecz ma się inaczej, niż według punktów 1 i 3, co zresztą jest zrozumiałe wobec tego, że według art. 7 wyrok karny nie wiąże bezwzględnie sądu cywilnego.

⁹⁾ Zażalenie dopuszczalne jest od dozwoleń zawieszenia, bo zasadą jest, że sąd sam rozpatruje wszelkie kwestje, a wyjątkiem jest wstrzymanie się od ich badania.

Art. 203.

§ 1. W przypadkach artykułu poprzedzającego zawieszenie postępowania trwa aż do czasu uprawomocnienia się orzeczenia sądowego lub administracyjnego.¹⁾ Sąd może jednak i przedtem stosownie do okoliczności podjąć dalsze postępowanie.²⁾

§ 2. Jeżeli postępowanie karne, dyscyplinarne lub administracyjne³⁾ nie jest jeszcze rozpoczęte, a jego rozpoczęcie zależy od wniosku strony, sąd określi jej termin do wszczęcia postępowania, a w innych przypadkach może zwrócić się o to do właściwej władzy.⁴⁾

1) Przez orzeczenie sądowe rozumie się tak cywilne, jak i karne; ze względu na art. 202 § 1 L. 4 przyjmując także należy, że zawieszenie trwa aż do uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego, zatem przed tym czasem postępowania nie można podjąć.

2) na wniosek a nie z urzędu, chociaż co do tego brak przepisu; jeżeli jednak w przypadkach art. 195 i art. 200 podjęcie zawisłe jest od wniosku, to i w przypadkach art. 202 to samo przyjmując należy.

3) Nie jest dopuszczalne zawieszenie postępowania w razie, gdy co do kwestji wstępnej postępowanie sądowe jeszcze się nie rozpoczęło; nie może też sąd stronie polecić wytoczenia powództwa oraz nie może spowodować postępowania z urzędu np. o ważność małżeństwa.

4) Zakreślając stronie termin lub zwracając się do właściwej władzy o wszczęcie postępowania, sąd musi postanowić zawieszenie postępowania procesowego.

Art. 204.

Sąd postanowi podjęcie¹⁾ dalszego postępowania, gdy ustanie przyczyna zawieszenia.^{2) 3)}

1) Podjęcie ma się odbyć na wniosek a nie z urzędu i to nawet wtedy, gdy zawieszenie postępowania nastąpiło wskutek zaprzestania czynności sądowych (art. 195 L. 3); w chwili ich podjęcia ma sąd jedynie orzec zawieszenie postępowania z mocą wsteczną i dokonać winien czynności w art. 196 wymienionych, tj. wydać orzeczenie,

jeżeli z powodu zaszłej przeszkody nie mógł tego poprzedzić.

2) Przepis ten odnosi się nietylko do przypadków z art. 202, lecz i do wymienionych w art. 201, nie odnosi się natomiast do przypadków, o których mowa w art. 195 i art. 205, bo przepisy o podjęciu postępowania w razie, gdy te przypadki zachodzą, mieszczą się już w art. 197, art. 198, art. 199 i art. 200. Przepis jest zbędny odnośnie przypadków w art. 202 L. 1, 2 i 5 wymienionych, bo mieści się już w art. 205; można go tylko uznać za odnoszący się do art. 205 § 2, o ile wszczęto postępowanie karne, dyscyplinarne lub administracyjne. Brak przepisu co do podjęcia postępowania w razie, gdyby strona w określonym jej według art. 205 § 2 terminie nie zgłosiła wniosku o wszczęcie postępowania albo władza z urzędu tego nie uczyniła; przyjęcie wypada, że postępowanie ma być podjęte po bezskutecznym upływie terminu, w przypadku zaś, gdy nie potrzeba wniosku strony, jeżeli w stosownym czasie władza z urzędu nie wdraża postępowania.

3) Uzupełnieniem przepisu art. 204 jest przepis art. 205 § 1 drugie zdanie; ten ostatni odnosi się do zawieszenia z powodu postępowania sądowego lub administracyjnego, ale należy go odnieść i do przypadków innych, można więc także stosownie do okoliczności podjąć postępowanie, zawieszone z powodu ujawnienia się czynu karnego lub dyscyplinarnego.

Art. 205.

We wszystkich wyżej przewidzianych przypadkach zawieszenia¹⁾ terminy²⁾ nie biegną i zaczynają biec od początku³⁾ dopiero z podjęciem postępowania.⁴⁾ Terminy sądowe w miarę potrzeby⁵⁾ będą wyznaczone na nowo,

- 1) a więc z art 195, art. 200, art. 201 i art. 202.
- 2) ustawowe i sądowe.
- 3) nie liczy się więc wcale czasu przed zawieszeniem.
- 4) terminy bieżą więc dopiero z ogłoszeniem postanowienia o podjęciu lub z doręczeniem tegoż; przepis ten dotyczy wyłącznie terminów ustawowych, które z podjęciem postępowania same przez się bieżą bez pouczenia sądowego o skutkach podjęcia.
- 5) Oznacza to, że sąd musi na nowo wyznaczyć termin, o ile czynność ma być przez stronę dokonana; w razie, gdyby tego nie uczynił, nie bieżą poprzód przez sąd wyznaczony termin, który uległ zawieszeniu.

Art. 206.

§ 1. Sąd zawiesza również postępowanie na zgodny wniosek obu stron.¹⁾ W tym przypadku dalsze postępowanie może być na wniosek którejkolwiek ze stron podjęte dopiero po upływie czasu przez nie oznaczonego, nie wcześniej jednak jak z upływem trzech miesięcy od chwili zgłoszenia wniosku o zawieszenie.^{2) 3)}

§ 2. Zawieszenie z takim samym skutkiem następuje w razie niestawiennictwa obu stron⁴⁾ na rozprawie, o ile kodeks w przypadkach szczególnych inaczej nie stanowi,⁵⁾ jak również w przypadku niestawiennictwa powoda, który nie żądał rozpoznania sprawy w swej nieobecności,⁶⁾ pozwany zaś nie zgłosił wniosku o rozpoznanie sprawy.^{7) 8) 9)}

1) Wniosek można zgłosić na piśmie lub ustnie na posiedzeniu sądowym; zgoda pozasądowa nie musi być wyrażona przez obie strony w tem samym piśmie,

2) Termin trzechmiesięczny liczyć należy od zgłoszenia sądowi wniosku o zawieszenie; ferje sądowe nie wywierają wpływu na obliczenie umownego lub trzechmiesięcznego terminu zawieszenia, gdyż nie chodzi tu o termin dla dokonania czynności, lecz o to, jak długo ma trwać bezczynność.

3) Także w postępowaniu przed sądem apelacyjnym lub Najwyższym jest możliwe zgodne zawieszenie postępowania.

4) Nie dochodzi do zawieszenia wskutek niestawienia obu stron, gdy prowadzić ma się dowód przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym, por. art. 261 § 2; przed Sądem Najwyższym postępowanie nie ulega zawieszeniu wskutek niestawienia obu stron, por. art. 440.

5) Por. art. 210 § 2 i art. 231.

6) Sąd ma wydać postanowienie o zawieszeniu postępowania (arg. z art. 208 § 1); przeciw temu przysługuje środek odwoławczy, np. z powodu, że nie wezwano powoda i dlatego nie mógł on stanąć na terminie. Nie można jednak z powodu zawieszenia skutkiem niezawinionego niestawienia na posiedzeniu sądowym, w szczególności na rozprawie, uzyskać przywrócenia, bo art. 190 odnosi się tylko do omieszkania terminu.

8) Z przepisu, że podjęcie postępowania może nastąpić najwcześniej z upływem trzech miesięcy od zgłoszenia wniosku o zawieszenie, wypływa, że zasądowa umowa o zawieszenie jest pozbawiona doniosłości; strona nie może więc skutecznie powołać się na to, że umówiła się z poprzednikiem o niestawienie, gdyż zgoda sama przez się jest pozbawioną mocy i może wywołać skutki prawne dopiero od chwili objawienia jej sądowi.

9) W sprawach o unieważnienie małżeństwa nie mają zastosowania przepisy o zawieszeniu postępowania na zgodny wniosek lub z powodu niestawienia obu

stron, jeżeli postępowanie toczy się z urzędu lub popierane jest przez prokuratora art. X § 3 przep. wpraw.

Art. 207.

Zawieszenie, przewidziane w artykule poprzedzającym, wstrzymuje bieg terminów sądowych, które dopiero z podjęciem postępowania biegną dalej.¹⁾ Bieg terminów ustawowych nie ulega wstrzymaniu.²⁾

¹⁾ wlicza się więc w termin sądowy czas, który upłynął aż do zgłoszenia sądowi wniosku albo też od niestawiennictwa obu stron, względnie powoda.

²⁾ W czasie zawieszenia żadnych nie można dokonać czynności, nie można więc także cofnąć pozwu (art 219); przez cofnięcie bowiem możnaby obejść przepis art. 206 § 1 i wnieść nowy pozew przed upływem trzech miesięcy a tem samem spowodować czynności sądowe w czasie, kiedy trwać ma zawieszenie postępowania. [^]

Art. 208.

§ 1. Sąd umorzy¹⁾ postępowanie, zawieszona na zgodny wniosek stron lub wskutek ich niestawiennictwa,²⁾ jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu lat trzech od daty postanowienia o zawieszeniu.³⁾

§ 2. Umorzenie postępowania w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa wytoczenia ponownego powództwa, jednak uprzedni pozew nie przerywa przedawnienia.⁴⁾ Umorzenie postępowania w instancji apelacyjnej powoduje uprawomocnienie się wyroku pierwszej instancji.⁵⁾

§ 3. Z umorzeniem postępowania umarzają się także koszty obu stron w danej instancji.⁶⁾

¹⁾ na wnioszek lub z urzędu.

²⁾ Nie jest dopuszczalne umorzenie postępowania w innych przypadkach, oprócz wymienionych w art. 206.

³⁾ Termin trzechletni liczyć należy nie od daty zgłoszenia wniosku z art. 206 § 1 lub niestawiennictwa stron, lecz od chwili, kiedy wydano postanowienie o zawieszeniu; obojętnym jest też czas, w którym strony zawiadomiono o postanowieniu sądu. Umorzenie nie następuje samo przez się, lecz ma być przez sąd postanowione (arg. z art. 209 § 1); aż do czasu wydania postanowienia można więc prosić o podjęcie zawieszzonego postępowania.

⁴⁾ Wskutek umorzenia postępowania ustają także i inne skutki, połączone z wytoczeniem powództwa.

⁵⁾ To samo odnieść należy do instancji kasacyjnej, chociaż w art. 448 § 1 mowa tylko o odpowiednim stosowaniu przepisów o apelacji.

⁶⁾ Koszty w danej instancji umarzają się tylko o tyle, o ile nie istnieje co do nich prawomocne orzeczenie (arg. z art. 106 i art. 219 § 2).

Art. 209.

§ 1. Postanowienie o zawieszeniu, podjęciu i umorzeniu postępowania może zapaść bez rozprawy.¹⁾

§ 2. Od postanowienia o podjęciu²⁾ dalszego postępowania niema zażalenia.

¹⁾ z wyjątkiem przypadków, w których ona jest wymagana, a więc w art. 197 § 1; w innych przypadkach sąd może wyznaczyć rozprawę, ale nie musi tego uczynić. Według art. 197 § 2 należy przed wydaniem posta-

nowienia co do podjęcia dalszego postępowania wysłuchać kuratora.

2) Można wnieść zażalenie przeciw odmówieniu dalszego postępowania.

Dział II.

Postępowanie przed sądem okręgowym.

Rozdział I.

Pozew.

Art. 210.

§ 1. Pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego,¹⁾ a nadto zawierać:

1) dokładnie określone żądanie,²⁾ a w sprawach o roszczenia majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu;³⁾

2) przytoczenie okoliczności faktycznych, uzasadniających żądanie,⁴⁾ a w miarę potrzeby, uzasadniających również właściwość sądu.⁵⁾

§ 2. Ponadto pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności,⁶⁾ o przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda,⁷⁾ o wydanie wyroku zaocznego⁸⁾ i o rozpoznanie sprawy przez wydział handlowy.^{9) 10) *)}

1) Por. art. 136.

2) Także w przypadku art. 350 żądanie winno być dokładnie określone, przez co rozumieć należy dokładne podanie żadanego przedmiotu; jeżeli się więc żąda kwoty pieniężnej, należy ją cyfrowo i w odpowiedniej walucie

oznaczyć, w razie żądania odsetek należy ich stopę cyfrowo określić, chyba że się żąda odsetek prawnych. W razie braku żądania w pozwie należy postąpić według art. 141; nie można żądać uzupełnienia pozwu, gdy żądanie jest niedokładne lub niejasne i z tego powodu nie odrzuca się pozwu, lecz oddala się powoda z żądaniem; nie może też ani przewodniczący, ani sąd wezwać powoda do wyjaśnienia lub uzupełnienia, bo przepis art. 234 i art. 248 odnosi się tylko do faktów; przewodniczący albo sąd mogą jednak zwrócić uwagę na niejasność lub niedokładność żądania.

³⁾ Por. art. 15 i nast.

⁴⁾ Nie wystarcza więc przytoczenie ogólnikowe podstawy prawnej, np. że pozwany z tytułu ceny kupna lub czynszu dzierżawy pozostał winien powodowi pewną kwotę; przyjętą jest zasada specjalizacji; określenie podstawy prawnej lub powołanie przepisów ustawowych nie jest potrzebne.

⁵⁾ W przypadkach art. 35, art. 52, należy dołączyć dokument; również w przypadku art. 5 § 2 L. 1 należy wykazać w pozwie poddanie się sądownictwu krajowemu.

⁶⁾ Por. art. 362.

⁷⁾ To żądanie można i później postawić (art. 251).

⁸⁾ na wypadek niestawiennictwa pozwanego (art. 366).

⁹⁾ Por. art. 14, 224.

¹⁰⁾ W pozwie należy też żądać wydania nakazu zapłaty (art. 465, art. 466, art. 476), gdyż w braku takiego żądania wdraża się zwykle postępowanie.

***) a) Ustawa z 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów**
D. U. R. P. Nr. 92, poz. 718 — tekst jednolity w D. U. R. P. z 1927 r. Nr. 92, poz. 833.

Art. 44. Wszelkie toczące się w sądach spory o własność i posiadanie gruntów, będących przedmiotem

scalenia, nie ulegają wstrzymaniu wskutek wdrożenia postępowania scaleniowego. O stanie sporów, dotyczących gruntów scalanych, sądy zawiadamiają z urzędu komisarza ziemskiego, który winien dążyć do załatwienia tych sporów w drodze ugody stron i jest uprawniony zwracać się do sądów o dalsze wyjaśnienia o stanie sporów. Ugoda, zawarta wobec komisarza ziemskiego i zatwierdzona przez okręgową komisję ziemską, ma moc prawną ugody, zawartej wobec sądów. O ile ugoda między stronami, wiodącemi spór w sądzie, nie dojdzie do skutku, komisarz ziemski ma dążyć w miarę możliwości do takiego rozmieszczenia spornych gruntów w projekcie scalenia, aby wynik sporu nie sprzeciwiał się celom scalenia.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych** D. U. R. P. Nr. 39, poz. 384.

Art. 24 (1). Skargi o własność patentu, o uznanie zależności patentu, o zastaw i inne prawa rzeczowe na patencie (także o prawa używaczy), tudzież o wszelkie licencje mają być zaznaczone (zaznaczenie sporu) w rejestrze patentów na wniosek osoby, która skargę wniosła.

(2). Powyższe zaznaczenia sporu mają ten skutek, że orzeczenia w sporze zapadłe mają moc prawną także przeciw osobie, która po zaznaczeniu nabędzie jakieś prawa na patencie lub do patentu.

c) **Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych i Sprawiedliwości z 27 sierpnia 1928 r. w sprawie wykonywania ustawy o scalaniu gruntów** D. U. R. P. Nr. 87, poz. 763.

§ 66. Sąd, który prowadzi postępowanie o zniesienie współwłasności przez podział w naturze, względnie o wyznaczenie drogi koniecznej (o przyznanie prawa przechodu), winien udzielić powiatowemu urzędowi

ziemskiemu pisemnego wyjaśnienia o treści i przedmiocie postępowania oraz umożliwić, na jego żądanie, przejrzenie aktów, które może także przesłać mu w całości do zapoznania się z ich treścią.

§ 70. 1) Sąd, opierając się na orzeczeniu okręgowego urzędu ziemskiego względnie Ministra Reform Rolnych o wdrożeniu postępowania scaleniowego (art. 18), zestawí wykaz wszystkich sporów o grunty będące przedmiotem scalenia, i o treści i stanie każdego sporu zawiadomi powiatowy urząd ziemski. Komisarz ziemski zwróci swe starania o zawarcie ugody przedewszystkiem do takich spraw, których przedmiotem sporu jest część, a nie całość gruntów danego uczestnika scalenia, podlegających scaleniu. W ugodzie oznaczenie przedmiotu (gruntu) należy poprzeć dołączeniem planu, względnie treści ugody ustalić ogólnikowo w formie przyznania przez pozwanego (dotychczasowego posiadacza) powodowi prawa uzyskania przy scaleniu równoważnika spornego gruntu kosztem zmniejszenia przeznaczonej dla pozwanego działki, lub w formie zrzeczenia się przez powoda jego pretensji.

2) Oryginał zatwierdzonej przez okręgową komisję ziemską ugody należy dołączyć do akt scalenia, a zaś świadczony odpis przesłać do akt procesowych sądowi.

(Przepisy powyższe nie obowiązują w okręgach sądów okręgowych w Cieszynie i Katowicach).

d) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 16 marca 1928 o rozgraniczeniu nieruchomości ziemskich przy przebudowie ustroju rolnego.** D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 54, poz. 519.

Art. 9. Akta postępowania spornego okręgowy urząd ziemski przekaże właściwemu sądowi, powiadamiając o tem strony.

Art 10. 1) Sąd postępuje wedle przepisów ustawy postępowania cywilnego sądowego z tem, że

a) postępowanie wdraża sąd na podstawie złożenia przez urząd ziemski akt postępowania rozgraniczeniowego i ma prawo zbierać z urzędu niezbędne dane w sposób, który uzna za właściwy;

b) gdy sąd uzna, iż sprawa podlega właściwości innego sądu, przekazuje mu sprawę z urzędu;

c) niestawienie się stron bez należytego uzasadnienia (art. 3) nie ma wpływu na tok postępowania;

d) postanowienia art. 38, 39, 138 — 138^a, 145 — 155, 340 — 342, 718 — 735 i 736 — 742 ustawy postępowania cywilnego sądowego nie będą stosowane;

e) umorzenie postępowania może nastąpić nie inaczej jak po wysłuchaniu okręgowego urzędu ziemskiego.

2) Po uprawomocnieniu się orzeczenia sąd prześle odpis orzeczenia wraz z aktami sprawy okręgowemu urzędowi ziemskiemu, który zarządzi ustalenie granicy na gruncie i sporządzenie planów, poczem postąpi tak, jak w postępowaniu bezspornem (art. 8).

Art. 11. 1) Od orzeczeń okręgowych urzędów ziemskich i komisji ziemskich służą zainteresowanym zwykle środki prawne (ustawa z dnia 11 sierpnia 1925 D. U. R. P. Nr. 90, poz. 706).

(Oдноśnie do tego por art. 115 i 119 Rozporządzenia Prez. Rzecz. z dnia 22 marca 1928 o postępowaniu administracyjnem. D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 36, poz. 341).

2) Czynności mierniczego w postępowaniu rozgraniczeniowym, o ile są wykonywane z polecenia sądu, ulegają zaskarżeniu do sądu, a w innych wypadkach ulegają zaskarżeniu narówni z czynnościami komisarza ziemskiego. Jeżeli zaskarżenie dotyczy czynności, związanych z badaniem sporu granicznego, okręgowy urząd ziemski niezwłocznie przysyła odpis skargi sądowi, któremu złożone zostały akta sprawy.

3) Skargi na czynności mierniczego, oparte na wadliwej w rozumieniu zainteresowanego wykładni orze-

czenia sądowego, winny być wnoszone w ciągu 14 dni po tej czynności do sądu, który wydał orzeczenie. Właściwą wykładnię ustali sąd w orzeczeniu.

4) Prawomocne orzeczenie urzędów i komisji ziemskich, wydane na mocy rozporządzenia niniejszego, mają moc prawomocnych wyroków sądowych.

e) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem.** D. U. R. P. z 1927 r. Nr. 55, poz. 468.

Art 20. O ile właścicielowi lub posiadaczowi gruntu przysługuje prawo obrony przeciw szkodom i specjalnym uciążliwościom, wynikającym z ruchu zakładu przemysłowego, urządzonego na gruncie sąsiednim, nie można domagać się w powództwie unieruchomienia zakładu, jeżeli zakład odpowiada co do urządzenia projektowi, zatwierdzonemu przez władzę przemysłową; natomiast można domagać się zastosowania takich urządzeń, któreby usunęły szkodliwe lub przykre oddziaływanie, albo jeżeliby urządzenia takie były niewykonalne lub uniemożliwiały prawidłowy ruch zakładu, wynagrodzenia szkody

f) Por. art. IV przep. wpraw.

Art. 211.

W pozwie można również zgłosić wnioski:

1) o zawiązanie na rozprawę wskazanych przez powoda świadków i biegłych;¹⁾

2) o polecenie pozwanemu dostarczenia na rozprawę będącego w jego posiadaniu a potrzebnego do przeprowadzenia dowodu, dokumentu²⁾ lub przedmiotu oględzin;³⁾

3) o zażądanie na rozprawę dowodów, znajdujących się u władz, w urzędach⁴⁾ i u osób trzecich.⁵⁾

¹⁾ Przewodniczący nie może wezwać wskazanych przez powoda biegłych, jeżeli również pozwany ich nie powołuje, bo tylko wezwanie zgodnie przez strony proponowanych biegłych jest dopuszczalne (art. 230 § 1 L. 4).

²⁾ Por. art. 276.

³⁾ Por. art. 323.

⁴⁾ w art. 230 § 1 L. 2 mowa jest także o osobach publicznego zaufania; powód może także żądać, aby od takich osób zażądano dostarczenia dowodów na rozprawę.

⁵⁾ Por. art. 279. 324 § 2.

Art. 212.

Powód może dochodzić jednym pozwem kilku roszczeń¹⁾ przeciwko temu samemu pozwanemu,²⁾ jeżeli nadają się do tego samego trybu postępowania³⁾ oraz jeżeli sąd jest właściwy ze względu na ogólną wartość roszczeń,⁴⁾ a nadto gdy roszczenia są różnego rodzaju,⁵⁾ o tyle tylko, o ile sąd nie jest niewłaściwy dla któregokolwiek z tych roszczeń w myśl przepisów o właściwości bez względu na wartość przedmiotu (sporu.⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾

¹⁾ Roszczenia te mogą też pozostawać do siebie w stosunku ewentualnym, powód może więc żądać, aby na wypadek oddalenia jednego żądania przyznano mu co innego, np. w procesie o unieważnienie rozporządzenia ostatniej woli może prosić, aby na wypadek, gdyby je uznano za ważne, przysądzono mu legitymę a w procesie o rękojmię z powodu wad może prosić, aby orzeczono rozwiązanie umowy, ewentualnie usunięcie braków, obniżenie jego świadczenia itp.

²⁾ mowa więc tylko o przedmiotowym zespoleniu roszczeń.

³⁾ Njema mowy o odrębnem postępowaniu, gdy po-

wód nie żąda wydania nakazu zapłaty w myśl art. 465, 466 i 476; nie jest odrębnem postępowanie o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania; w myśl art. 397 można więc w pozwie żądać także wynagrodzenia szkody, naruszeniem posiadania wyrządzonej. Z art 13 § 2 L. 1 wynika jednak, że połączenie spraw małżeńskich ze sprawami majątkowo-małżeńskimi jest dopuszczalne, chociaż pierwsze prowadzi się w innem postępowaniu, niż drugie.

4) Poszczególne roszczenia zlicza się, a jeżeli suma przekracza tysiąc złotych, sprawa należy do sądu okręgowego.

5) Przez roszczenia różnego rodzaju rozumieć należy nie te, w których idzie o rozmaity przedmiot świadczenia lub przy których w jednym idzie o ustalenie a w innych o świadczenie, lecz tylko takie, z których jedno należy do właściwości sądu okręgowego a inne bez względu na wartość przekazane jest sądowi grodzkiemu; wynika to z dalszych słów, które wskazują na przedmiotową właściwość sądu.

6) Nie chodzi tu o roszczenia, przekazane sądowi okręgowemu bez względu na wartość, bo te niewątpliwie można łączyć ze sobą.

7) Połączenie spraw, które ma załatwić zespół sądowy, ze sprawami, które należą do sędziego jednostkowego, jest dopuszczalne.

8) Połączenie spraw wbrew przepisowi ustawy powoduje zwrócenie pozwu celem rozdzielenia, gdyby jednak postępowanie już wdrożono, nie można co do pewnych roszczeń orzec niewłaściwości, lecz można tylko postąpić w myśl art. 239.

Art. 213.

Pozew o wydanie lub odebranie przedmiotu

dzierżawy w terminie, w którym dzierżawa wygasa, można wnieść do sądu jeszcze przed tym terminem.¹⁾

1) analogiczny przepis odnośnie stosunku najmu zawarty jest w art. 592.

Art. 214.

Z chwilą doręczenia¹⁾ pozwu, powstają następujące skutki procesowe:

1) powód nie może wytoczyć²⁾ w toku sprawy³⁾ powództwa przeciwko pozwanemu⁴⁾ o to samo roszczenie⁵⁾ w tym samym lub w innym sądzie;

2) pozwany może wytoczyć powództwo wzajemne przeciwko powodowi w odpowiedzi na pozew, a jeżeli odpowiedzi nie wniósł — nie później jak na pierwszej rozprawie albo w sprzeciwie od wyroku zaocznego;⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾

3) zbycie w toku sprawy rzeczy lub roszczenia,⁹⁾ objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy;¹⁰⁾ jednak nabywca nie może wejść na miejsce zbywcy bez zezwolenia strony przeciwnej.¹¹⁾ ¹²⁾

¹⁾ Do doręczenia pozwu są przywiązane tylko skutki, w art. 214 wymienione, zresztą łączy ustawa skutki z chwilą wniesienia pozwu, w szczególności odnośnie właściwości sądu, art. 51, co też dotyczy wartości przedmiotu sporu; czemś innym są obowiązki procesowe, jeżeli ich istnienie przyjmemy, np obowiązek zawiadomienia sądu o zmianie mieszkania (art. 147 § 1), który dla pozwanego powstaje od chwili doręczenia pozwu.

²⁾ może jednak w toku sporu zawrzeć układ na sąd

polubowny, skutek czego spór sądowy należy umorzyć, o ile strony nie umówią się o tegoż zawieszenie w myśl art. 206 § 1.

³⁾ Obojętnem jest, czy właściwość sądu jest uzasadniona, dopóki bowiem sąd nie orzekł swojej niewłaściwości, nie można wdrażać drugiego sporu; jeżeli jednak po wytoczeniu drugiego sporu w pierwszym procesie cofa się powództwo albo też sąd pierwszy pozew odrzuca z powodów formalnych, nie można w sprawie drugiej przyjąć istnienia sporu toczącego się już między stronami.

⁴⁾ Identyczność stron jest konieczną, ale obojętnem jest, czy w obydwu procesach rola jest taką samą, zazwyczaj i pozwany nie może przeciw powodowi wytoczyć sporu takiego samego np. powództwa o negatywne ustalenie, gdy go pozwano o ustalenie pozytywne; niedopuszczalne są więc równoczesne powództwa o uznanie służebności i o jej zaprzeczenie, spory o separację od stołu i łoża, gdyż już w sporze pierwszym należy orzec o winie jednej ze stron itp.

⁵⁾ Nie zachodzi identyczność roszczeń, gdy w jednym procesie załatwia się kwestję wstępną a w drugim zawisłą, np. w jednym idzie o własność, w drugim o naruszenie posiadania.

⁶⁾ Pozwany może powództwo wzajemne wytoczyć także osobnym pozwem, por. art. 220.

⁷⁾ Powództwo wzajemne, wytoczone w sposób przewidziany w art. 214 L. 2, uznać należy jako dopuszczalne tylko wtedy, gdy zachodzą warunki art. 220 § 1. a więc, gdy roszczenie wzajemne pozwanego pozostaje w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Przeciwwstawienie do potrącenia może się odbyć bez wytoczenia powództwa wzajemnego.

⁸⁾ Skutki powództwa wzajemnego, wytoczonego w myśl art. 214 L. 2, są te same, co w razie wniesienia

pozwu wzajemnego, obydwu powództwa ulegają więc łącznemu rozpoznaniu (art. 220 L. 2 zdanie 2).

⁹⁾ Nie można uważać za zbycie wstąpienia w toczący się proces wszystkich jawnych spółników rozwiązanej jawnej spółki handlowej, zmiany określenia osoby, nienależycie poprzód w piśmie oznaczonej a tem bardziej zmiany firmy lub nazwiska osoby, objęcia sporu przez ustawowego zastępcę strony, która utraciła zdolność procesową, wstąpienia w spór zarządcy masy upadłościowej itp.

¹⁰⁾ Zbycie jest ważne i obowiązujące, ale pozbawione wpływu na bieg sprawy, nabywca więc w razie kupna, zamiany, objęcia długu itp. nie może wejść w proces ani po stronie powoda, ani też po stronie pozwanego, możliwe jest jednak wstąpienie, gdy nabycie nastąpiło przed doręczeniem pozwanemu pozwu; w razie zbycia po doręczeniu proces toczy się dalej ze zbywcą a na pytanie, czy przeciwnik skutecznie zarzucić może brak legitymacji, odpowiedzieć należy przecząco.

¹¹⁾ Oprócz zezwolenia przeciwnika potrzebne jest także zezwolenie strony, a nie podobna przyjąć, by wystarczyły akt zbycia i zgoda przeciwnika, bo możliwie zbywca kwestjonuje ważność aktu. Przez wejście rozumieć należy objęcie roli strony, bo w charakterze interwenjenta nabywca może przystąpić do procesu, pytanie atoli, czy w tym przypadku interwencję uważać należy jako jednolitą w myśl art. 70 § 2; słusznem jest, by ją za taką uważano, bo spór dotyczy roszczenia nabywcy a zbywca jest tylko według prawa procesowego powołany do dalszego prowadzenia procesu.

¹²⁾ Zapadłe orzeczenie, chociaż idzie o inną osobę, uznać należy jako posiadające moc prawa tak na korzyść, jak i na niekorzyść nabywcy.

Art. 215.

§ 1. Zmiana powództwa¹⁾ jest dopuszczalna, jeżeli nie wpływa na właściwość,²⁾ a nadto, po doręczeniu pozwu³⁾ wtedy tylko, gdy pozwany na nią się zgodzi lub gdy bez zastrzeżeń podejmie obronę w zakresie zmienionego powództwa,⁴⁾ albo gdy sąd uzna, że zmiana nie utrudni pozwanemu obrony.⁵⁾

§ 2. Gdy powód występuje w toku sprawy z nowem roszczeniem, skutki, przewidziane artykułem poprzedzającym, rozpoczynają się z chwilą, w której roszczenie to powód zgłosił podczas rozprawy w obecności pozwanego.⁶⁾

1) Pod pojęcie zmiany powództwa nie podpada zmiana osoby powoda (por. art. 214 L. 5); sąd nie może więc na nią zezwolić.

2) tak rzeczową jak i miejscową.

3) Przed doręzeniem pozwu zmiana jest bezwarunkowo dopuszczalną i powództwo uważa się jako wytoczone z chwilą, gdy pozew wniesiono, zmiana osoby pozwanego jest jednak wykluczona. W tym przypadku należy wytoczyć nowe powództwo.

4) Przez podjęcie obrony rozumieć należy nietylko oświadczenie na rozprawie, lecz i wniesienie pisma w przypadku, gdy pozwany w myśl art. 231 żąda przeprowadzenia rozprawy w jego nieobecności.

5) Przez to nie rozumie się konieczności odroczenia rozprawy albo też powiększenia kosztów, lecz tylko trudności w zebraniu przez pozwanego materiału.

6) Jeżeli powód w nieobecności pozwanego zmienia powództwo, należy postąpić w myśl art. 236, skutki z art. 214 zachodzą więc wtedy z chwilą doręczenia pisma. § 2 nie jest ściśle zredagowany, bo zmienić można

powództwo także pismem, przed rozprawą wniesionem, a w tym przypadku doręczenie tego pisma powinno rozstrzygać o skutkach z art. 214 zwłaszcza w wypadku, gdy powód żąda przeprowadzenia rozprawy w jego nieobecności; nie jest więc konieczne zgłoszenie roszczenia podczas rozprawy.

Art. 216.

Nie stanowi zmiany powództwa, jeżeli, nie zmieniając jego podstawy,¹⁾ powód żądanie bądź ogranicza,²⁾ bądź w zakresie właściwości sądu³⁾ rozszerza,⁴⁾ lub gdy zamiast pierwotnego przedmiotu sporu skutkiem zmienionych okoliczności⁵⁾ żąda jego wartości.⁶⁾ ⁷⁾

¹⁾ Podstawa powództwa wypływa z faktów, które powód naprowadza; kwalifikacji prawnej nie musi się według art. 210 § 1 L. 2 podawać a podana nie wiąże sądu, np. w kwestji, czy chodzi o czynsz najmu za używane mieszkanie poza czas umówiony, czy też o odszkodowanie, czy interes jest kupnem, czy też umową innego rodzaju, czy stanowi pożyczkę, czy pretensję np. z rachunku bieżącego itp. Podstawa powództwa jest doniosłą nietylko ze względu na dopuszczalność zmiany powództwa, lecz i ze względu na prawomocność wyroku, art. 389.

²⁾ Powód, który oświadcza, że zmienia powództwo, wytacza tem samem nowe powództwo i pod warunkiem tegoż dopuszczenia zrzeka się poprzód podniesionego; ograniczenie powództwa jest bezwarunkowem zrzeczeniem się części roszczenia, gdyż się nowego roszczenia nie podnosi.

³⁾ Jeżeli zmiana powództwa nastąpiła poza rozprawą, powinien pozwany podnieść zarzut niewłaściwości

sądu na najbliższej rozprawie, a gdy wystąpiono z nią na rozprawie, natychmiast, gdy tylko powód oświadczył, że powództwo zmienia.

⁴⁾ Rozszerzenie żądania zachodzi nie tylko wówczas, gdy na tej samej podstawie powód domaga się większej ilości tego samego przedmiotu, jak np. większej sumy pieniężnej lub większej ilości rzeczy zamiennych, ale także i wtedy, gdy żąda większego obszaru nieruchomości lub też obok tejże jej przynależności. Nie zachodzi rozszerzenie, lecz ograniczenie żądania, jeżeli powód w miejsce świadczenia domaga się złożenia do depozytu lub jeżeli obok świadczenia dotychczasowego żąda jeszcze innego, pozostawiając wybór pozwanemu, (bo w razie, gdy sobie wybór zastrzega, zachodzi rozszerzenie powództwa). Również mamy do czynienia z ograniczeniem, jeżeli powód pozostawia pozwanemu zwolnienie się od żadanego w pozwie świadczenia przez świadczenie inne

⁵⁾ Wobec tego żądanie w miejsce przedmiotu wartości tegoż z powodu, że nie istniał on już w chwili wytoczenia powództwa, stanowiłoby zmianę powództwa; tego atoli nie podobna przyjąć, przez zmienione okoliczności należy bowiem rozumieć nietylko te, które po wytoczeniu powództwa zaistniały, lecz także te, które później przytoczono.

⁶⁾ Według brzmienia ustawy stanowiłoby zmianę powództwa, gdyby powód domagał się zamiast przedmiotu nie jego wartości, lecz przedmiotu innego, chociażby podstawa nie ulegała zmianie. Tego nie podobna przyjąć i dlatego też, gdy podstawa się nie zmienia a powód żąda innego przedmiotu, a nie jego wartości, brak podstaw do przyjęcia zmiany powództwa, np. gdy zamiast ustalenia żąda świadczenia lub zaniechania, gdy z tytułu rękojmi domaga się zamiast rozwiązania umowy zniżenia ceny kupna albo wynagrodzenia itp.

7) O zmianie w postępowaniu apelacyjnym, por. art. 410.

Art. 217.

§ 1. Sąd odrzuci pozew w razie niedopuszczalności drogi procesu cywilnego,¹⁾ w razie niewłaściwości sądu,²⁾ tudzież, gdy z treści pozwu wynika, że sprawa już się toczy między temi samemi stronami o to samo roszczenie,³⁾ lub że została osądzona;⁴⁾ w braku zaś zdolności procesowej powoda, braku ustawowego jego zastępstwa lub upoważnienia zastępcy do prowadzenia sprawy — wówczas, gdy brak nie będzie uzupełniony zgodnie z przepisami niniejszego kodeksu.⁵⁾

§ 2. Postanowienie sądu może⁶⁾ zapasć na posiedzeniu niejawnem.

¹⁾ Przez to rozumieć należy niedopuszczalność drogi sądowej, co zachodzi wtedy, gdy sprawa należy do drogi administracyjnej, dalej niedopuszczalność procesu z powodu, że sprawę załatwić należy w postępowaniu niespornem, egzekucyjnym lub upadłościowem, wreszcie gdy wogóle żadna władza krajowa sprawą nie może się zająć, gdy więc brak jurysdykcji krajowej z powodów wymienionych w art 4 i 5; wprawdzie niema żadnego przepisu co do tego, jak traktować należy brak jurysdykcji krajowej, ze względu jednak na to, że w razie wyjęcia sprawy z pod orzecznictwa krajowego władze krajowe wogóle nie mogą orzekać, zachodzi w tym wypadku brak dalej idący, niż wtedy, gdy droga sądowa jest niedopuszczalną, i dlatego przyjąć należy, że w tym wypadku tem bardziej sąd ma pozew odrzucić. Niedopuszczalność drogi sądowej przyjąć należy także wtedy.

gdy sprawę wprowadzić można załatwić w postępowaniu sądowym, jednak to postępowanie musi być wyprzedzone postępowaniem administracyjnym, którego jeszcze nie wszczęto względnie nie ukończono. Gdy wreszcie sąd odrębny jest powołany do orzekania o sprawie, zachodzi też niedopuszczalność drogi sądowej.

2) Przekazanie sprawy sądowi właściwemu w myśl art. 245 ma nastąpić na wniosek powoda tylko wtedy, gdy niewłaściwość orzeczono na rozprawie. Przepisu tego nie podobna odnieść do przypadku, gdy sąd bez wdrożenia postępowania pozew odrzuca, bo w tym wypadku obowiązuje przepis inny, a mianowicie art. 215

3) Spór inny musi dotyczyć tego samego roszczenia; spór o roszczenie prejudycjalne nie jest sporem identycznym; w takim przypadku jest możliwe tylko zawieszenie w myśl art. 202 § 1 L. 1.

4) Osądzenie sprawy zachodzi, gdy orzeczono o tem samym roszczeniu między temi samemi stronami na tej samej podstawie. Jeżeli zapadło orzeczenie wobec innej osoby, ale posiada skutki materialno-prawne także wobec pozwanego, nie można pozwu odrzucić, lecz merytorycznie orzec wypada, że zachodzi brak potrzeby ochrony, bo powód posiadając już wyrok lub inny tytuł, może przeciw pozwanemu prowadzić egzekucję; i w tym jednak przypadku może się okazać potrzeba uzyskania wyroku, chociaż istnieje tytuł egzekucyjny jak np. wykonalny akt notarialny; wypadek taki zaś może, gdy powód ma interes w uzyskaniu orzeczenia, które osiąga moc prawa i którego akt notarialny nie posiadający tej mocy nie może zastąpić. Wyrok sądu zagranicznego, który nie posiada w Polsce mocy egzekucyjnej, nie uzasadnia zarzutu sprawy osądzonej a tem samym spór, toczący się za granicą, nie uzasadnia zarzutu, że spór jest już w toku między temi samemi stronami.

5) Por. art. 66 i art. 141 §§ 1, 2.

6) można jednak co do zarzutów formalnych zarządzić odrębną rozprawę (art. 241) i sąd może ją już zgóry w tym celu wyznaczyć.

Art. 218.

W razie odrzucenia pozwu z powodu niewłaściwości sądu,¹⁾ powód może wnieść pozew odrzucony²⁾ do sądu właściwego³⁾ w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się⁴⁾ postanowienia odrzucającego. Wówczas skutki poprzedniego wniesienia pozostają w mocy.⁵⁾

1) czy to rzeczowej, czy też miejscowej

2) a zatem to samo pismo

3) do sądu powszechnego lub odrębnego.

4) termin tygodniowy liczyć więc należy od upływu terminu do założenia środka odwoławczego, a gdy postanowienie zapadło w instancji wyższej wskutek wniesionego przez którąkolwiek ze stron środka odwoławczego — od ogłoszenia lub doręczenia postanowienia, nie ulegającego dalszemu zaskarżeniu; w ostatnim wypadku nie rozstrzyga więc nieznaną chwilą uprawomocnienia się postanowienia pozew odrzucającego, lecz czas, kiedy stronę o odrzuceniu w sposób przepisany uwiadomiono.

5) Rozumieć przez to należy skutki materjalno-prawne, a więc przerwę przedawnienia lub zachowania terminu prekluzyjnego, co zresztą wynika z art. VI § 1 przep. wpraw., bieg odsetek, ponadto skutki upomnienia, jeżeli pozew może zastąpić akt upomnienia itp.

Art. 219.

§ 1. Pozew może być cofnięty¹⁾ bez zezwolenia pozwanego²⁾ aż do rozpoczęcia rozprawy,³⁾ a jeżeli

z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia⁴⁾ — aż do wydania wyroku.⁵⁾

§ 2. Pozew cofnięty uważa się za niebyły;⁶⁾ ⁷⁾ jednak powód zwróci pozwanemu na jego żądanie koszty, o ile sąd już przedtem nie orzekł prawomocnie o obowiązku uiszczenia ich przez pozwanego. W razie cofnięcia pozwu poza rozprawą,⁸⁾ przewodniczący odwoła wyznaczoną rozprawę⁹⁾ i o cofnięciu zawiadomi pozwanego,¹⁰⁾ który może w terminie dwutygodniowym złożyć sądowi spis kosztów.¹¹⁾

1) Cofnięcie pozwu jest zrzeczeniem się procesu, ale nie roszczenia nim dochodzonego, powód może więc przeciw pozwanemu wnieść nowy pozew o to samo roszczenie (por. § 2); cofnięcie może się odbyć w piśmie procesowym lub na rozprawie (art. 582 § 2).

2) Za zezwoleniem pozwanego można więc pozew cofnąć aż do wydania wyroku, bez jego zezwolenia tylko do rozpoczęcia rozprawy.

3) Brak przepisu co do tego, kiedy zachodzi rozpoczęcie rozprawy; w myśl art. 232 § 1 przyjmując należy, że zachodzi to natychmiast po wywołaniu sprawy.

4) Zrzeczenie się dotyczy przedmiotu sporu i ma znaczenie procesowe, czy zaś mieści się w niem także zrzeczenie się prawa materialnego, to należy ocenić na podstawie stosunków danego przypadku, np. czy w zrzeczeniu się roszczenia o ustalenie prawa mieści się tylko zrzeczenie się tego roszczenia, czy też i prawa materialnego, które miało być ustalone i możliwie powodowi przysługuje.

5) Przez wydanie wyroku rozumieć należy tegoż ogłoszenie, w wypadku zaś gdy według art. 357 § 1 odracza się jego wydanie — podpisanie przez sędziów

w myśl art. 306. Ponieważ w postępowaniu apelacyjnym orzeka się o słuszności wyroku sądu pierwszego, lecz o słuszności roszczenia, pozwem dochodzonego, można też aż do wydania wyroku apelacyjnego cofnąć pozew za zgodą pozwanego, a bez jego zgody tylko za zrzeczeniem się roszczenia.

6) W razie cofnięcia pozwu ma sąd po myśli art. 382 § 1 wydać postanowienie o umorzeniu postępowania; przepis ten odnosi się także do wypadku zrzeczenia się roszczenia, zaczem pozwany nie ma prawa domagać się, by mimo zrzeczenia się roszczenia postępowanie przeprowadzono i sprawę badano a następnie wydano wyrok.

7) Brak przepisu co do tego, jakie skutki pociąga za sobą zrzeczenie się roszczenia; przyjmując jednak należy, że mimo, iż sąd nie wydaje wyroku, postanowienie o umorzeniu postępowania ma w tym wypadku taką samą doniosłość, jak wyrok, zaczem pod względem procesowym rzecz traktować tak należy, jakgdyby doszło do osądzenia sprawy.

8) a więc pismem; por. art. 382 § 2, który stanowi, że w tym wypadku rozprawa jest zbędną.

9) Jeżeli jeszcze rozprawy wogóle nie rozpisano, należy wyznaczenia jej zaniechać.

10) Równocześnie z zawiadomieniem pozwanego należy sprawę przedstawić sądowi celem powzięcia postanowienia o umorzeniu postępowania w myśl art. 382 § 1.

11) jeżeli zaś cofnięcie następuje przy rozprawie, należy przed jej zamknięciem policzyć koszty (art. 110).

Art. 220.

§ 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne pozwanego jest w związku z roszczeniem powoda¹⁾ lub nadaje się do potrącenia.²⁾

§ 2. Pozew wzajemny wnosi się do sądu pozwu głównego, choćby sąd okręgowy nie był dla powództwa wzajemnego właściwy.³⁾ Oba powództwa ulegają łącznemu rozpoznaniu.⁴⁾

§ 5. Przepisy dotyczące pozwu stosuje się i do pozwu wzajemnego.⁵⁾ ⁶⁾

1) Związek obydwu roszczeń zachodzi, jeżeli wypływają z tego samego stosunku prawnego; można więc powództwem wzajemnem domagać się orzeczenia co do pytania wstępnego, od którego rozstrzygnięcia zawisłe jest orzeczenie o przedmiocie powództwa głównego.

2) O tem, czy roszczenie główne i wzajemne nadają się do potrącenia, rozstrzyga prawo materialne; powództwo wzajemne co do takiej pretensji nie wymaga, aby obydwie roszczenia pozostawały ze sobą w związku (arg. z art. 239 § 2).

3) rzeczowo i miejscowo; to samo według art. 390 odnosi się do powództwa wzajemnego przed sądem grodzkim.

4) sąd może jednak zarządzić oddzielną rozprawę co do pozwu głównego i wzajemnego (art. 239 § 1).

5) Por. art. 210, 211.

6) Powództwo wzajemne nie jest dopuszczalne w postępowaniu nakazowem (art. 474)

Rozdział II.

Zabezpieczenie powództwa.

Art. 221.

§ 1. Na wniosek powoda sąd¹⁾ może dozwolnić zabezpieczenia powództwa przy samem jego wytoczeniu,²⁾ jeżeli uzna, że powództwo jest wiarogod-

ne,³⁾ a niezabezpieczenie mogłoby pozbawić⁴⁾ powoda zaspokojenia.

§ 2. Zabezpieczenie powództwa w sprawach o roszczenia pieniężne⁵⁾ przeciwko Skarbowi Państwa i przedsiębiorstwom państwowym nie jest dopuszczalne.⁶⁾

1) Zabezpieczenia powództwa dozwolić ma sąd a nie przewodniczący.

2) Dozwolenie zabezpieczenia powództwa może nastąpić nie tylko przy tegoż wytoczeniu, lecz i później (art. 225). Zabezpieczenie jest możliwe tak wtedy, gdy dochodzi się roszczeń pieniężnych, jak i wówczas, gdy chodzi o roszczenia niepieniężne.

3) Powództwo uważa się jako wiarygodne, gdy w myśl art. 268 uprawdopodobnione zostają fakty, przytoczone w pozwie.

4) Nie wystarcza więc uzasadniona obawa, że przeprowadzenie późniejszej egzekucji będzie utrudnione; inaczej według art. 362 L. 3, gdy chodzi o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności. Przepisy, dotyczące prawa egzekucyjnego, uważać wypadać tem samem jako uchylone, gdy chodzi o zabezpieczenie na podstawie już wytoczonego powództwa, obowiązują one jednak, gdy jeszcze powództwa nie wytoczono a zabezpieczenie w tym czasie jest dopuszczalne.

5) Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych będzie zatem i przeciw Skarbowi Państwa dopuszczalne.

***) Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9 lipca 1930 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. D U. R. P. Nr. 56, poz. 467.**

Art. 5 ust. 3. Celem zabezpieczenia roszczeń o zanie-

chanie, określonych w niniejszej ustawie, sąd może wydać zarządzenie tymczasowe (zabezpieczenia powództwa), chociażby nie zachodziły wymogi przewidziane w poszczególnych ustawach, dotyczące uprawdopodobnienia powodów do takich zarządzeń.

Art. 11. Roszczenie prywatno-prawne, uzasadnione czynami podpadającymi pod przepisy art. 6—10, mogą być dochodzone wprost na drodze cywilnej bez wytoczenia sprawy karnej.

Art. 222.

§ 1. Powództwo zabezpiecza się jednym ze sposobów, wskazanych w ustawie o egzekucji.

§ 2. Postanowienie sądu może¹⁾ zapasć na posiedzeniu niejawnem.

¹⁾ sąd może jednak wyznaczyć rozprawę, albo zarządzić wysłuchanie pozwanego.

Art. 223.

§ 1. Powód może zgłosić wniosek¹⁾ o zabezpieczenie powództwa i w dalszym toku sprawy.²⁾

§ 2. Sąd, zawieszając³⁾ postępowanie, może również na wniosek powoda zarządzić zabezpieczenie powództwa.⁴⁾

¹⁾ Dozwolenie zabezpieczenia powództwa jest w tym przypadku dopuszczalne tylko pod warunkami z art. 221 § 1.

²⁾ Do załatwienia wniosku powołana jest wyższa instancja w wypadku, gdy sprawa już u niej zawisła.

³⁾ Poza przypadkiem, w art. 206 wymienionym, uznać wypada zabezpieczenie powództwa jako dopuszczalne nietylko w chwili zarządzenia zawieszenia, lecz

i w czasie późniejszym, a więc gdy żadna czynność sądowa nie ma być dokonana.

⁴⁾ przyjąć jednak należy, że niedopuszczalne jest zabezpieczenie powództwa w razie, gdy zawieszenie nastąpiło na zgodny wniosek stron lub też wskutek ich niestawiennictwa lub z tej przyczyny, że powód nie stanął a pozwany nie żądał przeprowadzenia rozprawy.

Rozdział III. Sprawy handlowe.

Art. 224.

§ 1. Pozew, wniesiony do sądu okręgowego, kieruje się do wydziału handlowego, jeżeli powód tak oznaczy w pozwie.¹⁾

§ 2. Jeżeli jednak przewodniczący wydziału handlowego²⁾ uzna, że sprawa nie jest handlowa,³⁾ skieruje ją do wydziału cywilnego.⁴⁾

§ 3. Przekazanie⁵⁾ może nastąpić również na mocy postanowienia wydziału handlowego⁶⁾ w toku sprawy, aż do zamknięcia rozprawy.⁷⁾

¹⁾ Por. art. 210 § 2; a więc nie z urzędu.

²⁾ a nie sąd.

³⁾ dla braku wymogów, wymienionych w art. 14.

⁴⁾ W wydziale cywilnym należy wdrożyć dalsze postępowanie i nie można sprawy zpowrotem skierować do wydziału handlowego a tylko pozwany może zgłosić wnioski o przekazanie sprawy temuż wydziałowi (art. 225).

⁵⁾ Przekazanie różni się od skierowania; to ostatnie zarządza przewodniczący, przekazanie zaś postanawia wydział a raczej sąd.

6) nie cały wydział, lecz skład sądzący.

7) Przekazanie ma się odbyć nietylko z urzędu, lecz także na wniosek pozwanego, zgłoszony w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniósł, na pierwszej rozprawie lub w sprzeciwie przeciw wyrokowi zaocznemu; wniosek późniejszy nie jest dopuszczalny (arg. z art. 225, zdanie 2). Sąd może jednak z urzędu przekazać sprawę wydziałowi cywilnemu.

Art. 225.

Pozwany może zgłosić wniosek o przekazanie wydziałowi handlowemu sprawy wniesionej lub skierowanej do wydziału cywilnego.¹⁾ Wniosek taki pozwany może zgłosić w odpowiedzi na pozew, a jeżeli odpowiedzi nie wniósł²⁾ — nie później jak na pierwszej rozprawie³⁾ albo w sprzeciwie od wyroku zaocznego.⁴⁾⁵⁾

1) Przewodniczący wydziału cywilnego nie może sprawy skierować do wydziału handlowego a także sąd nie może z urzędu przekazać jej temuż wydziałowi.

2) Wniosek o przekazanie sprawy wydziałowi handlowemu można zgłosić na rozprawie, chociażby nawet wniesienie odpowiedzi na pozew było przez przewodniczącego według art. 229 § 2 zarządzone a odpowiedzi tej pozwany nie wniósł.

3) Przyjąć należy, że ma to nastąpić przed wdanie-n się w spór co do istoty sprawy (arg. art. 42); wniosek jednak nie usprawiedliwia odmowy wdania się w spór co do istoty sprawy.

4) Ustawa wspomina tylko o wniosku pozwanego, zgłoszonym odnośnie sprawy toczącej się w wydziale cywilnym, jednak przepis jej odnieść należy także do przypadku, gdy sprawa znajduje się w wydziale handlo-

wym a pozwany żąda, aby ją załatwiono w wydziale cywilnym; w tym przypadku nietylko z urzędu (art. 224 § 5), lecz i na wniosek pozwanego nastąpić ma przekazanie, wniosek pozwanego należy jednak wziąć pod uwagę tylko wtedy, gdy go zgłoszono w odpowiedzi na pozew lub na pierwszej rozprawie gdy odpowiedzi nie wniesiono.

⁵⁾ Nie można uwzględnić wniosku pozwanego o przekazanie sprawy z wydziału cywilnego do wydziału handlowego, jeżeli ona dotyczy czynności, która tylko po stronie pozwanego jest handlową (art. 14 § 2).

Art. 226.

W wydziale, któremu sprawa postanowieniem sądu została przekazana do rozpoznania, nie można żądać powrotnego jej przekazania innemu wydziałowi.¹⁾

¹⁾ Z niedopuszczalności powrotnego przekazania sprawy z wydziału drugiego do pierwszego nie wynika, aby był wykluczony środek odwoławczy od postanowienia, którem zarządza się przekazanie, a tem bardziej od postanowienia odmownego; można więc żalić się tak na to, że wydział handlowy przekazał sprawę wydziałowi cywilnemu, jak i na to, że wydział cywilny przekazał ją handlowemu, albo też, że się wnioskowi o przekazanie odmawia, w szczególności też, że wydział zasadniczy, to jest cywilny sprawę załatwia. Sąd może wydać w tych kwestjach postanowienie odrębne i wstrzymać dalsze rozpoznanie sprawy po myśli art. 244.

Art. 227.

Przepisy niniejszego rozdziału mają odpowiednie zastosowanie do powództwa wzajemnego.¹⁾

1) Przepis ten oznacza, że powództwo wzajemne nie musi być prowadzone w tym samym wydziale, co i główne, lecz możliwie w innym, gdy więc powództwo główne wytoczono w wydziale cywilnym a co do powództwa wzajemnego zachodzą wymogi orzecznictwa handlowego, to to ostatecznie załatwić ma wydział handlowy bądź to na żądanie powoda, bądź też na skutek zarzutu pozwanego

R o z d z i a ł I V .

Rozprawa.

Art. 228.

§ 1. Przewodniczący wyznaczy termin rozprawy¹⁾ równocześnie z zarządzeniem doręczenia pozwu i stosownie do potrzeby wyznaczy sędziego sprawozdawcę.²⁾

§ 2. Termin powinien być tak wyznaczony, aby między doręceniem wezwania a dniem rozprawy upłynął przynajmniej tydzień,³⁾ a w sprawach handlowych — przynajmniej dni trzy.⁴⁾

1) słowo termin tak tu, jak w § 2 użyte jest w znaczeniu posiedzenia (art. 164).

2) Por. art. 233.

3) Por. art. 164 § 2 i art. 393.

4) Por. art. 14.

Art. 229.

§ 1. Pozwany może przed pierwszą rozprawą wnieść odpowiedź na pozew.¹⁾

§ 2. W sprawach zawitych i w sprawach rachunkowych²⁾ przewodniczący może przed roz-

prawą³⁾ zarządzić wniesienie odpowiedzi na pozew lub także wymianę przez strony dalszych pism przygotowawczych,⁴⁾ przyczem oznaczy porządek składania pism, okres,⁵⁾ w ciągu którego pisma złożić należy i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku rozprawy wymianę pism może zarządzić sąd.⁶⁾ ⁷⁾

¹⁾ Pozwany nie ma obowiązku wniesienia odpowiedzi na pozew, jednak wniesienie należy uważać za pierwszą czynność procesową; gdzie więc ustawa do pierwszej czynności przywiązuje wagę, jak w art. 64 i 89 co do wykazania uprawnienia zastępcy ustawowego względnie pełnomocnika procesowego, w art. 128 § 1 co do żądania zabezpieczenia kosztów procesowych, należy przepisowi takiemu uczynić zadość w odpowiedzi na pozew a nie dopiero na rozprawie. Gdzie jednak według ustawy dopiero na rozprawie ma pozwany dokonać pewnej czynności, nie powoduje dla niego niekorzystnych skutków okoliczność, że w odpowiedzi na pozew czynności tej nie dokonał, jak np. według art. 55 § 2 co do wyłączenia sędziego, według art. 75 § 1 co do opozycji przeciw interwencji; pozwany może jednak czynność tę skutecznie i w odpowiedzi na pozew. Tylko wtedy, gdy ustawa wyraźnie stanowi, że czynność ma być dokonana w odpowiedzi, okoliczność, że pozwany w odpowiedzi czynności procesowej nie dokonał, pociąga za sobą skutki niekorzystne.

²⁾ W sprawie rozrachunkowej można zarządzić wniesienie odpowiedzi na pozew, choćby ta sprawa nie była zawiała.

³⁾ W toku rozprawy zarządzenie wyjść może tylko od sądu a nie od przewodniczącego (zob. drugie zdanie).

⁴⁾ Ze słowa „dalszych“ wynika, że i odpowiedź na

skargę jest pismem przygotowawczem, wynika to zresztą z jej charakteru (por. art. 158).

⁵⁾ „okres“ oznacza to samo, co „termin sądowy“ (art. 180).

⁶⁾ Strona, która mimo zarządzenia nie wniosła odpowiedzi na pozew lub innego pisma przygotowawczego i dopiero na rozprawie przytacza okoliczności faktyczne albo powołuje środki dowodowe, ponosi spowodowane tem koszty zwłoki (art. 104).

⁷⁾ Z ustawy wynika, że pozwany ma bezwzględnie prawo wniesienia odpowiedzi na pozew, a więc choćby przewodniczący zadnego co do tego nie wydał zarządzenia, natomiast innych pism przygotowawczych ani powód, ani pozwany wnieść nie może, jeżeli przewodniczący względnie sąd nie wydał zarządzenia, pismo więc takie, wniesione bez polecenia, należy odrzucić; jest to wpływem przyjętej przez ustawę zasady ustności.

Art. 230.

§ 1. Przewodniczący może,¹⁾ stosownie do okoliczności, przed rozprawą²⁾ wydać na podstawie pozwu i pism przygotowawczych następujące zarządzenia:

1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście³⁾ lub przez pełnomocnika,⁴⁾ polecić przedstawienie dokumentów,⁵⁾ przedmiotów oględzin,⁶⁾ ksiąg,⁷⁾ planów⁸⁾ i t. d.;

2) zażądać na rozprawę od władz, urzędów⁹⁾ i osób zaufania publicznego,¹⁰⁾ znajdujących się u nich dowodów,¹¹⁾ jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może;¹²⁾

3) wezwać na rozprawę wskazanych przez

strony świadków i zażądać od nich dostarczenia dokumentów, potrzebnych do wyjaśnienia zeznań;¹³⁾

4) wezwać na rozprawę osoby, powołane zgodnie przez strony na bieżących.¹⁴⁾

§ 2. Przewodniczący może ponadto, w razie koniecznej potrzeby,¹⁵⁾ zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą.¹⁶⁾ *)

1) z urzędu a nie tylko na wniosek powoda, zgłoszony w pozwie (art. 211), albo pozwanego, zawarty w piśmie przygotowawczem (art. 138).

2) Z wyjątkiem oględzin nie jest dopuszczalne przeprowadzenie dowodów przed rozprawą, a więc przesłuchanie świadków, odczytanie dokumentów itp. Zarządzenia przewodniczącego mają na celu należyte przeprowadzenie rozprawy bez odroczenia (art. 254).

3) Stronę wezwać można do osobistego jawienia się na rozprawę dla przesłuchania jej w celach dowodowych (art. 330 i nast.); jest jednak dopuszczalne wezwanie strony dla jej informacyjnego wypytania a także w celu pojednania (art. 246).

4) Wezwać można stronę do stawienia się przez pełnomocnika w przypadku, gdy żąda, aby w jej nieobecności przeprowadzono rozprawę (art. 210 § 2, art. 251).

5) Przepis ten dotyczy polecenia przedłożenia dokumentu stronom i osobom trzecim (art. 279); o świadkach którym również polecić można przedłożenie dokumentu jest mowa w punkcie 3.

6) Por. art. 269 i nast.

7) Por. art. 522 i nast.

8) Ksiąg nie zalicza się więc do dokumentów, chociaż o nich mowa w oddziale o dokumentach (art. 282).

9) Plany mogą być dokumentem lub przedmiotem oględzin.

¹⁰⁾ „władze“ i „urzędy“ są to synonimy; przez osoby zaufania publicznego rozumieć należy notariuszy. W art 211 L. 3 niema o nich wzmianki.

¹¹⁾ akty albo dokumenty lub ich odpisy.

¹²⁾ O tem, czy strona sama otrzymać może dowody, rozstrzygają przepisy ustawowe; przewodniczący ma więc zażądać dostarczenia ich od władzy lub osoby zaufania publicznego, chociażby strona wcale nie twierdziła, że jej tego odmówiono, jeżeli tylko jasnym jest, iż stronie nie dostarczy się danego środka dowodowego, w szczególności dokumentu lub tegoż wypisu albo odpisu, tem bardziej powinien przewodniczący zażądać dostarczenia dowodów na rozprawę, gdy strona wykazuje, że nie mogła ich uzyskać

¹³⁾ Por. art. 307.

¹⁴⁾ W art. 211 L. 1 mowa jest o biegłych, których powód wskaże; przewodniczący może jednak wezwać tylko biegłych zgodnie przez strony proponowanych, co jednak sądu według art. 311 nie wiąże.

¹⁵⁾ Konieczna potrzeba zachodzi nie tylko w wypadku obawy, że przeprowadzenie dowodu z oględzin stanie się niewykonalnem lub zbyt utrudnionem (art. 357 L. 1), lecz istnieje może i tam, gdzie późniejszy dowód jest możliwy; potrzeba taka zachodzić może np, gdy w celu należytego wyświectlenia sprawy wglądać należy w dokumenty.

¹⁶⁾ Oględziny przeprowadzić ma przewodniczący albo też sędzia wyznaczony lub wezwany a strony należy o czasie i miejscu przeprowadzenia dowodu zawiadomić (art. 261 § 1).

***) Rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 2 marca 1931 r. w sprawie ordynacji telegraficznej D. U. R. P. Nr. 36, poz. 275.**

§ 17. Nadawca lub adresat telegramu, lub też ich

pełnomocnicy, upoważnieni do odbioru korespondencji telegraficznej, po należytem wylegitymowaniu się i po uiszczeniu odpowiednich opłat, mają prawo żądać za pośrednictwem urzędu nadawczego lub oddawczego:

a) udzielenia wyjaśnień w sprawie nadanego lub odebranego telegramu,

b) okazania pierwowpisu telegramu lub dowodu doręczenia,

c) wydania uwierzytelnionych odpisów telegramu lub dowodu doręczenia,

nie mają natomiast prawa żądać wydania im do rąk pierwowpisu telegramu lub dowodu doręczenia.

Pierwopisy telegramów lub oryginały dowodów doręczenia będą wydawane na żądanie sądu tylko sądowi lub prokuratorowi.

Nie mogą być okazywane adresatom do przejrzenia, jak również wydawane odpisy telegramów, wycofanych lub też unieważnionych przez nadawcę.

Art. 231.

Każda ze stron może w piśmie procesowem żądać przeprowadzenia rozprawy w jej nieobecności.^{1) 2) 3)}

¹⁾ Powód może tego żądać w pozwie (art. 210 § 2) Przewodniczący (art. 230 § 1) lub sąd (art. 237) mimo to może stronę wezwać.

²⁾ Oświadczenie strony, że żąda przeprowadzenia rozprawy w jej nieobecności, odnosi się do wszelkich rozpraw, zaczem zawiadomienie jej o dalszych rozprawach nie jest konieczne; tylko o posiedzeniach w celu przeprowadzenia dowodów przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany powinno się stronę zawiadomić. Oświadczenie, że rozprawa ma się odbyć w jej nieobecności, strona może złożyć także dopiero w toku

dalszego postępowania a zatem, chociażby nawet poprzednio na terminie się jawiła; i wtedy więc jest ono skuteczne, zaczem strony nie zawiadamia się więcej o tem, że rozprawę odroczone. Cofnięcie oświadczenia strony uznać należy jako skuteczne, bo nie podobna pozbawiać jej możności składania ustnych oświadczeń.

³⁾ W sprawach małżeńskich niemajątkowych rozprawa odbędzie się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron (art. X § 1 ustęp 2), jeżeli jednak powód nie stawi się na pierwszą rozprawę, pozew należy odrzucić na wniosek pozwanego (art. X § 1 ustęp 3), chyba że prowadzi się postępowanie z urzędu.

Art. 232.

§ 1. Rozprawa odbywa się w ten sposób, że po wywołaniu sprawy¹⁾ strony — naprzód powód, a potem pozwany²⁾ — zgłaszają ustnie swe żądania i wnioski,³⁾ przedstawiają okoliczności faktyczne⁴⁾ i dowody⁵⁾ na ich poparcie, jako też zasady prawne.⁶⁾

§ 2. Ponadto rozprawa obejmuje — stosownie do okoliczności — wyjaśnienia stron stawających osobiście,⁷⁾ postępowanie dowodowe i rozstrząsanie jego wyników.^{8) 9)}

¹⁾ Nie jest powiedziane, kto ma dokonać wywołania sprawy, czy przewodniczący, czy z jego polecenia inna osoba, jak protokolant lub woźny sądowy.

²⁾ Można zabierać głos parokrotnie, co już wynika z tego, że strona może się oświadczyć na to, co twierdzi przeciwnik.

³⁾ Wnioski obejmują także żądania, które się odnoszą do istoty sprawy; zresztą wnioski są procesowe lub dowodowe.

⁴⁾ W art. 138 i 233 jest mowa o stanie sprawy, w art. 175 § 1 L. 2 o faktycznych twierdzeniach

⁵⁾ W art. 238 również mowa jest o dowodach, w art. 104 § 2 o środkach dowodowych.

⁶⁾ Przez przedstawienie zasady prawnej rozumieć należy nietylko wskazanie podstawy prawnej, lecz i wywód prawny, o którym mowa w art. 138.

⁷⁾ Jeżeli strona jest zastąpiona przez pełnomocnika, wyjaśnienie jej dotyczyć może tylko okoliczności faktycznych (art. 94); pozatem może się strona tylko rzec roszczenia lub uznać żądanie, ale wniosków sama zgłaszać nie może.

⁸⁾ Z tego wynika, że wywody końcowe są dopuszczalne.

⁹⁾ Wyliczenie w art. 232 nie jest wyczerpujące, bo można także złożyć oświadczenia na twierdzenia strony przeciwnej i dowody, przez nią ofiarowane (art. 138), oraz oświadczenia woli, jak cofnięcie pozwu, rzeczenie się roszczenia, ograniczenie żądania, rozszerzenie tegoż, zmiana, uznanie roszczenia itp., wreszcie i zarzuty przeciw roszczeniu, o czem mowa w art. 370 § 2.

Art. 233.

Gdy zachodzi potrzeba przedstawienia stanu sprawy¹⁾ na podstawie akt, uczyni to przewodniczący lub wyznaczony sędzia sprawozdawca.

¹⁾ W przedstawieniu stanu sprawy powinno się podnieść także punkty sporne (arg. z art. 234).

Art. 234.

Przewodniczący, nie dopuszczając do rozwlekłości i zbaczania od przedmiotu, powinien dążyć do tego, ażeby rozprawa wszechstronnie wyświeciła

punkty sporne i aby, w miarę możliwości, mogła być ukończona bez odroczenia.¹⁾

1) Do tego służą zarządzenia z art. 230.

Art. 235.

Rozprawa ulega odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu stronie wezwania,¹⁾ tudzież jeżeli nieobecność strony jest wywołana wydarzeniem żywiołowym lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyżyć.²⁾ ³⁾

1) Por. art. 143 i nast.

2) Wydarzenia żywiołowe podpadają pod pojęcie przeszkody, której nie można przewyżyć; wynika to ze słów „lub inną“.

3) nietylko jednak w wymienionych przypadkach należy rozprawę odroczyć, lecz także; gdy zachodzi przeszkoda subiektywnej natury, np. choroba strony, a sąd o tem posiada wiadomość.

Art. 236.

Jeżeli powód w nieobecności pozwanego¹⁾ rozszerza lub zmienia żądanie pozwu albo zamiast pierwotnego przedmiotu sporu żąda jego wartości,²⁾ winien uczynić to na piśmie,³⁾ a wówczas rozprawa ulegnie odroczeniu i pismo będzie doręczone pozwanemu.⁴⁾

1) Jeżeli powód w nieobecności pozwanego rozszerza lub zmienia żądanie pozwu, rozprawa musi być odroczone, choćby nawet przeciw pozwanemu nie mógł zapisać wyrok zaoczny z tej przyczyny, że prosił by po

myśli art. 231 rozprawę w jego nieobecności przeprowadzono, ponieważ możliwym jest, że ze względu na nowe żądanie pozwany zjawi się w sądzie.

²⁾ Por. art. 215 i 216.

³⁾ Ze względu na to, że nowe żądanie stawia się na rozprawie, pismem może być załącznik do protokołu (art. 178), którego odpis doręcza się pozwanemu; sąd, odraczając rozprawę, może też polecić powodowi wniesienie pisma, którego odpis doręcza się pozwanemu.

⁴⁾ Pozwanemu doręcza się tylko odpis pisma a nie oryginał (art. 139).

Art. 237.

Sąd¹⁾ może celem dokładniejszego wyjaśnienia przedstawionego stanu sprawy²⁾ zarządzić stawienie się stron lub jednej z nich osobiście albo przez pełnomocnika.^{3) 4)}

¹⁾ Sąd a nie przewodniczący, który tylko przed rozprawą może wydać zarządzenie, by strony się stawiły (art 230 § 1 L. 1).

²⁾ Zarządzenie stawienia się stron można wydać nie tylko w celu wyjaśnienia przedstawionego stanu rzeczy, lecz i w celu jego uzupełnienia.

³⁾ Zarządzenie, by strona osobiście się jawiła, można wydać, chociażby ona żądała, aby w jej nieobecności rozprawę przeprowadzono (art. 210 § 2 i art. 231).

⁴⁾ Brak w ustawie sankcji na niejawienie się strony mimo polecenia sądu; przepisu art. 257 § 2, który odnosi się do niejawienia się w sądzie w celach przesłuchania dla dowodu, nie można do tego przypadku stosować, nie łączy też ustawa skutków zaoczności z tem, że nie jawi się na rozprawie pozwany, który żądał przeprowadzenia postępowania w swej nieobecności.

Art. 238.

§ 1. Strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swych wniosków¹⁾ lub dla odparcia twierdzeń i wniosków strony przeciwnej, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, jakie według przepisów kodeksu mogą dla niej wyniknąć z powodu działania na zwłokę²⁾ lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.³⁾

§ 2. Sąd odrzuci⁴⁾ środki dowodowe, jeżeli okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione⁵⁾ lub jeżeli strona powołuje dowody jedynie dla zwłoki.⁶⁾

¹⁾ Wnioskami są też żądania, które w art. 232 § 1 są obok nich wymienione.

²⁾ Strona ponosi skutki odnośnie kosztów, w art. 104 § 2 wymienione, nie tylko w razie rozmyślnego działania na zwłokę, lecz i w razie niedbalstwa.

³⁾ Niezastosowanie się do zarządzeń przewodniczącego lub postanowień sądu zachodzi w szczególności wtedy, gdy nie wnosi się nakazanej odpowiedzi na pozew lub pisma przygotowawczego; niekorzystne skutki polegają na tem, że strona bez względu na wynik sprawy ponosi koszty, jeżeli wskutek tego, że dopiero na rozprawie przytoczyła fakty lub powołała środki dowodowe, zaszła zwłoka, a do tejby nie doszło w razie ich przytoczenia w piśmie, przez przewodniczącego nakazaniem (art. 104 § 2).

⁴⁾ Odrzucenie środków dowodowych ma według § 2 nastąpić, chociażby nawet powołano je w czasie należytym

⁵⁾ Z przepisu tego wynika, że sąd nie ma obowiązku

przeprowadzenia wszystkich ofiarowanych dowodów lecz, że może pominąć dowody, nawet na czas przytoczone, jeżeli na podstawie przebiegu rozprawy doszedł do wyniku, że sprawa jest już dostatecznie wyjaśnioną i ustalenie faktów istotnych możliwe.

6) Przepis ten odnosi się tylko do środków dowodowych, zaczem okoliczności faktycznych, choćby nawet w celu przewleczenia postępowania przytoczonych, nie można pominąć, o ile tylko są istotne, a koszty winna ponieść strona po myśli art. 104 § 2.

Art. 239.

§ 1. Sąd może zarządzić oddzielną rozprawę co do pozwu głównego i wzajemnego,¹⁾ jako też co do jednego lub kilku roszczeń, połączonych w jednym pozwie,²⁾ czy to głównym, czy wzajemnym.³⁾

§ 2. Sąd może również zarządzić oddzielną rozprawę co do roszczenia, jakie pozwany przeciwstawia do potrącenia,⁴⁾ jeżeli nie ma ono związku z roszczeniem pozwu głównego.⁵⁾ ⁶⁾

¹⁾ Por. art. 210, 214 L. 2 i art. 220; można więc zarządzić najpierw rozprawę co do pozwu wzajemnego a potem dopiero co do głównego i to nietylko wtedy, gdy idzie o roszczenie, w związku z roszczeniem głównem pozostające, lecz także o takie roszczenie, którego jedynie dlatego dochodzić można pozwem wzajemnym, że się nadaje do potrącenia.

²⁾ tak w przypadkach art. 69 L. 1 i 2, jak i art. 212.

³⁾ Jeżeli prowadzi się oddzielną rozprawę co do roszczenia głównego lub wzajemnego albo co do jednego z kilku roszczeń, można wydać wyrok częściowy (art. 347), ale nie jest to konieczne, bo mimo oddzielnej rozprawy wydać można wyrok jednolity.

⁴⁾ Mowa tu o przeciwstawieniu do potrącenia bez

wytoczenia powództwa wzajemnego; takie przeciwstawienie jest możliwe także wtedy, gdy pretensja wzajemna nie nadaje się do załatwienia w drodze procesowej, co więcej, gdy orzec o niej można tylko w postępowaniu administracyjnym lub polubownym, sąd bowiem nie ma orzekać o pretensji wzajemnej, lecz tylko o tem, czy potrącenie ma być dokonane, i tylko w tym celu ma badać jej należność; badanie dotyczy więc nie kwestji głównej, lecz prejudycjalnej, a do tego jest sąd powołany, chociażby w razie gdyby kwestja prejudycjalna była kwestją główną, zachodziła niedopuszczalność drogi procesowej lub niewłaściwość sądu

⁵⁾ W razie, gdy pretensja przeciwstawiona do potrącenia, pozostaje w związku z roszczeniem pozwu głównego, nie można prowadzić oddzielnej rozprawy; wypadek ten zajdzie, gdy obydwa roszczenia wypływają z tego samego stosunku prawnego.

⁶⁾ Jeżeli bez wytoczenia powództwa wzajemnego przeciwstawia się pretensję do kompensaty, nie można wydać wyroku częściowego, bo o pretensji głównej nie można orzec, gdy podniesiono zarzut kompensaty, który w razie, gdy okaze się uzasadniony, spowoduje zgaśnięcie pretensji; o pretensji wzajemnej zaś niepodobna orzec wyrokiem, bo brak co do niej powództwa.

Art. 240.

Sąd może zarządzić łączną rozprawę¹⁾ i wydać łączne orzeczenie w toczących się przed nim sprawach,²⁾ jeżeli są one z sobą w związku lub mogły być objęte jednym pozwem.^{3) 4) 5) 6)}

¹⁾ Przepis ten nie dotyczy powództwa głównego i wzajemnego, bo te już według art. 220 § 2 zdanie drugie ulegają łącznemu rozpoznaniu.

²⁾ Sprawy, toczące się w rozmaitych sądach, nie mogą

gą być połączone; wyjątek zachodzi w razie zaistnienia warunków z art. 395 § 1, według którego sprawę, toczącą się w sądzie grodzkim, przekazać można sądowi okręgowemu w celu łącznego prowadzenia jej ze sprawą, w tym ostatnim sądzie już zawisłą albo też wytoczyć się mającą.

³⁾ Ustawa ma głównie na myśli przypadek z art. 69 L. 2, ale zarządzenie łącznej rozprawy może nastąpić i w innych przypadkach, przyczem związek faktyczny lub prawny między poszczególnymi sporami nie jest konieczny.

⁴⁾ Brak przepisu co do tego, czy sąd może zarządzić rozłączenie połączonych spraw; należy jednak przyjąć, że jest to dopuszczalne. Również złączenie spraw w przypadku, gdy po myśli art. 259 sąd poprzód zarządził oddzielną rozprawę, jest dopuszczalne.

⁵⁾ W razie połączenia sąd we wszystkich sprawach wydaje jeden wyrok bez względu na to, czy wszędzie występują te same strony.

⁶⁾ Przez złączenie kilku spraw nie stwarza się spółuczestnictwa sporu i dlatego w wypadku, gdy zachodzą warunki art. 70 § 2, nie ma zastosowania przepis, że jeden działa za innych. Niema też w razie połączenia mowy o jednym procesie, lecz nadal istnieje kilka procesów, zaczem nie podobna przyjąć kasacji po myśli art. 452 § 1 za dopuszczalną, jeżeli ogólna wartość połączonych roszczeń przekracza pięćset złotych, ale wartość poszczególnego roszczenia do tej kwoty nie dochodzi.

Art. 241.

Sąd może ograniczyć rozprawę przedewszystkiem do zarzutów formalnych¹⁾ lub pytań wstępnych.²⁾ ³⁾

¹⁾ Zarzuty formalne są wymienione w art. 243.

2) Pytania wstępne dotyczą istoty sprawy a więc, czy powód ma interes prawny w ustaleniu stosunku prawnego lub prawa, czy w zasadzie przysługuje powodowi roszczenie, czy powód względnie pozwany jest legitymowany w sprawie itd. Przyjając jednak należy, że ograniczyć można rozprawę nie tylko do pytań wstępnych, lecz także do zarzutów, np. do zarzutu przedawnienia lub okoliczności, wykluczających roszczenie, jakoto do kwestji zapłaty, zrzeczenia się itp., gdyż w razie ich stwierdzenia okazuje się zbędnem badanie faktów dotyczących powstania pretensji. Wątpliwość atoli zachodzi, czy można to przyjmując także co do zarzutu kompensaty, podniesionego ewentualnie na wypadek uznania za uzasadnioną pretensji, przez pozwanego zaprzeczonej; ze stanowiska k. p. c. jest możliwem oddalenie nie ustalonego powództwa z powodu stwierdzonej pretensji wzajemnej.

3) Osobne orzeczenie może zapaść tylko co do niektórych zarzutów formalnych, a mianowicie co do zarzutu niedopuszczalności drogi procesu cywilnego, co do niewłaściwości sądu i zarzutu, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego (art. 244); co do zarzutów merytorycznych może zapaść oddzielne orzeczenie tylko wtedy, gdy sąd uznaje roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie (art. 348).

Art. 242.

Zarzut niewłaściwości sądu i zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego,¹⁾ pozwany powinien zgłosić i należycie uzasadnić²⁾ przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy,³⁾ pod utratą prawa korzystania z tych zarzutów w dalszem postępowaniu.^{4) 5)}

1) Por. art. 486 § 2.

2) Samo ogólnikowe zgłoszenie zarzutu rzeczowej lub miejscowej niewłaściwości sądu nie wystarcza, nie wystarcza też wymienienie przyczyny i gatunkowe jej określenie, lecz podać należy jeszcze fakty, które wskazują na brak właściwości; gdy podnosi się zarzut, że sprawę poddano orzecznictwu sądu polubownego, należy dokładnie wymienić zapis lub inną przyczynę w art. 514 wymienioną.

3) Zarzut nie musi być podniesiony w odpowiedzi na pozew, która ma tylko przygotować rozprawę; strony bowiem mają ustnie na rozprawie zgłaszać zarzuty (art. 232), o ile ustawa czego innego nie wymaga, a co do zarzutów, w art. 241 wymienionych, brak przepisu, że należy je zgłosić przy dokonaniu pierwszej czynności procesowej. W postępowaniu nakazowym należy zarzuty formalne zgłosić w piśmie, zawierającym zarzuty (art. 471 § 2); co do sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu, rzecz może być wątpliwą, bo w art. 379 § 2 mowa³ jest o zarzutach przeciw żądaniu pozwu, a przez to możnaby rozumieć tylko zarzuty co do istoty sprawy, uwzględnić jednak należy, że i zarzuty formalne są skierowane przeciw żądaniu pozwu.

4) Większą ilość zarzutów formalnych tego samego lub innego rodzaju nie musi pozwany przytoczyć łącznie, lecz także jeden po drugim i to w dowolnym porządku, byleby tylko każdy zarzut z art. 242 podniósł przed wdaniem się w rozprawę co do istoty sprawy, może więc pozwany najpierw zgłosić zarzut miejscowej, potem rzeczowej niewłaściwości sądu, następnie niedopuszczalności drogi procesu cywilnego itd

5) Także zarzut niewłaściwości sądu, opierający się na tem, że sąd nawet na podstawie umowy stron nie mógłby stać się właściwym (art. 52 § 2), należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy; wpraw-

dzie sąd w każdym stanie sprawy bierze go z urzędu pod rozwagę (art. 243), ale pozwany nie ma prawa żądać wydania postanowienia co do zarzutu, który za późno podniósł. Zachodzącą niewłaściwość sądu, niedopuszczalność drogi procesowej itp. w razie, gdy jej pozwany na czas nie zgłosił, uwzględnia się zatem z urzędu a nie na zarzut pozwanego, gdy zaś sąd dochodzi do wniosku, że nie zachodzi brak formalny, że więc jest właściwym, że droga procesowa jest dopuszczalna itp., wówczas zadnego nie ma powziąć postanowienia, chociaż nad poruszoną przez pozwanego kwestją się zastanawiał, bo rzecz ma się tak samo, jakgdyby pytanie z własnej inicjatywy wzięte było pod rozwagę, w którym to przypadku osobnego postanowienia się nie wydaje; co najwyżej w motywach wyroku można zaznaczyć, że o braku formalnym nie ma mowy. Z tego, co podniesiono, wynika, że zarzut, za późno przez pozwanego podniesiony, odrzuca się jako nie nadający się do załatwienia.

Art. 243.

W każdym stanie sprawy sąd bierze z urzędu pod rozwagę: niedopuszczalność drogi procesu cywilnego;¹⁾ niewłaściwość sądu, opierającą się na tem, iż sąd nie mógłby być właściwy nawet na podstawie umowy stron;²⁾ brak zdolności procesowej i należytego zastępstwa lub upoważnienia do prowadzenia sprawy;³⁾ istnienie sporu sądowego o to samo roszczenie między temi samemi stronami;⁴⁾ powagę rzeczy osądzonej.⁵⁾

¹⁾ Zarzut niedopuszczalności drogi procesu cywilnego zachodzi, gdy sprawa należy do drogi administracyjnej albo przekazaną jest sądowi odrębnemu lub sądowi powszechnemu, ale ma być załatwioną w drodze innej

niz procesowej, także w braku jurysdykcji krajowej w myśl art. 4 i 5 należy z urzędu postępowanie umorzyć, bo i w tym przypadku zachodzi niedopuszczalność drogi procesu cywilnego. Wyrok, którym załatwia się sprawę, nie należącą do drogi procesu cywilnego, jest nieważny (art. 416 L. 1).

²⁾ Por. art. 52 § 2; wyrok wydany w takiej sprawie nie w każdym przypadku jest nieważnym, bo według art 425 L 1 zachodzi nieważność tylko wtedy, gdy sąd grodzki orzekł w sprawie, należącej bez względu na wartość przedmiotu sporu do właściwości sądu okręgowego, niema zaś mowy o nieważności, gdy sąd rozstrzygał w sprawie, poddanej wyłącznej właściwości innego sądu, dalej, gdy sąd okręgowy załatwił sprawę, należącą do właściwości sądu grodzkiego.

³⁾ Por. art. 65, 97 § 2 i art 160; wydany wyrok jest nieważny po myśli art 416 L. 2 i to nawet po prawomocności (art. 450 L. 2).

⁴⁾ Por. art. 214 L. 1.

⁵⁾ Por art. 389.

Art 244.

Pozwany nie może odmówić wdania się w spór co do istoty sprawy, chociaż wniósł zarzuty formalne.¹⁾ Odrzucając zarzuty niedopuszczalności drogi procesu cywilnego, niewłaściwości sądu albo zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego, sąd wyda oddzielne postanowienie²⁾ i może wstrzymać dalsze rozpoznanie sprawy aż do prawomocnego rozstrzygnięcia tych zarzutów.³⁾ W razie odrzucenia innych zarzutów formalnych sąd przystąpi do rozpoznania istoty sprawy⁴⁾ i rozstrzygnięcie co do nich zamieści w wyroku.⁵⁾

1) Inaczej ma się rzecz, gdy pozwany żądał zabezpieczenia kosztów procesu (art. 131).

2) Jeżeli według ustawy sąd ma wydać oddzielne postanowienie przy odrzuceniu zarzutu niedopuszczalności drogi procesowej, niewłaściwości sądu lub zarzutu, że sprawa należy do rozstrzygnięcia przez sąd polubowny, to tem bardziej wydać musi oddzielne postanowienie, gdy zarzuty uznaje jako usprawiedliwione, bo wówczas nie dochodzi do orzeczenia co do istoty sprawy; ma jednak wydać oddzielne postanowienie także wtedy, gdy tylko co do części żądania pozwu przyjmie, że zarzut jest uzasadniony. Ze względu na to dopuszczalne jest natychmiastowe zażalenie przeciw postanowieniu, którym załatwia się zarzut niedopuszczalności drogi sądowej, niewłaściwości sądu albo zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego (art. 426 § 1).

3) Przepis ten jest zbędny wobec ogólnej zasady art. 427 § 2, że sąd wstrzymać może wykonanie postanowienia aż do rozstrzygnięcia zażalenia; wprawdzie w tym przepisie mowa jest o wstrzymaniu postępowania w razie wniesienia zażalenia, ale przyjąć wypada, że wstrzymanie jest możliwe już wtedy, gdy postanowienie wydano a nie jest jeszcze wiadome, czy zażalenie będzie wniesione.

4) Sąd nie może więc w tych przypadkach wstrzymać dalszego postępowania, lecz musi je bezwarunkowo prowadzić, co stanowi wyjątek od zasady art. 427 § 2.

5) Ze słowa „rozstrzygnięcie“ wynikałoby, że sąd nie wydaje odrębnego postanowienia, lecz w uzasadnieniu wyroku wspomina o zarzutach formalnych; tak jednak nie jest, bo rozstrzygnięcie jest postanowieniem, zaczem wchodzi do wyroku, jako osobna część składowa tegoż. Od tego postanowienia przysługuje zażalenie, które

wnieść można albo odrębnie, albo też umieścić w apelacji od wyroku (art. 426 § 2).

Art. 245.

Jeżeli sąd uzna swoją niewłaściwość,¹⁾ przekaże sprawę na wniosek powoda²⁾ ³⁾ sądowi przezeń wskazanemu,⁴⁾ chyba że sąd ten jest oczywiście niewłaściwy.⁵⁾ ⁶⁾

¹⁾ rzeczową lub miejscową; o kosztach orzeka sąd w postanowieniu, którym uznaje się niewłaściwym (art. 109); przy oznaczaniu kosztów nie można uwzględnić tego, że z niektórych czynności procesowych skorzysta ewentualnie sąd, który później sprawą się zajmie, bo nie jest wykluczone, że powód wogóle nie zgłosi wniosku o przekazanie sprawy.

²⁾ W przeciwieństwie do art. 218 brak terminu do złożenia wniosku, stosować jednak należy analogicznie przepis art. 218 i art. VI § 1 przep. wpraw. Wniosek można złożyć dopiero po prawomocności postanowienia sądu, bo zażalenie od takiego postanowienia jest dopuszczalne.

³⁾ Przepis ten odnosi się tylko do przypadku, gdy na rozprawie odrzucono pozew z powodu niewłaściwości; jeżeli go jednak odrzucono bez wyznaczenia rozprawy, należy postąpić po myśli art. 218, a więc nie można żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu, lecz tylko w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia odmownego można do sądu właściwego wnieść ten sam pozew.

⁴⁾ Powód musi dokładnie wskazać sąd właściwy i nie może go oznaczać w sposób, na podstawie którego można się tylko domyśleć, o który sąd idzie; oznaczenie takie, jak: sąd zamieszkania pozwanego, sąd rzeczowo właści-

wy, sąd w pewnym miejscu posiadający siedzibę itp. nie wystarczy.

⁵⁾ Ze słów „oczywiście niewłaściwy“ wynika, że sąd, którego zadaniem jest orzec o przekazaniu sprawy, ma wprawdzie zbadać kwestję właściwości sądu, wskazanego przez powoda, ale nie może dochodzić spornych faktów, bo według ustawy odmowa tylko wtedy jest uzasadniona, gdy niewłaściwość najmniejszej nie ulega wątpliwości, zaczem za podstawę bierze się tylko stan stwierdzony. Od odmowy przekazania przysługuje zazalenie. Sąd, któremu sprawę przekazano, nie może się uznać niewłaściwym na tej podstawie, że zachodzi właściwość tego sądu, który mu sprawę przekazał (por. art 388).

⁶⁾ Jeżeli pisma są ułożone w języku, nie dopuszczonym w sądzie, któremu sprawę ma się przekazać, powinien powód dołączyć ich tłumaczenie na język polski.

Art. 246.

Przewodniczący powinien we właściwej chwili,¹⁾ jeżeli to uważa za możliwe, skłaniać strony do pojednania.²⁾ Osnowa ugody, zawartej przed sądem,³⁾ powinna być wciągnięta do protokołu rozprawy⁴⁾ i stwierdzona podpisami stron,⁵⁾ a w razie niemożności podpisania — przez sąd.⁶⁾ ⁷⁾ ~)

¹⁾ Przewodniczący ocenia, jaką chwilę uważa się za właściwą; odpowiedniem jest, aby przed przystąpieniem do próby pojednania sprawę wyjaśniono tak dalece, by dały się już ustalić warunki ugody.

²⁾ Od oceny sądu jest zawisłe, czy pertraktacje ugodowe uważać można za ważną przyczynę w myśl art. 172, uzasadniającą odroczenie rozprawy.

3) Ugoda jest procesową, jeżeli doszła do skutku przed sądem między stronami procesowymi, dalej, jeżeli dotyczy przedmiotu sporu albo też innego przedmiotu, który zgodnie z przepisami postępowania wszedł w jego miejsce, wreszcie, jeżeli zawarto ją w toku sporu. Inna ugoda, a więc taka, do której przystąpiła trzecia osoba lub którą zawarto przed wdrożeniem procesu i która obejmuje inny przedmiot, niż ten, o który toczy się spór lub który po myśli art. 216 w jego miejsce może wstąpić, nie jest procesową lub tylko w części nie ma tego charakteru np. odnośnie trzeciej osoby, która w charakterze ręcyciela do niej przystąpiła. Ugoda procesowa powoduje ukończenie sporu, a tem samym zarzut równy zarzutowi sprawy osądzonej; ugoda, której tego znaczenia przypisać nie można, choćby była zawartą przed sądem, jak ugoda z art. 11 § 3 i z art. 399 § 3, uzasadnia tylko materjalno-prawny zarzut, że roszczenie zgasło.

4) Wciągnąć do protokołu można ugodę tylko wtedy, gdy co do przedmiotu strony mogą się pogodzić, dalej gdy treść ugody jest jasną i nie sprzeciwia się prawu, bezwzględnie obowiązującemu lub dobrym obyczajom

5) Ugodę procesową uważać należy za zawartą dopiero wtedy, gdy strony umieściły swój podpis albo sąd stwierdził, że tylko z powodu przeszkód podpisu nie umieszczają; ugoda procesowa nie zachodzi więc, jeżeli spisano omówione warunki, ale podpisu odmówiono, w takim wypadku zatem proces należy dalej prowadzić. Czy zaś doszła do skutku ugoda materjalno-prawna, to zależy od okoliczności danego przypadku.

6) Brak przepisu co do tego, czy ugoda może być zawisłą od warunku np. zatwierdzenia przez osobę trzecią lub od złożenia przysięgi przez jedną ze stron, wobec czego taką ugodę uznać należy jako niedopuszczalną. To samo przyjąć należy w razie zawarcia ugody pod warunkiem zatwierdzenia jej przez władzę,

co dawniej często się zdarzało w sporach ze Skarbem Państwa, w których zastępca procesowy Skarbu Państwa zawierał ugodę, ale skuteczność jej czynił zawisłą od pisemnego zatwierdzenia przez Gen. Prokuratorję R. P.

7) Strona, która twierdzi, że uгода jest pozbawioną mocy, powinna złożyć wniosek o dalsze prowadzenie sprawy z powołaniem się na nieważność ugody; sąd bada słusność twierdzenia, a gdy dojdzie do wniosku, że zachodzi bezskuteczność, powinien to orzec i prowadzić dalsze postępowanie. Prowadzenie osobnego procesu o nieważność ugody procesowej należy uznać jako niedopuszczalne, gdyż idzie o akt procesowy a o skuteczności tegoż orzeka sąd w postępowaniu, w którym doszło do odnośnego aktu.

***) Ustawa z 3 lipca 1919 w przedmiocie ochrony drobnych dzierżawców rolnych (D. U. R. P. Nr. 57 poz 345)**

Art. 5. W sprawach, wynikających ze stosowania ustawy niniejszej, sąd obowiązany jest skłaniać strony do pojednania. W tym celu sąd ma prawo zbierać dowody z urzędu, nakazywać osobiste stawiennictwo stron, tudzież zażądać złożenia przez nie w oznaczonym terminie wyjaśnień i dowodów.

Art. 247.

§ 1. Przewodniczący zamyka rozprawę, gdy sąd¹⁾ uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną.

§ 2. Można zamknąć rozprawę również w przypadku, gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez inny sąd,²⁾ albo też, gdy ma być przeprowadzony dowód z ak-

tów lub wyjaśnień³⁾ władz, a rozprawę co do tych dowodów⁴⁾ uzna za zbyteczną.

¹⁾ O tem, czy sprawa jest dostatecznie wyjaśnioną, rozstrzyga sąd a nie przewodniczący, który w wykonaniu uchwały zamyka rozprawę; musi się więc odbyć narada sądu tylko co do tego, czy sprawa jest wyjaśnioną, a zamknięcie rozprawy przez przewodniczącego jest już tylko konsekwencją takiego postanowienia.

²⁾ Przez „inny sąd“ rozumieć należy sąd wezwany (art. 259 § 2), albo też sąd zagraniczny (art. 259 § 2).

³⁾ Z tego wynika, że sąd może się zadowolić wyjaśnieniem z aktów innych władz.

⁴⁾ Zbyteczność rozprawy uznać może sąd nietylko wtedy, gdy chodzi o dowód z aktów lub wyjaśnień władz, lecz także wtedy, gdy mają być jeszcze przeprowadzone dowody przez sędziego wyznaczonego lub też przez inny sąd.

Art. 248.

Sąd może zamkniętą rozprawę otworzyć na nowo,¹⁾ jeżeli potrzebne są jeszcze dodatkowe wyjaśnienia stron²⁾ lub dodatkowe dowody.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Otwarcie rozprawy na nowo może nastąpić z urzędu lub na wniosek.

²⁾ pod względem faktycznym.

³⁾ Dodatkowe dowody sąd uznać może za konieczne nietylko wtedy, gdy je strony ofiarowały, lecz także wtedy, gdy ich nie powołały, ale sąd uzna je po myśli art. 251 za potrzebne.

⁴⁾ Brak w ustawie przepisu, jak postąpić należy na dalszej rozprawie; z art. 233 wnosić należy, że przewodniczący lub wyznaczony przez niego sędzia sprawozdawca przedstawia stan sprawy. W razie zmiany

w osobie sędziów nie ponawia się przeprowadzonych już dowodów, a wnosić to należy z przepisu art. 353, w szczególności ze słowa „bezpośrednio“, które osłabia zasadę bezpośredniości, ograniczając ją do rozprawy, poprzedzającej bezpośrednio wydanie wyroku.

Art. 249.

Od zarządzeń przewodniczącego w toku rozprawy¹⁾ strony mogą odwołać się do sądu, od którego postanowienia niema zażalenia.²⁾

¹⁾ nie poza rozprawą; można jednak od przewodniczącego żądać zmiany zarządzenia, a w razie odmowy ponowić wnioski na rozprawie.

²⁾ Odnosi się to tylko do zarządzeń, dotyczących kierownictwa procesem.

Dział III.

Dowody.

Rozdział I.

O dowodzie w ogólności.

Art. 250.

Przedmiotem dowodu są fakty sporne,¹⁾ mające dla sprawy istotne znaczenie.²⁾ *)

¹⁾ Faktami spornymi nie są fakty przyznane, te więc nie wymagają dowodu (art. 253 § 1).

²⁾ Dowód prowadzić należy na fakty, które mają wpływ na rozstrzygnięcie kwestji, czy to formalnej, czy też merytorycznej; dodatek, że znaczenie tych faktów ma być istotne, jest zbędny.

*) Por. uwagę *) do art. 253.

Art. 251.

Sąd może dopuścić dowód nawet niepowołany przez strony,¹⁾ jeżeli o nim powziął wiadomość z oświadczeń stron lub z akt sprawy²⁾ i jeżeli w szczególnych przypadkach kodeks nie zawiera odmiennego postanowienia.^{3) 4)})

1) Dowód z oględzin, z biegłych i z przesłuchania stron może sąd z urzędu dopuścić, zresztą powołanie dowodów jest rzeczą stron a sąd nie ma obowiązku dochodzić, czy na stwierdzenie pewnego spornego faktu istnieje już środek dowodowy.

2) Sąd tylko wtedy może dopuścić dowód, przez strony nie powołany, gdy o istnieniu środka dowodowego dowiaduje się z oświadczeń stron lub z aktów sprawy. Zaczem nie wystarcza pozaprocesowa wiadomość, pe-
dana sędziemu np. przez trzecią osobę.

3) Nie można prowadzić dowodu z dokumentu lub świadka, jeżeli obie strony zgodnie temu się sprzeciwiają (art 273 i 289), jednak w procesie małżeńskim sąd może z urzędu dopuścić dowód z dokumentu lub ze świadka, choćby się strony temu sprzeciwiły (art. X § 4 przep. 'wprow.).

4) Środki dowodowe powinny być powołane na rozprawie, ale i w pozwie, odpowiedzi na pozew oraz w pismach przygotowawczych należy je powołać pod rygorem art. 104 §§ 1 i 2 i art. 238 § 2. Wprawdzie art. 210 § 1 L. 2 stanowi, że powód przytoczyć musi w pozwie okoliczności faktyczne, a nie wspomina o środkach dowodowych, ale z tego nie wynika, by powołanie ich było tylko możliwe, ale nie nakazane, gdyż pozew jest pismem przygotowawczym, zaczem odnieść należy do niego przepis art. 137 § 1 l. 3, przepis zaś art. 211 dotyczy czego innego.

*) Por. uwagę *) do art 246.

Art. 252.

§ 1. Fakty powszechnie znane¹⁾ nie wymagają dowodu. Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się stron.²⁾

§ 2. To samo dotyczy faktów, znanych sądowi urzędownie,³⁾ wszakże sąd powinien przy rozprawie zwrócić na nie uwagę stron.⁴⁾

1) Mowa tu o faktach znanych powszechnie, a nie tylko wiadomych w sądzie; pod pojęcie faktów powszechnie znanych podciągnąć należy także zasady doświadczenia, w szczególności zasady fizykalne, chemiczne itp.

2) Zresztą mają strony przytoczyć fakty stanowcze w pozwie (art. 210 § 1 L 2), w odpowiedzi na pozew, albo na rozprawie (art. 232 § 1).

3) Fakty są urzędownie sądowi znane, gdy z okazji dokonania czynności urzędowych doszły jego wiadomości, nie zaś, gdy mogą być stwierdzone z aktów innej sprawy, której sąd nie załatwiał. Fakty, wpływające z akt sprawy, o którą toczy się spór, niewątpliwie uważać należy, jako sądowi urzędownie znane; te fakty mogą być jednak uwzględnione tylko wtedy, gdy są udowodnione, jeżeli zaś wpływają jedynie z zeznań świadków lub strony, w celach dowodowych przesłuchanej, nie mogą być uwzględnione. Rozumie się, że rzecz ma się inaczej, gdy sąd uzna je za wykazane, ale do tego jest konieczne zachowanie form procesowych co do postępowania dowodowego, w szczególności zaś należy dopuścić dowody przeciwnie, przez stronę ofiarowane.

4) Przyjąć wypada, że także na fakty, które sąd chce uważać za powszechnie znane, powinien zwrócić uwagę stron, aby im umożliwić wykazanie, że zachodzi np. tylko

niesprawdzona pogłoska, gdy zaś idzie o zasadę doświadczenia, nie można stronom odmówić prowadzenia dowodu na to, że istnieją inne poglądy, które obalają dotychczas powszechnie przyjęte zdanie naukowe.

Art. 253.

§ 1. Nie wymagają również dowodu fakty, przyznane¹⁾ w przewodzie sądowym przez stronę przeciwną na piśmie lub ustnie.^{2) 3) 4)}

§ 2. Gdy strona nie wypowie się co do faktów przytoczonych przez stronę przeciwną,⁵⁾ sąd, uwzględniając wyniki całej rozprawy, może uznać fakty te za przyznane.^{6) 3)}

¹⁾ Przyznaniem jest oświadczenie strony, że prawdziwym jest fakt przez stronę przeciwną przytoczony. Nie jest potrzebne podanie motywu przyznania w szczególności, że strona przekonała się o tegoż prawdziwości. Przyjęcie przyznania przez przeciwnika nie jest wymagane. Przyznanie może złożyć także pełnomocnik procesowy albo też strona obok niego jawiąca się, w razie zaś sprzeczności między nimi rozstrzyga oświadczenie strony (art. 94).

²⁾ Skutecznem jest więc przyznanie, złożone w odpowiedzi na pozew, w piśmie przygotowawczem lub kiedykolwiek na rozprawie w pierwszej lub dopiero w drugiej instancji.

³⁾ Przyznanie może się odnosić tylko do faktów, a nie do przepisów prawnych, chociażby obcych, ani do zasad doświadczenia.

⁴⁾ W sprawach o nieważność lub rozwód małżeństwa sąd nie jest związany przyznaniem faktów, dotyczących przyczyny nieważności lub rozwodu (art. X § 4 przep. wprow.).

5) Przyznanie jest skuteczne bez względu na to, czy stronę wezwano do oświadczenia się na okoliczność faktyczną, przez przeciwnika przytoczoną.

6) Sąd nie może przyjąć, że fakt jest prawdziwy, jeżeli przeciw temu przemawiają wyniki przeprowadzonych dowodów; przyznanie nie może też pozostawać w sprzeczności z faktami powszechnie wiadomymi lub urzędownie sądowi znanymi, które nie wymagają dowodu (art. 252 §§ 1 i 2). Bezskutecznem jest też zgodne oświadczenie stron, że zrzekają się uwzględnienia przeprowadzonych już dowodów i przyjmują za prawdziwy fakt, przeciw któremu przemawiają te dowody.

*) Ustawa z 13 marca 1929 r. o umowach sprzedaży lub przyrzeczenia sprzedaży nieruchomości ziemskich na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie. D. U. R. P. Nr. 24, poz. 246.

Art. 3. Termin objęcia nieruchomości w posiadanie i sam fakt tego objęcia przez nabywcę winien być przy wszczęciu sprawy stwierdzony przez zaświadczenie urzędu ziemskiego. W toku postępowania sądowego dowód z przyznania strony przeciwnej jest niedopuszczalny.

Art. 10. Ustawa niniejsza nie ma zastosowania do nieruchomości, co do których osoby zainteresowane zgłosiły swoje prawa na mocy ustawy z dnia 2 grudnia 1921 r. o umowach nabycia nieruchomości, sprzedanych z powodu ograniczeń narodowości polskiej (D. U. R. P. Nr. 106, poz. 767).

Art. 254.

Jeżeli przyznanie połączone jest z zastrzeżeniami lub z twierdzeniami dodatkowymi¹⁾ albo zostało odwołane,²⁾ sąd ocenia jego znaczenie z uwzględnieniem okoliczności danego przypadku.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Baczyć należy na całość twierdzenia strony i nie podobna dzielić oświadczenia na przyznanie pewnego faktu a twierdzenie innego

²⁾ Odwołanie może być spowodowane błędnym mniemaniem strony, że fakt jest prawdziwy, albo też tem, że strona była zdania, iż dla wyniku postępowania okoliczność jest obojętną; jeżeli strona odwoła przyznanie i natychmiast udowodni przeciwieństwo, nie podobna uznać faktu za prawdziwy, choćby nawet strona w pełnej świadomości jego nieprawdziwości poprzód oświadczyła, że fakt przyznaje.

³⁾ Narówni z odwołaniem przyznania postawić należy odwołanie twierdzenia faktycznego przez obydwie strony zgodnie przytoczonego, albo też odwołanie twierdzenia, które strona przytoczyła a które dla przeciwnika jest korzystne.

⁴⁾ Od przyznania faktu odróżnić należy uznanie sądowe, które dotyczy roszczenia lub też jego części; mowa o niem w art. 70 § 2, art. 91 § 1 L. 4, art. 92 i art. 175 § 1 L. 3, ale nigdzie nie jest powiedziane, jaką posiada ono doniosłość i czy czyni badanie faktów zbędnem. Przyjąć wypada, że uznanie mieści w sobie przyznanie wszelkich stanowczych faktów.

Art. 255.

Sąd ocenia znaczenie przyznania pozasądowego¹⁾ w związku z całością stanu faktycznego sprawy.

¹⁾ Przyznanie pozasądowe zachodzi wtedy, gdy oświadczone zostało wobec strony przeciwnej poza rozprawą sądową; nie jest takim przyznaniem twierdzenie, złożone wobec osoby trzeciej.

Art. 256.

Ustalenia faktyczne mogą być oparte także na

okolicznościach bezspornych lub udowodnionych, gdy okoliczności te, wzięte pojedynczo lub łącznie, usprawiedliwiają wniosek o prawdziwości pewnego, istotnego dla sprawy faktu (domniemanie faktyczne).¹⁾

¹⁾ Przepis ten dotyczy dowodu z poszlak a więc przypadku, gdy pewien fakt nie daje się wprost wykazać, ale prawdziwość jego da się wysnuć z innych wykazanych okoliczności faktycznych.

Art. 257.

§ 1. Sąd według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważania zebranego materiału ocenia wiarygodność i moc dowodów.¹⁾ ²⁾

§ 2. Sąd oceni na tej samej podstawie, jakic nadać znaczenie odmowie przedstawienia dowodu lub przeszkodom, stawianym w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu.³⁾

¹⁾ Sąd nie jest więc związany żadną regułą dowodową, ani pozytywną, ani negatywną. Nie ma zatem sąd obowiązku przyjąć fakt za prawdziwy, jeżeli w pewien sposób będzie potwierdzony, ani za nieprawdziwy, gdy pewne środki dowodowe za nim nie przemawiają. Od tej zasady istnieje wyjątek w art. 272.

²⁾ Wszelkie umowy dowodowe są bezskuteczne a więc np, że pewien fakt udowodnić należy tylko w pewien oznaczony sposób np dokumentem a nie świadkami, a tak samo umowy, że należy przyjąć pewien skutek prawny, dopóki przeciwieństwo nie będzie wykazane, np. winę strony w niedopełnieniu itp. Takie umowy krepowałyby sędziego w swobodnej ocenie dowodów.

³⁾ Sąd oceni więc swobodnie, jakie znaczenie ma

odmówienie przedłożenia dokumentu lub przedmiotu oględzin, dalej niejawienie się w sądzie strony w celu przesłuchania albo odmówienie zeznań lub wykonania przysięgi.

Art. 258.

Przepis artykułu poprzedzającego nie ma zastosowania do domniemań ustanowionych przez prawo (domniemań prawnych), jednak zachowuje moc przy ocenie dowodu przeciwnego,¹⁾ ilekroć prawo dowodu takiego nie wyłącza.

¹⁾ W razie prowadzenia dowodu przeciwnego sąd oceni swobodnie, czy domniemanie zostało obalone. Dowód przeciwny może być prowadzony także przez przesłuchanie stron.

R o z d z i a ł II.

Postępowanie dowodowe.

Oddział I.

Przepisy ogólne.

Art. 259.

§ 1. Postępowanie dowodowe odbywa się w zasadzie przed sądem orzekającym.¹⁾ Gdyby to nie było możliwe z powodu natury dowodu,²⁾ bądź gdyby to było połączone z poważnymi niedogodnościami,³⁾ lub też spowodowało znaczne koszty w stosunku do przedmiotu sporu⁴⁾ — sąd orzekający zleci przeprowadzenie dowodu jednemu ze swych

sędziów (sędzia wyznaczony),⁵⁾ lub sądowi grodzkiemu (sąd wezwany).

§ 2. Przeprowadzenie dowodu zagranicą, możliwie z zachowaniem przepisów niniejszego kodeksu, sąd orzekający zarządzi w drodze właściwej.*)

1) Jest to wpływem zasady bezpośredniości, która jednak nie jest w ustawie bezwzględnie przeprowadzona.

2) Niemożność przeprowadzenia dowodu przez sąd orzekający zachodzi wtedy, gdy przedmiotu nie można przedłożyć sądowi, albo świadek nie może się w sądzie jawić a także wówczas, gdy sąd w celu przeprowadzenia dowodu nie może się udać na miejsce położenia przedmiotu albo na miejsce pobytu świadka. Wypadki takie są rzadkie, to też przeprowadzenie dowodów w drodze pośredniej odbędzie się tylko wtedy, gdy bezpośrednie ich prowadzenie powoduje znaczne koszty w stosunku do przedmiotu sporu. Za przeszkodę w bezpośrednim prowadzeniu dowodu uważać należy także zamieszkanie świadka poza okręgiem sądu orzekającego, jeżeli odległość od siedziby tegoż sądu przenosi pięćdziesiąt kilometrów (por. art. 508 § 2).

3) Niedogodność może istnieć dla stron, dla sądu albo też dla osoby, którą należy przesłuchać w charakterze świadka.

4) Uwzględnić należy stosunek kosztów do wartości przedmiotu sporu.

5) Takim sędzią może być tylko członek składu orzekającego a nie inny członek sądu, w którym prowadzi się proces.

*) a) Por. art. 13 i 46 pr. o ustr. s. powsz. poniżej

w dodatku I. oraz Regulamin ogólny §§ 8 i 143—145 ponizej w dodatku II.

b) Por. art. 8—16 konwencji, dotyczącej procedury cywilnej ponizej w dodatku VI.

Art. 260.

§ 1. W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu,¹⁾ sąd oznaczy fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy²⁾ i — stosownie do okoliczności³⁾ — sędziego lub sąd, przez który dowód ma być przeprowadzony, a nadto, o ile to jest możliwe, czas i miejsce przeprowadzenia dowodu.⁴⁾ Wyznaczając sędziego, sąd może mu pozostawić oznaczenie terminu.⁵⁾

§ 2. Od dopuszczenia lub odmowy dopuszczenia dowodu niema zażalenia.⁶⁾

¹⁾ Postanowienie dowodowe nie wiąże sądu, zatem można od niego odstąpić (art. 266 § 1)

²⁾ Ustawa zajmuje się szczegółowo niektórymi środkami dowodowymi, jak dokumentami, świadkami, biegłymi, oględzinami i przesłuchaniem stron, nie można jednak przyjąć, aby tem samem wyliczenie to było tak-satywne. Sądowi wolno korzystać i z innych środków dowodowych a nie musi ich podciągać pod pojęcie jednego ze środków, któremi się ustawa szczegółowo zajmuje, tak np. za dokument nie można uznać zdjęcia kinematograficznego lub fotograficznego a urządzone w celu stwierdzenia stanu rzeczy przedstawienie teatralne albo też odśpiewanie pieśni, lub wykonanie tańców nie podpada pod oględziny sądowe. Są to odrębne środki dowodowe, jak odrębnym środkiem dowodowym jest np. zbadanie stanu rzeczy przez osobę, która nie musi posiadać fachowych wiadomości i dlatego nie może być

nazwaną biegłym; posługiwanie się taką osobą jest konieczne, gdy chodzi o skonstatowanie stanu np. dachu lub kanału, dokąd sędzia nie może się udać ze względu na niebezpieczeństwo, albo też, gdy ma się zbadać stan ciała kobiety za pośrednictwem innej kobiety.

3) Postanowienie o przeprowadzeniu dowodu lub też jak się art. 266 § 1 wyraża, postanowienie dowodowe sąd ma powziąć także wtedy, gdy dowód sam przeprowadza.

4) Oznaczenie czasu, w którym ma się odbyć posiedzenie w celu przeprowadzenia dowodu, jest możliwe tylko wtedy, gdy tę czynność powierza się sędziemu wyznaczonemu, nie zaś, gdy się o to wzywa sąd inny; miejsce przeprowadzenia dowodu można wskazać także sądowi wezwanemu i ten sąd jest tem postanowieniem związany.

5) mylne określenie (por. art. 180).

6) wyjątek od zasady (art. 426).

Art. 261.

§ 1. Jeżeli czas i miejsce przeprowadzenia dowodu nie są wskazane w postanowieniu, strony będą o nich osobno zawiadomione.¹⁾

§ 2. Nieprzebycie stron na termin, wyznaczony do przeprowadzenia dowodu, nie wstrzymuje czynności sądowej,²⁾ chyba że obecność stron lub jednej z nich okaże się, stosownie do okoliczności, konieczną.³⁾

1) Ustawa mówi o osobnem zawiadomieniu stron, które ma nastąpić po wydaniu postanowienia dowodowego, nie powiada jednak, od kogo ma wyjść to zawiadomienie w razie, gdy dowody przeprowadza nie sąd orzekający, lecz sędzia wyznaczony lub wezwany; przyjąć należy, że o czasie i miejscu zawiadomić może strony tak

sąd orzekający, jak i ten sędzia, któremu czynność tę zlecono.

2) Dowody przeprowadzić można w nieobecności stron tylko wtedy, gdy je o czasie i miejscu ich przeprowadzenia zawiadomiono; gdy dowody przeprowadza sędzia wyznaczony lub wezwany, zawiadomienie powinno się odbyć, chociażby strony żądały przeprowadzenia rozprawy w nieobecności (art. 231), bo żądanie takie może się odnosić tylko do oświadczeń faktycznych i prawnych oraz dowodów, które się przeprowadza na rozprawie.

3) Konieczną jest obecność strony, gdy idzie o przedłożenie przez nią dokumentu (art. 276) albo też o jej przesłuchanie (art. 330 § 2).

Art. 262.

§ 1. Protokół, zawierający przebieg postępowania dowodowego, podpisują oprócz sędziego i protokółanta także osoby przesłuchane i strony obecne.¹⁾

§ 2. Odmowę lub niemożność podpisania stwierdza się w protokóle.²⁾

1) Rzecz ma się inaczej, niż przy innych protokółach posiedzeń (art. 175 § 2), gdyż te podpisują tylko przewodniczący i protokółant. Podpisanie protokołu przez strony uznać należy jako konieczne także wtedy, gdy przed sędzią wyznaczonym lub wezwanym nie prowadzi się dowodów, ale strony składają pewne doniosłe oświadczenia jak np. przyznanie, cofnięcie pozwu, zrzeczenie się roszczenia, domagają się zaniechania przeprowadzenia dowodu ze świadka lub z dokumentu itp., niewątpliwie zaś, gdy zawierają ugodę, gdyż według art. 246 podpis stron jest jej niezbędnym wymogiem.

2) W protokóle stwierdzić należy także przyczynę

odmowy lub niemożności podpisania; dodanie załącznika do protokołu jest możliwe (art. 178).

Art. 263.

§ 1. Sędzia wyznaczony i sąd wezwany mają w zakresie postępowania dowodowego prawa przewodniczącego¹⁾ i prawa sądu orzekającego.

§ 2. Nieprawidłowości w ich czynnościach strony mogą wytknąć nie później,²⁾ jak na najbliższej rozprawie przed sądem orzekającym.³⁾

¹⁾ Sędzia wyznaczony lub wezwany może więc także skłaniać strony do pojednania (art. 246).

²⁾ Por. art. 179; wytknięcie nieprawidłowości w czynnościach sędziego wyznaczonego lub sądu wezwanego może nastąpić także przed dalszą rozprawą przed sądem orzekającym, a ten ma na posiedzeniu niejawnem wydać zarządzenie w celu ich usunięcia.

³⁾ Strona, która na najbliższej rozprawie nie wytyka nieprawidłowości, naraża się na skutki z art. 179.

Art. 264.

Sąd orzekający może zarządzić powtórzenie lub uzupełnienie¹⁾ postępowania dowodowego.²⁾

¹⁾ Sąd orzekający może też zarządzić przeprowadzenie dowodu, którego sędzia wyznaczony lub sąd wezwany nie przeprowadził, np nie przesłuchał świadka albo nie dopuścił pytania, wychodząc z założenia, że zachodzą warunki z art. 291 lub z art. 292, albo też zaniechał oględzin po myśli art. 525 § 2.

²⁾ Powtórzenie lub uzupełnienie można zarządzić nie tylko na rozprawie, lecz i poprzód na niejawnem posiedzeniu i nie tylko na wniosek, lecz także z urzędu. Z tego wynika, że po nadejściu protokółów przeprowa-

dzonych dowodów lub ich przedłożeniu przez sędziego wyznaczonego, przewodniczący zbadać powinien ich treść a w razie, gdy spostrzeże braki lub gdy strona je wytyka, zwołać ma posiedzenie niejawne celem powzięcia postanowienia.

Art. 265.

§ 1. Na koszty przeprowadzenia dowodu obowiązana jest początkowo złożyć zaliczkę strona, która powołała się na dowód; jeżeli zaś obie powołały ten sam dowód, lub sąd z urzędu dowód zarządził, wówczas należną kwotę powinny złożyć obie strony w równych częściach lub w innym stosunku¹⁾ według uznania sądu.

§ 2. Sąd oznaczy zaliczkę i termin jej złożenia.²⁾

¹⁾ Gdy chodzi o spór wzajemny i główny, rozstrzygać powinien stosunek żądań.

²⁾ Ustawa nie podaje skutków niezłożenia zaliczki; przyjąć należy, że sąd pominie dowód, jeżeli jej nie złoży strona, która dowód powołała; nie można jednak przyjąć tej zasady, jeżeli obydwie strony dowód powołały albo sąd zarządził go z urzędu; w tym przypadku należy kwotę odnośną lub jej stosunkową część ściągnąć od tej strony, która jej nie złożyła.

Art. 266.

§ 1. Sąd nie jest związany swem postanowieniem dowodowym. Może je stosownie do okoliczności uchylić, uzupełnić lub zmienić.¹⁾

§ 2. Sąd może bez rozprawy zmienić lub uzupełnić swe postanowienie,²⁾ o ile chodzi o nowe fak-

ty — za zgodą stron,³⁾ o ile zaś chodzi o przesłuchanie nowych świadków — na wniosek choćby jednej strony.⁴⁾

§ 5. Sędzia wyznaczony i sąd wezwany mogą uzupełnić na wniosek strony postanowienie sądu orzekającego przez przesłuchanie nowych świadków na fakty, wskazane w tem postanowieniu.⁵⁾

1) Por. art. 384.

2) z tego, że sąd może postanowienie dowodowe zmienić lub uzupełnić, wynika, że ani przed pierwszą rozprawą ani po odbyciu jej i przed dalszą rozprawą nie może na posiedzeniu niejawnem zarządzić przeprowadzenia dowodów, jeżeli poprzód żadnego jeszcze nie powziął postanowienia dowodowego; może atoli zarządzić oględziny, skoro po myśli art. 230 § 2 mocen jest przed rozprawą zarządzić to przewodniczący. Ubezpieczenie dowodów jest w toku sprawy dopuszczalne tylko na wniosek (art. 359).

3) Jeżeli więc przytacza się fakty, o których nie było mowy, sąd może poza rozprawą dopuścić na nie dowody tylko wtedy, gdy obydwie strony żądają, aby taki dowód został przeprowadzony; żądania takiego nie muszą postawić w jednym piśmie, lecz mogą to uczynić także w odrębnych pismach procesowych.

4) Jeżeli sporny fakt był już przytoczony w postępowaniu, może każda strona pismem, do sądu wniesionem, żądać przesłuchania nowych świadków oprócz już powołanych, przyjąć też należy, że na fakt przytoczony strona może powołać świadków, mimo że poprzód zadanych świadków nie ofiarowała.

5) tak, jak w przypadku § 2 potrzebny jest wniosek jednej ze stron; przesłuchanie nowych świadków przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany nie jest

dopuszczalne nawet za zgodą obydwu stron na fakty, poprzód nie przytoczone lub też przytoczone, ale w postanowieniu dowodowym nie wymienione. Przepis o możliwości przesłuchania nowych świadków jest odpowiedni zwłaszcza tam, gdzie się okazuje, że inna osoba a niewołany świadek posiada wiadomości o faktach stanowych. Przesłuchania świadka, mieszkającego w innym okręgu sądu, nie może przeprowadzić sąd wezwany a sędzia wyznaczony musi zasięgnąć postanowienia sądu orzekającego, jeżeli ten sąd wyznaczył miejsce przeprowadzenia dowodu (art. 260 § 1 zdanie 2).

Art. 267.

§ 1. Jeżeli przeprowadzenie dowodu napotyka przeszkody,¹⁾ mogące trwać czas nieokreślony, albo jeżeli dowód ma być przeprowadzony zagranicą,²⁾ sąd może³⁾ na wniosek⁴⁾ jednej ze stron oznaczyć termin do przeprowadzenia dowodu. Jeżeli w terminie dowodu nie przeprowadzono, sprawa toczy się będzie dalej bez tego dowodu.

§ 2. Po upływie określonego terminu, dowód ten może być jeszcze przeprowadzony tylko wówczas, jeżeli postępowanie przez to się nie przeciągnie.⁶⁾

¹⁾ Do określenia terminu nie wystarcza przypuszczenie, że zajdą przeszkody, lecz muszą one rzeczywiście zachodzić; przyjąć to należy, np. w wypadku gdy świadek jest nieobecny a czas jego powrotu nie jest znany.

²⁾ W razie, gdy dowód przeprowadzony być ma za granicą, określenie terminu może nastąpić, chociażby żadne nie zachodziły przeszkody w przeprowadzeniu dowodu i nic nie przemawiało za tem, że dowód nie będzie rychło przeprowadzony; określenie terminu jest więc możliwe nawet wtedy, gdy przeprowadzenie dowodu ma

się odbyć w takim państwie, gdzie wezwanie o udzielenie pomocy prawnej szybko bywa załatwiane.

³⁾ Zakreślenie terminu nie jest obowiązkowe; sąd winien uwzględnić stosunki danego przypadku.

⁴⁾ nie z urzędu.

⁵⁾ Z przepisu tego wynika, że w razie oznaczenia terminu do przeprowadzenia dowodu, postępowanie nie ulega zawieszeniu, sąd ma więc dalej proces prowadzić, w szczególności słuchać świadków, strony itd., gdyby zaś pozostał tylko dowód, do przeprowadzenia którego termin określono, ma się wstrzymać z wyznaczeniem dalszego posiedzenia, aż do upływu terminu albo ma dzień posiedzenia wyznaczyć tak, aby wprzód termin oznaczony minął.

⁶⁾ Jeżeli więc po upływie oznaczonego terminu, ale przed zamknięciem rozprawy nadszedł protokół przesłuchania świadka lub strony, sąd ma dowód uwzględnić, co więcej — ma go uwzględnić nawet wówczas, gdyby to nastąpiło po zamknięciu rozprawy, ale przed wydaniem orzeczenia; w tym przypadku rozprawę należy na nowo otworzyć. Sąd może termin, określony do przeprowadzenia dowodu, przedłużyć, jeżeli postępowanie z tego powodu się nie przeciągnie.

Art. 268.

Zachowanie szczegółowych przepisów o postępowaniu dowodowym¹⁾ nie jest konieczne, ilekroć ustawy przewidują uprawdopodobnienie zamiast dowodu.²⁾ ³⁾

¹⁾ W razie, gdy chodzi tylko o uprawdopodobnienie, nie jest w szczególności potrzebne zaprzysiężenie świadka, ustne te goż przesłuchanie itp.

²⁾ Uprawdopodobnieniem zadowala się ustawa, jeżeli chodzi o wykazanie przyczyny wyłączenia (art. 56 § 1)

i czasu, kiedy strona o niej się dowiedziała (art. 55 § 2), o doręczenie osobie, której miejsce pobytu jest nieznanne (art. 159), dalej o wykazanie okoliczności uzasadniających przywrócenie terminu (art. 191 § 1), jeżeli żąda się od przeciwnika lub trzeciego dokumentu, który ten ma posiadać (art. 281), jeżeli chodzi o skargę o wznowienie i wykazanie zachowania terminu oraz okoliczności, uzasadniających wznowienie (art. 458 § 1), dalej gdy ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę wnosi się o wstrzymanie wykonania wyroku, przeciw któremu wniesiono skargę o wznowienie (art. 463).

³⁾ Uprawdopodobnić można pewien fakt wszelkimi środkami dowodowymi, a więc i przyznaniem; jeżeli jednak idzie o kwestję procesową, jak zachowanie terminu do zgłoszenia wniosku albo też o zaistnienie okoliczności, które uzasadniają tegoż przywrócenie, przyznanie pozbawione jest doniosłości, bo przyznać można tylko fakta, mające wpływ na rozstrzygnięcie sprawy a nie kwestji formalno-prawnych, co do których stronom brak swobodnej dyspozycji.

Oddział 2.

Dokumenty.

Art. 269.

Dokumenty,¹⁾ sporządzone przez władze, urzędy i osoby zaufania publicznego w zakresie ich działania,²⁾ stanowią dowód tego, co uczestniczące w czynności osoby oświadczyły lub co zostało urzędownie zaświadczone.^{3) 4) *)}

¹⁾ Dokumentem jest przedmiot, który wyraża pewną myśl, a obojętnem być winno, z jakiego jest on materiału, czy z papieru, drzewa, metalu itd., czy w celu wyra-

żenia myśli użyto pisma, czy innych środków; pod pojęcie dokumentu podpadają więc także rzeczy wywiadowcze; czemś innym są przedmioty oględzin, które żadnej nie wyrażają myśli, jak np. pomnik, fotografia itp. O ile idzie o dokument pisemny, nie zawsze jest konieczny podpis, bo istnieją także dokumenty bez podpisu, np. faktury kupieckie.

2) Dokumentem publicznym jest dokument, sporządzony przez władzę lub osobę zaufania tylko wtedy, gdy zachowano przytem formę ustawa przepisana.

3) Dokument, stwierdzający oświadczenia osób, w czynności uczestniczących, i zawierający zaświadczenie urzędowe pewnych zjść, jest dokumentem dowodowym, bo dowodzi pewnego faktu dla sprawy donosłego, jak np. urodzenie, śmierć zawarcie małżeństwa itp.; dowód przeciwny jest po myśli art 272 dopuszczalny, bo stwierdzenie polegać może na omyłce.

4) Dokument władzy lub urzędu, który zawiera zarządzenie lub orzeczenie władzy, jest dokumentem dyspozytywnym, np. dokument, w którym mieści się polecenie dokonania czynności lub jej zaniechania, którym orzeka się o prawie lub obowiązku, którym udziela się uprawnienia albo się go odmawia itp.; przeciw takiemu dokumentowi jest wykluczony dowód przeciwny (art. 272), nawet gdyby w nim w celu wydania orzeczenia dokonano ustaleń.

*) a) **Statut Banku Polskiego** D. U. R. P. z 1927 r. Nr. 115, poz. 966.

Art. 87. Księgi Banku i odpisy z nich, we właściwy sposób wystawione, mają moc dowodową dokumentów publicznych, a dowody zobowiązania z wyciągami z ksiąg Banku mają moc tytułów egzekucyjnych i hipotecznych.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1930 r. w sprawie zmian i uzupełnień**

rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 maja 1924 r. o połączeniu (fuzji) państwowych instytucji kredytowych w Bank Gospodarstwa Krajowego D. U. R. P. Nr. 86, poz. 666.

Art 9 h: „Księgi Banku i wypisy z nich, podpisane przez Bank w sposób statutem Banku przewidziany i zaopatrzone w okrągłą pieczęć Banku z godłem państwowem, jak również w ten sam sposób wystawione wszelkie oświadczenia na piśmie, zawierające zobowiązania, zwolnienia od zobowiązań, zrzeczenia się praw oraz pokwitowania z odbioru należności, mają moc prawną dokumentów publicznych, wykazy zaś zaległości, wystawione w ten sposób i zaopatrzone stwierdzeniem, że pretensja prawnie dojrzała do egzekucji, mają moc prawną wykonalnego tytułu egzekucyjnego i hipotecznego.

Podpisy firmowe Banku, umieszczone na dokumentach, o których mowa powyżej, nie wymagają uwierzytelnienia

Jednakowoż wszelkie czynności hipoteczne mogą być dokonywane na mocy dokumentów w powyższy sposób wystawionych tylko w odniesieniu do wpisów hipotecznych, zabezpieczających prawa o wartości, nie przewyższającej 10.000 złotych“.

c) Ustawa z dnia 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafii i telefonii D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 12, poz. 57.

Art. 22. Pokwitowania pocztowe, telegraficzne i telefoniczne tak nadawcze, jak oddawcze są dokumentami publicznymi.

d) Obwieszczenie Ministra Reform Rolnych z dnia 5 maja 1931 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 10 czerwca 1921 r. w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 75, poz. 609.

Art. 26. Księgi Banku i wypisy z nich, podpisane

przez Bank w sposób statutem Banku przewidziany, oraz zaopatrzone w pieczęć Banku, oraz wszelkie oświadczenia na piśmie, zawierające zobowiązania lub zwolnienia od zobowiązań, lub zrzeczenia się praw, w ten sam sposób przez Państwowy Bank Rolny wystawione, mają moc prawną dokumentów publicznych, wykazy zaś załgłości, wystawione w ten sposób i zaopatrzone stwierdzeniem, że pretensja prawnie dojrzała do egzekucji, mają moc prawną wykonalnego tytułu egzekucyjnego i hipotecznego.

Zwolnienia od zobowiązań lub zrzeczenia się praw o wartości, przewyższającej sumę 10.000 złotych, muszą być zeznane notarialnie.

Art. 270.

Dokumenty publiczne, sporządzone przez władze lub urzędy państw obcych, powinny być w razie sporu co do ich autentyczności¹⁾ uwierzytelnione przez właściwego posła lub konsula polskiego zagranicą albo przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, o ile traktaty nie stanowią inaczej.*)

¹⁾ Przyznanie autentyczności zagranicznego dokumentu jest więc skuteczne; odnośnie dokumentów krajowych nie można tego przyjąć, bo sąd ma z urzędu badać, czy ma przed sobą dokument publiczny, albowiem tylko autentyczny dokument publiczny ma moc dowodową z art. 269.

*) a) **Konwencja Konsularna między Polską a Francją**, podpisana w Paryżu dnia 30 grudnia 1925 r. D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 56, poz. 528.

Art. 16. Konsulowie generalni, konsulowie, wicekonsulowie i agenci konsularni obu Wysokich Umawiających

się Stron mają prawo przyjmować w swych biurach, w mieszkaniu stron i na pokładach statków wojennych i handlowych Państwa wysyłającego zeznania od kapitanów, załogi, pasażerów, kupców i wszelkich innych obywateli tegoż Państwa.

Będą oni również uprawnieni do przyjmowania w charakterze notariuszów rozporządzeń ostatniej woli od obywateli Państwa wysyłającego.

Mają oni ponadto prawo sporządzać w swych biurach wszelkie akta prawne, o ile odnoszą się one bądź do mienia znajdującego się, bądź do interesów, które mają być zawarte, bądź też do wszelkiego rodzaju praw, które mają być wykonane — poza terytorjum Państwa przyjmującego.

Odpisy i wyciągi z akt, sporządzonych na podstawie ustępów poprzednich, należycie uwierzytelnione przez wymienionych urzędników i zaopatrzone w oficjalną pieczęć urzędu, uznane będą zarówno wobec sądów, jak i poza sądami, tak w Polsce, jak i we Francji, narówni z oryginałami i posiadać będą ten sam charakter dokumentów autentycznych i tę samą moc dowodową, jakgdyby były sporządzone przez notariusza lub innego funkcjonariusza publicznego jednego lub drugiego Państwa, pod warunkiem, że akta te sporządzone będą podług form, wymaganych przez ustawy Państwa wysyłającego i opłacone stemplem oraz zarejestrowane i poddane wszystkim innym formalnościom, w tej dziedzinie, wymaganym przez przepisy Państwa, w którym akt ten ma być wykonany.

Art. 17. Konsulowie generalni, konsulowie, wicekonsulowie i agenci konsularni obu Wysokich Umawiających się Stron mają prawo tłumaczyć i uwierzytelniać wszelkiego rodzaju dokumenty, pochodzące od władz i urzędników Państwa wysyłającego, jako też od władz i urzędników państw trzecich, w tym ostatnim wypad-

ku, o ile odnoszą się one do obywateli Państwa wysyłającego.

Tłumaczenia, przez nich dokonane, będą posiadały w Państwie przyjmującym tę samą moc i skutki, jak gdyby były sporządzone przez tłumaczy zaprzysiężonych Państwa przyjmującego.

Wymienieni urzędnicy uprawnieni będą również do uwierzytelnienia podpisów obywateli Państwa wysyłającego.

b) **Konwencja Konsularna pomiędzy Polską a Rumunją**, podpisana w Bukareszcie 17 grudnia 1929 r. D. U R. P. z 1931 r. Nr. 60, poz. 482.

Art. 11. Konsulowie i agenci konsularni każdej z Wysokich Układających się Stron, o ile zostali do tego upowaznieni przez władze Państwa, które ich mianowało, — będą mieli prawo:

r 1) przyjmować bądź w swem biurze, bądź na pokładzie statków ich Państwa wszelkie oświadczenia, które mieliby do złożenia kapitanowie, członkowie załogi, pasazerowie, kupcy i wszyscy inni obywatele Państwa, które ich mianowało. Rozumie się, że te oświadczenia będą jedynie wtedy ważne wobec władz Państwa, w którym urzędują, o ile będą zgodne z prawodawstwem tegoż Państwa;

2) przyjmować w charakterze notariuszów akta prawne jednostronne i dwustronne, jak również rozporządzenia ostatniej woli obywateli Państwa, które ich mianowało;

3) przyjmować w charakterze notariuszów wszelkie akta niezależnie od obywatelstwa Stron, pod warunkiem, aby odnosiły się one do dóbr znajdujących się na terytorjum ich Państwa, do czynności mających być dokonanemi, lub do wszelkich praw, mających mieć ważność na terytorjum Państwa, które ich mianowało;

4) uwierzytelniać podpis obywateli Państwa, które ich mianowało;

5) uwierzytelniać lub tłumaczyć wszelkiego rodzaju akta i dokumenty pochodzące od władz lub urzędników ich Państwa lub Państwa ich siedziby.

Akta i dokumenty powyżej wyliczone, jak również tłumaczenia, odpisy lub wyciągi, wystawione lub uwierzytelnione przez konsula lub agenta konsularnego w formie wymaganej przez przepisy Państwa, od którego zależą wyżej wymienieni urzędnicy konsularni, — i zaopatrzone pieczęcią konsularną, będą uznane w Państwie siedziby konsula lub agenta konsularnego jako dokumenty, odpisy, wyciągi lub tłumaczenia autentyczne i będą miały wiarogodność i tę samą moc dowodową tak w sądownictwie, jak i poza sądownictwem, jakgdyby były wystawione, uwierzytelnione lub tłumaczone przez notariuszów, urzędników publicznych lub zaprzysiężonych tłumaczy właściwych w Państwie ich siedziby.

O ile akta te lub inne dokumenty dotyczą spraw mających być wykonanymi w Państwie, gdzie rezyduje konsul lub agent konsularny, będą musiały podlegać opłatom stemplowym i innym opłatom wymaganym przez ustawy wymienionego Państwa **jak** również podlegać będą wszystkim innym formalnościom obowiązującym w danej dziedzinie w tem Państwie.

Rozumie się, że powyższe postanowienia nie będą miały zastosowania do akt prawnych dwustronnych, dotyczących przeniesienia prawa własności na nieruchomościach lub mających na celu ich obciążenie, chyba że nieruchomości te położone będą na terytorjum Państwa siedziby konsula lub agenta konsularnego.

c) **Konwencja Konsularna między Polską a Belgią**, podpisana w Brukseli dnia 12 czerwca 1928 r. D. U. R. P. z 1931 r. Nr 81, poz. 637 (nie stosuje się do Konga belgijskiego).

Art. 11. Konsulowie i agenci konsularni każdej z Umawiających się Stron, o ile ich do tego upoważniają przepisy ustawowe i rozporządzenia kraju, który ich mianował, będą mieli prawo uwierzytelnienia podpisów obywateli tegoż kraju. Legalizację te mieć będą to samo znaczenie, jakgdyby były dokonane przez notariuszy lub przez właściwe władze kraju, w którym Konsul ma swą siedzibę.

Konsulowie i agenci konsularni każdej z Umawiających się Stron, o ile ich do tego upoważniają przepisy ustawowe i rozporządzenia kraju, który ich mianował, będą mieli prawo uwierzytelnienia podpisów władz lub urzędników tego kraju oraz kraju, w którym mają swą siedzibę.

Również będą upoważnieni do poświadczania autentyczności dokumentów sporządzonych przez władze krajów trzecich, lecz dotyczących wyłącznie ich obywateli.

Art. 15. Każda z Umawiających się Stron zobowiązuje się uznawać jako ważne następujące akty notarialne, sporządzone na jej własnym terytorjum przez Konsulów lub agentów konsularnych drugiego kraju, którym ten kraj nadał uprawnienie notariusza:

1) testamenty obywateli kraju, do którego należy urzędnik, akt sporządzający;

2) interczy między obywatelami kraju, do którego należy urzędnik, akt sporządzający;

3) interczy między obywatelami kraju, do którego należy urzędnik, akt sporządzający, a cudzoziemkami, obywatelkami innego kraju aniżeli ten, na którego terytorjum akt sporządzono;

4) wszelkie akty i umowy inne oprócz wymienionych w punktach 1 i 2 niniejszego artykułu, dotyczące wyłącznie obywateli kraju, do którego należy urzędnik, który je sporządza;

5) wszelkie akty i umowy dotyczące obywateli

kraju, do którego sporządzający je urzędnik należy, oraz obywateli lub mieszkańców kraju, w którym ten urzędnik ma swą siedzibę, a nawet wszelkie akty i umowy, dotyczące wyłącznie tych ostatnich, o ile we wszystkich tych wypadkach te akty umowy odnoszą się do mienia, położonego na terytorjum kraju, który mianował Konsula bądź agenta konsularnego, lub do spraw, mających być przeprowadzonymi na tem terytorjum.

Postanowienie, umieszczone we wstępie niniejszego artykułu, nie stosuje się do aktów i umów, wymienionych w Nr. 2, 3 i 4 niniejszego, a które mają za przedmiot nabycie lub przeniesienie praw przedmiotowych na dobra ziemskie lub nieruchomości położone w kraju, w którym akt sporządzono.

Wypisy, odpisy lub wyciągi z aktów sporządzonych na zasadzie niniejszego artykułu, należycie poświadczone przez właściwego Konsula lub agenta konsularnego i opatrzone pieczęcią Konsulatu, będą miarodajne i mieć będą tę samą moc dowodową, tak przed sądami jak i poza niemi, bądź w Belgji, bądź w Polsce, jak-gdyby zostały sporządzone wobec notariusza lub innego urzędnika jednego lub drugiego kraju, byleby akty te były redagowane w formie wymaganej przez prawo kraju, do którego należy Konsul lub agent konsularny i były poddane, ewentualnie, opłatom i rejestracji oraz wszelkim formalnościom przepisany w kraju, w którym akt ma być wykonany.

Na wypadek, gdyby powstała wątpliwość co do autentyczności wypisu aktu sporządzonego zgodnie z niniejszym artykułem, osoba zainteresowana będzie mogła żądać porównania z oryginałem i być obecną przy sprawdzaniu. Sprawdzanie to winno się odbywać bez przenoszenia kopij

Art. 17. Konsulowie generalni, konsulowie, wicekon-

sulowie i agenci konsularni obu Wysokich Umawiających się Stron mają prawo tłumaczyć i uwierzytelniać wszelkiego rodzaju dokumenty, pochodzące od władz i urzędników Państwa wysyłającego, jako też od władz i urzędników państw trzecich, w tym ostatnim wypadku, o ile odnoszą się one do obywateli Państwa wysyłającego.

Tłumaczenia, przez nich dokonane, będą posiadały w państwie przyjmującym tę samą moc i skutki, jak gdyby były sporządzone przez tłumaczy zaprzysiężonych Państwa przyjmującego.

Wymienieni urzędnicy uprawnieni będą również do uwierzytelnienia podpisów obywateli Państwa wysyłającego.

Art. 271.

Dokument prywatny stanowi dowód tego, że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od osoby, która go podpisała.¹⁾*)

¹⁾ Z tego, że oświadczenie, zawarte w dokumencie, pochodzi od osoby, która go podpisała, nie można jeszcze wnosić, iż treść tegoż oświadczenia jest prawdziwą, zaczem w konsekwencji uznać należy jako dopuszczalny dowód na nieprawdziwość faktu, o którym wspomina dokument; przepis art. 272 stanowi jednak, że przeciwdowód ze świadków a według art. 330 z przesłuchania stron między uczestnikami czynności jest wykluczony, wskutek czego w stosunku wzajemnym osób, między którymi dokument sporządzono, dojdzie do tego, że stanowić on będzie całkowity dowód na treść i że sąd będzie jego osnową związany, o ile nie istnieją inne środki przeciwdowodowe oprócz świadków i przesłuchania stron.

4) Ustawa z dnia 23. marca 1929 r. o wystawianiu skryptów dłużnych i pokwitowań przez osoby, nieumiejące lub niemogące pisać. D. U. R. P. Nr. 25, poz. 260

Art. 1. Osoby, nieumiejące lub niemogące pisać, korzystając z pożyczek z funduszków państwowych lub z państwowych instytucyj kredytowych, mogą niezależnie od trybu, przewidzianego w obowiązującym ustawodawstwie, wystawiać skrypty dłużne i pokwitowania, zastępując podpis odciskami wielkich palców (kciuków) obu rąk, lub z braku ich dwoma odciskami innych palców, wedle możności, różnych rąk. Odciski te winny być uwierzytelnione przez wójta gminy lub przełożonego zarządu gminy (burmistrza lub prezydenta miasta). Stwierdzenie tożsamości osoby, która odciski te uczyniła, jako też samego faktu uczynienia takich odcisków; stwierdzenie, któremi palcami te odciski uczyniono, a wreszcie faktu odczytania tej osobie wystawionego przez nią dokumentu, dokonane będzie przez dwóch piśmiennych świadków, którzy okoliczności te stwierdzą swemi podpisami.

Art. 2 Formalności, przewidziane w art. 1, będą stosowane także do osób, nieumiejących lub niemogących pisać, które udzielają poręczeń za pożyczki określone w art. 1.

Art. 3. Postanowienia art. 1 i 2 nie mają zastosowania do aktów, sporządzonych przez osoby ślepe, głuche lub nieme, oraz do aktów, mających być podstawą czynności hipotecznych.

Art. 272.

Dowód przeciwny¹⁾ co do oświadczeń, złożonych w dokumencie publicznym²⁾ lub prywatnym³⁾ nie jest wyłączony, jednak pomiędzy uczestnikami czynności⁴⁾ stwierdzonej dokumentem dowód ze

świadków⁵⁾ nie będzie dopuszczony przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu.⁶⁾ ⁷⁾ *)

1) Przez dowód przeciwny rozumieć należy wszelki dowód, wynika to z dalszego zdania, które pomiędzy uczestnikami czynności wyklucza przeciw dokumentowi dowód ze świadków, wskutek czego inny dowód przeciwny jest możliwym, jak np. dowód z dokumentu, z biegłych itp.

2) Przeciwdowód co do dokumentu publicznego jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy dokument taki zaświadcza pewien fakt, nie zaś gdy zachodzi dokument dyspozytywny bo nieprawdziwości orzeczenia lub zarządzenia nie można wykazywać.

3) Dowód przeciwny jest jedynie wtedy możliwy, gdy dokument był sporządzony między trzema osobami albo też między jedną ze stron i osobą trzecią

4) Za uczestników czynności uważać też należy i spadkobierców oraz syngularnych następców, gdyż inaczej przez sporządzenie cesji możnaby osiągnąć przeciwdowód

5) Wykluczony jest przeciwdowód nie tylko ze świadków, lecz także i z przesłuchania stron (art 330 § 1), inne środki dowodowe są dopuszczalne, np z dokumentu przeciwnego, równocześnie spisane o treści osłabiającej lub unicestwiającej.

6) Wyrażenie: „przeciw osnowie“ oznacza dowód na sprzeczne z treścią dokumentu postanowienie umowy, ponad osnowę“ oznacza dowód na to, że dokument żadnej nie ma mieć doniosłości.

7) Przepis ustawy dotyczy tak dokumentów, tworzących prawo i obowiązki, jak i dokumentów dowodowych, jest więc nie tylko przepisem materialno-prawnym, lecz i dowodowym, a jako taki wyraża zasadę

sprzeczną z wypowiedzianą w art. 257 § 1, bo krępuje sędziego w przypadku, gdy ma wątpliwości co do prawdziwości faktów, w dokumencie zaświadczonych. W razie, gdy dokument wykazuje wady wewnętrzne, przeciwdowód jest po myśli art. 287 dopuszczalny, może więc uzyskać strona, która dokument przedkłada a dokona na nim pewnych zmian; przyjąć też należy, że za zgodą obydwu stron dowód ze świadków jest przeciw osnowie dokumentu dopuszczalny.

*) **Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 21. maja 1924 r. o statucie Banku Gospodarstwa Krajowego.** D. U R. P. Nr. 46, poz. 478.

§ 50. Na obszarze mocy obowiązującej prawa o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, o przywilejach i hipotekach z dnia 26. kwietnia 1918 r. (Dz. Pr. V. 295), zaciągający pożyczkę zeznaje jednostronnie akt wypłaty, wszakże pełnomocnik Banku jest obowiązany stawić się, gdy wypłata następuje z wezwania. Wypłata rzeczywista, o ile nie następuje z wezwań — jest dokonywana w lokalu Banku.

Przeciwko takiej wypłacie stwierdzonej poświadczonym notarialnie podpisem dłużnika, zarzut nieuszczenia waluty nie jest dopuszczalny.

Art. 273.

Dowód z dokumentu nie może być dopuszczony, jeżeli obie strony temu się sprzeciwiają.^{1) 2)}

¹⁾ Tak samo ma się rzecz z dowodem ze świadków (art. 289); jest to wyjątek od zasady, wyrażonej w art. 251; zgodne oświadczenie stron pozbawione jest jednak donosłości, jeżeli sądowi przedłożono już dokument albo tegoż odpis (arg. z art. 274).

²⁾ Przepis ten nie obowiązuje, gdy chodzi o stwierdzenie przyczyny nieważności małżeństwa lub rozwodu (art. X § 4 przep. wpraw.).

Art. 274.

Dokument, przedstawiony¹⁾ przez jedną ze stron, może służyć jako dowód na korzyść przeciwnika, choćby strona, która dokument przedstawiła, zrzekła się go następnie.²⁾

¹⁾ Przepis ten wypowiada zasadę wspólności środków dowodowych, w osłabionej tylko formie przez ustawę przyjętą. Za przedstawiony nie można uważać dokumentu już wtedy, gdy się na niego powołano, lecz dopiero z chwilą przedłożenia go sądowi; przedłożenie zaś nie musi się odbyć na rozprawie, lecz może być i przed nią uskutecznione np. w piśmie (art. 139) lub na żądanie przeciwnika (art. 140), przyczem wystarczy dołączenie odpisu.

²⁾ Przepis, że skorzystać można z dokumentu, chociażby przeciwnik zrzekł się tego dowodu, nie ma wielkiej doniosłości wobec wyrażonego w art. 276 § 1 obowiązku przeciwnika przedstawienia dokumentu, znajdującego się w jego posiadaniu; praktycznym staje się jednak, gdy zachodzą okoliczności w art. 276 § 2 wymienione, które nadają stronie prawo odmówienia przedstawienia dokumentu; w razie więc, gdyby sądowi dokument taki już przedłożono, a następnie wycofano, odmówienie ponownego przedstawienia dla przyczyn z art. 276 § 2 nie jest już możliwe, co więcej nie można dokumentu, który znajduje się jeszcze w aktach, wydać stronie, jeżeli przeciwnik temu się sprzeciwi.

Art. 275.

§ 1. Strona, powołująca się na dokument, powinna go złożyć sądowi w oryginale,¹⁾ chyba że strona przeciwna poprzestanie na odpisie, a sąd nie zażąda oryginału.²⁾

§ 2. Jeżeli tylko część dokumentu ma związek ze sprawą, sąd po przejrzeniu go, może okazać stronie przeciwnej tylko odpowiednie ustępy z dokumentu.^{3) 4)}

1) Złożenie dokumentu ma się odbyć na rozprawie a poprzód tylko na żądanie przeciwnika (art. 140), przewodniczący nie może więc zlecić przedstawienia dokumentu przed rozprawą.

2) Sąd może żądać przedłożenia dokumentu, mimo że strony godzą się na to, aby przeprowadzono dowód tylko z odpisu; nie zachodzi co do tego sprzeczność z art. 273, gdyż ten ostatni przepis wyklucza tylko prowadzenie dowodu z dokumentu wbrew woli stron; jeżeli jednak strony powołują się na dokument, to sąd powinien mieć możliwość zbadania oryginału. Za oryginał uważać należy także wypis np. z aktu notarialnego lub wyroku (art. 361).

3) Okazanie przeciwnikowi tylko części dokumentu, rozumie się, mającej związek ze sprawą, odbywa się na wniosek strony, ale możliwie i z urzędu, gdy interes publiczny wymaga, aby cały dokument nie był znany (arg ex art. 168 § 1).

4) Sąd musi przejrzeć cały dokument nietylko w celu zadecydowania, które ustępy przeciwnik może przejrzeć, lecz i w celu ocenienia mocy dowodowej. W wyroku nie może sąd powołać się na tę część dokumentu, której przeciwnikowi nie okazano, a gdy go bierze do akt sądowych, należy dokonać przechowania tak, aby przeciwnik nie mógł w całość wglądać; oprócz tego należy sporządzić odpis okazanych przeciwnikowi ustępów.

Art. 276.

§ 1. Każda strona na żądanie drugiej lub są-

du,¹⁾ obowiązana jest przedstawić znajdujący się w jej posiadaniu dokument, stanowiący dowód okoliczności spornej między stronami.²⁾

§ 2. Stronie wolno odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli ujawnienie jego treści może narażać ją samą lub jej bliskich, wskazanych w przepisie o prawie świadka do odmowy zeznań,³⁾ na odpowiedzialność karną lub hańbę,⁴⁾ albo pociągnąć za sobą wykroczenie przeciwko tajemnicy urzędowej lub istotnej tajemnicy zawodowej.⁵⁾ Wszelako i w tych przypadkach stronie nie wolno odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli obowiązana jest do tego z mocy prawa cywilnego⁶⁾ lub gdy dokument wystawiony jest we wspólnym interesie obu stron.⁷⁾

¹⁾ Wynika z tego, że sąd także z urzędu może dopuścić dowód z dokumentu (art. 251), ale nie może go prowadzić, gdy obie strony przeciw temu oponują bądź zgóry przed powzięciem postanowienia dowodowego, bądź też po wydaniu tegoż, ale przed przystąpieniem do dowodu.

²⁾ Przewodniczący może z urzędu lub na wniosek powoda przed rozprawą wezwać strony, aby na rozprawę przedstawiły dokumenty (art. 250 § 1 L 1). Wniosek, aby pozwany dostarczył na rozprawę dokumentów, potrzebnych do przeprowadzenia dowodów a w jego posiadaniu będących, może zgłosić powód już w pozwie (art. 211 L. 2); to samo prawo przyznać należy pozwanemu, który wniosek swój zgłosić ma w odpowiedzi na pozew albo w piśmie procesowym.

³⁾ Por. art. 292 § 2.

⁴⁾ Nie można odmówić przedstawienia dokumentów,

gdy stronie lub jej bliskiemu grozi dotkliwa lub bezpośrednia szkoda majątkowa; inaczej w art. 292 § 2 odnośnie świadków.

5) Odpowiada to art. 291 L 3 i art. 292 § 2

6) Obowiązek przedstawienia dokumentu zachodzi według prawa cywilnego, gdy strona jest wyłączną właścicielką dokumentu, w ręku przeciwnika się znajdującego, albo też gdy dokument stanowi współwłasność stron ze względu na to, że są dziedzicami, że przedmiot co do którego spisano dokument, wspólnie nabyli lub pozbyli itp.

7) Do dokumentów, które są wystawione we wspólnym interesie obu stron, zaliczyć należy np. pełnomocnictwo, wzajemną korespondencję, dokument, sporządzony w jednym egzemplarzu co do aktu prawnego, działanego między stronami itp.

Art. 277.

Sąd może — stosownie do okoliczności — uznać twierdzenie strony co do treści dokumentu za prawdziwe,¹⁾ jeżeli strona przeciwna bezpodstawnie odmawia przedstawienia dokumentu, który znajduje się w jej posiadaniu,²⁾ lub który w myśl przepisów prawa posiadać powinna,³⁾ albo gdy dokument został przez nią ukryty⁴⁾ lub zniszczony.⁵⁾

1) Jeżeli przeciwnik nie przedstawia dokumentu może sąd uznać twierdzenie co do tegoż treści za prawdziwe, ale może też przyjąć, że treść ta nie jest prawdziwą albo też, że jest inną od tej, jaka wynika z twierdzeń strony.

2) Posiadanie nie musi być stwierdzone, wystarcza uprawdopodobnienie (art. 281).

3) Obowiązek posiadania dokumentu zachodzi wtedy,

gdy go strona według przepisu prawa musi przechowywać, jak to np. obowiązany jest czynić kupiec co do listów, jakie otrzymuje, oraz co do kopij listów wysyłanych, w tym przypadku według ustawy przyjąć więc należy, że dokument znajduje się w ręku przeciwnika, a jeżeli ten twierdzi, że go nie posiada, np. kupiec, że zawsze niszczy listy otrzymane, wówczas winien to wykazać. Mimo takiego wykazania może jednak sąd ocenić wedle swobodnego uznania, czy twierdzoną treść dokumentu przyjąć należy jako prawdziwą.

⁴⁾ Ukrycie dokumentu zachodzi, gdy uprawdopodobnionem jest że strona dokument posiada, a twierdzi, że go nigdy nie posiadała, albo że go wprawdzie posiadała, ale już go nie ma.

⁵⁾ Zniszczenie dokumentu przyjąć należy, gdy go rozmyślnie a nie tylko przypadkowo zniszczono, dalej gdy go za granicę wywieziono tak, że nie podobna go osiągnąć dla przeprowadzenia dowodu

Art. 278.

§ 1. Jeżeli dokument znajduje się w aktach władzy, urzędu lub osoby zaufania publicznego,¹⁾ wystarczy przedstawienie uwierzytelnionego przez nie odpisu lub wyciągu z dokumentu.²⁾

§ 2. Gdy sąd uzna za konieczne przejrzenie oryginału dokumentu, może zarządzić dostarczenie tegoż na rozprawę³⁾ albo przejżenie go na miejscu przez sędziego⁴⁾ lub przez cały skład sądu.*)

¹⁾ Przed rozprawą może przewodniczący zażądać od władzy, urzędu lub osoby zaufania publicznego, aby dokumentu dostarczyły (art. 250 § 1 L. 2).

²⁾ Wyciąg wystarczy, gdy się nim sąd zadowala.

3) ale tylko na podstawie postanowienia, powziętego na rozprawie a nie przed jej odbyciem.

4) Przejrzenie dokumentu ma się odbyć przez sędziego wyznaczonego a nie przez sąd wezwany.

*) a) **Ustawa z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby.** D. U. R. P. Nr. 44, poz 272.

Art. 53. I. Zaległe składki, koszty egzekucyjne i inne należności Kasy ściągane są w ten sam sposób, jak podatki gminne.

II. Niezależnie od tego Kasie przysługuje prawo poszukiwania składek i innych należności bądź w drodze powództwa (przyczem art. 161²³ ust. post. cywilnego nie ma zastosowania), bądź w drodze klauzuli egzekucyjnej (art. 161¹ i nast. ust. post. cywilnego), nadawanej wykazowi zaległości, potwierdzonemu przez Zarząd Kasy.

Art. 76. Zarząd orzeka w pierwszej instancji:

a) w sprawie obowiązku ubezpieczenia, obowiązków płacenia składek lub ich zwrotu oraz w sprawie zaliczenia do grup zarobkowych;

b) w sprawie rozrachunku części składek pomiędzy pracodawcą a członkami;

c) w sprawie kar pieniężnych na pracodawców (art 16) i ubezpieczonych (art. 94).

Art. 83. I. Komisja Rozjemcza składa się z 5-ciu członków, wybranych na jeden rok przez Radę Kasy. Dwóch członków wybierają delegaci pracowników, dwóch — reprezentanci pracodawców, za jednego — cała Rada Kasy większością głosów. Do Komisji Rozjemczej może być wybrany każdy członek Kasy. Członkowie Komisji Rozjemczej wybierają ze swego grona przewodniczącego zwykłą większością głosów.

II. Komisja Rozjemcza rozstrzyga spory:

a) w sprawie świadczeń pomiędzy członkami a Zarządem Kasy.

b) w sprawie kar pieniężnych, nałożonych na członków Kasy za przekroczenie regulaminu dla chorych i za symulację.

Art. 84. I. Dla rozstrzygania w instancji pierwszej spoiów pomiędzy Zarządami Kas a lekarzami Urząd Ubezpieczeń tworzy Komisje Pojednawcze w każdym okręgu kasowym.

Art. 85. Instancjami apelacyjnymi dla skarg przeciw orzeczeniom Zarządu, wydawanym w zakresie art. 76, i Komisji Pojednawczej są organy sądowe Urzędu Ubezpieczeń społecznych (art. 106 przepisów wykonawczych i przejodnych), do których skargi mogą być wnoszone w terminie 2-tygodniowym.

Art. 100. d) Urząd Ubezpieczeń orzeka jako instancja apelacyjna i kasacyjna w sprawach przewidzianych w art. 76 i 84. W orzecznictwie biorą udział przedstawiciele pracodawców i pracowników w jednakowej liczbie.

Art. 106. Do czasu utworzenia specjalnych organów sądowych Urzędów Ubezpieczeń zachowuje swoją moc art. 1 ustawy postępowania cywilnego przy zastosowaniu w odnośnych wypadkach terminu, wskazanego w art. 85. Az do tej chwili na ziemiach b. zaboru austriackiego orzecznictwo w sprawach ubezpieczenia na wypadek choroby w zakresie, przewidzianym niniejszą ustawą, wykonywane będzie nadal przez odnośne władze administracyjno-polityczne, zaś na ziemiach b. zaboru pruskiego — przez istniejące tam Urzędy Ubezpieczeń.

Art 107. Przepisy, zawarte w art. 24, 25, 53 ust. II i w art. 56, nie mają zastosowania do Kas Chorych na ziemiach b. zaboru austriackiego i pruskiego. W przedmiocie ściągania i zabezpieczania zaległych należności tych Kas Chorych, aż do dalszego zarządzenia, pozostają nadal w mocy obowiązującej przepisy prawne, dotyczące

postępowania administracyjnego i cywilno-sądowego wraz z egzekucyjnym i konkursowym, podobnież w sprawie stosunku zakładów ubezpieczeń od wypadków do Kas Chorych w b. zaborze austriackim i pruskim zachowują aż do dalszego zarządzenia moc prawną dotychczasowe przepisy ustawowe.

b) **Konwencja Konsularna pomiędzy Polską a Łotwą**, podpisana w Rydze dnia 3 stycznia 1924 r. D. U. R. P. z 1926 r. Nr. 5, poz. 26.

Art. VI Konsulowie i agenci konsularni obowiązani są czynić zadość wezwaniom, wystosowanym przez sądy Państwa przyjmującego, celem przesłuchania ich w charakterze świadków, jeżeli wezwania te zostały skierowane do nich w formie pisma urzędowego, i bez zagrożenia sankcjami karnymi na wypadek niestawiennictwa; jeżeli jednak są oni obywatelami Państwa wysyłającego, mogą oni w każdym poszczególnym wypadku w sposób legalny usprawiedliwić swą nieobecność przeszkodami, spowodowanemi chorobą lub pilnem zajęciem służbowem.

Art. VII. Jeżeli wezwany o to ze strony miejscowych władz sądowych lub administracyjnych Konsul lub agent konsularny odmówi wydania lub okazania im posiadanych przez siebie dokumentów, władze te nie będą mogły zastosować do niego żadnych środków przymusowych; wszelkie tego rodzaju wypadki winny być załatwiane w drodze dyplomatycznej.

c) **Konwencja Konsularna między Polską a Francją**, podpisana w Paryżu 30 grudnia 1925 D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 56, poz. 528.

Art. 4 Kierownicy urzędów i urzędnicy służby konsularnej, obywatele Państwa wysyłającego, nie mogą być aresztowani w drodze prewencyjnej, z wyjątkiem przestępstw, za które, według ustaw miejscowych, przewidziana jest kara co najmniej pięciu lat więzienia. W razie

aresztowania lub wszczęcia dochodzenia Rząd Państwa przyjmującego winien możliwie jak najprędzej zawiadomić o tem przedstawiciela dyplomatycznego, któremu wspomniani urzędnicy konsularni podlegają.

Kierownicy urzędów i urzędnicy służby konsularnej, obywatele Państwa wysyłającego, nie mogą podlegać przymusowi osobistemu ani w sprawach cywilnych, ani z powodu wykonania poszczególnych czynności handlowych (jak podpis lub indos na wekslu), o ile zaś są oni kupcami, przymus osobisty może być względem nich stosowany jedynie za ich działalność handlową, nie zaś w sprawach cywilnych.

Kierownicy urzędów i urzędnicy służby konsularnej, którzy nie są obywatelami Państwa przyjmującego, obowiązani są czynić zadość wezwaniom sądów Państwa przyjmującego, wystosowanym do nich w celu przesłuchania ich w charakterze świadków i nie zawierającym zagrożenia sankcjami karnymi na wypadek niestawienia; mogą oni jednakże w każdym poszczególnym wypadku, prosząc o odroczenie przesłuchania do czasu późniejszego, niezbyt jednak odległego, podać jako powód legalne przeszkody, wynikające z pilnego zajęcia służbowego.

Art. 6. Jeżeli kierownik urzędu lub urzędnik służby konsularnej jednej z Wysokich Umawiających się Stron, wezwany przez miejscową władzę sądową lub administracyjną do wydania lub okazania papierów, dokumentów, czy rejestrów, znajdujących się w tych archiwach, odmówi uczynienia tego, władza sądowa lub administracyjna nie będzie mogła użyć w stosunku do niego żadnych środków przymusowych, tego rodzaju trudności bowiem winny być załatwione w drodze dyplomatycznej.

d) **Konwencja Konsularna między Polską a Rumunją**, podpisana w Bukareszcie, dnia 17 grudnia 1929 r. D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 60, poz. 482.

Art. 7. Kierownicy urzędów i urzędnicy konsularni, wymienieni w ustępie 1 artykułu 6-go, będą obowiązani zadośćuczynić wezwaniom stawienictwa jako świadkowie, skierowanym do nich w formie pisma urzędowego i bez zagrożenia sankcją karną na wypadek niestawienia się przez sądy i właściwe urzędy Państwa ich siedziby. Będą oni jednak mogli w każdym poszczególnym wypadku, aby uzyskać odroczenie przesłuchania na datę późniejszą niezbyt odległą, podać jako słuszny powód przeszkody wynikające z choroby lub ze spraw służbowych nie cierpiących zwłoki.

Powołując się na tajemnicę zawodową lub państwową, będą oni mogli również odmówić składania zeznań dotyczących faktów związanych z ich urzędowaniem i przedstawienia dokumentów, które są w ich przechowaniu. W razie gdyby władza sądowa nie uznała tego tłumaczenia lub tego wyjątku za usprawiedliwiony, winna powstrzymać się od wszelkich środków przymusowych w stosunku do danego urzędnika konsularnego, wszystkie trudności, któreby powstały z tego tytułu, powinny być zawsze załatwiane w drodze dyplomatycznej.

Z zastrzeżeniem przywilejów i immunitetów wymienionych powyżej, kierownicy placówek i urzędnicy służby konsularnej będą podlegać jurysdykcji sądów Państwa ich siedziby, tak w sprawach cywilnych, jak karnych na tych samych warunkach co krajowej.

e) **Konwencja Konsularna między Polską a Belgią**, podpisana w Brukseli dnia 12 czerwca 1928 r. D. U. R. P. 1931 r. Nr. 81, poz. 637. Konwencja nie stosuje się do Konga Belgijskiego (art. 26).

Art. 7. Kierownicy placówki i urzędnicy służby konsularnej, wymienieni w 1-szym ustępie artykułu 6-go, obowiązani są czynić zadość wezwaniom, wystosowanym do nich w formie pisma urzędowego i bez zagrożenia

sankcją karną na wypadek niestawiennictwa, celem przesłuchania ich w charakterze świadków przez sądy lub kompletnych wyższych urzędników Państwa ich siedziby. W poszczególnych wypadkach, jednak, aby uzyskać odroczenie stawienia się na późniejszą datę niezbyt odległą będą oni mogli podać jako powód legalny przeszkody wynikające z choroby lub z pilnych konieczności służbowych.

Będą oni mogli również, powołując się na tajemnicę państwową lub zawodową, odmówić składania zeznań co do wszelkich faktów dotyczących wykonywania ich czynności, przedstawiania papierów, dokumentów i rejestrów, których byłiby dzierzycielami, lub pozbycia się tych papierów, dokumentów i rejestrów. W razie, gdyby władza sądowa nie uznała podstawności tego tłumaczenia lub tego wyjątku, winna ona powstrzymać się od wszelkich środków przymusowych w stosunku do danego urzędnika konsularnego. Trudności, któreby powstały z tego tytułu, winny być zawsze załatwiane w drodze dyplomatycznej.

Art. 279.

Osoba trzecia, na wniosek strony, ma obowiązek przedstawić w oznaczonym przez sąd terminie znajdujący się w jej posiadaniu dokument¹⁾ na dowód okoliczności spornej między stronami, jeżeli dokument ten należy do stron lub należy do jednej z nich i osoby trzeciej²⁾ albo stanowi korespondencję, będącą w związku z działalnością tej osoby w charakterze pełnomocnika, komisanta, agenta lub pośrednika w stosunku do którejkolwiek ze stron.³⁾

1) Uprawdopodobnić należy, że trzecia osoba posiada dokument (art. 281).

2) Z przepisu, że osoba trzecia ma przedłożyć dokument, który stanowi wspólną własność obydwu stron albo też jednej z nich i osoby trzeciej, wynika, że należy przedłożyć dokument, który jest wyłączną własnością prowadzącego dowód albo też przeciwnika, ale znajduje się w posiadaniu trzeciej osoby.

3) Osobie trzeciej, którą się przesłuchuje jako świadka, można według art. 307 § 1 nakazać przedstawienie dokumentu

Art. 280.

Sąd stosownie do okoliczności, po wysłuchaniu osoby trzeciej, postanowi albo oddalić wniosek strony, albo nakazać osobie trzeciej przedstawienie dokumentu,¹⁾ albo wyznaczyć stronie termin do wytoczenia przeciwko osobie trzeciej skargi o wydanie dokumentu,²⁾ gdy orzeczenie o obowiązku wydania zależy od uprzedniego ustalenia spornych okoliczności.³⁾ W ostatnim przypadku sąd może zawiesić postępowanie.⁴⁾

1) Wysłuchanie osoby trzeciej nie jest wymogiem wydania nakazu przedstawienia dokumentu, lecz wymogiem postanowienia dowodowego, nie podobna bowiem zgodnie z wnioskiem strony dopuścić dowód z dokumentu a następnie dopiero po wysłuchaniu osoby trzeciej postanowić, czy nakaz ma być wydany; wobec tego nie można dopuścić dowodu z dokumentu, który posiada trzecia osoba, dopóki się jej nie wysłuchało.

2) Wyraz „skarga“ nie odpowiada terminologii ustawy, bo nie chodzi tu o środek odwoławczy, lecz o pozew, względnie powództwo o wydanie dokumentu,

3) Zażdźie to, gdy osoba trzecia przeczy, by dokument stanowił własność lub współwłasność stron albo był korespondencją, w ich interesie prowadzoną, lub też zaprzeczy posiadaniu a okoliczności dla sporu istotne mają być dokumentem wykazane.

4) Por art. 202 § 1 L. 1; zawieszenie trwa w tym przypadku aż do uprawomocnienia się orzeczenia w procesie o wydanie dokumentu (art. 203 § 1).

Art. 281.

Strona, żądająca od przeciwnika lub od osoby trzeciej przedstawienia dokumentu, powinna szczegółowo oznaczyć ten dokument¹⁾ i w razie potrzeby uprawdopodobnić,²⁾ że dokument znajduje się w ich posiadaniu.

1) Wystarczy przedłożenie odpisu, jeżeli go strona posiada, bo ten oznacza dokładnie dokument.

2) Por. art. 268.

Art. 282.

§ 1. W sprawach, dotyczących przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego,¹⁾ w razie powołania się jednej ze stron na księgi i dokumenty przedsiębiorstwa,²⁾ księgi te i dokumenty powinny być przedstawione sądowi, jeżeli sąd uzna wyciąg z nich za niewystarczający.³⁾ ⁴⁾

§ 2. Gdy zachodzi istotna trudność w dostarczeniu ksiąg do sądu, sąd może przejrzeć je na miejscu⁵⁾ lub zlecić sędziemu⁶⁾ ich przejrzanie i poczynienie niezbędnych wyciągów.⁷⁾

1) Przyjąć jednak należy, że i księgi gospodarstwa rolniczego, leśnego lub górniczego stanowią środek dowodowy (arg. ex art. 34 § 2).

2) Na księgi i dokumenta przedsiębiorstwa może się powołać tak strona, która je prowadzi, jak i przeciwnik.

3) Z tego wynika, że przedłożyć należy wyciąg możliwie uwierzytelniony i dopiero wtedy prowadzić należy dowód przez zbadanie sanych ksiąg, gdy sąd wyciąg z nich uzna za niewystarczający.

4) Moc dowodową ksiąg ocenia sąd według swobodnego uznania (art. 257); księgi mają moc dowodową przez czas nieograniczony.

5) Badanie ksiąg na miejscu, w którym się je prowadzi, a więc w odnośnym lokalu jest dopuszczalne także wtedy, gdy znajdują się w siedzibie sądu orzekającego; badanie w takim wypadku może przeprowadzić także cały skład sądu orzekającego.

6) wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu.

7) Wyciągi sporządza się tylko wtedy, gdy są one niezbędnie potrzebne.

Art. 283.

Jeżeli strona zaprzecza prawdziwości dokumentu, przedstawionego przez stronę drugą¹⁾ albo zarzuca niezgodność z prawdą urzędowych zaświadczeń zawartych w dokumencie publicznym, obowiązana jest fałsz udowodnić.²⁾ Jeżeli jednak spór dotyczy prawdziwości dokumentu prywatnego, pochodzącego od innej osoby, a nie od strony zaprzeczającej, prawdziwość dokumentu udowodnić powinna strona, która chce z niego skorzystać.³⁾

1) Ciężar wykazania fałszu dokumentu prywatnego spoczywa na stronie zaprzeczającej tylko wtedy, gdy

dokument od niej pochodzi (arg. zdanie drugie), a zatem np. pozwany ma udowodnić nieprawdziwość podpisu na wekslu, którego autentyczności zaprzeczył; przepis ustawy daje możność przedłożenia sfalszowanego dokumentu, rzekomo od strony przeciwnej pochodzącego, i przerwyczenia na nią ciężaru dowodowego.

²⁾ Por. art. 269 i art. 272.

³⁾ W razie zaprzeczenia ma zatem prawdziwość dokumentu prywatnego, pochodzącego od osoby trzeciej a nie od przeciwnika, jakoteż dokumentu własnego wykazać strona, która dokument przedstawia. Nieautentyczność skryptu dłużnego, przez powoda przedłożonego a zaopatrzonego podpisem pozwanego, ma w razie zaprzeczenia prawdziwości wykazać pozwany, autentyczność dokumentu, który stwierdzić ma nabycie przez powoda pretensji, pozwanemu przysługującej, ma w razie zaprzeczenia prawdziwości wykazać powód.

Art. 284.

Falszu dowodzić można wszelkimi środkami dowodowymi.¹⁾ W szczególności badanie prawdziwości dokumentu odbywa się przez porównanie z udziałem lub bez udziału biegłych charakteru pisma na zakwestjonowanym dokumencie z charakterem pisma tej samej osoby na innych dokumentach, niewątpliwie prawdziwych;²⁾ w razie potrzeby, sąd może też wziąć pod uwagę charakter pisma strony, ustalony w obecności sądu przez poddyktowanie jej szeregu wyrazów.³⁾

¹⁾ Falszu można dowodzić także zapomocą świadków oraz przesłuchaniem stron; inaczej atoli ma się rzecz według art. 272, gdy nie idzie o fałsz dokumentu, lecz o odmienną treść oświadczenia strony. Często jednak

nie daje się jedno oddzielić od drugiego, tak że przepis art 272 jest osłabiony przez art. 284.

2) Niewątpliwie prawdziwe dokumenty, mające stwierdzić fałsz dokumentu, przedstawionego w celach dowodowych, powinna przedłożyć strona dowód prowadząca, względnie ten, kto zarzuca fałsz dokumentu, który od niego ma pochodzić.

3) Próba pisma zastępuje dokument, niewątpliwie prawdziwy.

Art. 285.

Strona, która fałsz lekkomyślnie¹⁾ zarzuciła, ulegnie karze grzywny do tysiąca złotych. Grzywna może być zwiększona do wysokości 1/10 części wartości rzeczy lub sumy poszukiwanej z dokumentu, jeżeli wartość lub suma przewyższa tysiąc złotych, a sąd uzna, że zarzut był uczyniony w złej wierze.²⁾ Wymierzając grzywnę sąd orzeknie równocześnie, na wypadek niemożności jej ściągnięcia, karę zastępczego aresztu według swego uznania, jednak nie ponad dwa miesiące.

1) Grzywnę nakłada się więc nietylko na tego, kto zarzucił fałsz rozmyślnie, lecz także na tego, kto w zaprzeczeniu dopuścił się ciężkiego niedbalstwa; rozmyślne zaprzeczenie prawdziwości powoduje tylko możliwość podwyższenia grzywny (por. zdanie drugie).

2) Podwyżkę grzywny oblicza się nie podług wartości przedmiotu sporu i nie podług wartości przedmiotu, o którym mowa w dokumencie, lecz podług wartości tej części rzeczy lub sumy, która wymieniona jest w dokumencie i której się dochodzi na podstawie dokumentu rzekomo nieprawdziwego, rozstrzygać więc będzie i dokument i żądanie. Wskutek tego w razie różnicy wartości

przedmiotu sporu z wartością przedmiotu z dokumentu poszukiwanego rozstrzyga zawsze wartość mniejsza; jeżeli więc żąda się 20.000 zł. a z dokumentu wynika tylko suma 15.000 zł., to tylko ta ostatnia jest miarodajna, a jeżeli na podstawie dokumentu, opiewającego na 15.000 zł., dochodzi się tylko 12 000 zł., to wartość dokumentowa jest obojętną. Przepis ustawy uwzględnia tylko przypadek poszukiwania z dokumentu, a więc tylko dokument, przedłożony przez powoda, odnieść go jednak należy także do przypadku, gdy pozwany przedkłada dokument a powód zarzuca fałsz, np. powód przeczy prawdziwości kwitu, przedłożonego przez pozwanego; w tym przypadku dla obliczenia wysokości grzywny decydującą będzie wartość sumy pokwitowanej.

Art. 286.

Sąd może zażądać, aby dokument w języku obcym był przełożony przez tłumacza przysięgłego.¹⁾ *)

¹⁾ W celu przetłumaczenia dokumentu może sąd wezwać tłumacza na rozprawę, może mu jednak także oddać dokument do domu i może wreszcie zlecić stronie, która się na dokument powołuje, aby postarała się sama o jego przetłumaczenie przez tłumacza przysięgłego.

*) a) **Konwencja Konsularna między Polską a Francją**, podpisana w Paryżu 30 grudnia 1925 r. D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 56, poz. 528. Por. uwagę *) do art. 270.

Art. 19. Władze sądowe i administracyjne Państwa przyjmującego mogą zwracać się do konsulów generalnych, konsulów i wicekonsulów i agentów konsularnych każdej z Wysokich Umawiających się Stron z prośbą o występowanie w charakterze tłumaczy lub też o dele-

gowanie tłumacza do pomocy obywatelom Państwa wysyłającego.

b) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. o tłumaczach przysięgłych D. U. R. P. Nr. 104, poz. 943.

§ 4. W razie wezwania do Sądu w charakterze tłumacza, tłumacz przysięgły nie składa przysięgi, o ile ustawy postępowania sądowego nie stanowią inaczej.

§ 7. Tłumacze przysięgli przy wydawaniu aktów i zaświadczeń używają pieczęci urzędowej

Pieczęć urzędowa tłumacza o średnicy 36 mm do tuszu, a 30 mm do laku, z wyobrażeniem orła państwowego, winna odpowiadać przepisom rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. (D. U. R. P. Nr. 115, poz. 980) i z dnia 20 czerwca 1928 r. (D. U. R. P. Nr. 65, poz. 593). Napis na tych pieczęciach będzie następujący:

„Tłum. przy (imię i nazwisko) w (siedziba)“.

Wykaz pieczęci prowadzi dla tłumaczy swego okręgu prezes sądu okręgowego.

Nowe pieczęcie można zamawiać tylko w mennicy państwowej przez Ministerstwo Sprawiedliwości za pośrednictwem prezesa sądu okręgowego, któremu tłumacz podlega, przyczem należy podać powody, dla których nowa pieczęć jest potrzebna, i zwrócić dotychczas używaną.

Koszta wykonania pieczęci ponoszą tłumacze.

§ 8. Wzór podpisu każdego tłumacza przysięgłego winien być zakomunikowany prezesowi sądu okręgowego, którego nadzorowi tłumacz podlega.

§ 9 Tłumacze przysięgli pobierają za swe czynności urzędowe wynagrodzenie na podstawie taksy ustanowionej przez Ministra Sprawiedliwości.

§ 11. Na wszystkich aktach i zaświadczeniach, które

wydaje tłumacz przysięgły, winna być wyciśnięta jego pieczęć i wymieniony numer pozycji, pod którą akt lub zaświadczenie zapisano w repertorium, oraz podana wysokość pobranego wynagrodzenia; nadto na przekładach winno być zamieszczone zaświadczenie, czy tłumaczenia dokonano z oryginału, czy też z przekładu lub z odpisu, a w ostatnim wypadku, czy odpis jest uwierzytelniony i w jaki sposób.

Przy podpisie swym winien tłumacz zaznaczyć, dla jakich języków ustanowiony jest tłumaczem.

§ 16. Rozporządzenie niniejsze nie ma zastosowania do tłumaczy powoływanych w celu porozumiewania się z głuchymi lub niemymi, składającymi swe oświadczenia zapomocą znaków.

c) **Konwencja Konsularna między Polską a Belgią**, podpisana w Brukseli dnia 12 czerwca 1928 r. D. U. R. P z 1931 r Nr. 81, poz. 637. (Konwencja nie stosuje się do Konga Belgijskiego).

Art. 12. Konsulowie i Agenci Konsularni każdej z Umawiających się Stron, o ile ich do tego upoważniają przepisy ustawowe i rozporządzenia kraju, który ich mianował, będą mieli prawo tłumaczenia wszelkiego rodzaju dokumentów, pochodzących od osób prywatnych lub władz bądź kraju, do którego należą, bądź kraju, w którym wykonywają swoje czynności. Tłumaczenia te, należycie podpisane i zaopatrzone w pieczęć Konsulatu mieć będą w każdym z obydwóch krajów to samo znaczenie, jakgdyby zostały sporządzone przez zaprzysiężonego tłumacza w kraju, w którym mają one służyć.

Art. 287.

Sąd oceni na podstawie okoliczności poszczególnego przypadku, czy i o ile dokument zachowuje

moc dowodową pomimo przekreśleń, podskrobań lub innych uszkodzeń.¹⁾

¹⁾ Wypływa to już z art. 257

Oddział 3. Zeznania świadków.

Art. 288.

Dowód ze świadków może być dopuszczony¹⁾ tylko wówczas, jeżeli strona dokładnie oznaczyła fakty, które mają być zeznaniami stwierdzone²⁾ i wskazała świadków tak, aby wezwanie ich do sądu było możliwe.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Przesłuchanie świadków może się odbyć tylko na podstawie postanowienia dowodowego, które wydaje sąd orzekający (art. 260 § 1), które jednak może uzupełnić także sędzia wyznaczony lub sąd wezwany (art. 266 § 3).

²⁾ Nie można słuchać świadków na fakt, przez strony nie podany. choćby nawet wyszło najaw, że fakt taki prawdopodobnie zaistniał a dla rozstrzygnięcia sprawy był domosły. Świadców słuca się wyłącznie na fakty przeszłe a nie obecne, które sędzia sam powinien stwierdzić, możliwie nawet przy pomocy innych osób; nie można także słucać świadków na przepisy prawne lub zasady doświadczenia, bo te ostatnie mogą stwierdzić tylko biegli, o ile sąd sam nie posiada odpowiednich wiadomości.

³⁾ Można świadków wskazać w pozwie (art. 211 L 1), w odpowiedzi na pozew, lub w piśmie przygotowawczem a także na rozprawie (art. 232 § 1); osobny wniosek o wezwanie świadka na rozprawę, o którym wspomina

art. 211 L. 1, nie jest potrzebny, bo samo wskazanie ich wystarcza.

¹⁾ Świadkiem może być tylko osoba, która ani nie jest stroną, ani też nie ma charakteru interwenjenta z art. 78; nie może zaś być świadkiem osoba, która może być słuchaną jako strona (art. 331), choćby nawet nie posiadała zdolności procesowej i choćby sąd postanowił nie słuchać jej w dowodzie z przesłuchania stron. Nie może być świadkiem sędzia lub protokolant, a raczej świadek nie może pełnić wymienionych funkcji, jeżeliby więc powołano ich na świadków, nie mogą brać udziału w postępowaniu.

Art. 289.

Dowód ze świadków nie może być dopuszczony, jeżeli obie strony temu się sprzeciwiają.^{1) 2) 3) 4)}

¹⁾ Dowód ze świadków może sąd dopuścić, choćby strony na nich się nie powołały (art. 251); nie może jednak tego uczynić, gdy strony już zgóry oświadczyły, że sobie dowodu tego nie życzą. Sąd nie ma atoli obowiązku wzywać strony do oświadczenia, czy zgadzają się na to, aby dowód ze świadków przeprowadzono.

²⁾ Jakkolwiek w ustawie mowa jest o tem, że dopuszczenie dowodu nie może nastąpić, gdy strony temu się sprzeciwiają, to jednak nie podobna przyjąć, że oświadczenie musi być złożone przed wydaniem postanowienia dowodowego i że sąd ma uprzedzić strony o swym zamiarze; to też także w razie, gdyby sąd bez uprzedniego wysłuchania stron dopuścił nieofiarowany przez nie dowód ze świadków, ma na ich zgodny późniejszy wniosek uchylić postanowienie dowodowe po myśli art. 266 § 1. Oświadczenie stron nie musi być złożone natychmiast po ogłoszeniu postanowienia dowodowego, lecz każdej chwili przed przeprowadzeniem dowodu, można

więc złożyć je także przed sędzią wyznaczonym lub przed sądem wezwanym.

3) Ustawa stanowi, że wbrew woli stron dowód ze świadków nie może być dopuszczony, jednak słów tych nie można tłumaczyć w ten sposób, że oświadczenie musi się odnosić do dowodu ze świadków wogóle; strony mogą się więc także sprzeciwić przeprowadzeniu dowodu z pewnych dokładnie oznaczonych świadków, co nie wyklucza dowodu ze świadków innych.

4) Przepis ten nie obowiązuje, gdy idzie o stwierdzenie przyczyny nieważności małżeństwa lub rozwodu (art X § 4 przep. wpraw.).

Art. 290.

Dowód ze świadków jest dopuszczalny nawet w przypadkach, gdy prawo wymaga dowodu na piśmie, jeżeli dokument został zagubiony, zniszczony lub zabrany posiadaczowi,¹⁾ albo z powodu okoliczności szczególnych nie mógł być sporządzony.²⁾ *)

1) W przypadku, gdy strona, nie przedstawiając dokumentu utrzymuje, że go zagubiła lub że tenże został zniszczony albo jej zabrany, należy prowadzić tak dowód na ten fakt, jak i dowód na treść dokumentu; dowodu na fakty, sprzeczne z treścią dokumentu, nie można mimo braku dokumentu prowadzić, gdyż kolidowałyby to z zasadą art 272. W razie zabrania dokumentu posiadaczowi, jeżeli dokument znajduje się w ręku osoby trzeciej i od niej może być odebrany, postąpić należy po myśli art. 279 i art. 280, a więc można nawet zawiesić postępowanie aż do wydobycia dokumentu od osoby trzeciej. Przesłuchanie świadków na treść dokumentu jest wtedy niedopuszczalne.

2) Przepis ten jest zupełnie niezrozumiały, gdyż

z dosłownego jego brzmienia wynikałoby, że dowód ze świadków jest dopuszczalny, gdy dokumentu nie sporządzono; okoliczność ta atoli nie może być wątpliwą, bo gdzie niema dokumentu, nie wchodzi w zastosowanie art 272. Przepis ustawy odnosi się więc chyba tylko do przypadków, w których obowiązuje zasada, że pewien fakt może być wykazany tylko zapomocą dokumentu, gdzie więc krępuje się sędziego w wyborze środków dowodowych. W wykładni ustawy nie można jednak iść dalej i nie podobna przyjąć, aby jej przepis modyfikował przepisy materjalno-prawne, które do ważności aktu prawnego wymagają dokumentu. Mylnem więc byłoby zdanie, że taki akt może być uznany za ważny, chociażby dla pewnych względów nie sporządzono dokumentu. Trudność sprawia jednak także ograniczenie przepisu ustawowego do przypadków, w których dokument jest dowodowym a zarazem wyłącznym środkiem dowodowym, bo nie wiedzieć, kiedy przyjąć można okoliczności szczególne, dla których nie mógł być dokument sporządzony, a więc kiedy dowód ze świadków może zastąpić wymagany dowód z dokumentu.

***) Ustawa z dnia 2 grudnia 1921 r. o umowach nabywania nieruchomości, sporządzonych na imię osób podstawionych, oraz o wykupie majątków, sprzedanych z powodu ograniczeń narodowości polskiej D. U. R. P. Nr 106, poz. 767. Obowiązuje na obszarze b. zaboru rosyjskiego.**

Art. 1. Osoby narodowości polskiej, które z powodu przepisów ograniczających rosyjskich ustaw: a) z dnia 14 marca 1887 r. o nabywaniu przez cudzoziemców nieruchomości na własność lub terminowe posiadanie i użytkowanie (ros. Zb. Pr. i Rozp. Nr. 43, poz. 378 z 1887 r.), b) ustawy z dnia 1/13 lipca 1871 r. o nabywaniu majątków poduchownych (ros. Zb. Pr. i Rozp. Nr. 73

z 1871 r.), c) ustaw z dnia 10 grudnia 1865 r. o zakazie osobom narodowości polskiej nabywania majątków w 9 guberniach zachodnich (pełny Zb. Pr. Nr 42759) z dnia 27 grudnia 1884 r. o nabywaniu, zastawie i dzierżawie gruntów w tychże guberniach (ros. Zb. Pr. i Rozp. z 1885 r. poz. 36) i z dnia 2 lutego 1891 r. o zakazie oddawania gruntów w dożywotnie posiadanie (ros. Zb. Pr. i Rozp. z 1891 r. poz. 366) nabyte przed 1 sierpnia 1914 r. nieruchomości na imię osób podstawionych lub za aktami nieformalnymi, mogą postawić odpowiednie żądanie w celu uprawnienia swego nabycia. Tacy nabywcy mogą powoływać się na dowód ze świadków tylko w razie oddania im w posiadanie spornej nieruchomości.

Art. 6. Żądania, w poprzednich artykułach wymienione, mogą być postawione najpóźniej w przeciągu lat pięciu od daty ogłoszenia niniejszej ustawy. Przeciwko powyższym żądaniom, postawionym w tym terminie, nie można bronić się przedawnieniem. Nabyte w dobrej wierze prawa osób trzecich pozostają w swej mocy.

Art. 291.

Świadcami nie mogą być:¹⁾

1) osoby, niezdolne do spostrzegania²⁾ lub do komunikowania swych spostrzeżeń;³⁾

2) duchowni⁴⁾ co do faktów, powierzonych im na spowiedzi lub pod tajemnicą duchowną;⁵⁾

3) wojskowi i urzędnicy publiczni, nie zwolnieni od zachowania tajemnicy urzędowej,⁶⁾ o ileby zeznanie ich miało być połączone z jej naruszeniem.⁷⁾

¹⁾ Wyrażenie ustawy nie jest tu ściśle, bo osoby wymienione w ustępach 2 i 3 mogą przecież być słuchane w charakterze świadków. Tylko co do pewnych faktów

przesłuchanie ich nie jest dopuszczalne; ale i nie wszystkie osoby, w ustępie 1 wymienione, mogą być nazwane niezdolnymi świadkami, są nimi bowiem tylko ci, którzy nie potrafią komunikować swych spostrzeżeń.

2) Niezdolnym do spostrzegania jest nie tylko ten, komu wogóle brak tej zdolności, lecz i ten, kto wprawdzie obecnie istotne fakty potrafi spostrzegać, ale nie mógł tego czynić w czasie, do którego się odnosi zeznanie, a więc kto wtedy pozbawiony był zmysłów, był pijany itd.; taka osoba może jednak zeznawać co do faktów, zaszłych w innym czasie. Niezdolnymi nie można nazwać dzieci; ślepych i głuchych nazwać należy niezdolnymi, gdy idzie o spostrzeżenie zapomocą tego zmysłu, którego nie posiadają.

3) Do tych należą osoby, które w chwili, kiedy złożyć mają zeznania, są niezdolne do komunikowania swych spostrzeżeń, chociażby tę zdolność posiadały w czasie, kiedy zaszedł fakt istotny, osoby te więc bezwzględnie nie mogą być słuchane.

4) Wykluczeni od zeznań są duchowni wszelkich wyznań, tak uznanych, jak i nieuznanych.

5) Na fakty inne, niż powierzone przy spowiedzi lub pod tajemnicą duchowną, należy słuchać duchownych, chyba gdyby i wskutek tego musiała wyjść najaw okoliczność, na którą przesłuchanie jest niedopuszczalne.

6) Świadcami nie mogą być urzędnicy publiczni, a nie tylko państwowi; pod urzędników publicznych podpadają urzędnicy komunalni, zakładów ubezpieczenia społecznego itp. Zwolnienie musi nastąpić przez przełożoną władzę.

7) Przesłuchanie w przypadkach w art. 291 L. 2 i 3 wymienionych jest niedopuszczalne ze względów publicznych, nie wolno więc słuchać dotyczącej osoby, choćby nawet zeznawać chciała; ewentualnie złożone zeznania należy uważać jako nieistniejące.

Art. 292.

§ 1. Nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka,¹⁾ z wyjątkiem małżonków stron,²⁾ ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa, powinowatych w tym samym stopniu oraz osób, pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia, chyba że chodzi o udowodnienie praw stanu.³⁾ Prawo odmowy zeznań ze strony małżonków i powinowatych trwa i po ustaniu małżeństwa.⁴⁾

§ 2. Świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytania, gdyby zeznanie mogło narazić go lub jego bliskich, wymienionych w paragrafie poprzedzającym,⁵⁾ na odpowiedzialność karną,⁶⁾ hańbę⁷⁾ lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową,⁸⁾ albo gdyby zeznanie miało być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej.⁹⁾ *)

¹⁾ W przypadkach, w art. 292 wymienionych, odmówienie zeznań zawisłe jest od osoby, na świadka powołanej; odmówienie odnosić się może nietylko do odpowiedzi na pewne pytania, lecz do zeznań wogóle (arg ex § 2).

²⁾ Stroną jest także interwenjent któremu przysługuje stanowisko współuczestnika jednolitego w myśl art. 78, nie są zaś stronami odnośnie faktów, nie dotyczących ich roszczeń, współuczestnicy z art. 69 l 2.

³⁾ Nie można więc odmówić zeznań, gdy idzie o stwierdzenie faktów, które odnoszą się do stosunku małżeńskiego lub do pokrewieństwa.

⁴⁾ Okoliczność, że poprzedził stosunek przysposobienia, który jednak już ustał, nie zwalnia od obowiązku zeznawania.

⁵⁾ Przepis o dopuszczalności odmowy odpowiedzi na

poszczególne pytania dotyczy także przypadków, w których dana osoba może odmówić zeznań, ale z tego uprawnienia nie korzysta, nie podobna go jednak odnieść do przypadku, w którym mimo zachodzącego stosunku familijnego do jednej ze stron odmowa zeznań nie jest dopuszczalną, nie można więc odmówić odpowiedzi na pytanie, odnoszące się do praw stanu, chociażby to świadka albo jego małżonka lub bliskiego narazić mogło na karę hańbę lub szkodę majątkową.

6) Odpowiedzialność może być cywilno-karną, woj-skowo-karną, administracyjno-karną lub skarbowo-karną a także dyscyplinarną.

7) Odmowę odpowiedzi uzasadnia hańba, którą przyjąć może wyjawienie faktu, na który ma się odbyć przesłuchanie, nie zaś sam fakt zeznawania, jeżeliby więc osoba pod słowem honoru zobowiązała się na czas procesu wyjechać za granicę a tem samem w celu zeznawania nie miała się jawić w sądzie, to okoliczność, iż tego nie uczyniła, nie uzasadnia jeszcze odmówienia zeznań.

8) Obawa bezpośredniej odpowiedzialności majątkowej zachodzi także wtedy, gdyby świadek miał odpowiadać dopiero w drodze regresu, np. jako cedent.

9) O istotnej tajemnicy zawodowej mówić można tylko wtedy, gdy świadek według przepisów ustawowych obowiązany jest do zachowania tajemnicy, jak np. adwokat, notariusz, lekarz, akuszerka itp.; do zachowania tajemnicy obowiązany jest także pomocnik, zatrudniony w przedsiębiorstwie, który według przepisów o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji ma przez dwa lata po wystąpieniu dotrzymać tajemnicy. Od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić osoba, w której interesie nie wolno tajemnicy wyjawić, a więc klient adwokata, pacjent lekarza itp.; w tym przypadku nie można już odmówić zeznań.

*) a) **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 1928 r. o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu pracowników Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych D. U. R. P. Nr. 51, poz. 489.**

§ 12. 1. Pracownik obowiązany jest zachować w ścisłej tajemnicy przed osobami niepowołanymi wszystkie sprawy, o których powziął wiadomość dzięki swemu stanowisku służbowemu, lub dowiedział się o nich przy wykonywaniu służbowych obowiązków.

2. Ze sprawami, które przez władze przełożone uznane zostały za poufne, winien pracownik postępować w myśl odpowiednich ogólnych instrukcyj lub odnośnych wskazówek przełożonych.

3. Nie wolno dozwalać osobom niepowołanym wglądu do ksiąg i akt instytucji

4. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie pełnienia służby, jak i po rozwiązaniu stosunku służbowego.

b) **Ustawa z dnia 2 grudnia 1921 r. w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskim D. U. R. P. Nr. 105, poz. 762.**

Art. 11. Lekarz jest obowiązany do zachowania w tajemnicy wszystkiego, co spostrzeże, usłyszy lub przeniknie podczas i na skutek wykonywania swego zawodu.

Wyjątek od obowiązku zachowania tajemnicy lekarskiej stanowią wypadki:

a) w których powierzający tajemnicę, dotyczącą tylko jego samego, lub jego ustawowy zastępca (opiekun, kurator itp.) zezwolą na jej ujawnienie, a lekarz nie dostrzeże w jej ujawnieniu krzywdy chorego; w tych wypadkach wyjawienie tajemnicy może być dokonane jedynie osobie, przez nich wskazanej;

b) w których powierzający tajemnicę jest niewłaściwym; w tych wypadkach lekarz, o ile nie dostrzeże

w ujawnieniu powierzonej mu tajemnicy krzywdy chorego, winien na żądanie ustawowego zastępcy tegoż wyjawić powierzoną mu tajemnicę;

c) w których zastosowanie tajemnicy może spowodować niebezpieczeństwo dla otoczenia pod względem zdrowia i życia;

d) kiedy lekarz o pomocy udzielonej przez siebie członkom Kas Chorych na zlecenie i rachunek tychże będzie zapytany w drodze urzędowej przez władze lekarskie Kas Chorych, które są obowiązane do bezwzględnego zachowania tajemnicy lekarskiej.

Co do obowiązku świadczenia wobec władz lub doniesienia do władz pozostają w mocy istniejące przepisy prawne.

c) **Konwencja Konsularna między Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Rad**, podpisana w Moskwie dnia 18 lipca 1924 r. D. U. R. P. z 1926 r. Nr. 35, poz. 210.

Art. 6. Konsulowie, Sekretarze Konsularni i Attachés Konsularni obowiązani są w Państwie przyjmującym, na żądanie miejscowych władz sądowych, stawać w sądach w celu składania zeznań w charakterze świadków; władze sądowe winny jednak w podobnych wypadkach wezwać ich w drodze wystosowania pisma urzędowego do Konsulatu.

W razie, jeżeli Konsul nie może stawić się do sądu z powodu przeszkody urzędowej lub choroby, to przesłuchanie jego winno odbyć się w lokalu Konsulatu lub w jego mieszkaniu w trybie, przewidzianym przez ustawy miejscowe, bądź też w drodze złożenia sądowi zeznania na piśmie, zaopatrzonego w jego podpis i pieczęć urzędową, o ile ustawy miejscowe zezwalają na to.

Wypadki niestawiennictwa do sądu Konsulów, Sekretarzy Konsularnych i Attachés Konsularnych lub odmowy składania przez nich zeznań będą rozstrzygane w drodze dyplomatycznej.

Urzednicy konsularni, o ile są obywatelami Państwa wysyłającego, nie mogą być przesłuchiwani bez zgody ich Rządu w sprawach, dotyczących ich czynności urzędowych.

Jeżeli w portach jednej z układających się Stron zajdzie konieczność dokonania na statku drugiej Strony rewizji, oględzin, aresztowania, przesłuchania lub jakiegokolwiek innej sądowej lub administracyjnej czynności urzędowej, to dokonanie tych czynności nie może się odbyć bez uprzedniego zawiadomienia o tem właściwego Konsula, aby mógł on być obecny przy tych czynnościach. W zawiadomieniach, wysyłanych w tym celu, należy dokładnie oznaczyć godzinę, o której dane czynności mają być przedsięwzięte, i gdyby zaproszony Konsul nie zjawił się osobiście lub też nie wydelegował swego przedstawiciela, to wspomniane czynności będą dokonane w jego nieobecności.

Jednakże władze miejscowe winny niezwłocznie i szczegółowo powiadomić Konsula o wszystkich poczynionych przez nie zarządzeniach; dotyczy to również wszystkich zarządzeń władz miejscowych, poczynionych w stosunku do członków załogi, którzy wysiedli na brzeg.

Przepis niniejszy nie dotyczy zwykłych rewizyj celnych, oględzin sanitarnych i kontroli paszportów, dokonywanych na podstawie ustaw i rozporządzeń administracyjnych, obowiązujących w Państwie przyjmującym

d) **Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 26 listopada 1928 r. o powoływaniu i zwalnianiu oraz prawach i obowiązkach maklerów przysięgłych na giełdach pieniężnych.**
D. U. R. P. Nr. 5 z 1929 r. poz. 30.

§ 16. W związku z pośredniczeniem przy transakcjach na giełdzie makler przysięgły jest obowiązany:

5) zachować w tajemnicy dokonaną transakcję, o ile

przepisy ustawowe lub rozporządzenie mniejsze nie stanowią inaczej.

e) **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lipca 1929 r. o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“ D. U. R. P. Nr. 57, poz. 447.**

§ 29. Pracownik obowiązany jest zachowywać w tajemnicy sprawy służbowe bez względu na to, w jaki sposób powziął o nich wiadomość, jeśli władze sprawy takie wyraźnie uznały lub oznaczyły jako tajne, oraz gdy utrzymania ich w tajemnicy wymaga dobro publiczne, względy służbowe albo interes osób korzystających z usług kolei

Pracownik powinien zachować tajemnicę tę także wobec innych pracowników, z wyjątkiem takich, którym jest obowiązany donosić o tych sprawach służbowo.

Władza przełożona może w poszczególnych przypadkach zwalniać pracowników od obowiązku dochowania tajemnicy służbowej. Zwolnienie następuje w formie piśmiennej.

Pracownikowi nie wolno informować osób niepowołanych nawet o takich sprawach służbowych, które nie mają charakteru spraw tajnych.

f) **Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 17 maja 1930 r. o stosunku służbowym pracowników Państwowego Monopolu Spirytusowego. D. U. R. P. Nr. 42, poz. 363.**

§ 18. Pracownik obowiązany jest zachować w ścisłej tajemnicy stosunki P. M. S. z jego klientami, a w szczególności sprawy, dotyczące się zawartych lub zawrzeć się mających przez P. M. S. umów kupna-sprzedaży nieruchomości, o dostawę surowców i materiałów pomocniczych oraz maszyn, nazwisk oferentów i dostawców P. M. S., treści ofert oraz należności dostawców. Pracownik obowiązany jest dalej zachować w ścisłej tajemnicy sprawy, dotyczące się sposobów i metod fabrykacji wyro-

bów monopolowych i ich opakowań, wydajności maszyn, wyniku ekspertyz, sprzedaży wyrobów P. M. S., spraw dyscyplinarnych pracowników P. M. S., operatów i danych statystycznych, dotyczących się działalności P. M. S.

Również nie wolno dozwalać osobom nieuprawnionym wglądu do ksiąg i aktów P. M. S.

Poza wyżej wymienionymi sprawami, pracownik obowiązany jest zachować w ścisłej tajemnicy wszelkie sprawy, o których powziął wiadomość przy wykonywaniu swych obowiązków służbowych, a które Dyrektor P. M. S. w drodze zarządzenia uzna za poufne.

Obowiązek zachowania tajemnicy służbowej trwa zarówno w czasie pełnienia służby, jak i po rozwiązaniu stosunku służbowego.

g) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. Nr. 28, poz. 257 o Policji Państwowej** — tekst jednolity D. U. R. P. Nr. 5, poz. 27 z 1931 r.

Art. 55. Oficerowie i szeregowi P. P. obowiązani są zachować w tajemnicy wszystkie sprawy, o których powzięli wiadomość dzięki swemu stanowisku służbowemu lub dowiedzieli się przy wykonywaniu swych obowiązków służbowych bezpośrednio lub pośrednio, o ile sprawy takie uznano za poufne, lub gdy utrzymania ich w tajemnicy wymaga dobro publiczne albo inne względy służbowe.

Zachowanie tajemnicy obowiązuje wobec każdego, komu oficerowie i szeregowi P. P. nie są obowiązani donosić o tych sprawach służbowo. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie służby czynnej, jako też po przejściu w stan nieczynny i na emeryturę oraz po rozwiązaniu stosunku służbowego z jakiegokolwiek powodu.

Od obowiązku zachowania tajemnicy może oficera lub szeregowego P. P. zwolnić jego obecna lub ostatnio przełożona władza.

Ustawa o postępowaniu karnego określa warunki i tryb zwolnienia od tajemnicy w postępowaniu karnym

h) Ustawa z dnia 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafii i telefonii — tekst jednolity D. U. R. P. z 1931 r. Nr. 12, poz. 57.

Art. 15. Tajemnica listów i innych przesyłek pocztowych, telegramów i rozmów telefonicznych jest nienaruszalna.

Za naruszenie tajemnicy uważa się również udzielanie jakichkolwiek wiadomości osobom trzecim o przesyłkach pocztowych i korespondencji telegraficznej i telefonicznej.

Zatrzymywanie, przeglądanie, zajęcie i otwieranie przesyłek pocztowych oraz telegramów i udzielanie o nich wiadomości jest dopuszczalne tylko w wypadkach prawem przewidzianych.

Postanowienia ustępu 1—3 niniejszego artykułu mają zastosowanie również do koncesjonariuszy prywatnych urządzeń telegraficznych i telefonicznych, przeznaczonych do powszechnego użytku, oraz do ich personelu.

Uszkodzone przesyłki pocztowe, z wyjątkiem listów zamkniętych, jako też przesyłki niedoręczalne, mogą być otwarte przez urzędy pocztowe w trybie przewidzianym ordynacją pocztową

Odnosnie do korespondencji zagranicznej przepisy trzech pierwszych ustępów niniejszego artykułu mają zastosowanie wyłącznie na zasadach wzajemności.

Przesyłki, nadawane w stanie otwartym, nie korzystają z ochrony tajemnicy pocztowej; nie uwalnia to atoli poczty od zachowania tajemnicy tej korespondencji wobec osób prywatnych.

1) Rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 2 marca 1931 r. w sprawie ordynacji telegraficznej D. U. R. P. Nr. 36, poz. 275.

§ 16 Funkcjonariusze przedsiębiorstwa „Polska

Poczta, Telegraf i Telefon“ oraz inne organy, powołane do współudziału przy przesyłaniu telegramów, obowiązani są do jak najściślejszego przestrzegania tajemnicy korespondencji telegraficznej, zastrzeżonej w art. 106 Konstytucji.

Nie wolno im wykorzystywać dla własnych celów, bądź też rozgłaszać treści telegramów, znanej z racji wykonywanych czynności służbowych, jak również udzielać osobom trzecim wiadomości o tem, kto, z kim, kiedy i w jakich sprawach koresponduje.

Funkcjonariusze winni naruszenia tajemnicy korespondencji telegraficznej odpowiadają za to dyscyplinarnie i karnie.

j) Rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 21 marca 1931 r. w sprawie ordynacji pocztowej D. U. R. P. Nr. 45, poz. 392.

§ 9. Funkcjonariusze pocztowi obowiązani są przestrzegać jak najściślej tajemnicy listów i innych przesyłek pocztowych. Nie wolno im zatem udzielać osobom trzecim jakichkolwiek wiadomości o przesyłkach pocztowych, otwierać zamkniętych przesyłek pocztowych, wglądać w ich zawartość lub dawać do tego komukolwiek sposobność.

Przesyłki nadawane w stanie otwartym nie korzystają z ochrony tajemnicy pocztowej, nie zwalnia to jednak funkcjonariuszy pocztowych od zachowania tajemnicy o tych przesyłkach wobec osób prywatnych.

Otwieranie przez funkcjonariuszów pocztowych przesyłek, zawierających przedmioty wyłączone od przewozu pocztą, przesyłek niedoręczalnych i bez adresu, oraz uszkodzonych listów wartościowych i paczek dozwolone jest w wypadkach przewidzianych w niniejszej ordynacji.

Udzielanie władzom i urzędom państwowym wiadomości o przesyłkach pocztowych oraz zatrzymywanie,

przeglądanie, zajęcie i otwieranie przesyłek pocztowych, jest dozwolone tylko w wypadkach prawem przewidzianych.

k) Por. uwagi *) b), c), d), e) do art. 278.

Art. 293.

Sąd, wzywając świadka, wymieni w wezwaniu imię, nazwisko i zamieszkanie wezwanego, miejsce i czas przesłuchania, nazwiska stron i przedmiot sprawy¹⁾ oraz zwięzłą osnovę przepisów o karach za pogwałcenie obowiązków świadka²⁾ i o wynagrodzeniu za stawieństwo w sądzie.^{3) 4)}

¹⁾ Wymienienie imienia nie jest konieczne, jeżeli imię świadka nie jest sądowi znane, a identyczność jego nie ulega wątpliwości; z tego powodu nie można odmówić dopuszczenia dowodu ze świadka, którego imienia strona nie jest w stanie podać. W wezwaniu należy podać przedmiot sprawy a nie fakty, na które świadek ma być przesłuchany.

²⁾ Por. art. 308 i art. 309.

³⁾ Por. art. 310; należy też podać, w jakim czasie zgłosić należy żądanie wynagrodzenia.

⁴⁾ Strona może sprowadzić do sądu świadka, którego nie wezwano; nie można odmówić przesłuchania takiego świadka dlatego, że go nie wezwano.

Art. 294.

W razie potrzeby przesłuchania Prezydenta Rzeczypospolitej sąd zwraca się do niego pisemnie o wyznaczenie miejsca i czasu przesłuchania.¹⁾

¹⁾ Jeżeliby przesłuchanie nie miało się odbyć w sądzie, można je zlecić sędziemu wyznaczonemu lub są-

dowi wezwanemu (art. 259 § 1), może je jednak dokonać cały skład sądu orzekającego.

Art. 295.

Przesłuchanie osób, dotkniętych chorobą¹⁾ lub kalectwem, odbywa się w ich mieszkaniu, jeżeli opuścić go nie mogą.²⁾

1) Przesłuchanie osób, dotkniętych chorobą lub kalectwem, ma się odbyć tylko wtedy, gdy ze względu na stan choroby jest to możliwe, przy długotrwałej chorobie można w myśl art. 267 § 1 zakreślić termin do przeprowadzenia dowodu. Przesłuchanie może się odbyć także w miejscu chwilowego pobytu np. w hotelu.

2) Przesłuchania dokonuje albo sąd, albo też sędzia wyznaczony lub sąd wezwany, (art. 259 § 1).

Art. 296.

Kolejność przesłuchania świadków oznacza przewodniczący.¹⁾ Świadkowie, którzy nie złożyli jeszcze zeznań,²⁾ nie mogą być obecni przy przesłuchaniu innych świadków.³⁾

1) Wypływa to już z art. 171 § 1 i art. 234.

2) Świadkowie, którzy złożyli już zeznania, mogą być obecni przy przesłuchaniu dalszych świadków, choćby przypuszczalnie dojsć miało do konfrontacji po myśli art. 305.

3) Brak ten nie jest jednak istotnym, zaczem obrazę przepisu wytknąć należy po myśli art. 179

Art. 297.

§ 1. Do przesłuchania świadka, nie władającego dostatecznie¹⁾ językiem polskim, sąd może²⁾ przybrać tłumacza.

§ 2. Do tłumaczy mają odpowiednie zastosowanie przepisy o biegłych.³⁾ Aplikant lub urzędnik sądowy może pełnić obowiązki tłumacza bez składania osobnej przysięgi, lecz z powołaniem się na przysięgę służbową.⁴⁾ *)

1) Przybrać należy tłumacza także wtedy, gdy świadek wprawdzie włada językiem polskim, ale nie w takiej mierze, by należyte przesłuchanie było możliwe.

2) Nie jest potrzebne przybranie tłumacza, jeżeli wszyscy członkowie sądu i protokolant władają językiem, w którym świadek ma zeznawać

3) a więc co do wyboru osoby (art. 311 § 1), co do wyłączenia (art. 312 § 2 i 3), zaprzysiężenia (art. 315 i nast.) i co do wynagrodzenia (art. 320).

4) Powołanie się na przysięgę służbową jest konieczne, choćby strony zgodnie oświadczyły, że nie żądają powołania się na nią; przepisu art. 301 o zwolnieniu od przysięgi nie można stosować, chociaż w nim mowa o zwolnieniu nie tylko od przysięgi, lecz i od zapewnienia, zastępującego przysięgę.

*) Por. uwagę *) b) do art. 286.

Art. 298.

Przed przesłuchaniem¹⁾ zadaje się świadkowi pytania, dotyczące jego osoby (imię, nazwisko, wiek, wyznanie, zajęcie),²⁾ oraz stosunku do stron, tudzież uprzedza go o prawie odmowy zeznań³⁾ i o karalności zeznań fałszywych. Jeżeli świadek nie będzie usunięty⁴⁾ lub zwolniony od zeznawania,⁵⁾ przewodniczący lub jeden z sędziów odbierze od świadka przysięgę.

1) Pytania ogólne zadać należy nietylko przed przesłuchaniem, lecz także przed zaprzysiężeniem, bo jak to wynika z drugiego zdania, zaprzysiężenie ma nastąpić dopiero po odpowiedziach na pytania co do osoby i co do stosunku do stron.

2) Wyliczenie pytań, jakie zadać należy świadkowi, nie jest taksatywne, bo należy też zapytać, czy świadek był prawomocnie skazany za fałszywe zeznanie lub za krzywoprzysięstwo.

3) Uprzedzić należy świadka także o prawie odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania (art. 292 §§ 1 i 2), a gdy ma być słuchany duchowny albo wojskowy lub urzędnik, także o niedopuszczalności zeznań według art 291 L. 2 i 3.

4) według art 291.

5) Por. art. 292 § 1.

Art. 299.

§ 1. Świadek składa przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadomem. Tak mi, Panie Boże, dopomóż“.

§ 2. Osoby wyznające religję chrześcijańską przysięgają przed krzyżem.¹⁾

§ 3. Osoby wyznające religję mojżeszową, trzymają prawą rękę na torze²⁾ — 2 ks. Mojżesza 20 rozdz. 7 wiersz.

¹⁾ Świece nie są wymagane a także nie jest potrzebne podniesienie trzech palców do góry. Przepisu o składaniu przysięgi przed krzyżem nie można odnieść do wyznawców tych religji chrześcijańskich które jak np. menonici

baptyści, adwentyści itp. składanie przysięgi uważają za niedopuszczalne, zaczem do ich członków stosować należy przepis art. 300 § 1.

²⁾ Wystarcza książka, zawierająca pięcioksiąg, zaczem zwój nie jest potrzebny, a niedopuszczalnem jest żądanie, by przysięgę złożono tylko na zwój, przechowywany w synagodze.

Art. 500.

§ 1. Do form zapewnienia przez świadków, należących do wyznań niewymienionych w artykule poprzedzającym,¹⁾ że zeznają prawdę, niczego nie ukrywając, mają zastosowanie przepisy obowiązujące w postępowaniu karnem.

§ 2. Przepisy, dotyczące przysięgi i jej skutków prawnych²⁾ mają odpowiednie zastosowanie do zapewnienia zastępującego przysięgę.*)

¹⁾ Przepis ten dotyczy nie tylko wyznawców religii niechrześcijańskich, z wyjątkiem żydowskiej, lecz i tych wyznań chrześcijańskich, których religja nie dopuszcza składania przysięgi, oraz osób należących do religji prawnie nie uznanej i bezwyznaniowych; por. rozp. Prez. R. z 25 czerwca 1929 r. Nr. 47 poz. 583 dz. u., które odróżnia formę przyrzeczenia przez menonitów, baptystów, ewangelicznych chrześcijan i adwentystów siódmego dnia, od przyrzeczenia, jakie składają osoby, należące do innych wyznań oraz osoby bezwyznaniowe.

²⁾ pod względem karnym.

^{*)} Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 25 czerwca 1929 r. w sprawie formy zapewnienia w postępowaniu karnem przez świadków, biegłych, tłu-

maczów i przysięgłych zgodnego z prawem spełnieni ich obowiązku D. U. R. P. Nr. 47, poz. 383.

§ 2. Wyznawcy religji mahometańskiej (muzułmańskiej) składają przysięgę w następujących rotach:

Rota dla świadków:

„Przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu i Wszchemwiedzącemu przed Świętym Jego Koranem, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome. Tak mi Panie dopomóż, Wallahi, Billahi, Tałłahi“.

Rota dla biegłych (tłumaczów):

„Przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu i Wszchemwiedzącemu przed Świętym Jego Koranem, że powierzone mi obowiązki biegłego (tłumacza) wykonam z całą sumiennnością i bezstronnością. Tak mi Panie Boże dopomóż, Wałłahi, Billahi, Tałłahi“.

Podczas wygłaszania roty przysięgający ma nakrytą głowę.

Uzycie „Koranu“ do ważności przysięgi nie jest konieczne. Jeżeli jednak w sądzie znajduje się Koran, należy Go przed przysięgającym złożyć na stole, otwarty na dowolnej stronicy. Przysięgający podczas wygłaszania roty może położyć rękę na Koranie lub podnieść do góry wskazujący palec prawej ręki, a po wygłoszeniu roty ucałować Koran. Zachowanie tych form podnosi świętość przysięgi.

§ 3. Osoby wyznania karaimskiego wygłaszają rotę przysięgi jako świadkowie według art. 111 § 1, jako biegli (tłumacze) według art. 133 § 1 kodeksu postępowania karnego, trzymając obie ręce opuszczone w dół i nie nakrywając głowy.

Do ważności zapewnienia nie jest konieczne, ani dodanie na końcu przysięgi wyrazów liturgicznych „Ant etém adyndań Tenrwniń Amen“, ani ucałowanie po przysiędze księgi Pisma Świętego „Tojra“. W miarę możności

należy jednak zachować te formy podnoszące świętość przysięgi.

§ 4 Od osób należących do związków wyznaniowych menonitów, baptystów, ewangelicznych chrześcijan i adwentystów Dnia Siódmego, którym ich religja nie dozwala składania przysięgi, odbiera się przyrzeczenia w formie uroczystej następującej:

Sędzia (przewodniczący) odbierający przyrzeczenie wygłasza następującą formułę zapytania:

Formuła dla świadków:

„Zgodnie z nauką Chrystusa Pana, która nakazuje, aby mowa wasza była tak — tak, nie — nie, pytam się Pana (Panią), czy jako świadek będziesz mówił (a) szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co ci jest wiadome? — odpowiedz Pan (Pani) szczerem: tak!“

Formuła dla biegłych (tłumaczy):

„Zgodnie z nauką Chrystusa Pana, która nakazuje, aby mowa wasza była: tak — tak, nie — nie, pytam się Pana (Panią), czy powierzone ci obowiązki biegłego (tłumacza) wykonasz z całą sumiennością i bezstronnością? — odpowiedz szczerem: tak!“

Po wygłoszeniu formuły zapytania przez sędziego składający przyrzeczenie odpowiada jednym słowem „tak“.

§ 5. Osoby nienależące do żadnego prawnie uznanego wyznania i osoby należące do wyznań, którym ich religja nie dozwala składania przysięgi, a niewymienione w § 4 składają uroczyste przyrzeczenie w następujących rotach:

Rota przyrzeczenia dla świadków:

„Przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome“.

Rota przyrzeczenia dla biegłych (tłumaczy):

„Przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki

biegłego (tłumacza) wykonam z całą sumiennością i bezstronnością“.

Podczas wygłaszania roty, przyrzekający trzyma obie ręce opuszczone w dół, a po jej wygłoszeniu potwierdza przyrzeczenie podaniem ręki sędziemu (przewodniczącemu składu sądu). Podanie ręki nie jest konieczne do ważności przyrzeczenia.

§ 6. Osoby nienależące do żadnego prawnie uznanego wyznania mogą oświadczyć, że według ich przekonań religijnych odpowiada im bardziej, niż przyrzeczenie, przewidziane w § 5, zachowanie jednej z form, przewidzianych w art. 111 k. p. k. lub w §§ 2, 3, 4 niniejszego rozporządzenia (rozmaite sekty nieuznane). Osoba korzystająca z tego prawa winna oświadczyć, którą formę wybiera i wyjaśnić z jakiego powodu (przynależność duchową do sekty chrześcijańskiej, niechrześcijańskiej). Świadka lub biegłego (tłumacza) należy uprzedzić, że wyjaśnień udziela pod odpowiedzialnością za nieprawdziwe zeznania (art. 107, 141 k. p. k.).

Art. 301.

Nie składają przysięgi, ani zapewnienia, świadkowie za zgodą obu stron,¹⁾ jako też małoletni do lat czternastu oraz osoby, skazane wyrokiem prawomocnym²⁾ za fałszywe zeznanie lub krzywoprzysięstwo.³⁾

¹⁾ W razie zgodnego oświadczenia stron zaprzysiężenie świadka nie jest dopuszczalne, chociażby sąd uważał je za konieczne; przepis ten nie obowiązuje, gdy świadka słucha się w celu stwierdzenia nieważności małżeństwa lub rozwodu (art. X § 4 przep. wpraw.).

²⁾ Nieprawomocny wyrok skazujący nie uzasadnia jeszcze niezdolności składania przysięgi, a tem bardziej

wyrok uwalniający, od którego prokurator założył apelację.

³⁾ Tego skutku nie powoduje skazanie za nakłanianie do fałszywych zeznań.

Art. 302.

§ 1. Świadek składa przysięgę, powtarzając za sędzią lub odczytując¹⁾ na głos jej rotę, przyczem wszyscy, nie wyłączając sędziów, stoją.²⁾

§ 2. Niemi piśmienni składają przysięgę przez podpisanie roty. Niemi niepiśmienni i głusi niepiśmienni przysięgają przy pomocy biegłego.³⁾

§ 3. Przed odebraniem przysięgi sąd uprzedza świadka o znaczeniu tego aktu i odpowiedzialności za nieprawdziwe zeznanie.⁴⁾

¹⁾ Powtórzenie roty za sędzią lub odczytanie jej przez świadka jest konieczne, chociażby i jego stanowisko i zawód przemawiały za tem, że ją zna dokładnie i z pamięci potrafi wygłosić; sędzia, odbierający przysięgę, może rotę wypowiedzieć z pamięci.

Ani nie powtarzają roty, ani jej nie odczytują osoby, które nie składają przysięgi, a po wygłoszeniu formuły zapewnienia przez sędziego odpowiadają słowem „tak“.

²⁾ Wszyscy stoją także w razie, gdy świadek ze względu na swoje wyznanie w miejsce przysięgi składa zapewnienie (art. 300 § 1).

³⁾ Przybranie biegłego ma się odbyć tylko wtedy, gdy przy jego pomocy możliwym jest porozumienie się z niemym niepiśmiennym albo z głuchym niepiśmiennym; jeżeli zaś nie daje się to uskutecznić, zaprzysiężenie i przesłuchanie musi odpaść. Głuchych piśmiennych należy zaprzysiężać przez podpisanie roty.

4) Przepis ten niepotrzebnie powtórzono, bo już w art. 298 jest o nim mowa.

Art. 303.

W razie powtórnego przesłuchania świadka, przypomina mu się poprzednio złożoną przysięgę lub zapewnienie ją zastępujące.¹⁾

1) Ponowne zaprzysiężenie odpada więc bezwarunkowo, chociażby nawet świadek po poprzednim odebraniu przysięgi zmienił religję a wskutek tego odmienną była forma zaprzysiężenia, np. żyd przeszedł na chrześcijaństwo.

Art. 304.

§ 1. Świadek składa zeznanie ustnie, zaczynając od odpowiedzi na pytanie przewodniczącego co i z jakiego źródła jest mu wiadome o przedmiocie przesłuchania,¹⁾ poczem²⁾ sędziowie i strony mogą w tymże przedmiocie zadawać pytania.³⁾

§ 2. Głusi oraz niemi składają zeznania przy zastosowaniu sposobu, wskazanego dla złożenia przez nich przysięgi.⁴⁾

1) Jakkolwiek ustawa stanowi, że świadek ma odpowiadać na zadane mu pytania, to jednak przyjąć wypada, że także bez stawiania szczegółowych pytań można mu zezwolić na przedstawienie całego stanu rzeczy, można też przyjąć od świadka sporządzone poprzód przez niego pismo, zawierające szczegółowe przedstawienie stanu rzeczy, i uzupełnić je odpowiedziami na pytania, pismo to dołączyć należy do protokołu.

2) Słowo „poczem“ wskazuje jedynie na to, że zadawanie pytań jest w pierwszym rzędzie rzeczą przewodni-

czącego oraz członków sądu a nie stron, ale to nie wyklucza dalszego stawiania pytań przez przewodniczącego, chociaż strony rozpoczęły już zadawanie pytań.

³⁾ Do zadawania pytań upoważnia przewodniczący (art. 171 § 1); pytania zadają strony wprost świadkowi a nie za pośrednictwem przewodniczącego, przyjąć jednak należy, że dopuszczalnem jest zarządzenie, by pytanie wprzód podano przewodniczącemu, który dopiero po wysłuchaniu tegoż treści zezwoli na powtórzenie go wprost świadkowi albo sam zada je po należytem sformułowaniu.

⁴⁾ Por. art. 302 § 2; piśmiennym niemym i całkiem głuchym zadaje się więc pytania piśmiennie i w ten sposób odpowiadają oni na nie, niepiśmienni niemi i całkiem głusi zeznają przy pomocy biegłego, gdy porozumienie w ten sposób jest możliwe. W przeciwnym razie przesłuchanie świadka po myśli art. 291 l. 1 jest niemożliwe.

Art. 305.

Świadkowie, których zeznania przeczą sobie nawzajem, mogą być konfrontowani.¹⁾

¹⁾ Zarządzenie konfrontacji można wydać z urzędu; konfrontacja nie jest jednak bezwarunkowo konieczną. Może ją zarządzić także sędzia wyznaczony lub sąd wezwany (art 263 § 1).

Art. 306.

§ 1. Zeznanie świadka, po zapisaniu do protokołu,¹⁾ będzie mu odczytane i, stosownie do okoliczności, na podstawie jego uwag uzupełnione lub sprostowane.²⁾

§ 2. Świadek może oddalić się z sądu nie

wcześniej, jak po uzyskaniu na to zezwolenia przewodniczącego.³⁾

1) Wynika to już z art. 175 § 1 L. 2. Zeznania świadka nie muszą być dosłownie wciągnięte do protokołu, wystarcza ich streszczenie; okoliczności dla sprawy nieistotnych i w żadnym związku z nią nie pozostających nie należy zapisywać.

2) Słowa te odnoszą się tak do treści protokołu, jak i do samych zeznań.

3) Od odmownego zarządzenia przewodniczącego nie może się świadek odwołać do sądu; przepis art. 249 odnosi się tylko do uprawnień stron.

Art. 307.

§ 1. Na wniosek strony,¹⁾ sąd może nakazać świadkowi przedstawienie dokumentu znajdującego się w jego posiadaniu i mającego związek z jego zeznaniem.²⁾

§ 2. Świadek może odmówić przedstawienia dokumentu z tych samych powodów, z jakich świadkowi wolno odmówić zeznania,³⁾ a nadto z tego powodu, iż posiada dokument w imieniu osoby trzeciej.⁴⁾ *)

1) nie z urzędu.

2) Przewodniczący może przed rozprawą wydać świadkowi polecenie, by na rozprawę dostarczył dokumentów, potrzebnych do wyjaśnienia zeznań (art. 230 § 1 L. 3).

3) Por. art. 292 §§ 1 i 2; świadek nie może więc odmówić przedstawienia dokumentu, który dotyczy praw stanu i to nawet wtedy, gdyby to spowodować mogło skutki w 292 § 2 wymienione.

⁴⁾ W tym przypadku należy stosować przepis art. 279 i art. 280. W przypadkach, wymienionych w art. 279, świadek, który posiada dokument w imieniu własnym, nie może odmówić tegoż przedstawienia nawet wtedy, gdyby z powodu jego treści zachodziły okoliczności, uzasadniające odmowę zeznań lub odpowiedzi na zadane pytania.

⁵⁾ Por. uwagi ^{*)} b) do e) do art. 278.

Art. 308.

§ 1. Za nieusprawiedliwione niestawiennictwo¹⁾ sąd skáže świadka na grzywnę do dwustu złotych, poczem wezwie go powtórnie, a w razie ponownego niestawiennictwa, skáže go na grzywnę do pięciuset złotych i może zarządzić przymusowe sprowadzenie.²⁾

§ 2. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia, skazującego go na grzywnę, może usprawiedliwić swe niestawiennictwo;³⁾ za okoliczność, usprawiedliwiającą niestawiennictwo, poczytuje się w każdym razie zamieszkiwanie świadka poza okręgiem sądu wzywającego, o il⁴⁾ odległość od siedziby tegoż sądu⁵⁾ przenosi pięćdziesiąt kilometrów.⁶⁾ W przypadku usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia.⁶⁾ ⁷⁾ ^{*)}

¹⁾ Tylko wtedy można to przyjąć, gdy świadka należyce wezwano.

²⁾ Przymusowe dostawienie można więc zarządzić dopiero wtedy, gdy świadek dwa razy nie jawi się w sądzie; do sposobu i trybu przymusowego sprowadzenia świadka oraz ściągnięcia grzywny stosuje się odpowied-

nio przepisy postępowania karnego (por. art. VIII przep. wprov.).

³⁾ Świadek może niestawiennictwo usprawiedliwić chorobą, czynnościami publicznymi albo doniosłemi sprawami prywatnymi itp.; nie potrzebuje swego niestawiennictwa usprawiedliwiać, gdy go prawidłowo nie wezwano i żądać może w tym wypadku uchylenia postanowienia, którem skazano go na grzywnę (art. 384).

⁴⁾ raczej od miejsca, w którym ma być przesłuchany (art 166).

⁵⁾ Z ustawy wynika więc, że świadek, zamieszkały w obrębie sądu okręgowego lub grodzkiego, który ma go przesłuchać, ma się zjawić w siedzibie sądu a raczej w miejscu, gdzie się odbywa przesłuchanie, o ile ono położone jest w obrębie tego sądu, chociażby odległość od miejsca zamieszkania była nawet większą, niż pięćdziesiąt kilometrów; jeżeli zaś świadek mieszka poza okręgiem sądu, który go w celu przesłuchania wzywa, względnie poza okręgiem sądu, na którego obszarze znajduje się miejsce przesłuchania, wówczas dopiero wtedy jest zwolniony od obowiązku stawienia się, gdy odległość wynosi więcej, niż pięćdziesiąt kilometrów; przepis ten odnosi się tak do przypadku, gdy świadka słuchać ma sąd orzekający, jak i wtedy, gdy przesłuchania ma dokonać sędzia wyznaczony lub sąd wezwany (art. 259 § 1).

⁶⁾ Już samo usprawiedliwienie niestawiennictwa zwalnia świadka od grzywny a nie dopiero późniejsze jawienie się przed sądem.

⁷⁾ Świadka, który zgłasza wnioski, nie obowiązuje przymus adwokacki (w sądzie okręgowym lub też wyższym), gdyż przymus odnosi się tylko do stron (art. 86 § 1).

***) a) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o nakładaniu kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym,**

na osoby pełniące czynną służbę wojskową oraz o przymusowym sprowadzeniu tychże osób przed sądy powszechne D. U. R. P. Nr. 16, poz. 121.

Art. 1. Sądy powszechne zwracają się o nałożenie kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby pełniące czynną służbę wojskową do właściwych władz wojskowych.

To samo stosuje się, jeżeli idzie o przymusowe sprowadzenie przed sąd powszechny osoby pełniącej czynną służbę wojskową.

b) Por uwagi *) b) do e) do art. 278.

Art. 309.

§ 1. Za nieuzasadnioną odmowę zeznań, przysięgi lub zapewnienia, albo przedstawienia dokumentu sąd, po wysłuchaniu obecnych stron co do zasadności odmowy,¹⁾ skaże świadka na grzywnę do pięciuset złotych.

§ 2. Niezależnie od powyższej grzywny, sąd może, w razie odmowy zeznań, przysięgi lub zapewnienia, nakazać aresztowanie świadka na czas nieprzekraczający tygodnia.²⁾ Sąd uchyli areszt, jeżeli świadek złoży zeznania, przysięgę lub zapewnienie, albo jeżeli sprawę w danej instancji ukończono.*)

¹⁾ Zgodne oświadczenie stron wiąże sąd tylko wtedy, gdy uznają one, że uzasadnione jest odmówienie złożenia przysięgi, względnie zapewnienia albo zeznań wogóle lub też przedłożenia dokumentu, jeżeli bowiem według art. 289, art. 301 i art. 279 strony mogą zwolnić świadka od przysięgi, a wbrew ich woli nie można słuchać świadka, ani też prowadzić dowodu z dokumentów, to miar-

dajnem powinno być także zgodne oświadczenie stron, które prowadzi do tego samego wyniku; pozatem oświadczenie stron jest obojętne, w szczególności, gdy odmowę odpowiedzi na poszczególne pytanie uznają jako uzasadnioną.

2) Nie jest to kara, lecz środek wymuszenia, co wynika z drugiego zdania. Obok grzywny w art. 308 i 309 wymienionej można świadka po myśli art. 105 skazać na zwrot kosztów.

*) Por. uwagę *) a) do art. 308.

Art. 310.

§ 1. Świadek ma prawo żądać zwrotu wydatków koniecznych,¹⁾ związanych ze stawiennictwem do sądu, a nadto wynagrodzenia za stratę zarobku.²⁾ Pod rygorem utraty należności powinien zgłosić żądanie to niezwłocznie po wykonaniu swego obowiązku.³⁾ Przewodniczący może przyznać świadkowi zaliczkę na koszty podróży i na utrzymanie w miejscu przesłuchania.⁴⁾

§ 2. Od postanowień w tym przedmiocie niema zażalenia.

1) Koniecznym jest wydatek, który ze względu na stanowisko, jakie świadek zajmuje, albo ze względu na stan jego zdrowia, musi być poniesiony.

2) Stratę zarobku przyznać zatem należy nietylko osobom, pracującym za dziennem wynagrodzeniem, lecz także należącym do wolnych zawodów, np lekarzom, adwokatom, technikom itp. Sąd ocenia swobodnie, czy i w jakiej wysokości świadek poniósł stratę zarobku.

3) Żądanie zwrotu wydatków i wynagrodzenia straty zarobku powinien świadek zgłosić zaraz po ukończeniu

przesłuchania względnie po zwolnieniu przez przewodniczącego (art. 506 § 2); inaczej ma się rzecz, gdy zeznaje biegły (art. 520 § 1).

⁴⁾ Przyznanie zwrotu wydatków nie jest rzeczą przewodniczącego, lecz sądu

Oddział 4.

Opinia biegłych.

Art. 311.

§ 1. W przypadkach, wymagających wiadomości specjalnych¹⁾ sąd, po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru,²⁾ może wezwać jednego lub kilku biegłych, celem zasięgnięcia ich opinii.³⁾

§ 2. Sąd orzekający może sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu pozostawić prawo wyboru biegłych.⁴⁾

§ 3. Sąd⁵⁾ oznaczy, czy opinia ma być przedstawiona ustnie, czy na piśmie.⁶⁾ *)

¹⁾ Biegły jest powołany do podania takich wiadomości, których sąd nie posiada; wolno jednak sądowi przeprowadzić prywatne studja i samemu zbadać stan faktyczny oraz wypowiedzieć swoje zapatrywanie, ale nie odrębnie w toku rozprawy, lecz dopiero w wyroku. Ustawa wspomina tylko o osobach fizycznych, które mają wydać opinię, nie można atoli uznać jako wykluczone zasięgnięcia opinii od fachowej instytucji, jak fakultetu uniwersyteckiego lub innej wyższej uczelni, izby przemysłowo-handlowej, adwokackiej itp.

²⁾ Nawet zgodne wnioski stron co do liczby biegłych i co do osób nie wiążą sądu

3) Zasiągnięcie opinii biegłych przez sąd jest niezawisłe od wniosku stron i może być z urzędu zarządzone. Chociażby więc nawet obydwie strony sprzeciwiły się badaniu przez biegłych, sąd może ich powołać tak, jak odmówić może zasiągnięcia ich opinii, mimo że obydwie strony tego się domagają.

4) Tylko wybór biegłych, ale nie oznaczenie ich ilości, może sąd orzekający pozostawić sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu.

5) Sąd, który przeprowadza badanie, a więc także sędzia wyznaczony lub sąd wezwany, oznacza w jakiej formie, czy ustnej, czy też pisemnej, ma być opinia przedłożona.

6) Biegły jest w tym wypadku pomocnikiem sędziego i ma stwierdzić stan faktyczny, którego dla braku odpowiednich wiadomości sędziego nie jest w stanie ustalić, ma także na podstawie znanych mu zasad doświadczenia z pewnych faktów wysnuć wnioski. Biegłym może więc być także osoba, która była świadkiem, w tym atoli przypadku występuje w dwojakim charakterze, jako świadek podaje znane mu fakta, jako biegły bada stan rzeczy i wydaje opinię; czemś innym jest świadek-biegły, to jest osoba, której znane są pewne zaszłe już fakty, do których stwierdzenia potrzebne są specjalne wiadomości, albo która na podstawie tych wiadomości z tego, co spostrzegła, wysnuć może odpowiedni wniosek. Świadek biegły pozostaje zawsze świadkiem, chociażby nawet podane przezeń wnioski przeważały ponad zeznane fakty.

*) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 1930 r. o tłumaczach przysięgłych — D. U. R. P. Nr. 5, poz. 46.

§ 1. Tłumacze przysięgli mogą przy wydawaniu aktów i zaświadczeń zamiast pieczęci urzędowej ustalo-

nej w § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. o tłumaczach przysięgłych (D. U. R. P. Nr. 104, poz. 945) używać pieczęci okrągłej, sporządzonej prywatnie (nie w mennicy państwowej).

Pieczęć ta winna zawierać jedynie napis: „Tłum przys.... (imię i nazwisko) w.... (siedziba)“.

Art. 312.

§ 1. Osoba, wyznaczona na biegłego, może nie przyjąć włożonego na nią obowiązku z przyczyn, jakie uprawniają świadka do odmowy zeznań,¹⁾ a nadto z powodu przeszkody, która jej uniemożliwia wydanie opinii.²⁾ ³⁾

§ 2. Stronie wolno zażądać wyłączenia biegłego z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego.⁴⁾

§ 3. Po rozpoczęciu czynności biegłego, strona może aż do ich ukończenia żądać wyłączenia biegłego tylko wtedy, jeżeli uprawdopodobni, że przyczyna wyłączenia nie była jej przedtem znana lub dopiero później powstała.⁵⁾ ⁶⁾ *)

¹⁾ Można więc odmówić przyjęcia obowiązku biegłego w sporze osoby bliskiej (art. 292 § 1) z wyjątkiem, gdy udowodniony ma być stan cywilny, dalej, gdyby wskutek badania stanu sprawy oraz wydania opinii doszło do pogwałcenia istotnej tajemnicy zawodowej (art. 292 § 2).

²⁾ Przeszkoda może być różnaitą, jak choroba, nieobecność w sprawach zawodowych itp.

³⁾ Każda osoba, po której stronie nie zachodzą okoliczności, w § 1 wymienione, ma obowiązek przyjęcia stanowiska biegłego; warunkiem jest tylko, aby posia-

dała fachowe wiadomości, potrzebne do wydania opinii. Obojętnem jest zatem, czy osoba, powołana na biegłego, sprawuje urząd lub publicznie wykonuje zawód, z którego wynika, że posiada specjalne wiadomości.

^{a)} Por. art. 54 i art. 55 § 1; niepodobna jednak przyjąć, by w postępowaniu apelacyjnym można było wyłączyć biegłego, który w tym charakterze figurował w pierwszej instancji.

^{b)} Czynność biegłego rozpoczyna się dopiero z chwilą, gdy składa opinię sądowi bądźto ustnie, bądź też pisemnie.

^{c)} Por. art. 55 § 2.

***) a) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 1928 r. o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu emerytalnem pracowników Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych. D. U. R. P. Nr. 51, poz. 489. Nie obowiązuje na obszarze sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu, oraz sądów okręgowych w Cieszynie i Katowicach.**

§ 12. Por. uwagę *) a) do art. 292

§ 19. W charakterze rzeczoznawców w sprawach czyichkolwiek interesów ubezpieczeniowych mogą pracownicy występować tylko na żądanie sądów, w innych zaś przypadkach za zezwoleniem władzy przełożonej.

b) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. o biegłych sądowych D. U. R. P. Nr. 104, poz. 945.

§ 9. Biegłemu sądowemu wolno używać tytułu biegłego sądowego z wymienieniem gałęzi wiedzy, umiejętności i sztuki, w której zakresie biegłym ustanowiony został.

Ustanowienie biegłym sądowym nadaje osobie ustanowionej jedynie prawo wydawania opinii w sprawach sądowych lub administracji sądowej. Złożenie przysięgi

ma ten skutek, że słuchany w charakterze biegłego w poszczególnej sprawie, biegły nie składa ponownej przysięgi, o ile ustawy postępowania sądowego nie stanowią inaczej.

Biegłemu sądowemu w okręgu sądu i w zakresie spraw, dla których został ustanowiony, nie wolno bez ważnych przeszkód odmówić stawiennictwa i wydania opinii na żądanie sądu lub jego kierownika w sprawach sądowych lub administracji sądowej z wyjątkiem spraw w których w myśl przepisów poszczególnych ustaw postępowania sądowego jest wyłączony od wydania opinii lub uprawniony do jej odmówienia.

O każdej zmianie adresu swego zamieszkania winien biegły sądowy zawiadomić władzę, która go ustanowiła biegłym sądowym.

c) **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lipca 1929 r. o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“.** D. U. R. P. Nr. 57, poz. 447.

§ 41. Bez zezwolenia władzy przełożonej nie wolno pracownikowi występować w charakterze biegłego sądowego w sprawach pozostających w bezpośrednim związku z jego czynnościami służbowymi. Postanowienie to nie odnosi się do przypadku, gdy sąd zażąda opinii pracownika jako biegłego.

d) **Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 17 maja 1930 r. o stosunku służbowym pracowników Państwowego Monopolu Spirytusowego.** D. U. R. P. Nr. 42, poz. 365

§ 18 ustęp 5. Bez zezwolenia Dyrekcji P. M. S. nie wolno pracownikowi występować w charakterze rzeczoznawcy w sprawach, pozostających w bezpośrednim związku z jego zadaniami służbowymi, wyjąwszy wypadek gdy opinii jego jako rzeczoznawcy, zażąda sąd.

Art. 313.

§ 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszechwiedzącemu, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością. Tak mi, Panie Boże, dopomóż“.

§ 2. Osoby wyznające religję chrześcijańską przysięgają przed krzyżem.

§ 3. Osoby wyznające religję mojżeszową trzymają prawą rękę na torze — 2 ks. Mojżesza 20 rozdz. 7 wiersz.

§ 4. Pozatem mają odpowiednie zastosowanie przepisy co do odbierania przysięgi od świadków.¹⁾ *)

¹⁾ Odpowiada to art. 299 i art 302

^{*)} Por. uwagę *) do art. 300.

Art. 314.¹⁾

§ 1. Do form zapewnienia przez biegłych, należących do wyznań niewymienionych w artykule poprzedzającym, że obowiązki biegłego wykonają z całą sumiennością i bezstronnością, mają zastosowanie przepisy obowiązujące w postępowaniu karnem.

§ 2. Przepisy, dotyczące przysięgi i jej skutków prawnych, mają odpowiednie zastosowanie do zapewnienia zastępującego przysięgę.

¹⁾ Odpowiada to art. 300.

Art. 315.

§ 1. Biegły nie składa przysięgi lub zapewnienia ją zastępującego, gdy obie strony wyrażą na to swą zgodę.¹⁾

§ 2. Biegły sądowy stały składa przysięgę lub zapewnienie tylko przy objęciu stanowiska. W poszczególnych sprawach przypomina mu się złożoną przysięgę lub zapewnienie.²⁾ *)

¹⁾ Odpowiada to zasadzie art. 301; przepis ten nie ma zastosowania, gdy idzie o stwierdzenie przyczyny nieważności małżeństwa lub rozwodu (art. X L. 4 przep. wpraw.).

²⁾ Por. art. 303 a także art. 297 § 2 zdanie 2.

*) Por. uwagę *) b) do art. 312.

Art. 316.

Sąd może okazać biegłemu akta sprawy i przedmiot oględzin oraz zarządzić, ażeby brał udział w przesłuchaniu świadków.^{1) 2)}

¹⁾ Zarządzenie, by biegły był obecny przy przesłuchaniu świadków, może się odnosić do wszystkich świadków albo tylko niektórych; zarządzenie może mieć na celu bezpośrednio stwierdzenie stanu rzeczy przez biegłego, albo też dążyć może do tego, aby biegły zadawał świadkom pytania, a zajdzie potrzeba tego, gdy stawianie pytań wymaga fachowych wiadomości, jakich nie posiada przewodniczący, względnie sąd.

²⁾ Zbadanie przedmiotu oględzin przez biegłych musi się odbyć w obecności sądu, nie jest więc dopuszczalne zarządzenie badania w nieobecności sądu,

Art. 317.

§ 1. Opinia biegłych¹⁾ powinna być opatrzona uzasadnieniem, chyba że istota rzeczy tego nie wymaga.²⁾

§ 2. Biegli mogą złożyć opinię łączną.

§ 3. Jeżeli biegły nie może na razie udzielić wyczerpującej opinii, sąd wyznacza termin dodatkowy³⁾ do przedstawienia opinii.

¹⁾ Biegły musi w wielu przypadkach przed wydaniem opinii zbadać stan rzeczy, ale często też cała jego czynność ogranicza się tylko do stwierdzenia faktu.

²⁾ Uzasadnienie jest zbędne, gdy zadaniem biegłego jest wyłącznie podanie faktu stanowczego.

³⁾ W ustawie jest mowa o terminie dodatkowym. Takim jest jednak termin tylko wtedy, gdy poprzód określono go już do przedstawienia opinii, co ma miejsce, gdy opinia ma być wydana na piśmie. Możliwym jednak jest także, że posiedzenie odracza się dla wydania ustnej opinii, tej ewentualności ustawa jednak nie przewiduje. W razie gdy biegłemu określa się termin do wydania pisemnej opinii, rozprawę wyznacza się albo zaraz, albo też dopiero po złożeniu opinii.

Art. 318.

§ 1. Gdy sąd uzna opinię wydaną na piśmie za niewystarczającą, może zażądać od biegłych wyjaśnień ustnych.¹⁾

§ 2. W razie potrzeby sąd może zażądać dodatkowej opinii od tych samych lub od innych biegłych.²⁾

¹⁾ Sąd może od biegłych żądać wyjaśnień ustnych także na podstawie postanowienia, powziętego na posie-

dzeniu niejawnem; w tym przypadku ustne wyjaśnienia mają być udzielone na rozprawie, nie można zaś żądać ich poza rozprawą w formie przesłuchania biegłych. W celu uzyskania od biegłych wyjaśnień ustnych może także sędzia wyznaczony lub sąd wezwany wyznaczyć posiedzenie, na które wzywa się strony, sąd orzekający zaś może ją na nowo otworzyć (art. 248), gdy rozprawę zamknięto przed przeprowadzeniem dowodu przez sędziego wyznaczonego lub sąd wezwany (art. 247 § 2).

²⁾ Sąd może nie tylko zażądać opinii albo od dotychczasowych biegłych albo też od innych biegłych, lecz może także przesłuchać tak poprzód ustanowionych, jak i zarazem innych jeszcze biegłych, dojsć więc może do zbiorowej opinii wszystkich biegłych.

Art. 319.

Za nieusprawiedliwione niestawiennictwo, za odmowę złożenia przysięgi lub zapewnienia ją zastępującego albo odmowę złożenia, bądź opóźnienie w złożeniu opinii sąd skazuje biegłego na grzywnę do pięciuset złotych.¹⁾

¹⁾ Odpowiada to art. 308 i art. 309.

Art. 320.

§ 1. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę.¹⁾ Pod rygorem utraty należności, powinien żądanie to zgłosić przed zamknięciem rozprawy, bezpośrednio poprzedzającej rozstrzygnięcie sprawy.²⁾

§ 2. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na pokrycie wydatków.³⁾

¹⁾ Biegłemu należy więc zwrócić także wydatki, jakie

musiał ponieść np. przy dokonaniu pomiarów albo też badaniu chemicznem (por. § 2).

²⁾ Inaczej jest rzecz uregulowana w art. 310 odnośnie świadków.

³⁾ Mowa tu tylko o zaliczce na pokrycie wydatków. Niezależnie od tej zaliczki można zarządzić złożenie zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego (por. art. 265), taką zaliczkę można też zgóry wypłacić biegłemu. Złożenie zaliczki na pokrycie wydatków nakazuje przewodniczący i on zarządza jej wypłatę biegłemu, zaliczkę na poczet wynagrodzenia przyznaje sąd. Złożenie zaliczki i jej wypłatę zarządza się z urzędu lub na wniosek biegłego; o wniosku takim rozstrzyga sąd, względnie przewodniczący według swobodnego uznania.

Art. 321.

Do wzywania i przesłuchania biegłych mają zastosowanie odpowiednie przepisy o świadkach,¹⁾ jeżeli przepisy niniejszego oddziału nie stanowią inaczej, wszakże przepis o przymusowem sprowadzeniu nie będzie względem biegłego stosowany.²⁾

¹⁾ Przepisy o świadkach mają w szczególności zastosowanie odnośnie do ustnego przesłuchania (art. 304) i konfrontacji biegłych, których opinia jest sprzeczną (art. 305).

²⁾ Por. art. 308 § 1.

Oddział 5.

Oględziny.

Art. 322.

Sąd może zarządzić¹⁾ oględziny,²⁾ bez udziału lub z udziałem biegłych, a stosownie do okoliczności i w połączeniu z przesłuchaniem świadków.³⁾ ⁴⁾

1) Oględziny można zarządzić z urzędu lub na wniosek; postanowienie dowodowe jest jednak konieczne (art. 260 § 1).

2) Przedmiot oględzin może być rzecz ruchoma albo nieruchoma a także osoba (art. 328). Przedmiot oględzin różni się od dokumentu tem, że dokument wyraża pewną myśl, podczas gdy przy oględzinach chodzi o zbadanie stanu zewnętrznego lub wewnętrznego rzeczy lub osoby.

3) Potrzeba przesłuchania świadków zajdzie wtedy, gdy mają wskazać pewne miejsce, dla ustalenia faktu domosłu, lub rozpoznać przedmiot, o który idzie w procesie.

4) Oględziny zarządza i przeprowadza sąd a w razie koniecznej potrzeby może je przed rozprawą zarządzić przewodniczący (art. 230 § 2).

Art. 323.

Przepisy o obowiązku przedstawienia dokumentu, znajdującego się u przeciwnika, mają odpowiednie zastosowanie do przedstawienia przedmiotu oględzin.^{1) 2)}

1) Por. art. 276 § 1 art. 277; nie można więc na przeciwniku dokonać przymusu w celu zniewolenia go do przedstawienia przedmiotu oględzin, lecz można tylko uznać za prawdziwe twierdzenie strony przeciwnej, które dotyczy przedmiotu oględzin.

2) Przedstawienia przedmiotu oględzin można od strony żądać nietylko na wniosek przeciwnika, lecz i z urzędu; sąd może też przeprowadzić dowód z przedmiotu oględzin, choćby obydwie strony tego sobie nie życzyły, bo przepis art. 273 nie ma tu zastosowania.

Art. 324.

§ 1. Jeżeli przedmiot oględzin znajduje się w posiadaniu osoby trzeciej, a oględziny mają być dokonane w miejscu, gdzie się przedmiot znajduje, osoba ta powinna być wezwana na termin oględzin i obowiązana jest ułatwić dostęp do przedmiotu.¹⁾

§ 2. Gdy osoba ta wezwana jest nadto w charakterze świadka, sąd może ją zobowiązać do przyniesienia przedmiotu, jeżeli natura przedmiotu na to pozwala i nie jest to połączone ze znacznymi kosztami.²⁾

¹⁾ Z zestawienia przepisów art. 324 § 1 i § 2 wynika, że osobę trzecią wezwać tylko wtedy należy na posiedzenie sądowe, na którym mają się odbyć oględziny, gdy chodzi o rzecz, która na pewnym miejscu się znajduje i do sądu nie może być przeniesiona, dalej gdy osobę trzecią słuchać należy w charakterze świadka. Jeżeli trzeciej osoby nie ma się słuchać jako świadka i nie chodzi o przedmiot, którego do sądu przynieść nie można, wzywa się ją tylko o przedłożenie rzeczy sądowi (arg. z art. 325), co może ona uczynić nietylko na posiedzeniu, lecz i przed niem; nie musi się ona jawić w sądzie osobiście, lecz może ten przedmiot przesłać pocztą, koleją lub przez kogo innego, w tym zaś przypadku rzeczą sądu jest przedmiot odpowiednio przechować.

²⁾ Jeżeliby przedmiot był zbyt wielki albo koszta znaczne, badanie musi się odbyć tam, gdzie się przedmiot znajduje.

Art. 325.

§ 1. Osoba trzecia w ciągu dni trzech od doręczenia jej wezwania może z ważnych przyczyn¹⁾ żądać od sądu wzywającego zaniechania oględzin.

§ 2. Przed rozpoznaniem żądania osoby trzeciej, sąd nie przystąpi do oględzin.²⁾

1) Ważną przyczyną nie jest trudność przyniesienia przedmiotu do sądu lub też koszt, jakie z tem są połączone, bo w tym przypadku oględziny odbyć się mogą na miejscu; do ważnych przyczyn zaliczyć należy tylko okoliczności, które mogą przynieść szkodę osobie trzeciej lub jej bliskim (art. 292 § 2).

2) O tem, czy zaniechać należy oględzin, rozstrzyga sąd orzekający, jeżeli sam prowadzi dowody, a sędzia wyznaczony lub sąd wezwany wtedy, gdy mu zlecono przeprowadzenie dowodu (263 § 1). Sąd orzekający może jednak zarządzić przedłożenie przedmiotu, chociażby sędzia wyznaczony lub wezwany orzekł, że należy oględzin zaniechać.

Art. 326.

Osoba trzecia wezwana na termin oględzin ma prawo żądać wynagrodzenia narówni ze świadkiem,¹⁾ a nadto zwrotu wydatków połączonych z dostarczeniem przedmiotu oględzin.²⁾

1) Osoba trzecia ma prawo do wynagrodzenia, gdy ją wezwano, a obojętnem jest, czy nastąpiło to w tym celu, aby zeznawała w charakterze świadka (art. 324 § 2), czy też tylko po myśli art. 324 § 1, jeżeli jednak wezwano ją tylko do dostarczenia przedmiotu, należy się jej jedynie wynagrodzenie za dostarczenie przedmiotu, możliwie więc mniej, niż świadkowi, a zajdzie to, gdy jawienie się w sądzie nie było konieczne, zaczem żadnej kwoty za stratę zarobku w tym wypadku przyznać nie należy. Jeżeli jednak osoba trzecia przedmiotu nie mogła nikomu powierzyć i osobiście musi go dostarczyć, przyznać jej

należy wynagrodzenie za przybycie do sądu i stratę zarobku

²⁾ Zwrot wydatków należy się więc osobie trzeciej w każdym wypadku, a zatem, choćby jej na posiedzenie sądowe nie wezwano, lecz tylko polecono dostarczenie przedmiotu oględzin.

Art. 327.

Za wykroczenie przeciwko nakazom, skierowanym do osoby trzeciej, sąd może ją skazać na grzywnę do pięciuset złotych, a oględziny mogą być dokonane przymusowo.¹⁾ ²⁾

¹⁾ Można więc przemocą wkroczyć na przedmiot, o którym mowa w art. 324 § 1, i można też w drodze przymusowej wydobyć przedmiot, który znajduje się we władztwie osoby trzeciej. O tem, czy przymus ma być wykonany, orzeka sąd, ale odebranie ma nastąpić przez ten organ, który prowadzi egzekucję.

²⁾ Za osobę trzecią nie można uważać interwenjenta, któremu przysługuje stanowisko strony po myśli art. 78

Art. 328.

Oględziny osoby¹⁾ odbyć się mogą tylko za jej zgodą.²⁾ ³⁾

¹⁾ Dotyczy to tak stron, jak i osób trzecich.

²⁾ Zgoda jest potrzebna także dla dokonania próby krwi.

³⁾ Brak zgody nie powoduje skutków, o których mowa w art. 325 i art. 277.

Art. 329.

Do protokołu oględzin mogą być dołączone plany, rysunki lub fotografie.¹⁾

¹⁾ Sporządzić może je sędzia albo też biegły.

O d d z i a ł 6. Przesłuchanie stron.

Art. 330.

§ 1. Jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku,¹⁾ pozostały niewyjaśnionemi fakty sporne, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy,²⁾ sąd może dla wyświelenia tych faktów zarządzić dowód z przesłuchania stron,³⁾ z wyjątkiem przypadków, w których dowód ze świadków nie jest dopuszczalny.⁴⁾

§ 2. Strona może być przesłuchana, chociażby strona druga nie stawiała się na posiedzenie, wyznaczone do przesłuchania, lub odmówiła zeznań.⁵⁾

§ 3. Przed przystąpieniem do przesłuchania, sąd uprzedzi strony, że powinny zeznać prawdę i że, stosownie do okoliczności, może być nakazane stwierdzenie ich zeznań przysięgą.⁶⁾

¹⁾ Jeżeli istnieją inne środki dowodowe, przesłuchanie stron jest dowodem posiłkowym, ale przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron nie wyklucza prowadzenia innych jeszcze dowodów, co więcej sąd może dopuścić dowód z przesłuchania stron przed przeprowadzeniem innych dowodów, co wynika z art. X § 5 przep. wpraw., według którego w niemajątkowych sprawach małżeńskich dowód z przesłuchania stron może być dopuszczony dopiero po wyczerpaniu innych dowodów, z czego wnosić wypada, że w innych sprawach nie zachodzi to ograniczenie.

²⁾ Por. art. 250.

³⁾ Dowód z przesłuchania stron dopuszcza sąd z urzędu, nie jest więc potrzebne ofiarowanie tego do-

wodu przez strony i nie jest konieczne, aby tak, jak według art. 288 przy dowodzie ze świadków, strona dokładnie oznaczyła fakty, które zeznaniem strony mają być stwierdzone, fakty te bowiem oznacza sąd.

⁴⁾ Nie jest zatem dopuszczalny dowód przeciwny co do oświadczeń pomiędzy uczestnikami czynności, złożonych w dokumencie (art. 272); nie jest też dopuszczalny dowód w przypadkach art. 291, ale nie wogóle, lecz tylko odnośnie osoby, po której stronie zachodzi przeszkoda (art. 332). Nie podobna przyjąć, aby tak, jak według art. 289 odnośnie świadków, przesłuchanie stron było niedopuszczalne, gdy obie strony temu się sprzeciwią, bo dowód ten prowadzi się z urzędu; strony mogą tylko odmówić zeznań, a sąd ocenia swobodnie ich, choćby zgodne, w tym kierunku zachowanie (art. 335); w konsekwencji nie mogą strony zgodnie się domagać, aby tylko jedną z nich słuchano a nie drugą, albo aby z osób, wymienionych w art. 331, pewną słuchano, nie zaś inną

⁵⁾ Na tem samym posiedzeniu nie musi się słuchać obydwu stron; przesłuchanie stron może się odbyć także przez sędziego wyznaczonego lub wezwanego (art. 259 § 1).

⁶⁾ Por. art. 333 § 1.

Art. 331,

W sprawach osób, znajdujących się pod opieką, kuratelą lub nadzorem sądowym, jako też w sprawach dłużników upadłych, od uznania sądu zależy przesłuchanie bądź samej strony,¹⁾ bądź jej zastępcy ustawowego, kuratora,²⁾ nadzorca sądowego, lub zarządcy upadłości — bądź obojga. W sprawach spółek z osobistą odpowiedzialnością

wspólników można przesłuchać jednego lub kilku wspólników, osobiście odpowiedzialnych.³⁾ 4)

1) o ile nie zachodzi przeszkoda z art. 291 l. 1.

2) Por. art. VI § 6 przep. wprov., według którego opiekun lub kurator nie potrzebuje upowaznienia do zgłoszenia dowodu z przesłuchania stron w sprawach osób, znajdujących się pod opieką lub kuratela.

3) Sąd oznacza spółnika, którego należy przesłuchać, ale przytem nie może całkowicie pominąć oświadczenia i wniosków stron, które wymieniają spółnika, posiadającego wiadomość o istotnych faktach; przesłuchać można nietylko jednego lub kilku spółników, jak się wyraża ustawa, lecz i wszystkich spółników.

4) Brak przepisu, kogo przesłuchać należy w sprawach osób prawnych; przyjąć należy, że nie wszystkie osoby, uprawnione do zastępstwa, muszą być przesłuchane, lecz że sąd może także jedną lub kilka z nich przesłuchać.

Art. 332.

Jeżeli z przyczyn natury faktycznej¹⁾ lub prawnej²⁾ na okoliczności sporne przesłuchać można jedną tylko stronę, sąd oceni, czy mimo to należy przesłuchać tę stronę, czy dowód ten pominąć w zupełności.³⁾

1) Faktyczna przeszkoda zachodzi wtedy, gdy strona jest nieobecna, albo też nie jawi się na posiedzenie, wyznaczone do przesłuchania, lub odmawia zeznań.

2) Prawna przeszkoda zachodzi, gdy strony słuchać nie można dla przyczyn. wymienionych w art. 291; nie zachodzi przeszkoda przesłuchania, jeżeli po myśli art. 301 nie wolno od strony odbierać przysięgi.

3) W przypadku, gdy jednej ze stron nie można prze-

słuchać, sędzia wyznaczony i sąd wezwany, którego zadaniem jest przesłuchanie obydwu stron, nie musi się zwrócić do sądu orzekającego o decyzję, czy przesłuchania należy zaniechać, lecz sam postanawia, czy dowód z przesłuchania stron należy pominąć (art. 263 § 1); sąd orzekający jednak może zgóry udzielić wskazówek, albo dopiero po przesłuchaniu wydać zarządzenie po myśli art. 264.

Art. 333.

§ 1. Jeżeli przesłuchanie stron nie dało dostatecznego wyniku pod względem wyświeślenia faktu spornego, sąd może przesłuchać pod przysięgą według swego wyboru jedną ze stron, która była przesłuchana bez przysięgi.^{1) 2)}

§ 2. Przesłuchanie jednej ze stron pod przysięgą co do pewnego faktu, nie wyklucza takiegoż przesłuchania drugiej strony co do innego faktu spornego.³⁾

1) O tem, którą stronę pod przysięgą przesłuchać należy, nie rozstrzyga sędzia wyznaczony lub sąd wezwany, lecz tylko sąd orzekający, bo chodzi o ocenienie zeznań oraz ustalenie faktu, a to nie jest rzeczą sędziego, dowód przeprowadzającego.

2) Nie można odbierać przysięgi od osób, wymienionych w art. 301, a więc od małoletnich do lat czternastu i od skazanych prawomocnym wyrokiem za fałszywe zeznania lub krzywoprzysięstwo (art. 336)

3) Stronę można pod przysięgą przesłuchać na pewien fakt tylko wtedy, gdy nie pozostaje on w żadnym związku z okolicznością na którą drugą stronę już pod przysięgą przesłuchano.

Art. 334.

Odpowiednio do faktu, który ma być wyświetlony, przesłuchanie strony pod przysięgą może być ograniczone do poszczególnych twierdzeń strony, wydzielonych z jej niezaprzysiężonych zeznań.¹⁾

¹⁾ Znaczy to, że fakt można ująć w sentencję, i że strona ma ją zaprzysiąc, zaczem odpada przesłuchanie jej w sposób narracyjny, to jest przez przedstawienie przebiegu okoliczności, odnoszących się do istotnego zdarzenia

Art. 335.

Zeznania, złożone przez strony, choćby pod przysięgą, sąd oceni według swego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału.¹⁾

¹⁾ Wynika to już z art. 257 § 1 i odnosi się także do przypadku ściśle sformułowanej przysięgi (art. 334).

Art. 336.

Do przesłuchania,¹⁾ przysięgi stron²⁾ i uprzedzenia o karalności fałszywych zeznań pod przysięgą,³⁾ mają zastosowanie odpowiednie przepisy o świadkach, wszakże przepisy o środkach przymusowych nie będą względem stron stosowane.^{4) 5) 6)}

¹⁾ Przepis ten dotyczy nie tylko sposobu przesłuchania a mianowicie porządku pytań (najpierw zadaje się pytania dotyczące osoby — art. 298, a następnie pytania dotyczące przedmiotu sporu — art. 304), lecz również i przybrania tłumacza w razie, gdy strona nie włada dostatecznie językiem polskim (art. 297 § 1), dalej miejsca, gdzie przesłuchanie ma się odbyć (art. 295 i art. 294) oraz

oznaczenia kolejności przesłuchania (art. 296); nie obowiązuje jednak przepis, że przy przesłuchaniu nie ma być obecną stroną, jeszcze nie przesłuchaną.

2) Przepis ten dotyczy tak formy przysięgi (art. 299 i art. 300), jak i sposobu jej składania (art. 302)

3) Por. art. 302 § 2 i art. 303.

4) Por. art. 308 i art. 309.

5) Przyjąć też należy, że przepisy o zwrocie wydatków, związanych ze stawiennictwem do sądu (art. 310 § 1), nie odnoszą się do stron i że wydatki te należy policzyć nie bezzwłocznie po zeznaniu, lecz przed zamknięciem rozprawy.

6) Por. art. VI § 7 przep. wpraw

Rozdział III.

Zabezpieczenie dowodów.

Art. 337.

Wolno przesłuchać świadków i dokonać oględzin¹⁾ bez udziału lub z udziałem biegłych nawet przed wytoczeniem powództwa²⁾ w celu zabezpieczenia dowodu w następujących przypadkach:

1) gdy zachodzi obawa, że przeprowadzenie dowodów stanie się niewykonalnym³⁾ lub zbyt utrudnionym;⁴⁾

2) gdy zachodzi potrzeba ustalenia wad albo wogóle właściwości rzeczy lub robót.⁵⁾ ⁶⁾

1) W celu zabezpieczenia nie można przeprowadzić dowodu z dokumentu lub dowodu z przesłuchania stron. Jeżeli jednak świadek posiada dokument i miałby go przy przesłuchaniu przedstawić (art. 307), a zachodzą warunki przeprowadzenia dowodu ze świadka w celu

zabezpieczenia, wówczas w drodze pośredniej zabezpiecza się także dowód z dokumentu.

²⁾ także w toku sprawy (art. 339).

³⁾ np. wskutek śmierci świadka, zburzenia domu itp

⁴⁾ Zajdzie to np., gdy świadek ma wyjechać za granicę.

⁵⁾ W tym przypadku nie są wymagane warunki, pod 1 wymienione.

⁶⁾ W obydwu przypadkach może zgłosić wniosek którakolwiek ze stron, w przypadku drugim więc tak ten, kto zamierza podnieść roszczenia z powodu wad, jak i ten, kto rzeczy dostarczył lub wykonał roboty.

Art. 338.

Podanie o zabezpieczenie dowodu wnosi się do sądu grodzkiego, w którego okręgu znajduje się przedmiot oględzin¹⁾ lub mieszkają świadkowie.²⁾

¹⁾ rzecz nieruchoma lub ruchoma.

²⁾ Może też rozstrzygać miejsce pobytu świadka np. w razie ciężkiej, śmiercią grożącej choroby jego.

Art. 339.

Jeżeli potrzeba zabezpieczenia dowodu zachodzi w toku sprawy, podanie o zabezpieczenie¹⁾ powinno być skierowane do sądu, w którym sprawa się toczy;²⁾ atoli w przypadkach niecierpiących zwłoki³⁾ może być skierowane do właściwego sądu grodzkiego.⁴⁾ ⁵⁾

¹⁾ Według art. 250 § 2 może w razie koniecznej potrzeby przewodniczący z urzędu zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą, zaczem wniosek nie zawsze jest potrzebny.

2) Wniosek załatwia więc w sądzie okręgowym sąd a nie przewodniczący i sąd przeprowadza dowód, może jednak przeprowadzenie go zlecić jednemu ze swych sędziów (art. 259 § 1).

3) Nie wystarcza konieczna potrzeba, o której mowa w art. 230 § 2, lecz musi zachodzić przypadek niecierpiący zwłoki, np. bezpośrednio grożąca śmierć świadka; o tym, czy ten warunek zachodzi, rozstrzyga sąd grodzki, do którego się zwrócono Strona zgłaszająca wniosek może się zwrócić bądź do sądu, w którym toczy się sprawa, bądź też do właściwego sądu grodzkiego.

4) Właściwym sądem grodzkim jest sąd wymieniony w art. 338.

5) Brak przepisu, jak należy postąpić w razie, gdy sąd, do którego się zwrócono o zabezpieczenie dowodów, uzna się niewłaściwym; odstąpienie sądowi właściwemu z urzędu nie jest znane, to też albo należy wniosek odrzucić po myśli art. 217 § 1, albo po przesłuchaniu wchodzi w zastosowanie art. 245, w przypadku pierwszym jednak zastosować wypada przepis art. 218.

Art. 340.

Podanie powinno zawierać:

1) oznaczenie przeciwnika, jeżeli jest znany;¹⁾

2) wskazanie faktów, na które dowód ma być przeprowadzony,²⁾ wymienienie świadków³⁾ oraz przedmiotu oględzin, a w razie potrzeby i biegłych;⁴⁾

3) przyczyny, usprawiedliwiające⁵⁾ żądanie zabezpieczenia dowodu.

¹⁾ Por. art. 341.

²⁾ Por. art. 260 § 1 i art. 288.

³⁾ Odpowiada art. 288.

⁴⁾ Jest to tylko propozycja, nie wiążąca sądu, bo sąd sam przybiera biegłych (art. 311 § 1).

⁵⁾ Wobec nagłości sprawy przyjąć należy, że nie jest w tym wypadku potrzebny dowód, lecz wystarczy uprawdopodobnienie (art. 268).

Art. 341.

Zabezpieczenie dowodu może być bez wezwania przeciwnika¹⁾ dopuszczone tylko w przypadkach szczególnie niecierpiących zwłoki,²⁾ tudzież gdy przeciwnik nie może być wskazany lub jest nieznan z miejsca pobytu.³⁾

¹⁾ Z przepisu tego wnosić wypada, że przed dopuszczeniem dowodu wzywa się przeciwnika a wezwanie to ma na celu tylko jego wysłuchanie na wniosek o zabezpieczenie dowodu; wynika to też z następnych przepisów, które stanowią o dopuszczeniu zabezpieczenia dowodu oraz o wezwaniu na posiedzenie, wyznaczone do przeprowadzenia tegoż. Okoliczności te przemawiają za tem, że w art. 341 chodzi jedynie o wysłuchanie przeciwnika na wniosek.

²⁾ Bez wysłuchania ubezpieczenie dowodu jest dopuszczalne tylko w sprawach szczególnie niecierpiących zwłoki, o których mowa w art. 339.

³⁾ Nie ustanawia się więc kuratora dla nieobecnego (art. 157 § 1) lub dla osoby jeszcze nieznaney, przeciw której powództwo będzie wytoczone.

Art. 342.

Od postanowienia sądu, dopuszczającego zabezpieczenie dowodu, niema zażalenia.¹⁾

¹⁾ Od odmowy przysługuje zażalenie.

Art. 343.

§ 1. Sąd wzywa interesowanych¹⁾ na termin,²⁾ wyznaczony do przeprowadzenia dowodu; jednak w przypadkach szczególnie niecierpiących zwłoki,³⁾ przeprowadzenie dowodu może być rozpoczęte nawet przed doręczeniem wezwania przeciwnikowi.

§ 2. Pozatem, do postępowania w przedmiocie przeprowadzenia dowodu, mają zastosowanie przepisy o przesłuchaniu świadków,⁴⁾ oględzinach⁵⁾ i opinji biegłych.⁶⁾

¹⁾ Przez interesowanych rozumieć należy tego, kto zgłasza wniosek, oraz jego przeciwnika.

²⁾ Słowo „termin“ jest mylne, chodzi tu bowiem o posiedzenie (art. 164) a nie o termin w myśl art. 180.

³⁾ W przypadkach, szczególnie nie cierpiących zwłoki, odpada konieczność przesłuchania przeciwnika przed dopuszczeniem dowodu, a oprócz tego można na posiedzeniu, w tym celu wyznaczonym, natychmiast przystąpić do dowodu. chociaż wezwanie przeciwnika nie jest wykazane, albo też nie doręczono mu wezwania; por. art. 341.

⁴⁾ Por. art. 288 i nast.

⁵⁾ Por. art. 311 i nast.

⁶⁾ Por. art. 322 i nast.

Art. 344.

§ 1. Strony mają prawo wskazywać w toku sprawy przed sądem orzekającym uchybienia, popełnione przy zabezpieczeniu dowodu.¹⁾

§ 2. Sąd orzekający może i z urzędu nakazać uzupełnienie lub powtórzenie poprzedniego postępowania.²⁾

¹⁾ Odpowiada to zasadzie wyrażonej w art. 179 i art. 263 § 2.

²⁾ Przepis ten odpowiada art 264; w art. 344 § 2 umieszczony jest tylko dodatek, że uzupełnienie lub powtórzenie można zarządzić z urzędu, ale przyjąć to należy także na podstawie art. 264.

Art. 345.

Żądający zabezpieczenia ponosi początkowo koszty postępowania w przedmiocie zabezpieczenia dowodu, co nie przesądza późniejszego rozstrzygnięcia o kosztach¹⁾ przez sąd orzekający.

¹⁾ Koszta zabezpieczenia dowodu, które poniósł ten, kto prosił o zabezpieczenie, jak i koszta przeciwnika, spowodowane zabezpieczeniem a przez proszącego zwrócone, należy wraz z kosztami sporu policzyć według art. 110, nie można doliczać tych kosztów do kwoty, pozewem dochodzonej.

Dział IV.

Orzeczenia sądowe.

Rozdział I.

Wyroki.

Art. 346.

Gdy po¹⁾ zamknięciu rozprawy sąd uzna, że sprawa jest dostatecznie wyjaśniona do stanowczego rozstrzygnięcia²⁾ stosunku spornego,³⁾ wydaje wyrok. Zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalnym w toku sprawy.^{4) 5) *)}

1) Wyrażenie ustawy nie jest ściśle, bo według art. 247 § 1 sąd ma najpierw uznać sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, a dopiero potem zamyka przewodniczący rozprawę, co odpowiada też istocie rzeczy.

2) Jeżeli sprawa jest „dostatecznie wyjaśnioną“, ale nie do „stanowczego rozstrzygnięcia“, lecz tylko do ułatwienia zarzutu formalnego, który czyni zbędnym za-
stanowienia się nad istotą rzeczy, wtedy wydaje się po-
stanowienie.

3) Wyrażenie to jest niewłaściwe, bo nie idzie o rozstrzygnięcie „stosunku“, między stronami zachodzącego i nie zawsze „spornego“; sąd orzeka tylko o roszczeniu pozewm dochodzonem.

4) Wymagalnem w toku sporu jest roszczenie, gdy staje się zapadłem dopiero po wniesieniu pozwu, jeżeli po tym czasie ziścił się warunek, od którego roszczenie jest zawisłe, jeżeli powód ze swej strony dopełnił świadczenia wzajemnego, którego dopełnienie jest wymogiem żądania przedmiotu sporu, dalej jeżeli powód po wytoczeniu powództwa uzyskał cesję pretensji, której dochodzi itp. Jakkolwiek przepis ten normuje jedną tylko kwestję, to jednak wpływa z niego ogólna zasada prawna, że dla rozstrzygnięcia miarodajnym jest stan w chwili zamknięcia rozprawy a raczej w czasie wydania orzeczenia, a nie stan w czasie wytoczenia powództwa. Także i o tem czy zachodzi interes prawny w ustaleniu stosunku prawnego lub prawa w myśl art. 3, rozstrzyga więc chwila wydania orzeczenia sądowego; jeżeli w tym czasie istniał interes, to roszczenie o ustalenie uznać należy jako usprawiedliwione, chociaż brak go było w chwili wniesienia pozwu. Z drugiej strony nie można zasądzić roszczenia, jeżeli w czasie wydania orzeczenia nie przysługuje już ono powodowi, np. gdy ziścił się warunek rozwiązujący, dalej gdy brak dalszego interesu prawnego w ustaleniu jakkolwiek istniał on w chwili

wytoczenia powództwa np. wskutek zaszłej w międzyczasie płatności pretensji; inaczej ma się rzecz tylko w razie zbycia pretensji po wytoczeniu powództwa a przed wydaniem orzeczenia (art. 214 § 1). Zasadę przepisu art. 346 zdanie drugie odnieść też wypada do postanowień, dotyczących się kwestji formalnych; jeżeliby więc sąd, który w chwili wytoczenia powództwa był niewłaściwym, stał się później właściwym, to niepodobna przyjąć jego niewłaściwości, a gdyby w czasie wniesienia pozwu zachodziła niedopuszczalność drogi procesowej dlatego, że np. sprawa należy jeszcze na drogę administracyjną, która ma wyprzedzić postępowanie sądowe, a później droga procesowa stała się dopuszczalną, to wtedy pozwu nie można odrzucić.

⁵⁾ według art. V przep. wpraw. można też żądać przyszłych powtarzających się świadczeń.

***) a) Oświadczenie Rządowe z dnia 26 czerwca 1923 r. w przedmiocie wydania Regulaminu procesowego Górnośląskiego Trybunału Rozjemczego na podstawie art 596 Polsko-Niemieckiej Konwencji Górnośląskiej zawartej w Genewie dnia 15 maja 1922 r. D. U. R. P. Nr. 72, poz. 562.**

Art. 61. Jeżeli w jakiejś sprawie dotyczącej Górnego Śląska sądy lub władze administracyjne chcą odbiec od zasady prawnej, wypowiedzianej w orzeczeniu opublikowanym w Zbiorze urzędowym Trybunału Rozjemczego (artykuł 592 Konwencji), wówczas mają przedłożyć sprawę Trybunałowi Rozjemczemu i podać swoje motywy.

b) Ustawa z dnia 13 marca 1929 r. o umowach sprzedaży lub przyrzeczenia sprzedaży nieruchomości ziemskich na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie. D. U. R. P. Nr. 24, poz. 246.

Art. 5. 1) Gdy sprzedawca odmawia zawarcia aktu notarialnego sprzedaży, sąd na żądanie nabywcy uzna

umowę w myśl art. 1 za przenoszącą na nabywcę prawo własności i zasądzi na rzecz sprzedawcy należną mu zgodnie z umową sumę wraz z nieprzedawnionymi odsetkami umownymi, — o ile zaś odsetki w umowie przewidziane nie są — z nieprzedawnionymi odsetkami prawnymi, licząc od dnia objęcia przez nabywcę nieruchomości w posiadanie. Sumę wraz z odsetkami sąd z urzędu w tym samym wyroku nakaze zabezpieczyć przed wszystkimi długami nabywcy bądź w księdze hipotecznej, bądź w rejestrze wieczystym.

2) Nabywcy przysługiwać będzie prawo żądania 10% lożenia niedopłaconej części szacunku na czas do dwóch lat, jednak pod obowiązkiem zapłacenia procentu prawnego, o ile strony nie umówiły się o inne oprocentowanie.

Art. 8. Prawo wytaczania powództw na podstawie ustawy niniejszej gaśnie po upływie pięciu lat od dnia ogłoszenia tej ustawy.

Art. 10. Ustawa niniejsza nie ma zastosowania do nieruchomości, co do których osoby zainteresowane zgłosiły swoje prawa na mocy ustawy z dnia 2 grudnia 1921 r. o umowach nabycia nieruchomości, sporządzonych na imię osób podstawionych, oraz o wykupie majątków, sprzedanych z powodu ograniczeń narodowości polskiej (D. U. R. P. Nr. 106, poz. 767).

Art. 347.

§ 1. Na wniosek powoda,¹⁾ sąd może wydać wyrok częściowy,²⁾ jeżeli dostatecznie wyjaśniona jest do rozstrzygnięcia tylko część żądania lub niektóre z żądań pozwu; to samo dotyczy powództwa wzajemnego.

§ 2. Na tej samej podstawie³⁾ sąd może wydać

wyrok częściowy, rozstrzygając co do całości żądania pozwu głównego lub wzajemnego.^{4) 5)}

¹⁾ Z urzędu nie można więc wydać wyroku częściowego.

²⁾ Brak określenia dla wyroku, którym orzeka się o całości żądania; można go nazwać wyrokiem całkowitym.

³⁾ a więc także na wniosek powoda, gdy dostatecznie wyjaśnione jest żądanie pozwu głównego lub wzajemnego.

⁴⁾ Można więc najpierw wydać wyrok co do powództwa wzajemnego a dopiero potem co do głównego, a obojętnem jest, czy powództwo wzajemne wytoczono w formie osobnego pozwu (art. 220), czy też w odpowiedzi na pozew albo na rozprawie w myśl art. 214 L. 2.

⁵⁾ Sąd nie może wydać wyroku częściowego, jeżeli pozwany, nie wytaczając powództwa wzajemnego, przeciwstawia roszczenie wzajemne do kompensaty. O kompensacie orzeka sąd tak, jak o innym zarzucie przy wydaniu wyroku całkowitego, o wymogach kompensaty rozstrzyga prawo materialne, przyczem zaznaczyć należy, że na obszarze prawa austriackiego dopuszczalna jest kompensata pretensji niepłynnych, bo wymóg płynności, o którym mowa w austr. kodeksie cyw., został uchylony austriacką procedurą cywilną.

Art. 348.

§ 1. Sąd, uznając roszczenie na usprawiedliwione w zasadzie, może wydać wyrok wstępny tylko co do samej zasady,¹⁾ co do spornej zaś wysokości żądania²⁾ — zarządzić bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie.³⁾

§ 2. W razie zarządzenia dalszej rozprawy, wy-

rok co do wysokości żądania, jak również rozstrzygnięcie co do kosztów⁴⁾ może zapasć dopiero po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego.⁵⁾

§ 3. Od zarządzenia dalszej rozprawy lub odroczenia niema środka odwoławczego.⁶⁾

¹⁾ choćby nawet w myśl art. 241 nie ograniczył rozprawy do pytania wstępnego, czy roszczenie w zasadzie jest usprawiedliwione.

²⁾ Nie można wydać wyroku wstępnego, jeżeli wysokość żądania nie jest sporną, a sporną jest tylko zasada należności

³⁾ Przyjąć należy, że w razie wydania wyroku wstępnego odroczenie rozprawy zarządzić ma się do czasu, kiedy ten wyrok się uprawomocni i że podjęcie jej przed tym czasem jest niedopuszczalne (arg. ex § 2); sąd może jednak dalej prowadzić rozprawę co do wysokości.

⁴⁾ Z tego wynika, że o kosztach sporu orzec można tylko w wyroku ostatecznym, a nie w wyroku wstępnym, co wynika też z art. 109 § 1.

⁵⁾ § 2 stanowi, że mimo prowadzenia dalszego postępowania i dostatecznego wyjaśnienia rzeczy oraz zamknięcia rozprawy, wstrzymać należy wydanie wyroku co do wysokości aż do czasu, kiedy wyrok co do zasady stanie się prawomocny, zachodzi więc całkiem niewłaściwy wyjątek od zasady art. 346 i art. 356 § 2, bo sąd możliwie dopiero po upływie dłuższego czasu wyda orzeczenie, co nie pozostaje w zgodzie z zasadą ciągłości postępowania. Z przepisu § 2 wnosić należy, że także w razie, gdy się zarządza odroczenie rozprawy co do wysokości żądania, wyrok co do niej zapada dopiero po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego.

⁶⁾ wyjątek od zasady art 426 § 2.

Art. 349.

Sąd nie ma prawa wyrokować co do rzeczy, która nie była przedmiotem żądania,¹⁾ ani zasądzać ponad żądanie.²⁾

¹⁾ Sąd nie może zasądzić innego przedmiotu, niż ten, który był żądany przez powoda (por. art. 210 § 1 L. 1), ale w sentencji może pod względem stylistycznym odstąpić od słów żądania, byle tylko nie przyznał powodowi czego innego, niż ten żąda; inny przedmiot zachodzi, gdy się orzeka ustalenie prawa zamiast żadanego świadczenia albo naodwrot, przyznaje kwotę pieniężną zamiast przedmiotu w naturze lub naodwrot itp., nie jest zaś innym przedmiotem przysądzenie kwoty pieniężnej w innej walucie, bo przedmiotem wyroku nie przestaje być kwota pieniężna. Kwalifikacją prawną roszczenia, dokonaną przez powoda, nie jest sąd związany, natomiast nie może pójść poza podstawę prawną, na której żądanie powoda się opiera (por. art. 216).

²⁾ Zasądzenie ponad żądanie zachodzi w razie przyznania powodowi większej ilości pieniędzy lub rzeczy zamiennych, większego obszaru gruntu albo też i przynależności, niż w pozwie dochodził. Może natomiast sąd przyznać powodowi mniej, niż żąda, i to nietylko w ten sposób, że mu przysądza mniejszą ilość, lecz że się dodaje ograniczenie jak np. że otrzymać ma żądany przedmiot tylko za świadczeniem wzajemnem, że pozwany może przy dopełnieniu zobowiązania albo oddać żądany przez powoda przedmiot lub też inny, a więc, że się przyjmuje zobowiązanie przemienne, albo też że pozwany przez świadczenie innego rodzaju może się zwolnić od świadczenia, że zatem zachodzi uprawnienie przemienne.

Art. 350.

Jeżeli w sprawie o szkody i straty¹⁾ lub o do-

chody²⁾ sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania³⁾ jest niemożliwe lub nader utrudnione,⁴⁾ wówczas może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.^{5) 6) *)}

1) „Szkody i straty“ podpadają pod pojęcie odszkodowania, pierwsze stanowią rzeczywistą szkodę, drugie zaś utracony zysk.

2) „Dochody“ należą się np., gdy się od posiadacza żąda zwrotu owoców, od zarządcy lub sprawującego czynność bez zlecenia wydania pożytków itd.

3) Ściśle jednak musi być wykazaną należność roszczenia w zasadzie, a więc że z powodu czynu poniósł powód szkodę, że ze sprawowanego zarządu okazała się zwyczajka dochodów ponad wydatki itd. Podstawy, na których oprzeć się ma oznaczenie wysokości, muszą być zatem wykazane, np. jak długo trwała niezdolność do pracy w razie uszkodzenia cielesnego.

4) Udowodnienie jest niemożliwe, gdy środki dowodowe zaginęły, nader utrudnione zaś, gdy przeprowadzenie dowodu jest kosztowne lub trwać musi długo, np. z tej przyczyny, że świadkowie bawią w odległych krajach; w przypadkach takich sąd według swobodnej oceny oznacza wysokość odszkodowania. Wątpliwość powstaje, czy w razie naruszenia patentu, wzoru lub znaku ochronnego i w przypadku nieuczciwej konkurencji, sąd może przyznać, jakkolwiek dowodu na to nie prowadzi, odszkodowanie wyższe niż 15.000 zł względnie 10.000 zł., według art. 25, 111 i 188 ust. pat. i art. 1 ust. o zwalcz. nieuczciwej konkur. może bowiem powód zamiast świadczeń majątkowych, jakie są mu w tych przepisach przyznane, żądać sumy ryczałtowej, ale nie ponad kwoty, powyżej wymienione; przyjąć należy, że kwoty maksymalnej 15.000 zł. względnie 10.000 zł. sąd przekro-

czyć nie może, bo w tych ramach według własnego uznania oznacza kwotę, jaką powodowi przysądzić należy.

⁵⁾ „Okolicznościami sprawy“ są stosunki majątkowe stron ich stanowisko społeczne itd

⁶⁾ Chociaż według jej brzmienia ustawę stosować należy tylko do wyraźnie wymienionych przypadków odszkodowania i wydania dochodów, to jednak sąd postąpić winien według swego uznania także i w przypadkach innych, w których ustalenie wysokości pretensji napotyka na trudności, a w których przepisy ustawowe pozostawiają sędziemu ocenę, jak np. gdy chodzi o nieokreślone umową wynagrodzenie za świadczone usługi.

*) a) Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. D. U. R. P. Nr. 96, poz. 749 o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji — tekst jednolity D. U. R. P. z 1950 r. Nr. 56, poz. 467.

Art. 1. 1) Przedsiębiorca ma prawo żądania, aby inny przedsiębiorca (konkurent) nie wdzierał się w jego klientelę przez jakiegokolwiek czynności, zdolne do wywołania u osób, którym ofiarowuje swe wytwory, towary lub świadczenia, mylnego mniemania, że one pochodzą od przedsiębiorcy pierwszego.

2) Przedsiębiorca, którego prawo naruszono, żądać może zaniechania czynów i usunięcia przyczyn, mogących wywołać pomyłki u odbiorców. Jeżeli przedsiębiorca doznał już ubytku w swej klienteli, krzywdziciel winien wydać niesłuszne, kosztem jego osiągnięte, zubożenie z trzech lat ostatnich, licząc wstecz od dnia, w którym skarga wpłynęła do sądu. Jeżeli wprowadzenie w błąd klienteli wywołane było złym zamiarem lub oczywiście niedbalstwem krzywdziciela, winien tenże wynagrodzić wszelką szkodę pokrzywdzonemu i dać mu zadośćuczynienie za wyrządzone krzywdy osobistej natury przez ogłoszenie wyroku lub przez odpowiednią

deklarację publiczną, a w razie istnienia złego zamiaru przez zapłatę pokutnego, o ile zadośćuczynienie nie zostanie osiągnięte przez skazanie karne. Zamiast wymienionych majątkowych świadczeń pokrzywdzony żądać może ryczałtowej sumy pieniężnej, ale nie ponad 10.000 złotych.

3) Roszczenia o zaniechanie, usunięcie przyczyn, odszkodowanie i zadośćuczynienie służą pokrzywdzonemu także przeciw tym osobom, które przy bezprawnym wkraczaniu w klientelę pokrzywdzonego współdziałały. Odpowiedzialność współdziałająca jest solidarna z przedsiębiorcą. Odpowiedzialność ich nie zachodzi, jeżeli wobec stosunku zależności od przedsiębiorcy nie mogły odmówić współdziałania.

4) Roszczenia, w artykule niniejszym określone, ulegają przedawnieniu trzechletniemu, które liczy się co do każdego działania bezprawnego oddzielnie.

b) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych. D. U. R. P. Nr. 39, poz. 384.

Ochrona praw z patentu.

Art. 25. 1) Kto w wykonywaniu przemysłu lub handlu bezprawnie w zakres wyłączności przez patent określonej, lub w inny sposób niezgodny z prawem lub dobremi obyczajami wyrządza szkodę osobie z patentu uprawnionej winien zaprzestać naruszenia, wydać niesłuszne z bogaceniem z trzech lat ostatnich, a nadto, jeżeli działanie jego było wywołane złym zamiarem lub oczywiście niedbalstwem, wynagrodzić wszelką szkodę uprawnionemu i dać mu zadośćuczynienie za krzywdy osobistej natury przez ogłoszenie wyroku w dziennikach, przez odpowiednią deklarację publiczną, w razie naruszenia umyślnego przez zapłatę pokutnego. Zamiast wymienionych majątkowych świadczeń pokrzywdzony może za-

ządać ryczałtowej sumy pieniężnej, nie przekraczającej 15.000 zł.; sumę tę oznaczy sąd według własnego uznania.

2) Roszczenia z powodu naruszenia praw z patentu ulegają przedawnieniu trzyletniemu, które liczy się co do każdego czynu bezprawnego oddzielnie.

Art. 111 1. Kto w wykonywaniu przemysłu lub handlu bezprawnie wkracza w zakres wyłączności z zarejestrowania wzoru wynikającej, lub w inny sposób niezgodny z prawem lub dobrymi obyczajami wyrządza szkodę osobie z zarejestrowanego wzoru uprawnionej, winien zaprzestać naruszenia, wydać niesłuszne zubożenie z trzech lat ostatnich, a nadto, jeżeli działanie jego było wywołane złym zamiarem lub oczywiście niedbalstwem, wynagrodzić wszelką szkodę uprawnionemu i dać mu zadośćuczynienie za krzywdy osobistej natury przez ogłoszenie wyroku w dziennikach, przez odpowiednią deklarację publiczną w razie naruszenia umyślnego przez zapłatę pokutnego. Zamiast wymienionych majątkowych świadczeń pokrzywdzony może zażądać ryczałtowej sumy pieniężnej, nie przekraczającej 10 000 zł.; sumę tę oznaczy sąd według własnego uznania.

2) Roszczenia z powodu naruszenia praw z rejestracji wzoru ulegają przedawnieniu trzyletniemu, które liczy się co do każdego czynu bezprawnego oddzielnie.

Art. 188. 1) Kto w wykonywaniu przemysłu lub handlu bezprawnie wkracza w zakres wyłączności z zarejestrowania znaku towarowego wynikającej, lub w inny sposób niezgodny z prawem lub dobrymi obyczajami wyrządza szkodę osobie z zarejestrowanego znaku uprawnionej, w szczególności kto w swem przedsiębiorstwie choćby tylko w okólnikach, na blankietach, środkach reklamy itp. ogłoszeniach bezprawnie używa znaku towarowego, zarejestrowanego dla towarów tego samego rodzaju na rzecz innego przedsiębiorstwa, lub kto w swem przedsiębiorstwie oznacza towary bezprawnie

nazwą obcego przedsiębiorstwa — winien zaprzestać naruszenia, wydać niesłuszne z bogacenie z trzech lat ostatnich, a nadto, jeżeli działanie jego było wywołane złym zamiarem lub oczywiście niedbalstwem, wynagrodzić wszelką szkodę uprawnionemu i dać mu zadośćuczynienie za krzywdy osobistej natury przez ogłoszenie wyroku w dziennikach, przez odpowiednią deklarację publiczną, w razie naruszenia umyślnego przez zapłatę pokutnego. Zamiast wymienionych majątkowych świadczeń pokrzywdzony może zażądać ryczałtowej sumy pieniężnej, nie przekraczającej 15.000 zł.; sumę tę oznaczy sąd według własnego uznania.

2) Roszczenia z powodu naruszenia praw z rejestracji znaku ulegają przedawnieniu trzyletniemu, które liczy się co do każdego czynu bezprawnego oddzielnie.

Art. 351.

W przypadkach prawem przewidzianych¹⁾ sąd stosuje normy prawa zwyczajowego²⁾ skutkiem powołania się strony,³⁾ o ile normy te są sądowi znane lub zostały w toku postępowania stwierdzone.⁴⁾ ⁵⁾

1) Niepodobna przyjąć, by przepis ten odnosił się do prawa zwyczajowego; widocznie więc chodzi tu tylko o zwyczaje w obrocie.

2) Prawo zwyczajowe powinno być stosowane bez względu na to, czy strony się na nie powołały, bo ono stanowi źródło prawa a sąd winien uwzględnić zasadę prawną nawet wtedy, gdyby strony tego sobie nie życzyły.

3) Ze słów, że należy stosować normy prawa zwyczajowego skutkiem powołania się stron, możnaby wnieść, że z urzędu, a zatem, gdy strony na nie się nie powołują, sąd nie ma brać za podstawę swego orzeczenia zwyczajów w obrocie, w szczególności zwyczajów han-

dłowych; uwzględnić jednak należy, że według przepisu art. 252 § 1 sąd ma wziąć pod uwagę nawet bez powołania się stron fakty, powszechnie znane, a więc zasady doświadczenia, do których też należą zasady przyrodnicze, fizykalne, chemiczne itp. Nie można zatem wątpić, że i zwyczaje, które są zbliżone do prawa zwyczajowego i stanowią jego zarodek a więc idą dalej, niż fakty notoryjne i zasady doświadczenia, powinny być uwzględnione, o ile są sądowi znane; przepis ustawy oznacza więc to tylko, że w razie, gdy sąd nie ma wiadomości o tem, że istnieje zwyczaj, strony powinny się na tenże powołać, sąd może go jednak stosować i bez powołania się stron; pozatem w postępowaniu apelacyjnym nie można zwyczajów znanych sądowi drugiej instancji traktować tak, jak fakty, i stosować do nich zasady, wypowiedzianej w art. 411.

⁴⁾ Przepis ten wynika z natury rzeczy, bo gdy sąd nie zna zwyczajów i gdy ich nie stwierdzono, nie może ich stosować; w konsekwencji oznacza on więc tylko to, że rzeczą sądu jest użyć wszelkich środków celem stwierdzenia zwyczaju, na który się strony powołały, i że przy badaniu nie jest ograniczony do tych tylko środków dowodowych, jakie strony na tę okoliczność ofiarowały.

⁵⁾ Wyrażoną tu zasadę należy stosować także do statutów korporacji, stowarzyszeń, spółek itp.

Art. 352.

§ 1. Jeżeli zachodzi potrzeba stosowania prawa obcego,¹⁾ sąd zasięgnie opinii Ministra Sprawiedliwości, o ile prawo to nie jest sądowi znane, albo nie zostało stwierdzone w toku postępowania.²⁾ ³⁾ ⁴⁾

§ 2. To samo dotyczy stwierdzenia wzajemności w stosunku do obcego państwa.⁵⁾ ^{*)}

1) Prawo obce nie jest faktem, obojętnem jest więc, czy się strona powołała na to, że to prawo a nie krajowe ma być stosowane, sąd ma bowiem zastosować prawo właściwe. Zgodne twierdzenie stron co do treści prawa obcego, względnie przyznanie strony nie jest dla sądu wiążącym a w razie zaoczności pozwanego nie można po myśli art. 360 przyjąć, że prawdziwym jest zawarte w pozwie twierdzenie co do treści prawa obcego. Odnośnie prawa obcego nie można też stosować zasady art. 411 co do faktów nieprzytoczonych w postępowaniu sądu pierwszej instancji lub też w pismach apelacyjnych a skargę kasacyjną można oprzeć także na tem, że stosowano prawo krajowe a nie obce, które należało stosować (art. 433 L. 1).

2) Sąd powinien jak najdokładniej badać, jak opie-
wa prawo obce i nie jest co do tego związany środkami, na które się strony powołały; może uwzględnić nietylko teksty ustaw w oryginale lub tłumaczeniu, lecz także literaturę oraz obcą judykaturę, może przesłuchać biegłych i oprzeć się na opinji władz obcych. Badanie prawa obcego nie jest dowodem na fakty i dlatego strony nie muszą być obecne, gdy co do tego sąd przesłuchuje biegłych, sąd powinien jednak stronom dać możność oświadczenia się, mogą bowiem zachodzić co do tego wątpliwości a stron nie podobna pozbawiać możności wykazania, że wyniki badania nie odpowiadają rzeczywistemu stanowi prawnemu.

3) Minister sprawiedliwości powinien w pierwszym rzędzie podać treść prawa obcego a nie tegoż wykładnię, gdyby jednak to uczynił, to sąd nie jest nią związany, bo wykładnia prawa należy do sądu bez względu na to, czy chodzi o prawo krajowe, czy też obce

4) Nie może sąd zwracać się do ministra sprawiedliwości o udzielenie wiadomości co do prawa krajowego. łośoby mu było nieprzystępnem uzyskanie pisma,

w którym nastąpiło ogłoszenie, co możliwem jest, gdy chodzi o dawny przepis, tylko wyjątkowo stosowany, w tym przypadku sąd ma o udzielenie tekstu zwrócić się do bezpośrednio przełożonej władzy administracyjno-sądowej. Tak samo ma się rzecz, gdy chodzi o prawo wyznaniowe, które należy stosować bądź wskutek powołania się na nie w ustawie, bądź wskutek wiążącej umowy stron np. prawo kościelne katolickie, prawosławne, żydowskie, mahometańskie itp., dalej gdy doniosłym jest w postępowaniu zwyczaj międzynarodowy np w przypadku art 5 § 1 L. 6, który przez to że ustawa bierze nań wzgląd, staje się częścią prawa krajowego

⁵⁾ nietylko w przypadkach art. 5, art. 115 i art. 127, lecz i w innych.

^{*)} Por. art. 38 i art. 39 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwem dla stosunków prywatnych międzynarodowych poniżej w dodatku III

Art. 353.

Wyrok może być wydany jedynie przez sędziów, przed którymi odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio¹⁾ wydanie wyroku.²⁾ ³⁾

¹⁾ Nie jest więc konieczne, aby ci sami sędziowie biali udział także w poprzednich rozprawach i przy przeprowadzeniu dowodu.

²⁾ Strona nie ma zatem prawa domagać się ponowienia dowodów, które poprzód już przeprowadzono, a jedynie sąd może to uczynić według art. 264.

³⁾ Jakkolwiek zasada bezpośredniości jest znacznie ograniczoną, to jednak obowiązuje co do niej stanowczy przepis wyrażony także w art 259 i dlatego naruszenie jej powoduje istotny brak postępowania

Art. 354.

§ 1. Wyrok wydany będzie po niejawnej naradzie sędziów.¹⁾ Narada obejmuje dyskusję oraz głosowanie²⁾ nad mającem zapaść orzeczeniem sądu.

§ 2. Przewodniczący zbiera głosy sędziów³⁾ według ich starszeństwa służbowego, poczynając od najmłodszego, sam zaś głosuje ostatni. Sprawozdawca, jeżeli jest wyznaczony, głosuje pierwszy.⁴⁾ Wyrok zapada większością głosów;⁵⁾ w braku większości, przeważa zdanie przewodniczącego.⁶⁾ Sędzia, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może złożyć swoje zdanie odrębne z uzasadnieniem.⁷⁾ ⁸⁾

§ 3. Sentencję wyroku podpisują wszyscy sędziowie.⁹⁾

1) Oprócz sędziów nikt inny nie może być więc obecnym przy naradzie; jedynie dopuścić należy protokolanta w celu spisania protokołu obrad.

2) Dyskusja ma się odbyć przed głosowaniem.

3) Brak przepisu, w jakim porządku należy dyskutować i głosować w razie, gdy powstają rozmaite kwestje formalne i materialne; przyjąć należy, że nad tem, czy rozprawa ma być uzupełnioną, głosuje się naprzód, a wynika to z art. 247 § 1 i art. 346, następnie głosować należy nad pytaniem, czy zachodzi nieważność, potem nad zarzutami formalnymi, a dopiero gdy je odrzucono, przystąpić można do głosowania na istotą rzeczy, przyczem najpierw głosuje się nad tem, czy roszczenie jest w zasadzie usprawiedliwione, a dopiero później nad tem, jak wysoką kwotę przyznać należy (arg. z art. 348 § 1).

4) Nie jest powiedziane, w jakim porządku głosują sędziowie handlowi; przyjąć należy, że nie rozstrzyga

w tym względzie wiek, lecz czas, który upłynął od nominacji, na podstawie której bez przerwy pełni się urząd, nie można więc uwzględnić okoliczności, że sędzia, który przez pewien okres nie był czynnym, wcześniej był *zamianowany*.

⁵⁾ Nie jest przepisane, czy wynik głosowania ocenia się podług motywów, czy też podług ostatecznego rezultatu, a zatem podług tego, czy przysądzić żądane roszczenie, czy też je oddalić. kwestja ta powstaje w przypadku, gdy jeden sędzia jest za oddaleniem, drugi za przysądzeniem, bo uznaje je jako uzasadnione, a trzeci przyjmuje, że roszczenie jest uzasadnione, ale uległo przedawnieniu. Słusznem jest zdanie, że rozstrzyga nie motyw, lecz końcowy wynik, do jakiego się dochodzi na podstawie głosowania, w przytoczonym więc przypadku należy oddalić żądanie, bo dwaj sędziowie są za oddaleniem, nie można zaś przyjąć, że dwaj uznają je jako uzasadnione a tylko jeden jako nieuzasadnione, zaczem należy orzec zgodnie z żądaniem pozwu.

⁶⁾ np. w wyższej instancji jeden sędzia jest za stwierdzeniem, drugi za zmianą a trzeci za zniesieniem orzeczenia; nie zawsze jednak należy przyjąć, że zdanie przewodniczącego rozstrzyga, w szczególności, gdy każdy sędzia oświadcza się za inną kwotę, a przewodniczący za najwyższą; w tym przypadku należy głos przewodniczącego doliczyć do głosu, który się oświadczył za kwotę najbliższą a nie podobna przyjąć kwoty przeciętnej np. w razie, gdy jeden przyznać chce 10.000 zł., drugi 5 000 zł. a trzeci 3.000 zł., przysądzić wypada 5.000 zł. a nie 6.000 zł., nie przysądza się więc kwoty, za jaką się oświadcza przewodniczący.

⁷⁾ Z tego wynika, że spisać należy osobny protokół obrad i że dołącza się do niego zdanie odrębne. Sędzia nie musi jednak składać uzasadnienia odrębnego zdania, gdyż od jego własnej — a nie przewodniczącego — oceny jest zawisłe, czy chce to uczynić.

8) Głosować musi każdy sędzia, choćby go co do kwestji wstępnej przegłosowano

9) Nie podpisuje jej protokółant

Art. 355.

Sentencja wyroku powinna zawierać wymienienie sądu; nazwiska sędziów, protokółanta i prokuratora, jeżeli brał udział w sprawie;¹⁾ datę i miejsce²⁾ rozpoznania sprawy i wydania wyroku;³⁾ wymienienie stron i oznaczenie przedmiotu sprawy, wreszcie rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron.⁴⁾

1) Prokurator musi brać udział w Sądzie Najwyższym (art. 442).

2) chyba tylko wtedy, gdy odbyło się to poza budynkiem sądu orzekającego (art. 166).

3) Przepis o wymienieniu miejsca wydania wyroku nie może się odnosić do przypadków normalnych, w których sąd ogłasza orzeczenie w budynku, w którym stale urzęduje, nie można też żądać, aby wyraźnie zaznaczono, gdzie wyrok wydano w razie, gdy rozprawę przeprowadzono poza budynkiem sądowym a potem wyrok ogłoszono w budynku sądowym albo też w myśl art. 357 § 2 wydano go na piśmie.

4) Sąd orzeka w wyroku tylko o żądaniach a nie o wnioskach, o których w art. 252 mowa obok żądań; żądanie zaś dotyczy istoty rzeczy (art. 210 i art. 220 § 3). Sentencja powinna także zawierać postanowienia, któremi odrzuca się zarzuty formalne z wyjątkiem zarzutu niedopuszczalności drogi procesu cywilnego, niewłaściwości sądu oraz zarzutu że sprawa należy do sądu polubownego (art. 244).

Art. 356.

§ 1. Przewodniczący ogłasza sentencję wyroku

publicznie¹⁾ przez jej odczytanie.²⁾ Ogłoszenia nie wstrzymuje nieobecność stron.

§ 2. Wyrok z uzasadnieniem powinien być w ciągu dwóch tygodni sporządzony na piśmie. Sporządzenie uzasadnienia należy do sędziego sprawozdawcy, a gdyby nie był wyznaczony — do sędziego, któremu przewodniczący rozprawy to poruczy.³⁾

1) Por. art. 170 § 2.

2) Sentencję, którą przewodniczący odczytuje, muszą więc poprzód podpisać wszyscy sędziowie (art. 354 § 3); uzasadnienia, choćby nawet ogólnikowego, nie ogłasza się.

3) może jednak i sam przewodniczący wyrok z uzasadnieniem sporządzić

Art. 357.

§ 1. W sprawie zawilej,¹⁾ sąd może odroczyć wydanie wyroku na czas do dwóch tygodni,²⁾ co przewodniczący ogłasza publicznie.

§ 2. W tym przypadku nie nastąpi ogłoszenie sentencji, lecz wydany będzie wyrok z uzasadnieniem na piśmie.³⁾

1) Pojęcie to nie odpowiada temu, o którym mowa w art. 229 § 2; ten ostatni przepis ma na myśli zawilość pod względem faktycznym, w art. 357 § 1 zaś chodzi o zawilość pod względem prawnym.

2) termin porządkowy.

3) i stronom doręczony.

Art. 358.

Wyrok z uzasadnieniem ponad to, co obejmuje

sentencja, zawiera powody rozstrzygnięcia,¹⁾ a mianowicie ustalenie jego podstawy faktycznej przez wskazanie faktów, które sąd uznał za udowodnione, i dowodów, na jakich się oparł,²⁾ oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku³⁾ z przytoczeniem przepisów prawa.⁴⁾

¹⁾ Uzasadnienie jest równe powodom rozstrzygnięcia

²⁾ Ustalenie podstawy faktycznej jest jedną z dwóch części składowych powodów rozstrzygnięcia (por. art. 256)

³⁾ Wyjaśnienie podstawy prawnej jest drugą częścią powodów rozstrzygnięcia (por. art. 252 § 1).

⁴⁾ Przepisy prawne muszą więc być podane; jeżeli sąd opiera się na prawie zwyczajowym, powinien także treść tegoż wymienić.

Art. 359.

Wyrok podpisują sędziowie,¹⁾ którzy brali udział w jego wydaniu.²⁾ Gdyby którykolwiek z sędziów nie mógł podpisać³⁾ wyroku, przewodniczący lub najstarszy służbą sędziego zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu.

¹⁾ Wszyscy sędziowie, którzy brali udział w wydaniu wyroku, mają podpisać nie tylko sentencję, o czym mowa już w art. 354 § 3, lecz cały wyrok a więc także uzasadnienie; przepis ten odnosi się nie tylko do przypadku, gdy wydanie wyroku odroczone po myśli art. 357 § 2, lecz także do przypadku, w którym wyrok publicznie ogłoszono.

²⁾ Por. art. 353.

³⁾ z powodu choroby, nieobecności, śmierci itp.

Art. 360.

Wyrok obowiązuje sąd od chwili ogłoszenia sen-

tencji,¹⁾ a gdy ogłoszenia nie było, od chwili podpisania wyroku z uzasadnieniem.²⁾ ³⁾

¹⁾ Por. art. 356.

²⁾ Por. art. 357 § 2 i art. 359.

³⁾ Sąd może więc mimo powziętej już uchwały wyrok zmienić, dopóki nie ogłoszono sentencji, względnie dopóki wszyscy sędziowie nie podpisali wyroku, który po myśli art. 357 § 2 na piśmie ma być wydany; przed umieszczeniem swego podpisu ma zatem sędzia prawo domagać się ponownej narady nad wyrokiem.

Art. 361.

§ 1. Wypis wyroku¹⁾ z uzasadnieniem powinien być z urzędu doręczony stronom.²⁾

§ 2. Sekretarz sądu podpisuje wypisy wyroków, jak również odpisy³⁾ całego wyroku lub tylko jego sentencji, które mogą być wydawane na żądanie i na koszt strony.

¹⁾ Por. art. 144 § 1.

²⁾ inaczej w sądzie grodzkim (art. 396 § 1).

³⁾ Odpis różni się od wypisu; tylko na podstawie wypisu można prowadzić egzekucję, uzyskać wpis hipoteczny itd. Przyjąć należy, że duplikat wypisu należy wydać stronie na żądanie i za zwrotem kosztów, bo na podstawie odpisu nie można tego samego osiągnąć, co za przedłożeniem wypisu może być uzyskane.

Rozdział II.

Natychmiastowa wykonalność wyroków.

Art. 362.¹⁾

Na wniosek powoda,²⁾ sąd nada³⁾ wyrokowi przy jego wydaniu⁴⁾ rygor natychmiastowej wyko-

nalności, w całości lub w części w następujących przypadkach:

1) jeżeli zasądza żądanie pozwu w całości lub w części na podstawie uznania ze strony pozwanego;⁵⁾

2) jeżeli zasądza alimenty⁶⁾ lub wynagrodzenie za pracę;⁷⁾

3) jeżeli opóźnienie uniemożliwiłoby lub znacznie utrudniło wykonanie wyroku, albo naraziło powoda na straty;⁸⁾

4) jeżeli wyrok jest zaoczny;⁹⁾

5) jeżeli wyrok zapadł w sprawie, która według przepisów kodeksu może być rozpoznana przez wydział handlowy;¹⁰⁾

6) jeżeli wyrok zapadł w sprawie z weksłu, czeku lub dokumentu publicznego.^{11)*)}

1) Przepisy art. 362 do art. 365 odnoszą się tylko do wyroków sądu pierwszej instancji (por. art. 420 i nast.).

2) Z urzędu nie można nadać wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i zaden wyrok sądu pierwszej instancji nie jest też z mocy samego prawa natychmiast wykonalny, lecz tylko na wniosek powoda; na taki wniosek należy przesłuchać pozwanego, jeżeli złożono go w pozwie (art. 210 § 2) lub na rozprawie, inaczej zaś ma się rzecz, gdy z wnioskiem wystąpiono poza rozprawą. Natychmiastowa wykonalność odnosi się do roszczenia pozwu lub do roszczenia, pozewem wzajemnym dochodzonego, a nie do przyznanych wyrokiem kosztów procesowych.

3) Sąd musi nadać wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności, jeżeli zachodzą okoliczności, w ustępach 1 do 6 wymienione.

4) Rygor natychmiastowej wykonalności nadać należy nietylko wtedy, gdy przed wydaniem wyroku złożono wnioszek o tegoz nadanie, lecz także, gdy powód tego zażąda, po wydaniu wyroku (arg. z art. 225 § 1, odnośnie zabezpieczenia powództwa).

5) Wykonalność może dotyczyć tylko uznanej części roszczenia; przyznanie stanowczych faktów (art. 253 § 1), chociażby uzasadniało wyrok, dla powoda korzystny, nie zastępuje uznania.

6) alimenty z tytułu stosunku rodzinnego (art. 18), a więc należne małżonkowi, dzieciom, rodzicom itp., przyczem jest obojętne, czy się należą z ustawy, czy też na podstawie umowy; nie należy tu renta przyznana z powodu wypadku, za który pozwany odpowiada. Do punktu 2 odnosi się art. 364 § 1 zdanie 2.

7) Rygor natychmiastowej wykonalności nadać należy wyrokowi tylko wtedy, gdy chodzi o wynagrodzenie za usługi a nie o inne roszczenia ze stosunku pracy, w szczególności odszkodowanie z powodu zerwania umowy. Przepis ten odnosi się także do najmu dzieła.

8) Strata może grozić powodowi, chociaż nie zachodzi obawa, że opóźnienie uniemożliwi lub znacznie utrudni wykonanie wyroku, nie podobna atoli przyjąć, by rozstrzygać miał subiektywny moment, a więc, że np. powód w razie opóźnienia wykonania narażony będzie na szkodę ze względu na swoje zobowiązania wobec innych osób; tylko grożąca obiektywna szkoda usprawiedliwia zatem nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności, np. gdy grozi spadek wartości przedmiotu sporu z powodu zachodzącej tendencji niżkowej. W przypadku, wymienionym pod L. 3, — inaczej, niż w pozostałych przypadkach art. 362 — rygor natychmiastowej wykonalności nadać można wyrokowi tylko pod warunkiem złożenia stosownego zabezpieczenia (art. 363 § 3).

⁹⁾ Por. art. 366.

¹⁰⁾ Por. art. 14; warunkiem uzyskania wykonalności nie jest załatwienie sprawy przez wydział handlowy, lecz jej kwalifikacja, zczem rygor wykonalności nadać należy, chociażby w sądzie, w którym utworzono wydział handlowy, sprawę załatwił wydział cywilny a tem bardziej, gdy ten wydział rozstrzygnął ją w sądzie, w którym niema wydziału handlowego. Natomiast w sprawie, nie wymienionej w art. 14, nie należy nadać rygoru natychmiastowej wykonalności, chociażby ją załatwił wydział handlowy.

¹¹⁾ Nie każdemu wyrokowi, w postępowaniu nakazowem zapadłemu, należy nadać rygor natychmiastowej wykonalności, lecz tylko takiemu, który opiera się na wyraźnie wymienionych dokumentach; jeżeli więc postępowanie wdrożono na podstawie dokumentu prywatnego, na którym podpisy są uwierzytelnione, nie udziela się rygoru wykonalności; o ile przeciw niemu wniesiono zarzuty, można tylko prosić o zabezpieczenie powództwa wedle postanowień art. 221 i nast. Natychmiastowa wykonalność nakazu z samej ustawy, tj. nawet bez wniosku powoda, zachodzi tylko wtedy, gdy opiera się on na wekslu lub czeku (art. 470 § 1).

***) Ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju. D. U. R. P. Nr. 97, poz. 681.**

Art. 42. Jeżeli zakwaterowany lub osoby, z nim zamieszkałe, przez swe rażące przekroczenia obowiązującego porządku domowego, albo przez swe nieprzyzwoite zachowanie się obrzydzą współmieszkańcom pobyt w domu lub porządek domowy poważnie zakłócają, może posiadacz pomieszczenia żądać usunięcia zakwaterowanego.

Posiadaczowi pomieszczenia służy w tym wypadku prawo albo wystąpienia odrazu przeciw zakwaterowa-

nemu z powództwem sądowem o eksmisję, albo żądania uprzednio usunięcia zakwaterowanego przez jego władzę przełożoną. Jeżeli w tym ostatnim wypadku władza wojskowa nie usunie zakwaterowanego w ciągu dni siedmiu od daty wniesienia żądania, posiadacz pomieszczenia może również wystąpić na drogę sądową.

Powództwa takie podlegają właściwości sądów pokoju, względnie sądów powiatowych. Przytem na obszarze, na którym obowiązuje ustawa postępowania cywilnego rosyjska, wyrok powinien być zaopatrzony przez sąd z urzędu rygorem natychmiastowej wykonalności, zaś na obszarze, na którym obowiązuje ustawa postępowania cywilnego austriacka, stosowane będzie postępowanie dla spraw drobiazgowych.

Art. 563.

§ 1. Sąd może uzależnić¹⁾ natychmiastową wykonalność wyroku od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia.²⁾

§ 2. Zabezpieczenie może polegać też na wstrzymaniu wydania powodowi sum pieniężnych po ich wyegzekwowaniu od pozwanego lub na wstrzymaniu sprzedaży zajętego majątku ruchomego.³⁾ ⁴⁾ Sprzedaż nieruchomości wstrzymuje się z urzędu⁵⁾ do czasu uprawomocnienia się wyroku.

§ 3. Zabezpieczenie musi być w każdym razie nakazane w przypadku, przewidzianym w punkcie trzecim artykułu poprzedzającego.⁶⁾ ⁷⁾

1) Uzależnienie nadania wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności od złożenia zabezpieczenia może nastąpić z urzędu lub na wniosek pozwanego,

Wniosek taki pozwany może złożyć także po nadaniu wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności.

2) Zabezpieczenie ma być uskutecznione w sposób, przewidziany w art 130, bo w ustawie brak ogólnego przepisu o sposobie zabezpieczenia; zabezpieczyć należy roszczenie pozwanego o zwrot tego, co powód na podstawie egzekucji ma otrzymać.

3) Wstrzymanie sprzedaży odnosi się widocznie tylko do rzeczy ruchomych a nie do praw, zwłaszcza do tych, których się nie sprzedaje, lecz na których prowadzi się egzekucję w inny sposób, np. gdy chodzi o pretensję o wydanie rzeczy, prawo dzierżawy, przedsiębiorstwo itp.; w tych przypadkach nakłada się na powoda obowiązek złożenia zabezpieczenia, ale i wstrzymanie jest dopuszczalne, jednak może się odnosić tylko do wydania powodowi osiągniętej po realizacji kwoty pieniężnej.

4) Nie trzeba więc zabezpieczenia z art. 130, lecz wystarczy zarządzenie wstrzymania sprzedaży rzeczy ruchomych albo wydania powodowi sum pieniężnych; objętym jest, czy te sumy uzyska się od pozwanego przez ich odebranie w naturze przy zajęciu, czy też dopiero przez sprzedaż jego ruchomości albo wydobywanie od trzeciego wskutek zrealizowania zajętej pretensji pieniężnej itp.

5) Należało raczej powiedzieć, że na podstawie wyroku, zaopatrzonego rygorem natychmiastowej wykonalności, egzekucja przez sprzedaż nieruchomości dłużnika jest niedopuszczalna.

6) choćby nawet pozwany tego nie żądał.

7) Brak przepisu co do tego, w jakim terminie powód ma złożyć zabezpieczenie i co ma nastąpić, gdy tego nie uczyni; wobec tego może powód i po upływie dłuższego czasu spełnić warunek, o którym mowa w § 1.

W razie, gdyby powód otrzymał to, co mu przyznano na podstawie wyroku, któremu nadano rygor na-

tychmiastowej wykonalności a w wyższej instancji wyrok zniesiono, sąd na wniosek pozwanego ma po myśli art. 422 orzec co do zwrotu lub przywrócenia do poprzedniego stanu.

Art. 364.

§ 1. Natychmiastowa wykonalność nie będzie jednak wyrzeczona¹⁾ nawet za zabezpieczeniem, jeżeli skutek wykonania wyroku może wyniknąć dla pozwanego niepowetowana szkoda.²⁾ Przepis ten nie ma zastosowania do wyroków zasądzających alimenty lub wynagrodzenie za pracę.³⁾

§ 2. Natychmiastowa wykonalność nie będzie również wyrzeczona nawet za zabezpieczeniem w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa oraz przedsiębiorstwom państwowym, zastępowanym przez Prokuratorję Generalną.⁴⁾

¹⁾ z urzędu lub na wniosek pozwanego.

²⁾ Szkoda musi być tego rodzaju, że jej powetowanie jest niemożliwe; inaczej wyraża się ustawa w art. 362 L. 3, gdzie mowa o stratach powoda

³⁾ Do wyroków, zasądzających alimenty lub wynagrodzenie za pracę, należy stosować przepis art. 363, rygor natychmiastowej wykonalności ma więc sąd nadać wyrokowi albo bezwarunkowo, albo też pod warunkiem złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia, a nie może odmówić wyrzeczenia natychmiastowej wykonalności z powołaniem się na to, że skutek wykonania wyroku może wyniknąć dla pozwanego niepowetowana szkoda.

⁴⁾ Por. art. 221 § 2; dopuszczalnem jest nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności wyrokowi przeciw

przedsiębiorstwom państwowym, gdy ich nie zastępuje Gen. Prokuratorja.

Art. 365.

Rygor natychmiastowej wykonalności ma moc obowiązującą od chwili ogłoszenia wyroku¹⁾ lub od chwili wydania wyroku, jeżeli sąd odroczył jego wydanie.^{2) 3)}

1) Por. art. 356.

2) Por. art. 357 § 2; w tym przypadku rygorowi przyznać należy moc od chwili doręczenia wyroku a nie od chwili jego wydania.

3) Rygor natychmiastowej wykonalności trwa aż do ukończenia postępowania; ustaje jednak z chwilą, gdy sąd drugiej instancji uchyla wyrok sądu pierwszego (arg. z art 422).

R o z d z i a ł III.

Wyroki zaoczne.

Art. 366.

§ 1. Na wniosek powoda¹⁾ będzie wydany przeciwko pozwanemu wyrok zaoczny, jeżeli pozwany nie stawił się na posiedzenie, wyznaczone na rozprawę,²⁾ albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie.

§ 2. W tym przypadku³⁾ przyjmuje się za prawdziwe oświadczenia faktyczne⁴⁾ przytoczone w pozwie, o ile nie są sprzeczne z dowodami, znajdującymi się w aktach sprawy.^{5) 6) 7)}

1) Przeciw powodowi wyroku zaocznego wydać nie można; w razie, gdy powód się nie jawi, pozwany może tylko spowodować zawieszenie postępowania w myśl art. 206 § 2, a to przez to, że nie zgłasza wniosku o rozpoznanie sprawy, ale i do tego nie może dojść, gdy powód w pozwie (art. 210 § 2) albo później w piśmie procesowym (art. 231) żądał przeprowadzenia rozprawy w swojej nieobecności. W sprawach małżeńskich niemajątkowych w razie niestawiennictwa powoda na pierwszej rozprawie odrzuca się pozew na wniosek pozwanego (art. X § 1 ustęp 3 przep. wpraw.).

2) Dowody prowadzi się mimo niejawienia się stron (art. 261 § 2).

3) a nie w innych przypadkach niejawienia się, jak np. w razie, gdy ma się odbyć wysłuchanie w myśl art. 105 i art. 133.

4) W art. 175 § 1 L. 2 i art. 210 § 1 L. 2 jest mowa o faktycznych twierdzeniach i okolicznościach faktycznych; w razie zaoczności tylko fakty przyjmuje się za prawdziwe; nie uznaje się natomiast słuszności stanowiska prawnego lub też żądania.

5) Chodzi tu głównie o dowody z dokumentów; także fakty powszechnie znane powinny być uwzględnione (art. 252).

6) Protokół jest zbędny w razie, gdy ma być wydany wyrok zaoczny (art. 174 § 2).

7) W sprawach małżeńskich niemajątkowych nie mają zastosowania przepisy o wyrokach zaocznych (art. X § 1 ustęp 4 przep. wpraw.), zaczem mimo niestawiennictwa pozwanego nie można przyjąć, że fakty, przytoczone przez powoda w pozwie, są prawdziwe.

Art. 367.

§ 1. Wyrok, wydany w nieobecności pozwanego, nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał¹⁾ prze-

prowadzenia rozprawy w swej nieobecności, albo składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie²⁾ lub na piśmie.³⁾

§ 2.⁴⁾ Sąd obowiązany jest rozważyć oświadczenia faktyczne⁵⁾ i wnioski strony niestawiającej,⁶⁾ znajdujące się w aktach sprawy.⁷⁾

¹⁾ w piśmie procesowym (art. 231).

²⁾ W razie, gdy się odbywa dalsza rozprawa, nie jest już możliwym wydanie wyroku zaocznego, lecz badać należy cały stan sprawy, a nie tylko przytoczone w pozwie oświadczenia faktyczne.

³⁾ w odpowiedzi na pozew lub w piśmie przygotowawczem (art. 229).

⁴⁾ Przepis ten odnosi się tak do pozwanego, jak i do powoda.

⁵⁾ Sąd ma uwzględnić nietylko oświadczenia faktyczne, przytoczone już ustnie lub pisemnie przez nie jawiącego się powoda lub pozwanego, lecz także i to, co z akt wypływa (art. 251).

⁶⁾ Rozważyć należy nietylko wnioski nie jawiącej się strony, lecz także zarzuty formalne (art. 242, art. 245).

⁷⁾ Wobec tego wyrażenie art. 232 § 2 nie jest ściśle, bo uwzględnia się i wyjaśnienia nie stawiającej strony.

Art. 368.

W przypadkach braku dowodu doręczenia¹⁾ sąd może w ciągu dwóch tygodni²⁾ wydać³⁾ wyrok zaoczny dopiero po nadejściu tego dowodu.⁴⁾

¹⁾ Por. art. 155.

²⁾ Termin dwóch tygodni powinien być ściśle przestrzegany, po upływie tegoż nie można więc wydać wyroku zaocznego.

³⁾ Doręczenie wyroku zaocznego może być i później dokonane.

⁴⁾ Jeżeli dowód doręczenia nadszedł po upływie dwóch tygodni, nie można wydać wyroku zaocznego, chociażby się okazało, że doręczenie odbyło się w czas i nie zachodzą okoliczności, w art. 255 wymienione.

Art. 369.

Jeżeli w przypadku spółczestnictwa jednolitego jedni spółczestnicy sporu działają w sprawie, a inni nie działają, wyrok zaoczny zapasć nie może.¹⁾

¹⁾ Wynika to już z art. 70 § 2.

Art. 370.

§ 1. Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może założyć sprzeciw w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu wyroku.¹⁾

§ 2. W piśmie, zawierającym sprzeciw, pozwany powinien przytoczyć zarzuty²⁾ przeciwko żądaniu pozwu oraz fakty i dowody na ich uzasadnienie.³⁾

§ 3. Sprzeciw, nie odpowiadający temu wymaganiu,⁴⁾ albo wniesiony po terminie, będzie przez sąd bez rozprawy odrzucony.⁵⁾

¹⁾ według art. 401 może też założyć apelację, jeżeli nie wnosi sprzeciwu.

²⁾ Pojęcie zarzutów nie jest zresztą określone w ustawie; rozumieć przez nie należy zarzuty materalno-prawne, a więc zapobiegające powstaniu prawa lub je uchylające. Zarzuty formalno-prawne powinny być także

przytoczone, ale uwzględnić je można tylko o tyle, o ile nie doszło do ich prekluzji

³⁾ Przepis ten jest porządkowy, strona może więc i w toku dalszego postępowania po myśli art. 238 przytoczyć zarzuty oraz fakty i dowody z wyjątkiem zarzutów formalnych, które w późniejszym stadium procesu zgłoszone być nie mogą.

⁴⁾ wystarczy jednak ogólnikowe przytoczenie zarzutów, faktów i dowodów, można też na rozprawie cofnąć to co w sprzeciwie podniesiono i powołać się na nowe zarzuty, fakty i dowody.

⁵⁾ nie przez przewodniczącego; jeżeli więc zachodzą wątpliwości, ma przewodniczący zwołać posiedzenie zespołu; badaniu podlegają tylko wymogi formalne sprzeciwu, a więc czy wniesiony został w terminie dwóch tygodni, czy zawiera zarzuty itp., nie bada się jednak merytorycznej słuszności sprzeciwu.

Art. 371.

Po przyjęciu sprzeciwu, przewodniczący wyznacza termin rozprawy oraz zarządza doręczenie sprzeciwu powodowi.¹⁾

¹⁾ Odrzucenie sprzeciwu może nastąpić także na rozprawie, jeżeli okazują się braki, które je uzasadniają.

Art. 372.

§ 1. Przy samym założeniu sprzeciwu, jak również później do czasu wydania przez sąd nowego wyroku, pozwany może żądać zawieszenia nadanego wyrokowi zacczemu rygoru natychmiastowej wykonalności.¹⁾

§ 2, Wniosek ten²⁾ sąd rozstrzygnie bez zwłoki,

§ 3. Od sądu zależy zarządzić wraz z zawieszeniem wykonalności środki zabezpieczenia, stosownie do przepisów poprzedzającego rozdziału.³⁾

¹⁾ w myśl art. 362 L. 4; zawieszenie nadanego rygoru natychmiastowej wykonalności nie jest obligatoryjne, lecz pozostawione swobodnemu uznaniu sądu.

²⁾ Zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności w razie założenia sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu może nastąpić także i w przypadkach, w których w myśl art. 364 § 1 wykonalność bezwzględnie musi być przyznana, a w szczególności w sprawach o alimenty lub wynagrodzenie za pracę.

³⁾ Sąd może zawiesić rygor natychmiastowej wykonalności pod warunkiem, że pozwany złoży odpowiednie zabezpieczenie w gotówce, może także wstrzymać wydanie pieniędzy albo tylko sprzedaż zajętego majątku ruchomego (art. 365).

Art. 373.

Po ponownem rozpoznaniu¹⁾ sprawy sąd wydaje wyrok, którym albo utrzymuje w mocy wyrok zaoczny albo uchyla go i orzeka o żądaniu pozwu.²⁾ ³⁾

¹⁾ Nie jest to właściwie ponowne rozpoznanie sprawy, bo poprzód polegano tylko na twierdzeniach powoda.

²⁾ Ze słów „orzeka o żądaniu pozwu“ wynika, że stan rzeczy, istniejący w chwili wydania wyroku ponownego a nie zaocznego, rozstrzyga o tem, jaki wyrok ma być wydany; jeżeli więc pretensja stała się płatną dopiero po czasie, kiedy zapadł wyrok zaoczny, należy orzec na korzyść powoda, chociażby nie była ona płatną w czasie, kiedy doszło do wyroku zaocznego; słowa: „utrzymuje w mocy wyrok zaoczny lub uchyla go“ są zatem zbędne.

Oprócz tego jest możliwem, że wyrok zaoczny zostaje częściowo utrzymany a częściowo uchylony.

³⁾ Z tego, że sąd orzec ma o żądaniu pozwu, nie wynika jeszcze, że musi dojść do orzeczenia merytorycznego, możliwem jest bowiem, że po uchyleniu wyroku zaocznego pozew odrzuci się z powodu braków formalnych.

Art. 374.

Koszty rozprawy zaocznej i sprzeciwu ponosi pozwany, choćby następnie wyrok zaoczny został uchylony.¹⁾

¹⁾ Odpowiada to zasadzie art. 109 § 2 i art. 194.

Art. 375.

Wyroki zaoczne mogą być ziedagowane w skróconej formie.¹⁾

¹⁾ Por. art 174 § 2, na czem ma polegać skrócona forma, tego ustawa nie wyjaśnia, przyjęć należy, że uzasadnienie nie jest w tym wypadku potrzebne.

R o z d z i a ł I V.

Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków.

Art. 376.

§ 1. Sąd może¹⁾ na posiedzeniu niejawnem²⁾ sprostować w wyroku niedokładności, omyłki pisarskie,³⁾ rachunkowe⁴⁾ lub inne oczywiste omyłki.⁵⁾ ⁶⁾

§ 2. Sąd może, w razie potrzeby,⁷⁾ zażądać wyjaśnień stron lub zarządzić rozprawę.⁸⁾

§ 3. Sprostowanie wyroku umieszcza się na oryginale, a na żądanie stron⁹⁾ także na wypisach wyroku.

1) Sprostowanie może się odbyć na wniosek lub z urzędu; por art 377, według którego uzupełnienie wyroku jest możliwe tylko na wniosek

2) ale według § 2 możliwą jest rozprawa lub uprzednie wyjaśnienia stron.

3) Omyłka pisarska zachodzi, gdy wypis nie jest zgodny z redakcją pisemną wyroku.

4) Omyłka rachunkowa jest nie tylko wtedy możliwa, gdy mylnie przeprowadzono operację rachunkową, lecz także wtedy, gdy poprzestawiano cyfry poszczególnych pozycji, które się na wynik składają, albo niektóre pozycje opuszczono. Pomyłka jednak tylko wtedy uzasadnia sprostowanie, gdy zaszła po stronie sądu, bo omyłka strony, chociaż aż nadto widoczna, nie usprawiedliwia sprostowania wyroku, na niej się opierającego, np opuszczenie przy ostatecznym zestawieniu pewnej pozycji, wskutek czego dochodzi do niekorzystnego dla strony wyniku. Jedynie w toku postępowania należy spowodować stronę, aby omyłkę wyjaśniła i usunęła (art. 254).

5) Przez „inne oczywiste omyłki“ rozumieć należy np mylne określenie stron, a więc przysądzenie roszczenia pozwanemu zamiast powodowi, mylne wymienienie kwoty, przysądzonej powodowi, np. wskutek opuszczenia kilku zer itp.

6) Przez niedokładności, o których mowa obok omyłek, rozumieć wypada opuszczenie bliższego określenia waluty obcej, a więc np. że idzie o dolary kanadyjskie a nie półn. amer., o szylingi austriackie a nie angielskie itp., brak wymienienia solidarnej odpowiedzialności pozwanych, chociaż w ustnie ogłoszonym wyroku ją w

rażono itp. Niema mowy o omyłce lub niedokładności, jeżeli mylnie coś oświadczone, a nie tylko wadliwie wyrażono; jeżeliby więc ogłoszono ustnie wyrok zgodny z uchwałą sądu a następnie po ponownie odbytej przez sąd naradzie doręczono wyrok inny, odpowiadający uchwale późniejszej, wówczas zachodziłaby niedopuszczalna zmiana sentencji (art. 360) a nie omyłka. O omyłce mówić można tylko wtedy, gdy do tej sprzeczności doszło wskutek przeoczenia, np. ustnie powoda oddalono z zadaniem a na piśmie przyznano mu kwotę żadaną.

7) Zażądanie wyjaśnień od stron albo zarządzenie rozprawy zawisłe jest od uznania sądu.

8) Nie jest określony czas, do którego sprostowanie ma się odbyć, możliwem jest więc ono i po latach; jeżeliby w tym czasie nie było już sędziów, którzy wyrok wydali, mają go inni sprostować a nie można prowadzić ponownego postępowania i wydawać ponownego wyroku przed innym składem sądowym, gdyż zasada bezpośredniości przyjęta w art. 353 nie odnosi się do sprostowania niedokładności lub omyłek.

9) Żądanie umieszczenia sprostowania na wypisach wyroku nie musi pochodzić od obydwu stron, lecz wystarczy także, gdy jedna z nich z takim wnioskiem wystąpi; w tym przypadku należy umieścić sprostowanie nie tylko na doręczonym jej wypisie, lecz i na tym, który doręczono stronie drugiej, a w tym celu należy przedłożyć go sądowi. Brak sankcji na wypadek, gdyby przeciwnik nie złożył wypisu, zawierającego omyłkę.

Art. 377.

Strona¹⁾ może w ciągu dwóch tygodni od doręczenia wyroku zgłosić wniosek o jego uzupełnienie, jeżeli sąd nie orzekł o całości jej żądania lub co do

natychmiastowej wykonalności wyroku.²⁾ Sąd może przed rozstrzygnięciem wniosku o uzupełnienie wyroku w razie potrzeby zażądać wyjaśnień stron lub zarządzić rozprawę.³⁾ ⁴⁾

1) Z urzędu nie uzupełnia się wyroku.

2) Wniosek o uzupełnienie wyroku może dotyczyć także tylko kosztów, co wynika z art. 379.

3) Dopuszczalność wniosku o uzupełnienie wyroku wyklucza skargę apelacyjną, opartą na przyczynie, uzasadniającej wniosek o uzupełnienie; jeżeliby więc powód w terminie dwutygodniowym nie zgłosił wniosku o uzupełnienie wyroku, należy rzecz uważać tak, jakgdyby go oddalono z tą częścią żądania, o której nie orzeczono. Uzupełnienia nie można żądać, gdy z uzasadnienia wyroku wynika, że się powoda z jego częściowem żądaniem oddała, lub że mu się żądany przedmiot przyznaje, w tym bowiem przypadku sentencję należy sprostować a nie uzupełnić; uzupełnienie jest więc tylko wtedy dopuszczalne, gdy sąd pominiętą częścią żądania wcale się nie zajął.

4) Uzupełnienie odnosi się także do wyroków apelacyjnych i kasacyjnych.

Art. 378.

Sąd, który wydał wyrok,¹⁾ rozstrzyga na wniosek strony²⁾ wątpliwości co do wykładni tego wyroku,³⁾ jakie mogłyby⁴⁾ się nastęrczyć przy jego wykonaniu.⁵⁾ ⁶⁾

1) O wykładni nie muszą orzekać ci sami sędziowie, którzy wydali wyrok, bo zasada art. 353 nie ma tu zastosowania, zwłaszcza że po latach może się okazać jej potrzeba, a więc w czasie, gdy niema już możliwie sędziów, którzy brali udział w wydaniu orzeczenia.

²⁾ nie z urzędu i nie koniecznie na wniosek tej strony, przeciw której wyrok ma być wykonany.

³⁾ Wykładnia wyroku nie jest wyłącznie zastrzeżona temu sądowi, który wydał wyrok, lecz może się nią zająć także ten sąd, który orzeka o jego wykonalności, oraz sąd, który oprzeć się ma na wyroku, wydając inne orzeczenie w przedmiocie, pozostającym w związku z tym, o którym orzeczono. Wykładnia w myśl art. 378, dokonywana przez sąd, który wydał wyrok, różni się jednak od wykładni innego sądu o tyle, że wiąże każdy inny sąd, jest więc autentyczną; wskutek tego inny sąd może interpretować wyrok tylko wtedy, gdy niema jeszcze wykładni sądu procesowego.

⁴⁾ nie jest więc konieczne, aby doszło już do wykonania względnie szło o udzielenie zezwolenia na wykonanie wyroku, lecz także wtedy autentyczna interpretacja jest dopuszczalna, gdy zachodzą wątpliwości co do znaczenia wyroku.

⁵⁾ wykładnia jest dopuszczalna także przy wyrokach o ustalenie, bo — jak zaznaczono — nie ma ona wyłącznie na celu należytego wykonania wyroku.

⁶⁾ Wobec art. 376 § 2 i art. 377 przyjąć należy, że sąd może przed wydaniem orzeczenia zażądać wyjaśnienia lub zarządzić rozprawę. Orzeczenie sądowe zapada w postaci postanowienia (arg. z art. 379). Orzeczenia nie ma sąd wydać, gdy brak jakichkolwiek wątpliwości lub dotyczą one tylko uzasadnienia, a wyjaśnienie tegoż nie jest potrzebne do zrozumienia sentencji wyroku.

Art. 379.

Orzeczenie uzupełniające wyrok zapada w postaci wyroku,¹⁾ jeżeli uzupełnienie nie dotyczy wyłącznie kosztów lub natychmiastowej wykonalności.²⁾

1) od tego przysługują środki odwoławcze, a więc skarga apelacyjna względnie kasacyjna.

2) Gdy chodzi o koszty lub natychmiastową wykonalność, wydaje się postanowienie, od którego przysługuje zażalenie. Postanowienie wydaje się także wtedy, gdy chodzi o wykładnię wyroku; przeciw takiemu postanowieniu przysługuje również zażalenie.

Art. 380.

Wniosek o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wyroku nie ma wpływu na bieg terminu do założenia środka odwoławczego od wyroku.¹⁾

1) Bez wpływu na bieg terminu do założenia środka odwoławczego pozostaje nie tylko wniosek, lecz i wydane już orzeczenie, nie przedłuża się więc termin do założenia środka odwoławczego, choćby nawet przed upływem tegoż wydano wyrok uzupełniający lub postanowienie o sprostowaniu wyroku, o kosztach albo o wykładni.

Rozdział V.

Postanowienia sądu.

Art. 381.

Sąd wydaje swe orzeczenie w postaci postanowienia, jeżeli w myśl przepisów niniejszego kodeksu nie zapada wyrok^{1) 2)}

1) Zasadą ogólną jest więc, że orzeczenie wydaje sąd w postaci postanowienia, a wyjątkowo tylko w myśl odnośnych przepisów w postaci wyroku; brak jednak jasnego przepisu co do tego, kiedy zapada wyrok, z art. 346 nie można bowiem jeszcze z całą pewnością wnosić, że tylko orzeczenie co do istoty sprawy ma być wydane

w formie wyroku. Widocznie jednak ustawa chciała to wyrazić.

²⁾ Ustawa mówi o wyrokach w art. 70 § 2, art. 78, art. 170 § 2, art. 346, art. 372, art. 375, art. 379, art. 472, o postanowieniach w art. 23 § 2, art. 60, art. 75 § 2, art. 105, art. 125, art. 169, art. 186, art. 193 § 2, art. 197 § 1 i 2, art. 198, art. 199, art. 204, art. 208 § 1, 209 § 1 i 2, art. 217 § 2, art. 222, art. 224 § 3, art. 249, art. 260, art. 266 § 1 i 3, art. 310, art. 342, art. 382 § 1 i 2, art. 436 § 2, art. 473, art. 499 § 2, art. 509, o orzeczeniach zaś bez bliższego określenia, w jakiej mają zapaść postaci, w art. 12 § 2, art. 22 § 4, art. 53 § 1, 2 i 4, art. 106, art. 109 § 1 i 2, art. 122, art. 134 § 2 i 3, art. 171, art. 387 i art. 388, art. 464, ale art. 122 i 125 wyjaśniają że przez orzeczenie rozumieć należy postanowienie, w tych więc wypadkach wydać należy postanowienie. Ustawa wspomina pozatem także o zarządzeniach w art. 22 § 1, art. 97 § 1, art. 114 § 1, art. 132 § 2, art. 141 § 1, art. 163, art. 183, art. 223, art. 228, art. 230, art. 237, art. 239, art. 240, art. 249, art. 264, art. 322, art. 366, art. 371, art. 376 § 2, art. 403, a o rozstrzygnięciach w art. 56 § 2, art. 111, art. 372 § 2, art. 423, zaś żadnej nazwy nie nadaje decyzji w art. 67, art. 83, art. 119, art. 129, art. 142, art. 157 § 2, art. 163, art. 192 § 2, art. 215 § 1, art. 244, art. 245, art. 362, art. 370 § 2, art. 395, art. 459; i w tych wypadkach decyzja zapada w formie postanowienia (arg. z art. 426 § 1). W postępowaniu nakazowym i upominawczem wydaje się nakaz, który w razie, gdy się staje prawomocnym, ma według art. 470 § 3 i 484 skutki prawomocnego wyroku, w art. 474 zaś mowa jest o orzeczeniu o kosztach, zawartem w nakazie zapłaty.

Art. 382.

§ 1. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął pozew,¹⁾ lub je-

żeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne.²⁾

§ 2. Postanowienie o umorzeniu postępowania może zapaść bez rozprawy, jeżeli powód cofnął pozew w piśmie procesowym.³⁾

¹⁾ Por. art. 219.

²⁾ Wydanie wyroku staje się zbędnym, gdy sąd z powodu braków formalnych (art. 242 i art. 243) nie orzeka co do istoty sprawy. I z innych przyczyn może się jednak okazać zbędnym wydanie orzeczenia, np. gdy idzie o rozwód lub separację a jeden z małżonków zmarł, gdy spór toczy się o alimenty, w przyszłości płatne, a ten kto się ich domaga umiera, albo gdy umiera pozwany a dochodzona pretensja nie przechodzi na spadkobierców itp. W takich przypadkach spór należy uważać za ukończony, chociaż zadnego nie wydaje się wyroku; o umorzeniu postępowania orzeka sąd postanowieniem.

³⁾ Wynika to już z art. 219 § 2 zdanie 2. Postanowienie o umorzeniu postępowania wydaje sąd a nie przewodniczący, którego zadaniem jest tylko odwołanie rozprawy i zarządzenie doręczenia pisma pozwanemu

Art. 383.

§ 1. Postanowienie, wydane na podstawie rozprawy, doręcza się stronom tylko wówczas, gdy służy im zażalenie od postanowienia¹⁾ lub prawo żądania egzekucji.²⁾

§ 2. Postanowienia wydane bez rozprawy doręcza się obu stronom.³⁾

¹⁾ Zasadniczo od każdego postanowienia służy zażalenie; jest ono tylko tam niedopuszczalne, gdzie ustawa wyraźnie je wyklucza (art. 426 § 1).

2) Wypadek taki zachodzi, gdy się przyznaje stronie koszta niezawisłe od wyniku sporu (art. 109 § 2).

3) Postanowienie należy doręczyć także interwenjentowi po myśli art. 77. Postanowienie, bez rozprawy wydane, należy doręczyć, chociażby środek odwoławczy był niedopuszczalny.

Art. 384.

Postanowienia nie kończące postępowania (przedstanowcze)¹⁾ mogą być uchylane i zmieniane²⁾ wskutek zmiany okoliczności sprawy.³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾

1) Przepis ten dotyczy wszelkich postanowień, w toku postępowania zapadłych, w szczególności dotyczących materialnego kierownictwa rozprawą; zmiana lub uchylenie postanowienia nastąpić może zarówno na wniosek jak z urzędu.

2) Odnośnie postanowienia dowodowego mieści się w art. 266 przepis specjalny, który dopuszcza nie tylko uchylenie lub zmianę postanowienia, lecz także i jego uzupełnienie; zasadę tę odnieść wypada do wszystkich postanowień.

3) Zmiana okoliczności musi zajść po wydaniu postanowienia, dla postanowienia dowodowego nie jest to wymagane.

4) Przepisu art. 384 nie można odnieść do przypadków, w których w toku postępowania orzeka się stanowczo o pewnej kwestji, np. o kaucji powództwa, interwencji itp

5) Według art. 249 przysługuje od zarządzeń przewodniczącego, wydanych w toku rozprawy odwołanie do sądu, który może je uchylić lub zmienić.

Art. 385.

Do postanowień należy stosować odpowiednio

przepisy o wyrokach, o ile kodeks nie stanowi inaczej.¹⁾

¹⁾ Postanowienie należy więc uzasadnić w myśl art. 356 § 2 a po myśli art. 361 § 1 z urzędu doręczyć; nie doręcza się go w przypadku art. 385 a w przypadku art. 244 zdanie 3 umieszcza się je w wyroku. Por. art. 386.

Art. 386.

Osobnego uzasadnienia na piśmie wymagają tylko postanowienia, od których służy zażalenie,¹⁾ jeżeli nie zostały wydane zgodnie z wnioskiem obu stron.²⁾

¹⁾ Por. art. 426.

²⁾ Z brzmienia ustawy wynika, że uzasadnienie jest potrzebne, jeżeli od postanowienia służy zażalenie, a oprócz tego, gdy je wydano na skutek niezgodnego wniosku stron; z tego należy wnosić, że gdzie brak jednego z wymienionych warunków, uzasadnienie jest zbędne, a więc w wypadkach gdy nie przysługuje zażalenie, dalej, gdy wprawdzie przysługuje, ale postanowienie zapadło na zgodny wniosek stron. Ten ostatni przypadek mieści się już *implicite* w pierwszym, jeżeli bowiem obydwie strony zgodnie sobie życzą wydania pewnego postanowienia, które następnie wydano, to żadna nie jest pokrzywdzona i żadnej nie można przyznać prawa do zażalenia, zażalenie jest bowiem dopuszczalne tylko wtedy, gdy go ustawa wyraźnie nie wyklucza a strony nie zgłosiły zgodnych wniosków, lub je stawiały, lecz sąd orzekł niezgodnie z nimi. Wobec tego słowa: „jeżeli nie zostały wydane zgodnie z wnioskiem stron“ są niepotrzebne i wprowadzają tylko w błąd.

R o z d z i a ł VI.

Prawomocność orzeczeń sądowych.

Art. 387.¹⁾

Orzeczenie sądu staje się prawomocnem, jeżeli stronom nie służy środek odwoławczy, albo jeżeli po²⁾ wydaniu orzeczenia strony³⁾ w oświadczeniu, skierowanem do sądu,⁴⁾ zrzekły się⁵⁾ środka odwoławczego.⁶⁾ ⁷⁾

¹⁾ Przepis ten omawia t. zw. formalną prawomocność orzeczenia sądowego; odnosi się to także do postanowień z art. 384, gdyż mogą one być uchylone lub zniesione tylko wskutek później zaszłych okoliczności. Wyjątkiem jest postanowienie dowodowe z art. 266, które staje się prawomocnem dopiero z ukończeniem postępowania w dotyczącej instancji.

²⁾ Oświadczenie, złożone zgóry przed wydaniem orzeczenia, nie może doprowadzić do formalnej prawomocności tegoż, umowa o wykluczenie środka prawnego jest bowiem pozbawiona skuteczności prawnej, a tem bardziej nie posiada jej jednostronne oświadczenie.

³⁾ Oświadczenie nie musi być koniecznie złożone zgodnie przez obydwie strony, gdyż wystarcza jednostronne oświadczenie bez przyjęcia przez drugą stronę.

⁴⁾ Oświadczenie pozasądowe, złożone wobec drugiej strony, nie ma mocy prawnej; skuteczność zachodzi dopiero z chwilą, gdy strona albo ustnie przed sądem zrzekła się środka odwoławczego, albo też pismo, zawierające takie oświadczenie, do sądu weszło. Zrzeczenie się powinno nastąpić po wydaniu, a więc po ogłoszeniu orzeczenia; jeżeli wydaje się je w drodze pisemnej, uznać należy chwilę doręczenia wypisu jako miarodajną

a nie chwilę sporządzenia orzeczenia z uzasadnieniem. Cofnięcie oświadczenia nie jest dopuszczalne, chociażby nawet strona przeciwna jeszcze nie powzięła wiadomości o zrzeczeniu się.

⁵⁾ Z użytej liczby mnogiej nie można wnosić, by zrzeczenie się środka odwoławczego musiało pochodzić od obydwu stron. Uznać należy jako skuteczne także oświadczenie jednej strony, wskutek czego strona druga nie jest pozbawioną środka odwoławczego.

⁶⁾ Zrzeczenie się nie musi zawierać wyraźnego oświadczenia, że się nie wniesie skargi apelacyjnej, kasacyjnej lub zażalenia. Wystarczy też oświadczenie, że się orzeczenie uznaje jako prawomocne.

⁷⁾ Zrzeczenie się środka odwoławczego wyklucza też dopuszczalność skargi apelacyjnej wzajemnej z art. 404.

Art. 388.¹⁾

Orzeczenie prawomocne²⁾ obowiązuje nie tylko strony i sąd, który je wydał, ale również inne sądy³⁾ oraz urzędy Rzeczypospolitej.

¹⁾ W przepisie tym i następnym mowa jest o t. zw. materialnej prawomocności.

²⁾ Moc obowiązującą posiada nie tylko prawomocny wyrok, lecz i prawomocne postanowienie. Obowiązuje ono tak wtedy, gdy się orzeka o stosunku prawnym lub o prawie, jak i wtedy, gdy dotyczy faktu, a takie orzeczenie jest dopuszczalne, gdy chodzi o ochronę lub przywrócenie posiadania, które wielu uważa za fakt a nie za prawo. W innych atoli przypadkach nie możnaby orzeczeniu co do faktu przyznać mocy prawa, np. ustaleniu pewnego doniosłego faktu, zawartemu w sentencji wyroku sądowego.

³⁾ Orzeczenie w kwestji właściwości sądu jest więc miarodajne w przypadku art. 218 i art. 245, zaczem sąd

drugi nie może uznać właściwym sądu pierwszego, który orzekł swoją niewłaściwość, może natomiast na innej podstawie uznać właściwość sądu trzeciego. Sąd drugi, któremu sprawę przekazano w myśl art. 245, bezwarunkowo nie może sprawy napowrót przekazać sądowi przekazującemu.

Art. 389.

Wyrok¹⁾ prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu²⁾ stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia,³⁾ nadto tylko między temi samemi stronami,⁴⁾ jeżeli z ustaw inaczej nie wynika.⁵⁾

1) Przepis ten odnosi się tylko do wyroku a nie do postanowienia i omawia łącznie tak przedmiotową, jak i podmiotową prawomocność.

2) O podstawie sporu por. art. 216; na innej podstawie można o ten sam przedmiot ponowny spór wytoczyć.

3) W pierwszym rzędzie w przedmiocie prawomocności jest rozstrzygającą sentencja, aby jednak ustalić podstawę sporu, uwzględnić należy także uzasadnienie.

4) Prawomocność zachodzi niewątpliwie także w odniesieniu do interwenjenta w przypadku art. 78.

5) Osoby trzecie nie mogą się więc powołać na prawomocność wyroku, jeżeli brak wyraźnego przepisu ustawowego, który ją rozszerza na inne osoby; przepis taki istnieje np. odnośnie procesów o płynność pretensji w postępowaniu upadłościowym, o usprawiedliwienie opozycji przeciw pretensji w postępowaniu egzekucyjnym itp.

Dział V.

Postępowanie przed sądami grodzkimi.

Art. 390.

§ 1. Przepisy o postępowaniu w sądach okręgowych stosuje się w sądach grodzkich ze zmianami, przewidzianymi w niniejszym dziale.

§ 2. Przepisy o prawach i obowiązkach przewodniczącego¹⁾ oraz sądu stosuje się w sądzie grodzkim do sędziego tegoż sądu.

¹⁾ Rzeczą przewodniczącego jest wezwanie strony do poprawienia lub uzupełnienia pisma procesowego i zwrócenie tegoż w razie, gdyby się do polecenia nie zastosowano (art. 141 §§ 1 i 2), zwolnienie od obrania sobie zamieszkania w siedzibie sądu (art. 145 § 1), ustanowienie kuratora dla nieobecnego pozwanego (art. 157 § 2), wyznaczenie posiedzeń (art. 164 § 1), w szczególności także rozprawy (art. 228 § 1), otwieranie posiedzeń, prowadzenie ich i zamknięcie, udzielenie i odbieranie głosu i uchylenie pytań (art. 171 §§ 1 i 2), nadzór nad spisaniem protokołu przez protokółanta (art. 174 § 1), włączenie stenogramu do protokołu (art. 176 zdanie 2), zarządzenie sprostowania lub uzupełnienia protokołu (art. 177), zażądanie załączników do protokołu (art. 178 zdanie 2), pierwsze przedłużenie terminu i każde jego skrócenie (art. 182), skierowanie do wydziału cywilnego pozwu, wniesionego do wydziału handlowego (art. 224 § 1), polecenie wniesienia odpowiedzi na pozew lub pism przygotowawczych (art. 229 § 2), wydawanie zarządzeń przed rozprawą, jak wezwanie stron do osobistego jawienia się w sądzie, wezwanie świadków, żądanie wyjaśnień od władz, zarządzenie oględzin (art. 230 §§ 1 i 2), przedsta-

wienie sprawy na podstawie aktów (art. 233), dążenie do wyświetlenia sprawy (art. 234), nakłanianie stron do pojednania (art. 246), zamknięcie rozprawy (art. 247), oznaczenie kolejności przesłuchania świadków (art. 296), przyznanie świadkowi zaliczki na koszty i utrzymanie (art. 310 § 1 zdanie 3), przyznanie biegłemu zaliczki na wydatki (art. 320 § 2), zbieranie głosów podczas narady (art. 354 § 2), ogłoszenie sentencji wyroku (art. 356 § 1), ogłoszenie, że wyrok będzie wydany na piśmie (art. 357 § 1), zarządzenie usunięcia braków skargi apelacyjnej i zwrócenie jej w razie, gdyby tego nie uczyniono (art. 403 § 1).

Art. 391.

§ 1. Strona, działająca bez adwokata,¹⁾ może ustnie zgłosić powództwo,²⁾ jako też wnioski poza rozprawą do protokołu sądowego.³⁾ ⁴⁾

§ 2. Sąd, stosownie do okoliczności, zwróci powodowi uwagę bądź na niedopuszczalność powództwa z przyczyn formalnych, bądź na oczywistą jego bezzasadność.⁵⁾

§ 3. Stronie, działającej bez adwokata, sąd w razie potrzeby udzieli wskazówek o terminach czynności procesowych, a zwłaszcza o terminie apelacji lub zażalenia.⁶⁾

¹⁾ Strona, która adwokatowi udzieliła pełnomocnictwa, do czego w postępowaniu przed sądem grodzkim nie jest obowiązana, nie może ani sama, ani przez adwokata, składać wniosków do protokołu.

²⁾ Do protokołu może nie tylko powód zgłosić powództwo główne lecz także pozwany powództwo wzajemne (art. 214 L. 2).

³⁾ Do wniosków, które zgłosić można ustnie do protokółu, należy np. wniosek o przeprowadzenie rozprawy w nieobecności strony (art. 231), wniosek o sporządzenie wyroku na piśmie (art. 396 § 1). Do protokółu można też zgłosić skargę apelacyjną, skargę apelacyjną wzajemną i zażalenie (arg. z § 3).

⁴⁾ Według art. 116 L. 2 strona, której udzielono prawa ubogich, może wytoczyć powództwo ustne do protokółu w sądzie zamieszkania, a ten sąd przesyła protokół sądowi właściwemu; przepis ten odnieść należy także do wniosków, pochodzących od pozwanego.

⁵⁾ Jest to tylko pouczenie ze strony sądu, a zatem w razie, gdyby strona mimo pouczenia obstawała przy żądaniu, należy spisać pozew, co jednak nie wyklucza następnego odrzucenia pozwu przez sąd według art. 217 § 1. To, co dotyczy powództwa, odnieść należy także do wniosków pozwanego.

⁶⁾ Pouczenie dotyczy terminów, w których środek odwoławczy ma być złożony, zaczem udzielić go należy nie tylko w czasie rozprawy lub w czasie, gdy się zgłasza środek odwoławczy, lecz w każdej chwili, gdy strona o pouczenie prosi. Udzielić pouczenia powinno się także na okoliczność, czy środek odwoławczy jest wogóle dopuszczalny, co więcej w razie, gdy strona wnosi go do protokółu, także i na jego treść, w szczególności na podstawy zaskarżenia (por. art. 402 ust. 2). Nie należy więc udzielać pouczenia co do kasacji, bo co do niej obowiązuje przymus adwokacki (art. 86), a pozatem wnosi się ją nie do sądu grodzkiego, lecz do sądu okręgowego (art. 435)

Art. 392.

Pozew o wydanie lub odebranie przedmiotu

najmu w terminie, w którym najem wygasa, można wnieść do sądu jeszcze przed tym terminem.¹⁾

¹⁾ Odpowiada to przepisowi art. 213, który dotyczy dzierżawy.

Art. 393.

§ 1. Zarządzając doręczenie pozwu, sąd wyznaczy jednocześnie termin rozprawy tak, aby między doręczeniem, a dniem rozprawy upłynęło nie mniej niż trzy dni.¹⁾

§ 2. Jeżeli pozwany chce wskazać poprzednika, może to zgłosić ustnie do protokołu sądowego.²⁾

¹⁾ Odpowiada to art. 228 § 2.

²⁾ Wynika to już z art. 391 § 1; jakkolwiek ustawa o tem nie wspomina, to jednak przyjąć należy, że wskazać poprzednika przez ustne zgłoszenie do protokołu może tylko ten pozwany, który działa bez adwokata.

Art. 394.

W dniach, zgóry oznaczonych i podanych do publicznej wiadomości, sąd grodzki rozpoznaje sprawy, o których rozstrzygnięcie strony zgłaszają się w sądzie bez wezwania.¹⁾ Powództwo, jakoteż powództwo wzajemne zgłasza się wówczas do protokołu rozprawy.

¹⁾ Jest to dopuszczalne także wtedy, gdy jedna lub obydwie strony są zastąpione przez adwokatów.

Art. 395.

§ 1. Sąd grodzki może na wniosek pozwanego przekazać sprawę sądowi okręgowemu, jeżeli po-

zwany wytoczył¹⁾ przeciwko powodowi przed sądem okręgowym powództwo, wpływające²⁾ na roszczenie powoda bądź dlatego, że ma z niem ścisły związek,³⁾ bądź dlatego, że się nadaje do potrącenia.^{4) 5)}

§ 2. Jeżeli pozwany zamierza dopiero wytoczyć powództwo,⁶⁾ sąd grodzki wyznaczy mu w tym celu termin trzydniowy.⁷⁾

1) Przekazanie sprawy sądowi okręgowemu może nastąpić zarówno wtedy, gdy przed sądem okręgowym powództwo już wytoczono, jak i wtedy, gdy pozew wniesiono dopiero po wytoczeniu powództwa przed sądem grodzkim (arg. z § 2).

2) Koniecznym jest, aby między obydwoma roszczeniami nietylko zachodził ścisły związek, względnie aby nadawały się do potrącenia, lecz oprócz tego, aby zachodziła prejudycjalność powództwa, przez pozwanego w sądzie okręgowym wytoczonego w odniesieniu do roszczenia powoda dochodzonego przed sądem grodzkim. Znajdzie to np., gdy pozwany wytacza powództwo o ustalenie, że powodowi nie przysługuje roszczenie o kapitał, a powód dochodzi odsetek od niego przypadających.

3) Por. art. 220 § 1, w którym mowa tylko o związku, a nie, jak w art. 395, o ścisłym związku.

4) Przekazanie może się odbyć tylko po przeprowadzonej rozprawie a nie poza rozprawą (arg. z art. 245); sąd okręgowy może w myśl art 240 prowadzić łączną rozprawę co do obydwu spraw.

5) Nie jest dopuszczalne przekazanie sprawy sądowi okręgowemu, gdy pozew, do tego sądu wniesiony, nie pochodzi od pozwanego; gdyby więc powód wytoczył jedno powództwo w sądzie grodzkim a drugie w sądzie okręgowym, to chociażby między obydwoma roszczeniami

mi zachodził ścisły związek, przekazanie nie jest dopuszczalne; w tym przypadku możliwe jest tylko zawieszenie postępowania według art. 202 § 1 L. 1.

6) Zamiar musi być w sądzie zgłoszony.

7) Brak przepisu co do tego, jak należy postąpić po wyznaczeniu terminu, dalej, co ma się stać, gdy pozwany powództwa nie wytacza; wobec milczenia ustawy stosować należy analogicznie art. 203 § 1, a więc zawiesić postępowanie a następnie podjąć je, gdyby pozwany w ciągu terminu trzydniowego pozwu nie wniósł.

Art. 396.

§ 1. Z pośród wyroków, ogłoszonych na posiedzeniu, sąd grodzki doręcza tylko wyroki zaoczne¹⁾ oraz wyroki w sprawach, w których występuje Prokuratorja Generalna.²⁾ Pozatem wyrok z uzasadnieniem powinien być sporządzony na piśmie w ciągu dwóch tygodni, o ile strona tego zażądała przed upływem tygodnia od ogłoszenia wyroku.³⁾ O sporządzeniu uzasadnienia sąd zawiadomi strony;⁴⁾ od daty tego zawiadomienia biegnie termin do zgłoszenia wniosku o uzupełnienie wyroku.⁵⁾

§ 2. Postanowienia doręcza się stronom z wyjątkiem postanowień ogłoszonych na posiedzeniu, na które strona była należycie wezwana.⁶⁾

¹⁾ Por. art. 366.

²⁾ w tym wypadku niezależnie od tego, czy wyroki są zaoczne, czy nie.

³⁾ Wyrok, ogłoszony ustnie na posiedzeniu, należy więc sporządzić na piśmie wraz z uzasadnieniem dopiero wtedy, gdy jedna ze stron tego zażąda; termin dwutygodniowy jest terminem porządkowym a liczyć go należy

nie od dnia ogłoszenia wyroku, lecz od dnia, kiedy strona zażądała sporządzenia wyroku; wniosek może zgłosić nietylko ta strona, która sprawę przegrała, lecz i ta, na której korzyść wypadło orzeczenie.

⁴⁾ Odbiór zawiadomienia należy stwierdzić w myśl art. 155, bo data, w której nastąpiło zawiadomienie, jest doniosłą nietylko dla terminu do zgłoszenia wniosku o uzupełnienie wyroku w myśl art. 377, lecz także dla skargi apelacyjnej w myśl art. 425 L. 2.

⁵⁾ Jeżeli wyroku ustnie nie ogłoszono, lecz zastrzeżono wydanie go na piśmie, co i w postępowaniu przed sądem grodzkim jest dopuszczalne, należy postąpić według art. 361.

⁶⁾ chociażby strona, nalezycie wezwana, się nie jawiła; jeżeli doręczenie nie jest potrzebne, liczy się termin do zażalenia od dnia ogłoszenia postanowienia.

Art. 397.

Powództwo o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania¹⁾ musi być wytoczone w ciągu miesiąca, licząc od dnia, w którym powód dowiedział się o zakłóceniu lub utracie posiadania,²⁾ nie później jednak, jak przed upływem sześciu miesięcy od chwili zakłócenia lub utraty posiadania.³⁾

¹⁾ Według art. 10 L. 3 lit. c sprawy takie należą bez względu na wartość przedmiotu sporu do właściwości sądów grodzkich; według art. 185 są one sprawami, na których bieg nie mają wpływu ferje sądowe.

²⁾ Termin liczyć należy od dnia, w którym strona dowiedziała się nietylko o samym fakcie naruszenia, lecz także i o osobie, która posiadanie naruszyła.

³⁾ Po upływie tego czasu spór o posiadanie jest więc

niedopuszczalny, a pozwany może się oprzeć tylko na tytule prawnym, jak np. własności, prawie publicjańskim itp.

Art. 398.

W sprawach o ochronę lub przywrócenie posiadania sąd bada jedynie ostatni stan spokojnego posiadania¹⁾ i fakt naruszenia, nie rozpoznając samego prawa,²⁾ ani dobrej wiary pozwanego.³⁾ W wyroku⁴⁾ sąd może stosownie do okoliczności wydać odpowiednie zarządzenia. Wyrok nie tamuje dochodzenia samego prawa w odrębnym procesie.⁵⁾

¹⁾ Chroni się tylko spokojne posiadanie w wypadku naruszenia tegoż, o tem zaś niema mowy, co się ma stać, jeżeli pozwany odebrał powodowi zpowrotem rzecz, którą mu tenże samowładnie zabrał, a od tego czasu nie minął jeszcze miesiąc; ponieważ pozwany mógł wnieść pozew wzajemny o ochronę swego posiadania, należy mu przyznać tę samą obronę w procesie, przeciw niemu wytoczonym.

²⁾ czyto po stronie pozwanego, czy też powoda

³⁾ Chociażby pozwany był przekonany, że jako właściciel ma prawo do rzeczy i niezbitcie to wykazał, chronić należy powoda.

⁴⁾ Nie wyklucza to jednak zabezpieczenia powództwa w myśl art. 221, a na obszarze prawa austriackiego według art. XXV L. 4 przep. wpraw. może sędzia wydać jedno lub więcej tymczasowych zarządzeń, dozwolonych ustawą o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, o ile uważa to za potrzebne dla odwrócenia nagłego niebezpieczeństwa lub bezprawnego uszkodzenia, dla powstrzymania gwałtu lub dla zapobieżenia nie-

powetowanej szkodzi, a może też wydanie zarządzenia uczynić zawisłem od złożenia odpowiedniego zabezpieczenia; od takich zarządzeń na obszarze prawa austriackiego zezwolenie nie jest dopuszczalne

⁵⁾ Powództwo o prawo można wytoczyć także w toku procesu o naruszenie posiadania, ale taki proces nie uzasadnia zawieszenia postępowania o ochronę posiadania; w sporze o prawo, który wytoczono po wyroku, wydanym w sporze o ochronę posiadania, można jednak uzyskać zabezpieczenie powództwa i zapobiec wykonaniu tegoż wyroku.

Art. 399.

§ 1. Niezależnie od orzekania w sprawach cywilnych, przekazanych sądom grodzkim, sądy te są właściwe do przeprowadzenia pojednania stron.¹⁾

§ 2. Przed wytoczeniem powództwa, bez względu na rzeczową właściwość sądu,²⁾ można zwrócić się do sądu grodzkiego, w którego okręgu przeciwnik ma miejsce zamieszkania,³⁾ o zawezwanie go do pojednania.⁴⁾ W wezwaniu należy zwięźle oznaczyć sprawę, nie można go doręczyć poza okręgiem tego sądu grodzkiego.⁵⁾

§ 3. Z posiedzenia spisuje się protokół, a jeżeli doszło do ugody, osnovę jej wciąga się do protokołu. Strony podpisują protokół, a gdyby go podpisać nie mogły, niemożność tę stwierdzi sąd.⁶⁾

§ 4. Jeżeli wzywający nie stawił się na posiedzenie, sąd na żądanie przeciwnika włoży na niego obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych próbą pojednania.⁷⁾

¹⁾ O pojednaniu w toku sporu mowa jest w art. 246.

²⁾ w każdej sprawie, nietylko majątkowej; inaczej przed sędzią pokoju (art. 11 § 3).

³⁾ a więc nie w innym sądzie, chociażby ten sąd był miejscowo właściwym dla wytoczenia powództwa; sąd miejsca zamieszkania jest powołany do przeprowadzenia pojednania, chociażby zachodziła wyłączna właściwość innego sądu, np. gdy chodzi o prawo rzeczowe (art. 40).

⁴⁾ Wniosek może zgłosić nietylko ten, kto podnosi roszczenie, lecz i ten, przeciw któremu ma się wytoczyć powództwo.

⁵⁾ co zajdzie, gdy przeciwnik czasowo przebywa poza miejscem swego zamieszkania.

⁶⁾ Nieco inaczej opiewa art. 246, gdzie mowa o tem, że osnowę ugody stwierdzają swemi podpisami strony, a w razie niemożności podpisu — sąd; według art. 399 § 3 stwierdzić ma sąd nie osnowę ugody, lecz niemożność podpisu, jednak mimo odmiennej stylizacji przyjąć wypada także w przypadku art. 399, że sąd stwierdza również osnowę ugody.

⁷⁾ Wyrażenie ustawy jest nieściśle, bo w razie, gdy się nie stawi ten, kto zgłosił wniosek, to wcale nie chodzi do próby pojednania, zaczem zwrócić należy tylko kosztą stawienictwa przeciwnika wzywającego, czyli kosztą wywołane wnioskiem o wdrożenie postępowania pojednawczego, a nie kosztą wywołane próbą pojednania.

Dział VI. Środki odwoławcze.

Rozdział I. Apelacja.

Art. 400.

§ 1. Od wyroku¹⁾ sądu okręgowego służy skarga do sądu apelacyjnego w terminie dwutygodniowym od doręczenia wyroku skarżącemu.²⁾

§ 2. Skargę apelacyjną wnosi się do sądu okręgowego.

¹⁾ Można jednak skargą apelacyjną objąć także zażalenie od postanowienia, umieszczonego w wyroku (por. art. 111 i 426 § 2).

²⁾ Gdy chodzi o wyrok sądu grodzkiego, ogłoszony na posiedzeniu, termin do wniesienia skargi apelacyjnej biegnie od zawiadomienia strony, że wyrok z uzasadnieniem został sporządzony (art. 425 I. 2).

Art. 401.

Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może założyć apelację, jeżeli nie wnosi sprzeciwu.¹⁾ ²⁾

¹⁾ Por. art. 370; jeżeli wnosi się wprzód sprzeciw a następnie skargę apelacyjną, to tę ostatnią należy odrzucić, jeżeliby zaś najpierw wniesione skargę apelacyjną, to późniejszy sprzeciw powinien być odrzucony, rozstrzyga zatem okoliczność, które pismo wcześniej zostało wniesione.

²⁾ Jeżeliby wyrok zaoczny zapadł na niekorzyść powoda, pozwanemu nie przysługuje ani skarga apela-

cyjna, ani też sprzeciw. Jeżeli w tym wypadku powód wnosi skargę apelacyjną, to pozwany okoliczności, któreby według art. 370 § 2 podnieść musiał w sprzeciwie, powinien przytoczyć w odpowiedzi na apelację; nie można w tym wypadku pominąć w myśl art. 411 faktów i dowodów z powołaniem się na to, że należało je podnieść w toku postępowania w pierwszej instancji.

Art. 402.

Skarga apelacyjna powinna czynić zadość ogólnym wymaganiom, przepisany dla pism procesowych,¹⁾ a nadto ma zawierać:

1) oznaczenie zaskarżonego wyroku ze wskazaniem, czy apelacja skierowana jest przeciwko całemu wyrokowi, czy przeciwko jego części;

2) zwięźle²⁾ wyłożenie podstaw apelacji³⁾ ze wskazaniem w razie potrzeby nowych faktów i dowodów, nieprzytoczonych przed sądem okręgowym;⁴⁾

3) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku (wniosek apelacyjny) z wyraźnym oznaczeniem żądanej zmiany.⁵⁾

¹⁾ Por. art. 137.

²⁾ Przepis ten jest tylko porządkowym, pisma rozwlekłego nie można więc zwrócić w celu skrócenia, lecz tylko przy oznaczeniu kosztów należy uwzględnić, że nie cała treść jego była celową (art. 98).

³⁾ Przez podstawy apelacji rozumieć należy twierdzone wady materalno-prawne lub formalno-prawne, dalej mylne ustalenie faktów, albo też wadliwe ocenienie wyników postępowania dowodowego; nie wystarczy jednak powołanie podstawy w sposób gatunkowy, lecz na-

leży ją bliżej określić i uzasadnić; nie wystarcza więc ogólny zarzut mylnej oceny sprawy pod względem prawnym lub faktycznym, wadliwość ustaleń itp.

⁴⁾ Ze względu na przepis art. 411 należy w skardze apelacyjnej także podnieść, że możliwość lub potrzeba powołania się na nowe fakty i dowody okazała się dopiero po zamknięciu postępowania w pierwszej instancji; także powołanie się na to, że dopiero później powstała możliwość lub potrzeba przytoczenia, jest w szczególności konieczne, jeżeli w myśl art. 407 strony zrzekły się przeprowadzenia rozprawy apelacyjnej, a wyznaczenie jej jest zbędne, bo chodzi albo o fakt między stronami niesporny, albo też o dowód, dołączony do pisma apelacyjnego, jak np. dowód z dokumentu.

⁵⁾ Z brzmienia ustawy wynika, że strona musi podać, w jakim kierunku nastąpić ma zmiana; we wniosku o uchylenie wyroku nie musi się podać, co po uchyleniu należy zarządzić, czy odrzucenie pisma (art. 419 § 1), czy odesłanie do sądu okręgowego do ponownego rozpoznania (art. 419 § 1), czy też rozpoznanie sprawy przez sąd apelacyjny (art. 419 § 2).

Art. 403.

§ 1. Przewodniczący w sądzie okręgowym wydaje w razie potrzeby zarządzenia co do usunięcia w terminie tygodniowym braków skargi apelacyjnej;¹⁾ zwraca ją apelującemu w razie ich nieusunięcia, jak również wtedy, gdy skarga jest spóźniona.²⁾

§ 2. Jeżeli skarga odpowiada wymaganiom formalnym,³⁾ przewodniczący zarządzi jej doręczenie stronie przeciwnej.

1) Przepis ten odpowiada art. 141 § 1

2) Z innych przyczyn przewodniczący sądu pierwszej instancji nie może zwrócić skargi apelacyjnej, a więc skargi, wniesionej przez osobę, która zrzekła się środka odwoławczego (art. 387), lub też przez osobę nieuprawnioną, bądź dlatego, że wyrok zapadł na jej korzyść, bądź też wskutek tego, że ani za stronę, ani za interwenjenta nie można jej uważać.

3) Chodzi tu tylko o stronę zewnętrzną, a więc o to, czy skarga odpowiada przepisowi art. 141 i art. 402, czy zaś podstawy apelacji są dopuszczalne i czy pokrywają się z wnioskiem, to badane być może przez sąd apelacyjny.

Art. 404.

§ 1. W ciągu dwóch tygodni od doręczenia skargi apelacyjnej strona przeciwna może wnieść do sądu okręgowego odpowiedź na skargę, lub założyć skargę apelacyjną wzajemną, którą może połączyć z odpowiedzią.¹⁾ Przepis artykułu poprzedzającego ma odpowiednie zastosowanie.²⁾

§ 2. Skarga apelacyjna wzajemna traci moc w razie cofnięcia apelacji głównej³⁾ lub jej odrzucenia z powodów formalnych.⁴⁾ ⁵⁾

1) Skarga apelacyjna wzajemna może dotyczyć tylko tej części sentencji wyroku, która dla wnoszącego tę skargę jest niekorzystną, nie może zaś odnosić się do uzasadnienia. Przeciwnik apelanta może wnieść oprócz odpowiedzi na skargę także skargę apelacyjną wzajemną, albo też może odpowiedź i skargę połączyć w jednym piśmie.

2) Przepis ten odnosi się tak do skargi apelacyjnej wzajemnej, jak i do odpowiedzi na skargę.

⁴⁾ Por. art. 406

³⁾ Por. art. 414.

⁵⁾ Na skargę apelacyjną nie można wnosić wzajemnego zazalenia odnośnie ustępu wyroku. zawierającego postanowienie, niekorzystne dla przeciwnika strony apelacyjnej (arg. z art. 428 § 1).

Art. 405.

Po upływie terminu na wniesienie odpowiedzi na skargę apelacyjną lub apelacji wzajemnej albo po zarządzeniu ich doręczenia,¹⁾ sąd okręgowy niezwłocznie²⁾ przedstawia sądowi apelacyjnemu akta sprawy.

¹⁾ Por. art. 404 § 1 i art. 403 § 2.

²⁾ przepis porządkowy.

Art. 406.

Jeżeli przewodniczący w sądzie apelacyjnym dostrzeże, że skarga nie odpowiada wymaganiom formalnym,¹⁾ skieruje ją na posiedzenie niejawne. Na posiedzeniu tem sąd stosownie do okoliczności może sam wydać odpowiednie postanowienie²⁾ albo zarządzić zwrot skargi wraz z aktami sprawy sądowi okręgowemu celem postąpienia według przepisów kodeksu.³⁾

¹⁾ Skierowanie skargi na posiedzenie niejawne ma nastąpić nie tylko wtedy, gdy zachodzą braki z powodu nieprzedstawienia wniosków (art. 137 i art. 402) lub gdy skarga apelacyjna jest spóźniona (art. 403 § 1), lecz i wtedy, gdy wniosła ją osoba, która nie ma prawa wno-

sić skargi apelacyjnej, albo też osoba, która się jej wnie-
sienia rzekła.

2) Gdy skargę wniosła osoba, która się jej rzekła lub której brak uprawnienia do założenia środka odwoławczego, postanowienie zwrócenia skargi musi powziąć sąd apelacyjny, a sąd pierwszej instancji nie ma mocy tego uczynić.

3) Ze słów „stosownie do okoliczności“ wynika, że sąd apelacyjny skargę z aktami ma zwrócić sądowi okręgowemu, jeżeli zwrócenie jej w myśl art. 403 było już rzeczą przewodniczącego sądu pierwszej instancji; po dokonanych zwrocie aktów sądowi okręgowemu skargę ma zwrócić nie ten sąd, lecz tegoż przewodniczący, gdyż sąd okręgowy ma postąpić „według przepisów kodeksu“, a te stanowią że wydanie zarządzenia co do zwrotu skargi apelacyjnej jest rzeczą przewodniczącego.

Art. 407.

Przewodniczący w sądzie apelacyjnym skieruje sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnem: 1) jeżeli apelacja zarzuca nieważność postępowania;¹⁾ 2) jeżeli obie strony w jakimkolwiek piśmie rzekły się przeprowadzenia rozprawy.²⁾ Jednak od uznania sądu zależy wyznaczenie rozprawy.³⁾

1) Por art. 416.

2) Nie musi co do tego istnieć jedno pismo, lecz mogą być także wniesione dwa odrębne pisma, co więcej wystarczają dwa niezależne od siebie oświadczenia, a więc przez każdą stronę złożone bez porozumienia się ze stroną drugą i bez jej wiedzy.

3) Postanowienie wyznaczenia rozprawy mimo zgody

stron na jej pominięcie powziąć należy na posiedzeniu niejawnem.

Art. 408.

Przewodniczący wyznacza termin rozprawy i sędziego sprawozdawcę.¹⁾

¹⁾ Sprawozdawcą może być także przewodniczący (arg. z art. 233).

Art. 409.

§ 1. Rozprawa przed sądem apelacyjnym odbędzie się bez względu na niestawiennictwo jednej lub obu stron.

§ 2. Wydany wyrok nie jest w żadnym razie zacczny.¹⁾

¹⁾ Należy więc uwzględnić także fakty i dowody, przytoczone w skardze apelacyjnej lub w odpowiedzi na skargę apelacyjną (art 402 L 2 i art. 404 § 1).

Art. 410.

W postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzać żądania pozwu,¹⁾ ani występować z nowymi roszczeniami. Jednak w razie zmiany okoliczności można żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości.²⁾

¹⁾ Por. art. 216; można też żądanie ograniczyć, mimo że wyrokiem pierwszej instancji przysądzono już powodowi pewną kwotę lub pewien przedmiot. Niedopuszczalnem jest jednak ograniczenie co do niezaskarżonej apelacja części wyroku a zatem już prawomocnej.

²⁾ Odpowiada to art. 216.

Art. 411.

Sąd apelacyjny może¹⁾ pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je przytoczyć w postępowaniu przed sądem okręgowym, chyba że możliwość²⁾ lub potrzeba powołania się na nie wynika później.³⁾ Tak samo sąd postąpi⁴⁾ z faktami i dowodami, nieprzytoczonymi w pismach apelacyjnych, a powołanymi dopiero na rozprawie.⁵⁾ ⁶⁾

1) oceniając wszelkie okoliczności danej sprawy

2) Słowo „możliwość“ jest zbędne, jeżeli bowiem pominąć można fakty lub dowody, które strona przytoczyć mogła w postępowaniu przed sądem okręgowym, to nie podobna pominąć tych, których przytoczyć nie mogła dlatego, że ich przytoczenie dopiero później stało się możliwym.

3) Potrzeba powołania może w szczególności wynikać także ze względu na obronę przeciwnika.

4) Nowe fakty i dowody, które można było przytoczyć w pismach a które dopiero na rozprawie powołano, bezwarunkowo należy pominąć, chociażby możliwość lub potrzeba powołania wynika dopiero po zamknięciu postępowania pierwszej instancji.

5) W drugiej instancji traktuje się spóźnione powołanie surowiej, niż w pierwszej (por. art. 238).

6) Przepis o pominięciu za późno powołanych faktów i dowodów odnosi się do obydwu stron; przeciwnik apelanta ma więc obowiązek wniesienia odpowiedzi na skargę apelacyjną, jeżeli zamierza powołać się na nowe fakty i dowody a nie może przytoczenia ich odłożyć do rozprawy.

Art. 412.

§ 1. Jeżeli w sądzie okręgowym jedna ze stron była przesłuchana pod przysięgą, sąd apelacyjny nie może na ten sam fakt przesłuchać pod przysięgą strony przeciwnej.¹⁾

§ 2. Jeżeli strona w sądzie okręgowym uchyliła się od zeznania pod przysięgą,²⁾ sąd apelacyjny rozważy powody takiego zachowania się strony i odpowiednio do okoliczności oceni, czy strona³⁾ ta może być przesłuchana pod przysięgą w postępowaniu apelacyjnym.⁴⁾

¹⁾ Por. art. 333 § 2; przesłuchanie strony drugiej bez przysięgi jest jednak dopuszczalne, bo dowód z przesłuchania stron polega na tem, że się obydwie strony przesłuchuje (art. 330 § 1).

²⁾ Z brzmienia ustawy możnaby wnosić, że odnosi się ona tylko do przypadku, gdy strona w pierwszej instancji odmawia zeznań pod przysięgą, ale nie ma zastosowania tam, gdzie strona w pierwszej instancji wogóle zeznań nie składa, zaczem nie jest dopuszczalne uzupełnienie dowodu przez przesłuchanie przed sądem apelacyjnym tej strony, której poprzód nie słuchano. Taka wykładnia jest jednak nieodpowiednia, bo możliwie strona z powodu zachodzących przeszkód nie mogła się jawnie na rozprawie i nie mogła w pierwszej instancji usprawiedliwić swego niestawiennictwa, a w tym przypadku byłoby nie odpowiedniemi pominięcie przesłuchania strony. Zdarzyć się to może zwłaszcza w przypadku, gdy sąd apelacyjny postanawia przesłuchać strony z tego powodu, że zeznania strony przesłuchanej wydają się niezupełnie wiarygodne; pominięcie przesłuchania zatem tylko wtedy ma nastąpić, gdy strona, która w pierwszej instancji uchy-

liła się od zeznań, czy to bez przysięgi, czy też pod przysięgą, nie usprawiedliwia swojej odmowy.

3) Strona musi więc podać przyczyny odmówienia zeznań pod przysięgą albo już w pierwszej instancji, albo dopiero w skardze apelacyjnej i na rozprawie, a zarazem powinna oświadczyć gotowość złożenia zeznań pod przysięgą, sąd zaś może ją słuchać, gdy usprawiedliwienie uzna za uzasadnione.

4) Z przepisu ustawy można wnosić to tylko, że dopuszczalne jest przesłuchanie pod przysięgą strony, która w pierwszej instancji uchylila się od zeznań pod przysięgą, ale nie podobna przyjąć, że w razie, gdy strona usprawiedliwi swoje zachowanie w pierwszej instancji, tylko ją należy przesłuchać pod przysięgą; sąd apelacyjny, uznając usprawiedliwienie strony, ma dowód z przesłuchania stron ponowić i przesłuchać także tę stronę, która nie miała być zaprzysiężona, poczem postanowi, którą stronę należy przesłuchać pod przysięgą. Możliwym jest więc, że nie dojdzie do zaprzysiężenia tej strony, która uchylila się od zeznań pod przysięgą a następnie chce je złożyć (arg. z § 1). Wypływa to ponadto z zasady swobodnej oceny wyników postępowania dowodowego, która obowiązuje także w postępowaniu apelacyjnym.

Art. 413.

§ 1. Rozprawa rozpoczyna się od sprawozdania sędziego,¹⁾ który w związku z podstawami²⁾ i wnioskami apelacyjnymi³⁾ przedstawia dotychczasowy przebieg sprawy⁴⁾ i streszcza, lub odczytuje zaskarżony wyrok, jako też podaje istotną treść pism apelacyjnych.⁵⁾

§ 2. Zkolei głos zabierają strony: pierwszy głos

należy do apelującego, a jeżeli obie strony założyły apelację — do powoda.⁶⁾

1) Por art. 408.

2) Por. art. 402 l. 2.

3) Por. art. 402 l. 3.

4) tj. przebieg postępowania w pierwszej instancji.

5) odczytanie ich jest więc zbędne (arg. z § 2).

6) Brak przepisu co do tego, ile razy zabrać można głos i komu przysługuje głos ostatni, przyjąć należy, że o tem rozstrzyga przewodniczący, od którego zarządzenia przysługuje odwołanie do sądu (art. 249).

Art. 414.

Skarga apelacyjna może być cofnięta pismem, którego odpis deręcza się stronie przeciwnej, lub ustnie na rozprawie.¹⁾ W razie cofnięcia skargi, sąd apelacyjny umarza postępowanie apelacyjne i orzeka o kosztach, jak w przypadku cofnięcia pozwu.^{2) 3)}

1) Wskutek tego traci moc skarga apelacyjna wzajemna (art. 404 § 2); także cofnięcie samej skargi apelacyjnej wzajemnej jest dopuszczalne.

2) Por. art 219 § 2; w razie cofnięcia skargi apelacyjnej wzajemnej, o kosztach przez nią spowodowanych orzeka się tylko wtedy osobno, gdy możliwe jest ich oznaczenie (art. 109 § 2). Jeżeli skargę apelacyjną cofa się przed przedstawieniem aktów sądowi apelacyjnemu, o kosztach orzeka sąd pierwszej instancji.

3) Przyjąć wypada, że cofnięcie jest dopuszczalne aż do zamknięcia rozprawy.

Art. 415.

§ 1. Sąd apelacyjny rozpoznaje sprawę¹⁾ w granicach wniosków apelacyjnych i zatwierdza lub zmienia albo uchyla wyrok sądu okręgowego w całości lub w części.²⁾

§ 2. Sąd apelacyjny może uchylić wyrok w całości lub w części, jeżeli postępowanie przed sądem okręgowym dotknięte jest nieważnością,³⁾ albo jeżeli sąd okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy.⁴⁾ Przyczyny uchylenia sąd apelacyjny bierze z urzędu pod rozwagę.⁵⁾

1) Sąd apelacyjny, mając rozpoznać sprawę, może wszelkie dowody ponowić, może się jednak oprzeć na tem, co ustalił sąd pierwszej instancji, zasada bezpośredniości bowiem nie jest przyjętą dla postępowania apelacyjnego (arg. z art. 259 § 1); sąd apelacyjny nie musi więc sam przeprowadzić nowych dowodów, które przytoczono dopiero w pismach apelacyjnych lub na rozprawie, lecz może zlecić ich przeprowadzenie; o to może się sąd apelacyjny zwrócić do sądu innego w myśl zasad o pomocy prawnej, zaczem do przeprowadzenia dowodów w postępowaniu apelacyjnym nie jest powołany sąd pierwszej instancji jako taki.

2) Sąd apelacyjny jest związany wnioskami apelacyjnymi, jednak mimo że złożono tylko wniosek o zmianę wyroku, może go uchylić, w zasadzie bowiem sam orzeka co do istoty rzeczy, ale w myśl § 2 może wyrok uchylić, jeżeli w pierwszej instancji nie rozpoznano istoty sprawy

3) Por. art. 416.

4) Przez to nie można rozumieć całkowitego zaniechania rozpoznania istoty sprawy, gdyż w tym przypadku nie dochodzi do wyroku, lecz tylko do postąpo

wienia, którem się załatwia kwestje formalne; ustawa ma na myśli niedokładne rozpoznanie istoty sprawy z tego powodu, że uznano jako uzasadniony pewien zarzut, który czyni już zbędnem badanie rzeczy, jak braku legitymacji czynnej lub biernej, przedawnienia lub prekluzji itp.

⁵⁾ Przepis ten odnieść należy tylko do przyczyn nieważności a nie do przypadku, w którym nie wdano się w całkowite badanie istoty rzeczy; w tym ostatnim przypadku należy w piśmie apelacyjnym wyłożyć podstawę apelacji

Art. 416.

Nieważność zachodzi:

1) jeżeli droga procesu cywilnego była niedopuszczalna;¹⁾

2) jeżeli strona nie miała zdolności procesowej, należytego zastępstwa lub brak było upoważnienia do prowadzenia sprawy;²⁾

3) jeżeli o to samo roszczenie między temi samemi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta;³⁾

4) jeżeli sprawa już była prawomocnie rozstrzygnięta;⁴⁾

5) jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa;⁵⁾

6) jeżeli brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy;⁶⁾

7) jeżeli strona była pozbawiona możliwości obrony swych praw.⁷⁾

¹⁾ Por. art. 217; gdy więc sprawa albo wcale nie ma

być rozpatrywaną przez sądy, albo należy do sądu odrębnego, albo też ma być wprawdzie rozpoznana przez sąd powszechny, ale nie w postępowaniu procesowym.

²⁾ Por. art. 67, art. 97 § 2, art. 450 § 2

³⁾ Por. art. 214 L. 1, art. 243.

⁴⁾ Por. art. 243, art. 388, art. 389.

⁵⁾ a więc sprawę osądził jeden sędzia zamiast zespołu sądowego lub naodwrot, albo też zespół nie był obsadzony tak, jak to ustawy przepisują.

⁶⁾ Por. art. 54; a więc nie sędzia, którego można było wyłączyć tylko na wniosek strony (art. 55 § 1). Jeżeliby jednak zapadło już postanowienie, wyłączające sędziego, wówczas udział takiego sędziego powoduje nieważność.

⁷⁾ a więc strony nie wezwano należycie (art. 235), albo też nie dopuszczono jej do rozprawy; por. art. 450 L. 2.

Art. 417.

Sąd apelacyjny na wniosek strony¹⁾ bierze pod rozwagę również te postanowienia sądu okręgowego, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.²⁾

¹⁾ a więc nie z urzędu.

²⁾ w szczególności te, o których mowa w art. 249 i art. 260 § 2, a więc odmowę dopuszczenia dowodu, niedopuszczenie pytań do świadków, biegłych lub strony itp

Art. 418.

Sąd apelacyjny orzeka nietylko na podstawie przewodu apelacyjnego, lecz także na podstawie przewodu w sądzie okręgowym,¹⁾ o ile co do wyni-

ków postępowania w tym sądzie nie zaszła zmiana w postępowaniu przed sądem apelacyjnym.^{2) 3)}

¹⁾ Z przepisu tego wynika, że sąd apelacyjny ma się oprzeć w pierwszym rzędzie na materjałe faktycznym i dowodowym, który zebrano w pierwszej instancji, a ma go uzupełnić, jeżeli przytoczono nowe fakty i dowody, które według art. 411 należy uwzględnić; sąd apelacyjny jednak mocen jest także ponowić wszelkie lub niektóre dowody, w pierwszej instancji już przeprowadzone

²⁾ Przez zaszłą zmianę rozumieć należy nietylko uwzględnienie nowych faktów i dowodów, o jakich nie było mowy w pierwszej instancji, lecz także i zmianę przekonania sądu apelacyjnego, sąd ten bowiem z kolei sam swobodnie ocenia wiarygodność oraz moc dowodów (art 257 § 1). Do innego przekonania nie może jednak sąd apelacyjny dojść wyłącznie na podstawie aktów pierwszej instancji, bo w tym przypadku nie można mówić o zmianie uzasadnionej.

³⁾ Brak przepisu co do tego, czy na rozprawie zmienić można wnioski apelacyjne i podstawy apelacji; z uwagi na to, że przepisy o skardze apelacyjnej są stanowcze, przyjąć należy, że wszelka zmiana jest niedopuszczalna i to nawet wówczas, gdyby się przeciwnik na nią zgodził.

Art. 419.

§ 1. Sąd apelacyjny,¹⁾ jeżeli uchyla zaskarżony wyrok, a pozwu nie odrzuca,²⁾ odsyła sprawę sądowi okręgowemu do ponownego rozpoznania.^{3) 4) 5)}

§ 2. Sąd apelacyjny jednak rozpoznaje sprawę, choćby zachodziły przyczyny uchylecia wyroku, je-

żeli stan sprawy nie wymaga odesłania jej do sądu okręgowego.^{6) 7) 8)}

1) Sąd apelacyjny może wyrok pierwszej instancji zatwierdzić albo zmienić w całości lub w części, może go też uchylić, może jednak zamiast uchylecia orzec w rzeczy samej (§ 2).

2) Odrzucenie pozwu następuje w razie, gdy sprawę dalej nie można prowadzić, a więc gdy droga procesu jest niedopuszczalną, o sprawę toczy się już proces albo został już prawomocnie rozstrzygnięty, dalej, gdy sprawa należy do sądu polubownego. Odrzucenie pozwu jest także wtedy możliwe, gdy zachodzi brak zdolności procesowej, należytego zastępstwa lub upoważnienia do prowadzenia sprawy, jednak w tych wypadkach musi być wprzód zarządzone uchycienie wyroku.

3) Odesłanie sprawy do ponownego rozpoznania następuje, gdy zachodzą braki formalne, w szczególności nieważność z tego powodu, że skład sądu orzekającego był sprzeczny z ustawą, sędzia był wyłączony albo też stronę pozbawiono możności zastępstwa. Dzieje się to także w razie, gdy zachodzi brak zdolności procesowej, należytego zastępstwa lub upoważnienia do prowadzenia procesu. Poza to i wtedy powinno dojść do uchycienia wyroku, gdy zachodzą braki istotne, które wprawdzie nie powodują nieważności, ale ich pominięcie wywarło wpływ na orzeczenie co do istoty sprawy, dalej, gdy braki były nieistotne, ale strona uczyniła zastrzeżenie po myśli art. 179.

4) W razie, gdyby sąd apelacyjny uznał sąd pierwszej instancji niewłaściwym, nie odrzuca pozwu, ale nie odsyła też sprawy właściwemu sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, lecz zwraca akta sądowi, który orzekł w pierwszej instancji, aby w razie złoże-

nia wniosku o przekazanie sprawy postąpił po myśli art. 245.

5) Sprawą ma się zająć ten sam sąd pierwszej instancji, odesłanie do innego sądu, jak w przypadku art. 444, nie jest dopuszczalne.

6) Zajdzie to, gdy orzeczenie jest możliwe bez dłuższych badań, np. gdy sąd apelacyjny wbrew zdaniu sądu pierwszego przyjmuje, że nie zachodzi przedawnienie a sprawa nie wymaga dalszego badania.

7) Jeżeli zarzuca się tylko mylną ocenę prawną albo faktyczną sprawy, lub też twierdzi, że nie przeprowadzono dokładnie dowodów, sąd apelacyjny musi sam orzec co do istoty rzeczy, bo brak zarówno wady formalnej, jak i niedokładności w badaniu wszystkich pytań, jakie się wyłaniają, zaczem uchylenie wyroku i odesłanie sprawy do sądu pierwszej instancji jedynie wtedy jest możliwe, gdy zachodzą braki formalne albo istota sprawy nie została w pierwszej instancji całkowicie rozpoznana (art. 415 § 2); w tym ostatnim wypadku może jednak sąd apelacyjny sam przeprowadzić rozprawę i wydać orzeczenie co do istoty rzeczy, zamiast odsyłać sprawę sądowi pierwszej instancji.

8) Brak przepisu co do tego, w jakiej postaci ma być wydane orzeczenie sądu apelacyjnego; niewątpliwie w razie zatwierdzenia lub zmiany zapada wyrok, bo w tym przypadku orzeka sąd co do istoty rzeczy, natomiast w innych przypadkach kwestja jest wątpliwą: przyjąć atoli wypada, że w razie uchylenia wyroku wydaje się postanowienie, bo sąd apelacyjny nie orzeka co do istoty rzeczy, lecz tylko odrzuca pozew albo też odsyła sprawę do sądu pierwszej instancji.

Art. 420.

§ 1. Wyrok sądu apelacyjnego, o ile kodeks ina-

czej nie stanowi,¹⁾ jest natychmiast wykonalny,²⁾ jednak sąd apelacyjny może uzależnić jego wykonanie od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia,³⁾ a nawet — jeżeli skutek wykonania wyroku mogłaby wyniknąć dla pozwanego niepowetowana szkoda — wstrzymać wykonanie aż do uprawomocnienia się wyroku.⁴⁾

§ 2. Zabezpieczenie może polegać też na wstrzymaniu wydania powodowi sum pieniężnych po ich wyegzekwowaniu od pozwanego lub na wstrzymaniu sprzedaży zajętego majątku ruchomego.⁵⁾

¹⁾ Por. art. 421.

²⁾ Natychmiastowa wykonalność wyroku sądu apelacyjnego odnosi się do tego, co powodowi przyznano bądź skutek zatwierdzenia wyroku sądu pierwszego, bądź też skutek tegoż zmiany na korzyść powoda; wykonalność nie jest zawisłą od wniosku powoda, — inaczej, niż według art. 362.

³⁾ Odpowiada to art. 362 § 1.

⁴⁾ widocznie tylko na wniosek pozwanego a nie z urzędu.

⁵⁾ Odpowiada to art. 362 § 2

Art. 421.

Wyrok sądu apelacyjnego nie ma natychmiastowej wykonalności: 1) w sprawach o prawość rodu i o ustalenie stanu cywilnego; 2) w sprawach o rozwiązanie lub o unieważnienie małżeństwa;¹⁾ 3) w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa oraz przedsiębiorstwom państwowym, zastępowanym

przez Prokuratorję Generalną.²⁾ Nadto sprzedaż nieruchomości wstrzymuje się z urzędu do czasu uprawomocnienia się wyroku.³⁾

¹⁾ wobec tego, że wyrok sądu apelacyjnego w sprawach o prawość rodu, o ustalenie stanu cywilnego i o rozwiązanie lub unieważnienie małżeństwa nie jest natychmiast wykonalny, przyjąć wypada, że tem bardziej i wyrok pierwszej instancji w tych sprawach nie może uzyskać natychmiastowej wykonalności.

²⁾ Odpowiada to art. 364 § 2.

³⁾ Odpowiada to art. 363 § 2 zdanie 2

Art. 422.

W razie zmiany wykonanego¹⁾ już wyroku sądu okręgowego sąd apelacyjny może na wniosek pozwanego, zgłoszony przed zamknięciem rozprawy,²⁾ orzec w swym wyroku bez osobnego procesu co do zwrotu³⁾ lub przywrócenia do poprzedniego stanu.⁴⁾ ⁵⁾

¹⁾ Z tego wynika, że w razie zmiany wyroku traci moc rygor natychmiastowej wykonalności, przyznany przez sąd pierwszej instancji.

²⁾ W toku postępowania badać więc należy, co otrzymał powód, względnie jakie przeprowadzono kroki egzekucyjne, gdyż inaczej nie podobna wydać orzeczenia o zwrocie względnie o przywróceniu do poprzedniego stanu.

³⁾ pieniędzy lub przedmiotu.

⁴⁾ Pod przywrócenie do pierwotnego stanu podpada także uchylene egzekucyjnego zajęcia, które nie doprowadziło jeszcze do sprzedaży; jeżeliby sprzedaż już na-

stąpiła, pozwany ma prawo do pełnego odszkodowania, a nie tylko do zwrotu tego, co powód otrzymał.

5) Jeżeliby pozwany wniosku nie zgłosił lub też nie mógł go zgłosić z tego powodu, że wykonanie wyroku pierwszej instancji odbyło się po zamknięciu rozprawy apelacyjnej, albo też dlatego, że pozwany do owego czasu nie wiedział o jego wykonaniu, należy wytoczyć osobne powództwo; pozwany ma prawo domagać się zwrotu względnie przywrócenia do poprzedniego stanu jeszcze przed prawomocnością wyroku sądu apelacyjnego, co wynika z tego, że na skutek zwykłego wniosku, zgłoszonego przed zamknięciem rozprawy, należy mu przyznać to, co od niego otrzymano. Właściwość sądu dla takiego powództwa oznacza się podług ogólnych zasad prawnych

Art. 423.

Po rozstrzygnięciu sprawy i po doręczeniu¹⁾ stronom orzeczenia sąd apelacyjny zwraca akta²⁾ sądowi okręgowemu.

1) Wyczekiwać więc należy nadejścia dowodów doręczenia.

2) Zachodzi pytanie, czy sąd apelacyjny „zwraca” tylko akta sądu pierwszej instancji, zaś swoje zatrzymuje; słusznem jest, by sąd apelacyjny zwracał wszystkie akta, a więc i własne, gdyż te uzupełniają akta pierwszej instancji, same zaś dla siebie, jako fragmentaryczne, byłyby często zupełnie niezrozumiałe; w każdym razie wskazane jest dołączenie orzeczenia sądu apelacyjnego.

Art. 424.

Przepisy o postępowaniu przed sądem okręgowym¹⁾ mają odpowiednie zastosowanie do postępo-

wania apelacyjnego, jeżeli niema szczególnych przepisów o apelacji.²⁾

¹⁾ w szczególności co do kierownictwa przez przewodniczącego (art. 234) oraz możliwości odwołania się od tego zarządzeń do sądu (art. 249), co do postępowania dowodowego (art. 259 i nast.), co do zamknięcia rozprawy (art. 247) i otwarcia jej na nowo (art. 248), co do wezwania stron na rozprawę (art. 237), połączenia i rozdzielenia spraw lub poszczególnych pytań (art. 239 i art. 240), co do starania się o pojednanie stron (art. 246); nie mają zaś zastosowania przepisy o możliwości zarządzeń przez przewodniczącego przed rozprawą (art. 250), bo art. 406 dokładnie nie określa, co przewodniczący może zarządzić.

²⁾ Przyjąć należy, że przepisy o wyrokach oraz postanowieniach mają zastosowanie, w szczególności przepisy co do wyroku częściowego (art. 347) i wyroku wstępnego (art. 348) oraz co do sprostowania, uzupełnienia oraz wykładni wyroku (art. 376—380).

Art. 425.

Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio w postępowaniu z apelacji od wyroku sądu grodzkiego do sądu okręgowego, jednak z następującymi zmianami:

1) nieważność zachodzi również, jeżeli sąd grodzki orzekł w sprawie należącej bez względu na wartość przedmiotu sporu do właściwości sądu okręgowego;¹⁾

2) w przypadkach, gdy wyroku się nie doręcza,²⁾ apelacja służy stronie tylko wtedy, gdy we

właściwym terminie³⁾ zażądała sporządzenia wyroku z uzasadnieniem na piśmie; termin do apelacji biegnie od dnia zawiadomienia strony, że wyrok z uzasadnieniem został sporządzony.

¹⁾ Por art. 13 § 2; nie zachodzi nieważność, jeżeli sąd okręgowy orzekł w sprawie, należącej do właściwości sądu grodzkiego.

²⁾ Według art. 396 § 1 sąd grodzki doręcza tylko wyroki zaoczne oraz wyroki, w których występuje Prokuratorja Generalna, dalej wyroki, nie ogłoszone na posiedzeniu.

³⁾ podług art. 396 § 1 przed upływem tygodnia od ogłoszenia wyroku.

Rozdział II.

Zażalenie.

Art. 426.

§ 1. Od postanowień sądu okręgowego¹⁾ jako też od zarządzeń przewodniczącego,²⁾ o ile kodeks nie zawiera odmiennego przepisu,³⁾ służy zażalenie do sądu apelacyjnego w terminie tygodniowym.

§ 2. Od postanowienia, zawartego w wyroku,⁴⁾ można założyć zażalenie bądź odrębnie, bądź w apelacji od wyroku.^{5) 6) 7)}

¹⁾ Ustawa wspomina tylko o postanowieniach sądu a zarządzeniach przewodniczącego, z czegoby wynikało, że postanowień nie wydaje przewodniczący, w niektórych jednak przepisach mowa jest o postanowieniach przewodniczącego np. w art. 310 § 2,

2) Oprócz zarządzeń przewodniczącego istnieją także zarządzenia sądu, np. art. 239 i art. 240.

3) Wykluczone jest zażalenie wedle art. 12 § 2 od orzeczenia sądu grodzkiego z tej przyczyny, że sprawa należy do sędziego pokoju, wedle art. 22 § 4 od oznaczenia wartości przedmiotu sporu, wedle art. 23 § 2 od postanowień, któremi ze względu na wartość przedmiotu sporu uznaje się sąd niewłaściwym i postanawia zgodnie z wnioskiem powoda przekazać sprawę sądowi przezeń wskazanemu, wedle art. 49 § 1 od wyznaczenia sądu w przypadku, gdy sąd właściwy z powodu przeszkody nie może wykonać swego obowiązku, wedle art. 53 § 4 od orzeczenia sądu wyższego, rozstrzygającego spór o właściwość między sądami, wedle art. 60 i 62 od postanowienia, wyłączającego sędziego i od zarządzeń co do wyłączenia prokuratora i innych organów sądowych, wedle art. 75 § 2 od oddalenia opozycji przeciw wstąpieniu interwenjenta ubocznego, wedle art. 125 od postanowienia, którym sąd przyznał prawo ubogich albo odmówił jego cofnięcia lub nałożenia dodatkowej zapłaty, wedle art. 132 od zarządzenia dalszego postępowania bez wyczekiwania prawomocności odmownego postanowienia co do wniosku o złożenie kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu, wedle art. 141 od zarządzenia poprawienia lub uzupełnienia pisma, wedle art. 163 od zarządzeń w przedmiocie doręczenia, wedle art. 169 od postanowienia co do uchylenia jawności rozprawy, wedle art. 173 od wyznaczenia i odroczenia posiedzenia wedle art. 177 od postanowienia sądu, do którego odwołano się od zarządzenia przewodniczącego co do sprostowania lub uzupełnienia protokołu, wedle art. 183 od odmowy skrócenia terminu, dozwoleń pierwszego odroczenia i odmowy dalszego przedłużenia terminu, wedle art. 186 od postanowienia co do wniosku o uznanie sprą-

wy za pilną i zastosowanie do niej przepisów o ferjach sądowych, wedle art. 192 § 2 od przywrócenia terminu, wedle art. 195 od postanowienia co do wniosku o wstrzymanie postępowania i wykonania orzeczenia z powodu wniosku o przywrócenie terminu, wedle art. 202 § 2 od odmowy zawieszenia w razie, gdy rozstrzygnięcie zawisłe jest od wyniku innego procesu, orzeczenia władzy administracyjnej, z powodu interwencji głównej i ujawnienia się czynu karygodnego lub dyscyplinarnego, wedle art. 209 § 2 od postanowienia o podjęciu zawieszonoego postępowania, wedle art. 249 od postanowienia sądu, które zapadło na skutek odwołania od zarządzenia przewodniczącego w toku rozprawy, wedle art. 260 od dopuszczenia lub odmowy dopuszczenia dowodu, wedle art. 310 § 2 od postanowień co do zwrotu wydatków i wynagrodzenia świadka oraz przyznania mu zaliczki, wedle art. 342 od dopuszczenia zabezpieczenia dowodu, wedle art. 348 § 3 od zarządzenia dalszej rozprawy po wydaniu wyroku wstępnego, wedle art. 427 § 2 zdanie 2 od wstrzymania wykonania postanowienia aż do rozstrzygnięcia zażalenia, wedle art. 459 od postanowienia dopuszczającego wznowienia, wedle art. 492 § 2 od wyznaczenia sędziego polubownego i przewodniczącego sądu polubownego, wedle art. 495 od zarządzenia, że opieszali sędzia polubowny ma spełnić swoje czynności oraz że ma być usunięty.

Kodeks post. cyw. odróżnia wypadki, w których niema zażalenia, od wypadków, w których niema wogóle środka odwoławczego; w wypadkach tej drugiej kategorii nie można się żalić na postanowienie ani w osobnem zażaleniu, ani też w środku odwoławczym, wniesionym od wyroku. W szczególności niema środka odwoławczego w wypadkach, wymienionych w powołanych powyżej

art 12 § 2, 22 § 4, 49 § 2, 55 § 4, 60, 62, 75 § 2, 125, 132 § 2, 173, 183, 186, 193 § 2, 348 § 3, 427 § 2 i 474.

4) W wyroku umieszcza się postanowienie po myśli art. 244 w razie odrzucenia zarzutu formalnego z wyjątkiem zarzutu niedopuszczalności drogi procesowej, niewłaściwości sądu i zarzutu, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego; także orzeczenie o kosztach uważać należy jako postanowienie.

5) Według dosłownego brzmienia § 2 strona może wnieść od postanowienia, zawartego w wyroku, zazalenie a od pozostałej osnowy sentencji wyroku skargę apelacyjną, może jednak obydwą środki ze sobą połączyć; inaczej brzmi art. 111, który stanowi, że zazalenie od rozstrzygnięcia o kosztach jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy strona nie zakłada apelacji co do istoty sprawy, zazatem nie można wnieść skargi apelacyjnej co do rzeczy samej i odrębne zazalenia co do kosztów. Jeżelibyśmy art. 426 § 2 chcieli ściśle stosować, to należałoby wdrożyć osobne postępowanie co do skargi apelacyjnej a osobne co do zazalenia, a gdy obydwą nie są jednakowe, mogłyby powstać komplikacje, zwłaszcza gdyby najpierw załatwiono jeden środek odwoławczy a potem drugi; wobec tego zgodnie z art. 111 przyjąć należy, że odrębne zazalenie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy się nie wnosi skargi apelacyjnej. Gdy się oddala zarzut dopuszczalności drogi procesu cywilnego, niewłaściwość sądu, albo zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego, należy po myśli art. 244 wydać osobne postanowienie, od którego przysługuje zazalenie, nie można więc takiego postanowienia umieszczać w wyroku. Jeżeliby sąd po oddaleniu jednego z wymienionych zarzutów przeprowadził rozprawę i wydał wyrok a tak wyrok, jak i postanowienie, zaskarżono środkiem odwoławczym, należy najpierw za-

łatwić zażalenie, bo w razie tegoż uwzględnienia postępowanie apelacyjne może być zbytczne.

⁶⁾ Od niekorzystnego postanowienia, zawartego w wyroku, może się żalić strona, na której rzecz orzeczenie co do istoty sprawy wypadło pomyślnie, a więc pozwany, jeżeli np. odrzucono zarzut sprawy osądzonej lub toczącej się, chociaż oddalono powoda z żądaniem pozwu; w tym przypadku najpierw załatwić należy zażalenie pozwanego a dopiero potem skargę apelacyjną powoda.

⁷⁾ Od nakazu w postępowaniu nakazowem nie służy środek odwoławczy (art. 469 § 2); od orzeczenia o kosztach dopuszczalne jest zażalenie (art. 474) i to nietylko wtedy, gdy się nie wnosi zarzutów, co wobec art. 109 § 1 nie ulega wątpliwości, lecz także wtedy, gdy pozwany broni się co do rzeczy samej.

Art. 427.

§ 1. Jeżeli niema odmiennego przepisu,¹⁾ zażalenie nie wstrzymuje ani postępowania w sprawie, ani wykonania zaskarżonego postanowienia.

§ 2. Jednak sąd okręgowy może wstrzymać wykonanie postanowienia ²⁾ aż do rozstrzygnięcia zażalenia. Od tego postanowienia niema środka odwoławczego.

¹⁾ Por. art. 152 § 1.

²⁾ Przyjąć należy, że wstrzymanie może się odnosić także do postępowania; szczegółowy przypadek jest unormowany w art. 244.

Art. 428.

§ 1. Przepisy o apelacji mają odpowiednic za-

stosowanie do zażalenia z tą zmianą, że niema zażalenia wzajemnego i że sąd okręgowy przedstawia akta sądowi apelacyjnemu niezwłocznie po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej,¹⁾ odpowiedź zaś na zażalenie wnosi się w terminie tygodniowym²⁾ wprost do sądu apelacyjnego.

§ 2. Sąd apelacyjny rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnem; przed rozstrzygnięciem może zażądać wyjaśnień,³⁾ a w razie potrzeby zarządzić przeprowadzenie dowodów lub wyznaczyć rozprawę.⁴⁾

¹⁾ Należy więc z przedłożeniem aktów wyczekiwać aż do nadejścia dowodów doręczenia.

²⁾ od doręczenia (arg. z art. 404 § 1).

³⁾ Wyjaśnień można żądać tylko od stron.

⁴⁾ W razie, gdy wyznaczono rozprawę, można dowody na niej przeprowadzić, albo też postanowić ich przeprowadzenie przez sędziego wyznaczonego lub wezwanego (art. 259 § 1), można też przeprowadzić dowody przed wyznaczoną rozprawą. Rozprawę zaś można wyznaczyć także już po przeprowadzeniu dowodów, bo dopiero na ich podstawie może się okazać potrzeba wyznaczenia rozprawy.

Art. 429.

Zażalenie od orzeczenia co do natychmiastowej wykonalności wyroku sąd apelacyjny rozstrzygnie niezwłocznie po nadejściu akt z sądu okręgowego.¹⁾

¹⁾ przepis porządkowy; jeżeli jednak pozwany, wnosząc apelację, żali się także na nadanie wyrokowi ry-

goru natychmiastowej wykonalności, to zażalenie to należy załatwić zaraz, nie wyczekując rozprawy.

Art. 450.

Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się odpowiednio do zażalenia od postanowienia sądu grodzkiego do sądu okręgowego.

R o z d z i a ł III.

Kasacja.

Art. 451.

§ 1. Od wyroków drugiej instancji służy skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego.

§ 2. Z wyrokami zrównane są postanowienia drugiej instancji, kończące postępowanie.¹⁾

¹⁾ Takimi są postanowienia, uchylające wyrok i odrzucające pozew albo tylko zwracające akta sądowi pierwszemu bez obowiązku przeprowadzenia postępowania; w tych przypadkach więc rzecz ma być tak traktowana, jakgdyby zapadł wyrok. Postanowienie, odrzucające skargę kasacyjną, nie jest traktowane jako kończące postępowanie, zaczem od niego przysługuje tylko zażalenie (art. 456 § 2).

Art. 452.

§ 1. W sprawach o roszczenia majątkowe¹⁾ skarga kasacyjna służy tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia²⁾ przenosi pięćset złotych. Co do oznaczenia tej wartości stosuje się odpowiednio przepisy o wartości przedmiotu sporu.³⁾

§ 2. Skarga kasacyjna nie służy w sprawach o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania.^{4) 5)}

1) W sprawach o roszczenia niemajątkowe niema żadnego ograniczenia co do dopuszczalności skargi kasacyjnej; zresztą w tych sprawach niepodobna oznaczyć wartości przedmiotu sporu. W razie, gdy chodzi o roszczenie niemajątkowe i połączone z niem roszczenie majątkowe, uznać należy skargę kasacyjną jako dopuszczalną, chociażby wartość przedmiotu majątkowego nie przekraczała kwoty pięciuset złotych.

2) Nie rozstrzyga więc ani wartość przedmiotu sporu, ani wartość przedmiotu, o którym rozstrzygał sąd apelacyjny, lecz jedynie wartość przedmiotu zażalenia.

3) Por. art. 15 i nast.

4) Por. art. 397 i art. 398.

5) Por. art. XX przep. wpraw., wedle którego w b. zarządzie rosyjskim moc obowiązującą przepisu art. 432 § 2 odroczone do czasu wprowadzenia przymusowej regulacji hipotecznej drobnej własności ziemskiej, względnie do czasu, który ściśle oznaczy Minister Sprawiedliwości.

Art. 433.

Skargę kasacyjną oprzeć można na następujących podstawach:

1) na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;¹⁾

2) na pogwałceniu istotnych przepisów postępowania,²⁾ jeżeli uchybienia te mogły wpłynąć stanowczo na wynik sprawy.³⁾

1) Podstawą kasacyjną jest naruszenie jakiegokolwiek prawa materialnego a więc i prawa obcego, o ile według norm kolizyjnych ma być stosowane; mylne stosowanie prawa zwyczajowego nie stanowi wobec brzmienia art. 351 podstawy kasacyjnej, jakkolwiek prawa zwyczajowego nie można uważać za fakt. Mylne zastosowanie zasad doświadczenia lub mylna wykładnia dokumentu nie jest również przyczyną kasacyjną.

2) Podstawę kasacyjną stanowi więc nietylko naruszenie przepisu postępowania, które według art. 416 powoduje nieważność, lecz i naruszenie innego przepisu, o ile przepis ten jest istotnym; por. art. 441.

3) Uchybienie przepisom formalnym samo dla siebie powoduje uchylenie wyroku apelacyjnego tylko wtedy, gdy zachodzi nieważność, zaś pogwałcenie innych przepisów jedynie wtedy, gdy mogło to stanowczo wpłynąć na wynik sprawy

Art. 434.

Skarga kasacyjna powinna czynić zadość ogólnym warunkom pisma procesowego¹⁾ tudzież zawieść oznaczenie zaskarżonego wyroku, przytoczenie podstaw kasacyjnych²⁾ oraz ich uzasadnienie,³⁾ jako też wniosek o uchylenie lub zmianę wyroku w całości, bądź w części.⁴⁾ W sprawach o roszczenia majątkowe należy podać także wartość przedmiotu zaskarżenia.⁵⁾ ⁶⁾

1) Por. art. 137.

2) nie gatunkowo, lecz szczegółowo.

3) Uzasadnienie, które jest wywodem prawnym, powinno być w myśl art. 138 treściwe.

⁴⁾ Oprócz wniosku o zmianę podać należy także, jakiej zmiany się żąda (arg z art. 402 L. 3).

⁵⁾ Wartość przedmiotu zaskarżenia należy podać, gdy nie chodzi o kwotę pieniężną. Jeżeliby ją podano zbyt wysoko, sąd po myśli art. 22 § 1 może zarządzić dochodzenie; brak przepisu, który sąd ma to uczynić, dalej, w jakim stadium postępowania bada się wartość z urzędu i kiedy przeciwnik wnoszącego skargę kasacyjną ma zgłosić zarzut. Wobec tego, że według art. 432 § 1 zdanie 2 stosuje się odpowiednio przepisy o wartości przedmiotu sporu a według art. 436 § 1 sąd apelacyjny odrzuca niedopuszczalną skargę kasacyjną, przyjąć wypada, że badanie z urzędu jest rzeczą sądu apelacyjnego, że jednak przeciwnik może podnieść zarzut w odpowiedzi na skargę kasacyjną; i w tym wypadku zarzutem tym zajmuje się sąd apelacyjny.

⁶⁾ O dopuszczalności skargi kasacyjnej rozstrzyga wartość tego przedmiotu, co do którego żali się strona, wnosząca skargę, a nie wartość przedmiotu, o którym ma orzec sąd kasacyjny. W razie więc, gdy także przeciwnik wnosi skargę kasacyjną, nie jest miarodajną wartość tego, na co się żalą obydwie strony, zaczem obydwie skargi kasacyjne należy odrzucić, jeżeli wartość przedmiotu przez każdą stronę zosobna zaskarżonego, wynosi mniej, niż pięćset złotych, np. gdy spór toczył się o tysiąc złotych a powodowi przyznano pięćset złotych a oddalono z żądaniem reszty, to żadnej ze stron nie przysługuje skarga kasacyjna, gdyby zaś powodowi przyznano czterysta złotych a odmówiono mu sześciuset, to pozwany nie ma prawa wnoszenia skargi kasacyjnej, podczas gdy przysługuje ona powodowi.

Art. 435.

§ 1. Skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który

wydał zaskarżony wyrok.¹⁾ Skarga winna być wniesiona w terminie miesięcznym od doręczenia wyroku stronie skarżącej.²⁾

§ 2. Do skargi należy dołączyć dowód wpłacenia przepisanej kaucji, bez której skarga jest niedopuszczalna. Strona zwolniona od opłat sądowych nie składa kaucji.

¹⁾ a więc do sądu apelacyjnego względnie okręgowego; inaczej przy skardze apelacyjnej (art 400 § 2).

²⁾ Odpowiada to art. 400 § 1.

Art. 436.

§ 1. Sąd drugiej instancji¹⁾ odrzuci na posiedzeniu niejawnem²⁾ skargę kasacyjną wniesioną po upływie przepisanego terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalną,³⁾ jako też skargę, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie.⁴⁾

§ 2. Od postanowienia, odrzucającego skargę kasacyjną, służy zażalenie do Sądu Najwyższego w terminie tygodniowym od doręczenia postanowienia.⁵⁾

¹⁾ a nie przewodniczący; inaczej przy skardze apelacyjnej (art. 405 § 1).

²⁾ Przewodniczący ma więc zwołać posiedzenie, jeżeli jest zdania, że skargę kasacyjną wniesiono za późno lub że jest ona niedopuszczalna.

³⁾ Niedopuszczalna jest skarga, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekracza pięciuset złotych, jeżeli wnosi ją osoba nieuprawniona lub osoba, która się jej zrzekła.

⁴⁾ Zajdzie to, gdy skarga nie czyni zadość przepisom art. 157 i art. 434; przyjąć należy, że zarządzenie co do usunięcia braków skargi kasacyjnej wydaje przewodniczący sądu drugiej instancji, bo przepis art. 405 należy tutaj analogicznie stosować, zaczem i przy skardze kasacyjnej obowiązuje tygodniowy termin do jej uzupełnienia.

⁵⁾ Odpowiada to ogólnej zasadzie art. 426 § 1

Art. 437.

Strona przeciwna może wnieść odpowiedź na skargę w terminie dwutygodniowym od doręczenia jej skargi kasacyjnej.¹⁾ Po upływie terminu na wniesienie odpowiedzi lub po zarządzeniu doręczenia odpowiedzi²⁾ sąd drugiej instancji niezwłocznie przedstawi skargę i odpowiedź z aktami obu instancyj³⁾ Sądowi Najwyższemu.

¹⁾ Odpowiada to art. 404 § 1 co do odpowiedzi na skargę apelacyjną; spóźnioną odpowiedź na skargę należy odrzucić a ma to uczynić sąd drugiej instancji a nie przewodniczący, gdyż brak przepisu, któryby go do tego uprawniał; nie podobna też przyjąć, aby tylko Sąd Najwyższy mógł się zająć odrzuceniem spóźnionej odpowiedzi na skargę kasacyjną

²⁾ Rzecz ma się tak, jak odnośnie odpowiedzi na skargę apelacyjną (art. 405); inaczej przy zażaleniu, które przedkłada się sądowi drugiej instancji już po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej, odpowiedź na zażalenie wnosi się bowiem wprost do sądu apelacyjnego (art. 428 § 1).

³⁾ Sąd drugiej instancji zażąda więc wprzód od sądu

pierwszej instancji przedłożenia aktów, które mu po rozstrzygnięciu w myśl art. 423 już zwrócił.

Art. 438.

Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnem¹⁾ odrzuca skargę kasacyjną, jeżeli ulegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji,²⁾ bądź też zwraca ją temuż sądowi celem usunięcia dostrzeżonych braków.³⁾ Sąd Najwyższy może⁴⁾ rozpoznać również na posiedzeniu niejawnem sprawę, jeżeli skarga oparta jest wyłącznie⁵⁾ na pogwałceniu przepisów postępowania lub jeżeli obie strony zrzekły się rozprawy.⁶⁾

¹⁾ Zdanie pierwsze art. 438 odpowiada art 406, który zawiera przepis co do skargi apelacyjnej; posiedzenie niejawne zwołuje przewodniczący, gdy spostrzeże braki skargi kasacyjnej lub jest zdania, że należy ją odrzucić. Przyjąć należy, że na posiedzeniu niejawnem odrzuca się też spóźnioną odpowiedź na skargę kasacyjną, o ile jej nie odrzucił sąd drugiej instancji.

²⁾ Por. art. 436 § 1.

³⁾ Sąd Najwyższy nie może więc sam wydać zarządzenia celem usunięcia braków; inaczej sąd drugiej instancji, gdy chodzi o skargę apelacyjną (art. 406).

⁴⁾ może jednak także sprawę skierować na rozprawę.

⁵⁾ Jeżeli skarga kasacyjna opiera się na tem, że pogwałcono przepisy o postępowaniu a oprócz tego także na tem, że naruszono prawo materialne, musi się odbyć rozprawa, chociażby było niewątpliwem, że wyrok sądu drugiej instancji musi być uchylony.

⁶⁾ Zrzeczenie się może się odbyć w pismach kasacyj-

nych lub później w jakimkolwiek piśmie (art. 407 zdanie 1 L. 2).

Art. 439.

§ 1. Poza przypadkami wymienionymi w artykule poprzedzającym wyznaczona będzie rozprawa.¹⁾ Zawiadomienie²⁾ o terminie rozprawy wysyła się stronom jedynie na ich żądanie, wyrażone na piśmie,³⁾ i tylko do miejsca zamieszkania wskazanego w Warszawie.⁴⁾

§ 2. Sędzia sprawozdawca⁵⁾ przedstawia na rozprawie zwięźle stan sprawy ze szczególnem uwzględnieniem podstaw i wniosków kasacyjnych.⁶⁾

§ 3. Rozprawa odbywa się w granicach skargi kasacyjnej,⁷⁾ jednak strony mogą przytaczać nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych.⁸⁾

¹⁾ Rozprawę należy wyznaczyć, gdy skarga kasacyjna opiera się albo wyłącznie, albo także na naruszeniu prawa materialnego a strony nie zrzekły się rozprawy.

²⁾ Sąd nie wzywa więc stron według art. 165, lecz zawiadamia je o posiedzeniu; ze względu na to nie jest potrzebne potwierdzenie odbioru w myśl art. 155.

³⁾ nie koniecznie w pismach kasacyjnych.

⁴⁾ inaczej, niż w art. 145 § 1; strona, nie zamieszkała w Warszawie, winna podać także i osobę w Warszawie, którą należy zawiadomić.

⁵⁾ Należy go więc ustanowić; jest to rzeczą przewodniczącego (art. 448 § 1 i art. 408).

⁶⁾ Odpowiada to art. 413; wobec art. 448 § 1 należy

wyrok sądu drugiej instancji a możliwie i instancji pierwszej streścić lub odczytać.

⁷⁾ właściwie wniosków kasacyjnych; por. art. 415 § 1.

⁸⁾ Podstaw nie można zmienić, tylko można je inaczej uzasadnić, albo też umieszczone w piśmie-kasacyjnym uzasadnienie uzupełnić; można jednak oprzeć się na nieprzytoczonych podstawach, jeżeli chodzi o wytknięcie braków, które sąd po myśli art. 441 z urzędu bierze pod rozwagę.

Art. 440.

Postępowanie przed Sądem Najwyższym ulega zawieszeniu jedynie na zgodny wniosek obu stron.^{1) 2)}

¹⁾ Por. art. 206 § 1; rozprawa odbywa się więc mimo niestawiennictwa obydwu stron, co odpowiada art. 409 § 1, dotyczącemu postępowania w drugiej instancji.

²⁾ Nie powodują więc zawieszenia postępowania okoliczności, dotyczące strony lub jej zastępcy (art 195), w szczególności śmierć, zaszła po wniesieniu pisma a przed rozprawą.

Art. 441.

Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej,¹⁾ jednak bierze z urzędu pod rozwagę, czy wyrok zaskarżony nie zapadł z pogwałceniem istotnych przepisów postępowania²⁾ lub czy nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu.³⁾

¹⁾ właściwie wniosków kasacyjnych.

²⁾ Por. art. 433 L. 2; do istotnych przepisów należą niewątpliwie te, których przestrzeganie jest nakazane

pod sankcją nieważności (art. 416). Braki, które z urzędu winny być uwzględnione, mogą się odnosić nietylko do samego wyroku, lecz i do postępowania.

³⁾ Pojęcie porządku publicznego jest w tem miejscu inne, niż w art. 168, gdzie mowa o wykluczeniu jawności; na myśli ma ustawa przepisy bezwzględnie obowiązujące, więc nie ulegające dyspozycji stron (por. art. 509). Z przepisu tego wynika, że Sąd Najwyższy odnośnie innych przepisów prawnych jest związany podstawą kasacyjną

Art. 442.

§ 1. Sąd Najwyższy orzeka po wysłuchaniu wniosków prokuratora.¹⁾

§ 2. Prokurator przedstawia swoje wnioski ustnie²⁾ po sprawozdaniu sędziego, a na rozprawie po głosach stron.³⁾

¹⁾ Wynika to już z art. 59 pr. o ustr. sądów powsz. (poniżej w dodatku I).

²⁾ z czego wynika, że bierze udział w posiedzeniu niejawnem, zarządzone w myśl art. 438; por. art. 446 § 2.

³⁾ Strony nie mogą zatem zbijać wywodów prokuratora.

Art. 443.

Sąd Najwyższy oddala skargę, jeżeli nie ma usprawiedliwionych podstaw kasacyjnych,¹⁾ albo jeżeli wyrok zaskarżony pomimo błędnego uzasadnienia w wyniku ostatecznym odpowiada prawu.³⁾

¹⁾ a także nie zachodzą braki, które według art 441 z urzędu bierze się pod rozwagę.

²⁾ Przepis ten dotyczy tylko oddalenia skargi kasacyjnej i na jego podstawie przyjąć należy, że Sąd Najwyższy poza przypadkiem art. 441 (tj. gdy wyrok sprzeciwia się porządkowi publicznemu) musi się trzymać przytoczonej w skardze kasacyjnej podstawy i nie może na korzyść wnoszącego skargę zmienić wyroku, jeżeli jest zdania, że podniesiona podstawa jest nieuzasadniona, ale wyrok z innych przyczyn nie odpowiada prawu. że zaś w razie oddalenia skargi Sąd Najwyższy nie jest związany podstawą kasacyjną, w skardze kasacyjnej przytoczoną, to tłumaczy się tem, że musiałby błędnie pod względem prawnym uzasadniony wyrok drugiej instancji całkiem niepotrzebnie uchylić; sąd drugiej instancji bowiem nie mógłby według art. 445 odstąpić od stanowiska Sądu Najwyższego, i dlatego nie wydałby wyroku innego ze względu na to, że przy rozstrzygnięciu sprawy należy dojść do tego samego, co poprzód wyniku, chociaż na podstawie innego uzasadnienia prawnego.

Art. 444.

Sąd Najwyższy w miarę uwzględnienia skargi uchyła¹⁾ wyrok zaskarżony w całości lub w części i odsyła sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał wyrok lub innemu sądowi równorzędnemu.²⁾ W razie odesłania sprawy temu samemu sądowi, sąd ten rozpozna ją w innym składzie sędziów.³⁾

¹⁾ Brak przepisu co do formy orzeczenia; przyjąć należy, że zapada ono w postaci postanowienia.

²⁾ Zasadą jest, że w razie, gdy się skargę uznaje

jako usprawiedliwioną, wyrok się uchyla; wyjątkiem od tej zasady jest art. 446 § 1.

³⁾ Przepis ten dotyczy także przypadku, gdy wyrok uchyla się z tego powodu, że skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa (art. 416 L 5) lub że w wydaniu orzeczenia brał udział sędzia wyłączony z mocy prawa (art. 416 L. 6).

Art. 445.

Sąd, któremu sprawa została odesłana, związany jest wykładnią prawa, zawartą w orzeczeniu Sądu Najwyższego.¹⁾ Nie można opierać skargi kasacyjnej na wyrok, wydany po ponownem rozpoznaniu sprawy, na podstawach sprzecznych z wykładnią prawną ustaloną przez Sąd Najwyższy.²⁾

¹⁾ nietylko wykładnią, lecz także stanowiskiem prawnem, jeżeli do przypadku stosuje się inne zasady prawne, np. stosunek uważa się jako handlowy a nie cywilny itp.

²⁾ Sąd Najwyższy powinien więc taką skargę odrzucić na posiedzeniu niejawnem w myśl art. 438; sąd apelacyjny nie może tego uczynić, bo treści skargi kasacyjnej nie wolno mu badać.

Art. 446.

§ 1. Jeżeli Sąd Najwyższy uznał, że niema pogwałcenia istotnych przepisów postępowania, a zachodzi naruszenie prawa materialnego,¹⁾ może na wniosek jednej ze stron²⁾ orzec co do istoty sprawy zamiast odesłania sprawy do ponownego rozpoznania.³⁾ Przy wydaniu wyroku Sąd Najwyższy jest

związany stanem faktycznym ustalonym w zaskarżonym wyroku.

§ 2. Co do istoty sprawy prokurator wniosków nie przedstawia.⁴⁾ ⁵⁾

1) Sąd Najwyższy musi odesłać sprawę sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i nie może sam wydać orzeczenia co do istoty rzeczy, jeżeli uznaje, że zaszło pogwałcenie istotnych przepisów postępowania, w tym bowiem przypadku nie podobna orzec o rzeczy samej a Sądowi Najwyższemu nie wolno prowadzić postępowania, w którejby brak można było usunąć.

2) Przez wniosek taki nie można rozumieć wniosku kasacyjnego, o którym mowa w art. 434, bo ten odnosi się do treści orzeczenia, a art. 446 § 1 dotyczy wniosku formalnego o wydanie przez Sąd Najwyższy orzeczenia co do istoty rzeczy; z tego powodu wniosek może wyjść nie tylko od tego, kto wnosi skargę kasacyjną, lecz także od przeciwnika.

3) Z treści tego przepisu, a w szczególności ze słowa „uznać“ wynika, że dopiero po uchyleniu przez Sąd Najwyższy wyroku z powodu naruszenia prawa materialnego każda ze stron może zgłosić wniosek o orzeczenie co do istoty rzeczy; wniosek dotyczy więc dalszego prowadzenia postępowania i wydania drugiego orzeczenia. Przyjając jednak należy, że dopuszczalnym jest także wniosek ewentualny, zgłoszony przed wydaniem orzeczenia, którym się wyrok sądu drugiej instancji uchyla; taki ewentualny wniosek można postawić już w piśmie kasacyjnym, względnie w odpowiedzi na kasację.

4) Postępowanie po uchyleniu wyroku zastępuje postępowanie w drugiej instancji, dotyczy zatem nie tylko prawnej, lecz i faktycznej strony sprawy. Ze względu na to Sąd Najwyższy wydając orzeczenie ocenia sprawę

także i pod względem faktycznym, nie może atoli odstąpić od ustaleń faktycznych sądu drugiej instancji, ale może z nich wysnuć inne wnioski; może też pozatem zmienić stanowisko, o ile ono jest oparte na zasadach doświadczenia.

5) Przepis ten dotyczy wyłącznie postępowania po uchyleniu wyroku, w którym ze względu na stanowisko prawne, poprzód już przez Sąd Najwyższy wyrażone, chodzi już tylko o stronę faktyczną.

Art. 447.

Uchylając wyrok, Sąd Najwyższy może również, zamiast odesłania sprawy sądowi drugiej instancji,¹⁾ znieść całe postępowanie, jeżeli pozew ulegał odrzuceniu przez niższe instancje.²⁾

1) nietylko na wniosek, jak w przypadku art. 446, lecz także z urzędu.

2) z powodu nieważności, która wyklucza postępowanie sądowe.

Art. 448.

§ 1. Jeżeli niema szczególnych przepisów o postępowaniu przed Sądem Najwyższym, stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji,¹⁾ a co do zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej²⁾ oraz na odmowę zwrotu kaucji kasacyjnej stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu.

§ 2. Orzeczeń Sądu Najwyższego nie dotyczą się stronem³⁾ z wyjątkiem w sprawach, w których uczestniczy Prokurator Generalna.

¹⁾ nie stosuje się przepisów o skardze apelacyjnej wzajemnej, gdyż skarga kasacyjna wzajemna nie jest dopuszczalna

²⁾ Por. art. 456 § 2.

³⁾ Przepis ten dotyczyć może tylko orzeczeń, ogłoszonych na rozprawie, a nie wydanych na piśmie w myśl art. 448 § 1, art. 424 i art. 357 § 2, oraz wydanych na niejawnym posiedzeniu w myśl art. 458 zdanie 2, a zwłaszcza w wypadku, gdy strony zrzekły się rozprawy; w wypadkach, w których stronom nie doręcza się orzeczeń a raczej wypisów (por. art. 361 § 1), należy jednak przyjąć, że na żądanie wypis ma być doręczony, gdyż inaczej strona, która dopiero w Sądzie Najwyższym uzyskała wyrok korzystny, nie mogłaby osiągnąć celu, np. wpisu hipotecznego, który tylko na podstawie wypisu orzeczenia Sądu Najwyższego jest możliwy.

Tytuł IV.

Wznowienie postępowania.

Art. 449.

Na zasadzie przepisów niniejszego tytułu można żądać wznowienia postępowania, zakończono-
nego wyrokiem prawomocnym.¹⁾

¹⁾ Nie można żądać wznowienia, jeżeli postępowanie zakończono postanowieniem, np. orzeczono, że sąd jest niewłaściwy, że sprawa jest osądzona lub toczy się w innym sądzie itp., albo gdy wydano nakaz w myśl art. 465, art. 466 i art. 476, który się uprawomocnił.

Art. 450.

Można żądać wznowienia postępowania i uchylenia wyroku z powodu nieważności:

1) jeżeli ożcekał sędzia wyłączony z mocy ustawy.¹⁾ a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nic mogła²⁾ domagać się wyłączenia;

2) jeżeli strona wskutek naruszenia przepisów prawa, pozbawiona była możności działania³⁾ lub nie mając zdolności procesowej, nie była należycie zastąpiona.⁴⁾ jednak nie można żądać wznowienia, jeżeli brak zastępstwa zarzucano przed uprawomocnieniem się wyroku⁵⁾ albo jeżeli strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.⁶⁾

¹⁾ dla przyczyn wymienionych w art. 54, nie zaś w art. 55 § 1; por. art. 416 L. 6

²⁾ Niepodobna przyjąć, aby o niemożności rozstrzygał moment obiektywny, a więc by warunkiem wznowienia był nietylko brak wiadomości o przyczynie wyłączenia, lecz także przeszkoda w jej podniesieniu. Stanowisko takie doprowadziłoby do tego, że strona, której nie była znaną przyczyna wyłączenia, ale która później o niej się dowiedziała, nie mogłaby żądać wznowienia, bo obiektywnie wyłączenie było przecież możliwe; przeciw takiemu stanowisku przemawia także art. 455 § 1 L. 1.

³⁾ Przyczyna ta odpowiada przyczynie nieważności z art. 416 L. 7; jakkolwiek według tego ostatniego przepisu nieważność zachodzi tylko wtedy, gdy strona była pozbawioną „możności obrony swych praw“, a według art. 450 L. 2 wogóle nie miała „możności działania“, to jednak trudno przyjąć, aby przepis art. 416 L. 7 bardziej ograniczał nieważność, niż przepis art. 450 L. 2, gdyż zasadą jest, że w miarę rozwoju procesu sanuje się brak procesowy, zaczem też ogranicza się przyczyny obalenia postępowania. Nie pozostaje więc nic innego, jak tylko

uznać, że mamy w tym wypadku do czynienia tylko z innym wyrażeniem. W art. 416 L. 7 brak też wzmianki o tem, że musi zachodzić naruszenie przepisów prawa, ale naruszenie takie zawsze zachodzi, gdy strona nie mogła się bronić, np. gdy jej nie wezwano lub doręczenie było nieprawidłowe.

4) Tylko brak należytego zastępstwa osoby, nie posiadającej zdolności procesowej, a nie inne braki, w art. 416 L. 2 przytoczone, uzasadniają wznowienie.

5) rozumie się, bezskutecznie.

6) Potwierdzeniem jest wstąpienie zastępcy ustawowego w spór, w toku już będący, ale potwierdzenie nie musi być objawione przed sądem, lecz i pozasadownie po ukończeniu procesu. Potwierdzenie może nastąpić po osiągnięciu zdolności procesowej przez osobę, która w toku sporu tej zdolności nie posiadała.

Art. 451.

Niema skargi o wznowienie od wyroków Sądu Najwyższego z powodu nieważności.^{1) 2)}

1) jeżeliby więc np. w wydaniu orzeczenia w Sądzie Najwyższym brał udział sędzia, który sądził w instancji niższej, co się wskutek przeoczenia często zdarza, albo strona dopiero w Sądzie Najwyższym pozbawioną była możliwości działania, lub też mimo, że nie miała zdolności procesowej, nie była zastąpioną w Sądzie Najwyższym przez ustawowego zastępcę.

2) Okoliczność, że zapadł wyrok Sądu Najwyższego, nie stoi na przeszkodzie skardze o wznowienie przeciw wyrokowi niższych instancyj a w związku z tym także przeciw wyrokowi Sądu Najwyższego, jeżeli postępowanie w niższych instancjach jest dotknięte nieważnością z art. 450.

Art. 452.

§ 1. Można również żądać wznowienia na tej podstawie:

1) że wyrok został oparty na dokumencie podrobionym bądź sfałszowanym,¹⁾ lub na skazującym wyroku karnym,²⁾ następnie uchylonym;

2) że wyrok został uzyskany przez czyn karalny.³⁾

§ 2. Można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego orzeczenia dotyczącego tego samego stosunku prawnego,⁴⁾ bądź takich nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ istotny na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.⁵⁾

¹⁾ nie zaś na fałszywych zeznaniach świadków lub biegłych.

²⁾ Wyrok karny musi dotyczyć ustalenia popełnienia lub niepopełnienia czynu karygodnego; przepis art. 452 § 1 L. 1 nie zupełnie odpowiada zasadzie art. 7.

³⁾ Czyn karalny może być popełniony przez sędziego wskutek naruszenia obowiązków służbowych, przez działanie strony przeciwnej, jej pełnomocnika lub własnego pełnomocnika strony, np. gdy doszło do wyroku wskutek zmywu pełnomocnika strony ze stroną przeciwną, gdy strona przeciwna lub jej pełnomocnik umawiają się ze stroną, że nikt nie ma się jawnie na rozprawie, ale następnie wykorzystując jej niestawiennictwo żądają wydania wyroku, przeciw któremu niema sprzeciwu (art. 570). bądź dlatego, że zapadł wskutek niesta-

wiennictwa powoda, bądź dlatego, że mimo niewiennictwa pozwanego po myśli art. 567 nie jest zaocznym

¹⁾ niekoniecznie dotyczącego tego samego przedmiotu; wznowienie jest uzasadnione, jeżeli wykryty wyrok dotyczy pytania prejudycjalnego, ustala więc stosunek prawny, na podstawie którego spór ocenić należy np. gdy w procesie szło o czynsz dzierżawny a wykryty wyrok orzeka o nieważności umowy dzierżawnej; wznowienie nie jest w tym przypadku dopuszczalne. Jeżeli strona w poprzednim postępowaniu mogła korzystać z wyroku, bo słowa „a z których...” odnoszą się „tak do nowych okoliczności i dowodów, jak i do wykrytego wyroku, arg z art. 455 § 1 L. 4.

²⁾ Muszą więc zachodzić okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, których poprzód nie przytoczono ani w pierwszej, ani też w drugiej instancji, dalej z których nie można było korzystać, wreszcie muszą one być tego rodzaju, że ich przytoczenie mogłoby wywołać odmienne orzeczenie od tego, jakie zapadło. Nie posiadają tych warunków dowody, które po myśli art. 258 § 2 pominięto. dalej okoliczności i dowody, których według art. 411 w postępowaniu apelacyjnym nie uwzględniono; wznowienie jest zatem dopuszczalne, gdy chodzi o fakty lub dowody, o których strona dowiedziała się po ukończeniu postępowania apelacyjnego albo też wprowadzie o nich wiedziała, ale nie mogła się na nie powołać np. z tego powodu, że świadek bawił w niewiadomem miejscu, dokument znajdował się w odległych krajach itp.

Art. 453.

Można żądać wznowienia z powodu czynu karalnego¹⁾ jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym,²⁾ chyba że

postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzona z innych przyczyn, niż brak dowodów.^{3)*)}

¹⁾ Por. art. 452 § 1 L. 1 i 2.

²⁾ Sąd jest więc w tym przypadku związany orzeczeniem karnem: inaczej ma się rzecz według art. 7

³⁾ np. z powodu śmierci lub choroby umysłowej sprawcy, ucieczki tegoż, wskutek amnestji itp.: por. art. 5 k. p. k.

***) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego. D. U. R. P. Nr. 35, poz. 315.**

Art. 5 Sąd nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza w razie śmierci oskarżonego, przedawnienia lub innej okoliczności wyłączającej ściganie.

Art. 4 Sąd może za zgodą oskarżyciela umorzyć postępowanie, jeżeli najwyższa kara grożąca oskarżonemu nie przekracza jednego roku pozbawienia wolności i musiaby z mocy ustawy ulec pochłonięciu przez karę już prawomocnie wyrzeczoną.

Art. 454.

Sąd, który wydał zaskarżony wyrok, jest właściwy do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności.¹⁾ Gdy zaskarżono wyroki różnych instancyj, jest właściwy sąd instancji wyższej²⁾ Do wznowienia na innej podstawie³⁾ jest właściwy sąd, który ostatni orzekał co do istoty sprawy.⁴⁾

¹⁾ sąd pierwszej lub drugiej instancji, jeżeli w prowadzonym przed nim postępowaniu doszło do nieważności.

2) gdyby przyczyna nieważności zaszła tak w pierwszej, jak i w drugiej instancji, np. w obydwu instancjach brał udział w wydaniu orzeczenia sędzia wyłączony, wówczas sąd drugiej instancji jest właściwy; właściwość Sądu Najwyższego zajdzie, jeżeli i ten sąd orzekał o wyroku niższej instancji, który był dotknięty brakiem, uzasadniającym wznowienie z przyczyn nieważności.

3) przypadek ten dotyczy wznowienia dla przyczyn, wymienionych w art. 452 §§ 1 i 2.

4) Właściwym jest w tym przypadku sąd pierwszej instancji, gdy nie doszło do postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, a sąd apelacyjny, gdy także druga instancja orzekała; nie zachodzi właściwość drugiej instancji dla wznowienia, jeżeli ta uchyliła wyrok pierwszej instancji na podstawie art. 415 § 2 a zatem nie wdała się w rozpoznanie istoty sprawy. Właściwość Sądu Najwyższego dla wznowienia z przyczyn z art. 452 może zajść tylko w przypadku przewidzianym w art. 446 § 1, gdy orzekł on także co do istoty sprawy.

Art. 455.

§ 1. Skargę o wznowienie wnosi się¹⁾ w terminie miesięcznym, licząc:

1) w przypadku udziału sędziego wyłączonego — od dnia, w którym strona dowiedziała się o przyczynie wyłączenia;²⁾

2) w przypadku, jeżeli strona pozbawiona była możliwości działania lub nie była należycie zastąpiona³⁾ — od dnia, w którym zaskarżony wyrok doręczono stronie⁴⁾ albo jej zastępcy ustawowemu;⁵⁾

3) w przypadku czynu karalnego⁶⁾ lub uchylenia wyroku skazującego⁷⁾ — od dnia uprawo-

mocnienia się wyroku lub postanowienia, zapadłego w postępowaniu karnem;⁸⁾

4) w przypadkach późniejszego wykrycia orzeczenia, albo nowych faktów i dowodów — od dnia, w którym strona dowiedziała się o nich.⁹⁾

§ 2. Bieg terminu rozpoczyna się nie wstępniej, jak od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku.¹⁰⁾

¹⁾ Skargę o wznowienie wnieść może tylko ta strona, dla której wyrok jest niekorzystny, a nie ta, która spór wygrała; nie można więc podnosić braków, po stronie przeciwnej zachodzących.

²⁾ Por. art. 450 L. 1

³⁾ a musiała być zastąpiona przez ustawowego zastępcę lub przez kuratora po myśli art. 68 § 1.

⁴⁾ Doręczenie stronie jest rozstrzygające w przypadku gdy pozbawioną była możliwości działania, doręczenie zaś zastępcy ustawowemu, gdy strona nie posiada zdolności procesowej.

⁵⁾ Jeżeli przeciw stronie zapadł wyrok zaoczny, mimo że zaszły okoliczności, w art. 256 przytoczone, przysługuje jej sprzeciw po myśli art. 370 albo też skarga apelacyjna, oparta na przyczynie nieważności z art. 416 l. 7, strona może jednak dopuścić do prawomocności wyroku i wnieść skargę o wznowienie, co w razie wyroku zaocznego może być dla strony doniosłem ze względu na obowiązek ponoszenia kosztów według art. 374. Od wyroku, który zapadł przeciw osobie, nie posiadającej zdolności procesowej, może zastępca ustawy założyć apelację, opierając się na art. 416 L. 2, albo też po uprawomocnieniu się wyroku skargę o wznowienie

⁶⁾ Por. art. 452 § 1 L. 2.

7) Por. art. 452 § 1 L. 1.

8) Por. art. 453.

9) Por. art. 452 § 2.

¹⁰⁾ Jeżeliby więc strona o faktach stanowczych dowiedziała się przed prawomocnością zaskarżonego wyroku lub też przed tym czasem wyrok karny stał się prawomocnym, skargę o wznowienie wnieść można w przeciągu miesiąca od czasu, kiedy wyrok zaskarżony stał się prawomocnym; przed tym czasem nie można wnieść skargi o wznowienie, bo nie można jeszcze wiedzieć, czy okaże się potrzeba jej wytoczenia, a potrzeba taka nie zajdzie gdy wyrok mimo braków będzie dla strony korzystnym.

Art. 456.

Po upływie lat dziesięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia z wyjątkiem przypadku, jeżeli strona pozbawiona była możności działania lub nie była należycie zastąpiona.¹⁾

¹⁾ Por. art. 450 L. 2.

Art. 457.

Skarga o wznowienie powinna czynić zadość warunkom pozwu,¹⁾ tudzież zawierać oznaczenie zaskarżonego wyroku,²⁾ podstawę wznowienia³⁾ i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi,⁴⁾ wniosek o uchylenie lub zmianę zaskarżonego wyroku.⁵⁾

1) Por. art. 210; jakkolwiek nie jest pozwem, lecz skargą odwoławczą, chociaż nadzwyczajną.

2) Odpowiada to art. 402 L. 1 i art. 434.

3) Por. art. 450 i art. 452.

4) Por. art. 455.

5) Uchylenia żądać należy w przypadkach art. 450, zmiany w przypadkach art. 452; jeżeli jednak żąda się zmiany wyroku, zgłasza się też żądanie uchylenia, co może mieć swoje znaczenie; por. art. 459 § 1.

Art. 458.

§ 1. Sąd zbada na posiedzeniu niejawnem,¹⁾ czy skarga jest wniesiona w terminie²⁾ i czy opiera się na ustawowej podstawie wznowienia.³⁾ Na żądanie sądu⁴⁾ skarżący uprawdopodobni okoliczności, stwierdzające zachowanie terminu lub dopuszczalność wznowienia.⁵⁾ W braku jednego z warunków ustawowych⁶⁾ sąd skargę odrzuci, w przeciwnym razie wyznaczy rozprawę.

§ 2. Sąd również skargę odrzuci na rozprawie, jeżeli okaże się brak ustawowej podstawy wznowienia albo niezachowanie terminu.⁷⁾

1) Posiedzenie niejawne musi się odbyć.

2) Por. art. 455.

3) wymienionej w art. 450 i art. 452.

4) Wynika z tego, że w skardze nie jest konieczne uprawdopodobnienie, ale jest ono dopuszczalne; uprawdopodobnienie odbywa się według art. 268.

5) Przepis ten ma chyba tylko na myśli wypadki, w których już na podstawie stanu faktycznego, przedstawionego przez stronę skarżącą, okazuje się, że niema podstaw ustawowych; w tych wypadkach skargę się odrzu-

ca, gdyż rozprawa kontradiktoryjna jest zbędna. Zresztą o dopuszczalności wznowienia orzeka się po przeprowadzonej rozprawie. Uprawdopodobnienie może dotyczyć tylko faktu a nie dopuszczalności, która jest kwestją prawną albo też wnioskiem, z faktów wysnutym.

6) Wyrażenie to odnosi się tak do zachowania terminu, jak i do tego, czy skarga opiera się na jednej z przyczyn, w art. 450 i art. 452 wymienionych (arg. z § 2).

7) Jeżeli skargę wniesiono na czas i powołano się na jedną z podstaw ustawowych, należy orzec o dopuszczalności wznowienia, nie odrzuca się więc w tym wypadku skargi, choćby była nieuzasadnioną; także po wyznaczeniu rozprawy nie jest koniecznem udowodnienie zachowania terminu, lecz wystarcza uprawdopodobnienie.

Art. 459.

§ 1. Sąd postanowi po rozważeniu stanu rzeczy, czy naprzód rozstrzygnąć tylko o dopuszczalności wznowienia,¹⁾ czy też połączyć badanie dopuszczalności z rozpoznaniem sprawy.²⁾

§ 2. Od postanowienia, dopuszczającego wznowienie, niema zażalenia.³⁾

1) Sąd może więc prowadzić oddzielną rozprawę w przedmiocie dopuszczalności wznowienia, a wtedy wydaje postanowienie, od którego według § 2, gdy dopuszczono wznowienia, niema zażalenia; w tym wypadku ma natychmiast po ogłoszeniu postanowienia dalej prowadzić postępowanie (arg. z art. 427 § 1).

2) Łącznie sprawę prowadzić powinien sąd, gdy idzie o wznowienie z powodu wykrycia nowych faktów lub środków dowodowych, bo chodzi o rozstrzygnięcie pytania, czy mogą one wywrzeć wpływ na wynik sprawy.

3) W razie odmowy służy zażalenie; jeżeli się je uwzględni, sąd, który orzekał o dopuszczalności, ma wydać wyrok; od postanowienia, które zapada na skutek zażalenia, nie przysługuje skarga kasacyjna (art. 451 § 2).

Art. 460.

Jeżeli Sąd Najwyższy jest właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu,¹⁾ wyda tylko postanowienie o dopuszczalności wznowienia, natomiast rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi drugiej instancji.²⁾

1) Właściwym jest Sąd Najwyższy, gdy sprawę rozpoznał a wznowienie opiera się na przyczynie nieważności z art. 450, zaszłej w niższych instancjach, dalej, gdy chodzi o przyczynę z art. 452 a Sąd Najwyższy orzekł co do istoty sprawy w myśl art. 446 § 2.

2) tylko wtedy, gdy orzekł, że się postępowanie wznowia.

Art. 461.

Sędzia, którego udział lub zachowanie się w procesie poprzednim jest podstawą skargi, jest wyłączony od orzekania w postępowaniu ze skargi o wznowienie.¹⁾

1) Przepis ten pozbawiony jest znaczenia, bo chodzi tylko o sędziego, o którym mowa w art. 450 L. 1, taki zaś sędzia jest nadal z mocy ustawy wyłączony i dlatego nie może brać udziału w postępowaniu; tylko wtedy można by przyjąć, że przyczyna wyłączenia nie zachodzi, gdy ustał stosunek powinowactwa lub przysposobienia, opieki lub kurateli, a przyjmie się, że dawniejszy stosunek nie uzasadnia wyłączenia z art. 54, lecz tylko z art. 55 § 1.

Art. 462.

Do postępowania ze skargi o wznowienie stosuje się odpowiednio poza przepisami niniejszego tytułu inne przepisy kodeksu.¹⁾

¹⁾ Można więc zlecić wniesienie odpowiedzi na pozew i pism przygotowawczych (art. 229).

Art. 463.

Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. Jednak sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku w razie uprawdopodobnienia,¹⁾ że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda,²⁾ chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie.³⁾ ⁴⁾

¹⁾ Por. art. 268.

²⁾ Wstrzymanie można uczynić zawisłem od złożenia zabezpieczenia.

³⁾ W razie złożenia zabezpieczenia przez przeciwnika strony skarżącej wstrzymanie wykonania wyroku jest niedopuszczalne.

⁴⁾ Od postanowienia o wstrzymaniu i od postanowienia odmownego przysługuje zażalenie, brak bowiem przepisu, odpowiadającego art. 427 § 2 zdanie 2, któryby stanowił, że od postanowienia o wstrzymaniu niema środka odwoławczego.

Art. 464.

Dalsze wznowienie jest niedopuszczalne od prawomocnego orzeczenia, zapadłego wskutek skargi o wznowienie.¹⁾

¹⁾ Przepis ten nie dotyczy orzeczenia, dopuszczającego lub odmawiającego wznowienia, bo ono zapada w postacie postanowienia a od postanowienia nie przysługuje skarga o wznowienie; chodzi o orzeczenie co do sprawy samej, to więc nie może być obalone skargą o wznowienie choćby nawet zachodziły przyczyny z art. 450 i art. 452.

Tytuł V.

Postępowania odrębne.

Rozdział I.

Postępowanie nakazowe.

Art. 465.

Powód może żądać w pozwie, aby sąd wydał przeciwko pozwanemu nakaz zapłaty wierzytelności pieniężnej,¹⁾ albo uiszczenia innych rzeczy zamiennych,²⁾ jeżeli żądanie pozwu jest uzasadnione³⁾ w całości dołączonymi do pozwu dokumentami, bądź publicznymi, sporządzonymi przez władze lub urzędy polskie,⁴⁾ bądź prywatnymi, na których podpisy uwierzytelnione są przez sąd lub notariusza w Polsce.⁵⁾ ⁶⁾

¹⁾ w jakiegokolwiek walucie.

²⁾ płodów rolnych, lasowych, górniczych itp., towarów, gatunkowo oznaczonych itp.

³⁾ Nietylko powstanie roszczenia ma być wykazane w sposób przepisany art. 465, lecz także przejście prawa lub zobowiązania, dalej przy pretensjach warunkowych

ziszczenie lub nieziszczenie się warunku; jeżeli umówiono się o spłatę w ratach a płatność całej pretensji w razie niedotrzymania terminu zapłaty rat, nie jest potrzebnem wykazanie, że raty na czas nie zapłacono.

⁴⁾ Por. art. 269; dokumenty mogą być sporządzone także za granicą przez władze polskie.

⁵⁾ Mimo że w ustawie mowa o uwierzytelnieniu podpisów a więc użyta liczba mnoga, wystarcza podpis samego pozwanego, gdyż podpis ten wykazuje zobowiązanie a to jest miarodajnem dla wydania nakazu zapłaty. Uwierzytelnienie za granicą przez konsula polskiego nie wystarcza, tem mniej uwierzytelnienie przez sąd lub notariusza zagranicznego.

⁶⁾ Nakaz można wydać także przeciw dłużnikowi hipotecznemu, który osobiście nie odpowiada, lecz tylko nieruchomości (arg. z art. 476, gdzie mowa o dłużniku osobistym); do pozwu należy w tym wypadku dołączyć także wyciąg z księgi gruntowej, wykazujący odpowiedzialność hipoteczną.

Art. 466.

§ 1. Powód może również żądać wydania nakazu zapłaty przeciwko każdemu zobowiązanemu z weksłu lub czeku,¹⁾ jeżeli roszczenie opiera się na weksłu lub czeku, mającym wszelkie warunki ważności²⁾ i nie nasuwającym podejrzenia co do jego prawdziwości.³⁾

§ 2. Do pozwu należy dołączyć weksel lub czek oraz wszystkie dokumenty, potrzebne do uzasadnienia roszczenia.⁴⁾

§ 3. Nakaz na rzecz osoby, która z weksłu lub czeku nie jest bezpośrednio uprawnioną, wydać

można jedynie wtedy, gdy przejście prawa na nią udowodnione jest dokumentami, wymienionymi w artykule poprzedzającym.⁵⁾

1) Roszczenie musi się opierać wyłącznie na wekslu lub czeku; za takie nie można uważać roszczenia z tytułu niesłusznego wzbogacenia według art. 75 prawa wekslowego i art. 50 prawa czekowego.

2) Por. art. 1, 2, 99 i 100 prawa wekslowego, oraz art. 1 i 2 prawa czekowego.

3) nie tylko co do podpisu, lecz i co do istotnych cech; sąd ocenia swobodnie, czy nasuwają się podejrzenia co do prawdziwości wekslu lub czeku; w razie zachodzących wątpliwości nie wydaje się nakazu, lecz wdraża się zwykle postępowanie, o ile się pozew do takiego nadaje; por. art. 468.

4) protest, dowód notyfikacji, rachunek zwrotny itp.

5) jeżeli więc przejście prawa nie opiera się na indosie, lecz na cesji, albo na tytule dziedziczenia.

Art. 467.

Jeżeli z samego dokumentu, wekslu lub czeku wynika, że przeciwko roszczeniu mógłby być podniesiony zarzut przedawnienia, nakaz wydać można jedynie wówczas, gdy powód udowodni w pozwie przerwanie¹⁾ lub wstrzymanie biegu przedawnienia²⁾ dokumentami publicznymi lub uwierzytelnionymi.³⁾

1) Por. § 1497 u. c. austr., art. 2244 do 2248 k. nap., §§ 208 i 209 k. cyw. niem., art. 694 T. X Zводу ustaw, art. 71 prawa wekslowego i art. 46 prawa czekowego.

2) Por. § 1494 u. c. austr., art. 2252 do 2258 k. nap.,

§§ 202 do 204 k. cyw. niem. i dodatek do art. 694 T. X Zводу ustaw.

³⁾ Dokumenty publiczne muszą być sporządzone przez władze lub urzędy polskie a prywatne uwierzytelnione przez sąd lub notariusza w Polsce (art. 465).

Art. 468.

Jeżeli nie można wydać nakazu,¹⁾ a pozew nadaje się do zwykłego postępowania w tym samym sądzie,²⁾ wówczas zastosować należy odpowiednie przepisy kodeksu; w razie przeciwnym należy pozew odrzucić.³⁾

¹⁾ Nie można wydać nakazu, jeżeli weksel lub czek wykazuje wszelkie cechy ustawowe, ale nasuwają się podejrzenia co do jego prawdziwości (art. 466 § 1).

²⁾ Powództwo oparte na wekslu nie przestaje być wekslowem, chociaż nie wydaje się nakazu zapłaty, za-
czem mimo odmowy wydania takiego nakazu sąd pozostaje i rzeczowo i miejscowo właściwym, bez względu na to, czy pozew wniesiono do sądu ogólnowłaściwego, czy też właściwego według art. 46 § 1 lub § 2; podobnie ma się rzecz w przypadku, gdy pozew jest oparty na dokumencie. Słowa „w tym samym sądzie“ pozbawione są więc znaczenia i powodują tylko niejasność, a możnaby je zastosować tylko wtedy, gdyby pozew oparto na stosunku podstawowym na wypadek, gdyby wogóle postępowanie wekslowe lub czekowe a nie tylko nakazowe uznano za niedopuszczalne.

³⁾ Pozew odrzuca się, gdy weksel lub czek nie posiadają ustawowych cech albo też roszczenie wekslowe lub czekowe zgasło z powodu zaniedbania czynności zachowawczych lub wskutek przedawnienia, gdyż w tym przypadku nie tylko nakazu zapłaty nie można wydać,

ale roszczenie, jako wekslowe, wogóle nie nadaje się do dochodzenia; powód jednak wnieść może pozew, oparty na stosunku podstawowym.

Art. 469.

§ 1. Nakaz wydaje sąd w osobie jednego sędziego¹⁾ bez rozprawy i bez wezwania pozwanego, któremu doręcza się pozew wraz z nakazem i odpisami dokumentów.

§ 2. Sąd orzeka nakazem, że pozwany ma w ciągu tygodnia, a gdy chodzi o roszczenie z weksłu lub czeku, w ciągu dni trzech, od doręczenia, zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami, albo wnieść w tymże terminie zarzuty.²⁾

¹⁾ Przepis ten odnosi się do nakazów wydanych w sądzie okręgowym, bo w grodzkim zawsze orzeka jeden sędzia.

²⁾ Por. art. 471.

Art. 470.

§ 1. Nakaz od chwili wydania stanowi tytuł zabezpieczenia,¹⁾ a jeżeli był wydany na podstawie weksłu lub czeku staje się nadto natychmiast wykonalnym z upływem terminu udzielonego do zaspokojenia roszczenia.²⁾

§ 2. Sąd na wniosek pozwanego³⁾ może ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania, a w razie wniesienia zarzutów wstrzymać wykonanie nakazu.⁴⁾

§ 3. Nakaz prawomocny ma skutki wyroku prawomocnego.⁵⁾

¹⁾ Nie chodzi tu o zabezpieczenie powództwa, bo tego można żądać już w chwili wytoczenia (art. 221), a nie dopiero w czasie, gdy nakaz wydano.

²⁾ Natychmiastowa wykonalność z § 2 zachodzi w razie wniesienia zarzutów, ale nie zaraz po ich wniesieniu, lecz dopiero po upływie trzech dni od doręczenia nakazu; w razie niewniesienia zarzutów nakaz staje się prawomocnym i jest bezwarunkowo wykonalnym wedle § 3.

³⁾ nie z urzędu.

⁴⁾ można albo zarządzić wstrzymanie wykonania w całości, albo też wstrzymać tylko wydanie powodowi sum pieniężnych, wydobytych od pozwanego, można też uzależnić wykonanie od złożenia przez powoda zabezpieczenia (art. 363).

⁵⁾ Por. art. 388 i art. 389.

Art. 471.

§ 1. Pismo, obejmujące zarzuty, należy wnieść do sądu, który wydał nakaz.

§ 2. Pismo powinno zawierać wszystkie te zarzuty, które w postępowaniu przed sądem okręgowym należy pod przepisaniem rygorem zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.¹⁾ Fakty i dowody mogą być przytaczane aż do zamknięcia rozprawy, jak w zwykłym postępowaniu.²⁾³⁾

§ 3. Przewodniczący zarządzi doręczenie pis-

ma powodowi z jednoczesnem wyznaczeniem terminu rozprawy.⁴⁾

§ 4. Pismo spóźnione sąd⁵⁾ odrzuci bez rozprawy.

¹⁾ Dotyczy to zarzutów formalnych w myśl art. 242.

²⁾ Por. art. 238; spóźnione przytoczenie na rozprawie powoduje więc skutki niekorzystne co do kosztów i odrzucenie środków dowodowych, jeżeli powołano je jedynie dla zwłoki.

³⁾ Przepis, że wszystkie zarzuty podnieść należy w piśmie, dotyczy jedynie zarzutów formalnych a nie odnosi się do faktycznej strony sprawy lub też do zarzutów natury prawnej; z temi zarzutami można więc wystąpić dopiero na rozprawie.

⁴⁾ Po wniesieniu zarzutów można cofnąć pozew pod warunkami art. 219 a więc bez zezwolenia pozwanego, a to aż do rozpoczęcia rozprawy.

⁵⁾ a nie przewodniczący; przywrócenie terminu jest możliwe (art. 474 oraz art. 199 i nast.).

Art. 472.

Sąd po przeprowadzeniu rozprawy orzeknie wyrokiem, że nakaz utrzymuje w mocy,¹⁾ albo że go uchyla w całości lub w części i w tym zakresie żądania powoda oddała.²⁾ ³⁾

¹⁾ Utrzymać należy nakaz, chociażby weksel lub czek w chwili wytoczenia powództwa nie wykazywały wszelkich cech ustawowych, ale posiadają je w czasie wyrokowania (arg. z art. 346 zdanie 2).

²⁾ Jeżeli sąd uznaje zarzut niewłaściwości sądu jako uzasadniony, powinien orzec postanowieniem, że nakaz

zapłaty uchyla, przepis art. 245 ma zastosowanie także w postępowaniu nakazowym.

³⁾ W razie, gdyby przewodniczący wyznaczył termin rozprawy, mimo że zarzuty za późno wniesiono, sąd może je odrzucić po przeprowadzeniu rozprawy.

Art. 473.

Jeżeli pozwany cofnął zarzuty, sąd orzeknie postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy.¹⁾ W tym przypadku co do kosztów stosuje się odpowiednio przepisy o kosztach, przewidziane w razie cofnięcia pozwu.²⁾

¹⁾ wyraźne postanowienie jest więc konieczne, a wydać ma je sąd, nie zaś przewodniczący.

²⁾ Por art 219 § 2; powód ma więc w terminie dwutygodniowym złożyć spis kosztów.

Art. 474.

W braku przepisów szczególnych,¹⁾ stosuje się w postępowaniu nakazowym przepisy niniejszego kodeksu, jednak do pozwu nie można dołączać odpisów zamiast oryginałów,²⁾ od wydania nakazu nie służą środki odwoławcze z wyjątkiem zażalenia od orzeczenia o kosztach³⁾ i powództwo wzajemne jest niedopuszczalne.⁴⁾

¹⁾ Szczególne przepisy mieszczą się odnośnie spraw z weksli i czeków w przepisie art. 11 § 1 L. 2, według którego sąd pokoju nie może takich spraw załatwiać, dalej w przepisach art. 46 §§ 1 i 2, według których zobowiązanych z wekslu lub czeku zapozwać można w sądzie ogólnowo-właściwym lub w sądzie miejsca płatności, a kil-

ku zobowiązanych w sądzie miejsca płatności albo w sądzie ogólnowołaściwym dla akceptanta albo wystawcy wekslu własnego lub czeku. W sprawach postępowania nakazowego nie można według art. 127 L 4 żądać zabezpieczenia kosztów procesu, a według art. 185 na sprawy te nie mają wpływu ferie sądowe.

2) Por. art. 139, konieczność dołączenia oryginałów wpływa z art. 465 i art. 466 § 2

3) nie tylko powodowi, lecz i pozwanemu

4) Por. art. 220.

Art. 475.

W razie uwzględnienia zażalenia od odmowy wydania nakazu, sąd drugiej instancji odsyła sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.¹⁾

1) Sąd drugiej instancji nie wydaje więc sam nakazu, lecz zleca jego wydanie sądowi pierwszej instancji. Sąd drugiej instancji może też zlecić wdrożenie zwykłego postępowania (art. 469).

R o z d z i a ł II.

Postępowanie upominawcze.

Art. 476.

Powód w pozwie, którym dochodzi w sądzie grodzkim¹⁾ od swego dłużnika osobistego²⁾ sumy pieniężnej do wysokości tysiąca złotych, może żądać, aby sąd³⁾ wydał przeciwko pozwanemu nakaz zapłaty.

1) W sądzie okręgowym nie można uzyskać nakazu w postępowaniu upominawczem; nie można też w sądzie grodzkim dochodzić w tem postępowaniu roszczenia, jeżeli sprawa bez względu na wartość przedmiotu sporu należy do właściwości sądu okręgowego (art. 13 § 2).

2) nie od hipotecznego.

3) Sąd grodzki musi być także miejscowo właściwym dla sprawy.

Art. 477.

§ 1. Sąd wydaje nakaz bez rozprawy i bez wezwania pozwanego, któremu doręcza się pozew wraz z nakazem.¹⁾

§ 2. Nakazem sąd orzeka, że pozwany ma w ciągu dwóch tygodni od doręczenia zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami, albo wnieść w tym terminie sprzeciw.²⁾

1) Odpowiada to art. 469 § 1.

2) Odpowiada to z wyjątkiem terminu i nazwy art. 469 § 2.

Art. 478.

§ 1. Sprzeciw może być wniesiony w dowolnej formie¹⁾ pod jakąkolwiek nazwą²⁾ — na piśmie lub ustnie do protokołu sądowego,³⁾ nawet bez przytoczenia podstaw, faktów i dowodów.⁴⁾

§ 2. Osnowa przepisu niniejszego powinna być podana pozwanemu wraz z nakazem.⁵⁾ ⁶⁾

1) Nie musi się więc zachować przepisów dla pism (art. 137); można też sprzeciw wnieść w jednym egzemplarzu.

2) Możliwe jest więc określenie. sprzeciw, opozycja, zarzuty, protest itp.; z przepisu art. 478 § 1, który stanowi, że obojętnem jest, jaką nazwę nadano sprzeciwowi, nie podobna wnosić, by odnośnie innych pism, jak np skargi apelacyjnej, skargi kasacyjnej, zażalenia itp, mylna lub niedokładna nazwa miała stronie szkodzić i by mylnie oznaczone pismo należało odrzucić.

3) Wynika to już z art. 391; przyjąć należy, że strona uboga może wnieść do protokołu sprzeciw w sądzie grodzkim swego zamieszkania (art. 116 L 2).

4) Także wniosek nie jest potrzebny; wystarczy zatem oświadczenie, że się zgłasza sprzeciw.

5) Przepis ten jest tylko porządkowym; brak pouczenia nie może stać na przeszkodzie uprawomocnieniu się nakazu.

6) Zarzuty formalne nie muszą być zgłoszone w sprzeciwie; co więcej zgłoszenie ich jest bezskuteczne, jeżeli nie podniesie się ich na rozprawie, przepis art. 370 § 2 i art. 471 § 2 bowiem nie obowiązuje; pozwany może jednak w sprzeciwie przytoczyć wszystko, co ma podnieść na rozprawie, a więc sprzeciwowi nadać charakter pisma przygotowawczego.

Art. 479.

Sąd bez rozprawy odrzuci sprzeciw spóźniony.¹⁾ Pozwany może postawić wniosek o przywrócenie terminu, jeżeli kodeks na to zezwala.²⁾ Wniosek uwzględniony ma skutki sprzeciwu, wniesionego we właściwym czasie.³⁾

1) Wypływa to z ogólnej zasady wyrażonej w art. 192 § 1, art. 370 § 2, art. 403 § 1, art. 436 § 1, art. 458 § 2 i art. 471 § 4.

2) to znaczy, pod warunkami art. 190.

³⁾ Nie potrzeba więc równocześnie z wnioskiem o przywrócenie terminu wykonać omieszkaną czynność procesową (art. 191 § 3), co jest zrozumiałe, bo sprzeciw może być wniesiony bez motywu i w jakiegokolwiek formie (art. 478 § 1).

Art. 480.

§ 1. Jeżeli sprzeciw wniesiono we właściwym czasie,¹⁾ nakaz traci moc, nawet gdyby sprzeciw dotyczył tylko części roszczenia,²⁾ albo był zgłoszony przez któregokolwiek z pozwanych o to samo roszczenie.³⁾

§ 2. Sprzeciw, zgłoszony co do jednego lub niektórych tylko roszczeń, objętych wspólnym pozwem,⁴⁾ uchyla nakaz jedynie co do nich.

¹⁾ Por. art. 477 § 2.

²⁾ tego samego a nie innego, objętego tym samym pozwem (§ 2).

³⁾ bez względu na to, czy zachodzi spółuczestnictwo jednolite podług art. 70 § 2; gdy zachodzi spółuczestnictwo z art. 69 L. 2, sprzeciw jednego z pozwanych nie narusza nakazu, przeciw innemu wydanego, gdyż przedmiotem nakazu są rozmaite roszczenia.

⁴⁾ Por. art. 212.

Art. 481.

Sąd zarządzi doręczenie sprzeciwu powodowi z jednoczesnym wyznaczeniem terminu rozprawy.¹⁾

¹⁾ odpowiada to art. 471 § 3; w razie wniesienia sprzeciwu można pozew cofnąć pod warunkami art. 219.

Art. 482.

§ 1. Sąd odmówi wydania nakazu:

1) jeżeli roszczenie nie nadaje się do dochodzenia w drodze postępowania upominawczego¹⁾ lub wogóle procesu cywilnego;²⁾

2) jeżeli z samej osnowy pozwu wynika, że roszczenie jest oczywiście bezzasadne;³⁾

3) jeżeli zaspokojenie roszczenia zawisłe jest od świadczenia wzajemnego;⁴⁾

4) jeżeli miejsce pobytu pozwonego nie jest znane,⁵⁾ albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju.⁶⁾

§ 2. Okoliczności powyższe stanowią przeszkodę do wydania nakazu, jeżeli zachodzą choćby co do części roszczenia⁷⁾ lub przeciwko jednemu z kilku współpозwanych.⁸⁾

¹⁾ a więc gdy chodzi o pretensję niepieniężną lub o pieniężną przysługującą do dłużnika hipotecznego. albo gdy pretensja przewyższa tysiąc złotych (art. 476): pretensja wekslowa lub czekowa nadaje się wprawdzie do postępowania nakazowego, zbliżonego do upominawczego, ale powód może żądać także wdrożenia tego ostatniego, bo postępowanie nakazowe nie jest obowiązkowe.

²⁾ Por. art. 243; jeżeli droga procesu cywilnego jest wykluczona, nie można wydać nakazu, należy go jednak wydać, chociażby z pozwu wynikało, że strony poddały się orzecznictwu sądu polubownego.

³⁾ co do istoty rzeczy a nie ze względu na możliwe zarzuty formalnej natury, jak zarzut, że sprawa należy do drogi polubownej; bezzasadne jest roszczenie, jeżeli

na podstawie przytoczonych przez powoda faktów przyjąć należy, że powodowi żadna pretensja nie przysługuje, dalej, gdy z nich wynika, że zachodzi bezwzględna nieważność umowy, niezaskarżalność roszczenia itp.; okoliczność, że pozwany podnieść może skuteczne zarzuty np. przedawnienia lub że może kwestjonować ważność umowy, nie stoi na przeszkodzie wydaniu nakazu; przepis art. 467 nie odnosi się do postępowania upominawczego.

4) i to wynika z przedstawienia rzeczy przez powoda lub też z żądania; okoliczność, że powód ma na rzecz pozwanego świadczyć po zaspokojeniu jego roszczenia, nie usprawiedliwia odmowy nakazu.

5) a więc po myśli art. 157 można ustanowić kuratora.

6) co zajdzie, gdy pozwany mieszka za granicą lub czasowo tam przebywa; w tych przypadkach albo gdy miejsce pobytu pozwanego nie jest znane, należy możliwie już wydany nakaz uchylić, rozumie się, jeżeli przed doręczeniem tegoż wyjdą na jaw okoliczności, stojące wydaniu tegoż na przeszkodzie.

7) jeżeliby dotyczyły tylko jednego z kilku roszczeń, objętych wspólnym pozwem, wydać należy nakaz co do tych, które posiadają wszelkie warunki, odnośnie innych zaś należy odmówić wydania nakazu.

8) jeżeli chodzi o spółczestnictwo z art. 69 L. 1; w razie gdy zachodzi spółczestnictwo z art. 69 L. 2, należy co do niektórych roszczeń a tem samem co do niektórych pozwanych wydać nakaz a co do innych odmówić wydania.

Art. 483.

§ 1. Sąd zawiadamia powoda o odmowie wydania nakazu.¹⁾ Od odmowy niema zażalenia;²⁾ na-

tomiast powód może w ciągu miesiąca żądać skierowania sprawy do zwykłego postępowania.³⁾

§ 2. Powód nie traci prawa wytoczenia powownego powództwa, jeżeli nie skorzystał z tego terminu.^{4) 5)}

¹⁾ Jakkolwiek powoda zawiadamia się, a nie doręcza się mu postanowienia, to jednak dowód doręczenia nie jest zbędny (art.155), bo od chwili doręczenia należy liczyć termin jednomiesięczny. Wydany nakaz należy powodowi doręczyć.

²⁾ wyjątek od zasady art. 426 § 1.

³⁾ Taki wniosek ewentualny na wypadek odmowy może powód zgłosić już w pozwie; zachowanie terminu powoduje skutki art. 52, sąd pozostaje więc właściwym, choćby podstawy właściwości uległy zmianie, dalej sprawę można kontynuować mimo zajścia okoliczności, wymienionych w art. 214 l. 3, a także przedawnienie uważa się za przerwane, zaś termin prekluzyjny jako zachowany (por. art. 218).

⁴⁾ Po upływie miesiąca wniosek o skierowanie sprawy do zwykłego postępowania należy odrzucić, nowy pozew należy traktować tak, jakgdyby poprzedni nie był wniesiony, zaczem o właściwości, legitymacji i przerwie terminów materialno-prawnych, lub ich dotrzymaniu rozstrzyga chwila wytoczenia nowego powództwa.

⁵⁾ Pozwany nie może żądać wdrożenia zwykłego postępowania, zaczem przed upływem miesiąca nie może też przeciw powodowi wytoczyć powództwa o ustalenie, że powodowi nie przysługuje do niego żądane roszczenie.

Art. 484.

Nakaz prawomocny ma skutki prawomocnego wyroku.¹⁾

1) Odpowiada to art. 470 § 5.

Art. 485.

W postępowaniu upominawczem w braku przepisów szczególnych stosuje się przepisy niniejszego kodeksu.¹⁾

1) Postępowanie przestaje być upominawczem z chwilą wyznaczenia terminu rozprawy (art. 481)

KSIĘGA TRZECIA.

Sąd polubowny.

Rozdział I.

Zapis na sąd polubowny.

Art. 486.

§ 1. Strony w granicach swej zdolności do samodzielznego zobowiązania¹⁾ się mogą zawrzeć umowę o oddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (zapis na sąd polubowny).²⁾

§ 2. Dopóki strony obowiązuje taka umowa, nie można żądać rozpoznania sporu przez sąd państwowy.³⁾

1) Rozstrzygającą jest zdolność materjalno-prawna, a nie procesowa (art. 63 § 1), co jednak w zasadzie się pokrywa. Okoliczność, że ustawa kładzie nacisk na zdolność materjalno-prawną, jest doniosłą w przypadku, gdy zapis sporządza się przez pełnomocnika, o tegoż uprawnieniu bowiem rozstrzyga prawo materjalne a nie

procesowe, w szczególności pełnomocnik procesowy nie jest uprawniony do działania zapisu na sąd polubowny.

²⁾ Przepis ustawy odnieść należy nietylko do zdolności osoby poddania sprawy orzecznictwu sądu polubownego, lecz oprócz tego także do przedmiotu, o jaki może się toczyć spór polubowny; jeżeli strony nie mogą nim dysponować, zapis jest bezskuteczny, a więc np. co do ważności małżeństwa, rozvodu, nieślubności dziecka urodzonego przez żonę w czasie trwania małżeństwa itp.

³⁾ Nie można jednak pozwu odrzucić bez wdrożenia postępowania, chociażby było widocznem, że strony poddały się orzecznictwu sądu polubownego (art. 217); okoliczności tej nie uwzględnia się z urzędu i tylko na zarzut pozwancgo, na czas wniesiony, odrzuca się pozew postanowieniem sądu.

Art. 487.

§ 1. Zapis na sąd polubowny musi być sporządzony na piśmie¹⁾ i podpisany przez obie strony.²⁾ W zapisie oznaczyć należy dokładnie przedmiot sporu,³⁾ bądź stosunek prawny, z którego spór wynikł lub wynikać może.⁴⁾⁵⁾

§ 2. Zmiany i uzupełnienia⁶⁾ w zapisie wymagają tej samej formy.

¹⁾ niekoniecznie w jednym dokumencie, wystarczają dwa wzajemne pisma; ustawa nie rozwiązuje pytania, czy zapis ma być sporządzony w formie notarialnej, gdy tego ze względu na osobę kontrahenta wymaga ustawa materialna, np. prawo austriackie, gdy chodzi o ślepego; kwestja ta łączy się z pytaniem, czy zapis jest umową wyłącznie procesową, czy też ma także charakter

materjalno-prawny, które to pytanie jest także doniosłe w przedmiocie oferty i jej przyjęcia; słusznem jest zdanie, że obok natury procesowej zapisowi przyznać należy i pierwiastki materjalno-prawne.

2) lub przez pełnomocnika, według prawa cywilnego upoważnionego.

3) Ze słów, że musi się rozchodzić o przedmiot sporu, wynika, że niema sądu polubownego, gdy strony powierzą pewnej osobie lub pewnym osobom uzupełnienie zawartej umowy, np. oznaczenie ceny kupna; taki fakt można poddać orzeczeniu rozjemcy, ale ten nie jest sędzią polubownym w rozumieniu k. p. c.

4) Można więc orzecznictwu sądu polubownego poddać spory, jakie w przyszłości ze stosunku prawnego wyniknąć mogą, i to bądź sprawy wszelkiego rodzaju, bądź też tylko pewnej kategorii; można także umówić się, że wszelkie spory ze stosunku prawnego ma załatwić sąd polubowny z wyjątkiem niektórych, można więc w umowie dzierżawnej wyłączyć np. spory o zapłatę czynszu dzierżawnego. Nie jest też wykluczone poddanie orzecznictwu sądu polubownego sporów, które wytoczyć ma jedna strona tak, że druga może się zwrócić tylko do sądu państwowego. Można też wreszcie nadać jednej tylko stronie prawo wytoczenia powództwa alternatywnie bądźto przed sądem państwowym, bądź przed sądem polubownym. Dopuszczalnem jest ogólnikowe poddanie orzeczeniu sądu polubownego sporów, które z pewnego stosunku prawnego już wynikły, i nie jest potrzebne bliższe ich określenie. W wypadku całkiem ogólnikowego poddania sporów orzecznictwu sądu polubownego należy poszczególne roszczenia wymienić w toku postępowania przed sądem polubownym.

5) Nie można poddać orzecznictwu sądu polubownego ustalenia pewnego stanowczego faktu, bo spór o to

nie może się toczyć w sądzie państwowym a sąd polubowny ma ten sąd zastąpić; nie jest dopuszczalne podanie orzecznictwu sądu polubownego załatwienia nie całego sporu, lecz pewnej jedynie części, np. sporu co do wysokości albo co do zasady, resztę zaś pozostawić sądowi państwowemu; wyjątek od tej ogólnej zasady wprowadza ustawa o umowie ubezpieczenia na korzyść ubezpieczającego.

⁶⁾ Także rozwiązanie sądu polubownego winno być sporządzone na piśmie (art. 498 L. 2).

Art. 488.

§ 1. Sędziego polubownego (arbitra) wyznaczyć można bądź w samym zapisie, bądź po jego sporządzeniu.¹⁾

§ 2. Każda strona wyznacza jednego sędziego,²⁾ a wyznaczeni sędziowie wybiorą przewodniczącego sądu polubownego (superarbitra), o ile zapis inaczej nie stanowi.^{3) 4)}

¹⁾ Wyznaczenie sędziego musi się odbyć na piśmie, bo stanowi ono uzupełnienie zapisu, który musi być sporządzony w formie pisemnej (art. 487 § 2).

²⁾ Można się umówić, że strony później zgodnie oznaczą sędziego (art. 498 L. 4).

³⁾ Słowa „o ile zapis inaczej nie stanowi“ odnieść należy tak do wyznaczenia zwierzchnika, jak i sędziów, zatem dopuszczalne jest wyznaczenie już w zapisie przewodniczącego i sędziów lub tylko wymienienie przewodniczącego i pozostawienie stronom późniejszego ich wyznaczenia. Można też wymienienie sędziów lub przewodniczącego, albo też wszystkich pozostawić trzeciej osobie fizycznej lub prawnej. Nie jest koniecznym, aby

same strony wymieniły sędziów a ci wybrali przewodniczącego sądu polubownego (por. art. 490 § 3). Wogóle w zapisie można dowolnie postanowić, w jaki sposób sędziów i przewodniczącego się wyznacza, dopuszczalnym jest więc wymienienie przez jedną stronę w zapisie sędziego polubownego i pozostawienie drugiej późniejsze jego ustanowienie.

4) Jakkolwiek ustawa wspomina o tem, że każda strona ustanowić ma jednego sędziego, to jednak uznać wypada za dopuszczalne ustanowienie po kilku sędziów po każdej stronie, a więc np. razem czterech oprócz przewodniczącego; mogą też obie strony ustanowić łącznie w zapisie wszystkich sędziów polubownych w parzystej liczbie, a także w zapisie postanowić, że każda ma zamianować jednego lub kilku sędziów, a ci mają wydać orzeczenie, nie wybierając zwierzchnika (arg. z art 498 § 1 L. 6). W zapisie mogą strony postanowić, że sędzia polubowny ma być wyznaczony tylko z grona pewnych osób, lub że ma posiadać pewne kwalifikacje, np. ma być rolnikiem, architektem, adwokatem itp.; wyznaczenie przez strony innej osoby uważać należy w tym wypadku za odmowę wyznaczenia, można więc zwrócić się do sądu w myśl art. 492 o wyznaczenie sędziego polubownego.

Art. 489.

§ 1. Sędzią polubownym może być każda osoba fizyczna,¹⁾ nieograniczona w zdolności do działania,²⁾ umiejąca czytać i pisać.³⁾

§ 2. Sędzią polubownym nie może być sędzia państwowy.⁴⁾

¹⁾ Osoby prawnej nie można ustanowić sędzią polubownym, można jej tylko pozostawić wyznaczenie

wszystkich sędziów i przewodniczącego, albo też tylko niektórych.

2) Nie może więc być sędzią nieletni, nawet gdyby posiadał zdolność zobowiązania się w sprawie takiego samego rodzaju, jak sprawa, którą ma rozstrzygnąć, dalej uznany za marnotrawcę.

3) Nie można ustanowić sędzią ślepego, który wprawdzie umiał czytać, ale obecnie z powodu zaszłej ślepoty czytać nie może.

4) Przepis ten dotyczy tylko orzeczenia a nie zapisu, który nie jest pozbawiony mocy wskutek tego, że sędziego państwowego ustanowiono sędzią polubownym; jeżeliby w czasie powstania sporu osoba, wymieniona w zapisie, nie była już sędzią w czynnej służbie, orzeczenie będzie skuteczne.

Art. 490.

§ 1. Strona, która wyznaczyła sędziego polubownego, zawiadomi o tem przeciwnika, wzywając go, aby w ciągu tygodnia¹⁾ również wyznaczył sędziego polubownego i zawiadomił ją o swym wyborze.²⁾

§ 2. Zawiadomienia dokonywa się przez notariusza lub listem poleconym.³⁾

§ 3. Jeżeli wyznaczenie sędziego polubownego należy według zapisu do osoby trzeciej, może ją o to wezwać każda strona; w tym przypadku stosuje się również powyższy termin oraz sposób wezwania i zawiadomienia.⁴⁾

1) Wezwanie po myśli § 1 jest konieczne nawet wte-

dy, gdyby strona już w zapisie ustanowiła sędziego, druga zaś miała go później wymienić.

²⁾ Terminu tygodniowego nie można w zapisie skrócić, można go jednak przedłużyć, nie podobna bowiem ograniczać w ustawie czasu, przez który strona ma się zastanowić nad wyborem.

³⁾ Odmienne postanowienie zapisu pozbawione jest doniosłości prawnej.

⁴⁾ Osoba trzecia winna o wyznaczeniu przez siebie sędziego zawiadomić tego, kto ją wezwał, a rzeczą tegoż jest zawiadomić przeciwnika o wyznaczeniu sędziego.

Art. 491.

Każdą ze stron¹⁾ wiąże dokonane przez nią wyznaczenie sędziego polubownego od chwili otrzymania przez przeciwnika o tem zawiadomienia.²⁾

¹⁾ także trzecią osobę po myśli art. 490 § 5.

²⁾ Trzecia osoba jest związana wyznaczeniem sędziego polubownego od chwili, kiedy wzywający otrzymał od niej zawiadomienie.

Art. 492.

§ 1. Jeżeli wezwany nie wyznaczył w terminie¹⁾ sędziego polubownego, albo gdy sędziowie nie zgodzili się na wybór przewodniczącego, sąd państwowy wyznaczy na wniosek strony sędziego polubownego lub przewodniczącego, o ile zapis inaczej nie stanowi.²⁾

§ 2. Od wyznaczenia sędziego polubownego i przewodniczącego niema zażalenia.³⁾

1) w terminie, w art. 490 § 1 wymienionym, lub dłuższym, w zapisie określonym; narówni z niewymienieniem sędziego stoi wyznaczenie sędzią osoby niezdolnej, nieznaney lub nie istniejącej; wymienienie sędziego po upływie terminu jest bezskuteczne, nie stoi więc ona na przeszkodzie ustanowieniu go przez sąd, zgłoszenie zaś wniosku w sądzie pozbawia tem bardziej stronę przeciwną prawa ustanowienia sędziego polubownego.

2) W zapisie można postanowić, że wybór, przysługujący przeciwnikowi lub osobie trzeciej, przechodzi na osobę inną, nie podobną jednak wzywającemu przyznać prawa wyznaczenia sędziego w miejsce przeciwnika, gdyż to nadawałoby mu przewagę i możność uzyskania korzystnego wyroku przez dowolnie obranych sędziów. Mając wyznaczyć sędziego polubownego, sąd musi się trzymać postanowień zapisu, nie może więc wyznaczyć sędzią osoby, która nie należy do grona osób, z pośród których sędzia polubowny ma być wyznaczony; nie może też wyznaczyć sędzią osoby, która według zapisu jest wykluczona, np. nie może sędzią wyznaczyć adwokata, jeżeli zapis stanowi, że adwokaci nie mogą być sędziami polubownymi.

3) Od odmowy przysługuje zażalenie; zażalenie jest niedopuszczalne nietylko przeciw wyznaczeniu pewnej osoby, lecz nie można się także żalić na to, że sąd przystąpił do wyznaczenia, nie można więc oprzeć zażalenia na tem, że według stanu sprawy przedstawionego przez stronę, która się do sądu zwróciła, nie zachodzą warunki wkroczenia sądu; okoliczności tej nie może badać wyższa instancja, ale po myśli art. 510 L. 3 można uzyskać uchylene orzeczenia, jeżeli zaszyły wadliwości w wyznaczeniu sędziego.

Art. 495.

§ 1. Strona może wyłączyć sędziego polubownego¹⁾ z tych samych przyczyn, które uzasadniają wyłączenie sędziego państwowego²⁾ i w tym samym czasie.³⁾ Jednak prawo wyłączenia sędziego polubownego przez stronę, która go wyznaczyła, służy jej tylko wtedy, gdy o przyczynie wyłączenia dowiedziała się dopiero po ustanowieniu sędziego.⁴⁾

§ 2. Zapis na sąd polubowny nie może zawierać zastrzeżeń sprzecznych z przepisem tego artykułu.⁵⁾

1) Wyłączyć można sędziego, ustanowionego bądź w zapisie, bądź też później, dalej sędziego, którego ustanowił przeciwnik, albo też wreszcie sędziego, którego strona sama ustanowiła, w ostatnim wypadku jednak z ograniczeniem, wymienionem w § 1 zdanie 2.

2) Por. art. 54 i art. 55 § 1.

3) Por. art. 55 § 2.

4) Przepis ten odnosi się tak do przyczyn wyłączenia z mocy samej ustawy (art. 54), jak i z powodu podejrzenia o stronnictwo (art. 55 § 1); obojętnem jest, czy strona sama sędziego ustanowiła, czy też w zapisie ustanowiła go zgodnie ze stroną przeciwną. Jeżeliby w zapisie każda ze stron osobno ustanowiła sędziego polubownego, można sędziego, wymienionego przez przeciwnika, uchylić do czasu, kiedy strona przystąpiła do rozprawy (art. 55 § 2).

5) Bezskuteczną jest więc klauzula zapisu, że stronie jest wiadomem, iż ustanowiony przez przeciwnika sędzia pozostaje w stosunku, uzasadniającym jego wyłączenie, i że strona zrzeka się tego prawa; nie jest więc dopusz-

czalne ustanowienie sędzią polubownym adwokata, który był lub jest pełnomocnikiem jednej ze stron.

Art. 494.

Z ważnych przyczyn sędzia polubowny może się zwolnić od przyjętego obowiązku.¹⁾

¹⁾ Po stronie sędziego polubownego powstaje obowiązek dopiero z chwilą, gdy go przyjmuje, a nie już z chwilą ustanowienia. Oświadczenie przyjęcia obowiązku można jednak złożyć także, zanim przeciwnika o ustanowieniu zawiadomiono. Przyjęcie oświadczenia wobec strony, która sędziego wyznaczyła, jest skuteczne także wobec przeciwnika. Sędzia odpowiada za spełnienie obowiązku, nie można jednak tego na nim wymusić, lecz istnieje tylko obowiązek wynagrodzenia szkody, zaniedbaniem obowiązku wyrządzonej. W razie, gdy zachodzą ważne przyczyny, ustaje i ten obowiązek; o tem, czy takie przyczyny istnieją, orzeka sąd nie tylko w procesie, wytoczonym przeciw sędziemu o odszkodowanie, lecz i wtedy, gdy chodzi o ustanowienie innego sędziego w myśl art. 496.

Art. 495.

Sąd państwowy na wniosek strony¹⁾ wezwie opieszalego sędziego polubownego²⁾ do spełnienia czynności w przeciągu określonego terminu,³⁾ a następnie usunie sędziego, jeżeli tenże mimo wezwania nie spełni swych czynności.⁴⁾ Od tego zarządzenia niema zażalenia.⁵⁾

¹⁾ Wniosek o wezwanie sędziego polubownego do spełnienia czynności może zgłosić którakolwiek ze stron, a więc zarówno ta strona, która sędziego wyzna-

czyła, jak i strona przeciwna; sędziom polubownym nie przysługuje prawo zgłoszenia wniosku o wezwanie innych sędziów do spełnienia ich obowiązku.

²⁾ a więc tego, który nie staje do rozprawy a nie tego, który odmawia podpisu na wyroku (506 § 2); nie można usunąć sędziego, który wskutek choroby, nieobecności w sprawach zawodowych itp. nie spełnia obowiązku.

³⁾ Termin oznacza sąd według stosunków danej sprawy.

⁴⁾ potrzebny jest do tego ponowny wniosek, który niekoniecznie musi pochodzić od tego, kto prosił o wezwanie sędziego do spełnienia obowiązku; przed wydaniem takiego zarządzenia należy sprawę zbadać a więc także wysłuchać sędziego; w tem postępowaniu nie należy badać, czy zachodzą ważne przyczyny zwolnienia się od obowiązku z art. 494, gdyż sędziego usuwa się, ponieważ nie pełni obowiązku a obojętny jest motyw takiego zachowania się.

⁵⁾ Niema zazalenia ani od wyznaczenia terminu do spełnienia obowiązku przez sędziego, ani też od usunięcia tegoż.

Art. 496.

Strona może żądać ustanowienia innego sędziego polubownego,¹⁾ gdy sędzia, nie wyznaczony w samym zapisie,²⁾ umarł, został wyłączony,³⁾ utracił warunki niezbędne do pełnienia czynności sędziego polubownego,⁴⁾ albo z innych ważnych przyczyn nie może nadal pełnić swych czynności,⁵⁾ gdy zwolnił się od przyjętego obowiązku,⁶⁾ wreszcie gdy został z powodu opieszałości usunięty.^{7) 8)}

1) w sposób, przewidziany w art. 490 §§ 1 i 3.

2) W razie, gdy zajdą wypadki, w art. 496 wymienione, zapis traci swoją moc tylko wtedy, gdy sędziego wyznaczono już w samym zapisie (art. 498 L. 5).

3) Nie można przyjąć, by wystarczyło już samo oświadczenie strony, że sędziego wyłącza, wyłączenie musi być uznane jako uzasadnione, o tem zaś orzeka sąd polubowny. Sąd państwowy bada kwestję tę dopiero wtedy, gdy dochodzi do sporu o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 510 § 1 L. 3), a więc, gdy sędzia mimo oświadczenia strony, że go wyłącza, brał udział w wydaniu wyroku.

4) Utrata warunków, niezbędnych do pełnienia czynności sędziego polubownego, zachodzi, gdy tenże został sędzią państwowym, stał się niewłasnowolnym, ośleplł i nie może czytać, albo nie może pisać wskutek paraliżu lub utraty rąk itp.

5) gdy więc zajdą warunki z art. 494; sąd państwowy zajmie się kwestją tą w razie, gdyby przeciwnik innego sędziego nie ustanowił, a zwrócono się do sądu o wyznaczenie sędziego po myśli art. 492 § 1; sąd państwowy, doszedłszy do wniosku, że nie zachodzą ważne przyczyny, odmówi wyznaczenia innego sędziego, co jednak nie stoi na przeszkodzie domaganiu się usunięcia sędziego w myśl art. 495, jeżeli tenże nie spełnia swych czynności.

6) za zgodą obydwu stron, bo oświadczenie tylko jednej nie wystarcza.

7) Por. art. 495.

8) Ustanowienia sędziego polubownego można żądać kilkakrotnie; musi się to nawet uczynić, gdyż brak przepisu, któryby stanowił, iż w tym wypadku zapis traci swoją moc; dojść może wskutek tego do przewleczenia postępowania a jedynym środkiem przeciw temu jest odpowiednie stosowanie art. 498 l. 3.

Art. 497.

Sędzia polubowny¹⁾ ma prawo do wynagrodzenia za swe czynności; jeżeli co do wynagrodzenia niema umowy ze stronami, sąd państwowy oznaczy je na wniosek sędziego.²⁾ ³⁾

¹⁾ rozumie się, że także superarbitr.

²⁾ O wynagrodzeniu orzeka się postanowieniem (art. 381); na skutek wniosku powinno się odbyć wysłuchanie a nie jest konieczną rozprawa, brak bowiem wyraźnego przepisu, jaki zawiera art. 498 § 2.

³⁾ Wynagrodzenie należy się arbitrowi od tej strony, która go wyznaczyła, względnie dla której go wyznaczono. Jeżeli obie strony zgodnie wyznaczyły arbitra, to obydwie mają wynagrodzenie uścić: odnosi się to też do wynagrodzenia superarbitra; niema przepisu, że strony mają solidarnie zapłacić wynagrodzenie sędziego polubownego, zgodnie ustanowionego, i zwierzchnika, wobec czego odpowiadają one po połowie, gdy zaś kilka osób występuje po jednej stronie, odpowiadają pro rata parte, przyczem udział w roszczeniu uznać należy jako obojętny — rozumie się, tylko w odniesieniu do sędziego polubownego, a nie w stosunku wzajemnym stron do siebie.

Art. 498.

§ 1. Zapis traci moc¹⁾ w przypadkach następujących:

1) gdy upłynął czas, w ciągu którego sąd polubowny obowiązany był wydać wyrok,²⁾ albo gdy wygaśnięcie zapisu wynika z innych jego postanowień;³⁾

2) w razie pisemnej umowy rozwiązującej;⁴⁾

3) gdy sąd polubowny nadmiernie zwleka z wydaniem wyroku;⁵⁾

4) gdy strony nie mogą się zgodzić na sędziego, którego w myśl zapisu wspólnie wyznaczyć powinny;⁶⁾

5) jeżeli sędzia, wyznaczony w zapisie,⁷⁾ nie przyjął tego obowiązku lub z powodu usunięcia go⁸⁾ bądź z jakiegokolwiek innej przyczyny⁹⁾ swych czynności nadal pełnić nie może;

6) jeżeli przy wydaniu wyroku nie można osiągnąć jednomyslności¹⁰⁾ lub większości głosów.¹¹⁾

§ 2. Sąd państwowy na wniosek jednej ze stron po przeprowadzeniu rozprawy¹²⁾ orzeknie postanowieniem co do wygaśnięcia zapisu.¹³⁾ ¹⁴⁾

¹⁾ Wobec brzmienia art. 498 § 2 zapis nie traci mocy sam przez się, lecz dopiero na skutek orzeczenia sądu państwowego; jak długo więc nie orzeczono, że zapis pozbawiony jest mocy, nie można dochodzić roszczenia przed sądem państwowym.

²⁾ Czas musi być oznaczony w zapisie; gdy w zapisie czasu nie oznaczono, uznanie bezskuteczności zapisu może nastąpić tylko po myśli § 1 L. 3.

³⁾ Wygaśnięcie musi z zapisu jasno wynikać i nie może być wydedukowane z tegoż treści; można np. postanowić, że zapis traci moc, jeżeliby nie wymieniono sędziego.

⁴⁾ Podpis obydwu stron jest konieczny, ale nie należy wymagać jednego dokumentu, wystarczają dwa pisma, wzajemnie wymienione przez strony.

⁵⁾ a więc nie jeden sędzia, lecz wszyscy sędziowie;

gdyby jeden sędzia nie działał, można korzystać z art. 495 a po jego usunięciu żądać ustanowienia innego po myśli art. 496; jeżeli jednak wskutek tego dochodzi do nadmiernej zwłoki, można żądać uznania mocy zapisu za zgasły.

⁶⁾ Ustanowienie powinno się odbyć w drodze pisemnej; brak zgody przyjmuje się nie dopiero wtedy, gdy strona przeciwna, wdając się w układy, nie może się porozumieć co do osoby sędziego, lecz już w chwili, gdy odmawia wszelkiego udziału w wyborze sędziego.

⁷⁾ Jeżeli sędziego nie ustanowiono w zapisie, należy żądać ustanowienia innego sędziego polubownego.

⁸⁾ według art. 495.

⁹⁾ gdy traci zdolność do działania, nie czyta więcej wskutek ślepoty, nie może pisać, zostaje sędzią państwowym.

¹⁰⁾ Jednomyślność musi być osiągnięta wtedy, gdy tylko dwaj sędziowie mają wydać wyrok (art. 504); możliwym jest jednak także umieszczenie w zapisie postanowienia, że wyrok ma zapaść tylko na podstawie zgodnego zdania sędziów, chociażby było więcej, jak dwóch sędziów polubownych (por. art. 504).

¹¹⁾ W sądzie polubownym nie obowiązuje więc przepis 354 § 2, według którego w braku większości przeważa zdanie przewodniczącego.

¹²⁾ Por. art. 251 i nast.

¹³⁾ Strony mogą w zapisie co do punktów, wymienionych w art. 498, umówić się odmiennie, bo nie istnieje dla nich przepis, odpowiadający art. 493 § 2, art. 507 § 1 zdanie 2 i art. 510 § 1; można w szczególności umówić się, że w razie rozbieżności głosów rozstrzyga głos przewodniczącego, dalej, że przewodniczącego przybiera się dopiero wtedy, gdy nie dochodzi do zgody między sędziami polubownymi. Nie można jednak umówić się, że

zapis traci moc sam przez się bez orzeczenia sądowego, bo orzeczenie ma moc konstytutywną i dopóki nie zapadnie, zapis jest skuteczny.

^{1a)} Od postanowienia służy zażalenie, wątpliwem jest jednak, czy od postanowienia drugiej instancji można wnieść skargę kasacyjną. Przyjąć należy, że jest ona dopuszczalną, gdyż nie chodzi o postanowienie w toku postępowania, lecz o postanowienie ostateczne, a takie stoi narówni z postanowieniem, kończącym postępowanie; por. art. 431 § 2.

Art. 499.

Jeżeli zapis obejmuje wszystkie spory z pewnego stosunku prawnego, a przyczyna wygaśnięcia zapisu nie wyłącza sądu polubownego co do dalszych sporów, jakie z tego stosunku wyniknąć mogą,¹⁾ sąd państwowy odpowiednio ograniczy postanowienie swe o wygaśnięciu zapisu do danego przypadku.²⁾

¹⁾ Przepis ten nie odnosi się do przypadku, gdy chodzi o spory z stosunku prawnego już wynikłe; wskazują na to słowa ustawy, która mówi o dalszych sporach, mogących wyniknąć.

²⁾ Sąd państwowy musi więc dokładnie określić spór, który był przez sąd polubowny rozpatrywany.

Art. 500.

Rozstrzyganie wniosków, zgłoszonych w myśl przepisów poprzedzających, należy w sądzie okręgowym do jednego sędziego.¹⁾ W sprawach tych zastępstwo przez adwokatów nie jest obowiązkowe.²⁾

¹⁾ Zespół nie może więc sprawy załatwić; zażalenia załatwia zespół sądowy, gdyż tylko wnioski, w pierwszej instancji zgłoszone, załatwia jeden sędzia.

²⁾ Por. też art. 509

Rozdział II.

Postępowanie przed sądem polubownym.

Art. 501.

§ 1. Strony mogą określić same tryb postępowania przed sądem polubownym.¹⁾

§ 2. Jeżeli strony tego nie uczyniły do chwili przyjęcia obowiązku przez sędziów polubownych,²⁾ sąd polubowny według swego uznania określi tryb postępowania.³⁾

¹⁾ Tryb postępowania mogą strony określić w zapisie lub też później, lecz na piśmie (art. 487 § 2); przepis ten dotyczy nie tylko porządku postępowania, lecz także i formy, w jakiej będzie przeprowadzone, jak np. czy pisma mają być wniesione, w jaki sposób służyć należy świadków lub biegłych itp. Strony mogą także postanowić, że z pewnych środków dowodowych nie wolno sędziemu korzystać, a więc, że nie ma się służyć świadków wogóle albo tylko pewnych, dokładnie wymienionych, że nie wolno korzystać z dokumentów, oględzin itp., albo też także, że sąd polubowny ma się oprzeć wyłącznie na dokumentach lub aktach. O ile chodzi o treść wyroku, to ograniczenie sądu polubownego jest skuteczne tylko wtedy, gdy strony wykluczają orzeczenie pewnego rodzaju, np. rozwiązanie kontraktu; postanowienie, że sąd ściśle musi się trzymać warunków a w szcze-

gólności rygorów, ustanowionych w kontrakcie, przez strony zawartym, jest bez znaczenia, bo sąd może orzec, że nie zaszły warunki stosowania rygoru i przez to stworzyć pozór, że się wprawdzie trzyma rygorów, ale w konkretnym przypadku nie uznaje dopuszczalności ich zastosowania.

²⁾ Wyrażenie to nie jest jasne; przyjęcie obowiązku przez poszczególnych sędziów i przez przewodniczącego nie musi się odbyć jednocześnie, a zresztą oświadcza się przyjęcie urzędu zazwyczaj tylko temu, kto sędziego ustanawia. Widocznie chodzi w tym wypadku o chwilę rozpoczęcia urzędowania przez sąd jako taki.

³⁾ Sąd polubowny nie musi co do tego powziąć uchwały, lecz może bez niej postąpić według swego uznania, nie może jednak zaniechać wysłuchania stron (art. 503, art. 510 § 1 L 2).

Art. 502.

§ 1. Sąd polubowny może przesłuchać strony, świadków i biegłych,¹⁾ jednak nie może odbierać od nich przysięgi, ani stosować środków przymusowych.²⁾

§ 2. O wykonanie czynności, której sąd polubowny nie jest mocen przedsięwziąć,³⁾ sąd ten zwraca się do sądu grodzkiego, w którego okręgu czynność ma być wykonana.

§ 3. O terminie swej czynności sąd grodzki zawiadomi strony lub ich pełnomocników oraz sąd polubowny,⁴⁾ którego członkowie mogą niezależnie od stron wziąć udział w przeprowadzeniu dowodu i zadawać pytania.

1) Sąd polubowny może też przeprowadzić dowód z dokumentów, ksiąg handlowych lub oględzin.

2) Nie jest środkiem przymusowym postanowienie, że dowód zostanie pominięty, jeżeli świadek nie zjawi się na rozprawie.

3) Sąd polubowny ma się więc zwrócić do sądu grodzkiego, gdy chodzi o odebranie przysięgi od świadka lub strony, o wydobycie dokumentu od władzy (art. 278) lub od osoby trzeciej (art. 279), o przeprowadzenie oględzin przedmiotu, który znajduje się w jej posiadaniu (art. 324 § 1) itp. W tych przypadkach sąd państwowy przeprowadza dowód, sąd polubowny nie może jednak ograniczyć się do żądania zastosowania środków przymusowych w celu umożliwienia przed nim dowodu. np. nie może się domagać sprowadzenia świadka na posiedzenie sądu polubownego.

4) Zawiadomienie sądu polubownego ma się odbyć do rąk zwierzchnika tegoż, którego zadaniem jest uwiadomić członków o terminie sądowym. Sąd polubowny może delegować także tylko jednego członka w celu wzięcia udziału w przeprowadzeniu dowodu i zadawaniu pytań.

Art. 503.

O ile zapis inaczej nie stanowi,¹⁾ sąd polubowny może rozpoznać sprawę po wysłuchaniu jednej tylko strony, jeżeli druga strona nie składa wyjaśnień.²⁾ ³⁾

¹⁾ Jeżeli zapis stanowi, że obydwie strony muszą być wysłuchane a jedna strona nie składa wyjaśnień, należy rozprawę odroczyć; gdyby ta strona nie zjawiała się także na dalszym terminie, wydanie orzeczenia staje się niemożliwym. Strona, która w tym przypadku chce się

udać na drogę procesu cywilnego, musi wprzód uzyskać uznanie bezskuteczności zapisu w myśl art. 498 L. 1.

²⁾ „Wysłuchanie“, o którym mowa w art. 505, nie jest identyczne z „przesłuchaniem“ w celach dowodowych (art. 330 i 502 § 1); wysłuchanie ma na celu danie stronom możności wyjaśnienia sprawy.

³⁾ Przepis ten dowodzi, że obydwie strony należy wysłuchać przed wydaniem orzeczenia; wynika to także z art. 510 § 1 L. 2. Brak przepisu co do tego, czy wysłuchanie ma się odbyć ustnie, czy też pisemnie, a jeżeli ustnie, czy obydwie strony mają być równocześnie wysłuchane; z zasady ustności, przyjętej w ustawie, wynika jednak, że ustne wysłuchanie winno się odbyć, chyba że strony co innego postanowiły w zapisie, należy je też wysłuchać równocześnie, bo zasadą postępowania jest przeprowadzenie rozprawy a tylko wyjątkiem jest odrębne wysłuchanie każdej ze stron.

Art. 504.

Wyrok sądu polubownego zapada bezwzględną większością głosów, chyba że zapis inaczej stanowi.¹⁾ Jeżeli sąd polubowny składa się tylko z dwóch sędziów, jednomyślność jest konieczna.²⁾

¹⁾ Por. art. 498 § 1 L. 6; w zapisie może się mieścić postanowienie, że w razie niezgodności zdań rozstrzyga zapatrywanie przewodniczącego, chociażby ono było odmienne od stanowiska obydwu sędziów.

²⁾ Por. art. 498 § 1 L. 6.

Art. 505.

Wyrok sądu polubownego zawierać powinien:

1) oznaczenie zapisu na sąd polubowny;

- 2) miejsce i datę wydania wyroku;
- 3) imiona i nazwiska stron i sędziów;
- 4) rozstrzygnięcie o żądaniach stron;¹⁾
- 5) powody, któremi kierował się sąd przy wydaniu wyroku,²⁾ chyba że zapis uwalnia oń ich przytaczania.³⁾

¹⁾ Żądania te można postawić w zapisie albo dopiero w toku postępowania, nie koniecznie pisemnie, lecz także ustnie; spisanie protokołu nie jest konieczne przed sądem polubownym, dlatego też mogą powstać trudności przy stwierdzeniu, czy sąd orzekł o żądaniach stron.

²⁾ „Powody“ odpowiadają uzasadnieniu wyroku sądu państwowego (art. 358).

³⁾ Można zwolnić sąd polubowny od przytoczenia powodów wyroku także dokumentem, później spisany (art. 487 § 2); przepis ten jest jednak tylko porządkowym, bo brak motywów nie uzasadnia uchylecia wyroku; wynika to z art. 510 § 1 L. 4, który dotyczy uchylecia z powodu treści wyroku a nie wspomina o powodach.

Art. 506.

§ 1. Wyrok podpisują wszyscy sędziowie polubowni.¹⁾

§ 2. Jeżeli którykolwiek z sędziów odmówi podpisu²⁾ lub nie może³⁾ podpisać wyroku, pozostali zaznaczają to na samym wyroku. Wyrok, podpisany przez większość sędziów, ma taką samą moc, jak podpisany przez wszystkich.⁴⁾

- 1) Jest to zasadą; wyjątek mieści się w § 2.
- 2) dla jakichkolwiek powodów; obojętnem jest, czy te powody są uzasadnione.
- 3) np. z powodu choroby albo nieobecności.
- 4) konieczność podpisów sędziów dowodzi, że wyrok uważa się za wydany dopiero w chwili, gdy umieszczono podpisy a nie już z chwilą ustnego ogłoszenia; z tego powodu należy przyjąć, że podpisy muszą być umieszczone przed upływem czasu, w ciągu którego sąd polubowny ma wydać wyrok, gdyż inaczej zapis traci moc (art. 498 § 1 L. 1).

Art. 507.

§ 1. Sąd polubowny doręczy obu stronom odpisy¹⁾ wyroku, podpisane przez sędziów tak jak oryginał, za dowodem doręczenia na piśmie.²⁾ Zapis nie może zawierać zastrzeżenia sprzecznego z tym artykułem.^{3) 4)}

§ 2. Sąd polubowny złoży w sądzie państwowym⁵⁾ oryginał wyroku bądź ugody, wraz z dowodami doręczenia, zapiskiem i innymi dokumentami.⁶⁾

1) Por. art. 361 o wypisach wyroku sądu państwowego.

2) Ustawa nie przepisuje, w jaki sposób ma nastąpić doręczenie odpisu wyroku; nie jest koniecznem, aby to odbyło się przez notariusza lub listem poleconym (art. 490 § 2). Może więc przewodniczący doręczyć odpis wyroku bezpośrednio po wydaniu tegoż i może to uskutecznić przez posłańca itp.; sąd państwowy nie jest powołany do udzielenia pomocy w celu doręczenia odpisu wyroku.

3) Strony nie mogą więc zwolnić sądu w zapiskie od

obowiązku doręczenia odpisu wyroku; strona może jednak po wydaniu wyroku zrzec się doręczenia tegoż.

⁴⁾ Doręczenie odpisu wyroku nie jest istotnym warunkiem jego skuteczności, zatem wyrok uważać należy jako wydany już z chwilą, gdy sędziowie polubowni podpisali oryginał; termin wydania wyroku, zastrzeżony w zapisie, jest zatem zachowany, chociażby doręczenie odbyło się po upływie tegoż, co więcej, chociażby zarządzenie doręczenia po tym czasie wydano.

⁵⁾ Miejsce, w którym sąd ma przeprowadzić postępowanie i wydać wyrok, powinno być w zapisie oznaczone; w braku postanowienia w zapisie, przyjąć należy, że sąd powinien się zebrać w miejscu zamieszkania pozwanego (arg. z art. 24 § 1). Właściwym sądem państwowym, w którym składa się akty sądu polubownego, nie jest ten sąd, w obrębie którego urządzuje sąd polubowny, lecz ten, któryby w braku zapisu był właściwym do rozpoznania sprawy (art. 513).

⁶⁾ Przez „inne dokumenty“ rozumieć należy protokół ustnego postępowania, jeżeli go spisano.

Art. 508.

§ 1. Od wyroku sądu polubownego niema odwołania.¹⁾

§ 2. Wyrok sądu polubownego ma moc prawną narówni z wyrokiem sądu państwowego.²⁾ Takież samo znaczenie ma ugoda, zawarta przed sądem polubownym, jeżeli ją podpisały strony³⁾ i wszyscy sędziowie polubowni.

¹⁾ Strony mogą jednak ustanowić sąd drugiej instancji i określić tegoż skład oraz tryb postępowania

²⁾ Por. art. 388 i art. 389.

³⁾ jeżeliby pisać nie umiały, należy postąpić według art. 246, sędziowie polubowni mają więc osnowę ugody stwierdzić swemi podpisami.

Art. 509.

Sąd państwowy¹⁾ wyda na wniosek strony postanowienie o wykonalności wyroku lub ugody i zaopatrzy je odpowiednią klauzulą, jeżeli ze złożonych w sądzie akt sądu polubownego nie wynika, że wyrok lub ugoda treścią swą ubliża porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom.²⁾ W postępowaniu tem zastępstwo stron przez adwokatów nie jest obowiązkowe.³⁾⁴⁾

¹⁾ Por. art. 507 § 2 i art. 515.

²⁾ Por. art. 441, gdzie mowa tylko o porządku publicznym; ubliżenie porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom zachodzi nie tylko wtedy, gdy w sprzeczności z niemi pozostaje treść sentencji, lecz także wtedy, gdyby wskutek uznania lub wykonania wyroku doszło do powstania stosunku prawnego lub prawa, które są nieważne lub niezaskarżalne.

³⁾ Por. art. 500.

⁴⁾ Wyrok sądu polubownego, który ubliża porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom, jest jednak tylko wtedy sam przez się bezskuteczny, gdy wypływa to z jego sentencji i tylko wtedy każdy inny sąd lub władza nie mają go uwzględnić; jeżeliby zaś sentencja na to nie wskazywała, musi być wyrok wprzód uchylony w myśl art. 510 § 1, albo też musi zapaść postanowienie, że się odmawia wykonalności, bo według art. 388 prawomocne orzeczenia obowiązują sądy i władze państwowe.

Rozdział III.

Skarga o uchylenie wyroku.

Art. 510.

§ 1. Strona może żądać uchylenia wyroku sądu polubownego¹⁾ w przypadkach następujących:

1) jeżeli nie było zapisu na sąd polubowny,²⁾ albo gdy zapis był nieważny³⁾ lub stracił moc;⁴⁾

2) jeżeli stronę pozbawiono możliwości obrony swych praw przed sądem polubownym;⁵⁾

3) jeżeli nie zachowano przepisów o postępowaniu przed sądem polubownym, przewidzianych w zapisie⁶⁾ lub w ustawie; dotyczy to zwłaszcza przepisów o składzie sądu,⁷⁾ głosowaniu,⁸⁾ wyłączeniu sędziów⁹⁾ i o wyroku;¹⁰⁾

4) jeżeli rozstrzygnięcie o żądaniach stron¹¹⁾ jest niezrozumiałe, zawiera sprzeczności,¹²⁾ przekracza granice zapisu,¹³⁾ albo treścią swą ubliża porządkowi publicznemu lub dobrem obyczajom;¹⁴⁾

5) jeżeli zachodzą przyczyny, które stanowią podstawę skargi o wznowienie postępowania w myśl przepisów niniejszego kodeksu.¹⁵⁾ ¹⁶⁾

§ 2. Zapis nie może zawierać zastrzeżeń sprzecznych z przepisami tego artykułu.¹⁷⁾

1) Brak wzmianki o ugodzie; unieważnienia ugody można więc żądać tylko pod ogólnymi warunkami, dla jakich ugoda materialno-prawna — a nie sądowa — może być obalona.

2) Niema zapisu, gdy nie zachowano formy, w art. 487 przepisanej.

3) Nieważnym jest zapis, gdy zachodzą braki woli, np. przymus, omyłka itp.; nieważność umowy materialno-prawnej nie powoduje jeszcze sama przez się nieważności klauzuli kompromisarskiej, ta więc może zachować swoją skuteczność i na jej podstawie sąd polubowny ma orzec o ważności umowy.

4) Zapis traci moc, gdy zaszły przyczyny z art. 498 a sąd państwowy orzekł jego bezskuteczność; orzeczenie sądu jest potrzebne także i wtedy, gdy strony postanowiły, że zapis sam przez się traci moc z upływem czasu, w ciągu którego wyrok ma być wydany.

5) Por. art. 503; por. też art. 416 L. 7

6) Por. art. 501 § 1.

7) Por. art. 488 § 2.

8) Por. art. 504.

6) Por. art. 493.

10) Por. art. 505 i nast

11) Por. art. 505 L. 4

12) Niezrozumiałem lub sprzecznem może być rozstrzygnięcie także wtedy, gdy albo na podstawie powodów nie można zrozumieć, dlaczego takie a nie inne wydano orzeczenie, albo też gdy sentencja nie odpowiada powodom rozstrzygnięcia.

13) gdy więc orzeczono o tem, do czego według zapisu lub jego uzupełnienia sąd polubowny nie został upoważniony; tę przyczynę przyjąć też należy, gdy sąd polubowny poszedł poza żądania stron (art. 349); nie zachodzi przekroczenie granic zapisu, jeżeli sąd polubowny zajął się pretensją, przeciwstawioną do kompensaty, bo w tym wypadku sąd orzeka o dopuszczalności kompensaty a nie o należności pretensji wzajemnej, bada zaś należność tylko w celu wydania orzeczenia co

do podniesionego materialnego zarzutu kompensaty.

¹⁴⁾ Por. art. 509; jeżeliby już prawomocnie odmówiono wydania postanowienia o wykonalności wyroku w myśl art. 509, należy wyrok uchylić, bo sąd jest związany poprzedniem orzeczeniem (art. 388).

¹⁵⁾ Por. art. 450, art. 452.

¹⁶⁾ Pominięcie innych przepisów nie uzasadnia uchylenia, jak np. brak powodów.

¹⁷⁾ Nie mogą więc strony postanowić w zapisie, że nie należy przestrzegać zasad, o których mowa w § 1.

Art. 511.

§ 1. Skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego wnieść należy do sądu państwowego w ciągu miesiąca od doręczenia wyroku.¹⁾

§ 2. W razie oparcia skargi na przyczynach, które stanowią podstawę skargi o wznowienie postępowania, termin liczy się według przepisów o wznowieniu.²⁾

¹⁾ Termin ten liczyć należy od doręczenia wyroku stronie, która wnosi skargę, a nie od doręczenia przeciwnikowi.

²⁾ Por. art. 455

Art. 512.

Postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego odbywa się według przepisów o postępowaniu z pozwu.¹⁾

¹⁾ Odbywa się więc zwyczajne postępowanie procesowe; zastępstwo stron przez adwokatów jest w wypad-

kach art. 86 obowiązkowe; co do właściwości por. art. 515.

Rozdział IV. Przepisy ogólne.

Art. 513.

Ilekroć w niniejszej księdze mówi się o sądzie państwowym, rozumie się ten sąd państwowy, który byłby właściwy do rozpoznania sporu między stronami, o ileby strony nie zapisały się na sąd polubowny.^{1) 2)}

¹⁾ Powołany jest więc sąd przedmiotowo- i miejscowo-właściwy dla rozpoznania sprawy; przepis ten nie odnosi się do obsady sądu, zaczem wydział handlowy nie jest powołany do załatwienia spraw, dotyczących zapisu lub wyroku polubownego, chociażby sprawa do niego należała. Jeżeli dla obydwu stron różne sądy są właściwe rozstrzygającą będzie właściwość dla tej strony, przeciw której skierowaną jest sentencja wyroku, bo w procesie przed sądem państwowym ta strona byłaby pozwana; gdyby orzeczenie skierowane było przeciw obu stronom, można w sprawach polubownych zwrócić się do jednego z sądów właściwych, wybór przysługuje więc temu, kto zgłasza wniosek lub wnosi skargę o uchylenie wyroku.

²⁾ Strony nie mogą wprawdzie umówić się w zapisie, że wszelkie sprawy, odnoszące się do zapisu lub wyroku sądu polubownego, ma pewien oznaczony sąd państwowy załatwić, ale na wypadek, gdyby zapis uznany został za bezskuteczny, mogą w tym samym lub innym

dokumencie poddać rozpoznanie sporu orzecznictwu innego sądu, niż ten, który według ustawy jest właściwy.

Art. 514.

Przepisy niniejszej księgi mają odpowiednie zastosowanie do sądów polubownych, ustanowionych w rozporządzeniach ostatniej woli¹⁾ lub w aktach fundacyjnych,²⁾ jak również — o ile ustawy szczególne inaczej nie stancwią — do stałych sądów polubownych, powołanych do życia postanowieniami statutów lub regulaminów instytucyj publicznych³⁾ lub społecznych.⁴⁾ Jednak postanowienia te nie mogą uchybiać tym przepisom niniejszej księgi, które są dla stron bezwzględnie obowiązujące.⁵⁾ Tak ustanowione sądy polubowne nie mają również prawa odbierania przysięgi od stron, świadków i biegłych, ani też prawa stosowania środków przymusowych.⁶⁾

¹⁾ Z tego wynika, że w rozporządzeniu ostatniej woli (testamencie lub kodycyłu) można postanowić, iż spory między spadkobiercami albo pomiędzy nimi a legatarjuszami, albo też pomiędzy legatarjuszami ma załatwić sąd polubowny; w tym wypadku rozporządzenie ostatniej woli zastępuje zapis; nie można jednak skutecznie poddać orzecznictwu sądu polubownego sprawy, dotyczącej przedmiotu, którym spadkodawca nie może rozporządzić np. sporu z wierzycielem

²⁾ Spór musi dotyczyć roszezeń fundacyjnych.

³⁾ Publiczną instytucją jest np. izba przemysłowo-handlowa, adwokacka, lekarska, inżynierska itp.

⁴⁾ Społecznymi są instytucje ubezpieczenia społecznego.

⁵⁾ Można więc uchybić przepisom dyspozytywnym, a więc co do sposobu ustanowienia sędziów polubownych i ich składu (art. 488), co do trybu postępowania (art. 501), co do sposobu głosowania (art. 504) i co do motywów wyroku (art. 505 L. 5). Nie można wykluczyć skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 510).

⁶⁾ Por. art 502 § 1; por. też art. III p. 12, art. XXVII p. 5 i 8, art. XXXIII p 5 i 6, jakoteż art. XLIII przep. wpraw.

Przepisy końcowe.

Art. 515.

Wykonanie kodeksu postępowania cywilnego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 516.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie równocześnie z przepisami wprowadzającymi kodeks postępowania cywilnego — z dniem 1 stycznia 1935 r.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 29 listopada 1930 r.

**PRZEPISY WPROWADZAJĄCE KODEKS
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO.**

(Dziennik Ustaw R P z dnia 5/12 1930, Nr 83, poz 652)

Na podstawie art. 44 ust. 5 Konstytucji postanawiam co następuje:

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. I

Z dniem wejścia w życie kodeksu postępowania cywilnego tracą moc dotychczasowe przepisy o postępowaniu przed sądami powszechnymi w spornych sprawach cywilnych, unormowanem w kodeksie postępowania cywilnego i w rozporządzeniu niniejszem.

W szczególności tracą moc z zastrzeżeniami, zawartymi w artykułach XVII § 1, 2, 3 i 7, XXV i XXXI, obowiązujące dotychczas w tym zakresie przepisy wraz z późniejszymi ich zmianami i uzupełnieniami, a mianowicie:

1) przepisy ogólne, księga pierwsza, druga i trzecia, tytuły I, II i III rozdziału II księgi piątej ustawy postępowania cywilnego z dnia 20 listopada 1864 r. (T. XVI cz. I. Zводу praw), jako też przepisy przechodnie z dnia 18 lipca 1917 r. (Dziennik Urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego Nr. 1, poz. 5);

2) norma jurysdykcyjna wraz z ustawą zaprowadzającą tudzież procedura cywilna wraz z ustawą zaprowadzającą z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 110 — 113);

5) księgi: pierwsza, druga, trzecia, czwarta i piąta, rozdział pierwszy i drugi księgi szóstej, księga siódma i dziesiąta ustawy o postępowaniu cywilnem wraz z ustawą zaprowadzającą z dnia 30 stycznia 1877 r. (Dz. U. Rzeszy 1877 r. str. 244) oraz ustawa o ustroju sądownictwa z dnia 27 stycznia 1877 r. (Dz. U. Rzeszy 1877 r. str. 41 i 1898 r. str. 371) wraz z ustawą wykonawczą (Zb. u. prusk. 1878 r. str. 230).

Art. II.

Pozostają w mocy postanowienia ustaw i przepisów wymienionych w artykule poprzedzającym, o ile dotyczą spraw innych niż sporne, w szczególności zaś postanowienia wymienione w rozdziałach II, III i IV niniejszego rozporządzenia.¹⁾

1) Nietylko jednak przepisy wyraźnie wymienione w rozdziałach II, III i IV, lecz i inne uważać należy jako utrzymane w mocy, o ile dotyczą spraw innych, niż sporne.

Art. III.

Pozostają również w mocy zawarte w ustawach i przepisach szczególnych postanowienia o właściwości sądu, o postępowaniu, jako też o sądach polubownych, dotyczące zarówno spraw spornych jak i egzekucyjnych, upadłościowych i innych, a w szczególności:

1) przepisy, w myśl których sądy powinny zawiadamiać inne władze lub ich organa o wniesieniu pozwu¹⁾ lub o innych okolicznościach ujawnionych w toku sprawy;

2) przepisy o upoważnieniu Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej do zastępstwa Skarbu Państwa oraz innych podmiotów prawnych;

5) przepisy kodeksów handlowych o obowiązku handlujących (kupców) przedstawiania ksiąg handlowych;

4) art. 89 statutu Banku Polskiego (Dz. U. R. P. 1927, Nr. 113, poz. 966) o wyłącznej właściwości sądów w Warszawie w sprawach przeciwko Bankowi Polskiemu;

5) przepisy zawarte w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o sądach pracy (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 350);

6) przepisy o właściwości sądu dla spraw o usunięcie osób zakwaterowanych, zawarte w art. 42, ust. 3 ustawy z dnia 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr. 97. poz. 681);

7) art. 18 i 19 ustawy z dnia 11 listopada 1924 r. o organizacji konsulatów i czynnościach konsulów (Dz. U. R. P. Nr. 103, poz. 944);

8) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o nakładaniu kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby pełniące czynną służbę wojskową oraz o przymusowym sprowadzaniu tychże osób przed sądy powszechne (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 121);

9) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1927 r. o uregulowaniu ciężarów i wierzytelności, ciążących na przymusowo wykupionych nieruchomościach ziemskich (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 3, poz. 22);

10) przepisy ustawy z dnia 25 marca 1929 r. o wystawianiu skryptów dłużnych i pckwitowań przez osoby nie umiejące lub nie mogące pisać (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 260);

11) przepisy ustaw szczególnych o nadawaniu wyrokom rygoru natychmiastowej wykonalności przez sąd z urzędu, nawet bez wniosku strony, zwłaszcza art. 42 ustęp 3 ustawy z dnia 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju

(Dz. U. R. P. Nr. 97, poz. 681); moc obowiązującą tego przepisu rozciąga się na cały obszar Rzeczypospolitej;

12) przepisy o stałych sądach polubownych i urzędach rozjemczych, w szczególności:

a) o giełdowych sądach rozjemczych (§ 14 pkt. 6 i § 30 i 31 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r., Dz. U. R. P. 1930 r. Nr. 23, poz. 209 o organizacji giełd):

b) o sądach polubownych tworzonych przez izby przemysłowo-handlowe (art. 4 pkt. 12 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r. Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 591);

c) o komisjach rozjemczych, komisjach pojednawczych dla spraw z lekarzami tudzież o urzędach ubezpieczeń w zakresie ubezpieczenia na wypadek choroby (art. 76, 83, 84, 85, 100 lit. d, i 106 ustawy z dnia 19 maja 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 272 o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby);

d) o sądach rozjemczych dla zakładów ubezpieczenia od wypadków w b. zaborze austriackim, rosyjskim i węgierskim (ustawy z dnia 28 grudnia 1887 r. Dz. u. p. austr. Nr. 1 z r. 1888, z dnia 7 lipca 1921 r. Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 415 i z dnia 30 stycznia 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148);

e) o władzach orzekających w zakresie ubezpieczeń społecznych, unormowanych ordynacją ubezpieczeniową Rzeszy Niemieckiej z dnia 19 lip-

ca 1911 r. (Dz. u. Rzeszy str. 509) w brzmieniu ustawy z dnia 2 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 398);

f) o sądach rozjemczych bractw górniczych (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 339);

g) o organach powołanych do rozstrzygania sporów między pracodawcami, ubezpieczonymi lub uprawnionymi do świadczeń z jednej strony a Zakładami Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych z drugiej strony (art. 130 i 164 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911 oraz art. 116 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341);

h) o komisjach rozjemczych, przewidzianych ustawami z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 394), z dnia 11 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147), z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686) i z dnia 25 lutego 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 30, poz. 263) o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi oraz przewidzianych ustawami z dnia 23 stycznia 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 53) i z dnia 16 maja 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 324) o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi — z zastrzeżeniem zmian przewidzianych art. 40 rozporządzenia Prezydenta Rze-

czypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 350) o sądach pracy;

i) o komisjach rozjemczych i komisjach rzeczoznawców dla spraw zmiany cen za dostarczanie energii elektrycznej (ustawa z dnia 15 lipca 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 466);

j) o urzędach rozjemczych dla spraw najmu (art. 14 i nast. ustawy z dnia 11 kwietnia 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 406 o ochronie lokatorów);

k) o sądach rozjemczych do spraw o wynagrodzenie szkód łowieckich (rozdział IV rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 934 o prawie łowieckim);

l) o sądach polubownych spółek wodnych (art. 143, 156 ust. 2, 183 ust. 2 ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. D.U.R.P. 1928, Nr. 62, poz. 574).*)

*) a) Por. ad 1) uwagi a) c) d) do art. 210.

b) Przepisy o ustroju Prokuratorji Gen., powołane pod 2), podane są poniżej w dodatku III.

c) Por. ad 4 uwagę a) do art. 34.

d) Powołany pod 6) i 11) przepis art 42 ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju opiewa:

„Jeśli zakwaterowany lub osoby, z nim zamieszkałe, przez swe rażące przekroczenia obowiązującego porządku domowego, albo przez swe nieprzyzwoite zachowanie się obrzydząją współmieszkańcom pobyt w domu lub porządek domowy poważnie zakłócają, może posiadacz pomieszczenia żądać usunięcia zakwaterowanego.

Posiadaczowi pomieszczenia służy w tym wypadku

prawo albo wystąpienia od razu przeciw zakwaterowanemu z powództwem sądowym o eksmisję, albo żądania uprzednio usunięcia zakwaterowanego przez jego władzę przełożoną. Jeżeli w tym ostatnim wypadku władza wojskowa nie usunie zakwaterowanego w ciągu dni siedmiu od daty wniesienia żądania, posiadacz pomieszczenia może również wystąpić na drogę sądową.

Powództwa takie podlegają właściwości sądów pokoju, względnie sądów grodzkich. Przytem na obszarze, na którym obowiązuje ustawa postępowania cywilnego rosyjska, wyrok powinien być zaopatrzony przez sąd z urzędu rygiorem natychmiastowej wykonalności, zaś na obszarze, na którym obowiązuje ustawa postępowania cywilnego austriacka, stosowane będzie postępowanie dla spraw drobiazgowych“.

e) Powołane pod 7) przepisy ustawy o organizacji konsulatów i czynnościach konsulów opiewają:

Art. 18. Konsulowie pełnią, zgodnie z ustawami polskimi i nie wykraczając przeciwko układom i zwyczajom międzynarodowym, następujące czynności:

2) pośredniczą w zawieraniu ugód w sprawach obywateli polskich między sobą lub z cudzoziemcami oraz mogą przyjmować urząd sędziego polubownego, jeśli będą ustanowieni przez strony w formie, przepisanej ustawami miejscowymi; ugody, zawarte przed konsulem w przedmiocie roszczeń prywatno-prawnych, mają moc ugód sądowych, zawartych przed sądami polskimi;

4) na wezwanie władz sądowych polskich przesłuchują strony, świadków i znawców bez przysięgi i pod przysięgą, dokonywują doręczeń, wezwań, pokwitowań itp., przestrzegając trybu postępowania i formy, obowiązujących władzę wzywającą, o ile rozporządzenia nie dopuszczają wyjątków; czynności konsulów i sporządzane przez nich protokoły w tym zakresie mają tę sa-

mą moc i skutki, jak czynności i protokoły właściwych polskich władz sądowych.

Art. 19, ust. 3. Uprawnienia, wyszczególnione w art. 18 w punkcie 2, o ile chodzi o zawieranie ugód przed konsulem, w punktach 3 i 4, punktach 5 i 6, mogą konsulowie i inni funkcjonariusze konsularni wykonywać tylko na zasadzie i w granicach imiennego osobnego upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych, udzielonego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

f) Powołane pod 8) rozporządzenie Prez. Rzeczyposp. o nakładaniu kar porządkowych opiewa:

Art. 1. Sądy powszechne zwracają się o nałożenie kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby pełniące czynną służbę wojskową do właściwych władz wojskowych. To samo stosuje się, jeśli idzie o przymusowe sprowadzenie przed sąd powszechny osoby pełniącej czynną służbę wojskową.

Art. 2. Znosi się przepisy sprzeczne z rozporządzeniem niniejszem.

g) Powołane pod 10) przepisy ustawy o wystawianiu skryptów dłużnych opiewają:

Art. 1. Osoby, nie umiejące lub nie mogące pisać, korzystające z pożyczek z funduszków państwowych lub z państwowych instytucyj kredytowych, mogą, niezależnie od trybu przewidzianego w obowiązującym ustawodawstwie, wystawiać skrypty dłużne i pokwitowania, zastępując podpis odciskami wielkich palców (kciuków) obu rąk, lub z braku ich dwoma odciskami innych palców, wedle możności różnych rąk. Odciski te winny być uwierzytelnione przez wójta gminy lub przełożonego zarządu gminy (burmistrza lub prezydenta miasta). Stwierdzenie tożsamości osoby, która odciski te uczyniła, jako też samego faktu uczynienia tych odcisków, stwierdzenie

nie, któremi palcami te odciski uczyniono, a wreszcie faktu odczytania tej osobie wystawianego przez nią dokumentu dokonane będzie przez dwóch piśmiennych świadków, którzy okoliczności te stwierdzą swemi podpisami.

Art. 2. Formalności, przewidziane w art. 1, będą stosowane także do osób, nie umiejących lub nie mogących pisać, które udzielają poręczeń za pożyczki, określone w art. 1.

Art. 3. Postanowienia art. 1 i 2 nie mają zastosowania do aktów, sporządzonych przez osoby ślepe, głuche lub nieme, oraz do aktów, mających być podstawą czynności hipotecznych

Art. IV.

Ilekroć poszczególne przepisy prawne i statuty lub regulaminy instytucyj publicznych albo społecznych powołują się na przepisy dotychczasowych ustaw o postępowaniu w spornych sprawach cywilnych, należy zamiast tych postanowień stosować odpowiednio postanowienia kodeksu postępowania cywilnego.*)

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o zapobieganiu upadłości.** D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 3, poz. 20.

Art. 72. W sprawach o odroczenie wyplat i w postępowaniu układowem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy postępowania cywilnego.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o zapobieganiu upadłości na obszarze okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach.** D. U. R. P. Nr. 27, poz. 244.

Art. 73. W postępowaniu o odroczenie wypłat i w postępowaniu układowem stosuje się przepisy ustawy postępowania cywilnego, o ile prawo niniejsze inaczej nie stanowi.

c) Ustawa z dnia 23 marca 1929 r. o uregulowaniu stanu hipotecznego nieruchomości, oddanych w toku parcelacji w posiadanie nabywców, na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. D. U. R. P. Nr 27, poz. 276.

Art. 4 Przepisy procedury cywilnej mają zastosowanie do postępowania unormowanego niniejszą ustawą, o ile chodzi o koszty, doręczenia wezwań, czasokresy, terminy rozprawy, wydawanie zarządzeń celem przeprowadzenia rozprawy, kierownictwo procesowe, ustną rozprawę, dowody, uzasadnienie uchwały, przewrócenie terminów i rekurs.

Art. V.

Dopuszczalne jest powództwo o przyszłe powtarzające się świadczenia, które dopiero po wyroku staną się wymagalne, jeżeli stosunek prywatnoprawny między stronami nie sprzeciwia się temu.¹⁾

Dopuszczalne jest również — w miarę zmienionych okoliczności — powództwo o zmianę wysokości i czasu trwania świadczeń, wynikających z przepisów ustawy, choćby były ustalone wyrokiem lub umową.²⁾

¹⁾ Słowa te nie są zrozumiałe, nie wiedzieć bowiem, kiedy stosunek prywatnoprawny sprzeciwia się powództwu o przyszłe świadczenia. Odpowiedniejszem byłoby postanowienie, że pozywać można o świadczenia przyszłe, z pewnego dokładnie oznaczonego stosunku

wypływające, jak np. o alimenty, o rentę z tytułu uszkodzenia cielesnego lub zabicia itp., dalej, że powództwo o przyszłe świadczenia jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy roszczenie nie jest zawisłe od świadczenia wzajemnego.

2) Przepis ten dotyczy roszczeń alimentacyjnych, wnosić z niego wypada, że zmiany żądać można także wtedy, gdy wysokość świadczeń oznaczono ugodą sądową.

Art. VI.

§ 1. Pozew wniesiony przed sąd, choćby niewłaściwy, przerywa przedawnienie.^{1) 2)}

Pozew wniesiony przed sąd niewłaściwy przerywa bieg terminu prekluzyjnego prawa prywatnego tylko wtedy, jeżeli po odrzuceniu został ponowiony przed sądem właściwym w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia odrzucającego.³⁾

§ 2. Przypozwanie dokonane według przepisów kodeksu postępowania cywilnego wywiera te same skutki prawne, co i wezwanie o zastępstwo lub oznajmienie o sporze, przewidziane w prawie cywilnem.⁴⁾

§ 3. Na wniosek adwokata strony ubogiej, mającej podjąć czynność poza siedzibą sądu orzekającego, właściwa władza adwokacka (rada adwokacka, wydział izby adwokackiej) wyznaczy w razie potrzeby innego adwokata w odpowiedniej miejscowości.⁵⁾

§ 4. Niezależnie od przepisów o obliczaniu terminów Minister Sprawiedliwości zachowuje prawo wydawania rozporządzeń o godzinach, w których sąd przyjmuje pisma oraz ustne wnioski i oświadczenia do protokołu sądowego.

§ 5. Pozostają w mocy przepisy prawa prywatnego wymagające formy pisemnej dla bytu lub do udowodnienia czynności prawnej.⁶⁾

§ 6. Opiekunowie i kuratorowie nie potrzebują upoważnienia do zgłoszenia dowodu z przesłuchania stron w sprawach osób, znajdujących się pod ich opieką i kuratelą.⁷⁾

§ 7. Falszywe zeznania strony pod przysięgą lub zapewnieniem, zastępującem przysięgę, pociąga za sobą taką samą karę, jak także zeznania świadka, o ile kodeks karny nie stanowi inaczej.*)

1) Rzeczą powoda jest jednak pozew przez sąd odrzucony wnieść do sądu właściwego w przeciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia odrzucającego (art. 218), w razie zaś, gdy sąd po rozprawie uzna się niewłaściwym, zażądać w takim samym terminie przekazania sprawy sądowi właściwemu (art. 245); wprawdzie przepisuje to tylko ustęp drugi dla przerwania biegu terminu prekluzyjnego, ale przepis ten stosować należy także do przedawnienia.

2) Niepodobna przyjąć, aby już samo wytoczenie powództwa wystarczało do przerwy przedawnienia i by bezczynność powoda po wdrożeniu postępowania była bez następstw; jeżeli bowiem prawo materialne wymaga popierania procesu, to dopuszczenie do zawieszenia po-

stępowania po myśli art. 206 uchyla skutki przerwy przedawnienia.

³⁾ Przepis ten odnieść należy także do przypadku, gdy sąd nie odrzuca pozwu, lecz po rozprawie uznaje się niewłaściwym (art. 245).

⁴⁾ np. § 931 austr. k. c i §§ 478, 485 i 639 k. c. niem.; w art. 71 i 72 prawa weksl. oraz w art. 46 i 47 prawa czek. jest i w art. 15 ustawy o ochr. lokatorów mowa o przypozwananiu lub oznajmieniu sporu.

⁵⁾ Por. art. 116 L. 3.

⁶⁾ Przepis ten jest właściwie przepisem materjalno-prawnym. Por. także art. 272.

⁷⁾ Por. art. 331.

*) a) Por. §§ 150—156 Regulaminu ogólnego poniżej w dodatku II.

Art. VII.

Strony¹⁾ i ich zastępcy mają prawo przeglądać akta sprawy w sądzie, oraz sporządzać i otrzymywać odpisy lub wyciągi z tych akt.*)

¹⁾ Narówni ze stroną stoi interwenjent, chociaż nie przysługuje mu stanowisko z art. 78.

*) a) Por. §§ 206 i 210—215 Regulaminu ogólnego poniżej w dodatku II.

Art. VIII.

Do sposobu i trybu przymusowego sprowadzenia świadka jako też do ściągania grzywien stosuje się odpowiednio przepisy postępowania karnego.

Przewidziane w kodeksie postępowania cywilnego grzywny wpływają na rzecz Skarbu Państwa.*)

*) a) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego.** D. U. R. P. Nr. 55, poz. 315.

Art. 119. O przymusowe sprowadzenie lub o ukaranie osoby, podlegającej sądownictwu wojskowemu, i o zastosowanie względem niej środka, przewidzianego w art. 118 § 2, sąd zwraca się do władzy wojskowej.

Art. 208 § 1. Osoba, mająca przymusowo sprowadzić wezwanego do sądu, okazuje wezwanemu nakaz dostawienia i wzywa go, aby się z nią udał na miejsce wskazane w nakazie.

§ 2. W nakazie dostawienia należy wymienić szczególności wskazane w art. 196.

Art. 209. W razie oporu sprowadzający ma prawo użyć siły, a w miarę potrzeby zwraca się o pomoc do policji, a nawet do osób prywatnych, które zgodzą się udzielić pomocy.

Art. 196. W wezwaniu należy wykazać:

a) imię nazwisko i adres wezwanego;

b) w jakim charakterze i w jakiej sprawie się go wzywa.

c) miejsce, dzień i godzinę stawiennictwa;

d) nazwę i dokładny adres wzywającego sądu lub urzędu prokuratorskiego;

e) skutki niestawiennictwa.

Art 531. Sposób i tryb przymusowego ściągania grzywien, kar pieniężnych i opłat, nie wpłaconych przez skazanego do kasy sądowej, określi osobna ustawa.

b) **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej**

z dnia 19 marca 1928 r. Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego. D. U. R. P. Nr. 33, poz. 314.

Art. 44. Sprowadzenia przymusowego oskarżonych, świadków i biegłych dokonywują prócz policji także organa gminne lub woźni sądowi.

Art. 46 § 1. Przepisy obowiązujące na poszczególnych obszarach prawnych o ściąganiu grzywien, kar pieniężnych, kosztów postępowania i opłat będą stosowane nadal do czasu wydania ustawy, przewidzianej w art. 531 kodeksu postępowania karnego.

§ 2. Policja państwowa jest obowiązana tylko do udzielania organom egzekwującym w razie koniecznym pomocy do usunięcia stawianego im oporu i ochrony czynności.

§ 3. Organa gminne są obowiązane na polecenie władzy sądowej lub prokuratorskiej do egzekwowania grzywien, kar pieniężnych, nawiązek, kosztów postępowania i opłat. Minister Sprawiedliwości władny jest określać obszary, na których organa będą używane do czynności egzekucyjnych, zakres egzekucji im poruczonych, tryb postępowania egzekucyjnego i ew. wynagrodzenie gmin za wykonanie egzekucji. Organa gminne nie mogą wykonywać egzekucji na nieruchomościach i prawach na nieruchomościach.

Art. IX.

Brak zgody właściwych władz ziemskich ma być uwzględniony z urzędu w każdym stanie sprawy w postępowaniu sądowym, jeżeli przedmiotem postępowania jest czynność prawna, wymagająca według przepisów obowiązujących zezwolenia tych władz.^{1) 2)}

Wyroki sądu polubownego i ugody zawarte

przed tym sądem, gdy chodzi o przeniesienie prawa własności nieruchomości ziemskiej lub uregulowanie służebności, są wykonalne dopiero po złożeniu przez stronę dowodu zgody właściwych władz ziemskich, jeżeli przedmiotem wyroku lub ugody jest czynność prawna, wymagająca według przepisów obowiązujących zezwolenia tych władz.³⁾

1) Z przepisu tego nie wynika, by sąd bezwarunkowo miał odmówić żądaniu, jeżeli nie wykazano zgody władzy ziemskiej; tej konsekwencji nie podobna przyjąć, gdyż przepis powyższy nie zmienia zasad materialnoprawnych, lecz ma na celu zapobieżenie koluzji stron, jeżeli, jak się to słusznie przyjmuje, na podstawie rozporządzenia Rady ministrów z dnia 2 września 1919 uprzednie zezwolenie władz ziemskich nie jest potrzebne do ważności umowy o przeniesienie większej własności, lecz tylko do uzyskania wpisu tabularnego, to sąd, w braku takiego zezwolenia nie może odmówić żądaniu pozwu o przeniesienie własności.

2) Przepis art. IX ustęp 1 należy stosować nie tylko do przypadku, o którym w nim mowa, lecz i do innych, w których zezwolenie władzy jest potrzebne do przeniesienia własności, jak np. gdy chodzi o nabycie nieruchomości przez cudzoziemca

3) Ustęp drugi stanowi, że prawomocne orzeczenie sądowe nie sanuje jeszcze braku zezwolenia władzy ziemskiej; sąd powinien więc uwzględnić brak zgody władzy ziemskiej na przeniesienie własności nieruchomości, o ile ona jest potrzebna, nie tylko przy wydaniu wyroku, lecz i później przy jego wykonaniu.

Art. X.

W sprawach małżeńskich niemajątkowych

obowiązują przepisy kodeksu postępowania cywilnego z uwzględnieniem następujących postanowień:¹⁾

§ 1. Zastępstwo adwokackie nie jest obowiązkowe w postępowaniu przed sądem okręgowym.²⁾

Rozprawa odbędzie się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron.³⁾

W razie niestawiennictwa powoda na pierwszą rozprawę sąd na wniosek pozwanego odrzuci pozew,⁴⁾ chyba że żądanie unieważnienia małżeństwa popiera prokurator.⁵⁾

Przepisy o wyrokach zaocznych nie mają zastosowania.⁶⁾ ⁷⁾

§ 2. Posiedzenia sądu w sprawach o unieważnienie małżeństwa, rozłączenie lub rozwód,⁸⁾ odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają jawności a sąd uzna, że jawność nie zagraża dobrem obyczajom.

§ 3. Przepisy o zawieszeniu postępowania na zgodny wniosek lub z powodu niestawiennictwa obu stron nie mają zastosowania w sprawach o unieważnienie małżeństwa, popieranym przez prokuratora.⁹⁾

§ 4. Gdy chodzi o stwierdzenie przyczyny nieważności lub rozwodu,¹⁰⁾ sąd nie jest związany uznaniem żądania pozwu ani przyznaniem faktów, może też dopuścić dowód, którego strony zrzekły się lub któremu się sprzeciwiły,¹¹⁾ oraz zażądać

złożenia przysięgi przez świadka lub biegłego, chociażby strony od niej go zwolniły.¹²⁾

§ 5. Dowód z przesłuchania stron może być dopuszczony dopiero po wyczerpaniu innych dowodów i tylko w celu ich uzupełnienia.¹³⁾

1) Oprócz tego obowiązują w b. zaborze rosyjskim niektóre przepisy ustawy postęp. cyw. z 1864 roku (por. art. XVII § 1 L. 8), w b. dzielnicy austriackiej rozporząd. z 1897 roku o postępowaniu w sprawach małżeńskich (por. art. XXVII L. 6), a w b. zaborze pruskim niektóre przepisy proc. cyw. niem. (por. art. XXXI § 2 L. 2).

2) Przymus adwokacki obowiązuje w sądzie apelacyjnym i w Sądzie Najwyższym; jakkolwiek skargę apelacyjną po myśli art. 400 § 2 wnosi się do sądu okręgowego, to jednak i co do niej obowiązuje przymus adwokacki, bo załatwia ją sąd apelacyjny.

³⁾ por. jednak ustęp trzeci.

4) nawet, jeżeli powód żądał przeprowadzenia postępowania w nieobecności.

5) Na obszarze prawa austriackiego nie można odrzucić pozwu, jeżeli chodzi o unieważnienie małżeństwa z powodu przeszkody publiczno-prawnej, bo sąd, otrzymawszy skądkolwiek wiadomość o takiej przeszkodzie, ma z urzędu wdrożyć postępowanie, tem bardziej więc ma wdrożone dalej prowadzić.

6) Por. art. 366; pozwany nie musi więc żądać, aby rozprawę prowadzono w jego nieobecności.

7) Na obszarze prawa austriackiego nie podobna stosować zasad § 1, gdy chodzi o rozwód małżeństwa żydowskiego, bo postępowanie w tych wypadkach prowadzi się według zasad, dla zwyczajnego procesu cywilnego przyjętych.

8) także gdy chodzi o rozwód małżeństwa żydowskiego na obszarze prawa austriackiego, bo przepis § 2 ma na celu interes małżonków w każdym procesie małżeńskim.

9) Na obszarze prawa austriackiego zawieszenie postępowania za zgodą stron lub skutek ich niestawienia nie ma zastosowania w sprawach o unieważnienie małżeństwa z powodu przeszkody publiczno-nprawnej bez względu na to, czy wdrożono je z urzędu, czy też na skutek pozwu.

10) nie zaś rozdziału od stołu i łoża, albo też innych okoliczności, które w procesie są stanowcze, jak np. okoliczności, dotyczących winy jednego z małżonków, przebaczenia itp.

11) Por. art 273 i art. 289

12) Por. art 301 i art. 315.

13) Nie jest więc dowód ten dopuszczalny, jeżeli brak innych środków dowodowych; nie można też dowodu z przesłuchania stron przeprowadzić, dopóki nie przeprowadzono innych dowodów; ustawa nie przewiduje jednak sankcji na naruszenie tego przepisu.

Art. XI.

Minister Sprawiedliwości oznaczy rozporządzeniem termin odkąd przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu upominawczem wejdą w moc w poszczególnych okręgach sądowych.¹⁾

¹⁾ Por art 476 i nast.

Art. XII.

Aż do wejścia w moc jednolitej ordynacji adwokackiej Minister Sprawiedliwości jest władny do

wydawania drogą rozporządzeń przepisów o wynagrodzeniu adwokatów za wykonywanie przez nich czynności zawodowych w sprawach cywilnych.

Art. XIII.

Szczegółowy tryb doręczania pism sądowych zapomocą poczty, a także innych organów państwowych lub samorządowych określi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. XIV.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określi przepisy postępowania przed sędzią pokoju.¹⁾ *)

¹⁾ Por. art. 11 i art. 12.

^{*)} Por. art. 293 prawa o ustroju sądów powsz. poniżej w dodatku I.

R o z d z i a ł I I.

Przepisy szczególne dla okręgów sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

Art. XV.

§ 1. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego o właściwości ze względu na miejsce zamieszkania nie uchybiają postanowieniom art. 26 — 35 Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego z roku 1825 w przypadkach, gdy prawo cywilne powołuje się na miejsce zamieszkania.

§ 2. Uchyła się art. 13 i 14 Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego.

§ 3. Przed sąd właściwy według art. 29 kodeksu postępowania cywilnego wytacza się także powództwo przeciwko kuratorowi spadku wakującego (art. 811 — 814 Kod. Nap.), oraz przeciwko masie spadkowej, gdy niema bądź spadkobierców uznanych, bądź spadkobierców, którzy objęli spadek (art. 1162—1165 T. X. cz. 1 wyd. z roku 1914 Zводу praw).

Art. XVI.

§ 1. Uchyła się artykuły 1348 — 1356 Kodeksu Napoleona.

Nie mają również mocy obowiązującej artykuły 1315 — 1319, 1322 — 1327, 1329, 1330, 1333 — 1336, 1341 — 1347, 1357 — 1369, 1715, 1716, 1781, 1924 i 2275 tegoż Kodeksu.

§ 2. W Kodeksie Napoleona skreśla się:

w art. 1834 zdanie: „gdy przedmiot jej przenosi wartość stu pięćdziesięciu franków“, tudzież zdanie: „choćby nawet szło o sumę lub wartość mniejszą od stu pięćdziesięciu franków“;

w art. 1923 zdanie: „Dowód ze świadków nie będzie co do niego przyjęty na wartość przynoszącą sto pięćdziesiąt franków“;

w art. 1950 zdanie: „nawet wówczas, gdy idzie o wartość powyżej stu pięćdziesięciu franków“;

w art. 2074 — cały ustęp drugi,

§ 3. W art. 1985 Kod. Nap. zdanie drugie ustępu pierwszego otrzymuje brzmienie następujące. „Może być także udzielone ustnie; lecz dowód ze świadków może być na to dopuszczony tylko z zastosowaniem się do przepisów postępowania sądowego“.

§ 4. Uchyła się art. 15 i 16 francuskiego kodeksu handlowego. Nie ma również mocy obowiązującej art. 17 tegoż kodeksu.

§ 5. Uchyła się zdanie drugie art. 681 rosyjskiego kodeksu handlowego (T. XI, cz. I Zводу praw.)*)

*) Art. 1985 Kod. Nap. w nowym brzmieniu określa „Pełnomocnictwo dane być może albo przez akt publiczny, albo przez pismo z podpisem prywatnym a nawet przez list. Może być także udzielone ustnie, lecz dowód ze świadków może być na to dopuszczony tylko z zastosowaniem się do przepisów postępowania sądowego. Przyjęcie pełnomocnictwa może być milczące, jeno i wyplýwać z wykonania go przez pełnomocnika“

Art. XVII.

§ 1. Z ustawy postępowania cywilnego 1864 r. pozostają w mocy następujące przepisy w ich brzmieniu obecnie obowiązującym:

1) art. 9 o stosowaniu i wykładni prawa przez sądy;

2) art. 29 lit. e i f w sprawach sądownictwa niespornego i w sprawach o upoważnienie kobiet zamężnych;

3) art. 126, 157 —161 i o ile ma z niemi związek

art. 184, tudzież art. 593, 594, 596 — 652³, 924 — 1222²⁰, 1273 — 1281, 1296, 1527 — 1538, 1544 — 1597, o zabezpieczeniu powództwa i o wykonaniu wyroków sądowych;

4) art. 202, o ile dotyczy spraw innych niż sporne;

5) art. 566 — 570 o postępowaniu incydentalnem, o ile w utrzymanych w mocy przepisach ustawy postępowania cywilnego, lub w przepisach szczególnych przewidziane jest postępowanie incydentalne.

W postępowaniu tem należy, o ile to nie pozostaje w sprzeczności z powyższymi przepisami, odpowiednio stosować przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Nie mają wszakże zastosowania przepisy o pozwie, o wyrokach zaocznych i o obowiązku zastępstwa adwokackiem przed sądem okręgowym. Orzeczenia sądu zapadają w formie postanowienia;

6) art. 896 — 922 o postępowaniu wykonawczem pozostają w mocy dla spraw o działy spadkowe i o prawo wykupu z art. 1447;

7) art. 1316 i 1318 o warunkach i terminie dochodzenia odszkodowania od urzędników; przepisy te mają zastosowanie również do osób urzędujących z wyborów; pozostają w mocy art. 1331 — 1336 co do warunków dochodzenia odszkodowania od sędziów;

8) art. 1337, 1338, 1340, 1343 — 1345¹, 1345⁴,

1345⁵, 1345⁹, 1346 — 1354, 1356 — 1356², 1356⁴, 1356⁵, 1356⁷, 1356⁸, 1619, 1620, 1623 — 1625 o postępowaniu w sprawach małżeńskich i o prawość pochodzenia.

Art. 1356⁴ otrzymuje brzmienie następujące:

„Do spraw małżeńskich staroobrzędowców i członków sekt stosują się przepisy o postępowaniu w sprawach małżeńskich zawarte w artykułach 1340, 1343 — 1345¹, 1345⁴, 1345⁵, 1345⁹, 1353 niniejszej ustawy. Nadto w sprawach o rozwiązanie małżeństwa tychże osób z powodu zaginięcia bez wieści jednego z małżonków stosuje się przepisy zawarte w ustawie o nieobecnych i zaginionych z dnia 27 stycznia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 11, poz. 87)“;

9) załącznik I, II (w zastosowaniu do nieruchomości nie podpadających pod postanowienia ustawy z dnia 20 czerwca 1924 r. Dz. U. R. P. z 1929 r. Nr. 24, poz. 254) i III do uwagi I art. 1400 z wyjątkiem art. 31 — 67 załącznika III;

10) art. 1401 — 1449 i 1460¹ — 1460⁶¹ o postępowaniu sądowym zachowawczem;

11) art. 1526 o ekscepcjach;

12) art. 1646 — 1758, 1761 — 1764, 1766—1798 o postępowaniach szczególnych; na miejsce art. 1759, 1760 i 1765 wchodzi w moc odpowiednie przepisy kodeksu postępowania cywilnego;

13) nadto w ciągu lat pięciu od czasu wejścia w życie kodeksu postępowania cywilnego rozpoznaniu sądów grodzkich nie ulegają sprawy, w których

biorą udział Skarb Państwa lub przedsiębiorstwa państwowe z wyjątkiem spraw o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania, tudzież spraw o szkody polne i leśne.*) a)

§ 2. Z przepisów przechodnich z roku 1917 do ustawy postępowania cywilnego pozostają w mocy:

1) art. 6 o właściwości sądów cywilnych do rozpoznawania spraw, które dawniej ulegały jurysdykcji komisarzy włościąńskich;

2) art. 22 o sprawach działowych, w którym jednak skreśla się powołany tam art. 2 ust. 1 pkt. d. *) b)

§ 3 Z ustawy z dnia 16 lipca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 637) o zmianach w urządzeniu sądownictwa, przepisach postępowania cywilnego i w przepisach o kosztach pozostają w mocy punkty 15 — 15 art. 1 oraz artykuł 5. *) c)

§ 4. Pozostaje w mocy dekret z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie przepisów tymczasowych o obrońcach sądowych i obrońcach przy sądach pokoju (Dz. P. P. P. Nr. 15, poz. 205). Obrońcy sądowi, którzy uzyskali upoważnienie do bronienia spraw cudzych przed ogłoszeniem rozporządzenia niniejszego, zachowują nadal swe uprawnienia w zakresie dotychczasowym również w sprawach, w których obowiązuje zastępstwo adwokackie.

§ 5. Pozostają również w mocy przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia

16 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 319) o rozgraniczeniu nieruchomości ziemskich przy przebudowie ustroju rolnego, dotyczące postępowania sądowego w tych sprawach.

§ 6. Pozostają w mocy przepisy dotyczące trybu postępowania zawarte w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. w sprawie uzupełnienia niektórych przepisów obowiązujących ustaw w dziedzinie ubezpieczenia od wypadków na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 254).

§ 7. Na obszarze, na którym obowiązuje część I Tomu X Zводу praw, pozostają w mocy:

1) art. 19 — 21, 23 — 27 i 484 ustawy postępowania cywilnego o zdolności procesowej, upadłości, testamentach i t. d.;

2) art. 942 — 956 i 964 — 973 Tomu X część 2 (wyd. z r. 1895) Zводу praw co do spraw o rozgraniczenie i ustalenie granic, uznanych ostatecznie za ulegające rozpoznaniu w trybie postępowania sądowego.*) d)

*) a) Powołane w § 1 a dotyczące spraw spornych przepisy ros. ustawy z r. 1864 opiewają:

Art. 9. Wszystkie sądy obowiązane są — rozstrzygać sprawy według istotnej myśli ustaw obowiązujących, a w razie ich niedokładności, niejasności, braku lub sprzeczności opierać wyrokowanie na ogólnych zasadach prawa.

Art. 566. Podania incydentalne, które mogą być roz-

strzygane oddzielnie od rozpoznania sprawy, rozważane będą niezależnie od istoty powództwa.

Art. 567. Do podania incydentalnego, które ze względu na swą treść ulega zakomunikowaniu stronie przeciwnej, winny być załączone odpisy samego podania, oraz złożonych przy podaniu dokumentów.

Art. 568. Po przyjęciu podania incydentalnego, ulegającego zakomunikowaniu stronie przeciwnej, odpis podania i dołączonych do podania dokumentów doręcza się tejże stronie, jednocześnie prezes sądu wyznacza termin, przed upływem którego powinna ona złożyć wyjaśnienie, bądź też w którym obie strony winny stawić się przed sądem.

Art. 569. Po upływie wyznaczonego terminu sąd przystępuje do rozstrzygnięcia złożonego podania, nie oczekując stawiennictwa lub wyjaśnień strony przeciwnej.

Art. 570. Strony, które stawiły się na posiedzenie, dopuszczone będą do rozpraw na zasadach ogólnych.

Art. 1316. Odszkodowania za szkody i straty, spowodowane zaniedbaniem, nieoględnością lub opieszałością ze strony urzędnika administracyjnego, poszukuje się na ogólnych zasadach postępowania sądowego cywilnego z wyjątkami, w poniższych artykułach wskazanymi.

Art. 1318. Termin do wytoczenia powództwa jest trzymiesięczny od daty zakomunikowania petentowi rozporządzenia, które on uważa za gwałcące jego prawa, albo sześciomiesięczny od daty wykonania takiego rozporządzenia, jeżeli było ono wykonane bez uprzedniego zakomunikowania.

Art. 1331. Podania o zezwolenie na dochodzenie strat, spowodowanych nieprawidłowemi lub stronnemi czynnościami sędziów, prokuratorów i innych urzędników sądowych w toku postępowania lub przy wydaniu wyroku, wnosi się: przy dochodzeniu od urzędujących w są-

dzie okręgowym i od sędziów pokoju — do izby sądowej sądu apelacyjnego, a od prezesów, członków i prokuratorów wyższych instancji sądowych — do Sądu Najwyższego.

Art. 1532. Pełnomocnik, który zgłasza podanie o zezwolenie na dochodzenie strat na zasadzie poprzedniego (1531) artykułu, winien mieć szczególne do tego upoważnienie

Art. 1533. Jeżeli sąd apelacyjny albo Sąd Najwyższy po przedwstępnem rozpoznaniu podania uzna, że może być uwzględnione, to komunikuje odpis podania oskarżonemu celem złożenia w terminie wyznaczonym wyjaśnienia.

Art. 1534. Po otrzymaniu wyjaśnienia na piśmie lub po upływie terminu, wyznaczonego do złożenia tegoż, zgłoszone podanie rozstrzyga się na sesji przy drzwiach zamkniętych po uprzednim wysłuchaniu relacji sędziego — referenta i wniosków prokuratora lub nadprokuratora.

Art. 1535. Sąd apelacyjny lub Najwyższy, jeżeli uzna podanie o zezwolenie na dochodzenie strat za usprawiedliwione, wyznacza sąd okręgowy, przed który petent może wytoczyć powództwo o odszkodowanie za te straty.

Art. 1536. Dalsze postępowanie z powództwa o odszkodowanie za straty podlega ogólnym przepisom.

Art. 1537. Rozpoznaniu sądu cywilnego podlegają sprawy o prawa cywilne, osobiste i majątkowe, wynikające z istnienia legalnego małżeństwa, zarówno samych małżonków, jak i dzieci w związku małżeńskim zrodzonych

Art. 1538. Postępowanie sądowe przed sądem cywilnym ulega zawieszeniu, jeżeli ujawnią się takie okoliczności, których rozpoznanie należy do kompetencji sądu duchownego i bez których rozstrzygnięcia nie może być

wydany wyrok w sprawie, wytoczonej przed sądem cywilnym; decyzję w tym przedmiocie ogłasza się stronom.

Art. 1340. Po upływie lat dwóch od daty śmierci jednego z małżonków, ustaje prawo do wytoczenia sporu w przedmiocie osobistych praw cywilnych, wypływających ze związku małżeńskiego, zarówno pozostałego przy życiu małżonka, jak i dzieci, z tego związku zrodzonych.

Art. 1343. W sprawach, w których niema pozwanego, obowiązkiem prokuratora jest zebranie odpowiednich dowodów celem obalenia niesłusznych roszczeń powoda.

Art. 1344. W sporach, wymienionych w poprzednim (1343) artykule, nie wydaje się wyroków inaczej, jak po wysłuchaniu wniosków prokuratora

Art. 1345. W sprawach, wymienionych w artykule 1343, prokurator ma prawo zakładać skargi na wyroki sądów z zachowaniem ogólnych przepisów o zakładaniu przez osoby prywatne skarg na wyroki sądów.

Art. 1345¹. W sprawach o przywrócenie wspólnego pożycia małżonków, o utrzymanie przez męża żony, oddzielnie mieszkającej (ust. cyw. art. 103¹ i 106¹), oraz o wzajemne prawa i obowiązki rodziców względem dzieci w razie uchylenia się rodziców od wspólnego pożycia (ust. cyw. art. 64¹) sądy postępują według ogólnych przepisów postępowania sądowego cywilnego z zachowaniem nadto przepisów wyłuszczonych w artykułach 1338, 1341, 1342 i 1345² — 1345¹¹.

Art. 1345⁴. Występować w charakterze powodów i pozwanych w sprawach, wymienionych w artykule 1345¹, mogą małżonkowie osobiście albo przez pełnomocników, chociażby byli niepełnoletni lub pozostawali pod opieką z powodu marnotrawstwa, bądź pod kuratelą z powodu głuchoniemoty lub niemoty. Małżonka, ubezwłasnowolnionego z powodu choroby umysłowej, głuchoniemoty lub niemoty, reprezentuje opiekun.

Art. 1345⁵. Upoważnienie pełnomocnika do prowadzenia spraw, wymienionych w artykule 1345¹, winno być wyrażone kategorycznie w pełnomocnictwie z przytoczeniem przedmiotu sprawy. Pełnomocnictwo do takich spraw może być udzielone przez samego małżonka, chociażby był niepełnoletni albo pozostawał pod opieką z powodu marnotrawstwa lub pod kuratelą z powodu głuchoniemoty lub niemoty.

Art. 1345⁹. W razie wytoczenia powództwa o ustalenie wzajemnych praw i obowiązków rodziców względem dzieci, gdy rodzice uchylili się od wspólnego pożycia (ust. cyw. art. 1641), sąd przed merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy może na wniosek którejkolwiek strony orzec, u którego z rodziców mają być pozostawione dzieci na czas trwania sprawy.

Na decyzję sądu w tej materji dopuszczone są skargi incydentalne oddzielnie od skarg apelacyjnych.

Art. 1346. W sprawach o prawość pochodzenia stosuje się ogólne przepisy z wyjątkami, wskazanymi w artykułach 1343 — 1345 i w niniejszym tytule:

Art. 1347. Prawo dowodzenia prawości pochodzenia nie podlega żadnemu przedawnieniu.

Art. 1348. Prawość pochodzenia dziecka, zrodzonego przy istnieniu legalnego małżeństwa, zaprzeczyć może tylko mąż jego matki, przyczem obowiązany jest udowodnić, że pozostawał w oddaleniu od swej żony w ciągu całego tego czasu, w którym mogło nastąpić poczęcie dziecka (ust. cyw. art. 119 i 125).

Art. 1349. Nie jest dopuszczony spór co do prawości pochodzenia dziecka, jeżeli dziecko jest zapisane w księgach metrykalnych jako prawe i jeżeli wpis ten podpisał mąż matki dziecka lub inna osoba na jego prośbę.

Art. 1350. Sprawa o nieprawość pochodzenia dziecka przy istnieniu legalnego związku małżeńskiego może być

wszczęta w terminie rocznym od daty urodzenia dziecka, jeżeli w czasie urodzenia mąż przebywał w granicach państwa, i dwuletnim, jeżeli był zagranicą.

Art. 1351. Wyznaczony w poprzednim (1350) artykule termin do wszczęcia sprawy oblicza się od dnia, w którym mąż dowiedział się o urodzeniu dziecka, które uważa za nieprawe, w tym tylko wypadku, gdy żona jego zdołała ukryć przed nim urodzenie dziecka lub jeżeli w czasie urodzenia dziecka mieszkała oddzielnie.

Art. 1352. Po śmierci męża spadkobiercy z prawa mogą kontynuować wszczętą przez niego sprawę o nieprawość pochodzenia:

Art. 1353. Jeżeli mąż zmarł przed upływem terminu przysługującego mu z mocy art. 1350 i 1351, do wszczęcia sporu przeciwko prawości pochodzenia dziecka, poczytywanego przezeń za nieślubne, nie złożony oświadczenia przed śmiercią o uznaniu dziecka za prawe, lub gdy mąż zmarł przed urodzeniem się dziecka, powództwo o uznanie nieprawości pochodzenia dziecka może być wszczęte przez spadkobierców męża z prawa w terminie trzymiesięcznym od daty śmierci męża lub od daty urodzenia się dziecka, jeżeli nastąpiło to po śmierci męża. Gdy urodzenie się dziecka nie było spadkobiercy znane przed początkiem biegu wyżej wyznaczonego terminu trzymiesięcznego, powództwo spadkobiercy o uznanie nieprawości pochodzenia może być wytoczone przed upływem trzech miesięcy, licząc od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o urodzeniu się dziecka, lecz jedynie w tym wypadku, gdy dziecko urodziło się w czasie oddzielnego zamieszkiwania matki od męża lub po śmierci męża, jeżeli śmierć zaszła po ustaniu wspólnego jego pożycia z matką dziecka.

Art. 1354. Dowodem urodzenia z legalnego związku małżeńskiego są metrykalne świadectwa, wystawione

przez władze duchowne zgodnie z przepisami, obowiązującymi w zarządach duchownych.

Art. 1356. W razie niemożności otrzymania świadectwa metrykalnego z powodu braku ksiąg metrykalnych, albo z powodu wątpliwości co do faktów, które w nich są zapisane, mogą być wyjęte na dowód urodzenia z legalnego małżeństwa: spisy, dotyczące spowiedzi, księgi genealogiczne, księgi miejskie obywatelskie, listy stanu służby i spisy ludności wiejskiej, a celem uzupełnienia tych faktów przyjmuje się zeznania świadków, a w ich liczbie, o ile to jest możliwe, kapłana, który dopełnił obrzędu chrztu, oraz obecnych przy tem sług kościoła i rodziców chrzestnych.

Art. 1356¹. Sprawy o prawa, wynikające ze związków małżeńskich, zawartych między staroobrzędowcami i sektantami, tudzież sprawy o rozwiązanie tych małżeństw i o nieważność ich należą do jurysdykcji sądu cywilnego.

Art. 1356². Do postępowania w sprawach, wymienionych w poprzednim (1356¹) artykule, stosują się ogólne przepisy niniejszej ustawy, a nadto przepisy w powyższych artykułach wyłączone.

Art. 1356⁴ (umieszczony w tekście art. XVII, § 1, l. 8 przep. wpr. k. p. c.).

Art. 1356⁵. Dowodem urodzenia z małżeństwa, wciągniętego do księgi metrykalnej, są te księgi albo w trybie właściwym zaświadczone z nich wypisy. Jeżeli zaś urodzenia nie wciągnięto do księgi metrykalnej albo gdy prawidłowość wciągniętego do tej księgi wpisu jest podana w wątpliwość, to na dowód będą przyjęte księgi genealogiczne, księgi miejskie obywatelskie, spisy ludności wiejskiej, imienne listy staroobrzędowców i sektantów, listy stanu służby rodziców i zeznania świadków.

Art. 1356⁷. Sprawa o unieważnienie małżeństwa, zawartego przed osiągnięciem przez jednego z małżonków

przepisanej dla zawarcia małżeństwa pełnoletności (ust. cyw. art. 3), może być wszczęta tylko przez tego z małżonków, który wstąpił w związki małżeńskie w czasie rzeczonyj niepełnoletności. Dopuszczone to jest tylko do czasu osiągnięcia przez tego małżonka przepisanego dla zawarcia małżeństwa wieku i jedynie w tym wypadku, jeżeli wskutek małżeństwa nie nastąpiła ciąża żony.

Art. 1556^s. Prawo do wszczęcia sporu co do ważności małżeństwa ustaje po upływie dwóch lat od dnia śmierci jednego z małżonków.

Art. 1619. Oprócz spraw, wymienionych w art. 1337, jurysdykcji sądu cywilnego podlegają również sprawy o unieważnienie i o rozwiązanie małżeństwa osób, należących do tych wyznań, do których stosuje się rozdział V prawa o małżeństwie z roku 1835 Postępowanie w tych sprawach podlega przepisom, wyłożonym w rzeczonym rozdziale.

Art. 1620. W sprawie o skutki cywilne małżeństwa postępowanie ulega zawieszeniu, gdy ujawnią się w tem postępowaniu takie okoliczności, które, jako dotyczące właściwie zawarcia związków małżeńskich, ulegają rozstrzygnięciu sądu duchownego albo postępowaniu trybem, wskazanym w art. 1619, i gdy bez rozstrzygnięcia tych okoliczności nie może być wydany wyrok w pomienionej sprawie. O tem komunikuje się stronom.

Art. 1623. Sprawy o prawo pochodzenia toczą się na zasadach ogólnych z uwzględnieniem wyjątków, wypływających z artykułów 272—278 kod. cyw. z r. 1825.

Art. 1624. Za dowód pochodzenia z małżeństwa legalnego oprócz świadectw metrykalnych, wystawionych przez władze duchowne (art. 1354 nin. ust.), przyjmuje się wszystkie akty i okoliczności, przytoczone w art. 279—290 kod. cyw. z r. 1825.

Art. 1625. Sprawy, wynikające ze związków małżeń-

skich i rodzinnych i wogóle dotyczące osobistego stanu cywilnego i opieki, rozpoznawane są przez sąd okręgowy z zachowaniem przepisów kodeksu cywilnego z roku 1825, obowiązujących w tej materji.

b) Powołane w § 2 przepisy przechodnie z r. 1917 opiewają:

Art. 6. Sprawy sporne, które na zasadzie przepisów dotychczasowych ulegały jurysdykcji komisarzy włościańskich, rozpoznawać będą sądy cywilne, stosownie do ich właściwości.

Art. 22. W sprawach działowych, dotyczących drobnej własności ziemskiej poza obrębem miast (art. 2, ust. 1, punkt d), stosowanie przepisu art. 827 kod. cyw. zależy od uznania sądu.

c) Powołane w § 3 przepisy ustawy z dnia 16 lipca 1925 r. opiewają:

Art. 1. Niezależnie od poszczególnych czynności, przewidzianych w przepisach dotychczasowych, sąd okręgowy rozpoznaje w I. instancji jednoosobowo sprawy następujące:

13) o wydanie odpisu tytułu wykonawczego (art. 932 u. p. c.);

14) o mianowanie obrońców i określenie im wynagrodzenia w przypadkach, przewidzianych w art. 967¹ i nast. u. p. c.;

15) o podział funduszków (art. 1214¹, 1214², 1214³, 1215, 1217, 1220 i 1593 u. p. c.) z wyjątkiem sporów, przewidzianych w art. 1219 u. p. c.

Art. 5. Sprawy, będące w toku, a podlegające z mocy ustawy niniejszej rozpoznaniu jednoosobowemu przez sąd okręgowy, będą dokończone przez jednego sędziego.

d) Powołane w § 7 a dotyczące spraw spornych prze-

pisy ros. ustawy postępowania cywilnego z r 1864 opiewają:

Art. 19. W imieniu wszystkich tych, którzy pozostają pod opieką czyto z powodu niepełnoletności, czyto z powodu niedomagań fizycznych lub umysłowych, poszukują i bronią przed sądem ich rodzice albo opiekunowie.

Art. 20. Osoby, pozostające pod opieką z powodu marnotrawstwa, nie są pozbawione prawa poszukiwania i obrony przed sądem, obowiązane są jednak o każdej wszczętej sprawie zawiadomić właściwą instytucję opiekuńczą. Nadto nie mogą one bez zgody opiekuna wyznaczać pełnomocnika, zawierać układów pojednawczych, czynić w sądzie jakichkolwiek ustępstw, zgłaszać zarzutu fałszu w dokumencie i bronić się przeciwko takiemu zarzutowi.

Art. 21. Po ogłoszeniu upadłości niewypłacalnego dłużnika jego prawo do poszukiwania i obrony przed sądem przechodzi do zarządu upadłości, z wyjątkiem tych tylko spraw, co do których zarząd ten wystawi dłużnikowi zaświadczenie, iż zrzeka się ich prowadzenia. W tym wypadku koszty sądowe nie obciążają masy upadłości.

Art. 25. Przed urządzeniem zarządu upadłości niewypłacalnego dłużnika każdemu z jego wierzycieli wolno na swój koszt interwenjować w toczącej się już sprawie, dotyczącej majątku upadłego i zakładać skargi od wyroków sądowych. Od zarządu zaś upadłości zależy albo kontynuować podjęte kroki na swój koszt, albo pozostawić je wraz ze wszystkimi dotychczasowymi kosztami postępowania na odpowiedzialności tego wierzyciela, które je podjął.

Art. 24. Powództwa oparte na testamencie wytaczać należy według ogólnych przepisów o właściwości sądu przeciwko osobie (wykonawcy testamentu lub spadkobiercy), na którą włożony został obowiązek wykonania rozporządzeń testamentowych,

Art. 25. Wykonawcy testamentu mają prawo wytaczać powództwa co do wszystkich tych przedmiotów, co do których służy im to prawo z mocy testamentu, lub co do których wytoczenie powództwa jest konieczne celem wykonania rozporządzeń testatora.

Art. 26. Osoby, upoważnione wprost z mocy umowy spółki do zarządu interesów domu handlowego, posiadającego pewną firmę, mogą bez specjalnego pełnomocnictwa w sprawach tego domu przed sądem występować. W spółkach firmowych to samo prawo służy jednemu ze spółników, jeżeli z mocy umowy związania spółki jest on upoważniony do decydowania w sprawach spółki.

Art 27. Wszelkie innego rodzaju związki, stowarzyszenia i spółki mogą dochodzić i bronić swych praw przed sądem jedynie przez pełnomocnika szczególnego.

Art. 484. Przyznanie osoby, uznanej za upadłą, nie ma mocy w sprawach, dotyczących jej majątku z chwilą uznania jej za upadłą.

Art. XVIII.

Minister Sprawiedliwości oznaczy rozporządzeniem termin, odkąd przepisy kodeksu postępowania cywilnego o obowiązkowym zastępstwie adwokackim wejdą w moc w postępowaniu przed sądami okręgowymi w okręgu sądu apelacyjnego w Wilnie i przed sądami okręgowymi w Łucku i Równem.¹⁾

¹⁾ Por. art. 86, 87

Art. XIX.

§ 1, Powoływanie się na przyznanie pozasądo-

we ustne jest bezskuteczne, gdy chodzi o ustalenie faktów, co do których dowód z zeznań świadków nie jest dopuszczalny.

§ 2. Domniemania faktyczne sąd dopuszcza tylko wtedy, gdy prawo zezwala na dowód ze świadków, chyba że akt był zaskarżony z przyczyny oszukania lub podstępu.

§ 3. Dowód z zeznań świadków na fakty, na które według prawa cywilnego dowód taki nie jest dopuszczalny, może być dopuszczony tylko wówczas, jeżeli istnieje początek dowodu na piśmie.

W przypadkach, w których prawo cywilne przewiduje dowód z zeznań świadków, chociażby pod warunkiem istnienia początku dowodu na piśmie, lub przewiduje dowód z wieści powszechnej, może być dopuszczony także dowód z przesłuchania stron.

§ 4. Przez początek dowodu na piśmie rozumie się każdy akt pisemny, pochodzący od osoby, przeciwko której jest stawiany, lub od osoby, którą ona przedstawia, a czyniący prawdopodobnym fakt przytoczony.¹⁾

¹⁾ Przepisów §§ 3 i 4 nie można stosować na obszarach innych, niż b. Król Kongresowe, mimo, że art. 272 obowiązuje w całym państwie.

Art. XX.

Moc obowiązującą paragrafu drugiego art. 432 kodeksu postępowania cywilnego odracza się do

czasu wprowadzenia przymusowej regulacji hipotecznej drobnej własności ziemskiej. Ścisły termin oznaczy Minister Sprawiedliwości

Art. XXI.

Przy żądaniu zabezpieczenia na podstawie nakazu, wydanego w postępowaniu nakazowym, wybór sposobów zabezpieczenia należy do powoda.¹⁾

¹⁾ Por art 470

Art. XXII.

Uгода zawarta przed sądem państwowym ulega wykonaniu narówni z wyrokiem

Odpowiednia klauzula egzekucyjna umieszczona będzie na wypisie z protokołu sądowego, do którego ugoda była wciągnięta.¹⁾

¹⁾ Por art 11 § 3, art 246, art 399 § 3, art 508 § 2.

Art. XXIII.

Przepisy o właściwości sądu i o postępowaniu w sprawach małżeńskich, poddanych orzecznictwu sądów powszechnych, stosują się także w sprawach o unieważnienie, rozłączenie lub rozwiązanie małżeństwa, zawartego w formie cywilnej.¹⁾

¹⁾ Z tego wynika, że w b. zaborze rosyjskim sprawy, dotyczące małżeństwa, w formie cywilnej zawartego, nie mogą być rozpoznawane przez sądy duchowne nawet wtedy, gdyby odnośne wyznanie uznawało śluby cywilne, nie można jednak odmówić sądom duchownym prawa orzekania w takich sprawach, jeżeli po zawarciu

małżeństwa w formie cywilnej zawrze się to samo małżeństwo w formie religiją przepisanej.

Art. XXIV.

Prokurator w sprawach, w których powołany jest do składania wniosków, przedstawia je ustnie po wywodach stron. Treść wniosków prokuratora wciąga się do protokołu posiedzenia sądowego.

Stronom służy prawo prośtować jedynie omyłki, którychby się prokurator dopuścił w przytaczaniu okoliczności sprawy.

Rozdział III.

Przepisy szczególne dla okręgów sądów apelacyjnych w Krakowie i Lwowie oraz sądu okręgowego w Cieszynie.

Art. XXV.

Z ustaw ogólnych normujących właściwość sądu i postępowanie w spornych sprawach cywilnych pozostają w mocy następujące przepisy:

1) z ustawy zaprowadzającej normę jurysdykcyjną z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 110) art. VIII pkt. 3 — 7,¹⁾ art. XII ust. 1, art. XVI, XVII, XVIII i XXII;

2) z normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 111) przepisy § 7 ust. 3, § 41, 44, 47 ust. 2, 3 i 4 (bez uchybienia przepisom ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. Dz. U. R. P.

Nr. 126, poz. 897 o Trybunale Kompetencyjnym) § 48, 105 — 108, 109 (bez uchybienia przepisom rozp. ces. z 28 czerwca 1916 Dz. u. p. austr. Nr. 207 o ubezwłasnowolnieniu), § 109 a, 110 — 122 co do spraw innych niż sporne. Do spraw tych jednak mają odpowiednie zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego o głosowaniu i naradzie sędziów,²⁾ o wyłączeniu sędziego,³⁾ o oznaczeniu sądu właściwego przez Sąd Najwyższy,⁴⁾ o czasie trwania właściwości sądu,⁵⁾ o sporach o właściwość sądu,⁶⁾ tudzież o przeniesienie czynności sądowych na sędziego wyznaczonego lub na sąd wezwany;⁷⁾

3) z ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 112) przepisy art. IV pkt. 5 o pisarzach pokątnych, art. XI pkt. 1 o umowie najmu i dzierżawy, tudzież art. XLII o przysiędze wyjawicznia;* a)

4) z procedury cywilnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 113) § 317, 407, 458, 560, 568 i 569; od zarządzeń tymczasowych, wydanych w postępowaniu o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania, zażalenie nie jest dopuszczalne; z pozwem o wydanie lub odebranie przedmiotu najmu połączyć można wypowiedzenie; przepisy § 528 procedury cywilnej pozostają w mocy dla spraw innych niż sporne.*) b)

¹⁾ Odnośnie art. VIII. p 3 ust. zapr. normę jurysdykcyjną zachodzi oczywista pomyłka, bo §§ 22—25 i §§ 140 — 144 pat. niesp. odnoszące się do jurysdykcji sądów

krajowych co do spadków po cudzoziemcach, utrzymane w mocy powołanym przepisem ust. zapr. n. j., zostały uchylone art. 53 i nast. ust. o pr. pryw. międzynarod. a § 183 pat. niesp. również powołany w art. VIII p. 3 ust. zapr. n. j. uchylony został przepisem art. 26 ust. o pr. pryw. międzyn., trudno zaś przyjąć, by uchylone przepisy chciano napowrót wprowadzić w życie. Co do art. VIII p. 6, o ile w nim mowa o współdziałaniu sądów przy sporządzaniu protestu, to przepis ten wobec przepisów prawa wekslowego jest pozbawiony znaczenia.

- 2) Por. art. 554.
- 3) Por. art. 54 i nast.
- 4) Por. art. 50.
- 5) Por. art. 51.
- 6) Por. art. 53.
- 7) Por. art. 259 § 1.

*) a) Powołane w p 5 a dotyczące spraw spornych przepisy art. XI i XLII ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną z 1 sierpnia 1925 opiewają:

Art. XI. Również pozostają w mocy:

1. Terminy i kresy, ustanowione dla wypowiedzania umów najmu i dzierżawy gruntów, budynków i innych rzeczy nieruchomości lub ustawowo za nieruchomości uznanych, tudzież dla oddania i odebrania takich przedmiotów najmu lub dzierżawy. Tam gdzie niema ustanowionych takich terminów i kresów lub gdzie istniejące już pod tym względem normy mają ulec zmianie, może polityczna władza krajowa w porozumieniu z sądem apelacyjnym ustanowić terminy i kresy, jakie należy zachować w razie wypowiedzenia najmu lub dzierżawy, tudzież oddania wyżej wymienionych przedmiotów. W taki sam sposób może polityczna władza krajowa w porozumieniu z sądem apelacyjnym wydać postanowienia,

normujące, w jakim czasie i w jakim zakresie najmujący lub dzierżawca winien po wypowiedzeniu ośwozić oglądania tych przedmiotów osobom, które zamierzają wyżej wspomniane przedmioty wziąć w najem lub w dzierżawę

Art. XLII. Kto z mocy przepisów prawa cywilnego jest obowiązany do wyjawienia majątku lub długów, albo, o ile można przypuszczać, że wie o zamileczeniu lub zatajeniu jakiegoś majątku, może być zmuszony wyrokiem do tego, aby przedkładając w razie potrzeby wykaz majątku lub długów wyjawiał, co mu wiadomo o tym majątku, długach, albo o zamileczeniu lub zatajeniu majątku i aby złożył przysięgę, że jego podania są prawdziwe i zupełne.

Uprawnionym do tej skargi jest każdy, kto ma prywatno-prawny interes w tem, aby majątek lub stan długów został ujawniony.

Jeżeli ze skargą o wyjawienie majątku pod przysięgą połączono skargę o wydanie tego, co pozwany jest dłużny z odnośnego podstawowego stosunku prawnego, powód może zastrzec sobie dokładne określenie świadczczenia aż do czasu, kiedy nastąpi wyjawienie majątku pod przysięgą.

b) Powołane w p 4 a dotyczące spraw spornych przepisy austr. procedury cywilnej opiewają:

§ 317. Jeżeli dokument prywatny stał się nieczytelny lub doznał uszkodzenia, wolno jego dzierżycielowi albo każdemu innemu interesowanemu żądać od wystawcy dokumentu, aby ten dokument na koszt wnioskodawcy sądownie odnowiono. Do tej czynności należy wezwać wszystkie osoby, przeciw którym wedle stanu rzeczy dokument ma służyć za dowód.

W razie wzbraniania się wystawcy można go zmusić do tego odnowienia tylko drogą skargi.

§ 407. W razie zasądzenia na płacenie renty pieniężnej za zabicie, uszkodzenie ciała lub pozbawienie wolności może sąd orzec na wniosek w wyroku także danie zabezpieczenia, jeżeli zachodzi oczywista potrzeba zabezpieczenia przyszłych wypłat. Chociażby takiego wniosku nie postawiono w toku sporu, może uprawniony żądać dodatkowo drogą skargi zabezpieczenia, gdy stosunki majątkowe obowiązanego tymczasem znacznie pogorszyły się.

Pod temi samemi warunkami może uprawniony domagać się zapomocą skargi podwyższenia zabezpieczenia, ustanowionego wyrokiem.

§ 458. Podczas rozprawy sędzia może zarządzić zastosowanie jednego lub więcej tymczasowych zarządzeń, dozwolonych ustawą o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, o ile uważa to za potrzebne dla odwrócenia nagłego niebezpieczeństwa bezprawnego uszkodzenia, dla powstrzymania gwałtu lub dla odwrócenia niepowetowanej szkody. Wydanie tego rodzaju zarządzenia można uczynić zawisłem od dania odpowiedniego zabezpieczenia.

§ 560 Jeżeli wypowiedzenie umowy najmu lub dzierżawy gruntów, budynków i innych rzeczy nieruchomości lub ustawą uznanych za nieruchomości, młynów okrętowych i innych budowli wzniesionych na okrętach jest według przepisów prawa cywilnego konieczne, aby zapobiec milczącemu odnowieniu umowy najmu lub dzierżawy albo spowodować jej rozwiązanie, winno wypowiedzenie nastąpić:

1 W przypadku, jeżeli między stronami istnieje osobne porozumienie co do kresu wypowiedzenia i zwrotu przedmiotu najmu lub dzierżawy, z reguły tylko w tym kresie;

2. Jeżeli niema takiego porozumienia, tam gdzie wy-

dane pod tym względem przepisy, a w braku takich przepisów odrębne zwyczaje miejscowe ustanawiają pewne dni w roku do opróżnienia przedmiotów najmu i dzierżawy z oznaczonymi kresami wypowiedzenia, wypowiedzenie musi nastąpić przed upływem czasu do tego ustanowionego;

5. We wszystkich innych wypadkach musi się najmy i dzierżawy wypowiadać w następujących kresach: dzierżawy przynajmniej na sześć miesięcy, najmy roczne albo najmy, które wedle umowy mają trwać dłużej, niż rok, przynajmniej trzy miesiące, najmy umówione na dłużej, niż miesiąc, lecz na krócej, niż rok, przynajmniej na czternaście dni, wreszcie wszelkie inne najmy przynajmniej na ośm dni przed czasem, w którym przedmiot najmu lub dzierżawy winien być zwrócony lub odebrany.

§ 568. Wszelkie wypowiedzenia, nakazy, rozstrzygnięcia i zarządzenia, uzyskane przeciw najemcy lub dzierżawcy, a odnoszące się do istnienia lub rozwiązania umowy najmu lub dzierżawy przedmiotów, określonych w § 560, są skuteczne i wykonalne przeciw podnajemcy i poddzierżawcy, o ile nie sprzeciwia się temu stosunek prawny, zachodzący pomiędzy podnajemcą a wynajmującym lub między poddzierżawcą a wydzierżawiającym.

§ 569. Umowy najmu lub dzierżawy, które gasną przez upływ czasu bez potrzeby wypowiedzenia w celu rozwiązania umowy lub zapobieżenia milczącemu odnowieniu, należy uważać za odnowione milcząco, jeżeli najemca lub dzierżawca dalej używa lub użytkuje przedmiotu najmu lub dzierżawy bez oporu ze strony wynajmującego lub wydzierżawiającego, lecz tylko wtedy, jeżeli w ciągu czternastu dni po upływie czasu najmu lub dzierżawy, a w umowach, które pierwotnie zawarto na krótszy czas niż na jeden miesiąc, w okresie, odpowiadającym połowie pierwotnie umówionego czasu nie

wniósł ani wynajmujący lub wydzierżawiający skargi o oddanie, ani najemca lub dzierżawca skargi o odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy.

Art. XXVI.

Uchyła się:

1) przepisy o właściwości sądu i postępowaniu zawarte w ustawie syndykackiej z dnia 12 lipca 1872 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 112).¹⁾ Nie ma również mocy obowiązującej dekret nadworny z dnia 14 marca 1806 r. (Zb. u. sąd. Nr. 758), wyłączający z zakresu działania sądów sprawy przeciwko urzędnikom państwowym o odszkodowanie z powodu ich działalności urzędowej;²⁾

2) art. 34, 35, 37, 38 i 39 kodeksu handlowego z dnia 17 grudnia 1862 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 1 z r. 1863), tudzież § 19 i 20 ustawy zaprowadzającej tenże kodeks — w przedmiocie dowodu z ksiąg handlowych;³⁾

3) § 3 ustawy z dnia 5 marca 1869 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 27), dotyczący odpowiedzialności kolei żelaznych;⁴⁾

4) § 1 pkt. 4 ordynacji egzekucyjnej z dnia 27 maja 1896 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 79).

¹⁾ Z ustawy tej nie obowiązują więcej przepisy § 8 o właściwości sądu, § 10 i § 11 o treści powództwa i tegoż odrzuceniu, § 9 o spółuczestnictwie urzędnika i państwa, § 15 o zapowiedzeniu sporu przez państwo, dalej przepisy §§ 2 i 3, które stanowią, że można z roszczeniem wystąpić przeciw poszczególnemu urzędnikowi, gdy się wykazuje, że naruszenie prawa polega na przekroczeniu obo-

wiązków urzędnika i ze przeciw członkom zespołu jest powództwo jedynie wtedy dopuszczalne, gdy powód dowiedział się o nich w drodze procesu karnego, § 16 o dopuszczalności zaprzysiężenia pozwanego lub w charakterze interwenjenta przystępującego do sporu urzędnika na okoliczności, co do których ma zachować tajemnicę, § 14 co do dopuszczalności odłożenia postępowania, § 17 co do środków odwoławczych i §§ 19 i nast. co do postępowania regresowego dla roszczeń państwa wobec urzędnika, bo jako przepisy procesowe odnoszą się do postępowania. Utrzymane są więc w mocy tylko § 1 zawierający zasadę wwnagrodzenia szkody, § 4 stanowiący o tem, kto za urzędnika sądowego ma być uważany, §§ 5, 6 i 7 zawierające zasady co do odpowiedzialności kilku osób a także przepisy § 12 o uwiadomieniu władzy o wniesieniu pozwu i § 13 co do dopuszczalności wglądu w akty dyscyplinarne, bo te przepisy nie odnoszą się do postępowania sądowego.

²⁾ Przez uchylenie przepisu, wykluczającego drogę procesową przeciw urzędnikowi, nie rozstrzygnięto jeszcze nader spornej kwestji, czy urzędnik odpowiada za szkodę, swoją działalnością urzędową wyrządzoną. Co do tego należy zaznaczyć, że art. 121 i 126 ustawy konstytucyjnej stanowią o odpowiedzialności państwa za szkody, wyrządzone obywatelowi przez organa władzy państwowej i uznają solidarną odpowiedzialność Państwa i urzędnika ponoszącego winę, urzeczywistnienie tej odpowiedzialności zawisłe jest jednak od wydania ustaw, których jednak dotychczas nie uchwalono; mimo to przyjąć należy, że tam, gdzie organy państwowe dokonały czynności natury gospodarczej, państwo odpowiada za szkodę przez te organy wyrządzoną, gdzie jednak dokonano aktu publiczno-prawnej natury, odpowiedzialność państwa nie zachodzi. Roszczeń odszkodo-

wawczych przeciw Państwu z powodu działalności organów władzy państwowej, jako roszczeń prywatnoprawnej natury, dochodzić należy przed sądami powszechnymi.

3) Sąd ma więc swobodnie ocenić, jaką moc dowodową przyznać należy wpisom do ksiąg handlowych kupców, czy to o pełnym prawie, czy też kupców drobnych, dalej nie jest związany żadnym terminem co do przyznania księgom handlowym mocy dowodowej, wreszcie nie musi też przyjąć, że w razie odmówienia przedłożenia ksiąg handlowych uważa się twierdzenie strony przeciwnej jako prawdziwe.

4) Przepis ten dotyczy właściwości sądu w sprawach o odszkodowanie z powodu zabicia lub uszkodzenia cielesnego w ruchu przedsiębiorstwa kolejowego; o ile przepis § 3 ust. z roku 1869 dotyczy właściwości miejscowej, jest jego uchylenie pozbawione znaczenia, bo tak, jak poprzód, można wystąpić z powództwem tam, gdzie przedsiębiorstwo ma siedzibę lub gdzie doszło do zdarzenia (por. art. 31 i art. 37); ze względu na art. 13 i 14 doniosłem jest tylko uchylenie przepisu § 3 powołanej ustawy co do sądownictwa handlowego.

Art. XXVII.

Pozostają w mocy zawarte w ustawach i przepisach szczególnych postanowienia o właściwości sądów, o postępowaniu, jako też o sądach polubownych, a zwłaszcza:

1) § 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 1896 r. (Dz. u .p. austr. Nr. 70) o sprzedażach na raty;¹⁾ 2)

2) art. 315 kodeksu handlowego o miejscowej właściwości sądu;³⁾

3) § 11, 12, 22, 58 ust. 2 i 167 pkt. 3 i 4 ustawy z dnia 23 grudnia 1917 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 501) o umowie ubezpieczenia,⁴⁾ dotyczące sądu polubownego i właściwości sądu;

4) przepisy ustaw szczególnych o zawieszeniu postępowania, jako to art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 23 marca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 276) o uregulowaniu stanu hipotecznego nieruchomości, oddanych w toku parcelacji w posiadanie nabywców na obszarze województw krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego;

5) przepisy dowodowe § 157 i 158 kodeksu cywilnego w brzmieniu noweli z dnia 19 marca 1916 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 69) w przedmiocie ślubnego pochodzenia dziecka;⁵⁾

6) rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dn. 9 grudnia 1897 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 283) o postępowaniu w sprawach małżeńskich spornych wraz z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami, tudzież ze zmianami przewidzianymi w art. X rozporządzenia niniejszego i z tą dalszą zmianą, że niema pierwszej audjencji ani postępowania przygotowawczego⁶⁾ a w miejsce przepisów dotychczasowych o środkach odwoławczych wchodzi w moc przepisy kodeksu postępowania cywilnego;⁷⁾

7) rozporządzenie cesarskie z dnia 22 lipca 1915 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 208), dotyczące odnowienia i sprostowania granic;⁸⁾

8) § 41 i nast. statutu Towarzystwa Kredyto-

wego Ziemskiego we Lwowie w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 20, poz. 169) o radzie nadzorczej Towarzystwa, jako sędzie polubownym w sporach między Towarzystwem a członkami.

1) Przepis ten stanowi, że w sprawach ratalnych kupującego, zamieszkałego poza obszarem, na którym obowiązuje ustawa o sprzedażach na raty, nie można pozywać przed sądem miejsca dopełnienia umowy i przed sądem umownym; kupującego, mieszkającego zagranicą lub w innych dzielnicach Rzpl. Polskiej, można więc pozywać przed sądem, wymienionym w art. 35 i 52. Można kupującego, zamieszkałego w b. dzielnicy austriackiej, pozywać nie tylko przed sądem ogólnym, lecz także właściwym na innej podstawie, niewykluczonej w ustawie o sprzedaży na raty, jak np. przed sądem, wymienionym w art. 33, 34.

2) Wobec wymienienia § 6 ust. ratalnej, inne jej przepisy procesowe są uchylone, jak przepis o zwolnieniu od obowiązku składania kaucji powództwa i zupełnie swobodnej oceny wyników postępowania. Uznać natomiast należy jako nadal obowiązujący przepis, że na korzyść kupującego uwzględnić się ma ustne oświadczenia, sprzeczne z dokumentem, bo ten przepis ma charakter materialno-prawny; wobec tego w sprawach o sprzedażach na raty traci doniosłość art. 272.

3) Przepis ten stanowi, że kupiec może w celu wykazania prawa zatrzymania zapozwać innego kupca przed swoim sądem właściwym; w miejsce sądu ogólnego pozwanego wchodzi więc w zastosowanie sąd ogólny powoda; przepisu tego nie można rozszerzająco interpre-

tować, sąd oddziału z art. 54 nie jest więc właściwym dla pozwu o wykonanie prawa retencji.

⁴⁾ § 11, § 58 ustęp 2 i § 167 ustęp 3 i 4 dotyczą sądu polubownego Według § 14 jest bezwzględnie nieważnem poddanie orzeczeniu sądu polubownego sporów ze stosunku ubezpieczenia, można natomiast poddać sądowi polubownemu ustalenie wysokości świadczenia ubezpieczyciela, na którą to umowę jednak nie może się powołać ubezpieczyciel, jeżeli odmawia świadczenia, podczas gdy według § 22 może się na nią powołać ubezpieczający; według § 58 ustęp 2 można się umówić, że ubezpieczający ma ponieść kosztą tego sędziego polubownego, którego ustanowił.

Według § 12 można ubezpieczającego o roszczenie ze stosunku ubezpieczenia zapozwać wyłącznie przed sądem ogólnym w kraju, a gdy ubezpieczenie dotyczy jego przedsiębiorstwa przemysłowego albo gospodarstwa rolnego, także w sądzie położenia zakładu lub gospodarstwa, zaś umowa o właściwość sądu jest skuteczną tylko o tyle, że ubezpieczającego można zapozwać w siedzibie sądu okręgowego, w obrębie którego znajduje się jego zamieszkanie, zakład przemysłowy, lub gospodarstwo rolne; ubezpieczyciela można zapozwać w sądzie ogólnym albo w sądzie, w obrębie którego znajduje się jego zakład uboczny, który zawarł umowę, a tych sądów nie można wykluczyć umową na niekorzyść ubezpieczającego.

⁵⁾ § 157 austr. k. c., którego trzecia nowela do ustawy cywilnej wcale nie zmieniła, stanowi, że w przypadku, gdy dziecko urodziło się przed upływem 180 dni od czasu zawarcia małżeństwa a mąż ślubności zaprzeczył, można tylko zapomocą biegłych prowadzić dowód na to, że zachodzi nadzwyczajny przypadek wcześniejszego urodzenia, a podobnie ma się rzecz, gdyby dziecko, którego

ojcostwa się nie uznaje, urodziło się później, § 158 austr. k. c. zawiera przepis, że ani cudzołóstwo matki, ani jej twierdzenie, że dziecko jest nieślubne nie może dziecka pozbawić praw ślubnego pochodzenia.

⁶⁾ Nie wiedzieć dlaczego nie wymieniono też dekretu nadw. z dnia 23 lipca 1819 zb. ust. sąd. Nr. 1595, na którym opiera się rozp. ministerjalne z roku 1897 i które wyjątkowo podnosi, że ma na celu wskazanie utrzymanych w mocy przepisów dekretu nadw. i uzgodnienie ich z przepisami austr. proced. cywilnej.

⁷⁾ Przepis o środkach odwoławczych nie uchylił przepisu § 16 rozp. z roku 1897 co do obowiązku wniesienia przez obrońcę węzła małżeńskiego odwołania od uznania małżeństwa za nieważne albo za rozwiązane a rewizji (obecnie skargi kasacyjnej), gdy przynajmniej jeden z małżonków jest katolikiem.

⁸⁾ Rozporządzenie to przekazuje odnowienie i sprostowanie granic postępowaniu niespornemu i uznaje rekurs od orzeczenia drugiej instancji jako niedopuszczalny, ale zarazem stanowi, że w razie, gdy ustalona przez sąd wartość spornego obszaru przekracza sto złotych, każdej ze stron wolno w drodze procesowej wykazać swoje lepsze prawo.

Art. XXVIII.

Sposoby zabezpieczenia powództwa są te same, jakie są przewidziane w ustawie egzekucyjnej dla zarządzeń tymczasowych.

Art. XXIX.

Zamiast sporu wywoławczego przewidzianego w § 48 ust. 2 ustawy hipotecznej wytacza się na podstawie przepisów kodeksu postępowania cy-

wilnego powództwo o ustalenie nieistnienia prawa zaprenotowanego.¹⁾

¹⁾ Por. art. 3.

Art. XXX.

Pozostają w mocy dotychczasowe przepisy o prawie kandydatów adwokackich do zastępowania adwokatów.

Rozdział IV.

Przepisy szczególne dla okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach.

Art. XXXI.

§ 1. Z ustawy o ustroju sądownictwa pozostają w mocy przepisy § 15 ust. 3 o jurysdykcji w sprawach małżeńskich i § 23 o właściwości sądów grodzkich w sprawach postępowania wywoławczego.*) a)

§ 2. Z ustawy o postępowaniu cywilnem pozostają w mocy:

1) § 50 ust. 2, 242, 305, 325, 326, 327;

2) § 607, 608, 609 ust. 1, 610 — 625, 627 — 634. 636 i 637 o postępowaniu w sprawach małżeńskich, ze zmianami przewidzianymi art. X rozporządzenia niniejszego i z tą dalszą zmianą, że w miejsce dotychczasowych przepisów o środkach odwoławczych wchodzi w moc przepisy kodeksu postępowania cywilnego;

3) § 640, 641, 643 i 644 o postępowaniu w sprawach o ustalenie stosunku prawnego między rodzicami i dziećmi;

4) § 645 — 687 o postępowaniu w sprawach o pozbawienie własnej woli;

5) § 704 — 945 o egzekucji;

6) § 946 — 1024 o postępowaniu wywoławczem.*) b)

§ 3. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego o głosowaniu i naradzie sędziów, o wyłączeniu sędziego, o oznaczeniu sądu właściwego przez Sąd Najwyższy, o czasie trwania właściwości sądu, o sporach o właściwość sądu, tudzież o przeniesieniu czynności sądowych na sędziego wyznaczonego lub na sąd wezwany mają odpowiednie zastosowanie do spraw innych niż sporne.

*) a) Powołany w § 1 przepis art 15 ust 3 niem ustawy o ustr sądownictwa z r 1877 opiewa: „Wykonywanie sądownictwa duchownego w sprawach świeckich nie ma skutków cywilnych Dotyczy to szczególnie spraw małżeńskich i narzeczeńskich“.

*) b) Powołane w § 2 a dotyczące spraw spornych przepisy niem. ustawy o postępowaniu cywilnem z r. 1877 opiewają:

§ 50 ust 2 Przeciw stowarzyszeniu, nie mającemu zdolności prawnej, można skargę wytaczać, w sporze stowarzyszenie takie posiada stanowisko stowarzyszenia, mającego zdolność prawną.

§ 242. Jeżeli w toku sporu między spadkobiercą poprzednim a osobą trzecią o przedmiot, należący do dziedziczenia następnego, zajdzie wypadek dziedziczenia na-

stępnego, stosują się odpowiednio względem przerwania i podjęcia postępowania przepisy § 239, gdy spadkobierca poprzedni miał prawo bez przyzwolenia spadkobiercy następnego rozporządzać przedmiotem.

§ 305. Podniesienie ekscpepcji, przysługujących spadkobiercy według §§ 2014, 2015 kodeksu cywilnego, nie wyklucza zasądzenia spadkobiercy, z zastrzeżeniem ograniczonej odpowiedzialności.

To samo obowiązuje co do podniesienia ekscpepcji, jakie według ust. 2, § 1489 i §§ 2014 i 2015 kodeksu cywilnego, w razie trwającej nadal wspólności majątkowej przysługują pozostałemu przy życiu małżonkowi

§ 325. Wyrok prawomocny jest skuteczny dla i przeciw stronom oraz tym osobom, które po nastaniu zawisłości sporu stały się prawnymi następcami stron albo uzyskały posiadanie spornej rzeczy w ten sposób, że jedna ze stron lub jej następca prawny stali się pośrednimi posiadaczami.

Przepisy ustaw cywilnych na korzyść tych, którzy prawa swe od nieuprawnionych wywodzą, mają odpowiednie zastosowanie.

Jeżeli wyrok dotyczy roszczenia, wynikającego z wpisaności ciężaru realnego, hipoteki, długu gruntowego lub rentowego, jest on w razie zbycia obciążonego gruntu skuteczny odnośnie do gruntu przeciw następcy prawnemu także wówczas, gdy ten nie wiedział o zawisłości prawnej sporu.

Przeciwko nabywcy gruntu, zbytego w drodze przymusowego przetargu, wyrok ma skutek tylko wtedy, gdy zawisłość sporu została zgłoszona najpóźniej na terminie wyznaczonym do przetargu przed wezwaniem do składania ofert.

§ 326. Wyrok, wydany w sprawie między spadkobiercą a trzecią osobą co do roszczenia, skierowanego prze-

ciw spadkobiercy poprzedniemu, jako spadkobiercy, lub co do przedmiotu, należącego do dziedziczenia następnego, ma skutek wobec spadkobiercy następnego o tyle, o ile stał się prawomocnym przed nastaniem dziedziczenia następnego.

Wyrok, który zapadł w sprawie między spadkobiercą poprzednim a trzecią osobą co do przedmiotu, podlegającego dziedziczeniu następnemu, ma skutek także przeciw spadkobiercy następnemu, o ile spadkobierca poprzedni ma prawo rozporządzać owym przedmiotem bez przyzwolenia spadkobiercy następnego.

§ 527. Wyrok, wydany w sprawie między wykonawcą testamentu a trzecią osobą co do prawa, podlegającego zarządowi wykonawcy testamentu, ma skutek także dla i przeciw spadkobiercy.

To samo dotyczy wyroku, wydanego w sprawie między wykonawcą testamentu a trzecią osobą co do roszczenia, skierowanego przeciw spadkowi, jeżeli wykonawca testamentu jest uprawniony do prowadzenia sporu.

§ 607. Prokuratura jest upoważniona do współdziałania w sprawach małżeńskich.

Prokurator może być obecnym przy rozprawie w sądzie orzekającym oraz przed sędzią wyznaczonym albo wezwanym. O wszystkich terminach należy go z urzędu zawiadamiać.

Może on wypowiadać swe zdanie co do mającego zapasć rozstrzygnięcia, a o ile chodzi o utrzymanie małżeństwa, przytaczać nowe fakty i środki dowodowe.

§ 608. Przewodniczącemu wolno dopiero wtedy wyznaczyć termin do ustnej rozprawy w sprawach o rozwód lub o przywrócenie pożycia małżeńskiego, gdy stanie się zadość podanym niżej przepisom, dotyczącym próbie pojednania.

§ 609. Powód winien żądać wyznaczenia terminu do

pojednania w sądzie grodzkim, w którym mąż ma swoją ogólną podsadność...

§ 610. Strony muszą stawić się osobiście na terminie do pojednania, doradców można nie dopuścić.

Jeżeli w terminie do pojednania nie stawi się powód lub nie stawia się obie strony, powód musi żądać wyznaczenia nowego terminu do pojednania. Jeżeli stawi się powód, lecz nie stawi się pozwany, należy uważać próbę pojednania za nieudaną.

§ 611. Próba pojednania nie jest wymagana, jeżeli miejsce pobytu pozwanego jest nieznanie lub jest za granicą, jeżeli próbie pojednania stoi na przeszkodzie inna trudna do usunięcia przeszkoda, o którą nie można winić powoda, lub jeżeli bezskuteczność próby pojednania da się zgóry z całą pewnością przewidzieć.

O istnieniu tych podstaw rozstrzyga przewodniczący sądu okręgowego bez uprzedniego przesłuchania pozwanego.

§ 612. W sprawach małżeńskich małżonek ma zdolność procesową, choćby miał ograniczoną zdolność do działania; nie ma to jednak zastosowania o tyle, o ile według zd. 2 ust. 2 § 1336 kodeksu cyw. tylko jego ustawowy zastępca może zacząć stosunek małżeństwa.

Za małżonka niezdolnego do działania prowadzi spór jego ustawowy zastępca. Do wytaczania jednak skargi o przywrócenie małżeńskiego pożycia zastępca ustawowy nie jest upoważniony; do wytoczenia skargi o rozwód lub o rozpoczęcie małżeństwa potrzebuje on zezwolenia sądu opiekuńczego.

§ 613. Pełnomocnik małżonka, wnosząc skargę, powinien mieć szczegółowe, odnoszące się do sporu pełnomocnictwo. Na brak pełnomocnictwa sąd winien z urzędu zwrócić uwagę.

§ 614. Aż do końca tej ustnej rozprawy, na której

zapada wyrok, można podnosić inne zasady skargi, aniżeli te, które przytoczono w skardze.

Nowe przytoczenia i wytoczenie skargi wzajemnej nie są zawisłe od próby pojednania.

§ 615. Skargę o przywrócenie pożycia małżeńskiego, skargę o rozwód i skargę zaczepiającą można połączyć.

Połączenie innej skargi z wymienionymi skargami oraz wytoczenie skargi wzajemnej innego rodzaju jest niedopuszczalne.

§ 616. Powód, którego skargę o rozwód lub skargę zaczepiającą oddalono, nie może już więcej opierać prawa żądania rozwodu lub zaczepiania małżeństwa na okolicznościach, które w poprzednim sporze podnosił lub które mógł być podnosić przez połączenie skarg.

To samo stosuje się w przypadku oddalenia skargi o rozwód lub skargi zaczepiającej i do pozwanego odnośnie do takich okoliczności, na których miał on możliwość oprzeć skargę wzajemną.

§ 617. Przepis o skutkach przyznania nie ma zastosowania.

Przepisy o skutkach zaniedbania lub odmowy oświadczenia się co do faktów lub co do prawdziwości dokumentów, przepisy o zrzeczeniu się przez strony zaprzysiężenia świadków i biegłych, przepisy o skutku sądowego przyznania i zwolnienia od przysięgi, oraz przepisy o wskazaniu przysięgi i o wniosku zwolnienia przeciwnika od przedłożenia dokumentu nie mają zastosowania odnośnie do takich okoliczności, które mają uzasadniać rozwód lub zaczepienia małżeństwa albo prawo odmowy małżeńskiego pożycia.

W sporze o unieważnienie małżeństwa albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia między stronami małżeństwa, przepisy, wymienione w ust. 2, nie mają zastosowania zarówno odnośnie do faktów, które mają uzasad-

niać unieważnienie lub nieistnienie małżeństwa, jak również odnośnie do faktów, które mają uzasadniać ważność lub istnienie małżeństwa.

§ 618. Przepis ust. 2 § 261 nie ma zastosowania.

Jeżeli pozwany nie stanął na terminie wyznaczonym do ustnej rozprawy, można przeprowadzić rozprawę dopiero na nowym terminie, który będzie wyznaczony na wniosek powoda.

Pozwanego należy wezwać na każdy termin, wyznaczony w jego nieobecności.

Przepisy ust. 2, 3 nie mają zastosowania, jeżeli pozwany był wezwany przez publiczne obwieszczenie, lecz nie stawił się.

Wyrok zaoczny przeciwko pozwanemu jest niedopuszczalny.

Przepisy ust. 2 — 5 stosują się odpowiednio do pozwanego ze skargi wzajemnej.

§ 619. Sąd może zarządzić osobiste stawiennictwo strony i przesłuchać ją na fakty, przytoczone przez nią, przez przeciwnika lub przez prokuratora. Jeżeli strona, która ma być przesłuchaną, nie może skutkiem przeszkód stawić się w sądzie procesowym lub jeżeli strona przebywa w znacznej odległości od siedziby tegoż, przesłuchania może dokonać sędzia wyznaczony lub wezwany.

Względem strony, która się nie stawiła, należy postępować tak, jak względem świadka, który się nie stawiał na terminie do przesłuchania; kary aresztu orzec nie wolno.

§ 620. Jeżeli powód zażądał zawieszenia postępowania w sprawie rozwodowej, sąd nie może orzec rozwodu, dopóki nie zarządził zawieszenia. Zawieszenie należy zarządzić z urzędu, jeżeli rozwodu zażądano na podstawie § 1568 kodeksu cywilnego, a możliwość pojednania się stron nie wydaje się wykluczoną.

Na podstawie tych postanowień można w toku sporu zarządzić zawieszenie tylko raz jeden i to najwyżej na dwa lata.

§ 621. Sąd może z urzędu zarządzić zawieszenie postępowania w sprawie o przywrócenie pożycia małżeńskiego, jeżeli pojednanie się stron nie jest nieprawdopodobnem.

Na podstawie niniejszego postanowienia w toku sporu można zarządzić zawieszenie tylko raz jeden i to najwyżej na dwa lata.

§ 622. W celu utrzymania w mocy małżeństwa sąd może uwzględnić fakty, które zostały przytoczone przez strony i zarządzić z urzędu przeprowadzenie dowodów. Przed rozstrzygnięciem należy wysłuchać strony.

Przepisy te mają zastosowanie w sporach o unieważnienie małżeństwa lub ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa między stronami, a także celem wyjaśnienia, czy małżeństwo jest nieważne lub czy wcale nie istnieje.

§ 623. Nie wolno orzekać rozwodu z powodu choroby umysłowej, dopóki sąd nie wysłucha jednego lub kilku biegłych co do stanu umysłowego pozwanego.

§ 624. Jeżeli orzeczono rozwód z powodu cudzołóstwa, a z rozpraw okaże się, z którą osobą popełniono cudzołóstwo, należy wymienić tę osobę w wyroku.

§ 625. Wyroki, orzekające rozwód lub nieważność małżeństwa, należy doręczyć z urzędu.

§ 627. W sporach o rozwód, o unieważnienie lub zaniechanie małżeństwa sąd może na wniosek jednego z małżonków zezwolić przez tymczasowe zarządzenie na oddzielne pożycie małżonków na czas trwania sporu, ustalić wzajemny obowiązek małżonków dawania utrzymania w myśl § 1361 kodeksu cywilnego, zarządzić opiekę nad wspólnymi małoletnimi dziećmi, o ile nie chodzi

o ustawowe zastępstwo i uregulować między małżonkami obowiązek ich odnośnie do utrzymania dzieci.

Tymczasowe zarządzenie jest dopuszczalne, skoro tylko wyznaczono termin do rozprawy ustnej albo w razie wniesienia skargi rozwodowej termin do próby pojednania albo skoro w skardze wzajemnej zażądano rozvodu lub zaczęto małżeństwo.

O tymczasowym zarządzeniu sąd procesowy winien zawiadomić sąd opiekuńczy, jeżeli małżonkowie mają wspólne nieletnie dziecię.

Poza tem do tymczasowego zarządzenia stosuje się postanowienia §§ 936 — 944.

§ 628. Jeżeli jeden z małżonków umrze przed uprawomocnieniem się wyroku, należy uważać spór w sprawie głównej za załatwiony.

§ 629. O ile wyrok, wydany na skutek skargi nieważności lub skargi zaczępiącej, stał się prawomocny za życia obu małżonków, jest on skuteczny dla wszystkich i przeciw wszystkim. Jeżeli jednak wytoczono skargę nieważności na podstawie § 1526 kodeksu cywilnego, wyrok oddalający tę skargę ma tylko wówczas skutek przeciw osobie trzeciej, z którą poprzednio zawarto małżeństwo, gdy brała udział w sporze.

Przepisy te mają zastosowanie także do wyroku, ustalającego istnienie lub nieistnienie małżeństwa.

§ 630. Po uprawomocnieniu się wyroku sąd procesowy winien zawiadomić o tem sąd opiekuńczy, jeżeli małżonkowie mają wspólne dziecię nieletnie.

§ 631. Dla skarg nieważności mają zastosowanie przepisy szczegółowe zawarte w następnych paragrafach.

§ 632. Skargę może wytoczyć każdy z małżonków oraz prokurator, w przypadku zaś § 1526 kodeksu cywilnego także osoba trzecia, z którą było zawarte poprzednie małżeństwo. Poza tem osoba trzecia może wyto-

czyć skargę tylko wówczas, gdy od unieważnienia małżeństwa zależy jakie jej prawo lub od ważności małżeństwa jaki jej obowiązek.

Skargę wytoczoną przez prokuratora lub osobę trzecią należy skierować przeciwko obu małżonkom, skargę wytoczoną przez jednego małżonka — przeciw drugiemu małżonkowi.

§ 653. Ze skargą nieważności można połączyć tylko skargę o ustalenie istnienia lub nieistnienia między stronami małżeństwa.

Skarga wzajemna dopuszczalną jest tylko wówczas, gdy jest skargą nieważności lub skargą o ustalenie tego rodzaju, jaki w ust. 1 jest podany.

§ 654. Prokurator może popierać spór, choćby nawet sam skargi nie wytoczył, w szczególności może podawać samodzielnie wnioski i zakładać środki prawne.

§ 656. Jeżeli środek prawny złożył prokurator lub strona prywatna, w pierwszym wypadku należy strony prywatne, a w drugim — resztę stron prywatnych i prokuratora, o ile jest on stroną, uważać w postępowaniu na skutek środka prawnego jako przeciwników.

§ 657. W przypadkach, w których prokurator, występujący jako strona, spór przegrywa, należy wygrywającemu przeciwnikowi zasądzić koszty sporu od kasy państwowej stosownie do postanowień piątego tytułu drugiego rozdziału księgi pierwszej.

§ 640. Do sporu, którego przedmiotem jest ustalenie istnienia lub nieistnienia między stronami stosunku rodziców i dzieci albo ustalenia istnienia lub nieistnienia władzy rodzicielskiej jednej strony nad drugą, stosują się odpowiednio przepisy, zawarte w §§ 607, 615, ust. 1, 3 § 617 i §§ 618, 619, 622, 625, 626, 628, 635.

Z jedną ze skarg, wymienionych w ustępie pierw-

szym, nie można połączyć skargi innego rodzaju. Skargi wzajemnej innego rodzaju nie można wytaczać.

§ 641. Jeżeli mąż matki w drodze skargi o zaczępienie zaczepi ślubne pochodzenie dziecka lub uznanie ślubnego pochodzenia, mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 607, 613, ust. 1, 2 § 617, §§ 618, 619, ust. 1 § 622 i §§ 625, 626, 628.

Mąż ma zdolność procesową, choćby miał ograniczoną zdolność do działania. Za małżonka, nie mającego zdolności do działania, spór prowadzi ustawowy zastępca; ten ostatni może wytoczyć skargę o zaczępienie tylko za zezwoleniem sądu opiekuńczego.

Z jedną skargą zaczępiającą można połączyć tylko skargę zaczępiającą. Skargi wzajemnej nie można wytaczać.

§ 643. W wypadkach z §§ 640, 641 wyrok, o ile za życia stron stał się prawomocnym, jest skuteczny dla wszystkich i przeciw wszystkim Wyrok, ustalający stosunek między rodzicami a dziećmi lub władzą rodzicielską, ma jednak tylko wówczas skutek przeciw osobie trzeciej, roszczącej sobie prawo do stosunku rodzicielskiego lub do władzy rodzicielskiej, gdy osoba trzecia brała udział w sporze.

§ 644. Przepisy §§ 640—643 nie mają zastosowania do sporu, którego przedmiotem jest ustalenie istnienia lub nieistnienia nieślubnego ojcostwa.

§ 645. Pozbawienie własnej woli wskutek choroby umysłowej lub osłabienia władz umysłowych dokonuje się na mocy uchwały sądu grodzkiego.

Uchwałę wydaje się tylko na wniosek.

§ 646. Wniosek może podać małżonek, krewny lub ten ustawowy zastępca osoby, mającej być pozbawioną własnej woli, któremu przysługuje piecza nad tą osobą. Krewny nie może podać wniosku odnośnie do osoby,

będącej pod władzą rodzicielską lub pod opieką. Względem mężatki krewny może podać wniosek tylko wówczas, gdy orzeczono zniesienie wspólnej własności małżeńskiej, lub gdy mąż żonę opuścił, albo gdy mąż stale nie ma możności podania takiego wniosku, lub gdy miejsce jego pobytu jest stale niewiadomem.

We wszystkich przypadkach upoważnionym do podania wniosku jest także prokurator przy przełożonym sądzie okręgowym.

§ 664. Uchwałą, orzekającą pozbawienie własnej woli, można zacząć w drodze skargi w ciągu jednomiesięcznego czasokresu.

Do wytoczenia skargi są uprawnieni sam pozbawiony własnej woli, ten ustawowy zastępca pozbawionego własnej woli, do którego należy piecza nad jego osobą i inne osoby, wymienione w § 646.

W razie pozbawienia własnej woli z powodu choroby umysłowej czasokres rozpoczyna się dla pozbawionego własnej woli z chwilą, w której otrzyma on wiadomość o pozbawieniu własnej woli, dla innych osób z chwilą, w której pozbawienie własnej woli stało się skutecznem. W razie pozbawienia własnej woli z powodu słabości umysłowej czasokres rozpoczyna się dla ustawowego zastępcy pozbawionego własnej woli, będącego pod władzą rodzicielską lub pod opieką, z chwilą doręczenia mu uchwały, dla samego zaś pozbawionego własnej woli i reszty osób z chwilą doręczenia uchwały pozbawionemu własnej woli.

§ 665. Dla skargi jest wyłącznie właściwym ten sąd okręgowy, w którego okręgu ma siedzibę sąd grodzki, który rozstrzygnął o pozbawieniu własnej woli.

§ 666. Skargę należy kierować przeciw prokuratorowi.

Jeżeli skargę wytacza prokurator, skierować ją nale-

ży przeciw temu ustawowemu zastępcy pozbawionego własnej woli, do którego należy piecza nad jego osobą.

Jeżeli pozbawienia własnej woli żądała jedna z osób, wymienionych w ust. 1 § 646, należy ją wezwać na termin do ustnej rozprawy przy doręczeniu jej skargi. To samo stosuje się w wypadku przyłączenia się po myśli § 62 do sporu w charakterze uczestnika strony głównej.

§ 667. Ze skargą zaczepiającą pozbawienie własnej woli nie można łączyć żadnej innej skargi.

Skarga wzajemna jest niedopuszczalna.

§ 668. Jeżeli pozbawiony własnej woli pragnie wnieść skargę, przewodniczący sądu procesowego winien wyznaczyć mu na jego wniosek adwokata jako zastępcę.

§ 669. Przy rozprawie ustnej strony winny przedstawić w zupełności wyniki dochodzeń, w sądzie grodzkim dokonanych, o ile to jest potrzebnem dla zbadania słuszności zaczepionej uchwały.

W razie niezgodności lub niezupełności przedstawień przewodniczący winien spowodować sprostowanie lub uzupełnienie przy ponownem otwarciu, gdyby tego zaszała potrzeba rozprawy.

§ 670. Przepisy z ust. 1, 3 § 617, oraz §§ 618, 622 mają odpowiednie zastosowanie.

Przysięga stron jest wykluczona.

§ 671. Postanowienia §§ 654, 655 mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu na skutek skargi zaczepiającej.

Sądowi wolno odstąpić od przesłuchania biegłych, jeżeli uważa opinię, wydaną przez nich w sądzie grodzkim, za wystarczającą.

§ 672. Jeżeli sąd uzna skargę zaczepiającą za uzasadnioną, należy uchylić uchwałę, orzekającą pozbawienie własnej woli

Uchylenie staje się skuteczne dopiero z chwilą prawomocności wyroku.

Jednakowoż na wniosek można wydać stosownie do §§ 936 — 944 tymczasowe zarządzenia celem ochrony osoby lub majątku pozbawionego własnej woli.

§ 673. Jeżeli prokurator spór przegra, należy zasądzić od kasy państwowej zwrot kosztów, wynikłych dla wygrywającego przeciwnika, stosownie do tytułu piątego rozdziału drugiego księgi pierwszej.

Jeżeli skargę wytoczy prokurator, koszty sporu we wszystkich wypadkach winna ponieść kasa państwowa.

§ 674. Sąd procesowy winien zawiadomić władzę opiekuńczą i sąd grodzki o każdym wyroku końcowym, wydanym w tej sprawie.

§ 675. Uchylenie pozbawienia własnej woli dokonywa się przez uchwałę sądu grodzkiego na wniosek pozbawionego własnej woli lub tego ustawowego zastępcy pozbawionego własnej woli, któremu przysługuje piecza nad jego osobą, bądź też na wniosek prokuratora.

§ 679. Jeżeli sąd grodzki nie uwzględnił wniosku o uchylenie pozbawienia własnej woli, można żądać uchylenia w drodze skargi.

Do wytoczenia skargi jest uprawniony ten ustawowy zastępca pozbawionego własnej woli, do którego należy piecza nad jego osobą, oraz prokurator.

Jeżeli ustawowy zastępca nie chce wytoczyć skargi, przewodniczący sądu procesowego może wyznaczyć pozbawionemu własnej woli adwokata jako zastępcę.

Przy postępowaniu mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 665—667, 669—674.

§ 680. Pozbawienie własnej woli z powodu marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa dokonywa się uchwałą sądu grodzkiego.

§ 684 Uchwałę, orzekającą pozbawienie własnej woli,

pozbawiony własnej woli może zacząć w czasokresie jednomiesięcznym zapomocą skargi.

Czasokres zaczyna się od chwili doręczenia uchwały temu, kto został pozbawiony własnej woli.

Skargę należy skierować przeciwko temu, kto żądał pozbawienia własnej woli, a w razie jego śmierci, lub gdy miejsce jego pobytu jest nieznanne albo położone za granicą, przeciwko prokuratorowi.

Przy postępowaniu mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 665, 667, 669, 670, 672—674.

§ 685. Uchylenie pozbawienia własnej woli dokonywa się uchwałą sądu grodzkiego przy odpowiednim zastosowaniu §§ 647, 653, ust. 1, 2 §§ 676, § 677 i ust. 1, 3 § 678 na wniosek tego, kto został pozbawiony własnej woli, lub tego ustawowego zastępcy, który ma pieczę nad tą osobą.

§ 686. Jeżeli sąd grodzki nie uwzględni wniosku o uchylenie pozbawienia własnej woli, można żądać uchylenia zapomocą skargi.

Do wytoczenia skargi uprawniony jest ten ustawowy zastępca osoby, mającej być pozbawioną własnej woli, któremu przysługuje pieczę nad jej osobą. Jeżeli skargi wytoczyć on nie chce, przewodniczący sądu procesowego może wyznaczyć temu, kto został pozbawiony własnej woli, adwokata jako zastępcę.

Skargę należy kierować przeciwko temu, kto żądał pozbawienia własnej woli, a w razie jego śmierci, lub gdy jego miejsce pobytu jest nieznanne albo położone poza granicami tutejszej dzielnicy, przeciwko prokuratorowi.

Przy postępowaniu mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 665, 667, 669, 670, 672—674.

§ 687. Sąd grodzki winien podać do powszechnej wiadomości o pozbawieniu własnej woli kogokolwiek

z powodu marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa, jak również o uchyleniu takiego pozbawienia własnej woli.

§ 946. Publiczne wezwanie sądowe do zgłoszenia roszczeń lub praw z tym skutkiem, że zaniechanie zgłoszenia spowoduje ujemne skutki prawne, ma miejsce jedynie w wypadkach, określonych przez ustawę.

Dla postępowania wywoławczego właściwym jest sąd grodzki, powołany przez ustawę (p. wyżej uw. 1).

§ 952. Wyrok wykluczający należy wydać na wniosek na jawnym posiedzeniu.

§ 957 Przeciw wyrokowi wykluczającemu niema środka prawnego. Wyrok wykluczający można zaskarżyć w drodze skargi, którą należy wnieść przeciwko wnioskodawcy w tym sądzie okręgowym, w którego okręgu ma swą siedzibę sąd wywoławczy:

1. jeżeli nie zachodził wypadek, w którym ustawa dopuszcza postępowanie wywoławcze,

2. jeżeli pominięto publiczne obwieszczenie wywołania lub przepisany w ustawie sposób obwieszczenia,

3. jeżeli nie zachowano przepisanego czasokresu wywoławczego,

4. jeżeli sędzia orzekający z mocy ustawy był wykluczony od wykonywania urzędu sędziowskiego,

5. jeżeli mimo dokonanego zgłoszenia wbrew ustawie uwzględniono w wyroku roszczenie lub prawo,

6. jeżeli istnieją przyczyny, dla których może mieć miejsce skarga restytucyjna z powodu przestępstwa.

§ 958. Skargę zaczepiającą należy wnieść w ciągu czasokresu koniecznego, wynoszącego jeden miesiąc. Czasokres rozpoczyna się z dniem, w którym powód otrzymał wiadomość o wyroku wykluczającym, w wypadku jednak, gdy skarga opiera się na jednej z przyczyn zaczepienia, wymienionych pod l. 4. 6 § 957 i gdy przyczyna ta w owym dniu nie była jeszcze znaną powo-

dowi, dopiero z dniem, w którym powód dowiedział się o przyczynie zaczeplenia.

Po upływie dziesięciu lat, licząc od dnia ogłoszenia wyroku wykluczającego, skarga jest niedopuszczalną.

§ 960. Do postępowania wywoławczego celem uznania za zmarłego stosują się następujące przepisy szczególnie:

§ 973. Prócz wypadków z ust. 2 § 957 skarga zaczepiająca ma miejsce także wówczas, gdy uznanie za zmarłego nastąpiło niesłusznie, albo gdy czas śmierci zaginionego został nienależycie ustalony.

§ 974. Do wniesienia skargi zaczepiającej jest uprawniony każdy, kto ma interes prawny w tem, aby uznanie za zmarłego zostało uchylone, albo czas śmierci sprostowany.

Skargę zaczepiającą należy kierować przeciwko temu, kto uzyskał uznanie za zmarłego, a w razie, gdy osoba uznana za zmarłą wytacza skargę, lub gdy osoba przeciw której wytacza się skargę zmarła, lub też miejsce jej pobytu jest nieznanne, przeciwko prokuratorowi

§ 975. W postępowaniu przy skardze zaczepiającej stosują się odpowiednio przepisy §§ 667, 670, ust 1 § 673 i § 956.

§ 976. O ile skarga zaczepiająca nie opiera się na jednej z przyczyn, wymienionych w ust. 2 § 957, dopuszczalną jest tylko w ciągu jednomiesięcznego czasokresu. Czasokres zaczyna się z wydaniem wyroku, orzekającego uznanie za zmarłego. Przed upływem tego czasokresu nie przeprowadza się ustnej rozprawy.

Kilka procesów zaczepiających należy połączyć celem jednoczesnego rozpoznania i rozstrzygnięcia. Przepis § 62 ma zastosowanie.

Jeżeli na skutek skargi zaczepiającej uchylono uznanie za zmarłego, albo jeżeli ustalono inny czas

śmierci, wyrok ma skutek prawny dla wszystkich i przeciw wszystkim.

Art. XXXII.

Uchyła się art. 45 i 46 kodeksu handlowego o dowodzie z ksiąg handlowych.

Art. XXXIII.

Pozostają w mocy zawarte w ustawach i przepisach szczególnych postanowienia o właściwości sądu, postępowaniu i o sądach polubownych, a zwłaszcza:

1) przepisy kodeksu cywilnego z dnia 18 sierpnia 1896 r. o przysiedze wyjawienia;

2) § 371 ust. ost. kodeksu handlowego o miejscowej właściwości sądu;

3) § 48 i 64 ustawy z dnia 30 maja 1908 r. (Dz. U. Rzeszy str. 265) o umowie ubezpieczenia, dotyczące właściwości sądu, tudzież sądu polubownego (biegłych);

4) § 38 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lipca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 57, poz. 447) o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“, dotyczący właściwości sądów w Toruniu dla spraw o ustalenie nieistnienia roszczeń przedsiębiorstwa;

5) przepisy o komisjach pojednawczo-rozjemczych, przewidzianych ustawą z dnia 23 grudnia 1918 r. (Dz. U. Rzeszy str. 1456), ze zmianami wynikającymi z rozporządzeń z dnia 4 czerwca 1924 r.

(Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 585), z dnia 15 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 643), z dnia 15 października 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 866) i z dnia 30 kwietnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 312), o ile dotyczą rozpatrywania sporów indywidualnych, przewidzianych ustawą z dnia 9 lutego 1920 r. o radach zakładowych (Dz. U. Rzeszy str. 420);

6) przepisy o komisjach rozjemczych przewidzianych rozporządzeniem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu inspektoratów pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej Nr. 31, poz. 98).

Art. XXXIV.

Sposoby zabezpieczenia powództwa są te same jakie są przewidziane w przepisach egzekucyjnych dla zarządzeń tymczasowych i aresztów.

Art. XXXV.

Ustna umowa o sąd polubowny gaśnie, jeżeli w ciągu roku od wejścia w życie rozporządzenia niniejszego sąd polubowny nie wydał wyroku ani nie zawarto ugody przed tym sądem.

Rozdział V. Przepisy przechodnie.

Art. XXXVI.

Sprawy, wszczęte przed dniem wejścia w życie

kodeksu postępowania cywilnego, rozpoznawać należy aż do ukończenia według przepisów dotychczasowych.

O wszczęciu sprawy decyduje dzień, w którym wpłynął do sądu pozew¹⁾ lub inne pismo rozpoczynające postępowanie.^{2) 3) 4)}

1) Nadanie pozwu na pocztę przed dniem wejścia w życie kod postępow. cywil. nie jest rozstrzygające, zatem postępowanie nie ma być prowadzone według dotychczasowych przepisów, jeżeli pozew, wcześniej nadany na pocztę, wpłynął do sądu dopiero po dniu wejścia w życie k. p. c. Jeżeliby sąd był niewłaściwy, powinien pozew odrzucić, np. sąd apelacyjny w b. zaborze austriackim pozew syndykacki, jeżeli zaś żądane postępowanie nie jest znane, ale zachodzi właściwość sądu, należy wdrożyć postępowanie według k. p. c., chyba że pozew nie odpowiada tegoż przepisom, chociażby odpowiadał przepisom poprzednim, co jednak zajdzie tylko wyjątkowo.

2) Jako pismo, rozpoczynające postępowanie, uważać należy na obszarze prawa austriackiego wypowiedzenie a w postępowaniu nakazowym pozew, zawierający wniosek o wydanie nakazu, nie zaś zarzuty; chociażby więc wniesiono je po wejściu w życie k. p. c., to jednak postępowanie ma być prowadzone według dotychczasowych przepisów, gdy pozew lub wypowiedzenie albo prośbę o wydanie nakazu oddania lub odebrania rzeczy wniesiono przed wejściem w życie k. p. c.

3) Postępowanie dotychczasowe ma być dalej prowadzone także wtedy, gdy sąd, który uznał się niewłaściwym, przekazuje sprawę sądowi właściwemu; ten ostatni sąd oznacza się nie podług k. p. c., lecz podług prawa, które poprzednio obowiązywało,

4) Strony nie mogą się umówić, że postępowanie ma być prowadzone według przepisów k. p. c. i to nawet wtedy, gdy przed wejściem tegoż w życie wniesiono tylko pozew, a więc nie doszło jeszcze do rozprawy.

Art. XXXVII.

Sprawy, w których w pierwszej instancji nastąpiło zawieszenie postępowania (zawieszenie, przerwa,¹⁾ spoczywanie),²⁾ w razie ich podjęcia po wejściu w życie kodeksu postępowania cywilnego³⁾ prowadzi się nadal według przepisów tegoż kodeksu z uwzględnieniem już dokonanych czynności procesowych i zebranego materiału.⁴⁾

Przepis powyższy nie ma zastosowania, jeżeli dalsze postępowanie miałoby się odbyć w trybie, którego kodeks postępowania cywilnego nie zna.⁵⁾

1) Por. art. 195, 200, 201 i 202; należy tu także zarządzone po myśli § 601/2 austr. p. c. odłożenie sporu syndykackiego aż do ukończenia postępowania dyscyplinarnego.

2) Por. art. 206.

3) Przepis ten stosować należy zarówno wtedy, gdy do zawieszenia doszło przed wejściem w życie k. p. c., jak i wówczas, gdy postępowanie już po tym czasie prowadzono według przepisów dawniejszych, ale następnie zarządzono jego zawieszenie.

4) Postępowanie ma być dalej prowadzone według przepisów k. p. c. także w razie, gdyby zawieszenie postępowania nastąpiło w wyższej instancji albo też zarządzone było przez instancję niższą w czasie, gdy już wniesiono środek odwoławczy, a podjęto je po wejściu w życie k. p. c. W tym

przypadku na obszarze prawa austrj będą dopuszczalne nowości, chociaż ich w pismach apelacyjnych nie przytoczono, stosowanie bowiem przepisu art. 411 nie jest możliwe z uwagi na to, że w czasie wniesienia wymienionych pism obowiązywał przepis, wykluczający wszelkie nowe fakty i dowody, których w pierwszej instancji nie przytoczono, natomiast na obszarze prawa niemieckiego nie dopuści się tych nowości, które można było przytoczyć w pismach. W postępowaniu kasacyjnem dojdzie do tego, że nie uwzględni się podstaw, które dotychczas były dopuszczone a obecnie nie są w art. 433 wymienione, z drugiej strony uwzględni się przepis art. 441, dotychczas nieznan.

5) Przepis ten jest niejasny, bo stosowane ma być nie postępowanie dawniejsze, lecz to, które normuje k. p. c., a to zawsze daje się przeprowadzić; w szczególności w b. zaborze austrjackim w razie podjęcia postępowania drobiazgowego można prowadzić postępowanie, jakie obowiązuje w sądzie grodzkim, a w przypadku podjęcia sporu awizacyjnego albo nakazowego nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu postępowania k. p. c., a podobnie ma się rzecz także w innych dzielnicach prawnych, np. na obszarze prawa niemieckiego, gdy prowadzono postępowanie z dokumentu. Wobec tego podjęte po zawieszeniu postępowanie chyba tylko wtedy prowadzić należy według dawnych przepisów, gdy postępowanie, w któremby sprawę należało dalej kontynuować, przez sąd, do rozstrzygnięcia powołany, nie może być w myśl k. p. c. prowadzone, a zajdzie to na obszarze prawa austrjackiego, gdy poprzód odłożoną z powodu postępowania dyscyplinarnego sprawę syndykacką podejmie się po wejściu w życie k. p. c., bo sąd apelacyjny nie jest już powołany do prowadzenia postępowania w pierwszej instancji. W razie, gdyby na obszarze prawa austrjackie-

go w sądzie okręgowym po wejściu w życie k. p. c. podjęto zawisłe w nim poprzód postępowanie drobiazgo-
we lub też o ochronę posiadania, należy je dalej prowa-
dzić według zasad k. p. c., bo nie podobna więcej stosowa-
wać postępowania, jakie prowadzi się w sądzie grodzkim,
a które według przepisów w b. zaborze austr. obowiązujących w wymienionych sprawach należy wziąć za pod-
stawę.

Art. XXXVIII.

Art. 208 kodeksu postępowania cywilnego stosuje się także w sprawach wszczętych przed wej-
ściem tego kodeksu w życie.¹⁾ Jeżeli zawieszenie
(spoczywanie) nastąpiło przed tym dniem, termin
trzyletni liczy się od dnia wejścia w życie kodeksu
postępowania cywilnego.²⁾

Na obszarze sądów apelacyjnych w Warsza-
wie, Lublinie i Wilnie termin trzyletni liczy się
w myśl art. 689 ustawy postępowania cywilnego.

¹⁾ Umorzenie postępowania w sprawach dawniej-
szych wypływa już z art. XXXVII, bo w razie podjęcia
należałoby prowadzić postępowanie według zasad k. p.
c., a ten nie dopuszcza dalszego postępowania, jeżeli za-
wieszenie trwało trzy lata.

²⁾ Jakkolwiek więc według art. XXXVII podjęte
postępowanie należy prowadzić według zasad k. p. c.,
to jednak na obszarze prawa austriackiego i niemieckie-
go nie można go umorzyć mimo, że spoczywanie trwało
trzy lata, jeżeli od wejścia w życie k. p. c. nie minął
jeszcze termin trzechletni.

Art. XXXIX.

Przepis art. 272 kodeksu postępowania cywil-

nego, ograniczający dowód ze świadków przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu, nie będzie miał zastosowania do czynności stwierdzonej dokumentem, sporządzonym przed wejściem w życie kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli czynność podlega prawu obowiązującemu na obszarze sądów apelacyjnych w Krakowie, Katowicach, Lwowie, Poznaniu i Toruniu.¹⁾

1) Przepis ten pozostaje w sprzeczności z powszechnie przyjętą zasadą procesową, że doniosłość środków dowodowych ocenia się podług tego prawa, które obowiązuje w czasie przeprowadzenia postępowania a nie podług przepisów, które obowiązywały w czasie, kiedy powstał środek dowodowy lub kiedy doszło do zdarzenia, stwierdzić się mającego w procesie; przyjęcie zasady odmiennej jest zrozumiałe, bo postanowienie o niedopuszczalności dowodu ze świadków wbrew osnowie dokumentu lub ponad osnowę tegoż ma charakter materialno-prawny, chociaż nadano mu pozory przepisu procesowego.

Art. XL.

W sprawach, toczących się według przepisów francuskiej procedury cywilnej, sąd wyznaczy stronom roczny termin do złożenia w sądzie akt procesowych. W razie niezłożenia akt w tym terminie sprawa ulega umorzeniu. Jeżeli akta zostały złożone, sprawę prowadzi się nadal według przepisów kodeksu postępowania cywilnego z uwzględnieniem już dokonanych czynności procesowych i zebranego materiału.¹⁾

1) Jest to — podobnie jak w art. XXXVII — wyjątek od zasady, przyjętej w art. XXXVI.

Art. XLI.

W sprawach wszczętych przed wejściem w życie kodeksu postępowania cywilnego w sądzie, według dotychczasowych przepisów niewłaściwym, postępowanie toczyć się będzie nadal przed tym sądem, jeżeli jest on właściwy według kodeksu postępowania cywilnego.¹⁾

1) Motywem tego przepisu jest, że pozew odrzucony z powodu niewłaściwości sądu należałoby wnieść ponownie do tego samego sądu, który go odrzucił, jeżeli ten sąd według k. p. c. jest właściwym. W razie, gdy w procesie wszczętym przed dniem wejścia w życie k. p. c. pozwany podniósł zarzut niewłaściwości sądu, uzasadniony tak według prawa dawnego jak i według k. p. c., dopuszczalne jest przekazanie sprawy tylko temu sądowi, który według dotychczasowych przepisów był właściwym a nie sądowi właściwemu według zasad k. p. c., bo po myśli art. XXXVI stosować należy prawo dotychczasowe a postępowanie przed sądem, któremu się sprawę przekazuje, jest dalszym ciągiem postępowania wszczętego w sądzie niewłaściwym.

Art. XLII.

W sprawach, rozstrzygniętych według dotychczasowego prawa, wznowienie postępowania wszczęte po wejściu w życie kodeksu postępowania cywilnego odbywa się według przepisów tegoż kodeksu.^{1) 2)}

1) Przepis ten stanowi wyjątek od zasady art. XXXVI, bo skarga o wznowienie jest środkiem prawnym i dąży do uchylenia poprzód zapadłego wyroku; wynika stąd, że sprawę główną należy rozpoznawać według k. p. c., jeżeli sąd po myśli art. 459 § 1 połączy badanie dopuszczalności wznowienia z rozpoznaniem sprawy. Jeżeli zaś sąd przed wejściem w życie k. p. c. rozstrzygnął tylko o dopuszczalności wznowienia i je dopuścił, wówczas rozpoznanie sprawy głównej ma się odbyć według dotychczasowego postępowania w myśl przepisu art. XXXVI.

2) Zastosowanie mają także zawarte w art. 454 przepisy o właściwości.

Art. XLIII.

W sprawach, rozstrzygniętych przez sąd polubowny przed wejściem w życie kodeksu postępowania cywilnego, postępowanie przed sądem państwowym odbywać się będzie według przepisów dotychczasowych.^{1) 2)}

¹⁾ Z przepisu tego wynika, że w razie, gdy sąd polubowny przed wejściem w życie k. p. c. wydał orzeczenie, zaskarżenie tegoż ma się odbyć według przepisów dotychczasowych, że zaś orzeczenie zapadłe po wejściu w życie k. p. c. można zaskarżyć tylko według tegoż przepisów a nie według przepisów dotychczasowych. W konsekwencji sąd polubowny ma postąpić według przepisów k. p. c., jeżeli sprawę poprzód w nim zawisłą rozstrzygnął dopiero po wejściu w życie k. p. c., co nie odpowiada zasadzie przyjętej w art. XXXVI. Do postępowania polubownego, nie zakończonego jeszcze orzeczeniem, należy więc po wejściu w życie k. p. c. stosować zawarte w nim przepisy, w szczególności art. 495

i 497. Stanowisko, że do postępowania wszczętego przed wejściem w życie k. p. c. a w tym czasie jeszcze nie ukończonego, należy stosować prawo dotychczasowe, prowadzi do wyniku niewłaściwego; z jednej strony bowiem orzeczenie możnaby zaskarżyć, jeżeli nie uwzględniono przepisów k. p. c., chociaż zastosowano prawo dotychczasowe, z drugiej zaś strony pominięcie przepisów prawa dawnego nie byłoby sankcją uchylenia wyroku polubownego zagrożone.

2) Brak postanowienia co do zapisu na sąd polubowny a tylko art. XXXV stanowi, że ustna umowa o sąd polubowny, zawarta na obszarze prawa niemieckiego, traci moc, jeżeli do roku po wejściu w życie k. p. c. nie będzie na jej podstawie wydane orzeczenie względnie zawartą ugodą. Nie można przyjąć, aby przepisy dotychczasowe należało stosować, w szczególności co do ustanowienia sędziów polubownych, w zapisie nie wymienionych, i co do zgaśnięcia mocy zapisu; z zasady, że przepisy o postępowaniu natychmiast wchodzi w życie, także odnośnie poprzód zawiązanych stosunków, wypływa, że odnośnie zapisu należy uwzględnić tylko k. p. c. a przepisy dotychczasowe tylko wtedy, gdyby wniosek wpłynął już do sądu państwowego przed wejściem w życie k. p. c. Tej zasady trzymać się należy także co do pozasądowych oświadczeń, o ile one są doniosłe; jeżeliby np. przed wejściem w życie k. p. c. strona wezwała drugą o ustanowienie sędziego polubownego a według prawa dotychczasowego ustanowienie odbyć się miało w przeciągu dni czternastu, jak np. po myśli § 581 austr. p. c., to po wejściu w życie k. p. c. nie można już po upływie tygodnia twierdzić, że nie uczyniono zadość przepisowi art. 490 § 1, strona, któraby np. otrzymała wezwanie w ostatnim dniu przed wejściem w życie k. p.

c., ma wymienić sędziego w ciągu dni czternastu a nie w ciągu dni siedmiu.

Art. XLIV.

Na obszarach sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie, Wilnie, Poznaniu, Toruniu, tudzież sądu okręgowego w Katowicach, pozew o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania może być wniesiony w ciągu roku od daty zakłócenia lub utraty posiadania, jeżeli zdarzenia te nastąpiły przed wejściem w życie kodeksu postępowania cywilnego.

Art. XLV.

W okresie dziesięcioletnim, w którym według art. 273 prawa o ustroju sądów powszechnych jeden sędzia rozpoznaje sprawę w sądzie okręgowym, obowiązują przepisy następujące:

§ 1. Przepisy o prawach i obowiązkach przewodniczącego i sądu stosuje się do jednego sędziego.

§ 2. Sprawy, należące do jednego sędziego, sędzia może połączyć nawet wtedy, jeżeli wartość dochodzonych roszczeń przewyższa dziesięć tysięcy złotych.

§ 3. Sąd, rozłączając roszczenia połączone w jednym pozwie, przekaże do rozpoznania jednemu sędziemu te z pośród rozłączonych roszczeń, które nie przekraczają dziesięciu tysięcy złotych.

Art. XLVI.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

O ileby do czasu wejścia w życie kodeksu postępowania cywilnego i rozporządzenia niniejszego nie zostały wydane przewidziane w nich rozporządzenia, stosować należy odpowiednio przepisy dotychczasowe.

Art. XLVII.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1935 r.

DODATKI.

DODATEK I.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 6 lutego 1928 r. (D. U. R. P. Nr. 12, poz. 95).

Prawo o ustroju sądów powszechnych

przy uwzględnieniu zmian, wprowadzonych ustawą z dnia 4 marca 1929 r. (D. U. R. P. Nr. 5, poz. 43) i rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1930 r. (D. U. R. P. Nr. 80, poz. 626).

Dział I.

Sądy.

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. § 1. Wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych i karnych sprawują sądy powszechne.

sądy grodzkie oraz sędziowie pokoju,

sądy okręgowe,

sądy apelacyjne i

Sąd Najwyższy.

§ 2. Sądy wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 3. Sądy powszechne nie sprawują wymiaru sprawię-

dliwości w sprawach, przekazanych ustawami szczególnymi innym sądom lub władzom.

Art. 2. § 1. Sąd Najwyższy ma siedzibę w Warszawie.

§ 2. Tworzenie i znoszenie sądów grodzkich, okręgowych i apelacyjnych, ustalenie i zmiana ich okręgów, jak również zmiana siedziby sądu następuje w drodze ustawy.

§ 3. Zmianę granic okręgu lub siedziby sądu może zarządzić także Prezydent Rzeczypospolitej w drodze rozporządzenia, jednakże taka zmiana nie może być połączona z przeniesieniem sędziego bez jego zgody w stan spoczynku lub na inne miejsce służbowe.

§ 4. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia postanawia, dla których gmin mają być ustanowieni sędziowie pokoju, ustala ich okręgi i siedziby, oraz stanowi o ich znoszeniu.

Art. 3. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia w siedzibie sądu grodzkiego tworzyć dla okręgów jednego lub kilku sądów grodzkich stałe wydziały zamiejscowe sądu okręgowego.

Art. 4. § 1. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia tworzyć w sądach okręgowych osobne sądy dla nieletnich w siedzibie i poza siedzibą sądu okręgowego, oraz określać granice okręgów sądów dla nieletnich.

§ 2. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia przekazać rozpoznawanie spraw karnych dotyczących nieletnich, jednemu sądowi grodzkiemu dla kilku okręgów tych sądów.

Art. 5. § 1. Minister Sprawiedliwości oznaczy w drodze rozporządzenia w każdym sądzie okręgowym liczbę sędziów tegoż sądu, jako sędziów śledczych.

§ 2. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia ustanowić siedziby dla sędziów sądu okręgowego, jako sędziów śledczych, poza siedzibą tegoż sądu. Nie mo-

że to powodować przeniesienia sędziego do innej miejscowości bez jego zgody.

§ 5 Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia oznaczyć w sądach apelacyjnych liczbę sędziów tegoż sądu, jako sędziów śledczych do spraw wyjątkowego znaczenia.

Art. 6. Sąd może spełniać czynności poza swoją siedzibą, a w razie konieczności — i poza swoim okręgiem, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości lub jeżeli przez to oszczędzi się znacznie na kosztach.

Art. 7. Minister Sprawiedliwości może zarządzić odbywanie poza siedzibą sądu stałych roków sądów okręgowych i sądów grodzkich.

Art. 8. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia oznaczy urzędy, mające prowadzić rejestry skazanych, oraz sposób prowadzenia tych rejestrów.

Art. 9. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia powierzyć prowadzenie ksiąg gruntowych, rejestrów handlowych i innych, przekazane ustawami sądom grodzkim, jednemu z nich dla kilku okręgów tych sądów.

Art. 10. Językiem sądowym jest język polski. Używanie innych języków określają ustawy szczególne

R o z d z i a ł II.

Sądy grodzkie.

Art. 11. § 1. Sąd grodzki składa się z jednego sędziego lub większej liczby sędziów. Sędzia grodzki, a jeśli jest ich więcej — jeden z sędziów sądu grodzkiego, wyznaczony przez Ministra Sprawiedliwości, jest jego naczelnikiem.

§ 2. Usunięcie wyznaczonego naczelnika sądu z tego stanowiska może nastąpić za zgodą zgromadzenia ogólnego właściwego sądu okręgowego.

Art. 12. Sądy grodzkie rozpoznają sprawy, powierzone im przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczególne, oraz, o ile ustawy inaczej nie stanowią, — środki odwoławcze od orzeczeń sędziów pokoju.

Art. 13. § 1. Sądy grodzkie są obowiązane spełniać poszczególne czynności sądowe na żądanie innych sądów, zarówno powszechnych jak i szczególnych, oraz w wypadkach przez ustawy przepisanych — na żądanie innych władz państwowych.

§ 2 Sądy grodzkie są obowiązane udzielać pomocy sądowej również na żądanie sądów zagranicznych, o ile wzajemność jest zapewniona; żądanie pomocy sądowej, skierowane przez Ministra Sprawiedliwości, ma moc obowiązującą dla sądu wezwanego.

§ 3. O spełnienie czynności należy zwracać się do sądu grodzkiego, w którego okręgu czynność ma być spełniona

Art. 14. Sprawy, należące do zakresu działania sądów grodzkich, rozpoznaje jeden sędzia.

Art. 15. § 1. Sędziowie pokoju rozpoznają sprawy powierzone im przez ustawy postępowania sądowego lub ustawy szczególne.

§ 2 Jeżeli dla danej miejscowości nie ustanowiono sędziego pokoju, sprawy należące do jego właściwości rozpoznaje sąd grodzki.

R o z d z i a ł III.

Sądy okręgowe.

Art. 16. Sąd okręgowy składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów, oraz sędziów.

Art. 17. Sądy okręgowe dzielą się na wydziały.

Art. 18. Sądy okręgowe rozpoznają sprawy, powierzone im przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczegól-

ne, oraz, o ile ustawy inaczej nie stanowią, — środki odwoławcze od orzeczeń sądów grodzkich wydanych w pierwszej instancji i od postanowień sędziów śledczych.

Art. 19. Sądy okręgowe rozpoznają w pierwszej instancji sprawy nie należące do właściwości innych sądów.

Art. 21. § 1. Sądy okręgowe, którym podlegają miejscowości o znaczniejszym ruchu handlowym, rozpoznają w pierwszej instancji sprawy handlowe, wymienione w ustawach, w składzie jednego sędziego okręgowego, który przewodniczy, i dwóch sędziów handlowych.

§ 2 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, oznaczy sądy okręgowe, w których mają być tworzone wydziały handlowe

Art. 23. § 1. We wszystkich innych sprawach, prócz wymienionych w art. 21—22, sądy okręgowe orzekają w składzie trzech sędziów, o ile ustawy inaczej nie stanowią.

§ 2. W składzie sądzącym sądu okręgowego może brać udział zastępczo jeden sędzia grodzki, który nie może być jednak przewodniczącym.

R o z d z i a ł IV.

Sądy apelacyjne.

Art. 31. Sąd apelacyjny składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów, oraz sędziów.

Art. 32. Sądy apelacyjne dzielą się na wydziały.

Art. 33. Sądy apelacyjne rozpoznają środki odwoławcze od orzeczeń sądów okręgowych, o ile ustawy inaczej nie stanowią oraz orzekają w sprawach przekazanych im przez ustawy.

Art. 34. Sądy apelacyjne orzekają w składzie trzech sędziów.

R o z d z i a ł V.

Sąd Najwyższy.

Art. 35. Sąd Najwyższy składa się z pierwszego prezesa, prezesów i sędziów.

Art. 36. Sąd Najwyższy dzieli się na izby: cywilną i karną.

Art. 37. Sąd Najwyższy rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń sądów apelacyjnych, o ile ustawy inaczej nie stanowią, oraz w wypadkach wskazanych w ustawach — środki odwoławcze od orzeczeń sądów okręgowych i sądów przysięgłych; nadto Sąd Najwyższy orzeka w innych sprawach, przekazanych mu przez ustawy.

Art. 38. Regulamin Sądu Najwyższego oznaczy, do której izby należeć będą, prócz spraw cywilnych lub karnych, inne jeszcze sprawy, przekazane przez ustawy Sądowi Najwyższemu.

Art. 39. Sąd Najwyższy orzeka w składzie trzech sędziów, po wysłuchaniu w każdej sprawie wniosków prokuratora.

Art. 40. § 1. Skład sądzący może przedstawić zasadę prawną budzącą wątpliwość do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów, poczem uchwaloną zasadę można wpisać do księgi zasad prawnych.

§ 2. Jeżeli w innej sprawie jakikolwiek skład sądzący zamierza odstąpić od zasady prawnej, wpisanej do księgi, wówczas przedstawia daną zasadę do rozstrzygnięcia całej izbie, poczem uchwaloną zasadę wpisuje się do księgi zasad prawnych. Do powzięcia uchwał izby wymagana jest obec-

ność przynajmniej połowy jej członków, a w każdym razie niemniej niż dziesięciu sędziów.

§ 3. Jeżeli skład sądzący w jednej izbie zamierza odstąpić od zasady prawnej, wpisanej do księgi innej izby, rozstrzygnięcie następuje na zgromadzeniu ogólnem. Uchwały zgromadzenia ogólnego wpisuje się do ksiąg obu izb.

§ 4. Odstąpienie od zasady prawnej, ustalonej przez izbę lub zgromadzenie ogólne, nastąpić może tylko w drodze ponownego rozstrzygnięcia izby względnie zgromadzenia ogólnego.

Art. 41. § 1. Sąd Najwyższy w składzie całej izby, na wniosek Ministra Sprawiedliwości, pierwszego prezesa lub prezesa danej izby, wyjaśnia przepisy prawne, które budzą wątpliwości lub których stosowanie wywołało rozbieżność w orzecznictwie; izba może przedstawić zagadnienie prawne pod rozpoznanie zgromadzenia ogólnego.

§ 2. Uchwały izby lub zgromadzenia ogólnego wpisuje się do ksiąg zasad prawnych.

Art. 42. Sąd Najwyższy wydaje zbiór swoich orzeczeń, zawierających rozstrzygnięcie zasadniczych zagadnień prawnych.

Art. 43. § 1. Materiał prawny do orzecznictwa Sądu Najwyższego zbiera Biuro orzecznictwa, złożone z osób posiadających kwalifikacje na stanowiska sędziowskie.

§ 2. Ustrój Biura określi regulamin Sądu Najwyższego, który może członkom Biura powierzyć ponadto inne czynności pomocnicze.

R o z d z i a ł VI.

Spory o własność.

Art. 44. § 1. Spory o własność między sądami równo-

rzędnymi rozstrzyga ostatecznie sąd bezpośrednio przełożony nad sądem, który pierwszy wszczął spór.

§ 2. Orzeczenie sądu wyższego w przedmiocie właściwości wiąże sąd niższy, nawet należący do innego okręgu.¹⁾

¹⁾ Por. art. 53 k. p. c.

Art. 45. § 1. O ile ustawy lub przepisy szczególne inaczey nie stanowią, spory o właściwość między sądami powszechnymi a sądami szczególnymi rozstrzyga przełożony nad sądem powszechnym sąd apelacyjny, a spory o właściwość między sądami szczególnymi — Sąd Najwyższy. Prawomocne orzeczenie sądu powszechnego, że dana sprawa nie należy do zakresu działania sądów powszechnych, wiąże sąd szczególny.

§ 2. Przepis powyższy nie narusza w niczem postanowień ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym (Dz. U R. P. Nr. 126, poz. 897).

Art. 46. § 1. Spory, powstałe między sądami grodzkiem wskutek odmowy udzielenia pomocy sądowej, rozstrzyga ostatecznie sąd okręgowy przełożony nad sądem, do którego się o pomoc zwrócono.

§ 2. Żądanie pomocy sądowej, skierowane przez sąd przełożony, wiąże sąd grodzki.

§ 3. W razie odmowy udzielenia pomocy sądowej na żądanie innego sądu wyższego, rozstrzyga ostatecznie sąd apelacyjny przełożony nad sądem, do którego się o pomoc zwrócono.

R o z d z i a ł I X.

Utrzymanie powagi sądu.

Art. 60. § 1. Przewodniczący sądu może upomnieć osobę, która narusza powagę, spokój lub porządek czynności

sądowych, a po bezskutecznem upomnieniu może ją wydalic.

§ 2. Uczestników sprawy sąd może wydalic tylko wtedy, gdy, mimo uprzedzenia o skutkach prawnych ich nieobecności, nadal zachowują się niewłaściwie.

Art. 61. § 1 W razie cięższego naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych, albo ublżenia sądowi, innej władzy lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może skazać winnego na grzywnę do stu złotych lub na karę pozbawienia wolności do trzech dni.

§ 2. Skazanie jest natychmiast wykonalne i nie uchyla odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej.

§ 3. O ukaranie osoby, podlegającej sądownictwu wojskowemu, sąd zwraca się do władz wojskowych.

Art. 62. § 1. Grzywny wpływają na rzecz Skarbu Państwa.

§ 2. W razie niemożności ściągnięcia grzywny, zamienia się ją na karę pozbawienia wolności do trzech dni.

Art. 63. Zarządzenia porządkowe przewodniczącego oraz kary porządkowe wymierzone przez sąd nie mają zastosowania do sędziów, należących do składu sądującego, i do prokuratora, a grzywny i kary pozbawienia wolności — do adwokata, jako rzeczownika strony w danej sprawie.

Art. 64. Sąd może wydalic z sali publiczność z powodu niewłaściwego jej zachowania się.

R o z d z i a ł X.

Administracja sądowa i nadzór.

Art. 65. Czynności administracji sądowej pełnią kierownicy sądów. Mogą oni powoływać do współdziałania w czynnościach administracyjnych, nie wyłączając nadzorczych, swoich zastępców, a w poszczególnych wypadkach — sędziów.

Art. 66. Kierownikami sądów są:

w Sądzie Najwyższym — pierwszy prezes;

w sądach apelacyjnych i okręgowych — prezesi tych sądów;

w sądach grodzkich — naczelnicy, którym podlegają także sędziowie pokoju.

Art. 67. Minister Sprawiedliwości władny jest wyznaczyć zastępcę kierownika sądu apelacyjnego, okręgowego lub grodzkiego z pośród sędziów tego samego albo innego równorzędnego lub wyższego sądu, jeżeli przerwa w urzędowaniu kierownika sądu ma trwać lub trwa już dłużej niż sześć tygodni. Pozatem zastępcą kierownika jest najstarszy służbą prezes, wiceprezes lub sędzia.

Art. 68. O starszeństwie służbowem prezesów, wiceprezesów lub sędziów, zajmujących stanowisko równorzędne w tym samym sądzie, rozstrzygają następujące dane w wymienionej poniżej kolejności:

- a) czas spędzony w tej samej lub wyższej grupie uposażenia,
- b) ogólny czas służby na stanowiskach sędziowskich, prokuratorskich lub referendarskich w Ministerstwie Sprawiedliwości i w Prokuraturji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej;
- c) wreszcie wiek

Art. 69. § 1. Na czele każdej izby Sądu Najwyższego stoi prezes Sądu Najwyższego.

§ 2. Na czele wydziału w sądzie apelacyjnym lub okręgowym stoi prezes, wiceprezes lub sędzia.

Art. 70. Nadzór nad sądami i sędziami pełnią:

- a) kierownik sądu — nad swoim sądem; naczelnik sądu grodzkiego — także nad sędziami pokoju swego okręgu;
- b) prezes sądu okręgowego — nad sądami grodzkimi wraz z sędziami pokoju swego okręgu;

c) prezes sądu apelacyjnego — nad sądami okręgowymi i grodzkimi wraz z sędziami pokoju swego okręgu.

Art. 71. § 1. Naczelny nadzór nad wszystkimi sądami i sędziami sprawuje Minister Sprawiedliwości.

§ 2. Minister Sprawiedliwości wykonywa nadzór ten osobiście, przez Podsekretarza Stanu lub przez delegowanych sędziów instancyj równorzędnych lub wyższych.

Art. 72. § 1. Osoby powołane do nadzoru (art. 65, 70, 71) mają prawo żądać wyjaśnień, wglądać w czynności i usuwać oczywiste usterki, oraz z powodu dostrzeżonych przewinień kierować sprawę do sądu dyscyplinarnego, nadto Minister Sprawiedliwości oraz prezesi, co do sądów podległych ich nadzorowi, mają prawo uchylać zarządzenia administracyjne, niezgodne z prawem oraz zarządzenia niezgodne z regulaminami lub innemi przepisami porządkowymi.

§ 2. Osoby powołane do nadzoru mogą być obecne na rozprawie toczącej się przy drzwiach zamkniętych.

§ 3. Kierownicy sądów, w granicach służącego im nadzoru, tudzież Minister Sprawiedliwości mogą, w razie dostrzeżenia uchybienia, zwrócić na nie uwagę oraz żądać usunięcia skutków uchybienia.

§ 4. Nadzór nie może wkraczać w dziedzinę, w której w myśl art. 77 Konstytucji sędziowie są niezawisli.

Art. 73. W stosunku do urzędników i niższych funkcjonarjuszów sądowych mają zastosowanie ogólne przepisy o służbie cywilnej, dotyczące nadzoru służbowego.

Art. 74. § 1. Minister Sprawiedliwości kontroluje działalność służbową władz powołanych do nadzoru, deleguje osoby wymienione w art. 71 do perjodycznych wizytacyj sądów oraz czuwa nad wykonaniem wydanych w drodze nadzoru zarządzeń.

§ 2. Minister Sprawiedliwości wydaje przepisy co do

perjodycznych wizytacyj sądów okręgowych i grodzkich wiaz z sędziami pokoju przez prezesów sądów przełożonych.

Art. 75. Każdy sąd wyższy o spostrzeżonych przez siebie usterkach w urzędowaniu sądu niższego zawiadamia osobę powołaną do nadzoru.

Art. 76. § 1. Sąd wyższej instancji, w razie dostrzeżenia przy rozstrzyganiu środków odwoławczych oczywistej obrazy przepisów ustawowych w postępowaniu sądu niższej instancji, władny jest — niezależnie od uprawnień służących mu z mocy ustaw postępowania sądowego — stwierdzić uchybienie i wytknąć je właściwemu sądowi. Na żądanie, sąd niższy obowiązany jest udzielić wyjaśnień. Stwierdzenie i wytknięcie uchybienia nie ma wpływu na daną sprawę.

§ 2. O wytknięciu uchybienia sąd wyższy zawiadamia kierownika właściwego sądu, a w wypadkach ważniejszych — ponadto Ministra Sprawiedliwości.

Art. 77. Sąd Najwyższy władny jest na wniosek pierwszego prokuratora unieważnić orzeczenie, wydane przez sąd w sprawie, która ze względu na osobę lub przedmiot nie podlega orzecznictwu sądów powszechnych, albo wydane w sprawie karnej bądź przez sąd rzeczowo niewłaściwy, wyjąwszy, gdy sprawę rozpoznawał sąd wyższego rzędu niż właściwy, — bądź przez sąd, w którego składzie uczestniczyła osoba, nieuprawniona do wydawania wyroków.

Art. 78. § 1. Minister Sprawiedliwości wyda w drodze rozporządzeń regulaminy, w których określi tryb wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich oraz sędziów pokoju.

§ 2 Sąd Najwyższy uchwali dla siebie regulamin, który Minister Sprawiedliwości wyda w drodze rozporządzenia i ogłosi w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 5. Minister Sprawiedliwości oznaczy w drodze rozporządzenia, po upływie jakiego czasu i pod jakimi warunkami akta spraw sądowych będą w całości lub w części niszczone lub przekazywane archiwom naukowym.

Dział II.

Sędziowie.

Rozdział VI.

Obowiązki.

Art. 119. Sędzia obowiązany jest służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki swego zawodu wypełniać zgodnie z ustawami i gorliwie, poświęcając im całą swą wiedzę i doświadczenie.

Art. 120. § 1. Sędzia obowiązany jest zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których poza jawną rozprawą sądową powziął wiadomość ze względu na swoje stanowisko sędziowskie

§ 2. Obowiązek zachowania tajemnicy ustaje, gdy sędzia składa zeznanie jako świadek przed sądem, chyba że ujawnienie tajemnicy zagraża dobru Państwa albo takiemu ważnemu interesowi prywatnemu, który nie jest sprzeczny z celami wymiaru sprawiedliwości.

§ 3. Od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić sędziego tylko Minister Sprawiedliwości.

§ 4. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa także po opuszczeniu służby.

Art. 121. Sędzia powinien na służbie i poza służbą strzec powagi sądu i unikać wszystkiego, co mogłoby przywieść ujmę godności sędziego. Nie wolno mu należeć do stronnictw politycznych, ani brać udziału w takich wystąpieniach o charakterze politycznym, które mogłyby osłabiać zaufanie do bezstronności sędziego; zakaz ten nie do-

tyczy sędziów w stanie spoczynku, albo będących członkami Sejmu lub Senatu Rzeczypospolitej.

Dział III.

Sędziowie pokoju.

Art. 189. § 1. Sędziego pokoju i jego zastępcę wybierają mieszkańcy danego okręgu na pięć lat.

§ 2. Jeżeli wybór nie dojdzie do skutku lub liczba głosów oddanych przy wyborze nie dochodzi jednej trzeciej części ogólnej liczby wyborców, sędziego pokoju i jego zastępcę mianuje Minister Sprawiedliwości.

Art. 190. W razie nieprzyjęcia wyboru przez sędziego pokoju i jego zastępcę lub przedterminowego ich ustąpienia, Minister Sprawiedliwości mianuje sędziego pokoju i zastępcę na czas do końca bieżącego okresu.

Art 191. Sędzią pokoju może być ten, kto posiada obywatelstwo polskie, korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich, mieszka przynajmniej od roku w danym okręgu, jest nieskazitelnego charakteru, ukończył trzydzieści lat życia, włada językiem polskim w słowie i piśmie oraz otrzymał wykształcenie przynajmniej w zakresie sześciu klas państwowej szkoły średniej

Art. 192. § 1. Nie może być sędzią pokoju:

- a) poseł do Sejmu lub senator;
- b) funkcjonariusz państwowy lub gminny w służbie czynnej;
- c) wojskowy w służbie czynnej;
- d) duchowny lub zakonnik;
- e) adwokat;
- f) notariusz.

§ 2. Nie może być sędzią pokoju osoba, przeciwko której toczy się postępowanie sądowe o przestępstwo z chęci zysku lub o zbrodnię.

Art. 206. § 1. Sędzia pokoju wykonywa swoje czynności a/ do objęcia stanowiska przez jego następcę.

§ 2. Sędziego pokoju może zwolnić przed upływem czasu, na który był powołany, Minister Sprawiedliwości, bądź na własne jego żądanie, bądź na podstawie uchwały zgromadzenia ogólnego sądu okręgowego.

Art. 207. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określi prawa i obowiązki sędziów pokoju oraz ich odpowiedzialność dyscyplinarną

Art. 208. Sędziowie pokoju pełnią swe obowiązki bezpłatnie, jednak mogą otrzymywać wynagrodzenie za odebranie od zwykłych zajęć. Koszty, związane z wyborem i urzędowaniem sędziów pokoju, ponoszą właściwe gminy. Szczegóły określi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, a co do wynagrodzenia sędziów — nadto w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Dział IV.

Sędziowie handlowi.

Art. 209. § 1. Sędziów handlowych mianuje Minister Sprawiedliwości na trzy lata, po wysłuchaniu opinii Ministra Przemysłu i Handlu, z pośród osób proponowanych przez właściwe izby przemysłowo-handlowe.

§ 2 Sędziów handlowych może zwolnić przed upływem trzylecia Minister Sprawiedliwości, bądź na własne ich żądanie, bądź na podstawie orzeczenia zgromadzenia ogólnego sądu apelacyjnego.

Art. 210. Sędzią handlowym może być ten, kto posiada obywatelstwo polskie, korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich, jest nieskazitelnego charakteru, ukończył trzydzieści lat życia, włada językiem polskim w słowie

i piśmne, oraz posiada praktyczną znajomość obrotu handlowego i zwyczajów handlowych.

Art. 211. Sędziowie handlowi składają ślubowanie sędziowskie przed prezesem sądu okręgowego.

Art. 212. Sędziowie handlowi pełnią swe obowiązki bezpłatnie.

Art. 213. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określi prawa i obowiązki oraz odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów handlowych, a w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu — tryb ich powoływania.

D z i a ł IX.

Przepisy przechodnie i końcowe.

R o z d z i a ł I.

O przekształceniu dotychczasowych sądów i urzędów prokuratorskich oraz stanowisk w sądownictwie.

Art. 269. § 1. Z dniem wejścia w życie niniejszego prawa dotychczasowe sądy stają się sądami o ustroju przewidzianym przez prawo niniejsze, a mianowicie: sądy powiatowe (łącznie z ławniczemi) i sądy pokoju — sądami grodzkimi, dotychczasowe sądy okręgowe — sądami okręgowemi, sądy apelacyjne — sądami apelacyjnemi, a Sąd Najwyższy — Sądem Najwyższym o nowym ustroju.

§ 2 Rozprawę rozpoczętą sąd ukończy w składzie określonym dotychczasowemi przepisami.

Art. 270. Minister Sprawiedliwości dokona w drodze rozporządzenia pierwszego ustalenia siedzib i okręgów sądów grodzkich na obszarze całego Państwa, a na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie władny jest w ciągu lat pięciu od dnia wejścia w życie niniejszego prawa tworzyć i znosić sądy grodzkie, zmieniać ich siedzi-

by i okręgi, tudzież przekazywać rozpoznawanie spraw karnych, należących do właściwości sądów grodzkich, jednemu sądowi grodzkiemu dla kilku okręgów tych sądów.

Art. 271. Aż do ujednostajnienia ustroju hipotecznego, dotychczasowa organizacja magistratur hipotecznych na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie pozostaje w mocy.

Art. 272. § 1. Na obszarze sądu apelacyjnego w Wilnie oraz sądów okręgowych w Łucku i Równem z chwilą wejścia w życie niniejszego prawa znosi się urząd zastępcy starszego notariusza i ustaje rejestracja praw do nieruchomości na podstawie ustawy notarialnej 1866 r.

§ 2. Dotychczasowe archiwa zastępców starszych notariuszów przechodzą w zawiadywanie właściwych pisarzy hipotecznych.

§ 3 Minister Sprawiedliwości wyda przepisy wykonawcze o regulacji hipotecznej nieruchomości, zarejestrowanych dotychczas na podstawie ustawy notarialnej 1866 r.

Art. 273. § 1. W ciągu dziesięciu lat od wejścia w życie niniejszego prawa sądy okręgowe w granicach swej właściwości rozpoznają w składzie trzech sędziów:

1) sprawy karne, z wyjątkiem rozpatrywanych w sądach dla nieletnich i w postępowaniu uproszczonem;

2) następujące sprawy cywilne:

a) spory o roszczenia, których wartość przewyższa dziesięć tysięcy złotych;

b) spory o prawa niemajątkowe;

c) spory, należące do właściwości sądów okręgowych bez względu na wartość przedmiotu sporu;

d) w których stroną jest Skarb Państwa;

e) o ubezwłasnowolnienie;

f) dotyczące upadłości, postępowania zapobiegawczego i ugodowego;

3) środki odwoławcze od orzeczeń sądów grodzkich

(art. 20), a na obszarze mocy obowiązującej ustawy postępowania karnego 1873 r. — również od orzeczeń sędziów, wydanych w postępowaniu uproszczonym;

4) zarzuty w przedmiocie list przysięgłych oraz ważności wyborów sędziego pokoju.

§ 2. Sprawy handlowe, należące w pierwszej instancji do właściwości sądów okręgowych, będą rozpoznawane w składzie określonym w art. 21. W tymże składzie będą rozpoznawane sprawy górnicze i morskie.

§ 3 Sprawy niewymienione w § 1 i 2 rozpoznaje jeden sędzia. Zarzut, że sprawa cywilna ulega rozpoznaniu nie przez jednego sędziego, lecz w składzie trzech sędziów, lub odwrotnie, może być podniesiony najpóźniej na pierwszym posiedzeniu sądu i przed zgłoszeniem zarzutu co do istoty sprawy. Rozstrzygnięcie sądu lub sędziego w tym względzie zaskarżeniu nie ulega. Dozwolone ustawowo w toku sprawy zmiany w powództwie nie powodują zmiany składu sądzącego.

Art. 275. § 1. Do czasu ujednostajnienia przepisów postępowania cywilnego ustanawia się w Sądzie Najwyższym dwie izby cywilne. Minister Sprawiedliwości na wniosek zgromadzenia ogólnego Sądu Najwyższego postanowi o złączeniu tych izb w jedną izbę cywilną.

§ 2. Jeżeli skład sądzący w jednej izbie cywilnej zamierza odstąpić od zasady prawnej wpisanej do księgi innej izby cywilnej, rozstrzygnięcie następuje na zgromadzeniu połączonych izb cywilnych.

§ 3. Wyjaśnienie przepisów z dziedziny prawa cywilnego na mocy art. 41 odbywa się na zgromadzeniu połączonych izb cywilnych.

R o z d z i a ł II.

O właściwości sądów i o postępowaniu sądowym.

Art. 287. § 1. Sądy grodzkie, okręgowe, apelacyjne i Sąd Najwyższy stosują przepisy o właściwości i o postępowaniu sądowym, które obowiązywały w odpowiadających im sądach dotychczasowego ustroju (art. 269), ze zmianami przewidzianymi w następujących artykułach.

§ 2. Ilekroć ustawy, których niniejsze prawo nie uchyla, przekazują czynności oznaczonym organom sądu, należy mieć na względzie odpowiednie organa przewidziane w niniejszem prawie; w szczególności — czynności prezydentów, przewidzianych w § 63 ust. 2 ustawy o ustroju sądownictwa z dnia 27 stycznia 1877 r. (Dz. u. Rzeszy 1877 r., str. 41; 1898 r., str. 371), spełnia kolegium administracyjne, czynności izb radnych przewidzianych w ustawie z dnia 25 maja 1873 r. o postępowaniu karnem (Dz. u. p. austr. Nr. 119) — oddzielny wydział.

Art. 288. Dotychczasowe przepisy, określające w myśl art. 287 właściwość sądów grodzkich, uzupełnia się w ten sposób, iż sądy te rozpoznają:

- b) spory z weksli, jeśli wartość powództwa nie przekracza sumy tysiąca złotych, a sprawa, bez względu na wartość powództwa, nie należy do właściwości innego sądu;
- b) spory z weksli, jeśli wartość powództwa nie przekracza sumy tysiąca złotych;
- c) spory o roszczenia majątkowe dziecka lub matki, związane z nieślubnem ojcostwem, bez względu na wartość przedmiotu.

Art. 289. Przepisy ustaw szczególnych, dotyczące przekazywania spraw karnych, należących do właściwości sądów grodzkich, jednemu sądowi grodzkiemu dla kilku okręgów tych sądów, pozostają w mocy.

Art. 290. § 1. Z pośród spraw, należących do właściwości sądów grodzkich, sędzia pokoju rozpoznaje spory między mieszkańcami swego okręgu o naruszenie i przywrócenie zakłóconego posiadania, tudzież spory o roszczenia majątkowe, jeśli wartość powództwa nie przekracza sumy dwustu złotych, z wyjątkiem:

- a) sporów, w których wartość przedmiotu nie wpływa na właściwość sądu;
- b) sporów z weksli, czeków, akcyj, obligacyj, listów zastawnych, dowodów składowych i tym podobnych papierów wartościowych;
- c) sporów o prawa do nieruchomości i prawa rzeczowe na nieruchomościach;
- d) sporów, w których pozwany jest Skarb Państwa lub inna osoba prawna prawa publicznego.

§ 2. Spory przewidziane w niniejszym artykule mogą wytaczać przed sędzią pokoju przeciw pozwanym zamieszkałym w jego okręgu również powodowie w tym okręgu nie zamieszkali.

§ 3. Powództwo wytoczone przed sądem grodzkim, a należące w myśl § 1 do właściwości sędziego pokoju, sąd grodzki przekaże sędziemu pokoju z urzędu przed rozprawą lub na wniosek strony, przedstawiony najpóźniej na pierwszej rozprawie. Orzeczenie sądu grodzkiego, wydane w zakresie właściwości sędziego pokoju, nie jest z tego powodu nieważne.

Art. 291. Ustawa, a do czasu jej wydania Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzeń, oznaczy wypadki, w których sędzia pokoju wykonywa w sprawach niespornych poszczególne czynności oraz zlecenia sądu grodzkiego, do którego należy.

Art. 292. § 1. Przed sędzią pokoju strony mogą zawrzeć, ze skutkami ugody sądowej, ugody we wszelkich sprawach

majątkowych, jeśli wartość przedmiotu nie przekracza sumy tysiąca złotych.

§ 2. Przedmiotem ugody nie mogą być prawa do nieruchomości i prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz takie prawa i stosunki prawne, dla których powstania ustawa wymaga formy aktu notarialnego lub sądowego.

Art. 293. § 1. Do czasu wydania ogólnej ustawy postępowania sądowego w sprawach cywilnych lub ustawy szczególnej o postępowaniu przed sędziami pokoju, sędziowie ci stosują odpowiednio przepisy ustaw postępowania cywilnego, obowiązujące w pierwszej instancji w sądach grodzkich, a sądy grodzkie rozpoznają środki odwoławcze od orzeczeń sędziów pokoju, stosując odpowiednio przepisy obowiązujące w drugiej instancji w sądach okręgowych. Orzeczenia sądu grodzkiego wydane w drugiej instancji nie ulegają zaskarżeniu.

§ 2. W zakresie, objętym postanowieniami § 1, nie mają zastosowania przepis ustępu 1 § 20 rozporządzenia Rady Związkowej z dnia 9 września 1915 r. w sprawie ulżenia sdom (Dz. u. Rzeszy str 562) i przepisy § 452 ust. 2 i § 501 ustawy z dnia 1 sierpnia 1895 r o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych (Dz. u p. austr Nr. 113)

Art. 296. Sprawy wszczęte przed dniem wejścia w życie niniejszego prawa będą ukończone w sądach przekształconych, odpowiadających sdom dotychczasowym (art 269), bez względu na zmiany własności, przewidziane w niniejszym rozdziale

DODATEK II.

REGULAMINY SĄDOWE

A) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości

z dnia 24 grudnia 1928 r. (D. U. R. P. Nr. 104, poz. 934)

Regulamin ogólny wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich.

R o z d z i a ł I.

Przepisy wstępne.

§ 1. Sądy apelacyjny, okręgowy i grodzki sprawują swe czynności na podstawie prawa o ustroju sądów powszechnych z dnia 6 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 12, poz. 93) według odpowiednich przepisów postępowania sądowego, stosując się nadto do niniejszego regulaminu, który określa tryb wewnętrznego urzędowania.

§ 2. W razie następującej się trudności przy stosowaniu przepisu regulaminowego, wątpliwość rozstrzyga treść odnośnego przepisu ustawowego.

§ 3. Zarządzenia, wyjaśnienia i informacje, nadsyłane Ministerstwu Sprawiedliwości przez inne władze centralne, w szczególności przez Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwo Skarbu i Najwyższą Izbę Kontroli, nabierają mocy obowiązującej w zakresie działalności władz i urzędów

wymiaru sprawiedliwości z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości lub z dniem podania w inny sposób do wiadomości tych władz i urzędów, o ile Ministerstwo Sprawiedliwości w tym względzie nie zarządzi inaczej dla poszczególnego wypadku.

§ 4. W sprawach zarządu sprawiedliwości, które wchodzi w zakres działania innego ministerstwa, w szczególności Ministerstwa Skarbu, władze i urzędy sądowe zwracają się nie bezpośrednio do danego urzędu administracyjnego, lecz do Ministerstwa Sprawiedliwości, które podejmie odpowiednie kroki.

Powyzszy tryb postępowania nie będzie stosowany w wypadkach, w których ustanowiony jest inny sposób załatwienia sprawy.

§ 5. Powoływane w niniejszym regulaminie artykuły prawa bez bliższego określenia odnoszą się do prawa o ustroju sądów powszechnych, paragrafy zaś — do niniejszego regulaminu.

R o z d z i a ł II.

Wzajemne stosunki między sądami i z innymi władzami.

§ 6. Sądy wyższe komunikują się z podległymi im sądami niższymi zapomocą poleceń, niższe zaś czynią wyzszym przedstawienia.

Sędziom śledczym oraz komornikom sądy dają również polecenia.

§ 7. Sądy równorzędne komunikują się między sobą oraz z sądami niepodległymi im zapomocą odezów.

W ten sam sposób sądy komunikują się z urzędami prokuratorskimi tudzież z władzami i urzędami administracyjnymi oraz wojskowymi; policji zaś, w granicach przewidzianych ustawami, dają polecenia.

§ 8. Z sądami zagranicznymi sądy komunikują się za

pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, oprócz wypadków, w których dopuszczone są stosunki bezpośrednie.

§ 9. Kierownicy sądów, w wypadkach przewidzianych ustawą, zwracają się do sędziów w formie poruczeń, podwładnym zaś urzędnikom dają polecenia.

Kierownicy sądów wyższych zwracają się do sędziów, nie należących do ich sądów, za pośrednictwem kierownika właściwego sądu.

§ 10. Sędziowie wnoszą swoje żądania, przedstawienia, zażalenia i podania w sprawach osobistych w drodze służbowej, tj. do kierownika sądu, do którego należą; następnie każdy kierownik sądu przedstawia sprawy te władzy właściwej do załatwienia za pośrednictwem swej władzy przełożonej.

Przepis powyższy ma odpowiednie zastosowanie do spraw własnych kierowników sądów.

§ 11. Jeżeli władza administracyjna odmawia lub zwleka z wykonaniem usprawiedliwionego przepisem prawa żądania władzy sądowej, ta zawiadamia o tem kierownika sądu, który stara się o usunięcie przeszkód bezpośrednio, a w razie potrzeby za pośrednictwem swych władz nadzorczych. Kierownik sądu grodzkiego zwraca się bezpośrednio tylko do władz pierwszej instancji. Do władz centralnych należy się zwracać zawsze w drodze służbowej przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Jeżeli żądanie skierowane było do urzędu prokuratorskiego, zawiadomić należy prokuratora wyższej instancji względnie Ministra Sprawiedliwości.

R o z d z i a ł V.

Nadzór i administracja sądowa.

§ 54. W zakresie nadzoru służbowego zadaniem kierowników sądów (art. 70) jest zapewnienie prawidłowego

roku czynności w sądach i urzędach podległych ich nadzorowi; w szczególności kierownicy sądów, nie wkraczając w dziedzinę orzecznictwa sądowego, w którym sędziowie są niezawisli, obowiązani są czuwać, aby praca w sądach i urzędach odbywała się sprawnie i zgodnie z ustanowionym rozkładem czynności i aby nie była zaniedbywana, aby czynności sądowe odbywały się z należytą powagą i starannością, i aby zachowanie się sędziów i urzędników w stosunkach służbowych i poza służbą stało na odpowiednim poziomie i nie dawało powodu do usprawiedliwionych zarzutów.

§ 56. Prezesi sądów apelacyjnych i okręgowych obowiązani są osobiście lub przez zastępców swoich kontrolować działalność podległych im nadzorowi sądów i urzędów drogą wizytacyj i dokładnego badania wykazów ruchu spraw; obowiązani są sprawdzać, czy wydane z powodu zażaleń lub wyników poprzednich wizytacyj zarządzenia, zmierzające do usunięcia zaległości lub dostrzeżonych braków i usterek, zostały wykonane.

Perjodyczne wizytacje odbywają się stosownie do przepisów, które wydaje Minister Sprawiedliwości.

§ 57. W czynnościach nadzorczych powinni też współdziałać przewodniczący wydziałów i przewodniczący na rozprawach, którzy przy sposobności rozpatrywania poszczególnych spraw mają możliwość dostrzeżenia usterek, wymagających zwrócenia uwagi władz nadzorczych.

§ 58. W celu nadzoru kierownicy sądów mają prawo badania zażaleń, wglądania w czynności i usuwania w zakresie nadzoru usterek, nadto mogą żądać wyjaśnień z powodu dostrzeżonych uchybień, załatwić sprawę w trybie art. 72 § 3, a w razie potrzeby zarządzić dochodzenie i skierować sprawę do sądu dyscyplinarnego.

W stosunku do sekretarzy, urzędników kancelaryjnych

i innych funkcjonariuszów sądowych mają zastosowanie przepisy ustawy o państwowej służbie cywilnej

§ 59. Prezesi sądów apelacyjnych i okręgowych na podstawie uprawnień nadzorczych mogą uchylać zarządzenia sądów i sędziów podległych ich nadzorowi.

Prawo to dotyczy tylko zarządzeń administracyjnych niezgodnych z prawem oraz wszelkich zarządzeń niezgodnych z regulaminami lub innymi przepisami porządkowymi.

§ 60. Zarządzenia nadzorcze kierownika sądu, dotyczące zwrócenia sędziemu piśmiennie uwagi na uchybienia, oraz zarządzenia prezesów, uchylające zarządzenia sądu lub sędziego, winny być wciągane do prowadzonej według załączonego wzoru księgi, z podaniem motywów zarządzenia.

§ 61. Uchylając zarządzenie sądu, prezes niezwłocznie zawiadamia o tem Ministra Sprawiedliwości w drodze służbowej, z dołączeniem odpisu swego zarządzenia.

§ 63. Kierownik sądu celem zapewnienia jednolitości w prowadzeniu spraw może zwoływać konferencje dla omówienia kwestyj następczających wątpliwości. W kwestiach wykładni przepisów prawa na pomienionych konferencjach uchwały nie zapadają.

§ 64. Bezpośredni stały nadzór nad działalnością kierowników sądów grodzkich i sądów okręgowych sprawują kierownicy wyższej instancji.

Rozdział VI.

Podział czynności i wydziały (oddziały) sądu.

§ 80. Liczbę wydziałów w sądach apelacyjnych i okręgowych oznacza Minister Sprawiedliwości.

Wydziały są oznaczane kolejnymi liczbami rzymskimi w obrębie całego sądu.

§ 81. Podział czynności między wydziały sądu apelacyjnego i okręgowego dokonany być winien z uwzględnieniem rodzaju i ilości napływających do sądu spraw oraz liczebności stanowisk sędziowskich i urzędniczych w sekretariatach.

§ 82. Wydziały składają się przynajmniej z pięciu sędziów, wliczając w to przewodniczącego

Wydziały o mniejszym liczebnie składzie można tworzyć tylko z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości.

Nie jest konieczne, aby sędzia należał do jednego tylko wydziału.

Sędziowie, należący do wydziału, orzekają jednoosobowo, jako też w składzie trzech sędziów.

§ 83. Do każdego wydziału zgromadzenie ogólne na podstawie wniosku prezesa wyznacza corocznie w listopadzie na rok następny, lub na okres dłuższy, jeżeli ustawa tego wymaga, odpowiednią liczbę sędziów.

Przy wyznaczaniu należy w miarę możliwości uwzględnić życzenia sędziów, których wyznaczenie dotyczy.

§ 84. Zmiany w składzie osobowym wydziału w ciągu roku dopuszczone są tylko w razie potrzeby.

§ 85. Niema przeszkód, aby przy rocznem układaniu list sędziów poszczególnych wydziałów sędziowie przechodzili z wydziałów cywilnych do karnych i odwrotnie, wszakże nie jest to wskazane w sądach apelacyjnych.

§ 86. Nowomianowanego w ciągu roku sędziego zgromadzenie ogólne niezwłocznie wyznacza do jednego z wydziałów.

§ 87. Przewodniczącym wydziału jest prezes, wiceprezes lub sędzia.

§ 88. Najpóźniej w listopadzie każdego roku prezes sądu oznacza na rok następny wydział, w którym będzie przewodniczył oraz wydziały, w których przewodniczyć będą wiceprezesi.

§ 89. W wydziałach, w których przewodnictwa nie obejmuje prezes lub wiceprezes, przewodniczy sędzia, wyznaczony przez zgromadzenie ogólne z pośród sędziów przedstawionych we wniosku prezesa na te stanowiska.

§ 90. Każdy wydział obejmuje pewne kategorie spraw, oznaczone na stałych podstawach: bądź według rodzaju spraw, bądź według początkowej litery nazwisk uczestników sprawy lub na podstawie terytorjalnej, bądź wieszcie z uwzględnieniem obu tych podstaw.

§ 91. Podział czynności między wydziałami sądu apelacyjnego winien być dokonany według rodzaju spraw (sprawy cywilne i karne) i na podstawie terytorjalnej, o ile możliwości według sądów okręgowych.

§ 92. Każdy wydział (oddział) ma osobny sekretarjat, składający się z kierownika sekretarjatu i odpowiedniej liczby urzędników kancelaryjnych

Jeżeli rodzaj i ilość spraw tego wymaga, sekretarjat wydziału może być podzielony zarządzeniem prezesa na sekcje pod kierunkiem urzędnika, podlegającego kierownikowi sekretarjatu.

§ 93. Przewodniczący wydziału, jako jego kierownik, rozdziela pracę między sędziami, przestrzegając równomierności obciążenia, w szczególności, o ile sam nie przewodniczy na posiedzeniu, wyznacza przewodniczącego.

Do niego również należy powołanie dodatkowego sędziego z pośród sędziów wydziału w wypadku przewidzianym w art. 58 § 1, powołanie zaś sędziego z innego wydziału zarządza prezes sądu.

Praca między sędziami, należącymi do wydziału, może być podzielona na pewnych, uprzednio przez zgromadzenie ogólne oznaczonych zasadach stałych.

§ 94. Przewodniczący wydziału handlowego powołuje na posiedzenia sądowe sędziów handlowych według ustalonej kolejności, w miarę możliwości przestrzegając równo-

mierności powoływania wszystkich sędziów handlowych do udziału w posiedzeniach oraz uwzględniając ich słuszne życzenia co do dni, w jakich mogą w posiedzeniach uczestniczyć.

W okręgach, w których sędziowie handlowi powoływani są także z pośród znawców górnictwa, przewodniczący wydziału winien powoływać do składu sądu w sprawach górniczych przynajmniej jednego sędziego handlowego z tej grupy.

§ 95. Gdy zajdzie potrzeba uzupełnienia składu sądu z powodu nieprzybycia sędziego, przewodniczący wydziału powołuje zastępcę z pośród członków wydziału, a w razie koniecznym zwraca się do prezesa sądu o powołanie zastępcy z poza grona członków wydziału.

§ 96. Zastępcą przewodniczącego wydziału jest najstarszy słuźbą sędzia, należący do danego wydziału. W razie nagłych w nieobecności przewodniczącego poszczególne czynności w jego zastępstwie może spełnić najstarszy z obecnych w sądzie sędziów danego wydziału albo prezes sądu lub jego zastępca.

§ 97. W zakresie spraw sądowych przewodniczący wydziału spełnia czynności przewidziane ustawami postępowania sądowego i inne czynności prezesa.

Nadto przewodniczący wydziału kieruje pracą sekretariatu oraz sprawuje bezpośrednio nad nim nadzór.

§ 98. Obowiązkiem przewodniczącego jest czuwanie, aby postępowanie sądowe odbywało się możliwie szybko i aby nie tworzyły się zaległości.

§ 99. Sprawy, napływające do sądu, kierować należy bezpośrednio do wydziału, do którego według ustalonego podziału czynności należą. Niewłaściwie wskutek pomyłki skierowaną sprawę przewodniczący przekazuje właściwemu wydziałowi.

W razie wątpliwości rozstrzyga kierownik sądu.

§ 100. Skierowanie sprawy do danego wydziału nie ma wpływu na zastosowanie tego lub innego trybu postępowania, nakazanego ustawą, we właściwym składzie sądzącym.

§ 101. Posiedzenia sądowe odbywają się w stałe dnię
Nadto przewodniczący, o ile zajdzie potrzeba, może wyznaczyć posiedzenia w dnię inne.

§ 102. Sądy grodzkie, w których jest większy napływ spraw, mogą być podzielone na oddziały.

Do oddziału należy jeden lub kilku sędziów.

§ 103. W sądach grodzkich, podzielonych na oddziały lub w których jest kilku sędziów, podział czynności między oddziałami lub sędziami ustala w listopadzie na rok następny kolegium administracyjne sądu okręgowego, po uprzedniem rozpoznaniu wniosków naczelnika sądu grodzkiego, według zasad, podanych wyżej w § 90.

§ 104. Sędzia, wyznaczony w podziale czynności na kierownika oddziału z kilku sędziów, ma co do rozdziału pracy prawa przewodniczącego. Jednak naczelnik sądu ma prawo w granicach podziału czynności i w razie wątpliwości ustalić podział pracy.

§ 105. W sądach grodzkich, w których czynny jest jeden sędzia, w razie jego nieobecności, zastępuje go sędzia z innego sądu grodzkiego według kolejności, ustalonej przez kolegium administracyjne sądu okręgowego.

Stosuje się to również w wypadkach, gdy właściwy sędzia jest wyłączony w danej sprawie. Sprawę wówczas przekazuje się zastępcy, o ile ustawa inaczej nie stanowi.

§ 106. Czynności administracyjne oraz sprawy należące do kompetencji zgromadzenia ogólnego i kolegium administracyjnego sądu apelacyjnego i okręgowego są skoncentrowane w sekretarjacie prezydjalnym, pozostającym pod bezpośredniem kierunkiem prezesa sądu.

§ 107. Prezes sądu udziela prokuratorowi odpis po-

działu czynności oraz potrzebnych w tym względzie informacyj celem przystosowania podziału czynności urzędu prokuratorskiego.

R o z d z i a ł VII.

Porządek czynności sądowych.

§ 108. Obowiązkiem kierownika sądu, przewodniczącego wydziału tudzież sędziego i urzędnika sądowego, każdego w swoim zakresie, jest pilne przestrzeganie, aby każda czynność sądowa odbyła się ściśle w terminie wyznaczonym, aby orzeczenia (wyroki, decyzje, uchwały, postanowienia i t. p.) oraz protokoły i pisma były przygotowane i sporządzone w czasie właściwym, i aby wskutek zwłoki ze strony sądu nie zachodziła potrzeba przywracania lub przedłużania obowiązujących strony terminów.

W powyższym celu winna być prowadzona kontrola przestrzegania terminów.

§ 109. W czynnościach sądowych należy zachowywać zarówno co do treści, jak i co do formy należytą powagę.

Pisownia w sądach i urzędach wymiaru sprawiedliwości winna być jednolita, z wyłączeniem miejscowych odrębności językowych, i opierać się winna na zasadach, ustalonych przez Akademię Umiejętności w Krakowie, oraz uwzględniać wyrazownictwo, wskazane w poszczególnych zarządzeniach władz nadzorczych, tudzież przyjęte w ustawach i rozporządzeniach, na których pismo prawnie się opiera lub których dotyczy.

Redakcja i styl pism sądowych powinny być jasne i odpowiadać powadze sądu.

§ 110. Jeżeli z przepisów postępowania sądowego nie wynika co innego, sędzia winien zrehabilitować orzeczenie oraz uzasadnienie w terminie czternastodniowym po wydaniu orzeczenia, a w wypadku potrzeby uzgodnienia

z innymi sędziami składu sądującego, ostateczna redakcja winna być ustalona w ciągu następnych dni siedmiu. Terminy te mogą być przedłużone za zgodą kierownika sądu w poszczególnym wypadku najwyżej o dalsze dni trzydzieści.

Przepis powyższy ma odpowiednie zastosowanie do terminów, w jakich należy sporządzać protokoły lub pisma.

§ 111. Sędzia, nie mający możności przybycia na posiedzenie lub celem podjęcia innej czynności, winien zawiadomić o tem niezwłocznie, możliwie najwcześniej przewodniczącego wydziału lub kierownika sądu.

Kierownik sądu i przewodniczący wydziału o niemożności przybycia zawiadamia swego zastępcę, a w razie potrzeby — także sekretarjat sądowy.

W wypadku nieprzybycia sędziego należy, o ile nie zachodzą wyjątkowe przeszkody, wydać zarządzenia, aby wyznaczona czynność wykonana została przez zastępcę

W razie nieprzybycia prokuratora, zawiadamia się jego przełożonego i kierownika sądu

§ 112. Rozprawy i inne czynności sądowe, dokonywane z udziałem stron, odbywają się w przeznaczonych do tego pomieszczeniach w siedzibie sądu.

Wyjątek zachodzi, gdy czynność z natury swojej winna być dokonana poza sądem, oraz w wypadkach przewidzianych w art. 6 i 7.

§ 113. Sędziowie zajmują na posiedzeniach miejsca według starszeństwa, oznaczonego na podstawie art. 68, przedewszystkiem więc na podstawie czasu spędzonego jednym ciągiem lub z przerwami na stanowisku sędziego albo prokuratora w sądach powszechnych w tej samej lub wyższej grupie uposażenia.

Czas, spędzony w wyższej grupie, nie daje większych uprawnień, niż spędzony w grupie właściwej dla sędziów

danego sądu. Również szczebel uposażenia nie ma znaczenia rozstrzygającego

Przewodniczący zajmuje zawsze pierwsze (środkowe) miejsce.

§ 114. Przewodnictwo na posiedzeniach należy do przewodniczącego w wydziale prezesa, wiceprezesa lub sędziego, a gdy oni nie uczestniczą w posiedzeniu, przewodniczy sędzia wyznaczony przez przewodniczącego wydziału zgodnie z § 93 ust. 1.

Uczestniczący w posiedzeniu sądu okręgowego sędzia grodzki nie może przewodniczyć.

§ 115. W jednym składzie sądującym nie mogą brać udziału sędziowie spokrewnieni lub spowinowaceni między sobą w stopniach wskazanych w art. 84.

Również nie może uczestniczyć w posiedzeniu prokurator, pozostający w tymże stopniu pokrewieństwa lub powinowactwa z sędzią, należącym do danego składu sądu.

§ 118. We wszystkich wezwaniach wysyłanych przez sądy i urzędy wymiaru sprawiedliwości, oprócz wynikającej z istoty czynności treści, oznaczyć należy także dokładnie miejsce, dokąd wezwany ma się stawić, oraz godzinę, o której czynność ma się rozpocząć

§ 119. Wokanda spraw, wyznaczonych na posiedzenie sądowe, winna być wywieszona przy wejściu do sądu (wewnątrz) najpóźniej na jeden dzień przed posiedzeniem, drugi egzemplarz wokandy należy doręczyć woźnemu audjencyjnemu.

W sądach grodzkich nie jest to obowiązkowe.

§ 120. Dla każdej sprawy, będącej na wokandzie w danym dniu, należy oznaczyć godzinę rozprawy, mając na uwadze przypuszczalny czas trwania wszystkich poprzedzających rozpraw i przesłuchań.

§ 121. Przestrzegać należy, aby rozprawy i przesłucha-

nia odbywały się rzeczywiście w tych salach, które stronom w wezwaniach wskazano.

§ 122. Posiedzenia sądowe odbywają się publicznie, wyjąwszy wypadki wskazane w ustawach. Wykluczenie jawności nie obejmuje osób powołanych do nadzoru w sądach powszechnych.

§ 123. Osoby postronne dopuszczone są na salę rozpraw w miarę wolnego miejsca. Dalszy napływ tych osób winien być przerwany, gdy wszystkie miejsca przeznaczone dla publiczności zostały zajęte. Regulowanie napływu publiczności zapomocą uprzedniego wystawiania kart wstępu zarządza kierownik sądu w wypadkach wyjątkowych, gdy przewidywane jest gromadne przybycie osób postronnych, którego opanowanie byłoby utrudnione.

Można również wyznaczyć odpowiednie miejsce dla sprawozdawców czasopism.

§ 124. Rozprawy rozpoczynają się w godzinach urzędowych (§ 146), a kończą się o godzinie szesnastej.

Rozprawy, nie przeprowadzone do godziny szesnastej, można bądź ukończyć tego samego dnia, bądź przenieść na dzień następny.

Przepisy powyższe należy odpowiednio stosować przy dwurazowym urzędowaniu dziennem.

§ 125. Protokołujący prowadzi według załączonego wzoru dziennik ogólny każdego posiedzenia sądu

Do tego dziennika należy wciągnąć następujące dane:

a) datę oraz godzinę rozpoczęcia i zamknięcia posiedzenia;

b) listę obecności składu sądującego z wymienieniem również nazwisk uczestniczącego w posiedzeniu prokuratora i protokołującego;

c) wykaz spraw objętych wokandą;

d) zaznaczenie, które sprawy zostały rozstrzygnięte

(wyrok, decyzja, uchwała, postanowienie i t. p.), a które — odroczone, na jaki termin i z jakiego powodu.

Dziennik podpisują przewodniczący (sędzia orzekający jednoosobowo) oraz protokołujący.

Dzienniki układa się chronologicznie i przechowuje we właściwym sekretarjacie. Dzienniki z okresu rocznego, oznaczone numeracją od początku roku, stanowią osobne zeszyty lub księgi.

§ 126. Czynności pilne winny być załatwiane także poza ustanowionymi godzinami i mogą być kontynuowane i w dnie świąteczne

§ 127. Czas, przeznaczony na posiedzenie sądowe, winien być użyty wyłącznie na załatwienie wyznaczonych na to posiedzenie spraw. W tym czasie sędziowie nie powinni być odwoływani do innych czynności, jak również nie powinni sami zajmować się innymi sprawami.

§ 128. Strony w procesie cywilnym i ich rzecznicy, oskarżeni, obrońcy, oskarżyciele (prywatni i posiłkowi), powodowie cywilni w sprawach karnych, świadkowie, biegli i tłumacze zajmują wyznaczone dla nich miejsca w sali rozpraw.

§ 129. Wszyscy obecni w sali rozpraw, nie wyłączając uczestniczących w posiedzeniu prokuratora i protokołującego, powstają z miejsc: a) w czasie wejścia sędziego lub składu sądu na salę, b) w czasie przysięgi i c) w czasie ogłaszania wyroku (sentencji).

§ 130. Sędziowie również powstają z miejsc, gdy odbywa się składanie przysięgi, oraz w czasie ogłaszania wyroku (sentencji).

§ 131. Na rozprawie wszystkie osoby powstają z miejsc, gdy sąd do nich się zwraca, lub gdy przemawiają do sądu. Przewodniczący może zezwolić na pozostawanie w pozycji siedzącej chorym i kalekom oraz w innych wypadkach wyjątkowych.

§ 132. Przewodniczący tudzież sędzia-sprawozdawca obowiązani są przygotować się do rozprawy przez dokładne zapoznanie się z aktami sprawy i zbadanie następujących się kwestyj prawnych

§ 133. Prowadzenie protokołu rozprawy, przesłuchania lub innej czynności sądowej, o ile ustawa inaczej nie stanowi, należy do sekretarza, urzędnika sekretarjatu lub aplikanta sądowego, wyznaczonych przez przewodniczącego wydziału, względnie kierownika sądu.

§ 134. Na rozprawie przewodniczący korzysta w zakresie utrzymania powagi sądu z uprawnień, wymienionych w art. 60 § 1, sąd zaś władny jest zastosować środki, wskazane w art. 60 § 2 i w art. 61 § 1, z zastrzeżeniami, wynikającymi z art. 65. Nadto winny być zachowane przepisy proceduralne w tym przedmiocie

§ 135. W razie skazania na grzywnę, należy jednocześnie wyrzec zastępczą karę pozbawienia wolności, na wypadek, jeżeli grzywna nie będzie ściągnięta.

Grzywna, na którą skazano rzecznika strony w danej sprawie, nie ulega zamianie na karę pozbawienia wolności.

§ 136. Osoby, podlegające sądownictwu wojskowemu, przewodniczący może upomnieć, a w razie bezskuteczności tego środka — wydalić.

O ukaranie, o którym jest mowa w art. 61 § 1, sąd zwraca się do władz wojskowych.

W tym celu przesyła się władzy wojskowej odpis protokołu względnie części protokołu, zawierającego opis zachowania się osoby winnej.

§ 137. Do podlegających sądownictwu wojskowemu w rozumieniu art. 61 § 3 należą osoby, wymienione w art. 155 część I rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r w sprawie kodeksu karnego wojskowego (Dz. U. R. P. N. 76. poz 328), natomiast nie należą osoby, wymienione w części II tegoż przepisu, podle-

gające sądownictwu wojskowemu tylko za niektóre przestępstwa.

§ 138. Z żądaniem ukarania osoby, podlegającej sądownictwu wojskowemu, należy się zwrócić do jej przełożonej władzy, a jeżeli władza ta jest nieznaną — do najbliższej komendy miejscowej.

§ 139. Pozbawienie wolności może być zastosowane do posła lub senatora tylko z zachowaniem przepisu art. 21 Konstytucji.

§ 140. Z uprawnień przewodniczącego i sądu korzysta sędzia orzekający jednoosobowo. Sędzia śledczy i delegowany (wyznaczony, wezwany) korzysta z tychże praw, o ile przepisy postępowania sądowego nie zawierają odmiennych postanowień.

§ 141. W orzeczeniu, w którym wymienia się skład sądu, należy przy nazwiskach sędziów zaznaczyć ich stanowisko sędziowskie (art. 14, 20, 21, 22, 23, 24 § 2, 34 57, 260 § 2, 276, 282 § 2, oraz delegację, jeżeli sędzia był delegowany z sądu równorzędnego (art. 57 §§ 1, 2).

§ 142. Wyroki sądu należy ogłaszać „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej“. Napis ten winien być umieszczony w każdym wyroku (sentencji) na pierwszym miejscu.

§ 143. Jeżeli zachodzi potrzeba zażądania pomocy sądowej od sądu grodzkiego, a niema pewności, który sąd grodzki jest właściwy (art. 13 § 3), żądanie należy przesłać prezesowi sądu okręgowego, w którego okręgu znajduje się właściwy sąd grodzki.

§ 144. Sąd grodzki, który odmówił udzielenia pomocy sądowej, przesyła z urzędu akta właściwemu sądowi okręgowemu (art. 46 § 1) lub sądowi apelacyjnemu (art. 46 § 3), te zaś sądy, nie wzywając stron, orzekają, czy żądanie ma być wykonane, ewentualnie który sąd grodzki ma je załatwić.

Ten tryb postępowania nie będzie stosowany, gdy skie-

rowano sprawę do niewłaściwego sądu grodzkiego wskutek prostej pomyłki. W tym wypadku sąd wezwany kieruje sprawę bezpośrednio do sądu właściwego, zawiadamiając o tem sąd wzywający.

§ 145. Sąd grodzki nie wdaje się w kwestję swojej właściwości, jeżeli żądanie pomocy sądowej pochodzi od sądu, któremu instancyjnie podlega, lub od sądu apelacyjnego, któremu podlega właściwy sąd okręgowy, jak również w wypadku, gdy żądanie sądu zagranicznego skierowane zostało przez Ministra Sprawiedliwości.

R o z d z i a ł VIII.

Czas urzędowania i ferje.

§ 146. Godziny urzędowania w sądach i urzędach wymiaru sprawiedliwości w dniu powszednie oznacza Minister Sprawiedliwości.

Urzędowanie winno być jednorazowe bez przerwy, o ile Minister Sprawiedliwości nie zezwoli na wyjątki.

§ 147. W niedzielę i dni ustawowo uznane za święta powszechne (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. Dz. U. P. P. Nr. 101, poz. 928; ustawa z dnia 18 marca 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 234) normalny tok pracy ustaje, wszakże bez ujmy tym przepisom postępowania sądowego, które wymagają niezwłocznego załatwienia pewnych czynności

Dla tych wypadków w podziale czynności, uchwalonym przez zgromadzenie ogólne względnie przez kolegium administracyjne, należy ustalić kolejność dyżurów sędziów.

W tymże celu mogą być, w miarę potrzeby, ustanowione dyżury poza godzinami urzędowania w dniu powszednie.

Dyżury sekretarzy, urzędników kancelaryjnych i wóznym oznacza kierownik sądu.

Czas trwania dyżuru jednej osoby, poza wypadkami szczególnymi, nie może w jednym dniu przekraczać trzech godzin.

§ 148. Jeżeli posiedzenie sądowe przeciąga się poza godziny urzędowania, w sekretarjacie sądowym winien pozostać aż do końca posiedzenia, — o ile przewodniczący na posiedzeniu nie zarządzi inaczej — jeden z urzędników, wyznaczony przez kierownika sekretarjatu.

§ 149. Jeżeli w czynności sądowej mają brać udział osoby, nie należące do wyznania rzymsko-katolickiego, a okoliczność ta znana jest sądowi, nie należy takiej czynności, o ile ustawa temu się nie sprzeciwia, przedsiębrać w dniach uroczystych świąt wyznania religijnego tych osób.

§ 150. Dla interesantów sekretarjaty sądów winny być otwarte w dniu powszednie najmniej trzy godziny dziennie.

Godziny te oznacza kierownik sądu.

Adwokaci mają dostęp do sekretarjatów sądowych w ciągu całego czasu urzędowania.

§ 151. W urzędach hipotecznych (wydziałach hipotecznych) przyjmowanie interesantów odbywa się w ciągu całego czasu urzędowania.

Przepis ten dotyczy także sekretarjatów, w których prowadzone są rejestry publiczne, jak handlowe, stowarzyszeń i inne.

§ 152. Kierownicy sądów oznaczają godziny przyjęć u siebie i u przewodniczących wydziałów.

§ 153. O godzinach urzędowania i przyjęć należy podać do wiadomości powszechnej przez umieszczenie odnośnych informacji na tablicy orjentacyjnej (§§ 296, 297), oraz na drzwiach wejściowych właściwych pomieszczeń,

a w razie potrzeby także drogą komunikatów do czasopism.

§ 154. W wypadkach pilnych należy przyjąć interesanta poza godzinami przyjęć.

§ 155. Biuro podawczo-wykonawcze otwarte jest dla interesantów przynajmniej w ciągu pięciu godzin.

Przy dwurazowym uzędowaniu dziennem winno być otwarte przed przerwą i po przerwie.

§ 156. W sądach grodzkich kierownik sądu oznacza stałe dni i godziny stosownie do potrzeb miejscowych, do przyjmowania i protokulowania ustnych wniosków stron w wypadkach, przewidzianych ustawami postępowania sądowego.

§ 157. Czynności egzekucyjne i doręczenia mogą być wykonywane również w dniu świąteczne i w porze nocnej, o ile zachodzą warunki, wskazane na ten wypadek w ustawach postępowania sądowego.

§ 158. Za porę nocną uważa się czas, wskazany jako pora nocna w ustawach postępowania sądowego, jeżeli zaś w przepisach tych niema odpowiednich wskazówek, za porę nocną należy uważać czas od godziny dwudziestej pierwszej do godziny siódmej.

R o z d z i a ł IX.

Biuro podawczo-wykonawcze.

§ 168. Pisma, nadchodzące w kopertach zamkniętych, otwierane są przez urzędnika biura podawczo-wykonawczego, z wyjątkiem tych, które adresowane są do kierownika sądu, tudzież tych wszystkich pism, które zaopatrzone są w napis „tajne“, „poufne“, „do własnych rąk“ lub tym podobny, świadczący, iż treść pisma ma być zachowana w tajemnicy.

Nadto urzędnik biura podawczo-wykonawczego nie jest

upowazniony do otwierania kopert zawierających rozporządzenia ostatniej woli.

§ 169. Na każdym nadchodzącym piśmie urzędnik biura podawczo-wykonawczego czyni ręcznie albo przy pomocy odpowiedniego stempla adnotację zwaną prezentatą, zawierającą nazwę sądu lub urzędu, datę otrzymania pisma, liczbę załączników i numer bieżący księgi wpływu (§ 180). Jednocześnie kasuje w sposób przepisany znaczki uiszczenia opłat, naklejone na piśmie

§ 170. Jeżeli pismo nadeszło w kopercie, której nie wolno urzędnikowi otworzyć, prezentata będzie uczyniona na adresowej stronie koperty bez naruszenia daty stempla pocztowego.

§ 171. Podania w sprawach ksiąg wieczystych (gruntowych, hipotecznych, tabularnych) mogą być składane bezpośrednio w urzędach ksiąg wieczystych i wydziałach hipotecznych.

Prezentatę wówczas kładzie właściwy sekretarz.

Na tych podaniach tudzież na podaniach, które obok innej czynności dotyczą także czynności hipotecznej, prezentata winna zawierać również godzinę i minutę otrzymania pisma.

§ 172. Wszystkie pisma, które w ciągu godzin urzędowych z poczty razem nadeszły oraz te, które nadeszły poza godzinami urzędowymi i przyjęte zostały przez urzędnika biura podawczo-wykonawczego jednocześnie będą poczytywane za wchodzące równocześnie.

§ 173. Jeżeli jest kilku urzędników wyznaczonych do przyjmowania pism w biurze podawczo-wykonawczym względnie w oddziale biura, przyjmujący podpisuje prezentatę.

§ 174. Prezentata winna być wyraźna, aby nie nastęczyły się wątpliwości co do daty otrzymania pisma.

§ 175. Biuro podawczo-wykonawcze nie ma prawa od-

mówić przyjęcia pisma, ani też nie może zwrócić złożonego i opatrzonego prezentatą pisma bez zezwolenia kierownika sądu lub właściwego sędziego.

Wszakże w wypadku, gdy utworzono dwa lub więcej oddziałów biura dla jednego sądu, urzędnik biura ma prawo, w razie zgłoszenia pisma do niewłaściwego według podziału czynności oddziału biura, skierować osobę zainteresowaną do właściwego oddziału; winien jednak pismo przyjąć, jeżeli istnieje możliwość uchybienia terminu wskutek niezdażenia w porę do właściwego oddziału.

§ 176. Na żądanie wnoszącego urzędnik biura podawczo-wykonawczego wydaje mu pokwitowanie z odbioru pisma

Pokwitowanie pisze się według załączonego wzoru.

§ 177. Kierownik sądu władny jest zarządzić, aby przy wejściu do sądu wewnątrz budynku umieszczona była zamknięta skrzynka, do której przez wąski otwór strony będą mogły składać pisma, adresowane do sądu lub urzędu w kopertach.

§ 178. Urzędnik biura podawczo-wykonawczego wyjmuje złożone do skrzynki pisma przynajmniej dwa razy dziennie: przy rozpoczęciu czynności i na godzinę przed skonowaniem urzędowania.

Pisma, włożone do skrzynki po tym ostatnim terminie, wyjmuje się w następnym dniu urzędowania.

Prezentatę kładzie urzędnik według chwili wyjęcia pisma ze skrzynki.

Powyższe przepisy winny być podane do wiadomości osób zainteresowanych przez umieszczenie odpowiedniego napisu na samej skrzynce lub tuż obok niej.

Do skrzynki nie powinny być składane pisma w sprawach ksiąg wieczystych, na co należy zwrócić uwagę w napisie

Jeżeli jednak pismo takie będzie włożone, należy je przyjąć i po położeniu prezentaty oddać komu należy.

§ 179. Kierownik sądu w porozumieniu z urzędem pocztowym może zarządzić, że adresowane do sądu przesyłki pocztowe, nadeszłe do sądu zwrotne pocztowe poświadczenia odbioru, jak i zwrócone przesyłki sądowe, będą odbierane z urzędu pocztowego zapomocą pocztowej księgi oddawczej przez woźnego lub gońca za jego pokwitowaniem. Nazwisko odbierającego będzie podane do wiadomości urzędowi pocztowemu.

Odebrane przesyłki dorecza się niezwłocznie urzędnikowi biura podawczo-wykonawczego

§ 180. W biurze podawczo-wykonawczem prowadzi się według załączonego wzoru księgę wpływu, do której wciąga się pod kolejnemi, poczynając od początku roku, numerami nadchodzące pisma i przesyłki.

§ 181. W razie większego napływu pism, kierownik sądu może zarządzić prowadzenie oddzielnych ksiąg wpływu dla poszczególnych kategorvj spraw lub wydziałów (oddziałów) sądu.

§ 182. W księdze wpływu właściwy sekretarz potwierdza odbiór doręczonych mu z biura podawczo-wykonawczego pism.

§ 183. Wszystkie pisma i przesyłki, otrzymane przez biuro podawczo-wykonawcze, winny być oddane właściwym według przeznaczenia sekretarjatom lub sędziom w dniu otrzymania.

Pisma pilne należy oddawać niezwłocznie po otrzymaniu.

§ 184. Kopeity, w których pisma nadeszły z poczty, należy dołączyć do tychże pism.

§ 185. W razie wątpliwości przy skierowaniu pisma, urzędnik biura podawczo-wykonawczego postąpi według polecenia w każdym poszczególnym wypadku kierownika sądu.

§ 186. Pisma i przesyłki, wychodzące z sekretarjatów,

kieruje się celem wysłania do biura podawczo-wykonawczego. Pisma te i przesyłki, z wyjątkiem wezwań i zawiadomień, wciąga się do wykazu; wzór wykazu załącza się.

§ 187. Po potwierdzeniu odbioru, urzędnik biura podawczo-wykonawczego zwraca wykaz właściwemu sekretarjатовi.

Wykazy przechowuje się w sekretarjacie, ułożone w porządku chronologicznym.

§ 188. Dokonaną ekspedycję sekretarz odnotowuje w odnośnych aktach i repertorjach (rejestrach, dziennikach) z powołaniem daty i numeru z wykazu.

§ 189. Otrzymane pisma i przesyłki urzędnik biura podawczo-wykonawczego rozsyła według przeznaczenia po uprzednim, o ile zachodzi potrzeba, wciągnięciu ich do rewersału lub księgi pocztowej.

§ 190. Przekazywanie pism i akt między wydziałami (oddziałami) jednego sądu odbywa się bez udziału biura podawczo-wykonawczego, jeżeli wydziały te nie mają osobnych oddziałów biura podawczo-wykonawczego.

§ 191. W biurze podawczo-wykonawczem, z zarządzenia kierownika sądu może być skoncentrowana ekspedycja wezwań, zawiadomień i innych pism, doręczanych stronom przez woźnych sądowych.

Instrukcje szczegółowe w tej materji wydaje kierownik sądu, który może wprowadzić odpowiednie księgi kontroli doręczeń przez poszczególnych woźnych.

Prezes sądu okręgowego może zarządzić skoncentrowanie w biurze podawczo-wykonawczem tego sądu ekspedycji tychże wezwań, zawiadomień i innych pism ze wszystkich sądów grodzkich, znajdujących się w siedzibie sądu okręgowego, oraz sędziów śledczych tamże urzędujących.

W tym wypadku instrukcje wydaje prezes sądu okręgowego.

§ 192. W poszczególnych sądach grodzkich o niewielkim ruchu spraw, czynności biura podawczo-wykonawczego załatwia sekretarz lub wyznaczony przez kierownika sądu urzędnik, pełniący również inne czynności. Prowadzenie wówczas specjalnych ksiąg, przewidzianych w poprzednich paragrafach, nie jest potrzebne.

§ 193. Komunikowanie się sądów i urzędów ze stronami przez pocztę unormowane jest odrębnymi przepisami.

R o z d z i a ł X.

Sekretarjaty.

§ 194. Sądy mają odrębne sekretarjaty od sekretarjatów urzędów prokuratorskich. Te ostatnie działają na podstawie osobnych przepisów.

§ 195. Każdy wydział (oddział) sądu ma osobny sekretarjat.

Również osobny sekretarjat pod nazwą sekretarjatu prezydjalnego ma prezes sądu apelacyjnego i prezes sądu okręgowego.

Naczelnik sądu grodzkiego może mieć w miarę potrzeby sekretarjat prezydjalny w wypadku, gdy sąd grodzki składa się z więcej niż dziesięciu sędziów.

W wypadkach, gdy niema osobnego sekretarjatu prezydjalnego, prowadzenie biurowości w tym zakresie poleca się sekretarjatowi sądowemu.

§ 196. Sekretarjaty składają się z sekretarzy sądowych, urzędników kancelaryjnych i innych funkcjonarjuszów.

Zakres czynności każdego urzędnika sekretarjatu oznacza piśmiennem zarządzeniem kierownika sądu.

§ 205. Kierownik sekretarjatu winien, oprócz zakresu działania przekazanego mu przepisami ustawowemi i regu-

laminowemi, wykonywać czynności, które w interesie prawidłowego toku czynności ma zlecone

§ 206. W szczególności kierownik sekretarjatu obowiązany jest:

- a) prowadzić, względnie przestrzegać należytego prowadzenia ksiąg biurowych, wskazanych w regulaminach lub ustanowionych przez władzę przełożoną,
- b) przyjmować wszystkie nadchodzące pisma, przedstawiać je, w razie potrzeby, kierownikowi sądu, przewodniczącemu wydziału lub sędziemu wraz z odpowiednimi aktami,
- c) redagować i podpisywać w wypadkach, gdy ustawa lub regulamin tego wymagają, pisma, wychodzące z sądu,
- d) prowadzić protokoły posiedzeń sądu, wyjąwszy, gdy komu innemu czynność ta jest polecona,
- e) sporządzać nakazane ustawą, regulaminami lub specjalnemi zarządzeniami sprawozdania,
- f) przechowywać urzędową pieczęć sądu, przekazane sekretarjatu książki i inne wydawnictwa tudzież przybory biurowe,
- g) wydawać wypisy, zaświadczenia i inne dokumenty za swoim podpisem w granicach swojej kompetencji,
- h) udzielać ustnych informacji zgłaszającym się, oraz udzielać zezwolenia na przeglądanie akt, gdy na to zezwalają przepisy,
- i) przekazywać akta do archiwum, stosownie do przepisów zawartych w rozdziale XVIII,
- j) w sądach grodzkich, w których niema oddzielnego sekretarjatu prezydjalnego, prowadzić rachunkowość według przepisów kasowych,
- k) w sprawach cywilnych i karnych wykonywać czynności, nakazane ustawami postępowania sądowego

i wyływającymi z nich przepisami regulaminowymi.

§ 207. W czynnościach swoich kierownik sekretarjatu może być zastąpiony przez innych urzędników sekretarjatu, w niektórych zaś wypadkach, przewidzianych ustawą lub regulaminami, przez aplikantów sądowych, stosownie do podziału czynności, oznaczonego piśmiennie przez kierownika sądu, tudzież do wskazówek przewodniczącego wydziału.

§ 208. Zgłaszających się interesantów w sprawach, załatwianych w sekretarjacie, przyjmuje wyłącznie kierownik sekretarjatu i tylko w miejscu swego urzędowania.

Inni urzędnicy mogą mieć bezpośrednią styczność z interesantami tylko na wyraźne zlecenie kierownika sądu lub przewodniczącego wydziału.

§ 209. Z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w ustawach lub regulaminie, sekretarzom i innym urzędnikom sekretarjatu nie wolno przyjmować żadnych wpłat od interesantów.

§ 210. Kierownik sekretarjatu udziela zezwolenia na przeglądanie akt i ksiąg sądowych pod swoją kontrolą osobom uprawnionym.

W razie wątpliwości, winien się zwrócić o wskazówki do przewodniczącego wydziału względnie do kierownika sądu.

§ 211. Nikt oprócz sędziego i osoby protokółującej na posiedzeniu sądownym, oraz osób, szczególnie ustawą lub regulaminem do tego upoważnionych, nie może zabierać akt z sekretarjatu.

§ 212. W wyjątkowych wypadkach, za każdorazowem specjalnem zezwoleniem na piśmie kierownika sądu, adwokatom, będącym pełnomocnikami zainteresowanych stron,

mogą być udzielane akta w sprawach cywilnych celem przejrzenia do domu.

Zezwolenie to wraz z wystawionem osobiście przez adwokata pokwitowaniem przechowuje sekretarz, a po zwrocie akt przez adwokata dołącza je do tych akt, zaznaczając, czy akta zostały zwrócone w należyтым porządku, adwokata zaś kwituje z odbioru.

§ 213. Udzielone w tym wypadku adwokatowi akta muszą być zeszyte, policzbowane i zaopatrzone napisem na ostatniej karcie co do liczby kart, podpisanym przez sekretarza. oraz wciągnięte do księgi kontroli akt (§ 236).

§ 217. Do pełnienia czynności sekretarza mogą być powoływani przez kierownika sądu aplikanci sądowi, bez ujemv wszakże dla normalnego toku ich praktyki sądowej.

R o z d z i a ł X I.

Biurowość.

A. Zasady ogólne.

§ 219. Otrzymane w sekretarjacie pisma dołącza się do właściwych akt lub zeszytów, względnie zakłada się na skutek tych pism nowe akta, i wciąga się do właściwego repertorium (rejestru, dziennika) i skorowidza.

Nowych akt nie zakłada się, jeżeli pismo po załatwieniu ma być zwrócone.

§ 220. Na każdym nadchodzącem piśmie kierownik sądu, przewodniczący wydziału lub właściwy sędzia wydaje krótką dekretację co do sposobu załatwienia, o ile załatwienie nie leży wyłącznie w kompetencji sekretarza.

§ 221. Wszelkie pisma, które odnoszą się do tej samej sprawy, łączy się razem w porządku chronologicznym. [wzór] one akta.

§ 222. Każde akta winny być umieszczone w oddzielnej okładce, oznaczonej sygnaturą stosownie do odpowiedniego repertorium (rejestr, dziennik).

Okładki poszczególnych kategorii spraw odróżniają się kolorem

§ 223. Z pism, obejmujących zarządzenia ogólne, nie dotyczących poszczególnych spraw, ułożonych chronologicznie, tworzy się zeszyty.

§ 224. Sygnatura akt składa się z cyfrowego oznaczenia sądu (oddziału ewent. także sekcji), oznaczenia zapożyczoną odpowiedniej litery kategorii, do której sprawa należy, oznaczenia kolejnego numeru sprawy według repertorium (rejestr, dziennik) i roku założenia akt.

§ 225. Jedna okładka w sprawach cywilnych i karnych oraz dyscyplinarnych służy w ciągu całego toku postępowania we wszystkich instancjach, z wyjątkiem Sądu Najwyższego; wzór okładki załącza się.

§ 229. Po ukończeniu postępowania w wyższej instancji akta zwraca się pierwszej instancji. Z Sądu Najwyższego akta zwracane są za pośrednictwem instancji odwoławczej.

W wyższej instancji pozostawia się tylko odpis wyroku bądź innego orzeczenia, którym postępowanie zakończono, ce jednak nie dotyczy Sądu Najwyższego

B) Regulamin ogólny Sądu Najwyższego.

Załącznik do rozp. Min. Sprawiedliwości z dnia 15 lipca 1929 r. (D. U. R. P. Nr. 55, poz. 427).

D z i a ł I.

Administracja sądowa.

R o z d z i a ł I.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 1. Pierwszy Prezes kieruje Sądem Najwyższym, wykonywa ogólny nadzór nad nim, oraz reprezentuje go na zewnątrz.

§ 2. Pierwszy Prezes wyznacza terminy i porządek dzienny zgromadzeń ogólnych, wyznacza sędziów-sprawozdawców i współsprawozdawców w sprawach rozpoznawanych przez zgromadzenie ogólne.

§ 3. Pierwszy Prezes nie kieruje izbą, bierze jednak udział jako przewodniczący w posiedzeniach izb, w zakresie i terminach według swego uznania, uprzedzając o tem zawczasu właściwego prezesa.

§ 4. Pierwszy Prezes może czasowo objąć kierownictwo izby, lub wyznaczyć kierownika z pośród sędziów, jeżeli przerwa w urzędowaniu prezesa ma trwać lub trwać dłużej niż sześć tygodni.

R o z d z i a ł II.

Prezes Sądu Najwyższego.

§ 9. Prezes kieruje izbą Sądu Najwyższego, powierzoną mu przez Pierwszego Prezesa.

§ 10. Prezes wyznacza terminy posiedzeń izby, skład

sędziów i porządek dzienny każdego posiedzenia, przewodniczy na posiedzeniach całej izby, oraz bierze udział, jako przewodniczący, w innych posiedzeniach izby.

§ 11. Co do każdego pisma wpływającego do sądu, a nie mającego charakteru nowej sprawy, prezes wydaje zarządzenie piśmienne po niezwłocznem przedstawieniu mu pisma tego przez kierownika sekretarjatu.

§ 12. O ile ustawa inaczej nie stanowi, prezes może powierzyć kierownikowi sekretarjatu wydawanie nie budzących wątpliwości zarządzeń, dotyczących zawiadomiania stron o terminie posiedzenia lub o wyniku sprawy, wydawania stronom odpisów, lub zaświadczeń z akt sprawy, tudzież załączania do akt pism, nie wymagających innego pilnego załatwienia.

§ 13. Prezes sprawuje bezpośredni nadzór nad wyznaczonymi do izby członkami Biura Orzecznictwa, asesorami sądowymi, oraz pracownikami sekretarjatu izby.

§ 14. Celem omówienia bieżących kwestyj z zakresu czynności izby prezes może zwoływać zebrania sędziów danej izby. Udział wezwanych sędziów jest obowiązkowy. Na zaproszenie prezesa w zebraniu mogą brać udział prokuratorzy danej izby. O terminie zebrań tych oraz treści narad winien być zawiadomiony Pierwszy Prezes.

Dział II.

Posiedzenia sądowe.

Rozdział I

Czynności poprzedzające posiedzenia sądowe.

§ 27. Po wplynięciu sprawy sekretarjat zaciąga ją do reportorjum i przedstawia prezesowi celem wyznaczenia sędziego-sprawozdawcy i terminu posiedzenia, na którym sprawa ma być rozpoznawana.

Jeżeli ustawa lub stan sprawy tego wymaga, prezes, przed wyznaczeniem posiedzenia do rozpoznania sprawy, wyznacza termin posiedzenia niejawnego.

§ 28. Sprawy pokrewne w miarę możności winny być powierzone jednemu i tym samym sędziom-sprawozdawcom.

§ 29. W razie odroczenia sprawy lub ponownego jej wpłynięcia po uchyleniu orzeczenia i następnem rozpoznaniu sprawy przez sąd niższej instancji należy, w miarę możliwości, powierzyć sprawę temu samemu sprawozdawcy.

§ 30. Akta spraw, wyznaczonych do ostatecznego rozpoznania, przesyła się na 31 dni przed terminem posiedzenia celem przygotowania wniosków do właściwego prokuratora, który w ciągu 14 dni od ich otrzymania zwraca je sekretarjatu.

§ 31. Po zwrocie akt przez prokuratora, przesyła się je wiaz z wnioskiem niezwłocznie do sędziego-sprawozdawcy, który w ciągu 14 dni, a w każdym razie nie później niż na 3 dni przed terminem posiedzenia, zwraca akta do sekretarjatu.

§ 32. Terminy 14-dniowe, wymienione w art. 30 i 31, mogą ulec skróceniu lub przedłużeniu na mocy zarządzenia prezesa, wydanego w razie potrzeby, po porozumieniu z prokuratorem.

§ 33. Prezes może wyznaczyć współsprawozdawcę oraz zarządzić kolejno przesłanie akt na czas określony do wszystkich członków składu sądu.

§ 34. Ostatnie 3 dni przed terminem rozprawy, akta sprawy powinny się znajdować w sekretarjacie i być dostępne dla stron.

§ 35. Wniosków prokuratora nie załącza się do akt sprawy i stronom się nie okazuje.

R o z d z i a ł I I.

Przepisy ogólne o posiedzeniach.

§ 36. Sędziowie biorą udział w posiedzeniach w kolei, ułczonej przez prezesa danej izby i podanej do wiadomości sędziom nie później niż na miesiąc przed posiedzeniem. Termin powyższy nie ma zastosowania w przypadkach pilnej potrzeby, wywołanej nagłością sprawy lub niemożnością przybycia wyznaczonego sędziego.

§ 37. Prezes może wezwać do udziału w posiedzeniu sędziego z innej izby po porozumieniu się z właściwym prezesem.

§ 38. O niemożności przybycia na posiedzenie sędzia powinien możliwie zawniczasu zawiadomić prezesa.

§ 39. Protokulant prowadzi dziennik posiedzenia w którym powinny być zapisane:

- 1) rok, miesiąc, dzień i godzina rozpoczęcia oraz ukończenia posiedzenia,
- 2) lista obecności, obejmująca nazwiska składu sądzącego, prokuratora i protokulanta.
- 3) wykaz spraw rozpoznawanych ze wskazaniem sędziego-sprawozdawcy,
- 4) wymienienie stron obecnych na rozprawie,
- 5) zaznaczenie istoty wniosków stron i prokuratora oraz zapadłego rozstrzygnięcia.

§ 40. Jeżeli ustawa lub przebieg sprawy tego wymaga, protokulant z polecenia przewodniczącego sporządza poza dziennikiem oddzielny protokół

§ 41. Dziennik i protokół podpisują przewodniczący i protokulant.

§ 42. Uzasadnienie orzeczenia sporządza sędzia-sprawozdawca w ciągu miesiąca od daty ogłoszenia sentencji. Termin ten może być przedłużony za zgodą Pierwszego

Prezesa w poszczególnym wypadku najwyżej o dalsze dni trzydzieści.

Jeżeli sędzia-sprawozdawca nie uzna za możliwe podjąć się uzasadnienia orzeczenia, zapadłego przeciw jego wnioskowi, to sporządza je sędzia, wyznaczony przez skład sądzący z pośród tych, którzy głosowali za przyjęciem rozstrzygnięciem.

§ 43. O ile ustawa nie stanowi inaczej, każdy sędzia ma prawo dołączyć do akt sporządzone na piśmie uzasadnienie swego poglądu, odmiennego od przyjętego rozstrzygnięcia.

§ 44. Na ządanie urzędu prokuratorskiego Sądu Najwyższego przesyła mu się odpis orzeczenia z uzasadnieniem.

R o z d z i a ł III.

Posiedzenia niejawne.

§ 45. Na posiedzenie niejawne nie mają dostępu inne osoby poza składem sądzącym, prokuratorem i protokulantem. Przepis ten nie uchybia analogicznym uprawnieniom, przewidzianym w § 2 art. 72 u. s. p.

§ 46. Na posiedzeniu niejawnem sąd, po wysłuchaniu sprawozdania sędziego-sprawozdawcy oraz wniosków prokuratora, przystępuje do narady. Przy naradzie i głosowaniu prokurator nie jest obecny.

§ 47. O ile ustawa inaczej nie stanowi, prokurator może zawiadomić sąd, że nie będzie obecny na posiedzeniu niejawnem, jeżeli złożył wnioski na piśmie z uzasadnieniem. Sąd może jednak zażądać ustnego wniosku prokuratora.

§ 48. O ile ustawa inaczej nie stanowi, zapadłe na posiedzeniu orzeczenia protokulant wpisuje do dziennika.

W sprawie zawilej do dziennika wpisuje się tylko sentencję orzeczenia, poczem mają zastosowanie §§ 42 i 43.

Rozdział IV.

Rozprawy.

§ 49. O ile ustawa nie stanowi inaczej, rozprawa odbywa się jawnie.

§ 50. O ile ustawa inaczej nie stanowi, o wyznaczonym przez Prezesa izby terminie rozprawy sekretarjat zawiadamia strony lub ich pełnomocników jedynie w razie gdy tego zażądata, wniosą przewidzianą w ustawie opłatę i wskażą miejsce zamieszkania w Warszawie.

§ 51. Rozprawy rozpoczynają się o godzinie 10-tej i trwają w zasadzie nie dłużej niż do godz. 16-ej.

§ 52. Wokanda spraw, wyznaczonych do rozprawy, winna być wywieszona przed wejściem do sali najpóźniej na trzy dni przed rozprawą, drugi egzemplarz wokandy winien posiadać woźny audjencjonalny.

Po jednym egzemplarzu wokandy doręcza się mającym brać udział w rozprawie sędziom i prokuratorowi.

§ 53. Rozprawy odbywają się w salach, przeznaczonych dla każdej izby stosownie do rozkładu, ustalonego przez Pierwszego Prezesa. Na ścianie za stołem sędziowskim winno być umieszczone godło państwowe, a na stole sędziowskim krzyż.

§ 54. Na rozprawie przewodniczy prezes lub jeden z sędziów.

§ 55. Przewodniczący zajmuje pierwsze miejsce; sędziowie zajmują miejsca podług starszeństwa. Prokurator i protokolant zajmują miejsca przy stole sędziowskim: pierwszy na prawo, drugi na lewo od sędziów.

§ 56. Sędziowie i prokurator mają na głowach birety przy odbieraniu przysięgi i przy ogłaszaniu sentencji wy-

rcku. Ponadto sędziowie wchodzą na salę rozpraw i wychodzą z sali w biretach.

§ 57. Wykonywanie zarządzeń przewodniczącego co do zachowania porządku na sali oraz przestrzegania porządku w czasie przerw w rozprawach należy do obowiązków woźnego audjencjonalnego.

§ 58. Wszystkie osoby, znajdujące się na sali sądowej, wstają przy wejściu sądu na salę. Wstaje również każdy, do kogo sąd się zwraca lub kto do sądu przemawia.

§ 59. Woźny audjencjonalny wywołuje sprawy w kolejności, wskazanej przez przewodniczącego i oznajmia, czy zgłosiły się osoby, uprawnione do udziału w rozprawie.

§ 60. Po wywołaniu sprawy i po sprawozdaniu sędziego, przewodniczący udziela głosu osobom, uprawnionym do udziału w rozprawie. O ile ustawa inaczej nie stanowi, każda ze stron przemawia tylko raz; jedynie w sprawach zawitych przewodniczący może zezwolić na dalsze wywody.

§ 61. Po głosach stron prokurator składa wnioski, poczem sąd udaje się na naradę. Po przemówieniu prokuratora przewodniczący może udzielać głosu stronom o tyle tylko, o ile ustawa wyraźnie go do tego upoważnia.

§ 62. W sprawach, zawierających znaczną liczbę zarzutów, można rozdzielić rozprawę i otwierać ją kolejno nad poszczególnymi zarzutami, lub grupami zarzutów, oraz odbywać nad niemi narady.

§ 63. Jeżeli przy naradzie sąd dojdzie do wniosku o konieczności uzyskania od stron dodatkowych wyjaśnień, może wznowić rozprawę i ponownie wysłuchać głosów stron i wniosków prokuratora.

§ 64. O ile ustawa inaczej nie stanowi, sentencję orzeczenia sporządza na piśmie przewodniczący lub jeden z sędziów, poczem podpisuje ją cały skład sądzący.

§ 65. W czasie ogłoszenia sentencji sąd i wszyscy obecni stoją.

§ 66. Jeżeli skład sądzący przekazuje zagadnienie prawne, wynikające w rozpoznanej sprawie, do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu, to ogłasza o tem publicznie.

§ 67. Po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przez skład powiększony, skład zwykły wznawia rozprawę. Wznowienie rozprawy może nastąpić tego samego dnia

R o z d z i a ł V.

Przepisy szczególne, dotyczące posiedzeń Izby, składu powiększonego, Izby Połączonych i Zgromadzenia Ogólnego.

§ 68. Posiedzenia w składzie siedmiu sędziów, posiedzenia izby, połączonych izb cywilnych i zgromadzenia ogólnego odbywają się jawnie tylko w sprawach, w których rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przekazano na rozprawie. W innych sprawach posiedzenia te są niejawne.

§ 69. W posiedzeniu w składzie siedmiu sędziów biorą udział w miarę możliwości wszyscy sędziowie, należący do tego składu sądzącego, który przekazał zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia.

§ 70. O terminie posiedzenia wszyscy sędziowie i prokurator, mający brać w niem udział, winni być zawiadomieni nie później, niż na dwa tygodnie przed posiedzeniem, z jednoczesnem wręczeniem im odpisów wniosków sędziiego-sprawozdawcy i prokuratora. Termin powyższy może być skrócony tylko w wypadkach wyjątkowych.

§ 71. Na posiedzeniach izb połączonych przewodniczy prezes tej izby, która zagadnienie prawne przekazała do rozstrzygnięcia; w wypadkach przewidzianych w § 3 art.

275 u. s. p., gdy zagadnienie dotyczy ustawodawstwa ogólnego, przewodniczy prezes starszy słuźbowo, gdy zaś zagadnienie dotyczy ustawodawstwa dzielnicowego, prezes właściwej izby. Wyznaczenie sprawozdawców i współsprawozdawców oraz terminu posiedzenia następuje na mocy porozumienia prezesów obu izb.

§ 72. Do ważności uchwał posiedzeń izb połączonych niezbędna jest obecność przynajmniej połowy członków każdej z tych izb.

§ 73. Posiedzenia Zgromadzenia ogólnego wyznacza się w zasadzie na pierwszą lub trzecią sobotę miesiąca.

§ 74. O ile zgromadzenie ogólne w danej sprawie nie postanowi jednogłośnie inaczej, głosowanie, dotyczące wyborów oraz wszelkich spraw osobistych członków zgromadzenia ogólnego, odbywa się kartkami. Zgromadzenie ogólne może uchwalić głosowanie kartkami również w każdej innej sprawie, nie należącej do zakresu orzecznictwa.

§ 75. Sędzia nie ma prawa wstrzymywać się od głosowania.

§ 76. Jeżeli przy obliczaniu kartek znajdzie się taka liczba kartek nieważnych, która mogłaby wpłynąć na wynik głosowania, to odbywa się głosowanie ponowne.

§ 77. Orzeczenie składu powiększonego, rozstrzygające zasadę prawną, dołącza się wraz z uzasadnieniem do akt sprawy jako osobną całość i na żądanie strony wydaje się jej w odpisie.

§ 78. Tezę, ustaloną przez skład powiększony, wciąga się w całości do uzasadnienia orzeczenia składu zwykłego w danej sprawie.

§ 79. W sprawach, nie wchodzących w zakres orzecznictwa, a rozpoznawanych na posiedzeniach zgromadzenia ogólnego, tudzież w wypadkach, przewidzianych

w art 41 § 1 u. s. p., prokurator bierze udział w naradzie sędziów.

Dział V.

Organa pomocnicze.

Rozdział II.

Sekretarjaty.

§ 100. Przy każdej izbie czynny jest osobny sekretarjat, który załatwia wszelkie czynności kancelaryjne.

§ 101. O ile ustawa inaczej nie stanowi, do akt, które po rozstrzygnięciu sprawy zwraca się sądowi niższej instancji, sekretarjat dołącza wszystkie dokumenty, wniesione przez strony do Sądu Najwyższego oraz uwierzytelnione odpisy orzeczeń, przeznaczone dla sądów niższych instancyj.

§ 102. Pisownia winna być jednolita i opierać się na zasadach ustalonych przez Akademię Umiejętności w Krakowie.

DODATEK III.

Ustrój Prokuratorji Generalnej R. P.

**A) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 9 grudnia 1924 r.**

**o zmianie ustroju Prokuratorji Generalnej Rzeczypospo-
litej Polskiej.**

(D. U. R. P. Nr. 107, poz 967)

§ 1. Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Pol-
skiej, utworzona na zasadzie ustawy z dnia 31 lipca 1919
(D. P. P. P. Nr. 65, poz 590), jest powołaną do wykony-
wania obrony prawnej i zastępstwa prawnego prawno-
prywatnych i publicznych interesów Państwa i podlega
Ministrowi Skarbu.

§ 2. Do zakresu działania Prokuratorji Generalnej
należy:

1) zastępstwo sądowe wogóle w sprawach, dotyczą-
cych praw i interesów majątkowych i publicznych Pań-
stwa;

2) zastępstwo praw i interesów majątkowych i pu-
blicznych Państwa w postępowaniu przed sądami prawa
publicznego i władzami administracyjnymi, z zastrzeże-
niem postanowienia ustępu 4 § 6;

3) wydawanie na wezwanie władz państwowych opi-
nij prawnych w sprawach, dotyczących majątkowych
i publicznych interesów Państwa oraz udzielanie porady

prawnej i współdziałanie w sporządzaniu aktów prawnych, dotyczących praw i interesów Państwa.

§ 3. Do praw i interesów Państwa, o których mowa w poprzednim paragrafie, należą:

1) wszelki majątek ruchomy i nieruchomy, a w szczególności wszelkie prawa i roszczenia Państwa oparte na tytułach prawno-prywatnych i prawno-publicznych, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe,

2) prawa terytorjalne Państwa oraz wynikające z umów i traktatów międzynarodowych prawno-prywatne i publiczne prawa i roszczenia Państwa do państw obcych i zobowiązania względem państw obcych zaciągnięte,

3) wszelki majątek nieruchomy i ruchomy, fundusze i zakłady, pozostające pod zarządem władz państwowych podczas trwania tego zarządu.

§ 4. Rada Ministrów jest władną oznaczyć w drodze rozporządzenia te instytucje i przedsiębiorstwa państwowe, urządzone na zasadach samodzielnej gospodarki, do których nie odnoszą się postanowienia niniejszego rozporządzenia o zastępstwie i obronie prawnej majątku państwowego i które przy tem zastępstwie posługują się innemi organami.*)

*) Na podstawie specjalnych przepisów nie podlegają zastępstwu Prokuratorji Gen. m. i. następujące przedsiębiorstwa i instytucje państwowe, którym przysługuje prawo samodzielnego występowania przed sądami:

a) **Pocztowa Kasa Oszczędności**, na mocy §§ 1 i 8 b. rozp. Prezydenta R. P. z dnia 27 czerwca 1924 (D. U. R. P. Nr. 55, poz. 545),

b) **Bank Gospodarstwa Krajowego**, na mocy § 2 statutu nadanego rozp. Prezydenta R. P. z dnia 31 maja 1924 (D. U. R. P. Nr. 46, poz. 478) w brzmieniu nadanem

rozp. Ministra Skarbu z dnia 26 czerwca 1924 (D. U. R. P. Nr. 59, poz. 597),

c) **Państwowy Bank Rolny**, na mocy art. 2 i 30 ust. e) statutu nadanego ustawą z dnia 30 czerwca 1921 (D. U. R. P. Nr. 59, poz. 369) w brzmieniu ustalonym obwieszczeniem Ministra Reform Rolnych z dnia 5 maja 1931 (D. U. R. P. Nr. 75, poz. 609),

d) **Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Chorzowie**, na mocy §§ 1 i 15 statutu, nadanego rozp. Prezydenta Rzp. P. z dnia 28 czerwca 1924 (D. U. R. P. Nr. 56, poz. 568),

e) **Państwowe Zakłady Wodociągowe na Górnym śląsku**, z mocy §§ 1 i 15 statutu, nadanego rozp. Prezydenta Rzp. P. z dnia 28 czerwca 1924 (D. U. R. P. Nr. 56, poz. 569),

f) **Wydawnictwa Państwowe**, z mocy § 3 statutu, nadanego rozp. Prezydenta Rzp. P. z dnia 10 lutego 1932 (D. U. R. P. Nr. 17, poz. 140); w skład tego przedsiębiorstwa weszło m. i. wydawnictwo „Monitora Polskiego“ i „Polska Agencja Telegraficzna“, ta ostatnia na podstawie ustawy z dnia 10 marca 1932 o połączeniu przedsiębiorstw państwowych „Polska Agencja Telegraficzna“ i „Wydawnictwa Państwowe“ (por. § 1 i 32 statutu, nadanego Polskiej Agencji Telegraficznej rozp. Rady Ministrów z dnia 31 marca 1932, Monitor Polska Nr. 74, poz. 104).

§ 5. Prokuratorja Generalna wykonywa zastępstwo prawne instytucyj publicznych, będących odrębnymi od Skarbu Państwa podmiotami prawnymi, w tym zakresie, w jakim wykonywała je na zasadzie przepisów dotychczasowych art. 3 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. (Dz. P. P. Nr. 65, poz. 390). Jednakowoż Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia uchylać obowiązek Prokuratorji

Generalnej do zastępowania rzeczonych podmiotów prawnych. Może też Rada Ministrów polecać Prokuratorji Generalnej zastępstwo tych instytucyj publicznych, będących odrębnymi od Skarbu Państwa podmiotami prawnymi, których Prokuratorja Generalna dotychczas nie zastępowała.

Dotyczy to w szczególności instytucyj i zakładów o charakterze publiczno-prawnym oraz funduszów i przedsiębiorstw, za których rentowność Skarb Państwa przyjął gwarancję lub które w całości lub w części są dotowane lub finansowane przez Skarb Państwa i za których niedobory Skarb Państwa jest odpowiedzialny.*)

*) Do instytucyj publicznych, będących odrębnymi od Skarbu Państwa podmiotami prawnymi na zasadzie dotychczasowych przepisów art. 3 ustawy z dnia 31 lipca 1919 (Dz. P. P. P. Nr. 63, poz. 390) należą:

a) fundusze, instytucje, przedsiębiorstwa i zakłady, za których rentowność Skarb Państwa przyjął gwarancję lub które w całości lub w części ze Skarbu Państwa są dotowane lub finansowane, a za ich niedobory Skarb Państwa jest odpowiedzialny;

b) fundacje, będące pod bezpośrednim zarządem państwowym;

c) majątek kościelny i majątek beneficjów duchownych, o ile chodzi o pierwotne fundowanie kościoła albo duchownego beneficjum lub o nienaruszalność majątku zakładowego, lub tym majątkiem administrują władze państwowe, a nie, o ile chodzi o zastępstwo lub ściąganie bieżących pożytków z majątku, istniejących już kościołów lub duchownych beneficjów; następnie majątek zakładowy istniejących zakładów, klasztorów i wspólności duchownych wogóle.

Wskutek wejścia w życie konkordatu, zawartego

między Polską a Stolicą Apostolską z dnia 10 lutego 1925 (D. U. R. P. Nr. 72, poz. 501) nabyły na podstawie artykułu XVI tegoż konkordatu wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania, posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego, swego majątku ruchomego i nieruchomego, jak również prawo stawania przed wszelkimi instytucjami i władzami państwowymi dla obrony swych praw cywilnych.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1925 (D. U. R. P. Nr. 127, poz. 904), wydane na podstawie § 5 rozp. Prezydenta Rzp. P. z 9 grudnia 1924, uchylilo ciążący na Prokuratorji Generalnej z mocy dotychczasowych przepisów obowiązek zastępowania kościoła katolickiego, innych kościołów i wyznań religijnych oraz instytucyj kościelnych.

§ 6. Przewidziane w § 2 zastępstwo sądowe obejmuje wszelkie czynności w postępowaniu cywilnem przed wszystkimi sądami, istniejącymi na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, tak w sprawach spornych jak i postępowaniach niespornych wszelkiego rodzaju.

W sądowym postępowaniu cywilnem wszelkiego rodzaju Skarb Państwa i inne podmioty prawne, o których wżej mowa, zastępuje wyłącznie Prokuratorja Generalna, która jest uprawniona do prawnie skutecznego podejmowania wszelkich czynności procesowych i do spełniania wszelkich sądowych aktów prawnych bez obowiązku wykazywania się osobnem pełnomocnictwem.

W postępowaniu sądowo-karnem Prokuratorja Generalna bierze udział wtedy, gdy okaże się potrzeba zastępowania interesów majątkowych Państwa i gdy Prokura-

terja Generalna przez właściwą władzę państwową o zastępstwo wezwana będzie.

W postępowaniu przed sądami prawa publicznego i przed władzami administracyjnymi tak w kraju jak i zagranicą, oraz w postępowaniu przed sądami zagranicznymi Prokuratorja Generalna bierze udział w tych wypadkach, w których zastępstwo poruczone jej będzie przez władzę administracyjną, powołaną do zarządu lub nadzoru nad odnośnym podmiotem prawnym lub odnośną gałęzią administracji państwowej.

§ 7. W razie kolizji między interesami Skarbu Państwa a interesami podmiotów prawnych, zrównanych ze Skarbem Państwa w myśl § 3 p. 3 i § 5, Prokuratorja Generalna ma zastępować Skarb Państwa, inne zaś podmioty prawne mają mieć dla siebie w tym wypadku ustanowionych we właściwej drodze osobnych doradców i zastępców.

W razie kolizji interesów podmiotów prawnych, zrównanych ze Skarbem Państwa, Prokuratorja Generalna nie może zastępować żadnej ze stron, dla których winni być w tym wypadku powołani w drodze właściwej osobni doradcy i zastępcy.

§ 8. Czynności urzędowe spełnia Prokuratorja Generalna na wezwanie władz państwowych, oznaczonych w instrukcji służbowej (§ 15), która określi również stosunek Prokuratorji do władz i urzędów państwowych wogóle oraz instytucyj publicznych, o których mowa w § 5. Jeżeli w poszczególnych wypadkach wyłoni się wątpliwość, czy w myśl niniejszego rozporządzenia ma być podjęta czynność urzędowa Prokuratorji Generalnej, winna ona zasięgnąć decyzji Ministra Skarbu.

W wydawaniu opinij prawnych kieruje się Prokuratorja Generalna własnem przekonaniem prawnem.

Władze, urzędy i instytucje, korzystające z pomocy

Prokuraturji Generalnej, a również wszelkie władze i urzędy państwowe, tak administracyjne jak i sądowe, obowiązane są dostarczać Prokuraturji Generalnej wszelkich będących w ich posiadaniu informacji, materiałów i aktów w sprawach, w których Prokuraturja Generalna wykonywa zastępstwo lub udziela porady prawnej.

§ 12. Zastępstwo sądowe wykonują urzędnicy referendarscy Prokuraturji Generalnej, a jeżeli to okaże się niezbędnem, może być ono powierzane adwokatom, których stosunek do Prokuraturji Generalnej unormuje instrukcja służbowa. Do spełniania zastępstwa sądowego w wypadkach, określonych w instrukcji służbowej, mogą być delegowani także urzędnicy właściwej władzy państwowej lub organy podmiotów prawnych, o których zastępstwo chodzi.

Wszystkie osoby, występujące wobec sądu w imieniu Prokuraturji Generalnej, winny wykazać się ogólnem lub szczegółowem pełnomocnictwem, którego formę przepisze instrukcja służbowa.

§ 16. W sprawach, w których stroną jest Skarb Państwa, Prokuraturja Generalna i inne urzędy i władze państwowe wolne są od wnoszenia wszelkich opłat na rzecz Skarbu w postępowaniu przed sądami wszelkiego rodzaju i władzami administracyjnymi. Opłaty te będą jednak uiszczane przez stronę, pokonaną prawem.

§ 17. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 1 stycznia 1925 r. Z tym samym dniem traci moc obowiązującą ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 390) Instrukcje służbowe, zawarte w uchwałach Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. (D. U. R. P. Nr. 75, poz. 435) i z dnia 17 czerwca 1920 r. (D. U. R. P. Nr. 73, poz. 502) i inne przepisy, wydane dla Prokuraturji Generalnej na zasadzie tej ustawy, o ile nie są sprzeczne z ni-

niejszem rozporządzeniem, zachowują moc obowiązującą do czasu wydania instrukcji i innych przepisów wykonawczych przewidzianych niniejszem rozporządzeniem.

B) Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1920 r.

(D. U. R. P. Nr. 73, poz. 502).

(Art. 20—26 utrzymane w mocy art. 17 rozp. Prezydenta Rzp. P. z dnia 9 grudnia 1924 r. D. U. R. P. Nr 107, poz. 967).

Art. 20. Oddziały Prokuratorji Generalnej spełniają swe zadania i czynności w przydzielonych im okręgach terytorjalnych.

Art. 21. Do zastępstwa w procesach, w których stroną pozwaną jest Skarb Państwa lub podmioty prawne, ze Skarbem narówni stojące (art. 3 ust. o utworzeniu Prokuratorji) i w których właściwość sądu oznacza się wedle siedziby organu powołanego do ich zastępstwa, właściwym jest oddział Prokuratorji Generalnej, w którego okręgu znajduje się rzecz sporna, w braku tego kryterjum oddział, gdzie zaszło zdarzenie, na którym się roszczenie powoda opiera, a w braku wreszcie tej zasady, oddział tego okręgu, gdzie znajduje się siedziba urzędowa zainteresowanej władzy administracyjnej lub nadzorczej, która podlega bezpośrednio władzy centralnej.

Art. 22. W wszelkiem innem postępowaniu sądowem oraz postępowaniu prawno-publicznem, powołany jest do zastępstwa ten oddział Prokuratorji Generalnej, w którego okręgu znajduje się siedziba właściwego sądu, względnie właściwej władzy administracyjnej I. instancji.

Art. 23. Do spełniania zadań określonych w art. 2 ust. 4 i 5 ustawy o Prokuratorji powołanym jest oddział Prokuratorji tego okręgu, w którym znajduje się siedziba

władzy lub urzędu do żądania współdziałania Prokuratorji w danej sprawie uprawnionego.

Art. 24. Jeżeli w toku prowadzonej przez dany oddział sprawy zajdzie potrzeba dokonania czynności na terytorjum innego oddziału względnie Prokuratorji Generalnej, w takim razie oddział, do którego sprawa należy, albo poleca dokonanie czynności podległemu sobie urzędnikowi, albo też przekazuje dokonanie tej czynności oddziałowi, na którego terytorjum czynność ta ma być spełniona, względnie Prokuratorji Generalnej w Warszawie.

Art. 25. Różnice zdań, powstałe, między oddziałami w kwestji właściwości, rozstrzyga prezes Prokuratorji Generalnej.

Az do decyzji prezesa, sprawy niecierpiące zwłoki winny być traktowane przez oddział, do którego pierwsze pismo w odnośnej sprawie wpłynęło, względnie oddział, który pierwszy o niej powziął wiadomość.

Art. 26. Prezes Prokuratorji Generalnej może załatwienie pewnych czynności, spraw lub kategorii spraw, należących w myśl powyższych przepisów do danego oddziału — poruczyć innemu oddziałowi względnie Prokuratorji Generalnej w Warszawie.

Zaządzenia takie nie mogą ułbiżać przepisom art 21 instrukcji niniejszej.

DODATEK IV.

U S T A W A

z dnia 25. listopada 1925 roku

o Trybunale Kompetencyjnym.

(D. U. R. P. Nr. 126, poz. 897).

I. Zakres działania Trybunału Kompetencyjnego.

Art. 1. Trybunał Kompetencyjny rozstrzyga spory o własność między władzami i sądami administracyjnymi z jednej a innymi sądami z drugiej strony.

Trybunał Kompetencyjny ma siedzibę w Warszawie.

II. Ustrój Trybunału Kompetencyjnego.

Art. 2. Trybunał Kompetencyjny składa się z dwu prezesów i czternastu członków, mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Art. 3. Prezesi mianowani będą z pośród sędziów Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Administracyjnego po jednym z grona sędziów każdej z tych instytucyj.

Prezesi sprawują obowiązki swoje kolejno według kadencyj, określonych w regulaminie Trybunału Kompetencyjnego.

Art. 4. Członkowie Trybunału Kompetencyjnego mianowani będą:

- a) w liczbie czterech z pośród sędziów Sądu Najwyższego;

- b) w liczbie czterech z pośród sędziów Najwyższego Trybunału Administracyjnego;
- c) w liczbie sześciu z pośród osób, odznaczających się szczególną znajomością prawa, które jednak nie piastują żadnego urzędu ani w sądownictwie, ani w administracji

W rozumieniu niniejszej ustawy profesorowie wyższych uczelni nie są urzędnikami administracyjnymi.

Kandydatów z grona osób, wymienionych w punktach a) i b), przedstawia w liczbie podwójnej ogólne zgromadzenie Sądu Najwyższego, względnie Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Kandydatów z grona osób, wymienionych w punkcie c), przedstawiają wydziały prawne uniwersytetów państwowych, każdy po trzech kandydatów.

Członkowie Trybunału Kompetencyjnego z grupy c) składają przy objęciu swych stanowisk na ręce prezesa Trybunału Kompetencyjnego przysięgę, dla sędziów przepisaną.

Art. 5. Prezesi i członkowie Trybunału Kompetencyjnego będą mianowani na okres lat pięciu, co nie wyklucza ponownej nominacji.

Kto atoli przestaje być sędzią Sądu Najwyższego lub Najwyższego Trybunału Administracyjnego lub przechodzi z jednego z tych sądów do drugiego, tem samem przestaje być członkiem Trybunału Kompetencyjnego.

Członkowie, wymienieni w punkcie c) art. 4, przestają być członkami Trybunału Kompetencyjnego w razie objęcia urzędu w sądownictwie lub administracji.

Art. 6. Przepisy rozdziału IV ustawy konstytucyjnej stosują się odpowiednio do Trybunału Kompetencyjnego, jego prezesów i członków.

Zawieszenie w urzędowaniu w Sądzie Najwyższym lub w Najwyższym Trybunale Administracyjnym powo-

duże zawieszenie w sprawowaniu obowiązków w Trybunale Kompetencyjnym.

Członkowie, wymienieni w punkcie c) art. 4, podlegają w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej Trybunałowi Kompetencyjnemu, który stosuje do nich odpowiednio przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego. Do wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej (art. 79 ustawy konstytucyjnej) wymienionych w art. 4 lit. c) członków Trybunału Kompetencyjnego właściwym jest sam Trybunał Kompetencyjny.

Art. 7. Każdy z prezesów przez czas swego urzędowania kadencyjnego pobiera dodatek do swej płacy sędziowskiej za sprawowanie obowiązków prezesa Trybunału Kompetencyjnego.

Wszyscy zaś członkowie Trybunału Kompetencyjnego oraz obaj jego prezesi otrzymują wynagrodzenie za obecność na posiedzeniach, a zamiejscowi ponadto zwrot kosztów podróży i kosztów pobytu w miejscu siedziby Trybunału Kompetencyjnego.

Wysokość wspomnianego powyżej dodatku za sprawowanie obowiązków prezesa i wynagrodzenia za udział w posiedzeniach, jako też skalę zwracanych kosztów podróży i kosztów pobytu określi rozporządzenie Rady Ministrów.

Art. 8. Trybunał Kompetencyjny rozstrzyga w składzie 7 członków łącznie z przewodniczącym.

W składzie tym bierze udział po dwóch członków z każdej grupy, wymienionej w art. 4 punktach a), b) i c).

Poza ustną rozprawą Trybunał Kompetencyjny rozstrzyga w składzie przewodniczącego i dwóch członków po jednym z grup a) i b) art. 4.

Art. 9. Trybunał Kompetencyjny może przekazać roz-

stazygnięcie sprawy ogólnemu zgromadzeniu tegoż Trybunału. Ogólne zgromadzenie liczyć musi co najmniej dziesięciu członków łącznie z przewodniczącym, w tem przynajmniej trzech członków z grupy c) art. 4.

III. Postępowanie.

Art. 10. Władza administracyjna I instancji, powziawszy wiadomość, że w sprawie, należącej według jej zdania do orzecznictwa administracyjnego w zakresie jej właściwości, toczy się postępowanie sądowe, zawiesi postępowanie administracyjne, jeśli ono się toczy i zawiadomi o tem swoją władzę przełożoną.

Art. 11. Jeśli władza administracyjna II instancji, otrzymawszy przewidziane w poprzednim artykule zawiadomienie władzy niższej o toczącym się postępowaniu sądowym w sprawie, należącej do orzecznictwa administracyjnego, czy sama powziawszy taką wiadomość, jest zdania, że sprawa, wytoczona w sądzie, należy do właściwości władzy administracyjnej, zawiadomi o tem w ciągu miesiąca od otrzymania wiadomości sąd, w którym sprawa się toczy, przytaczając uzasadnienie swego poglądu (zapowiedzenie sporu), oraz swoją władzę naczelną.

Jednocześnie władza ta zarządza zawieszenie postępowania administracyjnego w danej sprawie, jeśli ono się toczy i jeśli go już nie zawiesiła władza administracyjna I instancji.

Zapowiedzieć spór może również władza naczelną.

Art. 12. Po otrzymaniu tego zawiadomienia (art. 11) sąd w razie uznania właściwości władzy administracyjnej wydaje odpowiednie orzeczenie, a w razie jej nieuznania przerywa postępowanie sądowe, o ile ono nie dotyczy wyłącznie właściwości sądu (art. 15), oraz wstrzymuje wykonanie orzeczeń sądowych; nie wyklucza to jednak zabez-

pieczenia dowodów, zabezpieczenia skargi, tymczasowych zarządzeń, tudzież egzekucji zabezpieczającej.

Zapowiedzenie sporu (art. 11) ma skutek prawny jedynie wówczas, gdy nadeszło do sądu zanim orzeczenie sądowe stało się prawomocne.

Zapowiedzenie sporu zawiesza bieg przedawnienia, jak również bieg terminów, aż do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Kompetencyjny lub podjęcia przez sąd przerwane go postępowania na nowo z urzędu.

Art. 13. Spór o właściwość wytacza naczelna władza administracyjna w sądzie, w którym sprawa się toczy, względnie który przesłał zawiadomienie (art. 14), a jednocześnie zawiesza toczące się w danej sprawie postępowanie administracyjne, jeśli go dotąd niższe instancje nie zawiesiły.

Jeśli spór został zapowiedziany, wytoczenie sporu winno nastąpić w ciągu jednego miesiąca po zapowiedzeniu.

O ile w terminie tym sporu nie wytoczono, sąd podejmuje przerwane postępowanie na nowo z urzędu.

Art. 14. Sąd zawiadomi władzę administracyjną o toczącym się postępowaniu sądowym, jeśli poweźmie wiadomość, że w tej sprawie władza administracyjna już orzekła, lub prowadzi postępowanie administracyjne.

Po otrzymaniu takiego zawiadomienia sądu władza administracyjna postępuje zgodnie z przepisami art. 10, 11 i 13, sąd zaś stosuje odpowiednio przepisy art. 12.

Art. 15. W razie wytoczenia sporu o właściwość (art. 13) sąd przedkłada bezzwłocznie akta sprawy Trybunałowi Kompetencyjnemu wraz z uzasadnioną decyzją o swojej właściwości, o ile tymczasem ten sąd lub sąd wyższy nie orzekł prawomocnie o niewłaściwości sądu, o czym winien zawiadomić władzę administracyjną.

Art. 16. Jeśli tak sąd, jak i władza administracyjna prawomocnie uznały się za niewłaściwe do orzekania w sprawie, wówczas mogą osoby interesowane zgłosić do Trybunału Kompetencyjnego wniosek o rozstrzygnięcie sporu o właściwość.

Zgłoszenie wniosku zawiesza bieg przedawnienia aż do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Kompetencyjny.

Sąd i władza administracyjna przedkładają Trybunałowi Kompetencyjnemu na jego wezwanie akta, dotyczące sprawy.

Art. 17. Przepisy artykułów 10 do 15 stosują się również odpowiednio w wypadku, gdy władza administracyjna (art. 11 i 13) lub sąd administracyjny jest zdania, że sprawa, wytoczona w sądzie innym (art. 1), należy do właściwości sądów administracyjnych, jak również, gdy sąd inny poweźmie wiadomość, że w znajdującej się w jego rozpoznaniu sprawie toczy się postępowanie sądowo-administracyjne.

Przepisy art. 16 stosują się odpowiednio w wypadkach, gdy zarówno sąd administracyjny, jak i sąd inny (art. 1) prawomocnie uznały się za niewłaściwe.

Art. 18. Jeżeli sporu o właściwość nie wytoczono w myśl zasad niniejszej ustawy, rozstrzygające jest prawomocne orzeczenie sądu.

Jeżeli jednak Najwyższy Trybunał Administracyjny oddał skargę na orzeczenie władzy administracyjnej w danej sprawie, zanim sąd w niej orzekł prawomocnie, natenczas obowiązuje wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Art. 19. Prezes Trybunału Kompetencyjnego wyznacza sprawozdawcę.

Trybunał Kompetencyjny rozpatruje najpierw sprawę na posiedzeniu niejawnem i odrzuca wniosek o roz-

strzygnięciu sporu, o ile wniosek ten jest spóźniony (art. 13), lub zachodzą uchybienia formalne, których nie usunięto w terminie, przez Trybunał Kompetencyjny wyznaczonym, w przeciwnym razie wyznacza rozprawę i zawiadamia o tem właściwą naczelną władzę administracyjną, tudzież osoby interesowane.

Trybunał Kompetencyjny może również uchwałą, powziętą na posiedzeniu niejawnem jeszcze przed rozprawą, zarządzić przesłuchanie osób interesowanych, świadków, znawców, dostarczenie dokumentów, tudzież zebranie innych dowodów i wyjaśnień przez sądy lub władze administracyjne.

Art. 20. Rozprawa jest ustna i jawna.

Trybunał Kompetencyjny może jawność wykluczyć ze względu na interes publiczny.

Orzeczenie ogłosić należy zawsze na posiedzeniu jawnem.

Art. 21. Naczelna władza administracyjna może wysłać na rozprawę swego przedstawiciela, uprawnionego do zabierania głosu celem udzielenia wyjaśnień i czynienia wniosków. Interesowani bronią swych praw przez adwokatów. Trybunał Kompetencyjny może zwolnić osoby, posiadające wykształcenie prawnicze, od obowiązku występowania na rozprawie za pośrednictwem adwokata.

Niestawiennictwo osób, wezwanych do rozprawy, nie stoi na przeszkodzie jej przeprowadzeniu.

Art. 22. Przewodniczący kieruje rozprawą.

Rozpoczyna ją przedstawienie sprawy przez sprawozdawcę.

O dopuszczeniu i przeprowadzeniu dowodów, o ile nie zostały przeprowadzone jeszcze przed rozprawą, względnie o ich ponowieniu, o zarzutach przeciw postępowaniu i wnioskach, dotyczących postępowania, decyduje Trybunał Kompetencyjny.

Art. 23. Narada i głosowanie są tajne.

Orzeczenie zapada bezwzględną większością głosów.

W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Orzeczenie określa właściwą dla danej sprawy władzę i przekazuje jej tę sprawę do załatwienia, a zarazem uchyla orzeczenia i zarządzenia, wydane przez władzę niewłaściwą.

Art. 24. Trybunał Kompetencyjny wydaje orzeczenia w imieniu Rzeczypospolitej.

Trybunał Kompetencyjny ogłasza orzeczenie wraz z uzasadnieniem bezpośrednio po rozprawie lub najpóźniej w ciągu jednego miesiąca, licząc od dnia rozprawy, na innym posiedzeniu Trybunału, którego termin przewodniczący zapowie od razu, a na którym do ogłoszenia orzeczenia wystarczy obecność przewodniczącego i sekretarza. Każde orzeczenie należy wraz z uzasadnieniem ułożyć na piśmie i doręczyć interesowanym władzom. Osoby interesowane otrzymują na żądanie odpisy orzeczenia za opłatą w wysokości, przepisanej w postępowaniu sądowo-cywilnem.

Art. 25. Protokół rozprawy zawierać będzie nazwiska ołecnych członków Trybunału Kompetencyjnego, sekretarza, przedstawicieli władz, stron i ich zastępców, tudzież stwierdzi istotne okoliczności przewodu przed Trybunałem Kompetencyjnym.

Art. 26. Orzeczenie Trybunału Kompetencyjnego wiąże w danej sprawie władze tak sądowe, jak i administracyjne.

Władza, której właściwość została orzeczeniem Trybunału Kompetencyjnego ustalona, podejmuje z urzędu lub na wniosek stron zawieszona postępowanie.

Art. 27. Postępowanie przed Trybunałem Kompetencyjnym wolne jest od opłat skarbowych.

Stronom nie przyznaje się kosztów postępowania.

Art. 28. Ogólne zgromadzenie członków Trybunału Kompetencyjnego uchwali regulamin, zawierający przepisy o wewnętrznym ustroju, sposobie urzędowania i trybie postępowania przed Trybunałem Kompetencyjnym. oraz bliższe postanowienia co do postępowania dyscyplinarnego (art. 6).

Regulamin ten wyda Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów. Regulamin ten ogłoszony będzie w Dzienniku Ustaw.

W razie wątpliwości, których nie rozstrzyga niniejsza ustawa, ani regulamin, Trybunał Kompetencyjny stosować będzie odpowiednio przepisy ustawy postępowania cywilnego, obowiązujące w jego siedzibie.

IV. Przepisy końcowe.

Art. 29. Ilekroć ustawa niniejsza mówi o władzach administracyjnych, należy przez nie rozumieć władze administracyjne tak państwowe, jak samorządowe.

Władzą samorządową powołaną do zapowiadania sporu (art. 11) wytaczania sporu o własność (art. 15), jak również do wysyłania swego przedstawiciela do rozprawy przed Trybunałem Kompetencyjnym (art. 21), jest wyłącznie organ wykonawczy samorządu wojewódzkiego, a w miastach, wyłączonych ze związku wojewódzkiego — magistraty tych miast.

Do czasu wprowadzenia w b. dzielnicy rosyjskiej i austriackiej samorządu wojewódzkiego, powyższe uprawnienia organu wykonawczego samorządu wojewódzkiego przysługują w b. dzielnicy rosyjskiej wojewodom, zaś w b. dzielnicy austriackiej — Tymczasowemu Wydziałowi Samorządowemu we Lwowie

Art. 30. Uchyła się wszelkie dotychczasowe postanowienia, dotyczące sporów o własność między sądami

a władzami administracyjnymi lub sądami administracyjnymi, nie stosuje się również ustępu 2 § 42 ustawy austriackiej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dz. Ust. P. Nr. 111) (norma jurysdykcyjna), o ile idzie o sprawy, należące do właściwości władz administracyjnych.

Art. 31. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezesowi Rady Ministrów.

Art. 32. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia

DODATEK V.

U S T A W A

z dnia 2 sierpnia 1926 r.

O prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych.

(Prawo prywatne międzynarodowe).

(D. U. R. P. Nr. 101, poz. 581).

I. Osoby.

Art. 1. 1) Zdolność osobistą osoby fizycznej ocenia się według praw państwa, którego osoba ta jest obywatelem: jeżeli zaś obywatelstwa ustalić nie można — według praw, obowiązujących w miejscu jego zamieszkania.

2) Zmiana obywatelstwa nie pociąga za sobą utraty już uzyskanej pełnoletności.

3) Zdolność osób prawnych, oraz wszelkich spółek i stowarzyszeń ocenia się podług prawa, obowiązującego w miejscu ich siedziby.

Art. 2. Zdolność osobistą kupca w jego obrocie handlowym ocenia się podług prawa, obowiązującego w siedzibie przedsiębiorstwa.

Art. 3. Jeżeli cudzoziemiec, niezdolny według prawa, któremu podlegał osobiście (art. 1), sporządził w Polsce czynność prawną (art. 9 ust. 1), mającą w Polsce wywrzeć skutek, należy oceniać jego zdolność według prawa, obo-

wiązującego w Polsce, gdy tego wymaga bezpieczeństwo uczciwego obrotu.

Uznanie za zaginionego, znikłego lub zmarłego.

Art. 4. 1) Dla uznania osoby za zaginioną, znikłą lub zmarłą właściwe są władze i prawo państwa, któremu osoba ta podlegała ostatnio.

2) W razie konieczności władze polskie mogą według praw, obowiązujących w Polsce, uznać cudzoziemca za zaginionego znikłego lub zmarłego, o ile chodzi o skutki w obrębie Państwa Polskiego.

II. Forma czynności prawnej.

Art. 5. Forma czynności prawnej podlega prawu, które właściwe jest dla samej czynności; jednak wystarczy zastosowanie się do prawa, obowiązującego w miejscu sporządzenia czynności, jeżeli to miejsce nie jest wątpliwe.

III. Prawa rzeczowe.

Art. 6. 1) Posiadanie i prawa rzeczowe podlegają ustawie państwa, w którym znajduje się ich przedmiot.

2) Zasiedzenie, przedawnienie i przemilczenie ocenia się według ustawy miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili upływu czasokresu. Nabywający prawo może powołać się także na ustawę miejsca, w którym rzecz ruchoma znajdowała się w chwili rozpoczęcia czasokresu.

3) Nabycie, zmiana lub umorzenie praw rzeczowych na nieruchomości, położonej w Polsce, jak również zobowiązania, z czynności prawnych wynikające, na podstawie których prawa takie mają być nabyte, zmienione lub umorzone, podlegają co do formy, jak i innych warunków ważności, wyłączenie prawu, obowiązującemu w Polsce,

Nie tyczy się to jednak obowiązków, wynikających ze stosunków rodzinnych lub praw spadkowych.

IV. Zobowiązania.

Art. 7. Strony mogą poddać stosunek obowiązkowy prawu ojczystemu, prawu miejsca zamieszkania, prawu miejsca sporządzenia czynności prawnej, prawu miejsca wypełnienia zobowiązania, lub prawu miejsca położenia rzeczy.

Art. 8. Jeżeli strony nie oznaczyły właściwego prawa, natenczas stosuje się:

1) do umów, zawieranych na giełdzie lub targach publicznych, — prawo tamże obowiązujące;

2) do umów, odnoszących się do nieruchomości, — prawo, obowiązujące w miejscu, gdzie nieruchomość się zraja;

3) do umów, zawieranych w handlu częstkowym, — prawo miejsca, gdzie jest siedziba sprzedawcy;

4) do umów o usługi, roboty, budowle i dostawy, zawieranych z państwem, — prawo właściwe według siedziby władzy działającej, a do takichże umów, zawieranych z innymi związkami publicznymi, — prawo, obowiązujące w ich siedzibie;

5) do umów o ubezpieczenie — prawo, obowiązujące w siedzibie zakładu ubezpieczającego; do umów, zawieranych z przedstawicielstwem zagranicznego zakładu, mającego siedzibę w Polsce, — prawo, w Polsce obowiązujące;

6) do umów, zawieranych z notariuszami, adwokatami i innymi osobami, spełniającymi czynności zawodowe, w zakresie tych czynności, — prawo miejsca, w którym osoby te zawód swój stale wykonywają;

7) do umów o pracę, zawieranych z pracownikami przez przedsiębiorców handlowych, przemysłowych i gór-

nicznych, — prawo miejsca, w którym praca jest wykonywana

Art. 9. 1) Do umów, nie objętych liczbami 1—7 artykułu 8, stosować należy prawo państwa, w którym obie strony w czasie zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania. Gdy strony mieszkają w różnych państwach, a zobowiązanie jest jednostronne, stosować należy prawo państwa, w którym mieszka dłużnik; gdy zobowiązanie jest obustronne, — prawo państwa, w którym umowę zawarto. Umowa między nieobecnymi uchodzi za zawartą w miejscu, w którym oferent otrzymał przyjęcie oferty.

2) Prawo, obowiązujące w miejscu zawarcia umowy, ma zastosowanie także wtedy, gdy nie można ustalić miejsca zamieszkania, mającego rozstrzygać o prawie właściwym.

3) Jeżeli dłużnik, sporządzający czynność jednostronną, nie oznaczył sam prawa właściwego, obowiązuje go prawo miejsca jego zamieszkania, a jeżeli miejsca zamieszkania ustalić nie można, — prawo miejsca sporządzenia czynności.

4) Miejscem zamieszkania kupca w jego obrocie handlowym jest siedziba przedsiębiorstwa; jeżeli kupiec ma kilka przedsiębiorstw, — siedziba przedsiębiorstwa, z którym stosunek związano.

Art. 10. We wszystkich powyższych przypadkach (art 7—9) strony związane są szczególnymi zakazami ustawowymi, unieważniającymi sprzeczne z nimi czynności prawne, a wydanymi w państwach, w których dłużnik ma miejsce zamieszkania i ma wypełnić zobowiązanie

Art. 11. 1) Zobowiązania z występków i z innych zdarzeń prawnych podlegają prawu państwa, gdzie zaszedł fakt, który wywołał zobowiązanie.

2) To samo prawo rozstrzyga, czy osoba, w swej zdol-

ności osobistej ograniczona, odpowiada za wyrządzoną szkodę

V. Prawa małżeńskie.

Zawarcie małżeństwa.

Art. 12. 1) Prawną możność zawarcia ważnego związku małżeńskiego ocenia się dla każdej ze stron według jej ustawy ojczyściej.

2) Cudzoziemcom, którzyby według swych praw ojczyźtych mogli zawrzeć związek małżeński, nie wolno, mimo to, zawierać małżeństwa w Polsce przed tutejszemi władzami, jeżeli przeciw podobnemu małżeństwu według prawa, w Polsce obowiązującego, zachodzi jedna z następujących, nieusuwalnych w drodze dyspensy, przeszkód ważnego małżeństwa

- 1) pokrewieństwo lub powinowactwo,
- 2) nastawienie na życie małżonka,
- 3) zawarty poprzednio związek małżeński;
- 4) różnica religji, wyższe święcenia kapłańskie i uroczyste śluby zakonne

Art. 13. 1) Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu, obowiązującemu w miejscu zawarcia związku małżeńskiego

2) Do ważności małżeństwa, zawartego poza granicami Polski, wystarczy zachowanie formy, przepisanej przez prawa ojczyźte obojga małżonków.

Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami.

Art. 14. 1) Stosunki osobiste i majątkowe małżonków podlegają ich prawu ojczyźtemu. Jeżeli małżonkowie następnie nalezec będą do państw różnych, stosunki ich oceniać się będzie według prawa państwa, do którego w ostatnim czasie należeli wspólnie

2) Każdoczesne prawo ojczyście małżonków rozstrzyga, czy w czasie pożycia małżeńskiego mogą zawrzeć układ majątkowy, lub rozwiązać, albo zmienić układ, między nimi istniejący.

3) Jednak zmiana obywatelstwa sama przez się nie wpływa na zmianę ustawowego ustroju majątkowego małżonków, który podlega nadal ojczyystemu prawu męża z czasów zawarcia ślubu.

Art. 15. Układy majątkowe małżeńskie, tudzież darowizny między małżonkami lub narzeczonymi podlegają prawu państwa, do którego mąż lub narzeczony należał w chwili zawarcia umowy.

Art. 16. Artykuły 14 i 15 nie mają zastosowania, o ile państwo, w którego granicach położone są nieruchomości małżonków, wymaga stosowania co do tych nieruchomości własnego prawa.

Rozwód i rozdział od stołu i łoża.

Art. 17. 1) Dla rozwodu lub rozdziału od stołu i łoża właściwe są władze i prawo państwa, któremu małżonkowie osobiście podlegają w czasie żądania rozwodu lub rozdziału. Jeżeli małżonkowie podlegają w tym czasie państwom różnym, właściwe są władze i prawo państwa, do którego małżonkowie wspólnie należeli w ostatnim czasie.

2) Jeżeli małżonkowie zmienili przynależność państwową, to fakt, który zmianę tę wyprzedził, może być przyczyną rozwodu lub rozdziału tylko o tyle, o ile uzasadnia rozwód lub rozdział także według prawa przed tą zmianą właściwego.

3) Dla małżonków, którzy posiadają obywatelstwo polskie lub dla których obywatelstwo polskie było ostatniem jakie posiadali wspólnie, właściwe są władze polskie lub władze państwa ich miejsca zamiesz-

kania: o ile jednak władze państwa obcego nie zastosowały prawa polskiego, orzeczenia ich nie ulegają ani uznaniu ani wykonaniu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

4) Jeżeli państwo, do którego należą cudzoziemcy, w Polsce zamieszkali, nie zastrzegło sobie orzecznictwa wyłącznego, władze polskie rozstrzygają o ich rozwodzie i rozdziale; oceniają przytem przyczyny według prawa ojczystego tych małżonków. Nawet w przypadku wyłączności, zastrzeżonej przez obce państwo, władze polskie mogą cudzoziemcom, zamieszkałym w Polsce, tymczasowo pozwolić na oddzielne mieszkanie i określić obowiązki utrzymania podług prawa, obowiązującego w Polsce

VI. Stosunki między rodzicami a dziećmi.

Pochodzenie ślubne.

Art. 18. 1) O ślubnem pochodzeniu dziecka rozstrzyga prawo, któremu mąż matki podlegał osobiście w czasie urodzenia się dziecka.

2) Jeżeli wówczas mąż już nie żył, właściwe jest prawo zmarłego z czasu jego śmierci.

Rodzice a dzieci ślubne.

Art. 19. 1) Dla stosunków między rodzicami a dziećmi ślubnymi właściwe jest ich prawo ojczyste.

2) Jeżeli prawa te są różne i odmienne, obowiązuje prawo państwa, któremu strony wspólnie podlegały do ostatniego czasu.

3) Prawa rodziców i dziecka do nieruchomości, będącej własnością dziecka, ocenia się według praw państwa, w którym położona jest nieruchomość, jeśli państwo to uważa swoje prawa za właściwe.

4) Stosunek rodziców do córki zamężnej ocenia się według ojczyściej ustawy męża córki, o ile uprawnienia rodziców, z właściwej dla nich ustawy płynące, sprzeczne są z uprawnieniami męża, opartymi na właściwej dla niego ustawie.

Dzieci nieślubne.

Art. 20. Stosunek dziecka nieślubnego do matki ocenia się według prawa państwa, do którego matka i dziecko należą; gdyby zaś prawa matki i dziecka były później różne i odmienne, według ostatniego ich prawa wspólnego.

Art. 21. 1) Dla ustalenia nieślubnego ojcostwa, wzajemnych praw i obowiązków ojca i dziecka, tudzież ojca i matki właściwe jest prawo państwa, któremu matka i dziecko podlegały w chwili urodzenia się dziecka.

2) Jeżeli w tym czasie i ojciec nieślubny i matka mają miejsce zamieszkania w Polsce, należy stosować obowiązujące w Polsce prawo właściwe, gdy dla dziecka jest korzystniejsze.

Uprawnienie dzieci nieślubnych. (Legitymacja).

Art. 22. Uprawnienie dziecka nieślubnego podlega ojcystemu prawu ojca z czasu uprawnienia, a jeżeli ojciec wówczas już nie żył, — prawu z czasu jego śmierci

Przysposobienie. (Adopcja).

Art. 23. Dla przysposobienia właściwe jest prawo państwa, do którego należy przysposabiający.

VII. Opieka.

Art. 24. Prawo i władze ojczyście osoby, potrzebującej pieczy prawnej (opieki, kurateli, pomocnika, doradcy są-

dowego), są właściwe dla wszystkich spraw w zakresie pieczy prawnej.

Art. 25. Polskie władze opiekuńcze mogą powierzyć władzom obcego państwa opiekę nad obywatelem polskim, mieszkającym lub posiadającym majątek w obcym państwie, wszakże tylko o tyle, o ile obywatel polski ma tam zapewnioną dostateczną opiekę osobistą lub majątkową.

Art. 26. Dla cudzoziemców, potrzebujących opieki, a zamieszkałych lub posiadających majątek w Polsce, władza polska wyda według własnych praw wszelkie potrzebne zarządzenia opiekuńcze stałe lub czasowe, o ile tego władza obcego państwa nie czyni w dostatecznej mierze. Powody i terminy ustanowienia i zniesienia opieki ocenia się według ustawy ojczystej cudzoziemca.

Art. 27. Artykuły powyższe (24—26) nie mają zastosowania do kurateli (opieku) dla spraw poszczególnych.

VIII. Prawo spadkowe.

Art. 28. 1) Dla praw spadkowych właściwe jest prawo ojczyste spadkodawcy z chwili śmierci.

2) Spadkobiercy muszą posiadać zdolność nabycia spadku nie tylko według ustawy właściwej dla praw spadkowych, ale także według swej ustawy ojczystej.

Art. 29. Rozporządzenia ostatniej woli i umowy o prawa spadkowe podlegają prawu ojczystemu spadkodawcy z czasu sporządzenia tych czynności.

Art. 30. 1) Majątki, któremi spadkodawca nie może rozporządzać na przypadek swej śmierci (ordynacje), podlegają prawu państwa, w którym się znajdują.

2) To samo prawo stosować należy do ograniczeń publiczno-prawnych, którym ulega spuścizna lub jej części.

Art. 31. Majątek, według ojczystego prawa spadkodawcy bezdziedziczny, podlega, jako spuścizna bezdzie-

dziczna, prawu państwa, w którego obrębie znajduje się w chwili śmierci spadkodawcy. Za bezdziedziczny uważa się majątek, który według prawa ojczystego spadkodawcy, w braku innych spadkobierców, przypada z ustawy państwu lub innym osobom prawnym.

Spuścizny po obywatelach polskich.

Art. 32. Przewód spadkowy w Polsce obejmuje spuściznę po obywatelu polskim, choćby majątek znajdował się zagranicą.

Spuścizny po cudzoziemcach.

Art. 33. Władze polskie ograniczą się w zasadzie do zabezpieczenia spuścizny, po cudzoziemcu pozostałej.

Art. 34. Jednakże na żądanie osoby, wykazującej swe prawa spadkowe, a zamieszkałej w Polsce, lub posiadającej obywatelstwo polskie, władze postępować będą ze spuścizną, znajdującą się w Polsce, tak, jak gdyby pozostała po obywatelu polskim. Stosować przytem będą prawo ojczyste spadkodawcy (art 28).

Art. 35. 1) Wydanie spuścizny poza granice Polski nastąpi dopiero po zaspokojeniu albo należytem zabezpieczeniu roszczeń i praw spadkowych obywateli polskich, w Polsce zamieszkałych cudzoziemców, tudzież Skarbu Polskiego.

2) Wydaniu spadku przez władze polskie nie może sprzeciwić się, kto nie wykazał swych praw na podstawie prawa właściwego.

IX. Przepisy ogólne.

Odesłanie do innego prawa.

Art. 36. Jeżeli obce prawo ojczyste, wskazane niniejszymi przepisami, jako właściwe, każe oceniać stosunek

prawny według innego prawa, należy w Polsce zastosować to inne prawo.

Niejednolite prawo.

Art. 37. Gdy w państwie, którego prawo ustawa niniejsza wskazała jako właściwe, obowiązuje kilka odmiennych praw cywilnych, jego prawo wewnętrzne rozstrzyga, które z nich należy zastosować

Ograniczenie w stosowaniu prawa obcego.

Art. 38. Przepisy prawa obcego nie mają w Polsce mocy prawnej, jeżeli są sprzeczne z podstawowymi zasadami obowiązującego w Polsce porządku publicznego lub z dobrami obyczajami.

Ustalenie brzmienia, treści i właściwości prawa obcego.

Art. 39. 1) Sąd może zwrócić się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie tekstu praw obcych, lub o wyjaśnienie obcej praktyki sądowej.

2) Gdy niepodobna stwierdzić treści obcego prawa, lub ustalić faktu, rozstrzygającego w ostatnim rzędzie o prawie właściwym, władze polskie właściwe stosują prawo, obowiązujące w Polsce.

Odwet.

Art. 40. Przeciw państwu, które w zakresie prawa prywatnego traktuje obywateli polskich gorzej niż własnych, albo gorzej niż obywateli innych państw obcych, lub wogóle odmawia im ochrony prawnej, udzielanej zobopólnie wśród państw cywilizowanych, Rada Ministrów może wydać rozporządzenie, które określi materję, kierunek i rozmiary, w jakich w stosunku do tego obcego państwa i jego obywateli zasada odwetu ma być zastosowana.

Moc obowiązująca.

Art. 41. Ustawa niniejsza zyskuje moc obowiązującą po upływie 30 dni od jej ogłoszenia.

Wykonanie ustawy.

Art. 42. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrom: Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych, Spraw Zagranicznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

DODATEK VI.

Konwencja, dotycząca Procedury Cywilnej, podpisana w Hadze dnia 17. lipca 1905 r.

(D. U. R. P. Nr. 126 z r. 1926, poz. 755).

I. Udzielanie aktów sądowych i pozasądowych.

Art. 1. W państwach zawierających umowę doręcza się, w sprawach cywilnych lub handlowych, pisma przeznaczone dla osób znajdujących się zagranicą, na żądanie konsula państwa wzywającego, zwrócone do władzy, która wskaże państwo wezwane. Żądanie powinno wymieniać władzę, od której pochodzi nadesłany akt, nazwiska i stanowisko procesowe stron, adres odbiorcy, rodzaj odnośnego aktu, i powinno być sporządzone w języku władzy wezwanej. Władza ta prześle konsulowi dokument, stwierdzający doręczenie albo podający okoliczność, która doręczeniu stała na przeszkodzie.

Wszelkie trudności, któreby wynikły z powodu żądania, zgłoszonego przez konsula, będą usuwane na drodze dyplomatycznej.

Każde z państw, zawierających umowę, może zapomocą zawiadomienia innych państw, uczestniczących w tej

umowie, wyrazić życzenie, aby żądanie doręczenia, które ma być uskutecznione na jego terytorjum, zawierające szczegóły wymienione w ustępie I, było mu przesyłane drogą dyplomatyczną.

Postanowienia powyższe nie stanowią przeszkody, aby dwa państwa, uczestniczące w umowie, porozumiały się co do dopuszczalności bezpośredniego komunikowania się z sobą ich władz właściwych.

Art. 2. Doręczenie ma być wykonane staraniem właściwej władzy państwa, do którego skierowano żądanie. Wyjąwszy przypadki, przewidziane w artykule 5, władza ta może ograniczyć się do tego, iż wykona doręczenie przez oddanie aktu odbiorcy, o ile ten przyjmie go dobrowolnie

Art. 3. Jeżeli akt, który ma być doręczony, jest sporządzony bądź w języku władzy wezwanej, bądź w języku, na który zgodziły się oba państwa zainteresowane, albo jeżeli dołączono do niego przekład na jeden z tych języków, władza wezwana, na stosowne życzenie wyrażone w żądaniu doręczenia, zarządzi doręczenie aktu w formie przepisanej dla podobnych doręczeń jej ustawodawstwem wewnętrznem, albo w formie szczególnej, o ile taka forma nie sprzeciwia się temu ustawodawstwu. Jeżeli życzenia takiego nie wyrażono, władza wezwana będzie się starała wykonać doręczenie przede wszystkim według postanowień artykułu 2

O ile niema porozumienia odmiennego, przekład wspomniany w ustępie poprzednim, powinien być uwierzytelniony przez dyplomatycznego lub konsularnego przedstawiciela państwa wzywającego, albo przez zaprzyiężonego tłumacza państwa wezwanego.

Art. 4. Doręczenia w myśl art. 1, 2 i 3 można odmówić jedynie wówczas, jeżeliby ono według zapatrywania pań-

stwa, na którego terytorjum ma być wykonane, mogło naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo.

Art. 5. Dowodem doręczenia będzie albo datowane i zalegalizowane pokwitowanie odbiorcy, albo zaświadczenie władzy państwa wezwanego, stwierdzające fakt, formę i datę doręczenia.

Jezeli akt, przeznaczony do doręczenia, przesłano w dwóch egzemplarzach, należy potwierdzenie odbioru lub zaświadczenie umieścić na jednym z dwu egzemplarzy, albo je do niego dołączyć.

Art. 6. Postanowienia poprzednich artykułów nie stanowią przeszkody:

1) aby można było przesyłać akta osobom zainteresowanym, przebywającym zagranicą, bezpośrednio pocztą;

2) aby osoby zainteresowane mogły skutecznie doręczenia bezpośrednio przez właściwych urzędników wykonawczych lub innych właściwych funkcjonariuszów kraju, gdzie doręczenie ma nastąpić;

3) aby każde państwo mogło skutecznie doręczenia przeznaczone dla osób, przebywających zagranicą, bezpośrednio przez swych przedstawicieli dyplomatycznych lub konsularnych

Uprawnienie przewidziane w każdym z tych przypadków istnieje tylko wtedy, gdy zezwalają na nie umowy państw zainteresowanych, albo w braku umów, gdy państwo, na którego terytorjum doręczenie ma być wykonane, temu się nie sprzeciwia. Państwo to nie może się sprzeciwiać, gdy w przypadku przewidzianym w ustępie 1, p. 3 akt ma być doręczony bez użycia przymusu obywatelowi państwa wzywającego.

Art. 7. Doręczenie nie może pociągać za sobą zwrotu jakichkolwiek opłat lub wydatków.

Jednak, w braku porozumienia odmiennego, państwo wezwane jest uprawnione żądać od państwa wzywającego

zwrotu wydatków, spowodowanych przez współdziałanie urzędnika wykonawczego, albo przez zastosowanie szczególnej formy doręczenia w przypadkach przewidzianych w artykule 5.

II. Rekwizycje.

Art. 8. W sprawach cywilnych lub handlowych może władza sądowa każdego z państw zawierających umowę zwracać się, stosownie do przepisów swego ustawodawstwa, zapomocą pisma rekwizycyjnego do właściwej władzy innego państwa, zawierającego umowę, z prośbą, by władza ta przedsięwzięła w granicach swego zakresu działania bądź pewną czynność procesową, bądź inne czynności sądowe.

Art. 9. Pisma rekwizycyjne będą przesyłane za pośrednictwem konsula państwa wzywającego, do władzy, którą wskaże państwo wezwane. Władza ta prześle konsulowi akt, stwierdzający wykonanie rekwizycji lub wyłuszczający okoliczność, która stanęła na przeszkodzie wykonaniu.

Wszelkie trudności, któreby się wyłoniły z powodu rekwizycji, należy usuwać na drodze dyplomatycznej.

Każde z państw zawierających umowę może zapomocą zawiadomienia innych państw, zawierających umowę, oświadczyć, że rekwizycje przeznaczone do wykonania na jego terytorjum, mają mu być przesyłane drogą dyplomatyczną.

Postanowienia powyższe nie stanowią przeszkody, aby dwa państwa, zawierające umowę, porozumiały się z sobą co do dopuszczalności bezpośredniego przesyłania sobie rekwizycji przez ich władze właściwe.

Art. 10. W braku porozumienia odmiennego pismo rekwizycyjne powinno być sporządzone bądź w języku władzy wezwanej, bądź w języku, na który zgodziły się oba

państwa zainteresowane, albo należy do tego pisma dołączyć przekład na jeden z tych języków, uwierzytelniony przez dyplomatycznego lub konsularnego tłumacza państwa wezwanego.

Art. 11. Władza sądowa, do której skierowano rekwizycję, ma obowiązek uczynić jej zadość i użyć przytem tych samych środków przymusu, co przy załatwianiu rekwizycji, pochodzącej od władz państwa wezwanego, lub prośby, podanej w tym celu przez stronę zainteresowaną. Tych środków przymusu nie trzeba stosować koniecznie, jeżeli chodzi o osobiste stawienie się stron procesowych.

Na żądanie władzy wzywającej należy ją zawiadomić o czasie i miejscu wykonania żądanej czynności w tym celu, aby strona zainteresowana mogła być przytem obecna.

Wykonania rekwizycji można odmówić tylko wówczas:

1. jeżeli autentyczność dokumentu nie jest pewna;
2. jeżeli wykonanie rekwizycji nie należy w państwie wezwanem do zakresu działania władzy sądowej;
3. jeżeli ono, według zapatrywania państwa, na którego terytorjum ma nastąpić, mogłoby naruszyć jego prawa zwierzchnicze lub jego bezpieczeństwo.

Art. 12. W razie niewłaściwości władzy wezwanej należy z urzędu odstąpić rekwizycję właściwej władzy sądowej tegoż państwa, przestrzegając zasad, ustanowionych w jego ustawodawstwie.

Art. 13. We wszystkich przypadkach, w których rekwizycja nie została wykonana przez władzę wezwaną, władza ta powinna zawiadomić o tem zaraz władzę wzywającą, w przypadkach przewidzianych w artykule 11 podając powody, dla których odmówiono wykonania rekwizycji, a w przypadku przewidzianym w artykule 12 wymieniając władzę, której rekwizycję odstąpiono.

Art. 14. Władza sądowa, która przystępuje do wykonania rekwizycji, winna zastosować pod względem formy ustawy własnego kraju.

Należy jednak uczynić zadość żądaniu władzy wzywającej, aby została zachowana pewna szczególna forma postępowania, byleby forma ta nie sprzeciwiała się ustawodawstwu państwa wezwanego.

Art. 15. Postanowienia artykułów poprzednich nie wykluczają uprawnień każdego państwa do wykonywania rekwizycji bezpośrednio przez swych przedstawicieli dyplomatycznych lub konsularnych jeżeli umowy między państwami zainteresowanymi na to pozwalają, albo jeżeli państwo, na którego terytorjum rekwizycja ma być wykonana, temu się nie sprzeciwia.

Art. 16. Wykonanie rekwizycji nie może pociągać za sobą zwrotu jakichkolwiek opłat lub wydatków.

Jednak, w braku porozumienia odmiennego, może państwo wezwane żądać od państwa wzywającego zwrotu odszkodowania, zapłaconego świadkom lub znawcom, oraz wydatków wynikłych wskutek współdziałania urzędnika wykonawczego, które stało się potrzebne z powodu niestawienia się świadków dobrowolnie, lub wydatków wynikłych z ewentualnego zastosowania art. 14 ustępu 2.

III. *Cautio judicatum solvi.*

Art. 17. Od obywateli jednego z państw zawierających umowę, którzy posiadają miejsce zamieszkania w jednym z tych państw, a w sądach innego z tych państw występują w charakterze powodów lub interwenjentów, nie można żądać żadnego zabezpieczenia ani depozytu, pod jakąkolwiek nazwą, czy to z powodu ich charakteru cudzoziemców, czy też z powodu tego, że nie posiadają w kraju miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu.

Ta sama zasada stosuje się do zaliczki którejby się należało domagać od powoda lub interwenjenta celem zabezpieczenia kosztów sądowych

Układy, zapomocą których państwa zawierające umowę ustanowiły dla swych obywateli, bez względu na ich miejsce zamieszkania, zwolnienie od zabezpieczenia kosztów sporu lub od składania zaliczki na koszty sądowe, będą nadal wykonywane.

Art. 18. Jeśli w jednym z państw uczestniczących w umowie zasądzono na zwrot kosztów sporu powoda lub interwenjenta, który bądź na podstawie art. 17 ustęp 1 i 2, bądź na podstawie ustawy obowiązującej w państwie, gdzie podano skargę, był zwolniony od zabezpieczenia, deponowania lub od zaliczki, wówczas na zadanie, przedstawione w drodze dyplomatycznej, właściwa władza w każdym innym z pośród państw uczestniczących w umowie uzna bezpłatnie to zasądzenie za wykonalne.

Ta sama zasada ma zastosowanie do decyzji sądowych, zapomocą których ustalono później wysokość kosztów sporu.

Postanowienia powyższe nie stanowią przeszkody porozumienia się dwóch z pośród państw, uczestniczących w umowie, aby wolno było także stronie zainteresowanej bezpośrednio wnosić podanie o wykonalność.

Art. 19. Decyzje o kosztach będą uznawane za wykonalne bez przesłuchania stron, lecz z zastrzeżeniem prawa późniejszego rekursu dla strony zasądzonej, stosownie do ustawodawstwa tego państwa, gdzie ma nastąpić wykonanie

Władza właściwa do rozstrzygnięcia o żądaniu uznania wykonalności ograniczy badanie swoje do tego.

1) czy według ustaw kraju, gdzie zasądzenie nastąpiło odpis decyzji czyni zadość koniecznym warunkom autentyczności;

2) czy według tychże ustaw decyzja stała się prawomocną,

5) czy sentencja decyzji jest sporządzona bądź w języku władzy wezwanej, bądź w języku, na który zgodziły się oba państwa zainteresowane, względnie czy dołączono do niej przekład na jeden z tych języków: taki przekład powinien być, w braku umowy odmiennej, uwierzytelniony przez dyplomatycznego lub konsularnego przedstawiciela państwa wzywającego, albo przez zaprzysiężonego tłumacza państwa wezwanego.

Dla dopełnienia warunków wymienionych w ustępie 2 liczba 1 i 2 wystarczy oświadczenie właściwej władzy państwa wzywającego, że decyzja stała się prawomocną. W braku porozumienia odmiennego właściwość tej władzy powinna być potwierdzona przez naczelnego urzędnika zarządu sprawiedliwości w państwie wzywającym. Wspomniane wyżej oświadczenia i potwierdzenia muszą być sporządzone lub przetłumaczone zgodnie z przepisem ustępu 2 liczba 5.

IV. Prawo ubogich.

Art. 20. Obywatele jednego z państw zawierających umowę będą dopuszczeni w każdym innym z tych państw do prawa ubogich narówni z własnymi obywatelami tego państwa stosownie do ustaw obowiązujących w państwie, w którym proszono o prawo ubogich.

Art. 21. Świadcstwo ubóstwa lub oświadczenie o ubóstwie powinno być w każdym przypadku wystawione względnie przyjęte przez władze zwyczajnego miejsca pobytu cudzoziemca, albo w braku takiego miejsca pobytu przez władze jego chwilowego miejsca pobytu. Gdyby władze te nie należały do żadnego z państw, zawierających umowy, i gdyby nie wystawiały lub nie przyjmowały świadectw względnie oświadczeń tego rodzaju, wy-

starczy świadectwo lub oświadczenie wystawione względnie przyjęte przez dyplomatycznego lub konsularnego przedstawiciela kraju, do którego cudzoziemiec należy.

Jeżeli proszący nie przebywa w kraju, gdzie podano prośbę o prawo ubogich, wówczas świadectwo ubóstwa lub oświadczenie o ubóstwie będzie uwierzytelnione bezpłatnie przez dyplomatycznego lub konsularnego przedstawiciela kraju, w którym dokument ten ma być przedstawiony.

Art. 22. Władza, powołana do wydawania świadectwa ubóstwa względnie do przyjmowania oświadczenia o ubóstwie, może zasięgać u władz innych państw, zawierających umowę, informacji o stosunkach majątkowych proszącego.

Władza, która ma rozstrzygać o prośbie o przyznanie prawa ubogich, zachowuje w granicach swych uprawnień prawo kontrolowania przedstawionych jej świadectw, oświadczeń i informacji.

Art. 23. Jeżeli obywatelowi jednego z państw, zawierających umowę, przyznano prawo ubogich, wówczas za dcreżenia dotyczące tego samego procesu, które mają być uskutecznione w innym z pośród tych państw, państwo wzywające zwróci państwu wezwanemu jedynie wydatki, spowodowane zastosowaniem pewnej szczególnej formy doreczenia według art. 3.

W tym samym przypadku za wykonanie rekwizycji państwo wzywające zwróci państwu wezwanemu jedynie odszkodowania, zapłacone świadkom lub znawcom, jako też wydatki spowodowane ewentualnem zastosowaniem art. 14, ustęp 2.

V. Areszt osobisty.

Art. 24. Areszt osobisty, bądź jako środek egzekucji, bądź jako środek tylko zapobiegawczy, nie będzie mógł

być stosowany w sprawach cywilnych lub handlowych do cudzoziemców, będących obywatelami jednego z państw, zawierających umowę, w tych przypadkach, w których nie możnaby go zastosować do obywateli własnych. Okoliczność, na którą mógłby się powołać obywatel własny, mieszkający w kraju, dla uzyskania uchylecia aresztu osobistego, winna mieć ten sam skutek dla obywatela jednego z państw, zawierających umowę, nawet wówczas, jeżeli okoliczność ta zdarzyła się zagranicą.

VI. Postanowienia końcowe.

Art. 25. Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana. Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone w Hadze, skońsześ z pośród Wysokich Stron uczestniczących w umowie będzie mogło to uczynić.

O każdym złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych zostanie spisany protokół, którego uwierzytelniony odpis zostanie doręczony drogą dyplomatyczną każdemu z państw, zawierających umowę.

Art. 26. Konwencja niniejsza ma zastosowanie z samego prawa do europejskich terytoriów państw, zawierających umowę.

Gdyby jedno z pośród państw, zawierających umowę, chciało wprowadzić ją w życie w swych terytorjach, posiadłościach lub kolonjach, położonych poza Europą, albo w okręgach swego sądownictwa konsularnego, oznajmiono w tym celu swój zamiar zapomocą aktu, który zostanie złożony w archiwum Rządu Holenderskiego. Rząd ten prześle drogą dyplomatyczną uwierzytelniony odpis tego oznajmienia każdemu z państw, zawierających umowę. Konwencja wejdzie w życie w stosunkach pomiędzy państwami, które na uwiadomienie to odpowiedzą oświadcze-

rzem, wyrażającym ich zgodę, a pozaeuropejskimi terytorjami, posiadłościami lub kolonjami, tudzież okręgami sądownictwa konsularnego, w których imieniu ożnajmienie zostało uskutecznione. Oświadczenie, wyrażające zgodę, należy również złożyć w archiwum Rządu Holenderskiego, który prześle jego odpis uwierzytelniony drogą dyplomatyczną każdemu z państw, zawierających umowę.

Art. 27. Państwa reprezentowane na czwartej konferencji, dotyczącej międzynarodowego prawa prywatnego, zostaną dopuszczone do podpisania niniejszej Konwencji aż do czasu założenia dokumentu ratyfikacyjnego, przewidzianego w art. 25, ustęp 1.

Po złożeniu tych dokumentów będzie im zawsze wolno przystąpić do umowy bez zastrzeżeń. Państwo, chcące przystąpić do umowy, oznajmi swój zamiar w akcie, który zostanie złożony w archiwum Rządu Holenderskiego. Rząd ten prześle uwierzytelniony odpis tego aktu drogą dyplomatyczną każdemu z państw, zawierających umowę.

Art. 28. Konwencja niniejsza wstąpi w miejsce umowy w sprawie międzynarodowego prawa prywatnego z dnia 14 listopada 1896 r., oraz protokołu dodatkowego z dnia 22 maja 1897 r.

Wejdzie ona w życie w dniu sześćdziesiątym od daty, w której wszystkie państwa, które podpisały umowę z dnia 14 listopada 1896 r. lub przystąpiły do niej, złożą dokumenty ratyfikacyjne, odnoszące się do niniejszej Konwencji, a najpóźniej w dniu 27 kwietnia 1909.

W przypadku artykułu 26, ustęp 2 wejdzie ona w życie w cztery miesiące od daty oświadczenia, wyrażającego zgodę, a w przypadku artykułu 27, ustęp 2, w sześćdziesiątym dniu od daty oznajmienia o przystąpieniu.

Rozumie się samo przez się, iż oznajmienia przewidziane w artykule 26, ustęp 2, będą mogły nastąpić dopie-

ro po wejściu w życie umowy niniejszej, stosownie do ustępu 2 niniejszego artykułu.

Art. 29. Konwencja niniejsza będzie obowiązywała przez lat pięć, licząc od daty wejścia jej w życie, podanej w art. 28, ustęp 2.

Termin ten rozpocznie płynąć od tej samej daty także dla państw, które dopiero po tej dacie złożą ratyfikację, albo dopiero później przystąpią do umowy, i także dla oświadczeń, wyrażających zgodę, a złożonych w myśl artykułu 26, ustęp 2.

Konwencja niniejsza będzie odnawiana milcząco co pięć lat, o ile nie nastąpi wypowiedzenie.

Wypowiedzenie musi być podane do wiadomości Rządu Holenderskiego przynajmniej na sześć miesięcy przed upływem terminu, oznaczonego w ustępach 2 i 3. Rząd ten zawiadomi o niem wszystkie inne państwa.

Wypowiedzenie może ograniczyć się tylko do pozaeuropejskich terytorjów, posiadłości lub kolonij, albo także do okręgów sądownictwa konsularnego, objętych oznajmieniem uskuteczniómem w myśl artykułu 26, ustęp 2.

Wypowiedzenie będzie skuteczne tylko w odniesieniu do tego państwa, które je oznajmiło. Dla innych państw, uczestniczących w Konwencji, pozostanie ona nadal w mocy.

Na dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję i umieścili na niej swe pieczęcie.

Sponządzono w Hadze, dnia 17 lipca tysiąc dziewięćset piętego roku, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwum Rządu Holenderskiego, i którego uwierzytelniony odpis ma być przesłany drogą dyplomatyczną każdemu z państw, reprezentowanych na czwartej konferencji, dotyczącej międzynarodowego prawa prywatnego.

(Konwencję powyższą ratyfikowały względnie przy-

stąpiły do niej: Austrija, Belgja, Danja, Francja, Hiszpanja, Holandja, Luksemburg, Niemcy, Norwegja, Portugalia, Rosja, Rumunja, Szwajcarja, Szwecja, Węgry, Włochy, Polska).*)

*) Polska zawarła następujące konwencje międzynarodowe, dotyczące wzajemnego obrotu prawnego:

- z Wolnem miastem Gdańskiem (D. U. R. P. Nr. 16 z 1922 r. poz. 139),
- „ „ „ (D. U. R. P. Nr. 42 z 1925 r. poz. 290)
- „ „ „ (D. U. R. P. Nr. 55 z 1927 r. poz. 490)
- z Republiką Austrjacką (D. U. R. P. Nr. 84 z 1926 r. poz. 467)
- z Republiką Czechosłowacką (D. U. R. P. Nr. 14 z 1926 r. poz. 80)
- z Rzeszą Niemiecką (D. U. R. P. Nr. 36 z 1926 r. poz. 217)
- z Republiką Francuska (D. U. R. P. Nr. 27 z 1927 r. poz. 210)
- z Królestwem Serbów, Kroatów i Słoweńców (D. U. R. P. (Nr. 2 z r. 1929, poz 16)
- z Rumunją (D. U. R. P. Nr 45 z 1932 r. poz 427).

DODATEK VII.

U S T A W A

z dnia 21 stycznia 1952 r.

w sprawie wykonania konwencji, dotyczącej procedury cywilnej, podpisanej w Hadze dnia 17 lipca 1905 r.

(D. U. R. P. Nr. 13 poz. 79)

Art. 1. Orzeczenia zagraniczne o kosztach, wymienione w art. 18 konwencji, dotyczącej procedury cywilnej, podpisanej w Hadze dnia 17 lipca 1905 r. (Dz. u. R. P. z 1926 r. Nr. 126, poz. 735), będą w Polsce na obszarze, na którym obowiązuje procedura cywilna z 30 stycznia 1877 r., wykonywane przy zastosowaniu postanowień ustawy niniejszej.

Art. 2. 1) Uznanie zagranicznego orzeczenia o kosztach za wykonalne w Polsce następuje w drodze uchwały.

2) Do wydania takiej uchwały właściwy jest sąd grodzki, w którego okręgu zobowiązany do zwrotu kosztów ma miejsce zamieszkania lub siedzibę a w braku takiego sądu sąd grodzki, w którego okręgu znajduje się majątek zobowiązanego, albo w którego okręgu czynność egzekucyjna ma być wykonana.

Art. 3. 1) Jeżeli wniosek o uznanie wykonalności przedstawiono w drodze dyplomatycznej, sąd grodzki wmiem wypis swej uchwały, wydanej na ten wniosek, przesłać z urzędu Ministerstwu Sprawiedliwości, jeżeli wnao-

sek uwzględniono, należy wypis uchwały zaopatrzyć w klauzulę wykonawczą.

2) W przypadkach, wspomnianych w art. 18 ust. 3 konwencji, należy uchwałę z urzędu doręczyć obu stronom.

Art. 4. 1) Na uchwały, odmawiające uznania orzeczenia zagranicznego za wykonalne, służy zazalenie według §§ 568 do 571, 573 do 575 proc. cyw. Zazalenie takie przysługuje, jeżeli wniosek przedstawiony był w drodze dyplomatycznej, prokuratorowi, a w przypadku, wspomnianym w art. 18 ust. 3 konwencji, wnioskodawcy.

2) Na uchwały, uwzględniające wniosek o uznanie orzeczenia zagranicznego za wykonalne, służy zobowiązaniem do zwrotu kosztów natychmiastowe zazalenie według §§ 568 do 575 i 577 proc. cyw.

Art. 5. Orzeczenia zagraniczne o kosztach, uznane za wykonalne w Polsce, ulegają wykonaniu na zasadzie przepisów procedury cywilnej, przepis § 798 proc. cyw ma odpowiednie zastosowanie.

Art. 6. 1) Do wydawania w myśl art. 18 ust. 2 konwencji decyzyj. ustalających wysokość kosztów sądowych, które mają być zagranicą uznane za wykonalne, właściwy jest sąd, w którego postępowaniu wynikły koszty. Decyzje te zapadają na wniosek władzy właściwej do ściągania kosztów sądowych.

2) Na takie decyzje służy natychmiastowe zażalenie według §§ 568 do 575 i 577 proc. cyw. Do zazalenia tego ma zastosowanie § 4 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych z dnia 18 czerwca 1878 r. Na decyzje, ustalające wysokość kosztów sądowych, wydane przez sąd apelacyjny, nie służy zażalenie.

Art. 7. Minister Sprawiedliwości mocen jest w drodze rozporządzenia rozciągnąć zastosowanie niniejszej ustawy do umów i porozumień międzynarodowych dotyczą-

cych wzajemnego wykonywania sądowych orzeczeń o kosztach.

Art. 8. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 9. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

DODATEK VIII.

Protokół o klauzulach arbitrażowych, podpisany w Genewie dnia 24. września 1923 r.

(D. U. R. P. Nr. 84 z 1931 r. poz. 648).

1. Każde z Państw umawiających się uznaje pomiędzy stronami podlegającymi prawodawstwu oddzielnych Państw umawiających się prawomocność kompromisu, a także klauzuli kompromisowej, przez którą kontrahenci zobowiązują się, w kwestjach handlowych, a także we wszelkich innych kwestjach, mogących podlegać uregulowaniu drogą arbitrażu na mocy kompromisu, poddawać w całości lub w części spory, które mogłyby wyniknąć z tegoż kontraktu, arbitrazowi, nawet wtedy, gdy taki arbitraz ma mieć miejsce w innym kraju niż ten, którego prawodawstwu podlega każda ze Stron umawiających się.

Każde Państwo umawiające się zachowuje sobie swobodę ograniczenia powyższego zobowiązania do kontraktów, które są uznane jako handlowe przez jego własne prawodawstwo. Państwo umawiające się, które zrobi użytek z tego uprawnienia, zawiadomi o tem Sekretarza Generalnego Ligi Narodów celem zawiadomienia o tem innych Państw umawiających się.

2. Procedura arbitrażowa oraz ukonstytuowanie się Trybunału arbitrażowego regulowane jest stosownie do woli stron i przez prawa kraju, na którego terytorjum arbitraz ma miejsce.

Państwa umawiające się zobowiązują się ułatwiać

czynności procesowe, które mają się odbywać na ich terytorjum, stosownie do przepisów, które według ich prawodawstwa regulują postępowanie arbitrażowe na mocy kompromisu.

3. Każde Państwo kontraktujące zobowiązuje się zabezpieczyć wykonanie przez swoje władze i stosowanie do przepisów swojego prawodawstwa wyroków arbitrażowych, wydanych na jego terytorjum na mocy poprzednich artykułów.

4. Sądy Państw umawiających się, którym przedłożono spór odnoszący się do kontraktu, zawartego między osobami wskazanymi w art. pierwszym i zawierającego kompromis lub klauzulę kompromisową, ważne w myśl brzmienia tegoż artykułu, i mogące podlegać zastosowaniu, odesłają zainteresowanych, na prośbę jednego z nich, do decyzji arbitrów.

To odesłanie nie przesądza kwestji kompetencji sądów w wypadku, gdy dla jakiegokolwiek powodu kompromis, klauzula kompromisowa lub arbitraz upadają lub stają się nieobowiązujące.

5. Protokół niniejszy, który będzie otwarty do podpisu wszystkich Państw, zostanie ratyfikowany. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone w jak najkrótszym czasie Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów, który zawiadomi o ich złożeniu wszystkie Państwa podpisujące.

6. Protokół niniejszy uzyska moc obowiązującą z chwili złożenia przynajmniej dwóch ratyfikacyj. Następnie protokół będzie obowiązywał każde z Państw umawiających się w miesiąc po notyfikacji przez Sekretarza Generalnego Ligi o złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez dane Państwo.

(Imieniem Rządu Polskiego protokół powyższy podpisany został z zastrzeżeniem, że zgodnie z ust. 2. art. 1 zobowiązanie, przewidziane w tym artykule, stosować się będzie jedynie do umów, które

uznane są jako handlowe przez prawo krajowe polskie. Złożenie dokumentu ratyfikacyjnego imieniem Rządu Polskiego nastąpiło w Genewie dnia 26 czerwca 1931, a to wedle oświadczenia rządowego z dnia 28 lipca 1931 D. U R P. Nr. 84, poz. 649).

DODATEK IX.

U S T A W A

z dnia 31. lipca 1924 r.

o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notariatu.

(D. U. R. P. Nr. 78 poz. 757).

Art. 1. Językiem urzędowania wewnętrznego i zewnętrznego sądów, urzędów prokuratorskich i notariatu jest język polski jako język państwowy.

Art. 2. Obywatelom polskim narodowości ruskiej (rusińskiej), białoruskiej i litewskiej służy prawo używania w sądach i urzędach prokuratorskich, wymienionych w art. 3, również ich języka macierzystego w wypadkach następujących:

1. Strony i świadkowie mają prawo używania w sądach i urzędach prokuratorskich w słowie języka macierzystego. O ile strona druga lub jej zastępca albo sędzia przystęgli nie rozumie tego języka, sąd przedstawia mu treść zeznań, oświadczeń i wywodów. W razie potrzeby sąd może przybrać tłumacza. Wogóle sąd winien baczyć, aby strona, która nie rozumie języka, używanego w sądzie, nie ponosiła uszczerbku w możności strzeżenia swych praw.

2. Sądy i urzędy prokuratorskie przyjmują również ułożone w języku macierzystym skargi, pisemne wnioski,

środki prawne, podania i inne pisma oraz załączniki i odpisy, o ile ich załatwienie należy wyłącznie do właściwości sądów (urzędów prokuratorskich), wymienionych w art. 3. Przepis niniejszy ma zastosowanie także do pism, wnoszonych z podpisem adwokata lub innego zastępcy.

3. Strona, która wniosła pismo w języku macierzystym, obowiązana jest wnieść dodatkowo jego tłumaczenie na język państwowy, jeśli strona druga przedstawi sądowi takie żądanie w ciągu dni 14 od dnia doręczenia jej pisma. W tym wypadku poprzednie doręczenie, jak również akty, dokonane przez sąd na jego podstawie (wyroki, orzeczenia, decyzje, uchwały) są pozbawione skutków prawnych, o czym sąd ten orzeka z urzędu; za dzień doręczenia uważa się ten, w którym doręczono tłumaczenie; nie wyklucza to jednak wykonania wstępnych czynności egzekucyjnych, zabezpieczających cel egzekucji. Na równi z żądaniem dołączenia tłumaczenia będzie uważana odmowa przyjęcia pisma, oświadczona organowi doręczającemu z powodu braku tłumaczenia.

Jeżeli doręczenie ma nastąpić poza obszarem, na którym dany język macierzysty jest używany w sądach I instancji (art. 3) należy tłumaczenie na język państwowy dołączyć już do pisma.

4. Jeśli z ważnych względów sąd to uzna za potrzebne, postanowi, że oświadczenie lub zeznanie, złożone w języku macierzystym, ma być w całości lub w części umieszczone w protokóle lub załączniku do protokółu także w języku macierzystym obok języka państwowego.

5. W dochodzeniach i śledztwach karnych zeznania i oświadczenia oskarżonych (obwinionych) i świadków, złożone w języku macierzystym, należy protokółować obok języka państwowego na żądanie także w języku, w którym były złożone.

6. Oskarżonemu (obwinionemu) służy prawo żądania, aby do aktu oskarżenia, sporządzonego w języku państwowym, było dołączone tłumaczenie urzędowe na język macierzysty; żądanie to należy przedstawić przed ukończeniem dochodzeń lub śledztwa.

7. Strony, występujące w charakterze oskarżonych (obwinionych), procesujących się, albo stron w postępowaniu niespornem, mają prawo żądać, aby do wyroków, orzeczeń (decyzji, uchwał) i innych załatwień, sporządzonych w języku państwowym, było dołączone tłumaczenie urzędowe na język macierzysty; żądanie powyższe należy przedstawić przed ogłoszeniem załatwienia, a jeśli ogłoszenie nie jest przewidziane — przed jego sporządzeniem.

8. Wpisy do ksiąg wieczystych (hipotecznych, gruntowych) uskutecznią się w języku państwowym, jednak dokument, stanowiący podstawę wpisu, można złożyć do księgi dokumentów w języku macierzystym bez dołączenia tłumaczenia.

Wpisy do rejestru handlowego uskutecznią się w języku państwowym, jednak właścicielowi firmy wolno żądać, aby do odpisu z rejestru dołączono bezpłatnie urzędowe tłumaczenie jego na język macierzysty.

9. Strona ma prawo żądać uwierzytelnienia odpisów dokumentów, sporządzonych w języku macierzystym, i podpisów na takich dokumentach, tudzież sporządzania sądowych ugód w języku macierzystym obok języka państwowego.

Art. 3. Uprawnienia, przyznane w art. 2, służą:

- a) w sądach i urzędach prokuratorskich, mających siedzibę w okręgu sądu apelacyjnego lwowskiego, oraz w województwach wołyńskim i poleskim, obywatelom polskim narodowości ruskiej (rusińskiej); te same uprawnienia służą im w sądach ape-

- lacyjnych w Lublinie i Wilnie w sprawach, w których te sądy są instancjami od wyroków, decyzji i innych załatwień sądów, mających siedzibę na obszarze województw wołyńskiego i poleskiego.
- b) w sądach i urzędach prokuratorskich, mających siedzibę na obszarach województw poleskiego i nowogródzkiego i okręgu administracyjnego wileńskiego, oraz powiatów grodzieńskiego i wołkowskiego w województwie białostockim, obywatelom polskim narodowości białoruskiej;
- c) w sądach, mających siedzibę na obszarach powiatu święciańskiego i gmin z większością litewską dawnego powiatu trockiego w okręgu administracyjnym wileńskim, obywatelom polskim narodowości litewskiej.

Art. 4. W sądach, wymienionych w art. 3 lit. a), b), adwokaci i inni zastępcy stron narodowości ruskiej (rusińskiej), lub białoruskiej w sprawach, w których zastępują strony swej narodowości, mają prawo używania języka macierzystego, z wyjątkiem przemówień (wywodów) przed sądem orzekającym, które wolno wygłaszać w języku macierzystym tylko przed sądami, mającemi siedzibę w okręgu sądu apelacyjnego, lwowskiego.

W tym ostatnim okręgu w wypadkach, w których według art. 2. dołącza się tłumaczenia urzędowe na język macierzysty, należy na żądanie strony sporządzać akty oskarżenia, wyroki, orzeczenia (uchwały) i inne załatwienia w dwu językach: państwowym i ruskim (rusińskim).

Art. 5. Obywatele polscy narodowości ruskiej (rusińskiej) mogą żądać, aby wyroki, orzeczenia (uchwały) i inne załatwienia Sądu Najwyższego były sporządzone w dwu językach, t. j. państwowym i ruskim (rusińskim) w sprawach, w których ten sąd jest instancją od wyroków, uchwał i innych załatwień sądów, mających siedzi-

bę w okręgu sądu apelacyjnego lwowskiego; żądania powyższe należy przedstawić przed powzięciem przez Sąd Najwyższy decyzji.

Art. 6. W wypadkach użycia języka państwowego i języka macierzystego obowiązuje w razie różnicy tekst języka państwowego, z wyjątkiem wypadku, przewidzianego w art. 2 punkt 5.

Art. 7. Przepis art. 1 ma odpowiednie zastosowanie w urzędowaniu notariuszy.

Notariuszowi wolno jednak na żądanie sporządzać akta prawne między żyjącymi i na wypadek śmierci w języku macierzystym strony, o ile ona jest uprawniona do używania tego języka według art. 3 w sądach pierwszej instancji, położonych na obszarze, gdzie notariusz ma swą siedzibę i akt sporządza.

Art. 8. Przepisy o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notarjatu, obowiązujące dotąd, uchyla się, z wyjątkiem przepisów, obowiązujących w województwach poznańskim, pomorskim i śląskim.

Art. 9. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 października 1924 r.

DODATEK X.

U S T A W A

z dnia 31 marca 1925 r.

o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu.

(D. U. R. P. Nr. 32, poz. 226).

Art. 1. Sądy, urzędy prokuratorskie i notariusze w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu urzędują w języku polskim.

Szczegółowe przepisy językowe, wydane przed dniem 1 stycznia 1920 r., obowiązują nadal z tą zmianą, że w prawa języka niemieckiego wstępuje język polski.

Art. 2. Obywatelom polskim, których językiem ojczystym jest język niemiecki, przysługuje prawo używania wobec sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy, w ustępie 1 art. 1 wymienionych, języka niemieckiego, zgodnie z postanowieniami niniejszej ustawy.

Art. 3. Obywatelom polskim, których językiem ojczystym jest język niemiecki, wolno w języku niemieckim przemawiać do sądu i urzędników sądowych, atoli po uprzednim oświadczeniu, że są obywatelami polskimi i że język niemiecki jest ich językiem ojczystym. Oświadczenie takie obowiązuje sąd i urzędników sądowych, o ile się nie okaże, że jest niezgodne z prawdą.

Art. 4. Obywatelom polskim, których językiem ojczystym jest język niemiecki, wolno do sądu i urzędników sądowych, w art. 1 oznaczonych, wnosić pisma w języku niemieckim. o ile załatwienie pisma należy wyłącznie do tychże sądów lub urzędników sądowych, do sądów lub urzędników sądowych w górnośląskiej części sądu apelacyjnego w Katowicach, lub też jeżeli pismo dotyczy zgłoszenia rewizji.

Pisma w języku niemieckim uważa się za pochodzące od obywatela polskiego, którego językiem ojczystym jest język niemiecki, o ile nieprawdziwość tych okoliczności nie okaże się z akt sądu lub urzędnika sądowego.

Art. 5. Pisma, w języku niemieckim wniesione, nie będą uwzględnione, jeśli miejscowość, skąd je wysłano, lub gdzie podający mieszka, nie leży ani w okręgu sądu apelacyjnego w Poznaniu lub Toruniu, ani w górnośląskiej części sądu apelacyjnego w Katowicach, ani na obszarze Wolnego Miasta Gdańska, lub jeśli załatwienie pisma ma być wysłane poza te obszary.

Art. 6. Jeżeli pismo, wniesione w języku niemieckim, ma być doręczone, należy dołączyć do pisma potrzebną ilość tłumaczeń na język polski, zaświadczonych przez tłumacza przysięgłego. Koszty tłumaczenia ponosi strona, wnosząca pismo, bez względu na wynik sprawy.

Art. 7. Podania o wpisy do księgi wieczystej i do rejestrów, prowadzonych przy sądach, tudzież zezwolenia na wpisy do księgi wieczystej należy składać w języku polskim.

Art. 8. Adwokaci, obrońcy, agenci procesowi i inne osoby, zastępujące strony lub spisujące podania zawodowo, mogą wobec sądów i urzędników sądowych posługiwać się tylko językiem polskim. W tym też języku winny być składane podania, przez nich ułożone lub podpisane,

bez względu na język ojczysty osób, za które lub dla których działają.

Art. 9. Jeżeli obywatel, którego językiem ojczystym jest język niemiecki, nie rozumie języka polskiego i staje do rozprawy jako strona bez adwokata lub innego zawodowego zastępcy stron, przewodniczący przedstawia mu istotną treść rozprawy w języku niemieckim. Sąd może w tym celu przywołać tłumacza.

Art. 10. Oświadczenie osób, wymienionych w art. 2, że są obywatelami polskimi, których językiem ojczystym jest język niemiecki, zastępuje oświadczenie, wymagane przy stosowaniu przepisów paragrafów 2244, 2245, 2276 niemieckiego kodeksu cywilnego, paragrafu 179 niemieckiej ustawy o czynnościach dobrej woli i paragrafów 53 i 84 pruskiej ustawy o czynnościach dobrej woli, że nie władają językiem polskim. Zdanie ostatnie art. 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 11. Określenie rodzaju spółki, dodane w języku niemieckim do firmy, należy zastąpić odpowiednim określeniem w języku polskim („Spółka Akcyjna“, „Spółka Komandytowa“, „Spółka Akcyjno-Komandytowa“, „Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością“ i t. p.).

Zmiany, przewidziane w ustępie pierwszym, winny być zgłoszone do rejestru handlowego pod rygorem kar porządkowych według paragrafu 14 kodeksu handlowego.

Firmy handlowe o brzmieniu niemieckim mogą być zmienione na firmy o brzmieniu polskim.

Zmiany w myśl ustępów drugiego i trzeciego nie uważa się za zmianę statutu lub firmy. Wpisy tych zmian do rejestrów są wolne od opłaty.

Art. 12. Urzędy prokuratorskie i notariusze stosują przepisy art. 3 do 10 odpowiednio.

Art. 13. Z postanowień art. 2 do 10 nie korzystają no-

tarjusze i inne osoby, występujące w charakterze urzędowym lub z powodu swych czynności urzędowych

Art. 14. Prawa przyznane niniejszą ustawą obywatelom polskim przysługują też obywatelom Wolnego Miasta Gdanska

Art. 15. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości

Art. 16. Ustawa niniejsza wchodzi w życie dnia 1 kwietnia 1925 r

W Y K A Z Y

WYKAZ I.

Terminy procesowe.

A) Terminy, w których strony mają dokonać czynności.

a) Terminy ustawowe.

aa) Termin trzechdniowy.

1) art. 395

§ 2

Dla wytoczenia powództwa w sądzie okręgowym przez osobę, którą pozwano przed sądem grodzkim, a ta osoba zamierza zapoznać powoda o roszczenie pozostające w ścisłym związku z roszczeniem dochodzonym przed sądem grodzkim albo też nadającym się do kompensaty.

Nie jest powiedziane, od jakiego czasu liczy się termin. Wobec przepisu §§ 385 § 1 i 426 § 1 przyjąć należy, że rozstrzyga doręczenie postanowienia sądu grodzkiego, a nie tegoż prawomocność.

Przyjąć należy, że aż do upływu terminu trzechdniowego postępowanie w sądzie grodzkim ulega zawieszeniu, prowadzi się je zaś dalej w razie, gdyby strona pozwana nie wykazała, że w sądzie okręgowym wytoczyła powództwo w przeciągu terminu trzech dni.

2) art. 469

§ 2

Dla zaspokojenia roszczenia z weksłu lub czeku, gdy w postępowaniu nakazowym wy-

dano nakaz zapłaty lub dla wniesienia zarzutów przeciw takiemu nakazowi zapłaty.

Termin liczy się od doręczenia nakazu zapłaty.

Według art. 471 § 4 w razie spóźnienia sąd powinien odrzucić zarzuty.

bb) Termin tygodniowy.

- 1) art. 141 § 1 Dla poprawienia lub uzupełnienia pisma procesowego na skutek wezwania przewodniczącego; odnośnie skargi kasacyjnej przyjęć należy, że zastosować należy również termin tygodniowy, chociaż w art. 436 § 1 mowa o wyznaczonym terminie.

Według zasady ogólnej art. 180 § 1 termin liczyć należy od doręczenia wezwania.

Bezskuteczny upływ terminu powoduje według art. 141 § 3 zwrócenie pisma stronie; skargę kasacyjną zwraca jednak sąd drugiej instancji.

- 2) art. 191 § 1 Dla złożenia wniosku o przywrócenie terminu.

Termin dla wniosku o przywrócenie liczy się od ustania przyczyny zaniechania.

Według art. 192 § 1 wniosek spóźniony odrzuca się bez rozprawy.

- 3) art. 218 Dla wniesienia do sądu właściwego pozwu odrzuconego przez sąd niewłaściwy.

Według art. 218 termin liczy się od uprawomocnienia się postanowienia odrzucającego; rozstrzyga jednak dzień doręczenia ostatecznego postanowienia a nie uprzednie powzięcie postanowienia przez sąd przełożony; w razie, gdyby nie wniesiono środka odwoławczego od

postanowienia pozew odrzucającego, termin liczy się od dnia doręczenia postanowienia a nie od upływu siedmiu dni, w przeciągu których należy wnieść zażalenie.

W razie, gdyby pozwu w terminie tygodniowym nie wniesiono do sądu właściwego, tracą moc skutki poprzedniego wniesienia pozwu.

- 4) art. 396
§ 1 Dla wniosku o sporządzenie na piśmie wyroku z uzasadnieniem w sprawach toczących się w sądzie grodzkim, a w których nie występuje Prokuratorja Generalna.

Termin liczy się od ogłoszenia wyroku.

W razie, gdy się wniosku nie składa, nie służy stronie apelacja, w razie zaś, gdy się go złożyło, termin do skargi apelacyjnej biegnie po myśli art. 425 L. 2 od zawiadomienia strony, że wyrok z uzasadnieniem został sporządzony.

- 5) art. 403
§ 1 Dla usunięcia braków skargi apelacyjnej. Termin liczyć należy od doręczenia wezwania.

Nieusunięcie braków powoduje zwrócenie apelującemu skargi.

- 6) art. 426
§ 1 Dla wniesienia zażalenia od postanowienia.

Termin liczy się od doręczenia postanowienia.

Spóźnione zażalenie należy według art. 428 § 1 i 403 § 1 zwrócić.

- 7) art. 428
§ 1 Dla wniesienia odpowiedzi na zażalenie. Termin liczyć należy od doręczenia odpisu zażalenia.

Z art. 428 § 1, 404 § 1 i 405 § 1 wynika, że spóźnioną odpowiedź należy zwrócić.

8) art. 436

§ 2

Dla zażalenia od postanowienia odrzucającego skargę kasacyjną.

Termin liczyć należy od doręczenia postanowienia.

Spóźnione zażalenie należy zwrócić po myśli art. 448 § 1, 428 § 1, 405 § 1.

9) art. 469

§ 2

Zaspokojenie roszczenia, gdy wydano nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym lub wniesienie przeciw niemu zarzutów.

Termin liczy się od doręczenia nakazu zapłaty.

Według art. 471 § 4 w razie spóźnienia sąd powinien odrzucić zarzuty.

10) art. 490

§ 1 § 3

Dla wyznaczenia przez przeciwnika albo przez osobę trzecią sędziego polubownego.

Termin liczyć należy od otrzymania za wiadomienia o wyznaczeniu sędziego polubownego.

Według art. 492 § 1 w razie niewyznaczenia sędziego w terminie można się do sądu państwowego zwrócić o wyznaczenie.

cc) Termin dwutygodniowy.

1) art. 219

§ 2

Dla przedłożenia sądowi przez pozwanego spisu kosztów w razie cofnięcia pozwu poza rozprawą.

Termin liczyć należy od dnia doręczenia za wiadomienia o cofnięciu pozwu.

Według analogji art. 110 niezachowanie terminu powoduje utratę roszczenia o zwrot kosztów procesu.

- 2) art. 370 Dla sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu.
§ 1 Termin liczy się od doręczenia wyroku zaocznego.
Według art. 370 § 3 sąd ma odrzucić sprzeciw wniesiony po terminie.
- 3) art. 377 Dla zgłoszenia wniosku o uzupełnienie wyroku.
Termin liczy się według art. 377 od doręczenia wyroku, a w sprawach, w których orzekł sąd grodzki, według art. 396 § 1 od zawiadomienia o sporządzeniu uzasadnienia wyroku.
Brak w ustawie sankcji na spóźnienie, przyjęć jednak wypada, że spóźniony wniosek należy odrzucić.
- 4) art. 400 Dla założenia skargi apelacyjnej.
§ 1 Termin liczy się według art. 400 § 1 od doręczenia wyroku skarżącemu, a według art. 425 L. 2 w sprawach, w których orzekł sąd grodzki, od zawiadomienia strony, że wyrok z uzasadnieniem został sporządzony.
Spóźnioną skargę apelacyjną należy według art. 403 § 1 zwrócić apelującemu.
- 5) art. 404 Dla odpowiedzi na skargę apelacyjną lub
§ 1 skargi apelacyjnej wzajemnej.
Termin liczy się od doręczenia stronie odpisu skargi apelacyjnej.
Spóźnioną odpowiedź należy według art. 404 § 1 i 403 § 1 zwrócić.
- 6) art. 437 Dla odpowiedzi na skargę kasacyjną.
Termin liczy się od doręczenia stronie skargi kasacyjnej.

Spóźnioną odpowiedź należy według art. 448 § 1, 404 § 1 i 403 § 1 zwrócić.

- 7) art. 477
§ 2 Dla zaspokojenia roszczenia, o którym orzeczono nakazem w postępowaniu upominawczem lub do wniesienia sprzeciwu przeciw takiemu nakazowi.

Termin liczy się od doręczenia nakazu.

Spóźniony sprzeciw sąd odrzuci według art. 479.

dd) Termin miesięczny.

- 1) art. 134
§ 2 Dla zgłoszenia wniosku o zaspokojenie przyznanych pozwanemu kosztów procesowych ze złożonej przez powoda kaucji.

Termin liczy się od uprawomocnienia się orzeczenia, przez co rozumieć należy doręczenia ostatecznego orzeczenia.

W razie, gdyby wniosku w terminie nie zgłoszono, wydaje się po myśli art. 134 § 2 kaucję powodowi.

- 2) art. 435
§ 1 Dla wniesienia skargi kasacyjnej. Termin liczy się od doręczenia wyroku stronie skarżącej.

Po myśli art. 436 § 1 odrzuca się skargę kasacyjną, wniesioną po upływie przepisane go terminu.

- 3) art. 455 Dla skargi o wznowienie. Termin liczy się od dnia, kiedy strona się dowiedziała o przyczynie wyłączenia sędziego lub o wykryciu orzeczenia albo nowych faktów i dowodów, od dnia, w którym wyrok doręczono stronie lub zastępcy ustawowemu w przypadku, gdy skarga o wznowienie opiera się na niemożności działania lub braku za-

stępstwa, od dnia uprawomocnienia się orzeczenia karnego, jeżeli skarga o wznowienie opiera się na tem, że zaszedł czyn karalny. Bieg terminu rozpoczyna się jednak nie wcześniej jak od uprawomocnienia się wyroku zaskarżonego skargą o wznowienie.

Według art. 458 § 1 odrzuca się skargę wniesioną po terminie.

- 4) **art. 483** Dla wniosku o skierowanie sprawy do zwykłego postępowania, jeżeli w postępowaniu upominawczem odmówiono wydania nakazu.

Termin liczy się od zawiadomienia powoda o wydaniu nakazu.

Przekroczenie terminu nie pozbawia prawa wytoczenia powództwa, ale przyjąć należy, że nie zachodzą skutki poprzedniego wniesienia pozwu.

- 5) **art. 511** Dla wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, jeżeli skarga nie opiera się na przyczynach uzasadniających wznowienie postępowania.

Termin liczy się od doręczenia wyroku sądu polubownego.

W ustawie brak sankcji na spóźnienie, przyjąć jednak należy, że się nie odrzuca skargi, lecz żądaniu odmawia

cc) Termin dziesięcioletni.

- art. 456** Ostateczny termin dla wniesienia skargi o wznowienie z wyjątkiem przypadku, gdy strona była pozbawiona możności działania lub nie była należycie zastąpiona.

b) Terminy sądowe.

- 1) art. 66
§ 1 Dla usunięcia braku w razie, gdy się za-
stępuje osobę nie posiadającą zdolności pro-
cesowej.
Nieusunięcie braku powoduje w myśl art.
67 zniesienie postępowania w zakresie, w ja-
kim zachodzi.
- 2) art. 97
§ 2 Dla złożenia pełnomocnictwa przez osobę
działającą bez pełnomocnictwa albo dla przed-
stawienia zatwierdzenia czynności przez stro-
nę.
Bezskuteczny upływ terminu powoduje
pominięcie czynności osoby, działającej bez
pełnomocnictwa.
- 3) art. 131
§ 2 Dla złożenia kaucji na zabezpieczenie ko-
szków procesu.
Bezskuteczny upływ terminu powoduje
odrzućcie pozwu lub środka odwoławczego.
- 4) art. 199
§ 1 Dla ustanowienia innego adwokata w ra-
zie, gdy dochodzi do zawieszenia postępowania
ze względu na osobę adwokata, stronę za-
stępującego.
Bezskuteczny upływ terminu powoduje
podjęcie dalszego postępowania, ale strona
może i później ustanowić adwokata.
- 5) art. 203
§ 2 Dla wszczęcia postępowania przez stronę,
gdy zawieszono postępowanie procesowe z po-
wodu tego, że kwestja prejudycjalna ma być
rozstrzygnięta w postępowaniu karnym, dy-
scyplinarnym, lub administracyjnym a tegoż
rozpoczęcie jest zawisłe od wniosku strony.
Brak w ustawie sankcji, ale przyjąć nale-
ży, że postępowanie procesowe ma być pod-
jęte,

- 6) art. 265 Dla złożenia zaliczki na koszty przeprowadzenia dowodu.
§ 2

Przyjąć należy, że bezskuteczny upływ terminu powoduje pominięcie dowodu; za tem przemawia zasada wyrażona w art. 189 § 1.

- 7) art. 280 Dla wytoczenia powództwa przeciw trzeciemu.

Upływ terminu powoduje mimo braku sankcji pominięcie dowodu, co przyjąć wypada na podstawie art. 267 § 1.

B) Terminy dla dokonania czynności przez inne osoby (nie będące stronami).

a) Terminy ustawowe

aa) Termin trzechdniowy.

- 1) art. 325 Dla żądania osoby trzeciej, aby z ważnych przyczyn zamiechano oględzin przedmiotu w jej posiadaniu się znajdującego.
§ 1

Termin liczy się od doręczenia osobie trzeciej wezwania.

Brak w ustawie sankcji, ale przyjąć należy, że spóźnionego żądania nie ma się uwzględniać

bb) Termin tygodniowy.

- 1) art. 308 Dla usprawiedliwienia niestawiennictwa świadka.
§ 2

Termin liczy się od doręczenia świadkowi wezwania skazującego go na grzywnę.

W razie niezachowania terminu nie można uzyskać zwolnienia od grzywny i nie mo-

żna też zapobiec przymusowemu sprowadzeniu świadka.

cc) Termin dwutygodniowy.

art. 95

§ 2

Dla zastępstwa adwokata w razie wypowiedzenia pełnomocnictwa.

Termin liczyć się powinno od dnia zawiadomienia strony o wypowiedzeniu.

Niezastosowanie się do terminu powoduje odpowiedzialność wobec strony.

b) Terminy sądowe.

1) art. 279

Dla przedstawienia przez trzeciego dokumentu w celach dowodowych.

Brak sankcji w ustawie; przyjęcie należy, że egzekucja w celu wydobywania dokumentu jest dopuszczalna.

2) art. 495

Dla spełnienia przez opieszałego sędziego polubownego czynności.

Niezastosowanie się do wezwania sądowego powoduje usunięcie sędziego polubownego.

C) Terminy dla czynności sądowych.

a) Konieczne.

aa) Termin dwutygodniowy.

art. 368

Dla wydania przez sąd wyroku zaocznego w przypadku braku dowodu doręczenia pozwu pozwanemu.

Termin liczy się od dnia rozprawy. Po upływie terminu wydanie wyroku zaocznego nie jest dopuszczalne, chociażby się z później

nadeszłego dowodu doręczenia okazało że doręczenie na czas nastąpiło.

bb) Termin miesięczny.

art. 158
§ 7

Uznanie doręczenia za dokonane, jeżeli pismo przeznaczone dla osoby nieznaney z miejsca pobytu wywiesza się w budynku sądowym a kuratora nie potrzeba ustanowić.

cc) Termin trzechmiesięczny.

art. 206

Zawieszenie postępowania w razie niejawienia się stron na rozprawie lub też tylko powoda, jeżeli pozwany nie wnosi o przeprowadzenie rozprawy.

dd) Termin trzechletni.

art. 208
§ 1

Dla umorzenia zawieszzonego postępowania wskutek zgodnego wniosku lub wskutek niestawiennictwa stron, jeżeli nie zgłoszono wniosku o podjęcie w przeciągu trzech lat od daty postanowienia zawieszenia.

b) Terminy porządkowe.

aa) ściśle oznaczone.

aaa) Trzechdniowe

1) art. 228
§ 2

Minimalny termin między doręczeniem wezwania a dniem rozprawy w sprawach handlowych.

2) art. 393
§ 1

Minimalny termin między doręczeniem pozwu a dniem rozprawy w postępowaniu przed sądami grodzkimi.

bbb) Terminy tygodniowe.

- 1) art. 164 § 2 Minimalny czas między doręczeniem wezwania a posiedzeniem (w sprawach pilnych można go skrócić).
- 2) art. 228 § 2 Minimalny czas między doręczeniem wezwania a dniem rozprawy w sprawach nie-handlowych.

ccc) Termin dwutygodniowy.

- 1) art. 356 § 2 Dla sporządzenia na piśmie wyroku z uzasadnieniem.
- 2) art. 357 § 1 Dla wydania wyroku z uzasadnieniem na piśmie, jeżeli go się w sprawie zawilej nie ogłosiło.
- 3) art. 396 § 1 Dla sporządzenia wyroku z uzasadnieniem, jeżeli strona tego zażąda w postępowaniu przed sądem grodzkim w sprawach, w których nie występuje Prokuratorja Generalna.

bb) Nieoznaczone.

- art. 267 § 1 Dla przeprowadzenia dowodu w razie zachodzącej przeszkody mogącej trwać przez czas nieograniczony, albo gdy dowód należy przeprowadzić zagranicą. W razie bezskutecznego upływu terminu sprawę prowadzi się bez dowodu, ale według art. 267 § 2 można dowód przeprowadzić tylko, jeżeli postępowanie się nie przeciągnie.

WYKAZ II.

Terminy, które uważa się za materjalno-prawne.

- 1) art. 397 Miesięczny dla wytoczenia powództwa o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania.
Termin liczy się od dnia, w którym powód dowiedział się o zakłóceniu lub utracie posiadania, najwyżej jednak wynosi sześć miesięcy od chwili zakłócenia lub utraty posiadania.
- 2) art. VI. Termin tygodniowy dla wytoczenia powództwa przed sądem właściwym w razie odrzucenia pozwu przez sąd niewłaściwy. Zachowanie terminu powoduje utrzymanie przerwy, biegu terminu prekluzyjnego, zaszłej przez wniesienie pozwu do sądu niewłaściwego.
§ 1

WYKAZ III.

Czynności, których dokonać należy w pewnym stadium postępowania.

A) Czynności stron.

a) Przy pierwszej czynności procesowej.

- 1) art. 64 Wykazanie uprawnienia do zastępstwa osoby, nie posiadającej zdolności procesowej.
- 2) art. 89 Dołączenie do akt sprawy pełnomocnictwa lub wierzytelnego odpisu tegoż pełnomocnictwa.
- 3) art. 103 Uznanie żądania pozwu jako wymóg zwrotu kosztów w razie, gdy pozwany nie dał powodu do wytoczenia sprawy.
- 4) art. 128 Żądanie przez pozwanego zabezpieczenia kosztów.

b) W odpowiedzi na pozew.

- 1) art. 214 Wytoczenie przez pozwanego powództwa
L. 2 wzajemnego.
- 2) art. 225 Wniosek pozwanego o przekazanie wydziałowi handlowemu sprawy wniesionej lub skierowanej do wydziału cywilnego.

c) Przed rozprawą.

- art. 81 Wskazanie przez pozwanego przeciwnika.

d) Przed wdaniem się w spór**aa) Przed przystąpieniem do rozprawy.**

- art. 55 Wyłączenie sędziego z powodu uzasadnio-
§ 2 nej wątpliwości co do jego bezstronności.

bb) Przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

- 1) art. 22 Zarzut co do wartości przedmiotu sporu.
§ 2
2) art. 242 Zarzut niewłaściwości sądu i zarzut, że rozstrzygnięcie sprawy należy do sądu polubownego.

e) Przy rozpoczęciu rozprawy.**aa) Na pierwszej rozprawie.**

- 1) art. 214 Wytoczenie przez pozwanego przeciw powodowi powództwa wzajemnego nie później, jak na pierwszej rozprawie, albo w sprzeciwie od wyroku zaocznego, jeżeli pozwany nie wniósł odpowiedzi na pozew.
§ 2
2) art. 225 Wniosek o przekazanie wydziałowi handlowemu sprawy wniesionej lub skierowanej do wydziału cywilnego nie później jak na pierwszej rozprawie albo w sprzeciwie od wyroku zaocznego, jeżeli pozwany nie wniósł odpowiedzi na pozew.

bb) Nie później jak na najbliższej rozprawie.

- 1) art. 75 Opozycja przeciw wstąpieniu interwenjenta ubocznego.
§ 1
2) art. 263 Wytknięcie nieprawidłowości w czynnościach sędziego wyznaczonego lub wezwanego.

B) Czynności innych osób.**a) Niezwłocznie.**

art. 310 Zgłoszenie przez świadka żądania zwrotu wydatków i wynagrodzenia za stiatę zarobku.

b) Przed zamknięciem rozprawy.**aa) w instancji.**

1) art. 110 Złożenie spisu kosztów przez strony lub zgłoszenie wniosku o przyznanie kosztów normalnych.

2) art. 320 Zgłoszenie przez biegłego żądania wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonania pracy.
§ 1

bb) w drugiej instancji.

1) art. 72 Wytoczenie powództwa interwencyjnego.

2) art. 73 Przystąpienie do strony w charakterze interwenjenta ubocznego.

C) Czynności sądowe.**a) Przed doręczeniem pozwu.**

art. 22 Zarządzenie dochodzenia w celu sprawdzenia wartości przedmiotu sporu.
§ 1

b) Przed pierwszym posiedzeniem sądu.

art. 12 Przekazanie sprawy przez sąd grodzki sądowi pokoju.

c) Niezwłocznie.

1) art. 372 Wniosek o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności w razie wniesienia sprzeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu.
§ 2

-
- 2) **art. 404** Przedstawienie akt sprawy sądowi apelacyjnemu po wniesieniu odpowiedzi na apelację lub po upływie terminu.
- 3) **art. 428** Przedstawienie akt sprawy wraz z zażaleniem po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej.
- 4) **art. 437** Przedstawienie przez sąd apelacyjny Sądowi Najwyższemu kasacji wraz z odpowiedzią na skargę kasacyjną po jej wniesieniu lub po upływie terminu do jej wniesienia.

WYKAZ IV.

Przypadki, w których od postanowień wykluczone jest zażalenie.

A) Wykluczenie zażalenia.

- 1) art. 23 Od postanowienia, którem sąd ze względu
§ 2 na wartość przedmiotu sporu uznaje się niewłaściwym, lub którem na wniosek powoda przekazuje sprawę sądowi właściwemu.
- 2) art. 141 Od postanowienia, którem zarządzono poprawienie lub uzupełnienie pisma.
§ 1
- 3) art. 163 Od zarządzenia w przedmiocie doręczenia
- 4) art. 169 Od postanowienia co do uchylenia lub nieuchylenia jawności rozprawy.
- 5) art. 192 Od postanowienia o przywrócenie terminu; od odmówienia przysługuje zażalenie.
§ 2
- 6) art. 202 Od odmowy zawieszenia postępowania w razie, gdy rozstrzygnięcie jest zawisłe od wyniku innego procesu, orzeczenia władzy administracyjnej, z powodu interwencji głównej lub ujawnienia się czynu karygodnego albo dyscyplinarnego; od zawieszenia postępowania przysługuje zażalenie.
- 7) art. 209 Od postanowienia o podjęciu zawieszzonego postępowania.
§ 2
- 8) art. 249 Od postanowienia sądu, które zapadło na

- skutek odwołania od zarządzenia przewodniczącego w toku rozprawy.
- 9) art. 260 Od dopuszczenia lub odmowy dopuszczenia dowodu.
- 10) art 310 Od postanowienia co do zwrotu wydatków
§ 2 i wynagrodzenia świadka oraz przyznania zaliczki (to samo dotyczy według art. 321 bieżącego).
- 11) art. 342 Od dopuszczenia ubezpieczenia dowodu.
- 12) art. 459 Od postanowienia dopuszczającego wznowienie.
- 13) art. 483 Od odmowy wydania nakazu w postępowaniu upominawczem.
- 14) art. 492 Od wyznaczenia przez sąd państwowy sędziego polubownego i przewodniczącego sądu polubownego.
§ 2
- 15) art. 435 Od zarządzenia, że opieszały sędzia polubowny ma spełnić swoją czynność lub że ma być usunięty.
- 16) art. XXV Od tymczasowych zarządzeń wydanych na
L. 4. obszarze prawa austriackiego w postępowaniu o ochronę zakłóconego lub przywrócenie utraconego posiadania.

B) Wykluczenie środka odwoławczego.

- 1) art. 12 Od orzeczenia sądu grodzkiego z tej przy-
§ 2 czyny, że sprawa należy do sądu pokoju.
- 2) art. 22 Od orzeczenia co do wartości przedmiotu
§ 4 sporu.
- 3) art. 49 Od wyznaczenia sądu w razie, gdy sąd
§ 1 właściwy z powodu przeszkody nie może wykonać swego obowiązku.
- 4) art. 53 Od orzeczenia sądu wyższego, rozstrzyga-
§ 4 jącego spór o właściwość między sądami.

-
- 5) art. 60 Od postanowienia wyłączonego sędziego.
- 6) art. 62 Od zarządzeń co do wyłączenia prokuratora i innych organów, prócz sędziów.
- 7) art. 75 Od oddalenia opozycji przeciw wstąpieniu
§ 2 interwenjenta ubocznego.
- 8) art. 125 Od postanowienia, którem sąd przyznał
 prawo ubogich lub odmówił jego cofnięcia
 albo też nałożenia dodatkowej zapłaty.
- 9) art. 132 Od zarządzenia dalszego postępowania bez
§ 2 wyczekiwania prawomocności odmownego po-
 stanowienia co do wniosku o złożenie kaucji
 na zabezpieczenie kosztów procesu.
- 10) art. 173 Od wyznaczenia lub odroczenia rozprawy.
- 11) art. 348 Od zarządzenia dalszej rozprawy lub od-
§ 3 roczenia w razie wydania wyroku wstępnego.
- 12) art. 427 Od wstrzymania wykonania postanowie-
§ 2 nia aż do rozstrzygnięcia zażalenia.
- 13) art. 474 Od wydania nakazu zapłaty w postępowaniu
 nakazowym; dopuszczalne jest zażalenie
 od orzeczenia o kosztach.

WYKAZ V,

Forma postępowania w niektórych przypadkach, gdy nie dochodzi do orzeczeń co do istoty sprawy.

A) Załatwienie bez rozprawy.

a) Obowiązkowe załatwienie bez rozprawy.

aa) Przepis wyraźny.

- 1) art. 192 § 1 Odrzucenie spóźnionego lub z ustawy niedopuszczalnego wniosku o przywrócenie terminu.
- 2) art. 471 § 1 Odrzucenie spóźnionego pisma, zawierającego zarzuty przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu nakazowym.
- 3) art. 479 Odrzucenie spóźnionego sprzeciwu przeciw nakazowi w postępowaniu upominawczym.

bb) Przepis pośredni wynikający z ustawy.

- art. 219 § 2 Przyznanie kosztów pozwanemu w razie cofnięcia pozwu poza rozprawą.

b) Dopuszczalność załatwienia bez rozprawy.

- 1) art. 122 Orzeczenie o przyznaniu i cofnięciu prawa ubogich, tudzież o nałożeniu na stronę obowiązku częściowej zapłaty.
- 2) art. 209 § 1 Postanowienie o zawieszeniu, podjęciu i umorzeniu postępowania.

- 3) art 382 Postanowienie o umożeniu postępowania,
§ 2 jeżeli powód cofnął pozew w piśmie procesowym

**e) Dopuszczalność wyznaczenia rozprawy lub
żądania od stron wyjaśnienia.**

- 1) art. 377 Pized rozstrzygnięciem wniosku o uzupełnienie wyroku.
2) art. 428 Pized załatwieniem przez sąd apelacyjny
§ 2 zazenia.

B) Załatwienie na posiedzeniu niejawnem.

**a) Przypadki, w których przepisane jest za-
łatwienie na posiedzeniu niejawnem.**

- 1) art. 49 Wyznaczenie przez sąd przełożony sadu
§ 1 w miejsce właściwego w razie, gdy ten z powodu przeszkody nie może wykonać swego obowiązku.
2) art. 50 Wyznaczenie sądu właściwego przez Sąd Najwvwszy.
3) art. 53 Orzeczenie sądu wyższego w razie sporu
§ 3 o właściwość między sądami.
4) art. 186 Uznanie sprawy za pilną i niestosowanie
wskutek tego do niej przepisów o ferjach sądowych.
5) art. 196 Wydanie postanowienia o podjęciu postępowania zawieszzonego z powodu utraty zdolności procesowej przez stronę lub zastępcę ustawowego, tudzież w razie jego śmierci lub utraty przezeń tego przymiotu.
6) art. 199 Wydanie postanowienia o podjęciu postępowania zawieszzonego ze względu na osobę
§ 1 adwokata.

-
- 7) art. 376 Sprostowanie w wyroku niedokładności
§ 1 lub omyłek.
- 8) art. 406 Powzięcie w sądzie apelacyjnym postanowienia co do braków formalnych skargi apelacyjnej.
- 9) art. 407 Załatwienie sprawy w sądzie apelacyjnym, jeżeli apelacja zarzuca nieważność lub obydwie strony zrzekły się przeprowadzenia rozprawy.
- 10) art. 428 Rozpoznanie zażalenia.
- § 2
- 11) art. 436 Odrzucenie przez sąd drugiej instancji skargi kasacyjnej za późno wniesionej lub niedopuszczalnej, albo nie uzupełnionej w wyznaczonym terminie.
- 12) art. 438 Odrzucenie skargi kasac. przez Sąd Najwyższy oraz jej rozpoznanie, jeżeli opiera się wyłącznie na pogwałceniu przepisów postępowania lub strony zrzekły się rozprawy.
- 13) art. 458 Badanie, czy skargę o wznowienie wniesiono w terminie i czy opiera się na ustawowej podstawie wznowienia.

b) Przypadki, w których załatwienie może nastąpić na posiedzeniu niejawnem.

- 1) art. 217 Odrzucenie wniesionego pozwu w razie
§ 2 niedopuszczalności drogi procesu cywilnego, niewłaściwości sądu, gdy sprawa toczy się już między temi samemi stronami lub została osądzona, w braku zdolności procesowej powoda, w braku ustawowego jego zastępstwa lub upowaznienia zastępcy do prowadzenia sprawy.

- 2) **art. 222** Postanowienie o zabezpieczeniu po-
 § 2 wództwa.

C) Załatwienie po wysłuchaniu.

a) Wysłuchanie konieczne.

- 1) **art. 105** Skazanie świadka lub zastępcy strony na zwrot kosztów, wywołanych rażąco ich winą, po wysłuchaniu osoby, której się zarzuca winę.
- 2) **art. 133** Zwolnienie powoda od obowiązku zabezpieczenia kosztów lub zarządzenie wydania złożonej kaucji, jeżeli w toku sporu ustanie przyczyna zabezpieczenia; wysłuchanie pozwanego jest wprzód konieczne.
- 3) **art. 182** Dalsze przedłużenie terminu dopuszczalne jest po wysłuchaniu przeciwnika.
- 4) **art. 280** Wysłuchanie trzeciego przed wydaniem postanowienia co do wniosku strony o przedstawieniu dokumentu w posiadaniu jego się znajdującego.
- 5) **art. 311** Wysłuchanie wniosków stron co do liczby
 § 1 biegłych i ich wyboru; doniosłe jest to w razie, gdy dowód prowadzi sędzia wyznaczony lub sąd wezwany.

b) Wysłuchanie fakultatywne.

aa) Wysłuchanie.

- art. 182** Przed powzięciem postanowienia co do wniosku o pierwsze przedłużenie terminu sądowego lub tegoż skrócenie.

bb) Zażądanie wyjaśnień od stron.

- 1) art. 376 § 1 W razie, gdy chodzi o sprostowanie wyroku.
- 2) art. 377 W przypadku, gdy zgłoszono wniosek o uzupełnienie wyroku.
- 3) art. 428 § 2 Przed rozstrzygnięciem przez sąd apelacyjny zażalenia.

D) Dopuszczalność dochodzeń przez sąd.

- 1) art. 22 § 1 W celu sprawdzenia wartości przedmiotu sporu.
- 2) art. 53 § 1 W celu uzyskania podstaw dla wydania orzeczenia w sporze o właściwość między sądami.
- 3) art. 59 Dla wyświetlenia okoliczności przytoczonych we wniosku o wyłączenie sędziego.
- 4) art. 114 W razie wątpliwości co do stanu majątkowego strony, domagającej się prawa ubogich lub z niego korzystającej.

WYKAZ VI.

Załatwienie w sądzie okręgowym przez jednego sędziego.

A) Przez przewodniczącego poza rozprawą.

- 1) **art. 141** Wezwanie o uzupełnienie pisma procesowego i zwrot tegoż jeżeli w terminie tygodniowym braków nie poprawiono lub uzupełniono.
§§ 1 i 2
- 2) **art. 145** Zwolnienie strony od obowiązku obrania zamieszkania dla doręczeń w siedzibie sądu.
§ 1
- 2) **art. 157** Ustanowienie kuratora dla osoby niezna-nej z miejsca pobytu i zarządzenie o tem ogłoszenia.
§ 1
- 4) **art. 224** Skierowanie do wydziału cywilnego sprawy wniesionej do wydziału handlowego, jeżeli uzna, że jest handlową.
§ 1
- 5) **art. 228** Wyznaczenie terminu rozprawy i wyznaczenie stosownie do potrzeby sprawozdawcy.
§ 1
- 6) **art. 229** Zarządzenie wniesienia odpowiedzi na pzew i pism przygotowawczych.
§ 2
- 7) **art. 230** Zarządzenia w celu przygotowania rozprawy a w razie koniecznej potrzeby zarządzenie ogłoszin.
- 8) **art. 310** Przyznanie świadkowi zoliczki na koszty podróży i na utrzymanie w miejscu przesłuchania.
§ 1 zd. 3

- 9) art. 320 Przyznanie biegłemu zaliczki na pokrycie
§ 2 wydatków.
- 10) art. 403 Zarządzenia co do usunięcia braków skar-
§ 1, § 2 gi apelacyjnej i jej zwrot w razie nieusunię-
cia lub w razie, gdy jest spóźniona, dalej za-
rządzenie co do doręczenia stronie przeciwnej.
- 11) art. 406 Skierowanie w sądzie apelacyjnym skargi
i 407 apelacyjnej na posiedzenie niejawne.
- 12) art. 408 Wyznaczenie terminu rozprawy apelacyj-
nej i wyznaczenie sprowadzawcy.
- 13) art. 471 Zarządzenie doręczenia powodowi pisma
§ 3 zawierającego zarzuty przeciw nakazowi za-
płaty w postępowaniu nakazowym z jedno-
czesnym wyznaczeniem rozprawy.

B) Przez jednego sędziego.

- 1) art. 500 Wnioski odnoszące się do sądu polubow-
nego, jak wyznaczenie sędziego polubownego
albo przewodniczącego (art. 492 § 11), wezwa-
nie opieszałego sędziego do spełnienia czyn-
ności i tegoż usunięcie (art. 495), oznaczenie
wynagrodzenia sędziego polubownego (art.
497), uznanie mocy zapisu na sąd polubowny
za zgasły (art. 498).
- 2) art. 273 Spory majątkowe o roszczenia, których
§ 3 wartość nie przewyższa dziesięciu tysięcy zło-
pr. o ustr. tych.

D) Wpływ na postępowanie.

art. 476 Jeżeli dochodzona w procesie suma pieniężna nie przewyższa tysiąc złotych, do puszczałne jest postępowanie upominawcze.

E) Grzywny.**a) Do dwustu złotych.**

art. 308 Za nieusprawiedliwione pierwsze niestawienie świadka.
§ 1

b) Do trzystu złotych,

art. 61 § 2 W razie częściowego naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo obraźliwe sędziemu, innej władzy lub osobom, biorącym udział w sprawie.
prawa oustr. sąd.

c) Do pięciuset złotych.

- 1) **art. 61** Zgłoszenie w złej wierze wniosku o wyłączenie sędziego.
- 2) **art. 119** Na stronę, która prawo ubogich uzyskała na podstawie podania świadomie nieprawdźwvch okoliczności.
§ 2
- 3) **art. 142** Ublżenie w piśmie powadze sądu lub użycie obraźliwych wyrażeń.
- 4) **art. 308** Za nieusprawiedliwione ponowne niestawienie świadka.
§ 1
- 5) **art. 309** Za nieuzasadnioną odmowę zeznań, przysięgi lub zapewnienia albo przedstawienia dokumentu przez świadka (według art. 321 odnosi się to także do biegłego).
§ 1
- 6) **art. 327** Za wykroczenie przeciw nakazom odnoszącym się do oględzin, skierowanym do osoby trzeciej.

d) Do tysiąca złotych.

art. 285 Lekkomyślny zarzut fałszu dokument podniesiony przez stronę; grzywna ta może być zwiększoną do wysokości $1/10$ części wartości rzeczy lub sumy poszukiwanej z dokumentu, jeżeli wartość lub suma poszukiwana przewyższa tysiąc złotych a sąd uzna, że zarzut uczyniono w złej wierze

WYKAZ VIII.

Niektóre wskazówki dla stron.

- 1) **art. 145** W postępowaniu przed sądami okręgowymi jako pierwszą instancją i apelacyjnymi każda strona zamieszkała poza siedzibą sądu ma obrać sobie zamieszkanie w siedzibie sądu dla doręczenia, gdyż inaczej pisma sądowe, dla niej przeznaczone, będą dołączone do akt sprawy ze skutkiem doręczenia. Kto więc wnosi pozew, powinien obrać zamieszkanie i wskazać osobę, do której rąk ma nastąpić doręczenie, a powinien to uczynić, chociaż prosi o zwolnienie go od obowiązku obrania zamieszkania dla doręczeń, jeżeliby bowiem wnioskowi odmówiono, doręczenie postanowienia ma się odbyć przez złożenie do akt sprawy.
§ 1
- 2) **art. 439** W postępowaniu kasacyjnym należy prosić na piśmie o zawiadomienie o terminie rozprawy a w tym celu obrać miejsce zamieszkania w Warszawie. Od tego ostatniego obowiązku nie może sąd uwolnić, koniecznym jest więc także wymienienie osoby, do której rąk doręczenie wezwania ma nastąpić.
§ 1
- 3) **art. 231** Wskazaniem jest, aby każda strona przed
i 367 rozprawą żądała w piśmie procesowym, a więc
§ 1 powód już w pozwie, o przeprowadzenie roz-

prawy w nieobecności, gdyż tylko w ten sposób pozwany może zopobiec wydaniu wyroku zaocznego a powód zawieszeniu postępowania w myśl art. 206 § 2. Wniosek taki nie stoi na przeszkodzie jawieniu się strony na rozprawie.

- 4) art. 396 W sprawach przed sądem grodzkim, gdy
§ 1 i 425 przeciwnikiem nie jest Generalna Prokuratura, należy po ogłoszeniu wyroku żądać sporządzenia go na piśmie; żądanie może być zgłoszone do protokołu sądowego. Żądanie jest konieczne, gdyż inaczej nie służy od wyroku apelacja.
- 5) art. 505 W zapisach na sąd polubowny wskazaniem
L. 5 jest umieszczenie postanowienia, że strony zrzekają się doręczenia na piśmie motywów wyroku sądu polubownego.

SKOROWIDZE

Dekret nadw. w sprawie o odszkod. przeciw urzędnikom państwowym	XXVI
Jst. o odpow. kolei żelaznych	XXVI
Ust. o sprzedażach na raty	XXVII
Rozp. o post. w sprawach małż.	XXVII
Ust. o umowie ubezpieczenia	XXVII

c) dla okręgów sąd. apel. w Poznaniu i To-
runiu oraz sądu okr. w Katowicach.

Niem. Kodeks cywilny	XXXIII
Kodeks handlowy	XXXII, XXXIII
Ust. o ustroju sądownictwa	I, XXXI
Ust. o post. cywilnem	I, XXXI
Ust. o umowie ubezpieczenia	XXXIII
Przepisy o komisjach pojednawczo- rozjemczych	XXXIII

PRZEPISY POLSKIE.

Data i Nr. Dziennika Ustaw	Rok 1919.
8 lutego 15/201	Dekr o spółk. z ogr. odp. — 15, 29
3. lipca 57/345	Ust. w przedm. ochrony dr. dzierz. rolnych — 246, 265
31 lipca 65/390	Ust. w przedm. utworzenia Prokuratorji Gen. — 658
Rok 1920.	
19. maja 44/272	Ust. o obow. ubez. na wypadek cho- roby — 278, 300, 673
17. czerwca 73/502	Rozp. Rady min. w przedm. ustroju i czynności Prok. Gen. 84, III, 98, 526, 672

29. października Ust. o spółdzielniach — 13, 31, 29, 45
111/733

Rok 1921.

1. czerwca Ust. w przedm. utworzenia państw. Ban-
76/594 ku Rolnego (p. tekst jednolity
75/609/1931) — 81, 269, 101, 284
2. grudnia Ust. w przedm. wykonywania praktyki
105/762 lekarskiej — 292, 312, 322, 348
2. grudnia Ust. o umowach nabycia nieruchomości
106/767 sporządzonych na imię osób podsta-
wionych oraz o wykupie majątków,
sprzedanych z powodu ograniczeń nar-
odowości polskiej — 290, 317

Rok 1923.

- Układ polsko-niemiecki w przedmiocie
17/110 państw. własności górniczej i hutni-
czej w polskiej części Górnego Śląska
podpisany w Opolu dnia 15/6 1922 —
4, 5
- 27 kwietnia Ust. o trybunale stanu — 6, 17
59/415
26. czerwca Oświadczenie Rządowe w przedmiocie
75/562 wydania Regulaminu procesowego
Górnośląskiego Trybunału rozjemcze-
go — 346, 371
31. lipca Ust. o scalaniu gruntów (Tekst jednolity
92/718 — 92/833/1927) — 63, 195, 210, 74, 199,
217, 218

Rok 1924.

- Konwencja osiedleńcza między Polską
39/411 a Turcją — 4, 5

11. kwietnia 39/406 Ust. o ochronie lokatorów — 80, 96
14. maja 42/441 Rozp. Prezyd. R., o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych (Tekst jednolity 30/213/1925) — 41, 63, 55, 75
21. maja 46/478 Rozp. Min. Skarbu o statucie Banku Gospodarstwa Krajowego — 272, 294, 667
20. czerwca 63/617 Ust. w spr. uwłaszczenia b. czynszowników, b. wolnych ludzi i długoletnich dzierżawców w województwach Wschodnich (Tekst jednolity 24/254/1929) — 195, 197
27. czerwca 55/545 Rozp. Prezyd. R. o Pocztovej Kasie Oszczędności — 667
28. czerwca 56/568 Rozp. Prezyd. R. o nadaniu statutu dla Państw. Fabr. Związków Azotowych w Chorzowie — 668
28. czerwca 56/569 Rozp. Prezyd. R. o nadaniu statutu dla Państw. Zakł. Wodociągowych na Gór Śl. — 668
31. lipca 78/757 Ust. o języku urzędowania sądów, urzędów prok. i notariatu — 716
14. listopada 100/926 Rozp. Prez. R. o prawie wekslowem — 63, 76
14. listopada 100/927 Rozp. Prez. R. o prawie czekowem — 63, 77
15. listopada 101/928 Rozp. Prez. Rz. o dniach świątecznych — 150, 157
9. grudnia 107/967 Rozp. Prez. R. o zmianie ustroju Prok. Gen. 85, III, 100
26. listopada Dz. U. Śl. 26/98 Ust. w przedmiocie zastępstwa prawnego skarbu śląskiego przez Prok. Gen. R. P. — 87, 103

Rok 1925,

25. marca
30/213 Rozp. Min. Sk. w por. z Min. Sprawiedliwości tekst jednolity rozporządzeń Prez. R. o przerechowaniu zobowiązań prywatno-prawnych — 41, 63, 55, 75
- 31 marca
32/226 Ust. o języku urzędowym sądów, urzędów prok. i not. w okr. sądów apel. w Poznaniu i Toruniu — 721
18. marca
34/234 Ust. w przedm. zmiany rozporządzenia Prez. R. o dniach świątecznych — 150, 157
29. kwietnia
52/354 Ust. w sprawie wykonania postanowień wersalskiego traktatu pokojowego o Mieszanym Trybunale Rozjemczym — 5, 15
15. lipca
97/681 Ust. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju — 362, III, 392, 530
—
72/501 Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską podpisany w Rzymie 10,2 1925 — 85, 100
25. listopada
126/897 Ust. o Trybunale Kompetencyjnym — 675
16. grudnia
127/904 Rozp. Rady Min. o uchyleniu ciężącego na Prok. Gen. obowiązku zastępowania majątków kościelnych — 85, 101, 670

Rok 1926.

- 5/26 Konwencja Konsularna między Polską a Łotwą podpisana w Rydze 3/1 1924 — 278, 302
- 35/210 Konwencja Konsularna między Polską a Związkiem Socjalistycznych Repu-

- blik Rad podpisana w Moskwie 18/7
1924 — 4, 292, 9, 523
29. marca 48/286 Ust. o prawie autorskiem — 13, 29
2. sierpnia 96/559 Ust. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Tekst jednolity) 56/467/1930 — 14, 36, 221, 350, 32, 49, 236, 377
2. sierpnia 101/581 Ust. o prawie właściwym dla stos. pryw. międzynarodowych — 685
- 126/735 Konwencja dotycząca procedury cywilnej — 697
- Rok 1927.**
27. maja 46/410 Rczp. Prez. R. o przymusie ubezpieczenia od ognia i o Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych — 32, 44
7. czerwca 53/468 Rozp. Prez. R. o prawie przemysłowem — 210, 221
24. września 82/641 Rozp. Prez. R. o utworzeniu przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“ — 87, 104
29. września 92/833 Obwieszczenie Min. Ref. Roln. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o scalaniu gruntów — 63, 195, 210, 74, 199, 217
- 28 listopada 113/966 Obwieszczenie Min. Skarbu o statucie Banku Polskiego (Tekst jednolity) — 34, 261, 46, 285
14. października 92/824 Rozp. Prez. R. o uchyleniu odrębności stanowych — 63, 78
23. grudnia 116/983 Rozp. Prez. R. o przymusie ubezpieczenia od ognia budowli w m. st. Warsza-

23. grudnia
3/20/1928
- wie i o Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy — 52, 45
- Rozp. Prez. R. o zapobieganiu upadłości na obszarze sądów apel. w Warszawie, Lublinie i Wilnie — 63, 98, 195, IV, 74, 115, 197, 535

Rok 1928.

26. stycznia
9/64
- Rozp. Prez. R. o kontroli ubezpieczeń -- 4, 52, 6, 65
6. lutego
12/93
- Rozp. Prez. R. Prawo o ustroju sądów powszechnych — 166, 170, 171, 259, 169, 172, 174. 2'5. 607
7. lutego
16/121
- Rozp. Prez. R. Prawo o ustroju sądów rządowych przewidzianych w ust. o postępowaniu sądowym na osoby pełniące czynną służbę wojskową oraz o przymusowym sprowadzaniu tychże osób przed sądy powszechne — 508, 542
17. lutego
20/169
- Rozp. Rady Min. o zmianach w statucie Tow. Kredytowego Ziemińskiego we Lwowie — 32, 44
16. lutego
23/202
- Rozp. Prez. R. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli — 195, 200
6. marca
27/244
- Rozp. Prez. R. o zapobieganiu upadłości na obszarze sądów apel. w Poznaniu i Toruniu i sądu okr. w Katowicach — 63, 98, 195, IV, 74, 115, 197, 535
14. marca
31/294
- Rozp. Prez. R. o prawie lotniczem — 39, 51
19. marca
33/313
- Rozp. Prez. R. Kodeks Postępowania Karnego — 6, 453, VIII, 17, 471, 538

19. marca
33/314 Rozp. Prez. R. Przepisy wprowadzające Kodeks Postępowania Karnego — **6, VIII, 17, 539**
19. marca
33/215 Rozp. Prez. R. o postępowaniu do-
różnym — **6, 17**
16. marca
34/319 Rozp. Prez. R. o rozgraniczeniu nieru-
chomości ziemskich przy przebudowie
ustroju rolnego — **210, 219**
22. marca
38 377 Rozp. Prez. R. o likwidacji mienia b.
ros. osób prawnych — **63, 74**
22. marca
39 383 Rczp. Prez. R. Prawo o spółkach akcyj-
nych — **14, 31, 36, 63, 32, 43, 48, 74**
22. marca
39/384 Rozp. Prez. R. o ochronie wynalazków,
wzorów i znaków towarowych —
14, 195, 210, 350, 30, 196, 218, 378
2. kwietnia
51/489 Rozp. Rady Min. o stosunku służbowym,
uposażeniu i zaopatrzeniu emerytal-
nym pracowników Powszechnego Za-
kładu Ubezpieczeń Wzajemnych —
292, 322
- 56/523 Konwencja Konsularna między Polską
a Francją, podpisana w Paryżu 30/12
1925 — **4, 270, 278, 286, 8, 285, 302, 311**
- 73/665 Konwencja międzynarodowa o przewo-
zie osób i bagażu kolejami żelaznymi,
podpisana w Bernie 25/10 1924 r. —
4, 40, 69, 80, 7, 54, 26, 96
- 73/667 Konwencja międzynarodowa o przewo-
zie towarów kolejami żelaznymi, pod-
pisana w Bernie 23/10 1924 r. — **4, 69,
126, 6, 85, 135**
27. sierpnia
87/763 Rozp. Min. Ref. Roln. i Sprawiedl.
w sprawie wykonywania ustawy
o scalaniu gruntów — **210, 218**

26. listopada
2/30/1929 Rozp. Min. Sk. w porozum. z Min. Przem. i Handlu o powoływaniu i zwalnianiu oraz prawach i obowiązkach maklerów przysięgłych na giełdach pieniężnych — 292, 324
- 24 grudnia
104/934 Rozp. Min. Sprawiedl. Regulamin ogólny wewn. urzędowania sądów apel. okręgowych i grodzkich — 628
24. grudnia
104 943 Rozp. Min. Sprawiedl. o tłumaczach przysięgłych — 286, 311, 312, 346
24. grudnia
104/945 Rozp. Min. Sprawiedl. o biegłych sądowych — 312, 348

Rok 1929.

13. marca
24/246 Ust. o umowach sprzedaży lub z przyrzeczenia sprzedaży nieruchomości ziemskich na obszarze sądów apel. w Warszawie, Lublinie i Wilnie — 253, 346, 269, 371
23. marca
25/260 Ust. o wystawianiu skryptów dłużnych i pokwitowań przez osoby, nie umiejące lub nie mogące pisać — 271, 292
Obwieszczenie Min. Ref. Roln. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ust. w sprawie uwłaszczenia b. czynszowników, b. wolnych ludzi i długoletnich dzierżawców w województwach wschodnich — 195, 197
28. marca
25/267 Rozp. Min. Ref. Roln. w por. z Min. Sprawiedl. w sprawie wykonania ustawy o uwłaszczeniu w województwach wschodnich — 195, 198
25. czerwca
47/383 Rozp. Prez. R. w sprawie formy zapewnienia w postępowaniu karnem przez

- świadców, biegłych, tłumaczy i przysięgłych zgodnego z prawem pełnienia ich obowiązków — **300, 333**
- 8 lipca
57/447 Rozp. Rady Min. o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“ — **40, 292, 312, XXXIII, 55, 325, 349, 593**
15. lipca
53/427 Regulamin ogólny Sądu Najwyższego (załącznik do rozp. Min. Sprawiedliwości) — **656**
22. lipca
60/469 Rozp. Min. Spraw Wewn. itd. w sprawie wykonania rozporządzenia Prez. R. o Związkach międzykomunalnych — **65, 81**
16. sierpnia
67/516 Rozp. Min. Ref. Roln. i Sprawiedl. w sprawie wykonania ustawy o uregulowaniu stanu hipotecznego nieruchomości oddanych w toku parcelacji w posiadanie nabywców na obszarze województwa krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego — **195, IV, 201, 534**
- 80/595 Konwencja dotycząca uregulowania kolizji ustawodawstw i jurysdykcji w zakresie rozwiązania i rozłączenia co do stołu i łoża, podpisana w Hadze 12/6 1902 — **4, 12**
- 84/624 Konwencja pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a Republiką Czecho-Słowacką w przedmiocie uregulowania wzaj. komunikacji kolejowej, podpisana w Pradze 30/5 1927 — **4, 5**
4. grudnia
88,664 Rozp. Min. Komun. w przedmiocie regulaminu przewozu towarów pomiędzy

- stacjami kolei żelaznych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego m. Gdańska a portami Lewantu morzem przez port Constanca — 4, 6
8. listopada
62/685 Rozp. Rady Min. o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu emerytalnem pracowników Państwowego Banku Rolnego — 34, 269, 47, 283

Rok 1930.

- 17 maja
42 363 Rozp. Min. Skarbu o stosunku służbowym pracowników Państwowego Monopolu Spirytusowego — 292, 312, 325, 349
9. lipca
56/467 Rozp. Min. Przem. i Handlu w sprawie jednolitego tekstu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji — 14, 36, 221, 350, 32, 49, 256, 377
- 3 grudnia
86/666 Rozp. Prez. R. w sprawie zmian i uzupełnień rozp. Prez. R. o połączeniu (fuzji) państwowych instytucyj kredytowych w Bank Gospodarstwa Krajowego — 269, 284
31. grudnia
5/27/1931 Obwieszczenie Min. Spraw Wewnętrznych w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Rozp. Prez. R. o Policji Państw. — 292, 326

Rok 1931.

21. stycznia
12/57 Obwieszczenie Min. Poczty i Telegrafów w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o poczcie, telegrafii i telefonii — 269, 327, 284, 292
- 19/106 Polsko-Niemiecki układ waloryzacyjny, podpisany w Berlinie 5/7 1928 — 65, 80

Skorowidz chronologiczny

- 19/108 Układ Polsko-Niemiecki w sprawie Kasy Oszczędności, podpisany w Berlinie 14/12 1928 — **65**, 80
- 5 kwietnia
33/235 Rozp. Prez. R. w sprawie uregulowania roszczeń obywateli polskich do niem. zakładów ubezpieczeń z tytułu umów ubezpieczeń na życie — **40**, **98**, 53, 114
- 2 marca
36 275 Rozp. Min. Poczty i Telegrafów w sprawie ordynacji telegraficznej — **230**, **292**, 245, 327
- 18 marca
39/313 Ustawa o skupie na rzecz Skarbu Państwa kolei fabryczno-łódzkiej — **41**, 55
- 21 marca
45/392 Rozp. Min. Poczty i Telegrafów w sprawie ordynacji pocztowej — **292**, 328
- 60/482 Konwencja Konsularna między Polską a Rumunją, podpisana w Bukareszcie 17/12 1929 — **270**, **278**, 287, 303
- 74/599 Porozumienie pomiędzy Polską i Grecją w sprawie prawa ubogich i kaucji aktorycznej, podpisana w Warszawie 10/4 1930 — **115**, **126**, 126, 135
- 5 maja
75/609 Obwieszczenie Min. Ref. Roln. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego — **85**, **269**, 101, 284, 668
- 81/637 Konwencja Konsularna między Polską a Belgią, podpisana w Brukseli 12/6 1928 — **270**, **278**, **286**, 288, 304, 313
- 84/648 Protokół o klauzulach arbitrażowych, podpisany w Genewie 24/9 1923 — 713
- 109/845 Konwencja Konsularna między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Ser-

bów, Chorwatów i Słoweńców, podpisana w Belgradzie 6/3 1927 — 4, 10

Rok 1932.

21 stycznia
13/79	Ust. w sprawie wykonania konwencji, dotyczącej procedury cyw. — 701
10 lutego
17/140	Rozp. Prez. R. o nadaniu statutu Wydawnictwom Państwowym — 658

SKOROWIDZ ALFABETYCZNY

(Liczby arabskie oznaczają artykuły Kod. post. cyw.,
a liczby rzymskie artykuły Przepisów wpraw. Kod. post.
cyw.).

Administracyjne postępowanie 203

adwokat

brak przymusu 87, X, XVIII, 500

brak adwokata 391

doręczenie pomiędzy adwokatami 161

koszta adwokata 99

pełnomocnictwo 91, 93, 94, 95

śmierć adwokata, p. zawieszenie

strony ubogiej 121

wynagrodzenie XII

p. także pełnomocnicy

agent — wydanie dokumentu 279

akcyjne prawo 14, 31, 36, 63

akcja 11

akta sprawy

przedstawienie przez przewodniczącego 235

„ sądowi apelacyjnemu 405

„ Sądowi Najwyższemu 437

przeglądanie akt VII

sporządzanie odpisów VII

„ wyciągów VII

złożenie w sądzie (na obszarze franc. pr cyw) XL

alimenty 185, 362 V

- analfabeci
- apelacja 400—425
- braki formalne 406
 - brak natychmiastowej wyrok. apel. 421
 - cofnięcie skargi apelacyjnej 414
 - doręczenie skargi stronie przeciwnej 403
 - dowody nowe 411
 - niejawne posiedzenie 407
 - nieważność 416, 425
 - odpowiedź na skargę apel. 404
 - od wyroku sądu grodzkiego 425
 - przekazanie akt 405
 - spóźniona skarga 403
 - sprawozdanie 413
 - stawiennictwo stron 409
 - termin do wniesienia 400
 - uzupełnienie braków 403
 - wykonalność wyroku apel. 420
 - wymogi skargi apel. 402, 406
 - wzajemna skarga apel. 404
 - zmiana wyroku 422
 - „ żądania 410
- aplikant 297
- Apostolska Stolica 85
- areszt 309
- asekuracja 32
- asystencja w procesie 63
- autorskie prawo 10, 13
- ustawa o 13
-
- Bank** Gospodarstwa Krajowego 272
- „ Polski 34, 269
 - „ Rolny 34, 81, 269

- biegły sądowy 312, 311—321
 - grzywna 319
 - nieprzyjęcie obowiązku 312
 - niestawiennictwo 319
 - odmowa przysięgi 319
 - opinia 317, 318
 - przysięga 313, 315
 - rozporządzenie o biegłych 312
 - skazanie na zwrot kosztów 105
 - uprawnienia 316
 - wezwanie 311
 - wyłączenie 312
 - wynagrodzenie 320
 - zapewnienia 314
- bieg terminu p. terminy
- brak formalny pisma 141
 - „ „ skargi apel. 405
 - „ „ skargi kasacyjnej 436
 - „ pełnomocnictwa 97
 - „ ustalenia właściwości miejscowej p. ustalenie
 - „ zdolności procesowej p. zdolność procesowa
- budowlane prawo 195

Choroba świadka 295

- choroba, ubezpieczenie na wypadek 278
- chrześcijanie 299
- cofnięcie pozwu 219, 485
 - „ prawa ubogich p. prawo ubogich
 - „ skargi apelacyjnej 414
- cudzoziemcy
 - jurysdykcja krajowa 4
 - prawo ubogich p. prawo ubogich
- czek — rozporz. o prawie czekowym 63

SKOROWIDZ CHRONOLOGICZNY

przepisów związkowych, powołanych w tekście.

(Liczby arabskie i rzymskie, przy poszczególnych pozycjach odbite tłustym drukiem, oznaczają artykuły kod. post. cyw. względnie przep. wpraw. k. p. c., liczby zaś arabskie odbite zwykłym drukiem — stronie min. książki.)

Przepisy dawniejsze

a) dla okręgów sąd. apel. w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

Kodeks Napoleona	XV, XVI
Kodeks cyw. Król. Polskiego	XV
X Tom Zводу praw	XV, XVI
Kodeks handlowy	XVI
Ustawa post. cywilnego	I, XVII
Franc. kodeks handlowy	XVI
Przepisy przechodnie do ust. post. cyw.	I, XVII

b) dla okręgów sąd. apel. w Krakowie i Lwowie oraz sądu okr. w Cieszynie.

Austr. Kodeks cywilny	XXVII
Kodeks handlowy	XXVI, XXVII
Ust. zaprow. normę jurysd.	XXV
„ „ procedurę cyw.	XXV
Norma jurysdykcyjna	I, XXV
Procedura cywilna	I, XXV
Ordynacja egzekucyjna	XXVI

- właściwość rzeczowa czeku 11
- „ miejscowa 46
- wyrok o rygorze natychmiastowej wykonalności 362
- częściowy wyrok 347
- czyn niedozwolony — właściwość miejscowa sądu 347
- czynszownik, uwłaszczenie 195

- Dłużnik** główny, właściwość sądu 45
- „ uboczny „ „ 46
- dnie świąteczne 150
- dokumenty 269—287
 - autentyczność 283
 - falsz 284, 285
 - niedopuszczalność dowodu z dokumentu 273, X
 - obcy język 286
 - obowiązek przedstawienia dokumentu 276, 307
 - odnowienie dokumentu 276, 277, 307
 - prywatne 271, 272, 283
 - publiczne 269, 270, 272, 283
 - stwierdzający miejsce wykonania umowy 35
 - „ prorogację sądu 52
 - zaprzeczenie prawdziwości 283
- domniemanie faktyczne 256
- „ prawne 258
- doręczenie 143—163, XIII
 - dokonanie doręczenia 144, 148, XIII
 - korporacjom 152
 - kuratorowi 157
 - między adwokatami 161
 - w niedzielę 150
 - niemożność doręczenia 153
 - nocą 150
 - obwieszczenie publiczne 158, 159

- osobom zamieszkałym zagranicą 162, 1—7, II Dod.
pełnomocnikowi 146
poza siedzibą sądu okręg. i apelacyjnego 145
potwierdzenie odbioru 155
przed Sądem Najwyższym 439
spółuczestnikom sporu 146
szeregowym 147
dowody 259—345
dopuszczalność 251, 273, 289, X
koszty przeprowadzenia dowodu 265
postanowienie dowodowe 266
przeszkoda w przeprowadzeniu dowodu 267
zabezpieczenie dowodu p. zabezpieczenie dowodu
zagranicą 267
dowód składowy 11
duchowni 291
dzieci, powództwo przeciw 28
ze stosunku do rodziców 44
dzierżawa p. najem
dzierżawca drobny 246
„ długoletni 195
dyscyplinarne postępowanie 203

Egzekucja

- doręczenie postanowienia w wypadku 383
wyroku sądu polubownego 509
ugody XXII, 509
zabezpieczenie powództwa 222
eksterytorjalność 5

Fakty

- powszechnie znane 252

pryznane 253
urzędownie znane 252
falsz 283, 284, 285
falszywe zeznanie 301
ferje sądowe
 czas trwania 188
 wpływ na sprawy 185
 wpływ na terminy 184
firma 13
forma protokołu 174, 175
 „ wyroku 358, 359, 375
fundacja, powództwo przeciw 31
funkcjonariusz państwowy, powództwo przeciw 26

Generalja świadka 298

giełda 13
giełdowy makler 292
głosowanie sędziów 354
główna interwencja p. interwencja
głusi 302, 304
gmina 143
górnicza własność, układ polsko-niem. 4
Górnośląski Trybunał Rozjemczy 346
Grzywna
 biegłego 319
 świadka 308
 za lekkomyślny zarzut fałszu dokumentu 285
 „ nieprawdziwe okoliczności przy uzyskaniu prawa
 ubogich 119
 „ wyłączenie sędziego 61
 „ ubliżenie 142
gwarectwo, powództwo przeciw 31

Handlowe sprawy 224—227

wydział 14, 224

przekazanie wydziałowi handlowemu 225

hipoteka, wartość przedmiotu sporu 20, XX, XXIX

Interes prawny 3, 73, 74

interwencja główna 72

interwencja uboczna 73

koszty interw. ubocznej 108

opozycja przeciw interw. 75

stanowisko interwenjenta ubocznego 76, 77, 78

wstąpienie w miejsce strony 79

zgłoszenie interw. ubocznej 74

Jawność 167

rozprawa o uchylene jawności 169

uchylene jawności 169

jednolite spółczestnictwo p. spółczestnictwo

językowe przepisy dod. IX i X

jurysdykcja krajowa 4, 5

Kalectwo 295

kandydat adwokacki XXX

karne postępowanie 203

karne wyrok 7, 453

kasacja 431—448

braki skargi 436

dopuszczalność 431, 432, XX

doręczenie skargi 437

forma 434

kaucja kasacyjna 435

niejawne posiedzenie 436, 438

oddalenie skargi 443

- odesłanie sprawy 444
- odpowiedź na skargę 437
- odrzućenie skargi 436, 438
- orzeczenie co do istoty 446
- podstawy skargi 435
- postępowanie przed Sądem Najwyższym 440, 448
- rozprawa na skutek skargi 439, 442
- termin do wniesienia 435
- uchylenie wyroku 444, 447
- wartość przedmiotu zaskarżenia 434
- właściwość sądu 435
- wykładnia prawa 445
- zawiadomienie o rozprawie 439
- zawieszenie postępowania przed S. N. 440
- zrzeczenie się rozprawy 438
- Kasa Oszczędności 65
- kaucja aktoryczna 126—135
 - brak obowiązku złożenia 127
 - czas żądania 128
 - obowiązek złożenia 126
 - rodzaj kaucji 130
 - skutki żądania 131
 - termin do złożenia 131
 - wysokość kaucji 129
 - zaspokojenie z kaucji 134
 - zwolnienie od obowiązku złożenia 135
- kaucja aktoryczna, porozumienie między Polską a Grecją 115, 126
- kolejność 296
- komisant, wydanie dokumentu 279
- kompensata 220, 239
- kompetencyjny spór 53
- Kompetencyjny Trybunał dod. IV,
- konfrontacja 305

- konkordat 85
konkurencja nieuczciwa 14, 56, 221, 350
kontrola ubezpieczeń 4, 52
konwencja haska, dotycząca procedury cywil. dod. VI, VII
klauzule arbitrażowe dod. VIII
 kolejowa między Polską a Czechosłowacją 4
 konsularna między Polską a Belgią 217, 278, 280
 „ między Polską a Łotwą 278
 „ między Polską a Rumunją 278
 „ między Polską a Zw. Soc. Rep. Rad 4, 292
 „ między Polską a Francją 4, 270, 278, 286
 „ między Polską a S. H. S. 4
 międzynarodowa o przewozie osób kolejami żelaznymi
 4, 40, 69, 80
 międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznymi 4, 69, 126
 osiedleńcza między Polską a Turcją 4
 uregulowanie kolizji ustawodawstw i jurysdykcji
 w zakresie rozwiązania małżeństwa 4
kopalnia, powództwo przeciw 34
kościół, powództwo przeciw 31
koszty
 procesu 68, 98—111, 194, 374
 adwokata 99, 121
 cofnięcia pozwu 219
 „ skargi apelacyjnej 414
 „ zarzutów w postępowaniu nakazowym 473
 częściowy zwrot kosztów 102
 dowodów 265
 interwencji ubocznej 108
 kuratora 68
 negotiorum gestora 97
 orzeczenie o kosztach 109

- przywrócenia terminu 194
- przeprowadzenia dowodu 265
- spółuczestnictwa sporu 107
- przeciwu przeciw wyrokowi zaocznemu 374
- strony ubogiej adwokata 121
- ugody 106
- umorzenia postępowania 208
- żądanie kosztów 110, 219, 414, 473
- zażalenia od kosztów 111
- zwrot przez negocjorów gestora 97
 - „ przez przeciwnika 98, 101
 - „ przez świadka, biegłego 105
- kizywoprzysięstwo 301
- księgi 282
- księgi handlowe 295, III, XXVI, XXXII
- akumulacja roszczeń 212
- uratelata 331
- urator nieobecnego 157
 - niedzolnego do procesu 68
 - w dowodzie z przesłuchania stron 331, VI

- Łączna** rozprawa 241
- ekarz, wykonywanie praktyki 292, 312
- ikwidacja mienia b. ros. osób prawnych 63
- okal, doręczenie 148, 151, 152
- okator, ochrona 80
- otnicze prawo 39

- Majątek**, właściwość miejscowa sądu 38
- nakler giełdowy 292
- nałoletni 301

- małżeńskie sprawy X, XXV, XXVII
odmowa zeznań małżonka 292
powództwo ze stosunku małż. 43
pełnomocnicy 85
wykonalność natychmiastowa rozwiązana i unieważ-
nienia małżeństwa 421
mąż 27, 35
męzatka, nierozłączone powództwo przeciw 27
stałe poza zamieszkaniem męża 35
Miejsce
otwarcia spadku 41
płatności czeku lub weksła 46
pobytu 25, 43
położenia nieruchomości 39, 40, 48
położenia rzeczy 38, 48
wykonania umowy 35
zamieszkania 24, 25
ostatniego zamieszkania 26
powoda 44
wspólnego zamieszkania 43
Mieszany Trybunał Rozjemczy 5
mieszkanie, dorozsienienie o zmianie 147
przesłuchanie osób dotkniętych chorobą 295
Międzykomunalne Związki 65
międzynarodowe prawo prywatne dod. V
„ traktaty p. konwencje
Minister Sprawiedliwości 162, VI, XIII, XVIII, XX
możeszowe wyznaczenie 299
Monopol Spirytusowy 292, 312
- Nadzór** sądowy 331
nadzorca sądowy 331
najem

- oddanie przedmiotu najmu 392, XXV
rozwiązanie umowy najmu, własność rzeczowa 10
termin do wniesienia pozwu 213, 392
wartość przedmiotu sporu 19
własność miejscowa 39
- nakazowe postępowanie 465—475
cofnięcie zarzutów 473
dopuszczalność nakazu 465, 466, 467
rozprawa na zarzuty 472
termin do wniesienia zarzutów 469
treść nakazu 469
wydanie nakazu 469
wykonalność nakazu 470
zarzuty przeciw nakazowi 471
zażalenie od odmowy wydania nakazu 475
- następcy prawni 197
- natychmiastowa wykonalność wyroku p. wykonalność
wyroku
- narada nad wyrokiem 354
- naruszenie posiadania p. posiadanie
- natychmiastowa wykonalność nakazu p. nakazowe postę-
powanie
- negotiorum gestor 97
- niedopuszczalność drogi procesu cyw. 217, 218
- niedozwolony czyn p. czyn
- niedziela 181
- niemi 302, 304
- niemożliwość doręczenia p. doręczenie
- niemożność podpisania protokołu 262
- nieobecność stron 231, 243, X
pозwanego 236
- nieważność, przyczyny 416, 425
- niewłasność p. własność
- noteryjność 252

nieuczciwa konkurencja 14, 36, 221, 350

nowe fakty i dowody

 w apelacji 411

 we wznowieniu 452

Obce prawo 352

Obligacje

 powództwo z oblagacyj właśc. rzecz. 11

Obowiązkowe zastępstwo adwokata 86, 91, 95, 116, 165,

 XVIII

obraza przepisów postępowania

 istotnych przepisów 433, 438, 441, 446

 uchylenie wyroku z powodu obrazy 415

 wyknięcie 179

Obrońcy XVII

obwieszczenie publiczne 158

obywatele polscy

 jurysdykcja 4

oddalenie się świadka 306

ochrona lokatorów 80

odmowa wynalazków 14, 195, 210, 350

 podpisania protokołu 262

 przedstawienia dokumentu 276, 277

 przyjęcia 153

 zeznań 292, 309, 319, 330

Odnowienie

 dokumentu XXV

 granic XXVII

Odpis

 dokumentu 275, 278

 pisma procesowego 144

 wyroku 361

Odpowiedź

na apelację 404
na kasację 437
na pozew 229
na zażalenie 428
odrębne zdanie sędziego 354
odroczenie posiedzenia p. posiedzenie
odroczenie rozprawy 172, 235, 236
odrębność stanowa 63
odrzućcie apelacji wzajemnej 405
dowodu 238
pozewu 217
skargi apelacyjnej 405
„ kasacyjnej 436, 438
„ o wznowienie 458
sprzeciwu od wyroku łącznego 370
„ od nakazu 479
wniosku o przywrócenie terminu 192
zarzutów 471
zażalenia 405, 428
dsetki 16
dszkodowanie 350
dwołanie
pełnomocnictwa 95
przyznania 254
lędziny 322—329
osoby 328
protokół oględzin 329
przedmiot oględzin 323, 324, 325
graniczenie
ludności polskiej 290
pełnomocnictwa 90
żądania pozwu 216
kręgowe sądy p. sąd okręgowy

Omieszkanie 180—190

skargi apelacyjnej 405

„ kasacyjnej 456, 458

„ o wznowienie 458

sprzeciwu od nakazu 479

„ od wyroku zaocznego 370

wniosku o przywrócenie terminu 192

zarzutów 471

zazalenia 428, 405

Opiekun 28, 331, VI

Opinia biegłych p. biegli

Opozycja

przeciw interw. ubocznej 75

Organ pozwanego właśc. miejscowa 34

Oryginał dokumentu 375, 378

Orzeczenia sądowe 346—389

„ bez oznaczenia rodzaju 12, 22, 53, 106, 109,
122, 134, 171, 387, 388, 464

osądzona sprawa p. res iudicata

Osoby

prawne, powództwo przeciw 50, 51

trzecia 80, 279, 280, 281, 307, 324, 325, 326, 327

zaufania 170

zaufania publicznego 269

Oznajmienie spółki p. przypozwanie

Patenty 14, 195, 210, 350

pełnomocnicy 84—97, 500, X, XVIII XXX

doręczanie 146

obowiązki 89

osoby uprawnione do zastępowania 85

wydanie dokumentu 279

właściwość sądu dla powództwa za prowadzenie spra-
wy 37

- łnomocnictwo
- łdwokata 85, 91, 95
- łrak 97
- łlo poszczególnych czynności procesowych 93
- łloręczenie 144, 146
- łłdwołanie 95
- łłgraniczenie 90
- łłodpis 89, 90
- łłprotokółarnie wciagnięte 89
- łłwierzytelnione 89
- łłypowiedzenie 95
- łłakres 91, 92, 93
- łłgaśnięcie 95, 96
- łłsonel dyplomatyczny, jurysdykcja 5
- łłrwszeństwo zaspokojenia z kosztów przeciwnika stro-
ny ubogiej 121
- łłia kaucji powództwa 135
- łłarz pokątny XXV
- łłma
- łłoprawienie 141
- łłprocesowe 56, 74 80 51, 95, 115, 156 138, 191 206, 210
219, 225, 338, 340, 370, 377, 402, 428, 434, 457. 471
495, 497
- łłrzygotowawcze 158, 210, 229, 370, 402, 404, 457, 471
- łłuzupełnienie 141
- łławartość pisma 137
- łłwrot 141
- łłbył 25, 43
- łłczta 143, 181, 230, 269, 292, 327
- łłdjęcie postępowania 199, 200, 204, 207
- łłdskrobanie dokumentu 287
- łłgwałcenie przepisów postępowania 179, 415, 433, 441, 446
- łłjednanie 246, 399
- łłlicja Państwowa 292

- Polskie Koleje Państwowe 40, 87, 292, 312
polubowne sądy 486—512
 dopuszczalność 486
 odpisy wyroku 507
 niedopuszczalność odwołania 508
 postępowanie przed sądem polubownym 501—509
 sędzia polubowny 488, 489
 skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego 510—512
 dopuszczalność 510
 postępowanie 512
 właściwość sądu 511
 tryb postępowania przed sądem polub. 501, 502, 503
 wykonalność wyroku sądu polub. lub ugody 509
 wyłączenie sędziego polub. 493
 wynagrodzenie sędziego polub. 497
 wyznaczenie sędziego polubownego 490, 491
 zwolniony od obowiązku sędziego polub. 494
połączenie
 osób w powództwie 69
 roszczeń 212
położenie nieruchomości 40, 48
pomoc prawna dod, VI
pprzodnik, wskazanie 81—83, 393
porządek publiczny
 jawność rozprawy 168
 pogwałcenie porządku publicznego 441
 sąd polubowny 509
 uchylenie wyroku sądu polubownego 510
posiadanie, ochrona naruszonego
 brak kasacji 432, XX
 czas do wniesienia powództwa 397
 właściwość miejscowa 40
 „ rzeczowa 10, XVII
wpływ feryj sąd. 185

- zakres orzeczenia 398
- osiedzenie niejawne
- apelacja 406
- kasacja 436, 437
- pozew 217
- właścliwość 53
- wznowienie 458, 459
- zażalenie 428
- osiedzenie sądowe 164—179, 228, 260, 261, 343, 371 376,
377, 406, 428, 458, 459, 458, 471, 498
- odroczenie 172, 173
- wezwanie 164, 165
- wyznaczenie 171
- osesoryjne postępowanie 10, 40, 397
- osřednik, wydanie dokumentu 279
- ostanowienia 23, 60, 75, 105, 125, 169, 186, 193, 197, 198,
199, 204, 208, 209, 217, 222, 224, 249, 260, 266, 310, 342,
436, 473, 449, 569 i w związku z art. 125 — 12, 22, 53,
106, 109, 122, 134, 171, 387, 388, 464 i w związku z art.
426 — 67, 83, 119, 129, 142, 157, 163, 192, 215, 244, 245,
362, 370, 395, 459
- ostępowanie
- dowodowe p. dowody
- doraźne 6
- incydentalne XVII
- karne 6, VIII
- nakazowe p. nakazowe postępowanie
- przed sądem grodzkim 390—399, 141, 145, 157, 164, 171,
174, 176, 177, 178, 182, 224, 228, 229; 230, 234; 246;
247, 296, 310, 354, 357, 403
- przed sądem okręgowym 210—249
- wznowienie p. wznowienie postępowania
- otrącenie 220, 239
- owaga rzeczy osądzonej p. res iudicata

powinowactwo

odmowa zeznań 292

wyłączenie sędziego 54

powództwo

ochrona posiadania 40

powtarzające się świadczenia przyszłe V

powód, niestawiennictwo 206

powszechne sądy p. sądy

pogasądowe przyznanie się p. przyznanie

pозew 210—220, 391, 392, 397, 399, 465, 466, 476

cofnięcie 219, 382

kumulacja roszczeń 212

odpowiedź na pozew 225, 229

o wydanie lub odebranie przedmiotu najmu i dzierżawy 392, 393

odrzućenie 131, 217, 218

przekazanie wydziałowi handlowemu 225

„ sądowi okręgowemu 395

„ sądowi właściwemu 245

skutki doręczenia 214, 215

wzajemny 214, 220, 227, 239, 347, 394

dopuszczalność 220, 474

pozwany

nieobecność 236, 366

zezwołenie na cofnięcie pozwu 219

„ na zmianę pozwu 215

praca 185, 362, III, XXXIII

praesumptio p. domniemanie

prawo do spadku 41

ustalenie 3

prawo obce 352

prawo ubogich 112—125 VI

cofnięcie 119, 122

cudzoziemiec 115

- lochodzenia 114
- wniosek o przyznanie 115
- zakres 116, 120
- zgaśnięcie 118
- awo zwyczajowe 352
- awomocność orzeczeń sądowych 387—389
- awość pochodzenia XVII, XXVII, XXXI
- ezydent Rzeczypospolitej 294
- okurator
- obecność, XVII, XXIV, XXXI
- rzy Sądzie Najwyższym 442, 446
- wylączenie 62
- okuratorja Generalna 84, 85, 364, 396, 421, III, dod. III
- loręczenia 144
- coszty 99
- orzynus adwokacki 87
- rygor natychmiastowej wykonalności 364
- rogacja sądu 52
- otokół 175, 262, 306, 329
- ogłędzin 329
- odpisanie 262
- prostowanie 177, 306
- uzupełnienie 177, 306
- ałącznik 178
- rebudowa ustroju rolnego 210
- redstawiciel dyplomatyczny 5
- remysłowe prawo 210
- erachowanie zobowiązań pryw.-prawnych 41, 65
- esłuchanie stron 350—356, VI, X
- lopuszczalność 350, X
- ednej strony 352
- isób pod opieką i kuratelą 351
- ominięcie dowodu 352
- orzeshuchanie powtórne 352

- przysięga strony 333, VI
przestępstwo
 powództwo o roszczenie z przestępstwa 6
 właściwość sądu miejscowa 36
pizeszkoda w przeprowadzeniu dowodu 266
pizewodniczący 141, 171, 175, 176, 177, 254, 247, 249, 296,
 354, 356, 406, 407, 408
 sądu polubownego 488
pizypozwanie 80, VI
pizysięga 299, 314
 odmowa 309, 319, 333
 wyjawienia XXV, XXXIII
pizywrócenie terminu 190—194
 koszty 194
 wniosek 191, 192
pizyznanie 253—255
 odwołanie 254
 pozasądowe 255
 zastrzeżenia 254
P Z. U. W. 32, 292
pytanie wstępne 241

Ratalny interes XXVII

- regulamin og. sądów apel, okręg. i grodzkich dod. II
 „ og. Sądu Najw. dod. II
res iudicata 217, 243, 244
retencja XXVII, XXXIII
rodzice XXXI
 pełnomocnicy 85
 powództwo ze stosunku między rodzicami a dziećmi,
 właściwość 44
Rolny Bank 34, 81, 269
rozłączenie od stołu i łoża. kolizje ustawodawstw 4

cszczenie

kumulacja 212

uboczne 16

wzajemne 220, 239

zliczenie roszczeń 16

ota 299

ozgraniczenie nieruchomości ziemskich 210

ozprawa 228—249

łączna 240

odroczenie 235

otwarcie 248

ponowne otwarcie 248

termin 228

zamknięcie 247

ozszerzenie żądania 216, 236, 410

ozstrzygnięcie 56, 111, 372, 423

ozwiązanie umowy, właściwość 35

czwódtwo X, XXV

zgodność z naturą rzeczy wykonalność p. wykonalność
wyroku

zdecydowana p. res iudicata

ąd dyscyplinarny 202

ąd grodzki

apelacja 425

pojednanie stron 399

postępowanie 390

przekazanie sprawy sądowi okręgowemu 395

„ sprawy sędziemu pokoju 12

właściwość p. właściwość

wyroki 396

ąd karny

powództwo cywilne 6

- ustalenia wyroku karnego 7, 202
- Sad Najwyższy
 - oznaczenie sądu właściwego 50
 - wykładnia prawa 445, p. kasacja
- sąd okręgowy
 - apelacja 400
 - jako sąd odwoławczy 425
 - postępowanie 210—249
- sąd polubowny p. polubowne sądy
- sąd pracy III
- sąd rozjemczy III
- sąd wezwany 259, 263, 266, 311
- sądownictwo niesporne XXV
- sądy powszechne 1, 2
 - ustrój dod. I
- scalanie gruntów 63, 195, 210
- sentencja wyroku 354—356
- sędzia
 - odszkodowanie za stroniczą czynność XVII
 - pokoju 11
 - postępowanie XIV
 - wyznaczony 247, 259, 263, 266, 311
 - wylączenie sędziego 54—62
 - na wniosek 55
 - skutki niewylączenia 416, 450
 - właściwość sądu 56
 - z mocy umowy 54
- Skarb Państwa
 - doręczenie wyroków 396
 - właściwość miejscowa 30 34
 - „ rzeczowa XVII
 - zabezpieczenie powództwa 221
 - p. także Prokuratorja Generalna

karga

apelacyjna p. apelacja

kasacyjna p. kasacja

o uchylenie wyroku sądu polubownego 510—512

 zr. p. polubowne sądy

o wydanie dokumentu 280

o wznowienie p. wznowienie

łuzba wojskowa 201

padek XXV

 właściwość miejscowa 41, 29

 „ wyłączna 41

pis kosztów 110, 219

poczywanie p. zawieszenie

półczesnictwo 69—71

 dopuszczalność wyroku zaocznego 369

 jednolite 70

 koszty 107

 zwyczajne 69

półka akcyjna 14, 31, 36, 63

półka handlowa

 powództwo przeciw 31

 „ ze stosunku 42

półka z ogr. odp. 13

półdzielnie

 powództwo przeciw 31

 ustawa o 13, 31

pór, istnienie 243

prawozdawca 233, 413

prawy ferjalne 185

prawy handlowe 14, 224

prostowanie

 granic XXVII

 protokołu 177

 wyroku 376

prowadzenie przymusowe

- osób wojskowych III
świadka 308
sprzeciw
 przeciw nakazowi zapłaty w postępowaniu upominaw-
 czem 477—481
 przeciw wyrokowi zaocznemu 370—401
strony
stenograf 176
 nieobecność 231
 śmierć 96
 , zastępstwo Skarbu przez Prokuratorję 87
Stolica Apostolska 85
swobodne przekonanie sądu 257
 szeregowi p. doręczenia
szkoda 292
- Śląsk, zastępstwo Skarbu przez Prokuratorję 87
śmierć 195
 adwokata 195
 sędziego polubownego 496
 strony 96
 „ ubogiej 118
świadczenia perjodyczne
 dopuszczalność powództwa V
 wartość 18
świadek 288-310
 aresztowanie 309
 choroba 295
 dopuszczalność 288, 289, 290
 generalja 298
 głuchy 302
 grzywna 308, 309
 konfrontacja 305

- koszta 310
 - niemożność świadczenia 291
 - niestawiennictwo 308
 - odczytanie zeznań 306
 - odmowa odpowiedzi 292
 - „ zeznań 292
 - protokołowanie zeznań 306
 - przedstawienie dokumentu 307
 - przesłuchanie chorych 295
 - „ ponowne 264
 - „ Prezydenta Rzplitej 294
 - przymusowe sprowadzenie 308
 - przysięga 299, 300, 302, X
 - tajemnica duchowna 291
 - „ urzędowa 291
 - „ zawodowa 291
 - wezwanie 293
 - zabezpieczenie dowodu 337
 - zapewnienie 301
 - zwolnienie od przysięgi 301, X
 - zwrot wydatków 310
- więta 181
- ustawa o dniach świątecznych 150
-
- tajemnica** duchowna 291
 - „ urzędowa 291
 - „ zawodowa 276, 291, 292
- tajność p. jawność**
- terminy 66, 97, 131, 157, 180—188, 199, 229, 267, 279, 280, 405, 425, 455, 469, 477, 495
- bieg 180, 205
- ferje sądowe 184
- obliczenie 181

- rozprawy 228
skrócenie terminu sądowego 182
wpływ zawieszenia na terminy 205
testament XVII
tłumacz przysięgły 286, 311
Tow. Kredytowe Ziemskie 32
Trybunał Kompetencyjny dod. IV
 „ rozjemczy 346
 „ rozjemczy mieszany 5
Turcja 4
- Ubezpieczenie III, XVII, XXVII, XXVIII
 „ kontrola 52
 „ od ognia 32
 „ na wypadek choroby 278
ublżenie w pismach 142
uboczna interwencja p. interwencja uboczna
ubogi p. prawo ubogich
ugoda 11, 92, 106, 246
układ polsko-niemiecki waloryzacyjny 65
 „ polsko-niemiecki w sprawie własności górniczej 4
 „ polsko-niemiecki w sprawie Kas Oszczędności 65
ultra petitum 349
umorzenie
 kosztów procesu 208
 postępowania 208, 209, 382
umowa
 właściwość miejsca wykonania 35
 sprzedaży nieruchomości 250, 346
upadłość 199, 331
 ust. o zapobieganiu Warszawa, Wilno, Lublin 65, 98,
 195, IV

- ust. o zapobieganiu Poznań, Toruń, Katowice 63, 98,
195 IV
- upominawcze postępowanie 476—485, XI, LXVI
 - dopuszczalność 476
 - forma nakazu 478
 - odmowa wydania nakazu 482
 - skierowanie do normalnego postępow. 485
 - skutki nakazu 484
 - „ sprzeciwu 480
 - sprzeciw 477
 - termin do sprzeciwu 477
- ujawdopodobnienie
 - dopuszczalność 55, 56, 159, 191, 268, 281, 458, 463
- uregulowanie stanu hipot. 195, IV
- urzędnicy publiczni 291
- urzędy
 - doręczenia 154
 - rozjemcze dla spraw najmu III
- ustalenie stosunku prawnego lub prawa 3
- ustawowy zastępca
 - brak 65
 - śmierć 195
 - utrata zdolności 198
 - wykazanie uprawnienia 64
- ustrój sądów powszechnych 166, 170, 171, 259, dod. I.
- usunięcie braków
 - pozwu 217
 - skargi apelacyjnej 403, 406
 - skargi kasacyjnej 438
- utrata zdolności procesowej 195
- uwłaszczenie czynszowników 195
- uzasadnienie
 - opinii biegłych 317

- podstaw apelacji 402
 - „ kasacji 454
- postanowień 386
- wyroku 358
- uznanie
 - koszty procesu 103
 - roszczenie 362, X
- uzupełnienie
 - dowodów 264
 - pism 141
 - protokołu 177, 178
 - wyroku 377

- Waloryzacja** 65, p. przerachowanie
- wartość przedmiotu sporu 15—25
 - czynsz 19
 - dział 21
 - dzierzawa 19
 - kilka roszczeń 17
 - najem 19
 - roszczenie pieniężne 15
 - świadczenia perjodyczne 18
 - zabezpieczenia 20
 - zastaw 20
- wartość przedmiotu zaskarżenia 432
- weksle
 - nakaz zapłaty 466
 - prawo wekslowe 63
 - właściwość rzeczowa 11
- wierzytelność, wartość przedmiotu sporu 15
- władze ziemskie IX
- właściwość
 - miejscowa 24—44

brak 50
ogólna 24—32
przezienna 32—39
umowna 52
wyłączna 40—44
łaściwość sądu
Banku Polskiego 34
czynu niedozwolonego 36
dłużników głównych i ubocznych 45
działu spadkowego 41
dzieci 28
funkcjonariuszy bez miejsca zamiesz. 26
funkcjonariuszy zęgranicą 26
interwenjenta 72
męzatki nierozłączonej 27
stale poza miejscem zamieszkania męża 33
przedsiębiorstwa 30. 34
ratalne interesy XXVII
roszczenie do spadku 41
za prowadzenie sprawy 37
łaściwość sądu rzeczowa 9—14.
grodzkiego 10
handlowego wydziału 14
okręgowego 13
sędziego pokoju 11
łasność górnicza, układ polsko-niem. 4
ojna 201
ojskowi
doręczenie 149
kary III
skazanie poprzednika 81, 393
ykładnia
prawa 445, XVII
wyroku 378

-
- wykonalność natychmiastowa wyroku 362—365, 420
dopuszczalność 362, 365, 420
moc obowiązująca 365
- wylączenie
biegłego 312
prokuratora 62
sędziego 54
sędziego polubownego 495
- wynagrodzenie
biegłego 520
sędziego polubownego 497
świadka 310
- wypis
protokołu XXII
ugody XXVI
wyroku 361
- wypowiedzenie
najmu XXV
pełnomocnictwa 95
- wyrok
częściowy 347
doręczenie 361, 396, 448
głosowanie 354
narada 354
odpisy 361
odroczenie wydania 357
ogłoszenie 170
podpisanie 359
sentencja 355, 356
sprostowanie 376
sprzeciw od wyroku zaocznego 370—374
wyrok wstępny 348
wyrok zaoczny 366—375
- wytknięcie obrazy przepisów 179

Skorowidz alfabetyczny

nowienie postępowania 449—464
opuszczalność 450, 452, 455
orma 457
iedopuszczalność 451, 456, 464
ostępowanie 458—462
kutek skargi 463
ermin 455, 456, 511
łaściwość sądu 454
yroku sądu polubownego 510, 511, 512

lum separatum 354

ezpieczenie dowodów 337—345
opuszczalność 337
oszy 345
odanie o zabezpieczenie 340
rzeprowadzenie zabezpieczenia 343
łaściwość sądu 338—339
wezwanie przeciwnika 341
ażalenie 342
ezpieczenie kosztów procesu 126—135
rak obowiązku 127
zas żądania 128
owiązek złożenia zabezpieczenia 126
odzaj kaucji 150
kutki żądania 151
ermin do złożenia 151
ysokość 129
aspokojenie z kaucji 154
wolnienie od obowiązku 153
ezpieczenie powództwa 221—223
opuszczalność 221, 223
posób 222

- Zakład ubezpieczeń, niemiecki 40, 98
zakwaterowanie wojska w czasie pokoju 362, III
zaliczka
 biegłego 320
 na koszt dowodu 265
 świadka 310
zaoczność p. wyrok zaoczny
zapis na sąd polubowny p. polubowne sądy
zaprzeczenie prawdziwości dokumentu 285
zarządzenia 22, 97, 114, 132, 141, 165, 185, 225, 228, 230,
 257, 259, 240, 249, 264, 322, 366, 371, 376; 403
zarządca upadłości 331
zarzut
 braku asystencji 63, 245
 „ zastępstwa ustawowego 63, 217, 245
 „ zdolności procesowej 63, 217, 245
 niewłaściwości sądu 217, 242, 243, 244, 245
 powagi rzeczy osądzonej 217, 243, 589
 sprawy wiszącej 214, 217, 245
zawieszenie postępowania 195—209, 280, X
 adwokat 195
 interwencja główna 202
 podjęcie postępowania 204
 prejudycjalne orzeczenie 202
 przyczyny 195, 200, 201, 202, 206, 280
 śmierć 195
 upadłość 200
 utrata zdolności procesowej 195
 wezwanie następców w razie śmierci 197
 wniosek stron 206
 wojna 201
 wpływ na bieg terminu 205
 zastępcy w razie utraty zdolności 198
zarządca masy 200

- umorzenie na skutek zawieszenia 208
- żalenie 426–430
- dopuszczalność 426
- doręczenie 428
- forma 426
- niedopuszczalność 12, 22, 23, 49, 53, 60, 62, 75, 125, 132,
141, 163, 169, 173, 177, 183, 186, 192, 193, 202, 209,
249, 260, 310, 342, 348, 427, 459, 492, 495
- rozprawa na zażalenie 428
- termin 426
- wstrzymanie postępowania 427
- wstrzymanie wykonania 427
- wycie przedmiotu sporu 214
- lanie odrębne 354
- olność procesowa
- brak 64, 65, 243
- utrata 195
- uwzględnienie z urzędu 65, 243, 416
- wiesienie postępowania 67, 447
- zeczenie się
- dokumentu 274
- roszczenia 92, 219
- rozprawy apelacyjnej 407
- „ kasacyjnej 438
- środka odwoławczego 387
- włoka 104, 238
- wyczej handlowy 351
- ądanie pozwu
- cofnięcie 219
- ograniczenie 216, 410
- oznaczenie 210
- zmiana 216, 236

UZUPEŁNIENIA:

UZUPEŁNIENIA:

Test

11/17 256 227, 288-282

1180057691

PAd

